This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

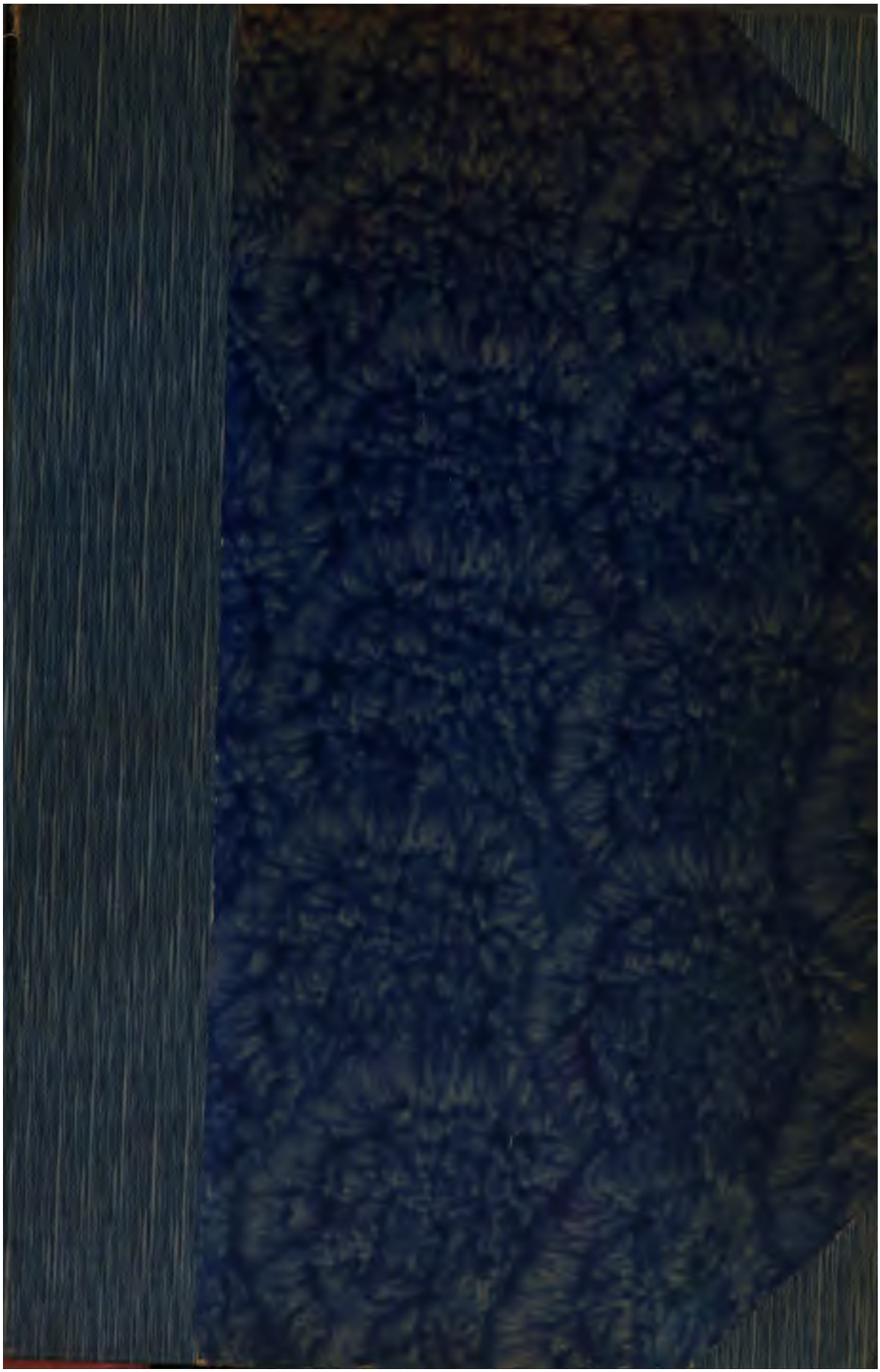

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

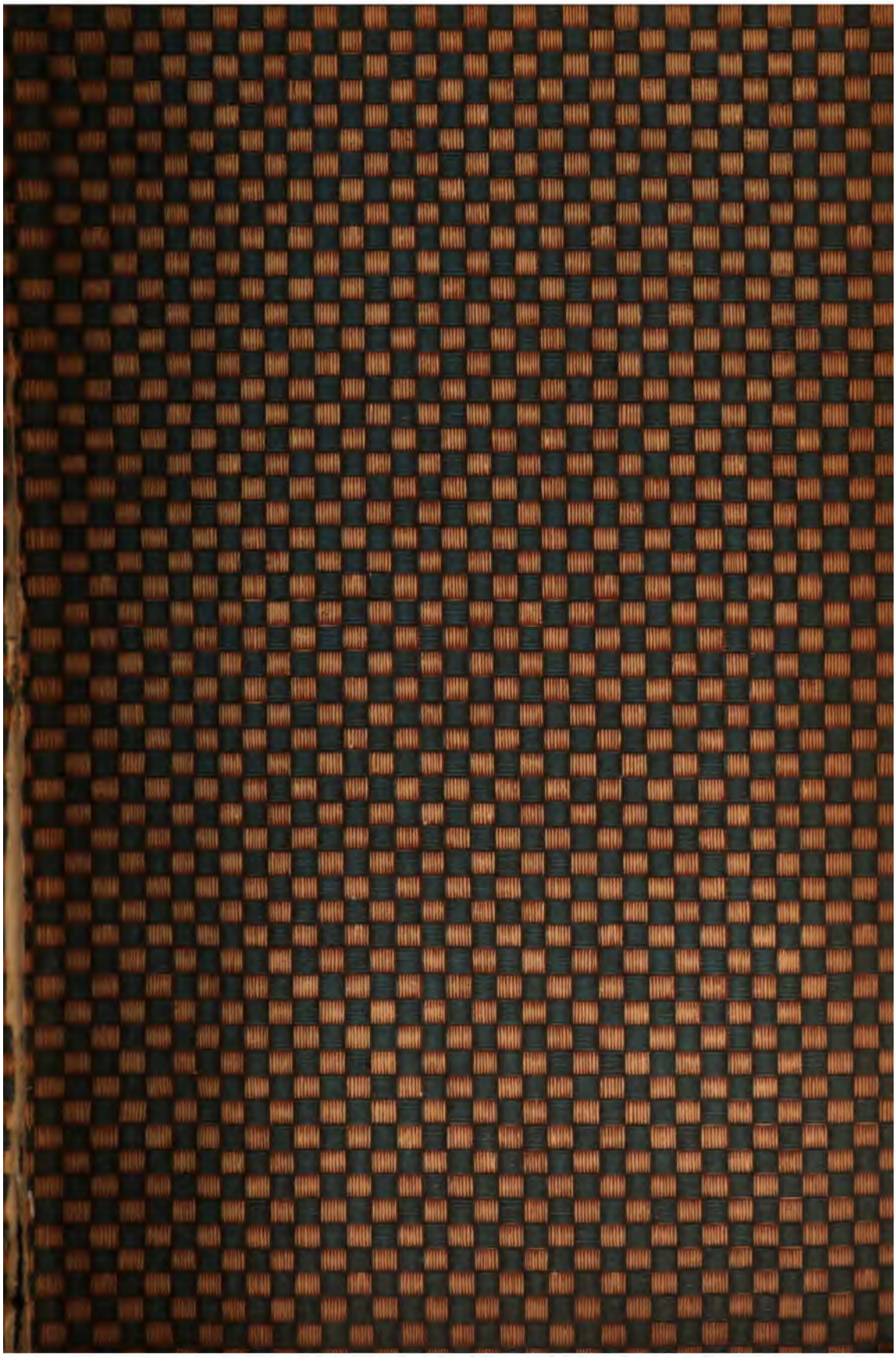

Dr Gálos Rezső
I.
36.

SZENCZI MOLNÁR ALBERT

NAPLÓJA, LEVELEZÉSE ÉS IROMÁNYAI.

*

A M. TUD. AKADÉMIA

IRODALOMTÖRTÉNETI BIZOTTSÁGA MEGBIZÁSÁBÓL

JEGYZETEKKEL ELLÁTVA KIADTA

DÉZSI LAJOS.

(HASONMÁSSAL.)

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS ADADÉMIA.

1898.

PRINTED IN HUNGARY

C 1291.48

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
APR 18 1960

Budapest. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

ELŐSZÓ.

A tizenhetedik században élt íróink között talán egy sincsen, a ki olyan önérzettel hivatkozott volna működése közhasznú voltára, a ki olyan bizalommal számított volna az utókor elismerésére és a ki oly féltékeny gonddal őrizte volna meg a működése méltatásához szükséges adatokat és okmányokat, mint Szenczi Molnár Albert.

Majd minden művében találunk életrajzi adatokat, úgy hogy, ha erre nézve egyéb forrás nem volna, ezek alapján is, ha itt-ott vázlatosan is, de egész életrajzát megírhatnánk s nemcsak működéséről alkothatnánk tiszta képet, de családi életéről és őseiről is. Most az ajánlólevélben, majd az előszóban szórta el az ilyen adatokat s aggodalmas gondossága e tekintetben addig ment, hogy még művei szövegébe is beiktatta azokat s szótárában pl. Szencz városnál megjegyezte, hogy ő is ott született, Strassburgnál, hogy ott tanult az egyetemen, Altdorfnál, hogy ott írta szótárát stb. Azonkivül naplót is írt, hiven feljegyezgetve, hol, melyik városban, meddig tartózkodott s művein mitől meddig dolgozott; gondosan eltette s megőrizte bizonyítványait, rokonai és barátai leveleit, üdvözlőverseit, mintegy a Napló adatai hitelességének bizonyítására, támogatására.

I. Életrajzi adatok tekintetében természetesen első hely a *Naplót* illeti meg, melynek eredeti kézírata

3619. sz. a. a marosvásárhelyi Teleki-könyvtárban őriztetik. Egy kis nyolczadrét alakú kopott bőrkötésű könyv 516^a—544^b lapjaira van ez beírva, melyet tulajdonosa egyúttal jegyzőkönyvül is használt s idézéseket írt bele hirneves auctorokból, továbbá könyvczímeket, anekdotákat stb. A Napló bejegyzései a gyermekkor eseményeitől az oppenheimi rektori székfoglalóig, vagyis 1617. május 12-ikáig nyomon kisérik Molnár életét s a hozzá adott két függelék (514^b és 515^b lap) pedig némileg folytatásául szolgál s itt-ott pótolja annak hiányait. Az egyik egy rövid családi krónika: felesége, gyermekei születési, keresztelési éveiről stb., a másikban arról ad számot, hol és mely évben vett úrvacsorát. E száraz feljegyzések is becsesek a miatt, mert nehány évre nézve csupán ezek világosítnak föl tartózkodása helyéről. Hogy mikor fogott Molnár a Napló írásához, egész biztosan nem tudjuk ugyan meghatározni, de több jel arra mutat, hogy még 1596-ban, a Strassburgban tanulás utolsó évében, ezt bizonyítja az a körülmény is, hogy ez évtől kezdve tele vannak írva a Napló lapjai, míg előtte minden év végén üres hely van hagyva, bizonyára azon események számára, melyek a Naplóírónak később eszébe juthatnak. E feltevést erősíti meg Páriz Pápai Ferencznek, a Napló későbbi tulajdonosának benne levő kézírati feljegyzése is.

E Napló, azonkivül hogy bepillantást enged írója lelki világába s életrajzához s irodalmi működése ismeretéhez részletes adatokat nyújt, egyszersmind a külföldi egyetemi életnek s a magyarországi egyházi és műveltségi állapotoknak is hű képét rajzolja meg.

Habent sua fata libelli: e jegyzőkönyvnek s a benne levő Naplónak is viszontagságos története van. Tulajdonosa halála után, talán családja révén, Páriz Pápaihoz került, övé volt már akkor, a midőn külföldi

egyetemre ment s ő is ugyanazon czélra használta, mint Molnár: jegyezgetett bele, (pl. ebbe írta bele a német társalgás gyakoribb kifejezéseit talán mintegy előkészületül külföldi útjára: heisz sein, aestuo; ein harter Winter, aspera hiems, nach Mittag, vor Mittag stb.) s azután szintén ebbe írogatta be Naplóját is.[1]) Később, miután már többször gazdát cserélt, a maros-vásárhelyi ref. collegium könyvtárába került, de itt se sokáig maradhatott, »kimustrálták« mint értéktelen kéziratot s ekkor egy deák (Borosnyai Lukács Simon) vette meg.[2]) Valószinűleg tőle szerezte meg gr. Teleki Sámuel, a Teleki-könyvtár nagyérdemű alapítója, megmentve ezáltal a további hányatástól vagy talán az elkallódástól.

E Naplót, bár régóta ismeretes, Molnár életrajzírói nem használták fel érdeme szerint. Bod, úgy látszik, csak akkor kapta kézhez, a mikor már elkészült Molnár életrajzával s nem dolgozta bele művébe ennek adatait, hanem egyet-mást, a miket fontosaknak tartott, kijegyzett belőle.[3]) Toldy, a ki legtüzetesebben foglalkozott ez írónk életrajzával, e Naplót nem is látta, bár létezéséről neki is volt tudomása.[4]) Végre 1876-ban megjelent nyomtatásban is a K. Pap Miklós által szerkesztett »Történeti Lapok«-ban, de több helyen önkényesen megcsonkítva s a mi különös, épen a legérdekesebb részeket (pl. Molnár találkozása Lépes Bálint nyitrai püspökkel, lakodalma stb.) kihagyva belőle, a nélkül, hogy a közlő ezt jelezte volna, a ki e kihagyások által a szöveg összefüggését is meglehetősen összekuszálta.

II. Molnár *Levelezéseinek és Irományainak* gyűjteményét ellenben, az úgy nevezett »Album«-ot, melyet

[1]) Kiadta Koncz József: Irodalomtört. Közl. 1893. 358–398, 499—515. l.

[2]) Koncz: A maros-vásárhelyi ref. kollegium tört. 236. l.

[3]) A »Gellius Molnarianus«-ban (a »Gellius Transilvanicus« egy része) 15. és 379. kk. A marosvásárhelyi Teleki-könyvtár kézirata.

[4]) Adalékok 103, 173. l.

régebben »Molnariana collectio«-nak is neveztek,[1]) nemcsak régóta ismerik, de bőven kivonatolták is életrajzírói. Egész a legújabb időkig jóformán csupán erre támaszkodott s ebből táplálkozott a Molnár-biographia. Egy könyvalakban összekötött okmánycsomó ez, mely 1845 óta gr. Kemény József ajándékából[2]) a magyar tudományos Akadémia könyvtáráé, mint azt a címlap gyanánt szolgáló nyomtatott dedicatio is mutatja: »Szenczi Molnár Albert babérkoszoruját és az ahhoz tartozó irományokat a magyar akadémiának ajánlja 1845-ben gr. Kemény József.« A gyűjtemény könyvszerű bőrtokjának fedelében belül aranykeretben, fehér selyemalapon, üveg alatt, sárga selyemfonállal összekötött babérkoszorú van, mely egy aranyszegélyű papirlapot vesz körül, rajta Molnárnak e sajátkezű jegyzetével: »Corona mea laurea, multis aerumnis et sollicitudinibus in Argentinensi Lycaeo partâ. Anno Christi 1595. mense Majo«.[3])

Tartalma nagyobbrészt azon eredeti levelekből áll, melyeket Molnárhoz testvérei, rokonai, magyarországi és külföldi barátai és pártfogói írtak. Hazulról különösen testvére Molnár Benedek, egy középmódú parasztgazda, Szenczi Szijgyártó Lukács nagy-megyeri, Ambrosius Sebestyén késmárki pap, Taksonyi Péter és Miskolczi Pásztor István barátai s Asztalos András tekintélyes nagy-szombati polgár és városi tanácsos keresték föl gyakrabban leveleikkel. A külföldi levelezők csaknem kivétel nélkül tudósok, tanárok és lelkészek. Leg-

[1]) Szathmári P. Zsigmond: Erd. Préd. Tár 7. füz. 1837. V. lap.

[2]) Gr. Kemény József állítólag Molnár egyik leányának utódaitól szerezte meg.

[3]) Bod így írta le: »Coronam lauream, qua donatus est, ex foliis lauri nexam inter tot peregrinationes et calamitates conservavit pergamo adsutam diligentius, quam alii e gemmis ac unionibus contextam, atque id effecit, ut post mortem eius simul cum diplomate aliisque rebus memorabilibus in Archivum Principatus reponeretur, ubi hodie exstat.« Gell. Moln. (G. Trans.) XVI. §. 193 lap.

több levelet írt neki Rem György nürnbergi ügyvéd, városi tanácsos s azonkivül dilletáns tudós és Rittershausen Konrád altdorfi egyetemi tanár. A levélírók között hirneves tudósok és írók nevével is találkozunk, közöttük van Pareus Dávid heidelbergi tanár, Scultetus Ábrahám heidelbergi lelkész, a kinek műveit Molnár legszivesebben fordítgatta magyarra, Hartmann János, physika-tanár, Piscator János theologiai tanár stb. A gyűjtemény többi része Molnár ajánlóleveleit, bizonyítványait, a hozzá intézett üdvözlőverseket tartalmazza. Van nehány egyleveles nyomtatvány is a kötetben, melyeket tartalmukon kivül Molnárnak rajtuk levő jegyzetei, ritkaságuk is becsesekké tesznek.

A mi a gyűjtemény egyes darabjainak korát illeti: a legkorábbi (a Pisky István tihanyi várkapitánytól kiállított útlevél) 1590. november 10-ikéről, a legutolsó (Szenczi Csene Péter levele) 1613. május 20-ikáról van keltezve.

Ezen most is terjedelmes gyűjtemény régente még több becses okmányt foglalt magában. Molnár említi a »Postilla Scultetica« előszavában, hogy eltette gyűjteményébe azt a levelet, a melyet Prágában kapott Unverzagt Farkas bécsi udvari kamarai elnöktől; említi továbbá a Bethlen Gábor, Gelei Katona István, Keserüi János leveleit, melyek ma a gyűjteményből hiányzanak. Már Bod megjegyezte, hogy sokat elraboltak és megsemmisítettek belőle, pedig koránsem jutott olyan állapotban reánk, a milyenben Bod látta.[1])

Bod volt az első, a ki az akkor még Gyula-Fejérváron őrzött gyűjteményt használta, ő adott legelőbb hirt felőle s jó részét le is másolta a »Gellius Molnarianus«-ban.

---

[1]) E gyűjtemény még 1837-ben is mostani tartalmán kivül mintegy ötven eredeti levelet foglalt magában, reformátoroktól és hires tudósoktól, többek közt Béza, Bibliander, Borhagius, Bullinger (3), Kálvin (3), Crespin, Crusius, Daneau, Erastus,

sőt több mint felerészben ennek leveleiből áll »Redivivus Albertus Molnar, sive rediviva memoria« czimű műve is, melyet a Breitinger-féle »Museum Helveticum« számára készített, de valami okból nem küldött el s kézíratban maradt.[1]) Bod példáját követte gr. Kemény, a ki az »Uj Magyar Muzeum«-ban (1853) közölt kivonatokat belőle.

E gyűjtemény tartalma, ezen kivonatokat és némi mutatványokat nem számítva, most jelenik meg először teljesen. Régi és sokszor nyilvánított óhajtásnak kivánt eleget tenni a magyar tud. Akadémia irodalomtörténeti bizottsága, midőn újabban ezek kiadását elhatározta. Már 1837-ben szóba hozta ezt Szathmári Pap Zsigmond, de felszólalásának nem lett meg a kivánt sikere. »Sok szép adatok vagynak — írja — ezekben (t. i. a Levelezési Albumban), melyek a' tudományos és vallásos dolgokra nagy világosságot önthetnének, melyért Magyarország' egy nevezetes tudossának és régiségek' buvárának igen helyes ezen ítélete: bűn lenne azokat mennél előbb világ eleibe nem botsátani!« Később Lichner Pál pozsonyi ev. lyceumi tanár, majd Szilágyi István máramaros-szigeti ref. gymnasiumi igazgató készültek kiadására, de elhaltak, mielőtt szándékukat megvalósíthatták volna.[2]) Így bizta meg a m. tud. Akadémia irodalomtört. bizottsága alulírottat azok kiadásával.

E munka zöme természetesen a magyar tud. Aka-

Grynaeus, Haller, Hubert, Hyperius. Juettus, Lycosthenes vagy Wolffhart, Martyr, Merlin, Musculus, Oporinus, Ramus, Sylburg, Sulcer, Stuck, Ursinus, Viret, Vulteius, Xylander, Zanchius és másoktól, kiknek leveleit Molnár kegyelettel megőrizte a saját magára vonatkozó íratok között. Ma ezek nincsenek a gyűjteményben. (V. ö. Erd. Préd. Tár 7. füzet 1837. XXXIII. l.)

[1]) E művet alább gyakran idézzük. Megjegyezzük, hogy az eredeti kézíratban a §-ok számozása el van hibázva: 14. §-ról 26-ra s 60-ról 62-re ugrik. Idézetünkben az első szám az eredeti kézírat §-száma s mellette zárjelben közöljük a kiigazított számot.

[2]) Kisérletünknek, hogy akár Szilágyi, akár Lichner munkálkodásának és gyűjtésének eredményéről fogalmat szerezzünk, nem lett sikere. Szilágyi

démia gyűjteményéből telt ki. Közöljük e gyűjtemény összes leveleit, bizonyítványait stb., sőt életrajzi vonatkozásaik és sok tekintetben jellemző adataik miatt felvettük az üdvözlőverseket is, helykímélésből csupán azokat hagyva el, a melyek Molnár egyes műveiben nyomtatásban is megjelentek s így ismeretesek és könnyen hozzáférhetők. Ezek közé időrend szerint megfelelő helyre illesztettük be a hazai és külföldi könyvtárakban ú. m. a stuttgarti kir. könyvtárban (23), a göttingai kir. egyetemi (5), baseli egyetemi (1), kopenhágai kir. könyvtárban (1), a magyar nemzeti muzeumban (1) s a kassai városi levéltárban (2) fentmaradt s egy-kettő kivételével először most megjelenő leveleket. Nevezetesebbek ezek között Molnár és Asztalos levelei a göttingai kir. egyetemi könyvtárból, Kepler levele Molnárhoz stb. Rem György, Rittershausen s Mauritius György több levelét, valamint Bakay, Samarjai, Szepsi Bényes, Velichinus stb. leveleit azon adatokért vettük fel, melyeket Molnárról vagy barátairól fentartottak.

Kiadványunk e része berendezéséről még meg kell jegyeznünk, hogy az ajánlóleveleket, bizonyítványokat. üdvözlőverseket, melyek az eredeti collectióban a levelek közé vannak beosztva, mi választottuk külön, hogy a levelek megszakítás nélkül következzenek egymás után.[1]) A függelékben külön adjuk az Akadémia ugyanezen levél-gyűjteményében lévő történeti verset *Makai Mátétól* az 1609-iki nagyszombati vallási üldözésről.

---

irodalmi hagyatéka halála óta még mindig hozzáférhetetlen, Lichner kéziratait pedig Márton Jenő pozsonyi ev. lyceumi tanár értesítése szerint halála után az örökösök megsemmisítették. Különösen ez utóbbit azért szerettük volna látni, mert Lichner, mint maga írja, külföldön is kutatott Molnár levelei végett.

[1]) E mű anyagának beosztásánál nagy hasznát vettük azon útbaigazításoknak és tanácsoknak, melyekkel *Szilády Áron* az irodalomtörténeti bizottság előadója s *Gyulai Pál* ő méltósága voltak szivesek támogatni. kiknek ezért e helyen is hálás köszönetünket nyilvánítjuk.

Azon czél vezérelvén bennünket, hogy Molnár írói működésének áttekintését megkönnyítsük, összeállítottuk és idecsatoltuk a *Molnár-bibliographiát* is. Helyén valónak tartottuk ezt azon oknál fogva is, mert ez a Naplóban és levelekben gyakran előforduló hivatkozások és útalások megértését is nagyon elősegíti. Ez okmánytár szerkesztése közben Molnár minden fenmaradt munkája megfordult kezünkben, a mi először arra indított, hogy minden művéről a modern bibliographia követelményeinek megfelelően betűhű czímmást közöljünk (sorválasztókkal stb.), de később helykimélés miatt e szándékunktól el kellett állanunk s csak rövidített czímet adhatunk.[1]) E bibliographiai összeállítást kiegészítik a jegyzetek, melyekben Molnár műveinek ajánlásából, előszavából az életrajzi és irodalomtörténeti vonatkozású részeket közöljük. Szükségesnek tartottuk ezt azért is, mert a Napló adatait kiegészítik s azt mintegy folytatják és mert megfelelt azon czélunknak, hogy e kiadvány életrajzi forrásgyűjteményül szolgáljon. A további jegyzetekben csak a legszükségesebbekre szorítkoztunk: a szövegre vonatkozó megjegyzéseken kivül csak a bibliographiai, életrajzi és irodalomtörténeti vonatkozásokra terjeszkedve ki bővebben. Ez a szempont indított arra is, hogy Bod kéziratban maradt Molnár-életrajzának s »Gellius Molnarianus« cz. levélszemelvénynek becsesebb adatait jegyzeteink közé szőjük.[2])

[1]) Bibliographiai összeállításunk irodalomtörténeti szempont szerint készült s e miatt nem terjeszkedhettünk ki oly értekezésekre és ismertetésekre, melyek Molnár zsoltárfordításával egyházi stb. szempontból foglalkoznak, a milyenek egyházi lapokban nagy számmal jelentek meg.

[2]) E kéziratokat, valamint Molnár Naplóját Maros-Vásárhelyen lételünk alatt gr. Teleki Sámuel, a Teleki-könyvtár jelenlegi tulajdonosa, készséggel bocsátotta rendelkezésünkre. Nem mulaszthatjuk el, hogy rajta kivül szintén köszönetet ne mondjunk Nemes Józsefnek, a könyvtár derék őrének s Koncz József coll. könyvtárnoknak, kik kutatásunkat szives előzékenységükkel nagyon megkönnyítették.

Meg kell említenünk, hogy a Naplóban számos elferdített helynév van: ezeknek mai alakját a Névmutatóban állítottuk vissza. Egy-két helynév felismerhetetlenül el van ferdítve, a minek oka az, hogy Molnár pusztán hallás után jegyezte fel azokat.

Molnár korára esik az új naptár behozatala miatt kitört harcz a veteristák és az új naptár hívei között.[1]) Az e miatt általánosan támadt chronologiai bizonytalanság, mint a külföldi kiadványokban, (V. ö. pl. Reiffenscheid, Quellen zur Geschichte des geistigen Lebens in Deutschland während d. XVII. Jahrh. I. Heilbronn 1889.), úgy itt is több helyen szembetűnik. Az útvesztőben némiképen Ariadne-fonal gyanánt szolgálhat, ha figyelembe veszszük, hogy nálunk inkább a Gergely-féle javított, Németországban pedig, a hol e kiadvány legtöbb levele kelt, e korban még csaknem kizárólag az ó naptárt használták. A hol lehetett, mint a Leveleknél és Irományoknál, a Tartalommutatóban mi is megjelöltük, hogy az illető író melyik naptárt használja.

Nem tartjuk szükségesnek, hogy e levelek tartalmát részletesen ismertessük vagy hogy kimutassuk, mennyi adatot szolgáltatnak irodalmi, politikai, művelődési stb. viszonyaink ismeretéhez, csak azt kívánjuk megjegyezni, hogy már Ipolyi Arnold észrevette, hogy a magyarországi ellenreformatio megindításának történeténél e gyűjtemény (főleg Asztalos, Makay, Rátkai stb. levelei) első sorban szolgálhat forrás gyanánt.

Több jel azt mutatja, hogy már Molnár maga megkezdte gyűjteménye rendezését, itt-ott jegyzettel látva el annak egyes darabjait, melyeket élte fogytáig gondosan őrizett, mint multjának legkedvesebb emlékeit, melyekből csüggedő lelke mindig vigasztalást meríthetett s

[1]) L. Századok 1869. 17. kk.

a melyekkel önérzetét erősíthette. Hadd legyen most tágabb körben ismeretessé s hadd szolgáljon egyszersmind bizonyítékul arra nézve, hogy habár irodalmunk e nagy alakjának mintegy »natale solum-ja lett is az idegen ország, de távollétében is örömest szolgált nemzetségének, szerelmes hazájának, megfogyatkozott és sok nyomorúságban forgott országa fiainak.«

Budapest, 1898. szept. 30.

Dézsi Lajos.

BIBLIOGRAPHIA.

I.

Szenczi Molnár Albert művei.

a) *Nyomtatásban megjelentek:*

1. *Ἀποφθέγματα τῶν ἑπτα σοφῶν* . . totidem heptastichis distributa . . . ab Alberto Molnar Szenciensi . . Heidelberg 1599.

   Egyleveles nyomtatvány a m. tud. Akadémia gyüjteményében. L. e mű 428—432. lapjain. Második kiadása: »Lusus poetici«. (Hanau 1614.) 71—75. l.

2. Elementa grammaticae Latinae . . . a Gregorio Molnar contracta. Nürnberg 1604.

   E ma már egy példányban sem ismeretes nyomtatványról, melyet Molnár A. rendezett sajtó alá, l. alább 147. lap.

3. Dictionarium LatinoVngaricum . . . Per Albertum Molnar Szenciensem Vngarum . . . Nürnberg 1604. 8-rét.

   Mellette különczímlappal: Dictionarium Vngarico-Latinum. Auctore Alberto Molnar Szenciensi . . Nürnberg 1604.

   L. Szabó Károly: Régi m. könyvt. I. köt. 392. 393. sz. a. Mindkettőnek bővített kiadásait l. alább 9. és 16. sz. a. Ismertetése e kiadvány 36—40. lapjain. E szótár bibliographiáját összeállította *Szamosi János* »Szenczi Molnár Albert mint szótáríró« cz. czikkében (Irodalmi Értesítő 1874. 134—140. l.), mely mutatványul jelent meg »A class. phil. történelme hazánkban« című kéziratban lévő nagyobb munkából. Szintén e tárgygyal foglalkozott *Szilágyi István* is akadémiai székfoglaló értekezésében, melynek czíme: »A magyar szótárirodalom történeti szemléje.« I. korszak. Nyir-Kállaitól Molnár Albertig 1484—1604-ig. (Akad. Értesítő 1847. 303—309., 311—337. l.), csakhogy a Molnárról szóló rész nem jelent meg belőle. Molnár szótárával foglalkozik *Zipser Jakab* doktori értekezése: »De adagiis proverbiisque Dictionario Alberti Molnar inspersis.« (Budap. 1897.) Az 1644-iki kiadás alapján.

4. Psalterium Ungaricum. Szent David ... szazötven Soltari az franciai notáknac és verseknec módgyokra most úyonnan Magyar versekre forditattac es rendeltettec a Szenci Molnar Albert által. Herborn 1607. 12-rét.

Mellette különczímlappal: Kis Catechismus . . Szedetöt az Haidelbergai öreg Catekismusból. Herborn 1607.

L. Szabó: RMK. I. 407. 408. sz. a. Második kiadása az 1608-iki hanaui, harmadik az 1612-iki oppenheimi biblia mellett jelent meg. 1708-ig részint önállóan, részint a Károli-féle biblia mellett, részint egyéb énekekkel együtt ezeken kivül még 32 kiadása jelent meg. Kiadásainak száma mostanáig, az átdolgozott, rövidített, iskolai és zenei czélokra szerkesztett kiadásokat is beleszámítva, a százat meghaladja. Az első kiadás ismertetését l. alább 42 46. l. Előszavát kiadta *gróf Rádai Gedeon* a Kazinczy által szerkesztett Orpheusban II. köt. Remnek e mű előtt álló s Filiczky által magyarra átdolgozott üdvözlőversét közölte *Kiss Rezső:* »Adalékok Sz. M. A. életéhez« czím alatt (»Magyarország és a Nagyvilág« 1880. 487. l.).

5. Szent Biblia . . Caroli Caspar Elöljarobeszédével. Ez masodic kinyomtatast igazgatta néhol megis jobbitotta Szenci Molnar Albert. Hanau 1608. N. 4-rét.

Mellette különczímlappal: Szent Davidnac Soltari . . Hanau. 1608.

L. Szabó: RMK. I. 412. 413. sz. a. Különczímlap nélkül közli a Kis Catechismust és »Házi tablá«-t. Második kiadását lásd 10. sz. a. Ism. alább 48—50. l. A Károli-biblia e kiadásával *Káldi György* bőven foglalkozik bibliafordításához (Bécs 1626) adott köv. czímet viselő függelékében: »Oktato intés. Melyből a' keresztyén ember kűnnyen itéletet tehet a' Magyar nyelvẽ irott kalvinisták Bibliájáról, mellyet elsöbẽ Károlyi Gáspár Gönczi Predikátor Magyar-országban Visolyban, azután Mólnár Albert Német-országban Hannoviában nyomtattatott és eszébe veheti, ha az. igaz Szent Biblia-e vagy nem.« Molnár kiadásával különösen a 3. fejezet vége s az egész 4. fejezet foglalkozik, melynek czíme: »IV. Molnár Albertnek Előljáró beszédében fogyatkozások vannak.« Erre válasz *Dengelegi Péter* ily czímű műve: »Roevid Anatomia, mellyel . . Kaldi György Oktato intese . . minden reszeiben meghvisgaltatik, es egyszersmind Karolyi Gaspar es Szenczi Molnar Albert az ö hasznos munkajokkal edgyűt patvaros nyelvenek ostorozasa alol fel szabadittatnak . . Gyulafejérvár 1630.«

6. Analecta aenigmatica a clarissimo viro dn. Alberto Molnaro Ungaro comportata . . Herborn 1608. [Heidfeld János »Quintum renata . . Sphinx theologico-philosophica« cz. műve mellett.] 8-rét.

Második kiadás: Herborn 1612. 5-ik: U. o. 1631. A 2. és 5. kiadást említi Szabó-Hellebrant: Régi m. könyvtár III. 1111. és 1466. sz. a. Ism. alább 250. l. V. ö. *Dr. Herrmann Antal:* »Szenci Molnár Albert három problematikus művéről. (Abafi »Figyelő«-je XXII. köt. (1887) 321—328. lap.). E három problematikus mü: »Sphinx«. »Analecta aenigmatica«, »Remus variegatus«.

7. Icon verae religionis. Augsburg 1609.

E ma már egy példányban sem ismeretes nyomtatványról l. 301. l.

8. Novae Grammaticae Ungaricae . . libri duo. Authore Alberto Molnar Szenciensi. Hanau 1610. 8-rét.

L. Szabó: RMK. I. 422. sz. a. és Szabó-Hellebrant: RMK. III. 1085. sz. a. Második kiadása *Toldytól:* Corpus Grammaticorum. . . Régi magyar nyelvészek (Pest 1866.). 115—290. l. Kivonatos ismertetését *A. L.* jegy alatt: Budapesti Szemle V. 1866. 456—460. l.

9. Lexicon Latino-Graeco-Hungaricum . . Auctore Alberto Molnar Szenciensi. Hanau 1611. 8-rét.

Mellette különczímlappal: Dictiones Ungaricae . . Auctore Alberto Molnar Szenciensi . . Hanau. 1611.

L. Szabó: RMK. I. 427. 428. sz. a. Ujabb kiadását l. alább 16. sz. a. Ismertetését e mű 52. és 352—355. lapjain.

10. Szent Biblia . . Magyar nyelvre forditatott Caroli Gaspar által . . Oppenheim 1612. 8-rét.

Mellette különczímlappal: Szent Davidnac Soltari . . Oppenheim 1612.

Közli a Katechismust és az Agendát is. L. Szabó: RMK. I. 434. 435. sz. a. Ism. 55—56. l.

11. Lusus poetici . . Collectore et editore Alberto Molnar Ungaro. Hanau 1614. 8-rét.

L. Szabó-Hellebrant: RMK. III. 1132. sz. a. Ism. 173—174. l.

12. Idea Christianorum Ungarorum sub tyrannide Turcica . . Epistola . . a P. Thurio . . perscripta . . Nunc opera Alberti Molnar edita. Oppenheim 1616. 4-rét.

L. Szabó-Hellebrant: RMK. III. 1174. sz. a. Ism. 76—77. l.

13. Postilla Scultetica: Az egész esztendő által való vasárnapokra és fő innepekre rendeltetett evangeliomi textusoknak magyarázattya . . nyomtatásban kibocsáttatott Scultetus Abraham által: Mellyet Németből Magyar nyelvre forditott Szenci Molnar Albert . . Oppenheim 1617. N. 4-rét.

L. Szabó: RMK. I. 475. sz. a. Ismertetése 74—76 l.

14. Secularis concio euangelica; azaz Jubileus esztendei praedikatzo . . Németül praedikáltatott . . Scultetus Abraham altal . . E Germanico in Ungaricum sermonem conversa per Albertum Molnar Szenciens. . . Oppenheim 1618. 4-rét.

Mellette különczímlappal: Appendix de idolo Lauretano . .

L. Szabó: RMK. I. 482. sz. a. Ismertetése 78—80 l. Molnár művére három év mulva czáfolatot írt *Balásfi Tamás* boszniai vál. püspök és pozsonyi prépost »Christiana responsio ad libellum Calvinisticum Alberti Molnar Hungari, Paedagogi Oppenheimiensis. Viennae 1621.« czímen. A Ferenczfi Lőrincz udvari titkárhoz intézett ajánlásban elmondja szerző czáfolata létrejöttét. T. i. midőn Ferenczfi II. Ferdinánd császárrá koronázása alkalmával (1619. aug. 28.) Frankfurtból Németország városainak megtekintése végett kirándult volna. Oppenheimban Molnár Albert odavaló pädagogussal találkozott s tőle kapta ajándékba a »Secularis concio«-t, melyet aztán magával vitt Bécsbe s neki adott át megczáfolás végett. E műben érdekes adatok vannak a B. irodalmi működéséről is. A czáfolat különösen a függelékkel foglalkozik behatóan. A heidelbergi és marburgi egyetemi tanulók névsorát Molnár e művéből közli a Sárospataki füzetek VIII. évf. (1864.) 668—70. l., Szkhárosi Horvát énekeinek rövid ismertetésével.

15. Imadsagos könyveczke . . Mellyet Magyar nyelven uyonnan bocsatott ki Szenci Molnar Albert. Heidelberg 1621. 8-rét.

L. Szabó: RMK. I. 514. sz. a. Ismertetését 80—82. l. *Szabó Károly:* Szenczi Molnár Albert Imádságos Könyvéről. (Budapesti Közlöny 1871. 85—86. sz.) V. ö. Irodalomtört. Közlemények 1898. 249. l.

16. Lexicon Latino-Graeco-Ungarum. Jam recens tertia cura recognitum. Heidelberg 1621. 8-rét.

Mellette külön-különczímlappal: Dictionarium Ungarico-Latinum . . U. o. 1621. — Syllecta Scholastica . . Collectore Alberto Molnar. U. o. 1621. — Institutio juventutis in paedagogiis illustribus inferioris Palatinus. U. o. 1621.

L. Szabó: RMK. I. 513. Szabó-Hellebrant: RMK. III. 1330. sz. a. Ismertetése 82—83. l. Ujabb kiadása a mellékletekkel együtt: Frankfurt és Nürnberg 1644—1645. — Némettel bővített kiadása: »Dictionarium Quadrilingve Latino-Ungarico-Graeco-Germanicum. . . Ab autoribus Alberto Molnar Szenciensi et Jo. Christ. Beer.« (Nürnberg 1708.) Mellette különczimlappal: »Dictionarium Ungarico-Latino Germanicum. Autore Alberto Molnar Szenciensi.« U. o. A latin-magyar rész Páriz Pápai szótára mellett is megjelent: »Dictionarium Hungarico-Latinum olim. . . Alberto Molnar Sz. collectum, nunc vero revisum. . . Studio et vigiliis Fr. Pariz Papai.« (Lőcse 1708.) Ez utóbbi résznek későbbi, némettel megtoldott kiadásai előbb Bod Péter, majd Éder Károly felügyelete alatt: Szeben, 1767. U. o. 1782. U. o. 1783. Szeben—Pozsony 1801. nyomattak ki.

17. Az keresztyeni religiora es igaz hitre való tanitas. Mellyet Deakúl irt Calvinus Janos . . Magyar nyelvre forditott Molnar Albert. Hanau 1624. 4-rét.

L. Szabó: RMK. I. 540. sz. a. Ismertetés 83—85. l.

18. Consecratio templi novi, Az az. Az Uyonnan felepitetett Bekeczi templumnac Dedicalasa es megszentelésekor . . tetetőtt Praedicatiók . . Kassa 1625. 8-rét.

Mellette különlapszámozással: Hivseges es idvösseges tanáczadás . . Mellyet Petrus Molinaeus Fraciai nyelven irott, osztan Nemetből Magyarra forditott Molnar Albert.

Mellette különczímlappal: Dedicatio regii sacelli Cassoviensis . . per Petrum Alvinci . . Az az Cassan . . lött Praedicatio. Kassa 1625.

L. Szabó: RMK. I. 546. 547. sz. a. Ismertetése 86. l. *Szabó Károly* »Sz. M. A. állitólag 1625-ben nyomtatott egyházi beszédeiről« cz. értekezésében (M. Könyvszemle 1880. 97—102. lap.) kimutatja, hogy az addig neki tulajdonított mü a »Fons vitae« cz. imádságoskönyvnek egy 1571. előtti brassai kiadása.

19. Discvrsvs de summo bono. Az legfőb iorol. Ennekelőtte Iosquinus Betvleius által Hanoviaban bocsattatott ki. Mellyet . . Magyarrá forditot Sz. M. A. Lőcse 1630. 4-rét.

L. Szabó: RMK. I. 594. sz. Ismertetését 395—397. l. Második kiadása Tótfalusi Kis Miklóstól: Kolozsvár 1701.

20. Molnár nyomtatásban elszórtan megjelent *verseit* l. felsorolva a 428. l. jegyzetében.

Béza Tivadar epigrammájának: »In Cyclopicam ubiquitariorum insolentiam« magyar distichonokban való fordítása Molnártól megjelent Szenczi Csene Péter: »Confessio Helvetica, azaz, Az keresztyeni igaz hitről való vallás-tétel . . Oppenheim 1616« cz. fordított műve előtt. A vers alatt ez áll: »Vertebam et apponebam Oppenhemi die 25. Maji. 1616. Albertus Molnar.« V. ö. alább a 76. lappal. Ujra kiadta Virág Benedek: »Magyar poéták, kik római mértékre írtak Pest 1804.« czímű műve 37. lapján. V. ö. Toldy: »Deákszabásu magyar versek története.« (Összegyüjt. munkái VII. 325. 330. 333. l.) Négyesi: A mértékes magyar verselés tört. (1892.) 31. l.

b) *Kéziratban maradtak:*

21. Tossanus Dániel »Lelki iscola« című művének magyar fordítása 1600. Lásd 29. l.

22. »Conspiratio Kendiana Transsylvaniaca« fordítása. 1610. L. 52. és 343. lap.

23. 24. »Egy keserüség-vigasztaló és egy igaz szeretetre oktató könyvecskék«-nek fordításai 1629. évből. L. 396. lap.

II.

Életrajzi irodalom.

a) *Életrajzi források és adatok:*

1. Szenczi Molnár Albert Naplója. (L. Előszó.)

Első csonka kiadása: Történeti Lapok III. év. Kol. 1876. 41—44. szám.

2. Sz. Molnár »Levelezési albuma.« L. Előszó.

Bod Péter kivonatolta először »Gellius Molnarianus, seu Miscellanea de vita, studio. . . Alberti Molnar collectio. Quam ex autographis maximam partem in archivo Alba-Carolinensi conservatis huc transscripsit aliundeque collegit Petrus Bod de F. Tsernaton ab anno 1762--1763.« czímű kézirati művében, mely a »Gellius Transilvanicus« egy részét képezi. Eredeti kézirata *1511. 4-r.* jelzet alatt a marosvásárhelyi Teleki-könyvtárban van. Ugyanott e műnek különmásolata is van *1512. 4-r.* sz. a. Javarészben az u. n. »Album« leveleiből szerkesztette Bod másik rendszeresebb művét is, csakhogy itt azokat életrajzi keretbe illesztette bele s jegyzetekkel látta el. E művének czíme: »Redivivus Albertus Molnar Szenciensis, sive grata et immortalis apud Hungaros viri eruditione clari ac laboriosissimi Alberti Molnar memoria, quam ex libris in publicum editis ac literis sociorum ab ipsomet primum curiose collectis, ab aliis vero ad praesens usque tempus

sollicite conservatis magna cura ac diligentia renovavit Petrus Bod de Felső-Csernáton, v. d. minister Magyar Igeniensis 1763.« Autográf kézirata Bod »Rediviva Eliae Veresmarti superintendentis Baroviensis memoria« cz. művével egy kötetben szintén a maros-vásárhelyi Teleki-könyvtárban *1100. b. ívrét* jelzet alatt. Hibás másolata u. o. *1100. a. ívrét* sz. a. és a maros-vásárhelyi ref. collegium könyvtárában *8600 a/₂* sz. a. A Bod művéhez hasonló irányú *Gróf Kemény József* »Szenczi Molnár Albert emlékezete« cz. közleménye (Uj Magyar Muzeum 1859. I. 309—329. l.): Bizonyítványok és levelek kivonata 1574—1604-ig. Szintén ebből való a »Sz. Molnár Alberthez 1608—1610. évben irott 12 levél«, melyet *Lichner Pál* közölt a pozsonyi ev. főtanoda 1861—2. évi értesítőjében 3—19. lap.

3. Carmina gratulatoria in honorem pii et eruditi iuvenis Alberti Molnar Szenciensis, cum ei prima philosophiae laurea . . anno 1595. publice decerneretur. Argentorati 1595.

Egyleveles nyomtatvány. L. e kiadvány III. részében 410—412. l.

4. Eidyllion Remi Omnia inscriptum, ad Dn. Alb. Molnar Pannonem. Ambergae 1605. 4-rét.

Egy példány sem ismeretes belőle. Ismertetését l. 170—171. l.

5. Epithalamia . . . .

L. e kiadvány III. részében 449. lap [1]) jegyzetét.

6. Veresmarti Mihály megtérése historiája. Ipolyi A. kiad. (Bp. 1875.) 278—282. l.

Veresmarti e művében leírja Molnárral való találkozását és beszélgetését. (1614. jun. 16/26.) Feljegyzésének becsét növeli az a körülmény, hogy mint Ipolyi is említi, beszélgetésüket a találkozás után azonnal leírta. V. ö. Ipolyi feldolgozásával. U. o. Bev. 359—364. l.

7. Struvius »Acta litteraria ex manuscriptis eruta atque collecta. Ed. secunda. Tom. II. fasc. 4. Jena 1717.« 369—371. l.

Közölte Ladislaus Jánosnak Molnár számára írott ajánlólevelét, melynek Molnár gyüjteményében csak másolata van meg. L. 438. l. Innen újra közölte *Terbina Mihály* »Einige Beyträge zur Literärgeschichte Ungarns« cz. czikkében a Schedius-féle Zeitschrift von u. für Ungern 1803. IV. 246—256. l.

8. Ifj. Kemény Lajos: »Molnár Albert életéhez.« (Tört. Tár 1891. évf. 168. l.) — U. a. »Szenczi Molnár Albert életéhez.« (U. o. 1896. 189. l.)

Thurzó György ajánlólevele és Bethlen G. rendelete Kassa városához Molnár ügyében. L. 393. és 459. lap.

9. Molnár *egyetemi beiratkozásaira* vonatkozólag: A *vittenbergiról* l. Album II. (Halle, 1894), a *heidelbergiről* Toepke: Matrikel. II. (Heidelb. 1886.), a *marburgiról* Caesar: Catalogus stud. IV. (Marb. 1887). Molnár strassburgi tanulását említi *Szepsi Csombor Márton* is »Evropica varietas« (Kassa 1620) cz. útleírásában. L. Szamota kiadásában: Régi m. utazók Európában (N.-Becskerek, 1892), 194. l.

b) *Önállóan, folyóiratokban és gyüjteményes munkákban megjelent életrajzok, értekezések, ismertetések, czikkek:*

1. *Toppeltinus Lőrincz:* Origines et occasus Transsylvanorum (Lyon 1667.) 70. l.

   A »De lingua et literis Hungarorum« cz. fejezetben.

2. *Páriz Pápai Ferencz* »Dictionarium Latino-Hungaricum« cz. Lőcsén 1708. kiadott s több kiadást ért műve előszavában Molnárról is ír s közli Alsted és Bisterfeld róla írt sírverseit is.

3. *Czvittinger Dávid:* Specimen Hungariae lit. (Frankf.-Lipcse 1711.) 254—6. l.

   Életrajzán kivül közli Sarmelliczky Benedek kőszegi iskolamesternek gúnyversét Molnárra.

4. *Ember Pál* a Lampe neve alatt kijött »Historia eccl. reform. in Hung. et Transsylv. (Utrecht 1728.)« czímű művében 730, 737, 738, 743—5. lapokon.

5. *Bod Péter:* A Szent Bibliának historiája (Szeben 1748) 147—149. l. és Magyar Athenas (H. n. 1766.) 181—184. l. [Bővebben a »Literata Panno-Dacia« cz. kézirati művében II. könyv (Continens redivivam eruditorum in Hungaria et Transylvania virorum, qui saeculo XVII. vixerunt, memoriam«) 21—46. l. Másolat a maros-vásárhelyi Teleki-könyvtárban 1510 a/2 jelzettel. V. ö. fentebb: Életrajzi források 2. sz.]

6. *Jöcher:* Allgemeines Gelehrten-Lexikon III. Bd. (Lipcse 1751.) 602—3. hasáb.

7. *Horányi Elek:* Memoria Hung. II. (Bécs 1776.) 647—653. l.

8. *Benkő József:* Transylvania II. (Bécs 1778.) 344—346 l.

9. *Szathmári Pap Zsigmond:* Szentzi Molnár Albert rövid életrajza. (Erdélyi Prédikátori Tár VII. füzet. Kolozsvár 1837. I—XXXVI. lap. M. Barabástól készített kőnyomatú arczképével. V. ö. U. a. 3. füzet. 2. kiad. 1836. 175—6. l.)

10. *Szilágyi István:* Molnár Albertről románcz. (Uj Magyar Muzeum. 1853. I. 571—6. l.)

11. *Greguss Ágost:* Szenczi Molnár Albert. (Pesti Napló 1854. 112. szám.)

12. *Szilágyi Sándor:* »Erdély irodalomtörténeté«-ben (Budapesti Szemle. 1858. IV. 25—27. l.) és Erdélyország története II. (Pest 1866.) 232. l.

13. *Czelder Márton:* Szenci Molnár Albert. (Kecskeméti Prot. Közlöny. 2. füzet. Kecskemét 1858. 33—47. l.)

14. *Révész Imre:* Szenczi Molnár Albert 1574—1633. (Vasárnapi Ujság 1863. 33. sz. Arczképpel.) — U. a. A magyarországi ref. egyház köz. énekeskönyvéről. (Debr. 1866.) 22—24., 27—28. l.

15. *Tóth Mihály:* A magyar protestáns egyházszónoklat története. (Debreczen 1864.) 69—74. l.

16. *Balogh Ferencz:* Németországi úti naplómból. Emlékezés Szenczi Molnár Albertre. (Vasárnapi Ujság 1866. 276. l.) — U. a. A m. prot. egyháztörténelem részletei. (Debreczen 1872.) 165—6. l.

17. *Toldy Ferencz:* Adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez. Pest 1869. 102—176. lap. (Értekezések az Akad. nyelv- és széptud. oszt. köréből I. köt. 9. füz.) és A magyar költészet kézikönyve 2. kiadás I. köt. (Budapest 1876.) 115—123. l. Magyar költők élete I. (1870.) 83—88. l.

18. *Jancsó Benedek:* Szenczi Molnár Albert. Nyelv- és irodalomtörténeti tanulmány. (Kolozsvár 1878.) — U. a. Szenczi Molnár Albert nyelvtudománya. (Abafi »Figyelő«-je VII. köt. 50—60., 103—119. l.) s ugyanez különlenyomatban is »Magyar nyelvtudománytörténeti tanulmányok« (Budapest 1881.) cz. művében.

19. *Molnár Aladár:* A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században I. köt. (Budapest 1881.) 104., 106., 416. l.

20. *Szücs Lajos:* Szenczi Molnár Albert költészete. (Egyet. Philol. Közlöny 1882. évf. 390—397. l.)

21. *Simonyi Zsigmond.* magyar nyelv. I. (Budapest 1889.) 244—5. l.

22. *Beöthy Zsolt:* A magyar nemzeti irodalom tört. ismertetése 6. kiad. I. köt. (Budapest 1890.) 59—63. l. — A szépprózai elbeszélés a régi magyar irodalomban. I. köt. (Bp. 1886.) 88. 223. l. — A m. irodalom kis-tükre (Bp. 1896.) 45—46. l.

23. *Koncz József:* A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium története. (Marosv. 1896.) 562—3. l.

24. *Négyesi László:* A XVII. század vallásos irodalma. (Beöthy Zs. A m. irod. története. Képes díszmunka. I. köt. Budapest 1896. 295—306. l.) — U. a. Pallas nagy lexikona XII. köt. (1896.) 743—745. l.

25. *Dézsi Lajos:* Szenczi Molnár Albert (1574—1633.). Budapest 1897. (Magyar Tört. Életrajzok XIII. évf. 4—5. füzet). — Magyarország története. Szerk. Szilágyi S. VI. köt. (Budapest 1898.) 558—562. l.

26. Lásd ezeken kívül még *Wallaszky, Ferenczy-Danielik* műveit, a *Szent-István-Társulat Encyclopaediáját* (XI. 193.), *Toldy. Imre Sándor, Bodnár* stb. irodalomtörténeti műveit, valamint alább a jegyzetekben idézett műveket.

TARTALOM.

Lap.

Előszó. ... III

Bibliographia. 1. Molnár saját művei. 2. Életrajzi irodalom. ... XIII

Napló. ... 3

LEVELEZÉS ÉS IROMÁNYOK.[1])

1590.

Nov. 10. (G.) Bécs. Pisky István tihanyi kapitány bátorságlevele Szenczi Molnár Albert részére ... 403

1591.

Jun. 2. (J.) Szencz. Molnár Benedek levele. Tudósítja Albert öcscsét szükölködő családi állapotjáról s az atyja által kölcsönkért három forintot küldi neki ... 89

Nov. 2. (J.) Vittenberg. A vittenbergi egyetem rektorának bizonyítványa a Molnár beíratkozásáról ... 404

1592.

Máj. 8. (J.) Vittenberg. Szenczi Nőgéri János elismervénye a Sz. Molnártól hazavitel végett átvett könyvekről ... 404

—. Szencz. Molnár Benedek levele. Tudósítja öccsét vagyoni helyzetéről s száz pénzt küld neki ... 90

---

[1]) Könnyebb áttekintés végett a »Leveleket és Irományokat« együtt, chronologicus sorrendben adjuk. A keltezésnél a kétféle naptárt J. (= Cal. Julianum) és G. (= C. Gregorianum) betűkkel jelöltük meg. Ott, a hol a levéliró maga nem említi föl, melyik naptárt használja, a naptárt jelző betűket zárójel közé tettük.

1593.

Lap.

Ápr. 30. (J.) Heidelberg. A heidelbergi egyetem rektorának ajánlólevele Molnár részére ... 404

Május — Strassburg. Molnár folyamodványa a strassburgi egyetem előljáróságához az alumnusok közé felvételért ... 405

Jun. 15. (J.) Strassburg. Lang József strassburgi tanár ajánlólevele Molnár részére ... 406

1595.

Márcz. 3. (J.) Strassburg. A strassburgi egyetem rektorának gyászjelentése a »Collegium Wilhelmíticum« jóltevője Hedio Ágnes haláláról ... 407

Ápr. 28. (J.) Strassburg. A strassburgi egyetem bölcsészeti karának tanulmányi szabályzata ... 408

Május 21. (J.) Strassburg. A strassburgi egyetem dékánjának meghivója a babérkoszorúsi vizsgálatra ... 410

Május. Strassburg. Üdvözlőversek Molnárhoz barátaitól, mikor a strassburgi egyetemen babérkoszorút nyert ... 411

Jul. 1. (J.) Strassburg. Molnár Albert babérkoszorúsi diplomája 413

Julius. Strassburg. Molnár kötelezvénye a strassburgi egyetemen a babérkoszorúért járó díj megfizetéséről ... 415

Nov. 10. (J.) Genf. Kügler Dávid levele. Válaszol Molnár levelére s Bézáról ír ... 91

Decz. 9. (J.) Késmárk. Ambrosius (Lam) Sebestyén levele Bachaček Márton prágai egyetemi tanárhoz. A Magyarország térképének javított kiadásához kért adatok beszerzésére egy szakértő barátját ajánlja s kéri, hogy ennek nemességi ügyében a királyi kanczelláriánál járjon közbe; tudósítja a késmárki eseményekről ... 91

— —. Liscovicz Jakab válasza a Molnár segélyezést kérő levelére: pénzt küld részére ... 93

1596.

Márcz. 4. G. Gyula-Fejérvár. Wentey Ferencznek, Bocskai István titkárának levele Molnárhoz. Köszönetet mond ura és úrnője nevében neki, hogy segítségére volt az egyetemen tanuló »úrfiaknak«; tudósítja atyja állapotáról, a kit meglátogatott: az úrfiak nevelőjének helytelen magaviseletét megrója; magyarországi hireket közöl vele ... 94

April 7. (J.) Szencz. Szenczi Szíjgyártó (Coriatoris) Lukács levele, melyben Molnárt a szenczi egyházi és iskolai állapotokról és atyja betegségéről tudósítja ... 96

April 7. (J.) Szencz. Molnár Benedek levele M. Alberthez, melyben családja állapotjáról s a küldött több rendbeli ajándékokról ír 98

Jun. 26. (J.) (Strassburg.) Ahenarius (Kessler) Tamás üdvözlőverse a Strassburgból útrakelő Molnárhoz ... 415

Lap.

Jul. 11. (J.) (Strassburg.) Reiss Henrik üdvözlőverse a Strassburgból távozó Molnárhoz ... 416

Jul. 11. (J.) Strassburg. A strassburgi »Collegium Wilhelmiticum« felügyelőjének bizonyítványa Molnár részére az intézet kebelében töltött három évről ... 417

Jul. 11. (J.) Strassburg. A strassburgi »Collegium Wilhelmiticum« előljáróinak bizonyítványa Molnár részére az intézet kebelében töltött három évről ... 418

Jul. 13. (J.) Strassburg. Bentz János strassburgi tanár bizonyítványa Molnár részére az ő osztályában töltött egy évről ... 419

Jul. 13. (J.) Strassburg. Hawenreuter Lajos strassburgi tanár bizonyítványa Molnár részére az előadások hallgatásáról ... 420

Jul. 16. (J.) Strassburg. Az intézeti visitatorok erkölcsi bizonyítványa Molnár részére a »Collegium Wilhelmiticum«-ban töltött három évről ... 421

Jul. 16. (J.) (Strassburg.) Molnár Albert kötelezvénye a »Collegium Wilhelmiticum«-i ellátásdij visszafizetéséről ... 421

(Julius. —.) Hoggaeus Márton üdvözlőverse az útrakelő Molnárhoz ... 422

Aug. 13. (J.) Genf. Molnár genfi belépti jegye ... 423

Szept. 17. (G.) Milano. Molnár milánói belépti jegye ... 423

Okt. 12. (G.) Róma. Molnár római távozási jegye ... 423

Nov. 13. (J.) (Strassburg.) Reiss Henrik üdvözlőverse az útazásból visszatért Molnárhoz ... 424

(Nov. Strassburg.) Ahenarius (Kessler) Tamás üdvözlőverse az olaszországi útról visszatért Molnárhoz ... 425

Decz. 26. (J.) Strassburg. Kügler Dávid levele, melyben a Molnár levelére válaszol s a tőle kapott megbizások elintézéséről beszámol ... 99

1597.

Jan. 22. (J.) Heidelberg. A heidelbergi egyetem bizonyítványa Molnár beiratkozásáról ... 427

Febr. 3. (J.) Strassburg. Faber Antal levele. Tudósítja Molnárt helyzetéről és a strassburgi egyetemi állapotokról ... 100

Nov. 3. (J.) Sárospatak. Tolnai Fabricius Tamás sárospataki lelkész levele, melyben Molnárnak segélyeztetését és a sárospataki iskolánál leendő alkalmazását helyezi kilátásba ... 101

Nov. 12. (J.) Késmárk. Nagytállyai István levele, melyben Molnárnak a sárospataki tanárságról s atyja állapotáról ír ... 102

1598.

April. 25. (J.) Debreczen. Szenczi Szíjgyártó Lukács levele Molnárhoz, melyben saját iskolai pályáját írja le ... 103

Jul. 1. (J.) Sárospatak. Tolnai Fabricius Tamás levele, melyben Molnárt ötven forintnyi segély küldéséről tudósítja s tanulmányai irányára vonatkozólag tanácsokkal látja el ... 105

Lap.

Aug. 12. (J.) Késmárk. Ambrosius (Lam) Sebestyén késmárki lelkész levele. Tudósítja Molnárt, hogy részére T. Fabricius Tamástól ötven forintot átvett és beváltásáról gondoskodott ... 106

Aug. 12. (J.) Késmárk. Stenzel Pál késmárki polgár elismervénye ötven forint beváltásáról ... 427

Szept. 7. (J.) Strassburg. Kügler Dávid levele. A Molnár által küldött könyvet megköszöni s betegségére vonatkozólag tanácscsal szolgál neki ... 107

Okt. 28. (G.) Bécs. Ujfalvi Katona Imre levele, melyben Molnárt a tőle kapott ajánlólevél hasznos voltáról és útjáról tudósítja ... 108

1599.

Ápr. 26. (J.) Heidelberg. Molnár üdvözlőversei a heidelbergi egyetemen bölcsészetdoktori czímet nyert két lakó- és asztaltársához ... 428

Jun. 16. (J.) Heidelberg. Keckermann Bertalan levele, melyben Molnárnak orvosi tanácsokat ad ... 109

Jul. 10. G. Késmárk. Ambrosius Sebestyén levele. Értesíti Molnárt Tolnai Fabricius Tamás haláláról s az új naptár bevételéről ... 109

Szept. 12. (J.) Moringen. Heysen (Heuss) Károly lelkész levele. Meghívja Molnárt lakodalmára s lakodalmi üdvözlővers készítésére szólítja föl ... 111

Aug. 10. (J.) Speyer. Kügler Dávid levele. Molnárnak egészsége s helyzete javítására vonatkozó tanácsokat ad ... 111

Nov. 9. (J.) Strassburg. Kügler Dávid levele. Válaszol a Molnár levelére s vigasztalja szegénysége miatt ... 113

1600.

Márcz. 25. (J.) Altdorf. Rittershausen Konrád memorialéja a Heidelbergbe utazó Molnár részére ... 114

Jul. 7. (G.) Késmárk. Ambrosius (Lam) Sebestyén levele. Magyar történeti művét megküldi Molnárnak s egy abból kihagyott, Pápa történetére vonatkozó részletet közöl vele ... 114

Aug. 26. (G.) Görlicz. Ifjabb Ambrosius Sebestyén levele. Tudósítja Molnárt görliczi iskolai életéről s megbizásokat ad neki ... 116

(Decz. Herborn.) Pasor György levele. Értesíti Molnárt, hogyan útazhatik Frankfurtba ... 117

1601.

Febr. 19. (G.) Szepsi. Siderius János levele Molnárhoz. Pénz küldéséről értesíti s haza hívja ... 117

Márcz. 24. (J.) Heidelberg. Turi György levele. Tudósítja Molnárt haza készüléséről s a magyar bibliának együtt tervezett kiadásától való visszalépéséről ... 118

Lap.

Ápr. 22. (J.) Heidelberg. Rumpius Keresztély levele. Tudósítja Molnárt állapotáról, a heidelbergi eseményekről s egyetemi »Thesis«-ét megküldi neki ... 120

Jul. 17. (J.) Herborn. A herboni főiskola rektorának bizonyítványa Molnár részére ... 432

Jul. 19. (J.) Herborn. Piscator János herborni tanár bizonyítványa Molnár részére ... 433

Jul. 30. (J.) Herborn. Nolde Ernő levele. Értesíti Molnárt különféle megbizások elintézéséről s a Herbornban történtekről ... 122

Szept. 13. (J.) Heidelberg. Taksonyi Péter levele. Molnárt a magyar biblia kinyomtatására buzdítja s tudósítja a Siderius által küldött pénz sorsáról ... 123

Szept. 30. (J.) Herborn. Suri Orvos Mihály levele. Tudósítja Molnárt Herbornba érkezéséről s a herborni viszonyokról ... 124

Okt. 2. (J.) Heidelberg. Felckmann Péter levele. Tudósítja Molnárt a Heidelbergbe érkezett magyar tanulókról ... 126

—. Herborn. Textor János levele Molnárhoz. Herborni dolgokról és saját helyzetéről ír ... 126

1602.

Jan. 5. (J.) Herborn. Textor János köszönőlevele a Molnár által nyujtott segélyért és pártfogásért. Tudósítja a herborni magyar tanulókról 127

Jan. 29. (J.) Heidelberg. Megyeri János levele. Értesíti Molnárt a Siderius János nehezteléséről, a heidelbergi magyar tanulókról és megbizásokat ad neki ... 128

Márcz. 1. (J.) Heidelberg. Suri Orvos Mihály levele. Értesíti Molnárt hazaútazási szándékáról ... 129

Márcz. 29. (J.) Heidelberg. Taksonyi Péter levele. Pénzt küld Molnárnak s a magyar biblia kiadását czélzó szándékában megmaradásra buzdítja ... 130

Márcz. 29. (J.) Heidelberg. Taksonyi Péter levele Ladislaides Miklós tanulóhoz. Kéri, hogy térjen vissza hozzá ... 133

Ápr. 1. (J.) Majna-Frankfurt. A frankfurti prot. lelkészek erkölcsi bizonyítványa Molnár részére ... 434

Ápr. 22. (G.) Szepsi. Siderius János levele. Sürgeti Molnár hazatérését 134

Jun. 22. (?.) Heidelberg. Taksonyi Péter levele. A magyar biblia kiadásának ügyéről, a heidelbergi kátéról és saját helyzetéről tudósítja Molnárt ... 135

Szept. 23. (J.) Heidelberg. Taksonyi Péter levele. Tudósítja Molnárt a heidelbergi magyar tanulók hazatérési szándékáról s a magyar biblia kiadása ügyéről ... 136

(- -. Heidelberg.) Taksonyi Péter levele Molnárhoz. A heidelbergi magyar tanulókról ír ... 136

Nov. 17. (J.) Heidelberg. Taksonyi Péter levele. A heidelbergi magyar tanulók pénzügyi szorult helyzetéről. hazatérési készülődéseiről és a magyar biblia kiadásának ügyéről ír Molnárnak ... 138

1603.

Lap.

Jan. 21. (J.) Amberg. Spanheim Wigand ambergi főiskolai rektor ajánlólevele Molnár részére Rittershausen Konrádhoz ... 434

Jan. 21. (J.) Amberg. Ladislaus János ambergi tanár ajánlólevele Rittershausenhez ... 436

Febr. 13. (J.) Heidelberg. Taksonyi Péter levele. Buzdítja Molnárt irodalmi terveinek megvalósítására ... 141

Márcz. 3. (J.) Heidelberg. Ifjabb Ambrosius Sebestyén levele. Tudósítja Molnárt atyja haláláról, a kinek emlékezetét halotti emlékversek kiadásával kívánja megörökíteni ... 142

Márcz. 3. (J.) Amberg. Orschynovsky János levele. Tudakozódik Molnár helyzetéről ... 143

Máj. 2. (J.) Heidelberg. Érsek Péter levele. Tudósítja Molnárt, hogy Taksonyi Péter a magyar bibliát, mielőtt eltávozott volna, a heidelbergi könyvtárba tette le megőrzés végett ... 144

Jun. 2. (J.) Neumarkt. Rumel Konrád János levele. Válaszol a Molnár köszönőlevelére és latin-magyar szótáráról ír ... 144

Jul. 5. (J.) Neumarkt. Bavarus János levele. Válaszol a Molnár köszönőlevelére ... 145

Aug. 12. G. Nagy-Szombat. Taksonyi Péter levele. Pártfogója megbizásából tudósítja Molnárt, hogy a magyar biblia kiadását és egyéb irodalmi tervei megvalósítását az idő mostohasága miatt későbbre kell halasztania ... 146

Okt. 3. (J.) Amberg. Ludovicus Mihály levele. Tanuló testvérét Molnár pártfogásába ajánlja ... 149

1604.

Febr. 13. (J.) (Altdorf.) Knöttner János levele Molnárhoz. Az iskola oeconomusáról s különböző könyvekről ír ... 150

Febr. 29. (J.) Altdorf. Gentilis Scipio levele. Visszakéri Molnártól a kölcsönadott könyveket ... 150

Márcz. 8. (J.) Altdorf. Majer Mátyás és János levele. Molnárt könyvek vásárlásával bizzák meg ... 151

Márcz. 22. (J.) Altdorf. Majer Mátyás levele. Válaszol a Molnár levelére s altdorfi híreket közöl vele ... 152

Márcz. 29. (J.) Altdorf. Cuno Kelemen levele. Értesíti Molnárt, hogy a küldött szótárt megkapta ... 153

Ápr. 26. (J.) Altdorf. Rittershausen Konrád levele, melyben Molnár latin szótáráról és saját irodalmi terveiről ír ... 154

Május. Altdorf. Hölzlin Jeremiás levele. A Molnár által küldött epigrammáért köszönetet mond s testvére versét megküldi neki ... 155

Máj. 2. (J.) Herborn. Pasor György herborni tanár levele Hutter Illyés nürnbergi tudós és nyomdatulajdonoshoz. Hutter irodalmi működését méltányolja és saját oktatási elveit fejti ki ... 155

Jul. 6. (J.) Altdorf. Rittershausen Konrád levele. Molnár szótárának ajánlóleveléről és arczképéről ír ... 157

Lap.

Jul. 26. (J.) Altdorf. Rittershausen Konrád levele. Üdvözlőverséről ír Molnárnak ... 158

Jul. 30. G. Danzig. Keckermann Bertalan levele. Üdvözlőverset küld Molnár szótárához ... 159

Aug. 12. (J.) (Altdorf.) Rittershausen Konrád levele Molnárhoz. Örömét fejezi ki Rem sikeres pártfogása felett s irodalmi foglalatosságairól tudósítja ... 160

Aug. 13. (J.) (Nürnberg.) Rem levele. Megírja Molnárnak a magyarok eredetéről táplált véleményét ... 161

Aug. 16. (J.) Altdorf. Rittershausen Konrád levele. Szótára előszavát visszaküldi Molnárnak és javításokat ajánl benne. Legújabb művének czímlapját küldi ... 162

(—. Altdorf.) Rittershausen Konrád levele. Művének indexét lemásolás végett Molnárhoz küldi ... 163

Aug. 19. (G.) Nagy-Megyer. Szíjgyártó Lukács levele. Tudósítja Molnárt saját árvaságáról és Nagy-Megyerre költözéséről; atyja haláláról, testvérei és ismerősei helyzetéről ... 164

Szept. 8. (J.) Nürnberg. Rem levele. Tudósítja Molnárt a szótára nyomtatásában esett hibáról és könyvei bekötéséről, sietteti tervezett prágai útazását s pénzt kölcsönöz neki ... 166

Szept. 14. (J.) Herborn. Piscator János levele Molnárhoz. Megköszöni az ajándékul küldött szótárt s értesíti, hogy a kért bibliai művet megkapja ... 167

Okt. 19. (J.) Nürnberg. Cuno János levele Molnárhoz. Tudósítja, hogy munkájának kért hat példányát kivánsága szerint küldi ... 167

Okt. 23. (J.) (Neumarkt.) Rumel Konrád levele. Szerencsét kiván Molnárnak prágai útja sikeréhez s a vendégszeretethez, melyet Kepler János házában talált. Levelet küld Weston költőnőnek s könyveket Wacker Mátéának ... 168

Okt. 28. (J.) Altdorf. Rittershausen Konrád levele. Tudósítja Molnárt irodalmi foglalkozásáról s levelet küld a prágai írónak ... 169

Decz. 18. (J.) Nürnberg. Rem György levele Molnárhoz. Értesíti, hogy a küldött könyvet megkapta s hogy jelenleg egy költeményen dolgozik ... 170

(—. Nürnberg.) Cuno János levele Molnárhoz. A megvételre felajánlott könyvet visszaküldi neki ... 171

1605.

Jan. 14. (J.) Nürnberg. Rem György levele. »Omnia« czímű költeményéről és barátai hasonló tárgyú műveiről ír ... 172

Jan. 21. (G.) Prága. Wachenfelsi Wacker Máté cs. tanácsos levele Molnárhoz. Egy gyüjtemény szerkesztésére buzdítja ... — ... 173

Január. Altdorf. Rittershausen Konrád levele Molnárhoz. Verseket közöl vele az általa szerkesztendő versgyüjteménybe fölvétel végett ... 173

Lap.

Jan. 29. (J.) Nürnberg. Rem levele. »Omnia« czimű költeményéről ír Molnárnak ... 174

Febr. 2. (J.) Nürnberg. Rem levele Molnárhoz. Tudósítja, hogy ügyében közbenjárt Volkammernél s magyarországi hireket közöl vele ... 175

Febr. 7. (J.) Heidelberg. Miskolczi P. István levele Molnárhoz. Értesíti, hogy ura a küldött szótárt megkapta; gratulál prágai útja eredményeihez ... 175

Febr. 13. (G.) Prága. Kepler János levele Molnárhoz. Tudósítja, hogy a hozzá küldött szótárt rendeltetési helyére juttatta s magyarországi hireket közöl vele ... 177

Febr. 15. (J.) Altdorf. Az altdorfi egyetem rektorának bizonyítványa Molnár részére ... 438

Febr. 17. (J.) Heidelberg. Majer Mátyás levele. Örömét fejezi ki Molnárnak, hogy Prágából szerencsésen visszatért s tudósítja a Békési Péter haláláról ... 178

Márcz. 6. (J.) Nürnberg. Rem levele. »Omnia« czímű művéről ír Molnárnak ... 180

Márcz. 21. (J.) Bréma. Marcellus Dániel levele Molnárhoz. Elismerően nyilatkozik irodalmi működéséről s annak folytatására buzdítja. Egy Bocskai arczképére irott verset küld neki ... 181

(-Regensburg.) Donaver levele Molnárhoz. Egy nevelői állásról ír ... 182

Ápr. 18. (J.) Regensburg. Donaver levele. Tudósítja Molnárt, hogy nevelői állást kerített neki ... 183

Máj. 2. (J.) Altdorf. Rittershausen levele. Válaszol Molnár levelére s a Keplernek ajánlott Odontiusról ír ... 184

Máj. 24. (J.) Berg. Rittershausen levele. Tudósítja Molnárt, hogy szívesen látja a Stänzing-fiúkat, ha Altdorfba hozzájuk mennek tanulni ... 185

Jul. 22. (J.) Nürnberg. Rem levele. Válaszol a Molnár levelére, szerencsét kiván nevelői állásához s újabb hireket közöl vele ... 186

Szept. 1. (G.) Danzig. Keckermann Bertalan levele Molnárhoz. Megköszöni az ajándékul küldött szótárt; hazavágyódásáról s a magyar- és németországi politikai helyzetről ír ... 187

Szept. 29. (G.) Grácz. Stänzing Sebald levele Molnárhoz. Egészségi állapotáról ír s felszólítja, hogy egy Altdorfon átutazó ismerősét fiaival együtt látogassa meg ... 189

Nov. 2. (J.) Nürnberg. Rem levele Molnárhoz. Válaszol a Molnár levelére, saját műveiről s Custos augsburgi rézmetszőről ír ... 189

1606.

Febr. 18. (J.) Nürnberg. Rem levele Molnárhoz. A legközelebbi birodalmi gyülés helyéről s politikai viszonyokról ír ... 190

Márcz. 14. G. Augsburg. Freigius levele Molnárhoz. Tudósítja, hogy Custos mennyiért nyomatja ki tervezett művét ... 192

Lap.

Ápr. 18. (J.) Nürnberg. Rem levele Molnárhoz. Filiczky Jánosról s a magyarországi viszonyokról ír ... 193
Ápr. 24. (J.) Altdorf. Mauritius György üdvözlőverse Molnárhoz ... 439
Máj. 28. (G.) (Augsburg.) Custos Domokos levele. Értesíti Molnárt, hogy művét kinyomatta s egy példányt mutatványul küld neki 194
Aug. 26. (J.) Engelsberg. Stänzing Sebald levele. Családi állapotáról, fiaira vonatkozó tervéről tudósítja Molnárt s fiai ellátására pénzt küld neki ... 194
Aug. 30. (J.) Heidelberg. Miskolczi P. István levele Molnárhoz. Mentegetőzik hosszas hallgatásáért, saját helyzetéről tudósítja s óravásárlásra ad megbízást neki ... 195
Aug. 31. (J.) Heidelberg. Boilblanc János levele Molnárhoz. Értesíti, hogyan járt el több rendbeli megbízásában s a Miskolczi izenetét megírja neki ... 197
Szept. 1. (J.) Nürnberg. Rem levele Molnárhoz. Értesíti, hogy Rittershausent meglátogatta; üdvözletet küld altdorfi ismerőseinek, tudakozódik zsoltáráról ... 198
—. Nürnberg. Gerberides György levele. Értesíti Molnárt, hogy a nürnbergi könyvnyomtató várja; szállást kér a hozzá küldött fiú számára 200
Okt. 25. (J.) Eigelsberg. Stänzing Sebald bizonyítványa Molnár nevelőségéről ... 440
Nov. 1. (J.) Altdorf. Rittershausen altdorfi egyetemi prorektor bizonyítványa Molnár részére ... 440
(Nov. 1. (J.) Altdorf.) Rittershausen levele Molnárhoz. Egyetemi bizonyítványát küldi s megbízásokat ad neki ... 199
Nov. 24. (J.) Heidelberg. A heidelbergi egyetem rektorának bizonyítványa Molnár beíratkozásáról ... 442

1607.

Jan. 23. (J.) (Moringen.) Heuss (Heysen) Károly levele Molnárhoz. Régi barátságuk emlékét idézi föl előtte s szerencsét kíván prágai útja eredményéhez ... 200
Febr. 1. (J.) Heimburg. Lingelsheim Gábor levele Molnárhoz. Örül, hogy ajánlólevele sikeres volt; dicséri buzgóságát, melylyel hazájának használni igyekszik ... 201
Febr. 1. —. Egy névtelen tudósítja Molnárt, hogy Palthenius könyvnyomtató elvállalja a zsoltár kiadását ... 202
Febr. 10. (Moringen.) Heuss (Heysen) Károly levele. Verset kér Molnártól s tudósítja, hogy szótára előszavát megkapta ... 203
Febr. 16. (J.) Majna-Frankfurt. Palthenius Zakariás levele Molnárhoz. A zsoltár kéziratát kéri tőle s nyomtatása feltételeiről tudósítja ... 203
Febr. 24. (J.) Heidelberg. Miskolczi Pásztor István levele. Kéri Molnárt, hogy könyvei hazaszállítását Frankfurtban közvetítse ... 204
Márcz. 6. (J.) Nürnberg. Rem György levele Rittershausen Konrádhoz. Irodalmi hírekről és barátairól: Molnárról és Filiczkyről ír 205

Márcz. 19. (J.) Herborn. Corvinus (Rabe) Kristóf levele Molnárhoz. Podgyászát küldi neki s a zsoltár hangjegyeiről ír ... 206
Ápr. 19. (J.) Heidelberg. Lingelsheim levele Molnárhoz. A Tököly Miklós nevelőjéről s Wacker Mátéról ír ... 207
April 21. (J.) Siegen. Martinius Mátyás levele Molnárhoz. Maga és Piscator nevében tudósítja, hogy nem küldhetnek művéhez epigrammát s a magyar biblia kinyomtatására nézve nem adhatnak tanácsot ... 208
Ápr. 25. (J.) Siegen. Filiczky János üdvözlőverse Molnárhoz a zsoltárok fordításáért ... 442
(Május. Herborn.) Piscator János levele Molnárhoz. Értesült arról, hogy haza útazik s üdvözletet küld tőle ismerőseinek ... 208
Jan. 12. (J.) Altdorf. Mentegetőzik, hogy ritkán ír és zsoltára felől tudakozódik ... 209
Jan. 18. (J.) Marburg. A marburgi egyetem rektorának bizonyítványa Molnár beíratkozásáról ... 444
Jul. 18. (J.) Nürnberg. Rem György levele Combillon Jánoshoz. Válaszol levelére; Grynaeusról s egyéb ismerőseiről ír ... 210
Jul. 18. (J.) Kassel. Wolf Hermann levele Molnárhoz. Tudósítja, hogy a küldött könyvet nem kapta meg s hogy Móricz hesseni fejedelem haladékot ad a magyar nyelvtan írására ... 211
Jul. 20. G. Tarczal. Miskolczi P. István levele Molnárhoz. A bártfai bibliáról s a szenczi állapotokról ír ... 212
Jul. 21. (G.) Tarczal. Miskolczi P. István levele Pareushoz. A magyarországi egyházi és politikai állapotokról tudósítja ... 213
Aug. 23. (J.) Siegen. Báró Hodiegova Bohuslav levele Molnárhoz. Tudósítja a maga és testvérei állapotáról ... 213
Aug. 24. (J.) Altdorf. Mauritius György levele Molnárhoz. Tudósítja, hogy zsoltára előszavát megkapta; Rittershausen neje haláláról s egyéb altdorfi eseményekről ír neki ... 214
Aug. 25. (J.) Sedan. Combillon levele Molnárhoz. Szerencsét kiván a Móricz fejedelem pártfogásához; a Dubois betegségéről ír és egy szivességre kéri föl ... 216
Aug. 27. (J.) (Altdorf.) Rittershausen Konrád levele. Felesége haláláról értesíti s szerencsét kiván neki, hogy zsoltárát és nyelvtanát Móricz hesseni fejedelem pártfogolja ... 217
Aug. 31. (J.) Altdorf. Cuno Kelemen levele. Örül a Molnár szerencséjének; tudósítja, hogy olvasta zsoltára előszavát; altdorfi eseményekről ír ... 219
Aug. 31. (J.) Nürnberg. Rem György levele Molnárhoz. Móricz fejedelem pártfogásáról, a magyarországi politikai s a külföldi egyetemi eseményekről ír; egy példányt kér zsoltárából; üdvözletet küld a marburgi tanároknak ... 221
—. (Nürnberg.) Rem György levelének töredéke. A magyarországi állapotokról tudósítja Molnárt ... 222

Lap.

Szept. 3. (J.) Nürnberg. Rem levele Molnárhoz. Rittershausen nevében megköszöni a neje halálára írt elegiáját; a lutheránusokról s a magyarországi politikai állapotokról ír ... 223

Szept. 4. (J.) Sedan. Boilblanc levele Molnárhoz. Hazatérése hiréről ír; szerencsét kiván neki zsoltára magas pártfogásához, melynek ajánlását olvasta; theologiai értekezéseket küld ajándékba s politikai hirekről ír ... 224

Szept. 9. (J.) Vittenberg. A vittenbergi magyar coetus levele Molnárhoz. A magyarországi politikai és egyházi állapotokról tudósítják ... 226

Szept. 21. (J.) Siegen. Báró Hodiegova Smil levele Molnárhoz. Egészségi állapotáról tudósítja ... 228

Szept. 30. (J.) Kassel. Wolf Hermann levele Molnárhoz. Válaszol levelére s tudósítja, hogy a fejedelem elfogadta a Grammatika késésére felhozott mentségeit s közli vele a fejedelemnek személyére vonatkozó intézkedéseit ... 228

Okt. 1. (J.) Vittenberg. Taubmann Frigyes levele Molnárhoz. Válaszol levelére s értesíti, hogy a kért epigrammát meg fogja írni 229

Okt. 3. (J.) Nürnberg. Rem György levele Rittershausenhez. Visszaküldi neki a Molnár és többi barátai levelét; Jungermannról, Praetoriusról ír és politikai hirekről értesíti ... 230

Okt. 13. (J.) (Marburg.) Vechner György üdvözlőverse Molnárhoz 445

Okt. 31. (J.) Ebersbach. Heidfeld János levele. Megköszöni Molnárnak, hogy fiának buzdító levelet írt; »Sphinx« című művéről ír s elfogadja egy újabb kiadására vonatkozólag tett ajánlatait; értesíti, miért nem ajánlja művét Móricz hesseni fejedelemnek 231

Nov. 9. (J.) Nürnberg. Rem György levele Molnárhoz. Megköszöni a küldött zsoltárt s barátairól hireket közöl vele ... 233

Nov. 19. (J.) Amberg. Lucius Lajos levele. Szerencsét kiván Molnárnak a Móricz fejedelem pártfogásához; megköszöni a küldött zsoltárt s különböző hireket közöl vele ... 235

Nov. 20. (J.) Nürnberg. Rem György levele Rittershausenhez. Molnár számára egy művét kéri tőle s nősülési tervéhez szerencsét kiván 237

Nov. 21. (J.) Altdorf. Mauritius György levele. Válaszol a Molnár levelére; örül, hogy tovább is Németországban szándékozik maradni s altdorfi egyetemi dolgokról értesíti ... 238

Nov. 22. (J.) Friedwald. Thalmüller Hermann levele. Ottó tartománygróf megbizásából tiz tallért küld, hogy azt a Hülsz-örökösöknek adja át ... 239

Decz. 30. (J.) Nürnberg. Cuno János levele Molnárhoz. Podgyászáról ír ... 240

Decz. 31. (J.) Nürnberg. Rem György levele Molnárhoz. Podgyászáról ír s különböző politikai hirekről értesíti ... 241

Decz. 31. (J.) Nürnberg. Rem György levele Molnárhoz. Leveleket küld marburgi ismerőseihez s kéri Molnárt, hogy azokat ossza szét; figyelmezteti, hogy leveleit németül czímezze ... 243

Lap.

Decz. —. Marburg. Molnár Albert levele Heidfeld Jánoshoz. »Sphinx« czímű művéről ír s pótlékot ajánl hozzá; Heidfeld Gottfriedot Marburgba hivja ... 244

1608.

Jan. 2. (J.) Siegen. Báró Hodiegova Przech levele. Válaszol a Molnár levelére s tudósítja egészségi állapotáról ... 247

Febr 7. (J.) Siegen. Heidfeld Gottfried levele Molnárhoz. Mentegetőzik, hogy oly soká nem írt s értesíti, hogy üdvözletét átadta ismerőseinek ... 247

Febr. 13. (J.) Nürnberg. Rem levele Molnárhoz. Podgyászáról ír; magasztalja Móricz hesseni fejedelem bőkezűségét; magyarországi hireket közöl vele; megköszöni a küldött zsoltárt ... 248

Márcz. 1. (J.) Ebersbach. Heidfeld János levele Molnárhoz. Értesíti, hogy »Analecta« cz. művét a magáéval együtt adja ki; egy újabb művéről és Corvinusról ír ... 250

Márcz. 6. (J.) Altdorf. Rittershausen Konrád levele Molnárhoz. Mentegetőzik hosszas hallgatása miatt; köszöni zsoltárát és részvétnyilvánítását; szerencsét kiván neki a magyar grammatika írásához 251

Márcz. 6. (G.) Nagy-Szombat. Asztalos András levele Molnárhoz. A hazai egyházi és iskolai állapotokról. Molnár kiadott műveiről, családjáról ír és haza hivja ... 253

Márcz. 15. (J.) Nürnberg. Rem György levele Molnárhoz. Asztalos levelét küldi neki s különböző hireket közöl vele ... 255

Ápr. 5. (J.) (Marburg.) Wolf Hermann levele Molnárhoz. Értesíti, hogy a küldött könyveket átadta Móricz hesseni fejedelemnek s tudatja vele a fejedelemnek a magyar biblia kiadása felől való szándékát ... 256

Ápr. 18. (G.) Küpperau. Walter Gottfried levele. Örvend, hogy Molnár barátságukat levelével felújította; testvérét pártfogásába ajánlja s tudósítja saját helyzetéről ... 257

Máj. 3. (J.) Nürnberg. Rem György levele. Molnártól magyar nyelvtana s barátai felől kérdezősködik ... 259

Máj. 19. J. Marburg. Lavater Gáspár levele. A Molnár pártfogásának hasznos voltáról, lakásáról ír s a marburgi ismerősök üdvözletéről értesíti ... 260

Máj. 19. (J.) Marburg. Keserüi (Dajka) János levele. Válaszol a Molnár levelére s Molnár házáról és butorairól ír ... 261

Máj. 22 (J.) Schmalkalden. Wolf Hermann levele Molnárhoz. Tudósítja a fejedelem nehezteléséről, hogy a magyar bibliának tudta nélkül kiadót keresett ... 263

(—. Marburg.) Hartmann János memorialéja Molnár részére ... 264

(—. Marburg.) Christiander András levele. Kéri Molnárt, hogy levelét Remnek küldje el ... 265

Jun. 1. (J.) Nürnberg. Rem György levele Molnárhoz. Örül, hogy levelével megczáfolta azt a hirt, mely halálát hozta; megkapta

Lap.

a magyar biblia mutatványívét; politikai hirekről, Cunóról és Rittershausenről ír ... 265

Jun. 16. (J.) Marburg. Levél Molnárhoz. A névtelen levélíró irodalmi terveiről értesíti s válaszol levelére ... 268

Jun. 19. J. (Marburg.) Lavater Gáspár levele Molnárhoz. Értesíti, hogy várták eljövetelét s a lakásán hátrahagyott könyvekről ír ... 269

Jun. 21. (J.) Marburg. Szepsi Mihály levele. Siderius véleményét közli Molnárral a Károli-féle biblia új kiadása felől s a hajdúkról és Homonnai Bálintról ír ... 271

Jun. 26. (J.) Marburg. Váradi Farkas Gergely levele. Megköszöni Molnárnak a küldött ajándékot, közli vele Sideriusnak a biblia kiadására buzdító izenetét s a saját egyetemi dissertatiójának czímét ... 273

Jun. 26. (J.) (Marburg.) Debreczeni Dormány István levele. Hazai hireket közöl Molnárral ... 274

Jul. 10. J. (Marburg.) Lavater Gáspár levele. Értesíti, hogy levelét Wolfhoz Kasselbe küldte ... 275

(—. Marburg. Lavater Gáspár levele Molnárhoz. Értesíti, hogy ajánlólevelének nagy hasznát vette ... 276

Jul. 17. (G.) Tarczal. Miskolczi Pásztor István levele Molnárhoz. Zsoltárfordítása és a magyar biblia felől kérdezősködik; értesíti, hogy Sideriusnál és Békésinél közbenjárt érdekében s politikai hireket közöl vele ... 277

Jul. 19. (J.) Nürnberg. Rem György levele Molnárhoz. Magasztalja lankadatlan buzgóságát a magyar biblia kiadása érdekében s politikai hirekről értesíti ... 278

Jul. 31. (J.) Siegen. Filiczky János levele Molnárhoz. Köszöni a küldött Apologiát s viszonzásul ő is egy könyvet küld: tanítványaival együtt várja eljövetelét ... 279

Aug. 1. (J.) Siegen. Báró Hodiegova Przech levele. Tudósítja Molnárt a maga és testvérei állapotáról ... 280

Aug. 3. (J.) Marburg. Foktői Mihály levele Molnárhoz. A külföldön tanuló magyar deákokról ír s bibliájából előre több példányt rendel meg ... 281

Aug. 18. (G.) Szencz. Molnár Benedek levele M. Alberthez. Családi és vagyoni állapotáról, testvéreiről, ismerőseiről ír s értesíti, hogy a kért Új-Testamentumot Asztalloshoz küldte ... 282

Szept. 4. (J.) Nürnberg. Rem György levele. Dicsőíti Molnárt a magyar biblia kiadásában való fáradozásáért. Politikai hireket közöl vele s Owen költeményeit küldi neki olvasás végett ... 283

Szept. 8. (J.) Altdorf. Rittershausen Konrád levele. A magyar bibliafordítás s a Molnár további szándéka felől kérdezősködik ... 285

Szept. 15. (J.) Nürnberg. Rem György levele Molnárhoz. Az Asztalostól küldött magyar Katechismust elküldi neki a hazai hirekről ír ... 285

Lap.

Okt. 4. (J.) Nürnberg. Rem levele Rittershausenhez. A Molnár bibliafordításáról s különböző új könyvekről ír ... 286

Okt. 8. (J.) Nürnberg. Rem levele Rittershausenhez. Értesíti, hogyan járt el az adott megbizásban; barátairól ír s a Molnár bibliakiadását küldi neki ... 288

Nov. 5. (G.) Pozsony. Szíjgyártó Lukács levele. Válaszol a Molnár levelére; testvéreiről, barátairól és saját helyzetéről ír, magasztalja Molnár irodalmi érdemeit s haza hívja ... 289

Nov. 13. (G.) Tarczal. Miskolczi Pásztor István levele. Sürgeti Molnárt, hogy válaszoljon levelére; zsoltáráról, Sideriusról, bibliakiadásáról, Békésinél tett közbenjárásáról és saját sorsáról ír; bibliájából egy példányt megrendel s egy ducatot küld neki ... 292

Nov. 15. (J.) Nürnberg. Rem levele Rittershausenhez. A Donaver leveléről, Rittershausen leányáról, közös barátaikról s Molnárról ír 293

1609.

Jan. 24. (G.) Nagy-Megyer. Szíjgyártó Lukács levele Molnárhoz. Családi állapotáról, Suriról és Taksonyiról ír, a bibliát sürgeti s theologiai kézikönyvek küldésére kéri ... 295

Febr. 10. (G.) Nagy-Szombat. Asztalos András levele. Értesíti Molnárt, hogy a küldött bibliát nem kapták meg; magyar grammatikájáról, zsoltáráról ír s hireket közöl vele a nagy-szombati egyházi viszonyokról, a pozsonyi országgyülésről, a protestánsok vallásszabadságáról s haza hívja; Székely István krónikáját elküldi neki ... 297

Febr. 28. (J.) Nürnberg. Rem levele Rittershausenhez. Könyvekről, barátai leveleiről ír; Molnár levelét visszaküldi ... 299

Márcz. 2. (G.) Augsburg. Henisch György levele Molnárhoz. Hazaí és külföldi politikai híreket közöl vele; levelét Custos nejének átadta, az »Icon religionis«-t s az Apologiát megkapta s viszonzásul kalendáriumát küldi neki ... 300

Márcz. 2. (J.) Altdorf. Rittershausen levele Remhez. Értesíti, hogy a Cellarius tiszteletére adott vacsorára őt is várta; a Molnár levelét olvasás végett küldi neki ... 302

Márcz. 17. (G.) Szencz. Molnár Lukács és Ádám György levele Molnár Alberthez. Családi állapotjukról írnak s haza hívják ... 303

Márcz. 20. (G.) Somorja. Molnár Benedek levele. A küldött három bibliáról és saját helyzetéről ír Molnár Albertnek ... 304

Márcz. 20. (G.) Somorja. Szenczi Csene Péter levele Molnárhoz. Saját helyzetéről és ismerőseiről ír; magasztalja irodalmi érdemeit és haza hívja. Laskai Istvánt pártfogásába ajánlja ... 305

Márcz. 27. (G.) Ulm. Huber Péter levele Molnárhoz. Értesíti, hogy a neki ajánlott magyarokról és azok könyveiről gondoskodott ... 306

Ápr. 23. (G.) Szerencs. Miskolczi Pásztor István levele. Tudósítja Molnárt helyzetéről, sürgeti a magyar biblia küldését; a magyar Krónikáról és »Sphinx« cz. műről ír ... 307

Lap.

Máj. 3. (G.) Szencz. Molnár Benedek levele M. Alberthez. Köszöni a küldött bibliát és zsoltárt s testvérei helyzetéről értesíti 308

Máj. 7. (G.) Nagy-Megyer. Szíjgyártó Lukács levele Molnárhoz. Illyésházy István nádorról, saját helyzetéről, ismerőseiről, a szenczi egyházi állapotokról, Asztalosról, saját tanulmányairól ír s Péczeli Imrét pártfogásába ajánlja 309

Máj. 8. (G.) Nagy-Szombat. Asztalos András levele Molnárhoz. Értesíti, hogy Székely Krónikáját Remhez küldötte; a felküldött visolyi bibliáról ír s szótárából és Grammatikájából egy-egy példányt kér 311

(—.) Máj. 8. (G.) (Szencz.) Molnár Lukács levele M. Alberthez. Köszöni a küldött ajándékot; mostohaanyjáról, családi és vagyoni ügyeiről értesíti 312

Máj. 8. (G.) Nagy-Szombat. Suri Orvos Mihály levele. Magasztalja Molnár érdemeit s három magyar deákot pártfogásába ajánl 314

Máj. 29. J. Herborn. Piscator János levele. A Molnár által pártfogásába ajánlott Geiger Fülöpről ír 315

Jul. 21. (J.) Nürnberg. Rem levele Rittershausenhez. Barátairól és azok leveleiről ír; értesíti, hogy levelet küldött Molnárnak ... 315

Jul. 29. (J.) (Heidelberg.) Piscator Lajos levele. Értesíti Molnárt a maga és nőtestvérei helyzetéről s üdvözletét küldi Filiczkynek és tanítványainak 316

Aug. 4. (G.) Nagy-Szombat. Asztalos András levele. Haza hívja Molnárt s pénzajándékot küld neki 318

Aug. 19. (J.) Nürnberg. Rem levele Rittershausenhez. Egészségi állapota felől tudakozódik; barátairól ír s a Molnár levelét elküldi 319

Aug. 20. (J.) Altdorf. Rittershausen levele Remhez. Egy barátjához küldendő levélről, betegségéről s a Molnártól küldött versről ír s különböző hirekről tudósítja 320

Szept. 10. (G.) Nagy-Szombat. Asztalos András levele Molnárhoz. Hazai hireket közöl vele; a Heidelbergi Katechismusról, a Félegyházi bibliafordításáról, szótáráról, zsoltáráról, rokonai és barátai helyzetéről ír 321

Okt. 3. (G.) Küpperau. Walter Gottfried levele. Válaszol a Molnár levelére s szerencsét kiván neki a Móricz hesseni fejedelem pártfogásához; családi boldogságáról ír s a nősülésre buzdítja; János testvérét figyelmébe és pártfogásába ajánlja 324

Okt. 28. (J.) Nürnberg. Rem levele Rittershausenhez. Értesíti, hogy lakadalmi üdvözlőverset kapott Molnártól; barátai leveleiről s az angol király művéről ír 326

Okt. 30. (J.) Nürnberg. Rem levele Rittershausenhez. Molnárnak levelet küld s könyvekről ír 327

Nov. 28. (J.) Basel. Polanus Amandus levele. Dicséri Molnárt a biblia kiadásáért és a magyar nyelvtan írásáért 328

Nov. 28. (G.) Nagy-Szombat. Asztalos András levele. Válaszol a Molnár levelére; hazatéréséről, a nagyszombati egyházi viszo-

Lap.

nyokról s a rajta és a protestánsokon elkövetett erőszakról s a pozsonyi országgyülésről ír ... 329

Decz. 1. (G.) Nagy-Szombat. Asztalos András levele Rem Györgyhöz. Tudósítja, hogy Molnár tervezett hazahívását váratlanul közbejött események miatt el kellett halasztani ... 331

Decz. 25. (J.) (Herborn.) Alsted Henrik levele. Héber nyelvű verselési kisérletét megküldi Molnárnak; működéséről értesiti s őt is tovább munkálkodásra buzdítja; nyelvtana felől kérdezősködik 332

(1608—9. Marburg.) Walter János üdvözlőverse Molnárhoz ... 446

1610.

Febr. 5. (G.) Szencz. A szenczi biró és városi tanács levele. Haza hívják Molnárt ... 334

Febr. 10. (G.) Nagy-Szombat. Makay Máté levele Molnárhoz. A nagyszombati ref. lelkészen és rajta esett erőszakoskodásról és további sorsukról értesíti; Visartus Donatus művét kinyomtatás végett küldi ... 335

Febr. 20. (G.) Nagy-Szombat. Asztalos András levele. Hazatérésre inti Molnárt; Berger Illyésről, Remről, egészségi állapotáról, ismerőseiről, Veresmarti Mihályról ír; öt aranyat küld neki 337

Márcz. 18. (J.) Steinfurt. Söllingen György levele Molnárhoz. Régi barátságukról ír s egy művét küldi neki ... 340

Ápr. 16. (J.) Heidelberg. Scultetus Ábrahám levele. Magasztalja Molnárt irodalmi érdemeiért ... 342

Máj. 27. (G.) Szepsi. Miskolczi Pásztor István levele. Molnár hazatéréséről, a beregszásziak meghívásáról ír; magyar-latin nyelvtant küld neki s különböző hireket közöl vele; a szerencsi egyházi viszonyokról és egy énekéről ír ... 342

Jun. 15. (G.) Lőcse. Váczi Gergely levele. Hazatérésre inti Molnárt s pénzt küld neki ajándékul ... 344

Jun. 28. (G.) Küpperau. Walter Gottfried levele Molnárhoz. Testvéréről ír ... 345

Jul. 7. (G.) Nagy-Megyer. Szíjgyártó Lukács levele Molnárhoz. Barátairól és ismerőseiről ír s a hazai egyházi állapotokról tájékoztatja ... 347

(—. Julius. Marburg.) Wolf Hermann levele Molnárhoz. Nyelvtanának ajánlásáról ír ... 350

Aug. 5. (J.) Nürnberg. Rem levele Rittershausenhez. Barátai leveleiről és Molnárról ír; verset kér tőle ... 350

Szept. 18. (J.) Hanau. Sz. Molnár Albert levele Remhez. Értesíti több rendbeli útazásairól és kilátásairól a beregszászi iskolai rektorságra; latin szótárának göröggel bővített új kiadásán dolgozik, melynek már kiadót is talált; közbenjárását kéri Rittershausennél, hogy a »Jus Hungaricum« javítását vállalja el, a kinek magyar nyelvtanát is küldi; ugyanebből több példányt küld haza 351

Lap.

Szept. 21. (J.) Nürnberg. Rem levele Rittershausenhez. Camerarius megbizásából könyvet küld neki; Molnárról és V. Frigyesről ír 356

Okt. 15. (G.) Nagy-Megyer. Szíjgyártó Lukács levele. Molnár testvéreiről és ismerőseiről, a szenczi állapotokról, hazatéréséről ír s theologiai művek küldését kéri tőle ... 357

Nov. 13. (J.) Amberg. Lucius Lajos levele Molnárhoz. Megköszöni a küldött Grammatikát; a Baselben dühöngő pestisről, Willier könyvnyomtatóról ír ... 360

Nov. 17. (J.) Nürnberg. Rem levele Rittershausenhez. Könyvekről, pénzküldeményről ír s Molnár levelét és Grammatikáját küldi 361

Nov. 20. (J.) (Nürnberg.) Rem levele Rittershausenhez. Pénzt küld neki; Molnár Grammatikájáról és egyéb művekről ír ... 362

Decz. 31. (G.) Küpperau. Walter Gottfried levele Molnárhoz. Régi barátságukról és bibliájáról ír s testvérét továbbra is jóindulatába ajánlja ... 363

1611.

Jan. 15. (J.) Nürnberg. Rem levele Rittershausenhez. Különböző művekről ír s értesíti a Molnár és Jungermann nősüléséről ... 365

Febr. 22. (G.) Nagy-Szombat. Rátkay György levele Molnárhoz. Nyelvtanáról ír, mely az érseknek és Pázmánynak is tetszett; Visartus művének lefordítására szólítja fel; tudósítja a hazai egyházi állapotokról s Asztalos nevében megköszöni a küldött könyveket ... 366

Márcz. 8. (J.) Heidelberg. Samarjai János levele Remhez. Magasztalja Remet kegyességéért és jóindulatért s tudósítja, hogy pártfogója hivására haza készül ... 368

Aug. 28. (J.) Frankenburg. A hessen-i egyháztanács itéletlevele, melylyel Vietorné Ferinari Kunigándát férjétől elválasztja ... 447

Aug. 28. (G.) Nagy-Megyer. Szíjgyártó Lukács levele Molnárhoz. Szerencsét kiván nősüléséhez s hazatérésre inti, a hazai állapotokról és ismerőseiről ír s könyvek küldésére kéri ... 369

Szept. 11. (J.) Gladenbach. Molnár és Victorné, Ferinari Kunigunda házassági szerződése ... 447

Szept. 11. (J.) Gladenbach. A gladenbachi ev. lelkész bizonyítványa Molnár és Ferinari Kunigunda házasságra lépéséről ... 448

Okt. 2. (J.) Heidelberg. Pareus Dávid levele Molnárhoz. Megköszöni a lakodalomra hívást s üdvözlőverset küld ... 371

Okt. 2. (J.) (Heidelberg.) Lingelsheim Frigyes levele. Megköszöni a lakodalmi meghívást s atyja nevében ajándékot küld a saját üdvözlőversével együtt ... 372

Okt. 3. (J.) Altdorf. Mauritius György levele. Megköszöni a lakodalomra való meghívást s üdvözlőverset küld neki; levelei sorsáról ír ... 372

Okt. 3.—decz. 4. (J. G.) — Üdvözlőversek Molnár lakodalmára: *a)* Piscator Jánostól; *b)* Goclenius Rudolftól; *c)* Bocatius Jánostól;

Lap.

d) Eglin Ráfaeltől; *e)* Hartmann Jánostól; *f)* Piccart Mihálytól; *g)* Virdung Mihálytól; *h)* Mauritius Györgytől; *i)* Kirchner Hermanntól; *j)* Treutler Jánostól; *k)* Lingelsheim Frigyestől; *l)* Nicolai Baltazártól; *m)* Zahn Baltazártól; *n)* Trapp Pétertől; *o)* Szepsi Korocz Györgytől ... 449

Okt. 23. (J.) Nürnberg. Rem György levele. Szerencsét kíván Molnárnak nősüléséhez s politikai hireket közöl vele ... 374

Nov. 12. (G.) Kassa. Bocatius János levele. Válaszol a Molnár levelére. Saját sorsáról és irodalmi működéséről értesíti, hazai hireket közöl vele s lakodalmi üdvözlőverset küld neki ... 375

1612.

(Január—.) Heidelberg. Weczach György levele. Lakodalmi üdvözlőverset küld Molnárnak ... 377

Ápr. 23. (J.) Heidelberg. Szepsi Bényes Pál levele Rem Györgyhöz. Tudósítja a saját és társai életmódjáról, Szepsi Korocz György művéről; köszönetet mond fáradozásaiért s heidelbergi hireket közöl vele ... 377

Aug. 8. (J.) Amönau. Hartmann János levele. Értesíti Molnárt, hogy örömmel elvállalja újszülött fia keresztapaságát ... 379

Aug. 14. (J.) Marburg. Hartmann János memorialéja a hazaútazó Molnár részére ... 381

Szept. 14. (J.) (Altdorf.) Mauritius György levele Rem Györgyhöz. Válaszol levelére s visszaküldi a Molnár levelét, melyet Rittershausennel is közölt olvasás végett; egy pörös ügyéről ír ... 381

Szept. 23. (J.) Nürnberg. Rem levele Rittershausenhez. Egy tanulóról, barátainak leveléről ír; értesíti, hogy Molnártól levelet kapott ... 383

(—. Marburg.) Schönfeld Gergely marburgi egyetemi rektor levele Molnárhoz. Az egyetemnek ajándékozott magyar bibliáért tiszteletdíjat küld neki ... 384

—. (Marburg.) Sturm Gáspár buzdítóverse Molnárhoz ... 458

1613.

Máj. 20. (G.) Érsek-Újvár. Szenczi Csene Péter levele. Örömét fejezi ki Molnár hazatérése fölött s különféle könyvekről ír neki 384

Okt. 3. (G.) Bicse. Thurzó György Kassa városának ajánlja Molnár Albertet ... 459

Okt. 20. (G.) Kassa. Váczi Gergely memorialéja Molnár részére ... 386

1614.

Jul. 13. (G.) Veszprém. Pathai János levele Kanizsai Pálfi Jánoshoz. Molnárról és nyomdafelállítási tervéről ír ... 387

1616.

Lap.

Febr. 25. J. Heidelberg. Velichinus István levele Remhez. Értesíti, hogy a hazulról küldött pénzt megkapta; szállásáról ír ... 388

1617.

Aug. 29. (J.) Altdorf. Mauritius György levele Remhez. Értesíti, hogy a Molnártól kért »Jus Hungaricum«-ot nem találták meg a Rittershausen hátrahagyott könyvei között 389

1618.

Okt. 21. (J.) Vittenberg. Bakay Benedek levele Remhez. A hazulról várt pénzküldeményről ír 390

1621.

Márcz. 5. (J.) Heidelberg. Pareus Dávid levele. Üdvözlőverset küld Molnárnak szótárához 391

Ápr. 10. (J.) Altdorf. Mauritius György levele Remhez. Értesíti, hogy közbenjárt az egyetem rektoránál, hogy az ott levő magyaroknak jó bizonyítványt adjon 392

1626.

Jul. 5. (G.) Gyula-Fejérvár. Bethlen Gábor rendelete Molnár ügyében Kassa városához, hogy neki állásának megfelelő szállást adjanak 393

1630.

Máj. 24. (G.) Páris. Opitz Márton levele Schoedel Mártonhoz. Fölsorolja neki azon ismerőseit, a kiket hazatérő útjában nevében üdvözöljön s leírja Erdély kiválóbb, különösen történeti nevezetességü helyeit 395

FÜGGELÉK.

Makay Máté verse a nagyszombati vallásüldözésről (1608--1609.) 461

Szómutató 468

Név- és tárgymutató 477

I.

NAPLÓ.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ, DIARIUM, VEL ADVERSARIA MEA.

Natus sum in oppido Szencz,[1]) anno redemtionis humanae 1574. XXX. Augusti,[2]) die Lunae, hora 8. matutina, quo die adventantes paganae mulierculae ad hebdomadale forum, matrem meam Ursulam visitare solebant et tunc me recens natum, nondum baptizatum Aegidii nomine salutabant propter imminentem diem festum Aegidii, more papistico. Quod nomen mater aversata propter homonymiam Ungaricae vocis *Eg'ed*, quod est comede vel devora, mihi imponi non permisit. Maluit me nomine patris Alberti insigniri.[3])

---

[1]) Szenczről Bod a Molnár levélgyűjteménye alapján a következőket írja: »Fuit Szencz in comitatu Posoniensi oppidum civium numero ac rerum abundantia satis florens, quod tamen bellicis tumultibus non semel a Turcis Tartarisve ac etiam Italis, qui adiutum venerant, evastatum est. Incolae tempore mutationis sacrorum amplexi fuerant doctrinam reformatorum secundum Helveticam Confessionem, qui eius respectu non leves passi sunt molestias a ministris Augustanae Confessioni addictis, qui abutebantur subinde potestate dominorum terrestrium. Illustris enim Tursonum familia Augustanae Confessioni addicta in dominio habebat.« (Red. Memoria. 2. §.)

[2]) Egy ettől különböző adatot közöl Molnár latin-magyar szótárában (1621.) *Szencinum* szó alatt: »Szentz est oppidum Ungariae, ..ubi natus est autor huius libri Alb. Molnár anno Christi 1574. 1. sept.« E két dátum közül valószínüleg az augusztus 30-iki lesz a helyes. Ezt bizonyitja az is, hogy az 1574. évben ez csakugyan hétfői napra esett; később az téveszthette meg Molnárt, hogy Egyed napja szept. 1-re esik. Bod (Rediv. Mem. 1. §.) születési dátumul a szept. 1-et fogadta el; nyilván nem látta még ekkor Molnár Naplóját. Erre mutat a következő megjegyzése is: »Albertus Molnar Sz. natus est ... matre ... honesta foemina Szenczino oriunda, cuius nomen resciscere non potui, quae ad gravem usque senectam, etiam post mariti exodum, cum iam secunda existimatio filii Alberti Molnar per ora doctiorum circumvolitaret, vixit.« U. o.

[3]) Családja történetére vonatkozólag magyar-latin szótárának (1604.) a magyar és erdélyi ifjusághoz intézett ajánlásában még a következő adatok vannak: »Natus in ea sum familia (absit dicto invidia) in qua vetus lingua Ungarica mansit incorrupta. Proavum habui ex gente Siculorum vel potius Scethulorum Transylvanorum, qui linguam Hungaricam penes se esse puriorem gloriantur: an propterea, quod primi, aut postremi ex Scythia sint egressi, nescio: hoc scio, quod glorientur. Avum maternum habui Petrum Eszéki. Proavus e Transalpina regione vulgo Havaselfölde, in exercitu Stephani Bathor, sub quo militavit, venit in Ungariam superiorem. Cuius exercitus meminit Bonfinius his verbis (*Széljegyzet: Anno 1587. Decad. 4.*

Pater accurens mihi suo infantulo statim securim suam prehensandam porrexit, quo signo optare se ostendit, ut ipsius vestigia sequerer. Haec carissima mater saepe retulit hominibus meas pueriles fabricationes admirantibus.

Primum omnium eorum, quorum recordari possum.

Contigit nocte quadam, ut surgeret tota nostra familia et cubiculis quilibet egrederentur; ego strepitu excitus et solus relictus fleo atrociter; mater ingressa me tollit in ulnas, educit, coelum digito monstrat: video longissimam crinitam stellam [1]) ad extremitatem incurvam, cuius imago semper haeret in animo.

Pericula, in quibus divina ope conservatus.

In area domus erat grandis truncorum acervus in formam pyramidalem congestus, cuius summitatem conscendo, mox globi vel cylindri instar in praeceps cado, ingenti cum horrore, sed sine omni vulnere surgo et ad fraterculum et sororculam [2]) remotius ieptantes curro.

---

lib. 8.): Stephanum rex Bathorem, quem e Transylvana provincia paulo ante evocarat, ut expugnandis ad extremum Neapolitanis adesset et cum delecto mille hominum equitatu advenerat, Sopronium mittit. Is in clade Neapolitana pede laesus gentile nomen *Szekel* amisit et *Santa Ianos*, id est Claudus Ioannes fuit dictus. Cladem Bonfinius sic memorat *(Széljegyzet: Itidem)*: Centum fere milites brevi momento caesi totidemque sunt sauciati. Mortuo rege Matthia, nutantibus patriae rebus, proavus in Transylvaniam non est reversus, sed in regione Matyusfölde, in pago Vaga, e nobili familia duxit uxorem. Ex qua suscepit filium *Franciscum*, qui postea mola, quam in rivo Danubii extruxerat, *Molnar*, id est, *Molitor* fuit appellatus. Ex quo tandem in pago On, (cujus vix rudera restant) procreatus est pater meus charissimus et mihi homonymos *Albertus Molnar*, quem Deus e possessione duarum molarum et mercatura sic locupletaverat, ut florente aetate facile opulentissimus totius nostri oppidi Szencz civis haberetur, ubi et avum suum Ioannem et patrem Franciscum, senes emeritos simul secum pie aluit. Et avum in primo, patrem in secundo, (ex quo me suscepit) suo matrimonio, honorifice sepeliit. Quorum tumulos parens charissimus in cemiterio nostri templi puero mihi saepe monstravit inquiens: Hîc avum proavumque tuum sepelii. In votis procul dubio habuit vir pius, ut ipsum olim vita defunctum ibidem ego sepelirem, quem prae reliquis filiis amabat et sibi succedere optabat. Sed aliter disposuit divina providentia . . .«

[1]) Az 1577-ik évi okt. 26-iki üstökös lehetett, melyet Tycho Brahe vizsgált, pályáját pedig Woldstedt számította ki. Az 1580-ik évben szintén tünt föl egy üstökös. V. ö. Darvai M. Üstökösök. Bpest, 1888. 11. és 250—1. lap.

[2]) Bod így sorolja fel az öreg Molnár gyermekeit: »Filii fuerunt, Alberti fratres: Benedictus, Nicolaus et Lucas; filiae, Alberti sorores: Anna, Catharina et Helena, quae suo tempore viris honestis pro sua conditione nupserunt.« (Red. Memoria. 4. §.) De ez adat hibás, mivel Molnár Naplója s levelezése szerint a hat gyermek neve: Benedek, Albert, Lukács, Zsófia, Kata és Ilona.

Hieme ante crepusculum matutinum excitata familia surgo et ego, congregamur in hypocaustum bene calefactum, reliquis ad operas egredientibus, relinquor solus in tenebris: metuo et horresco, conscendo scamnum, post fornacem, ambabus manibus oculos tego, pronus decumbo, post obdormio. Mox fodula candens excutitur, cadit supra caput, expergefactus deiicio; strepitu facto incurritur, ad flammae ingredientis lumen illaesus et securus deprehendor. Culinam ingressis ex fornace exilit porcus grandis, illaesis setis, excurrit in aream, tendit versus haras, famuli persequuntur, harae clausae, sus nusquam reperitur, diabolus fuisse creditur.

Aestate in platea cum sodalibus ad seram noctem colludens, domo exclusus ignoranter, currum foeno completum conscendo, ibi me defodio et suaviter dormio, mane servus robustus furca ferrea foenum deiecturus currum conscendit, furca firmiter depressa genu meum vulnerat, quo accepto vulnere per 3 septimanas claudicavi.

Anno Salvatoris 1584.

7. Septembris primo incepi frequentare scholam patriam, cum eam regeret Joannes Debrecinus, anno aetatis meae circiter decimo.

1585.

4. Decembris. Mater mea Széki [1]) Ursula [2]) moritur.

1586.

3. Februarii a Wolphgango Sartore praeceptore abductus sum Jaurinum, cum ibi ecclesiae ministrum ageret Demetrius Sibolti, az ki mivelhogy az atyámnak komája volt, gyakorta segedséggel lött.[3])

---

[1]) V. ö. a 2. lap. [2] jegyzetével, hol anyai nagyapjának Eszéki Pétert mondja.

[2]) Javitva, előbb *Elisabetha*-t irt.

[3]) A Magyar-Latin szótár (1604.) magyar és erdélyi ifjusághoz intézeti ajánlásában a családjának szentelt sorok után igy emlékezik meg győri tartózkodásáról: »In hac recensita familia paternam linguam pure didici eamque postea excolendi occasiones nactus sum commodas. Primo quidem extra patriam Iaurini, ubi rev. virum d. Demetrium Sibolti ecclesiasten mei patris compatrem, e patria mea eo profectum, habui fautorem optimum; cuius scripta Ungarica diligenter legi et conciones attente audivi.« Bod határozottan állítja, hogy Sibolti keresztelte meg Molnárt. Ide von. szavai: »Discessit (t. i. Molnár) e patria in scholam Iaurinensem tunc utcunque florentem. Occasio discedendi ea fuit, quod Demetrius Sibolti, vir eruditione insignis, qui eum etiam e fonte sacra susceperat, in ecclesiam Iauriensem ad sacrum ministerium Szenczino vocatus, superintendentis quoque officio ornatus, sedulo ecclesiam et scholam curabat, optimus Alberti fautor et studiorum exstitit.« (Red. Mem. 5. §.) Életrajzát Bod *Panno-Dacia*-jában is megirta (Lib. I. cap. 58.)

5. Julii Jaurino discessi cum Nicolao Hawar[1]) et ubi post longam peregrinationem Püspökini, in dioecesi Posoniensi per aliquot menses vixissem, redii in patriam 29. Septembris.

1. Novembris ex patria in inferiorem Ungariae partem iter agressi sumus decem studiosi scholastici: Joan. Nögeri, Gregor. Csatari, Rimaszombati, Petrus Comaromi, Andreas Figuli, Wolgang *(sic!)* Sartoris, Michael Sutoris, Nicolaus Haver et ego, cum aurigis Vienna Cassoviam, Bathorium, Debrecinum merces vehentibus.

28. Novemb. perveni Göncinum cum ibi scholam regeret Joannes Peley. Hic vixi per annum et ferme 7 menses.[2])

1588.[3])

13. Martii praeceptorom Wolfgang Sartoris meghal Gönczön. És én nyárban osztán Debrecenben mentem Stephanus Csorba mesterségében,[4]) egy nehány hónappal az szikszai veszedelem előtt,[5]) az ott való sokadalomból.

---

[1]) Így. Alább Haver alakban is előfordúl.

[2]) A Károlyi-biblia hanaui (1608) kiadásának »Dedikálás«-ában még bővebben emlékezik meg a Gönczön töltött időről: »Melly első [t. i. 1590. évi visolyi] kibocsátásnak szolgálatjában, akkori gyermekségemben is részessé tött engemet az Istennek gondviselése. Holott az időben lábánál forganék az böcsületes embernek Caroli Gáspárnak az gönczi predicatornak, az ki fő igaztatója (így!) volt az kinyomtatásnak és engem gyakorta az visoli nyomtató helyben kiküldött az ő tőle irott levelecskékkel . . . És először pedig jól emlékezem reá, melly nagy isteni félelemmel és böcsületességgel kezdett az első kibocsátáshoz a böcsületes Caroli Gáspár (kinek hogy valaha cselédi közt forgottam legyen, megmondám ez előtt). Mert előtte állottam egykor, midőn tanácskoznék Pelei Jánossal, az ő scholamesterével, az ő seniorságához tartoz (így!) tanító atyafiaknak egybegyüjtése felől, közönséges könyörgésre, ez elkezdett dolognak jó előmeneteliért. És mikor már az könyv nyomtattatnék is, egy nehányszor hallottam, hogy foházkodván igyen szallott: (így!) Csak az Isten addig éltessen, mig ez bibliát kibocsáthassam, kész leszek meghalni és az Christushoz költözni. És kévánságát megnyervén az istenes vén ember, két esztendővel azután elköltözött az szentek lelkeinek fő pásztorához és pispekéhöz, kinek dicsőségét öregbitini (így!) ez könyvnek kibocsátásával is kivánta . . .« Továbbá magyar-latin szótára (1604.) idézett Ajánlásában: »Göncini apud d. Casparem Caroli de origine certarum vocum saepe audivi institutas disputationes. Aderat ipsi aliquando Emericus Zalank, qui aiebat se apud d. Stephanum Szegedinum, in convivio quodam d. Starinum et Scaricaeum de vocabulo *köszvény*, idest podagra, contendentes audivisse, ubi Starinus vocem a *köz* et *vén* conflatam dixerit, quod podagra familiaris sit senibus. Scaricaeus autem eam a *kész* et *vén*, compositam asseruit, quod paratus et in promptu sit senex, qui podagra laboret. Caspar Caroli cessante Zalank, se a *kötözvény* id est ligamen, deduci malle aiebat. His ego auditis de quarumlibet vocum origene *(igy!)* et dictionis Ungaricae elegantia accuratius mecum cogitare coepi.«

[3]) Az 1587. évről nincs bejegyzés.

[4]) Debreczeni Csorba István 1584. a debreczeni polgárok segedelmével a vittenbergi, 1586. szept. 23. a heidelbergi egyetemen tanul. Később ábrányi, majd erdődi lelkész és esperes; részt vett a csengeri zsinaton is. Meghalt 1610. Bartholomaeides, Memoria 80. Ember P. (Lampe) Hist. 644. Toepke II.

[5]) Latin-magyar szótára (1604) Rudolf m. királyhoz intézett ajánló-

1589.

Szent Mihály nap előtt Andreas Figulival Debrecemből Salánkra mentem szent Máté napban, midőn Szőlősön sokadalom volt; innen egy nehány hét mulva az szent Gálnapi királyságra Nagy-Bányára mentem, ott vigan laktam egy hétig Emericus Ujfalui[1]) mesterségében. Innen Szakmárra és az szent Demeternapi sokadalomból visszamentem Debrecemben.

1590.

18. Januarii discessi Debrecino,[2]) veni Gönczinum, hinc Cassoviam[3]) 19. Februarii.

13. Martii Pap Ferencz paedagogusa löttem.

15. Augusti Pap Ferencztől Kassáról hazámba indultam.[4])

9. Septembris haza jutottam; otthon majd két holnapig mulattam; az nagy földinduláskor Bécsbe mentem látni.

1. Novembris finita vindemia ex patria **in Germaniam** iter sum aggressus.

---

levelében, midőn a háború pusztítását rajzolja, szintén megemlékezik a szikszói ütközetről: »Marte furente, id est grassante bello, ... profligantur aut fugantur incolae et in campis caesorum cadaveribus canes saginantur et in rabiem aguntur. Exemplum puer ipsi vidi in agro Szikszoviensi. *(Széljegyzet:* Anno 1588.). Bod fölemlíti, hogy Rákóczi Zsigmond, a későbbi erdélyi fejedelem, ez ütközet török zsákmányából lett dúsgazdaggá. E győzelmet Frenzelius Salamon egy külön műben magasztalta, melynek címe: »*Victoria pusilli christianorum exercitus contra legionem Turcicam obtenta ad oppidum Sixo in Ungaria anno Christi MDLXXXVIII. (Praga 1588.)*« Rudolf m. királynak ajánlva. Ez többek között még az elesett főbb vitézek neveit is fölsorolja. Magyar vitézt 14-et említ: »Petrus Zeki, Nicolaus Bez, Gerg. Naghy, Casp. Togachy (?), Nicol. Wajda, Paulus Soory, Georg Pethe de Hethes, Leon. Keerchy, Franciscus Soldos, Mich. Trombitás, Casp. Baay. Lucas Tarnok, Mich. Naghy, Andreas Trombitas et alii generosi militles.« (34. lap.) Magyarul Tardy György énekelte meg. (Századok 1871. 101—130.)

[1]) Később a heidelbergi egyetemen ismét találkoznak. L. lejebb, *1598. aug.*

[2]) Debreczeni deáksága idejéből ezt jegyezte föl magyar-latin szótára id. ajánlásában: »Et iam quintodecimo aetatis anno Debrecini cermina Ungarica scripsi. Libros Ungaricos, quos potui nancisci, ita avide (absit arrogantia) legi, ut praeceptores vi eos mihi ex manibus meis (ne latina negligerem) excutere cogerentur.« Az itt előforduló »*cermina*«-ból, mely nyilván sajtóhiba »carmina« helyett, *Bod P.* (Rediviva Alb. Molnari Memoria) *germina*-t (zsenge müvek) csinált.

[3]) Bod írja ez időről: »An et Cassoviae et Varadini studiis operam navaverit? Memorant alii, ab ipso vero, ubi vel maxime locus esset consignatum non inveni.« (Red. Mem 7. §)

[4]) Kassai tartózkodásáról még a következőt jegyezte föl latin-magyar szótára (1604) előszavában: »Dictionarium Petri Dasypodii Latino Germanicum et vice versa Germanico Latinum cum primum Cassoviae puer vidissem, ingemui derepente, quod nos Ungari tali thesauro, ut videbatur, destituueremur. Cuius imago postea semper inhaesit atque obversata est animo meo,

3. Viennam veni. Hinc post unam septimanam et aliquot dies exivi.

20. die Novembris Iglaviam veni in Moravia sitam.

25. Pragam.

5. Decembris Dresdam.

6. Mysniam.[1])

7. Torgam.

8. Witebergam. Hic ante minorem pontem Andream Ungvarium[2]) ex vult(u)[3]) et habitu Ungarum vere coniiciens, alloquor Ungarice, qui me perhumaniter introduxit et una me ad d. Martinum Thurium coetus seniorem accessit, qui me postea promovit ad nobilem Thomam Eszte(rhazi).[4])

1591.

17. Aprilis Witeberga Dresdam[5]) iter suscepi, quo perveni 19. Aprilis Ibi per totam aestatem scholam frequentavi.

12. Octobris post obitum christianissimi electoris,[6]) in cuius funer(e) pallio donatus eram, Dresda redii Witebergam sub senioratu Joannis Ungvari.

1592.

9. Maii ex senioratu Andreae Ungvári una cum Paulo Szentmihali et Joanne Weresmarthi[7]) Witeberga Heidelbergam versus sum iter agressus. Postea per Deben, Lipsiam, Naumburgum, Erfordiam, Gotham, Isenacum, Fachum, Fuldam, Francfurtum.

21. Maii Heidelbergam veni, cum ibi essent Matthaeus Ujfaluy, Joan. Czegledi, Tharazk, Mallendorfi, Beke.[8])

---

[1]) Javítva, előbb *Mosniam* állott.

[2]) 1590. júl. 19. iratkozott be Bakai Péterrel és Dobrai Mátéval együtt az egyetemre (Album ac. Vitt. II. 375.). Thuri Márton 1587. juliusban iratkozott be Bánffy Ferenczczel és négy más magyarral. U. o. 350.

[3]) A végső betű a lap szélén levágva.

[4]) 1590. okt. 3-án iratkozott be Komáromi Györgygyel. Neve (Id. mű 376.) így van az egyetem anyakönyvében: »*Thomas Ezterhas Galanthensis nobil. Vngarus.*«

[5]) Az ez után állott *desiderans* lehuzva.

[6]) I. Keresztély szász választófejedelem meghalt 1591. szept. 25.

[7]) Szentmihàli Pál és Veresmarthi János 1592. jun. 7. együtt iratkoztak be. Toepke, Matrikel II. 161. A Teutsch névsorában (Archiv für Sieb. Landeskunde) hibásan.

[8]) Ujfalvi Máté nevét nem találjuk az egyetem anyakönyvében; Czeglédi János és Debreczeni Taratz (így!) János 1590. nov. 2., Mallendorfi János (Apoldinus ex Transylvania«) 1589. jan. 27. iratkoztak be.

7. die Junii ☿ [1]) cum Joanne Tharaczk Heidelberga peregrinationem suscepe(ram) Vormatiam, Oppenheimium, Moguntiam, Bindel, Manssthurm,[2]) Bacharach, Confluentiam Bonnam.

11. Junii Coloniam Agrippinam; reversi Wezbad, Vormatia, Frankelthal, Spiram.

28. Junii Argentinam, cum ibi esset Banfi[3]) et Decsi et Lotharingicum bellum.[4])

14. Julii redii Heidelberg(am.)

1593.

1. Maii Heidelberga Argentinam iter cepi.

5. die eo perveni.

7. die a domino doctore Philippo Glasero[5]) examinatus, in secundam classem sum collocatus, quam tunc moderabatur Josephus Langius.[6])

24. Junii receptus sum in collegium Wilhelmiticum.[7])

29. Augusti incidi in febrim, quae me afflixit fere per 3 septimanas.

2. Novembris triste somnium habui; duo enim dentes exciderunt mihi ex ore et cuiusdam nebulonis patri meo vim inferre volentis pectus lancea perfodi, quasi in patria existens et Argentinam cupiens.

---

[1]) A hét napjai nevüket tudvalevőleg a latin, román stb. nyelvben a régiek hét bolygócsillagától kapták s ezek jegyeivel jegyeztettek: hétfő: dies Lunae ☽, kedd: dies Martis ♂, szerda: dies Mercurii ☿, csütörtök: dies Iovis 4, péntek: dies Veneris ♀, szombat: dies Saturni ♄, vasárnap: dies Solis ☉.

[2]) E két utólagosan betoldott helynév nem vehető ki tisztán.

[3]) Losonczi Bánfi Ferencz és nevelője Decsi János. Mikor iratkoztak be az egyetemre, nincs reá adatunk. A strassburgi egyetem legrégibb anyakönyvei, melyeket ez évben adtak ki, (*Knod*, Die alten Matrikeln d. Univ. Strassburg. 1621—1793. I. II. Band. Strassb, 1897.) 1621. évvel kezdődnek. 1587-ben indultak el többed magukkal s előbb Vittenbergben tanultak: »Annus agebatur salutiferi partus 1587. 18. dies Maii, cum me lateri filii tui — írja Decsi az elindulásról útleirásában — adiungendo omnibusque ad tam longinquum iter necessariis instruendo bonis auspiciis ex M. V. D. Bonczhida nos in nomine Dei Opt. Ma. dimisisti.« *Hodopoericon* it. Transyl. Vittenb. 1587. 10. l. Egyetlen példánya a marosvásárhelyi ref. coll. könyvtárában.

[4]) Ez ugynev. püspökháborúról l. Lorenz-Scherer, Gesch. d. Elsasses. 3. Aufl. Berl. 1886. 298—303. l.

[5]) Glaser Fülöp sz. 1554. szept. 23. Előbb a költészet és görög nyelv, 1591. óta a történet tanára volt. Meghalt 1601. aug. 1. Berger-Levrault, Annales Alsacienne, 1523—1871. 88. l.

[6]) A Szent-Vilmosról nevezett kolostor lefoglalt javaiból 1542. alapíttatott.

[7]) Lang József (1570—1615.) 1589. a 3-ik gymn. osztály tanitója, 1599. mathematum professor.

1594.

In collegio Wilhelmitico pio voto inchoavi hunc annum, cum essem secundae classis discipulus, obnixe a Deo contendens, ut possem Catechesin Chytraei, Dialecticam, Rhetoricam, et coeteras eius classis lectiones commode addiscere, quo honestius proximo examine progredi queam.

1. die Aprilis promotus fui in primam classem, quam rexit Joannes Bentzius.[1])

18. Augusti somniavi dentem unum in duas diffusum partes et quasi patrem cum sacrificulo luctantem cernerem, quem postea deiecit in terram.

1595.

Argentinae in collegio Wilhelmitico hunc annum inchoavi, gratias agens Deo pro clementi defensione anni praeteriti et orans, ut praesentem quoque fortunare velit et meorum studiorum felix incrementum largiatur. Lectionem Prophetae Esdrae finivimus et incepimus Proverbia Salomonis.[2])

22. Aprilis promotus sum ad publicas lectiones rectore Joanne Pappa,[3]) theol. doctore.

---

[1]) Bentz János (1547—1599.) előbb szinte a 3. osztály tanítója, később a logika tanára.

[2]) Latin-magyar szótára (1604) előszavában még következőket beszéli el strassburgi tanulókorából: »Cum vero ... Deo ita disponente in Germaniam venissem et ad tempus Witebergae constitissem tandemque serio discendi studio Argentinam peterem, contigit, ut Heydelbergae ornatiss. d. Martinus Störel Coronensis Transylvanus me suis literis inter alios domino Cunrado Dasypodio mathematico commendaret praecipue, qui me una cum domino Philippo Glasero iurisconsulto et historico et Ioan. Ludovico Havenreutero medico et philosopho celebri apud amplissimos dominos scholarchas d. Iosiam Rihelium et Nicolaum Fuchsium consulem ita promoverunt, ut inter reipublicae Argentinensis alumnos reciperer, qui sunt in collegio Wilhelmitano. Ubi dum viverem, dom. Dasypodius opera mea crebro utebatur in describendis suis mathematicis tractatulis. Et mea commoda studiaque iuvare vir pius et doctiss. non cessabat. Gaudebam interim de tali patrono, cuius etiam parens Petrus Dasypodius tam utilem Germanicae iuventuti scripsisset librum. Etiam tum optare coepi, ut Deus Opt. M. vel per me olim, vel per alium ante maturiorem meam aetatem, nostrae quoque iuventuti Ungaricae talem librum conflci vellet. Qui pro sua erga pios conatus gratia clementissima hocce studium in animo meo languescere postea nunquam passus est.«

[3]) Így! Neve tulajdonkép Pappus János. Szül. 1549. jan. 16., a theologia doktora, 1570. a héber nyelv tanára, 1578. a székesegyház lelkésze, 1581. a theologia tanára s egyszersmind az egyházi konvent elnöke. Meghalt 1610. jul. 13. Molnárral magánuton is érintkezett. a mint azt a köv. elbeszélés mutatja: »Et enim circa haec tempora, cum ex classibus superioribus ad publicas scholas essem promotus, rever. vir Io. Pappus me ad se accersivit et in sua bibliotheca omnium fere Christiani orbis nationum

XII. Cal. Junii.[1]) baccalaureus creatus a d. magistro Melchiore Junio[2]) decano academiae.

25. Decembr. 2[4].[3]) in ipso die nativitatis Christi in pago Büschweiler in ecclesia orthodoxa sumsi coenam Domini, unde eodem die reversus laete viando celebravi festum nativitatis Christi.

1596.

Hunc annum domini nostri Jesu Christi sic inchoavi: Mane surgens flexis genibus egi gratias, quod per praeteritum annum me clementer custodivit ab omni malo, multis beneficiis cumulavit; eundem toto pectore oravi, ut novum annum mihi prosperet, laboribus meis benedicat, cor meum purificet, Paulum Szimai,[4]) cui in patriam literas dederam laeto cum nuncio reducat. Postea invitatus sum ad prandium a pientissima matrona castissima coniuge Jacobi Kügleri viri integerrimi, notarii publici et senatorii, matre dilecti mei amici Davidis Kügleri, quae pia foemina cum insigni strena me dimisit.

Mense Februario laboravi morbo arquato vel regio fere per 6 septimanas.

30. Maii ☉ zu Büschweiler celebravi coenam dominicam cum multis piis Argentinensibus, die Pentecostes.

8. die Junii a tribus visitatoribus propter religionem accersitus et quare zu Büschweiler usus coena Domini examinatus: quibus. laus viventi Deo, nihil inconsiderate respondi. Illi fuerunt Kreiner, Spachius, Jos. Langius, qui mihi paulo post a consule exilium impetrant.

13. Julii, ♂ die precationis maioris Schallerus pro concione explicans Psal. 120., graviter invehitur in suos adversarios; cum et Calvinistas taxare aggreditur, templum fulmine percutitur, fulmen igneum fornicem templi perforat, volitat, homines terret; pastor Calvinistas (ut vocant) relinquit, populum sedat, ne excur-

---

biblia et dictionaria mihi ostendit, sic inquiens: Frater, si dicerem me has linguas omnes intelligere, dicerem arroganter: attamen ope dictionariorum possum investigare quamlibet scripturae sententiam, quomodo eam quaelibet natio verterit. Deinde quaesiit ex me, an biblia extent Ungarice et an habeamus lexicon Ungarico Latinum? Cui ego illa extare, hoc non item, respondi. Ipsi utraque desideranti biblia quidem acquirendi occasionem monstravi. Hoc autem tacitus vovi posteritatique spopondi. . .« Latin-magyar szótár (1604) Előszó.

[1]) Május 21.

[2]) Két ilynevű tanár volt ez időben az egyetemen. Id. Iunius M. szül. 1545. okt. 27. 1574-től kezdve az ékesszólástan tanára, meghalt 1604. jan. 23.

[3]) Javítva, előbb 24 és ♀ állott.

[4]) V. ö. Levelezés 1596. márcz. 4. Itt Szünay Pál van.

rant,[1]) pastores flexis genibus orant. Ego domi rem meam colligo. iter parans et futuro exilio me adaptans.

17. Julii excurri ad meum pientissimum patronum Anastasium Gothfredi, pastorem gen Büschweiler a post triduum instructus commendatione redii ad Argentinenses fratres, qui honorifico viatico me ornarunt. Quorum pecunia longam suscepi peregrinationem.

Peregrinatio mea Helvetica et Italica.

21. Julii, ♀, hora 12. Argentina discedo, comitantibus amicis dilectis Martino Hoggaeo Transylvano,[2]) Antonio Fabro collegii Wilhelmitici paedagogo cum aliis 3 collegii convictoribus.

22. veni Benfeld, Schletstat, Bergen.

23. ♀, Reichenweiler, Keysersberg, Colmariam, ubi ludimagister Georgius Dek excepit liberaliter; sequenti die mecum accessit orthodoxum pastorem Christianum Sacrinum, qui me filio suo magistro Basileae diacono commendavit. Hic me

25. ☉ Basileae laute excepit, finito prandio ad d. Grynaeum[3]) et Amandum Polanum[4]) duxit, qui me humanissime exceperunt, per 5 dies hospitium et victum in collegio superiore mihi praebuerunt et discedentem viatico ornarunt.

30. Julii exivi Basilea.

31. ♄ veni Tigurum.

1. Augusti ☉ die, duas audivi conciones Tigu(ri), per triduum audivi Marcum Beumlerum[5]) logicam profitentem.

5. die Augusti, ♃ idem habuit publicam disputationem de Christi secundum ordinem Melchisedek sacerdotio (respondente quodam Polono). Hic reverendus praeses mihi quoque aliquid in medium proferens honorifice locum obtulit in gravissima studiosorum et ministrorum corona, cui gratias egi et rationes meas protuli.

Finita disputatione a reverendis d. ministris et professoribus invitor ad prandia, verum, quia primus me allocutus est dominus Joannes Steiner, ipsius prandium adivi.

---

[1]) Javítva, előbb *excurrat* állott.

[2]) 1595. aug. 2-án iratkozott be az egyetemre Toepke III. 180. Toepke jegyzete szerint aliter *Hochaeus*. Bod »Gellius Molnarianus« cz. művében (381. l.) *Hodjai*-nak irja.

[3]) Grynaeus János Jakab, G. Tamás fia, 1575. báseli, 1584. heidelbergi theologiai tanár, 1586. baseli lelkész, meghalt 1617. Fegyverneki Izsák Enchiridionában (1589.) egy Báthori Istvánhoz intézett ajánlása van.

[4]) Polansdorfi Polanus Amandus (1561—1610) prot. theologus, a ki több exegeticai mű (Ezékiel, Dániel, Hoseas stb. magyarázata) és vitairat szerzője.

[5]) Javítva *Beutler*-ből. Beumler Márk zürichi lelkész és tanár több theol. mű szerzője szül. 1555. megh. 1611.

Finito prandio cum eius filio, magistro Steinero iuniore Huldricum Zwinglium accessi et salutavi. Postea accessi d. Stǒkkium et Marcum Beumlerum, ad quos venire iussus eram, qui me benedictione et duobus taleris viatico dimittunt.

Hinc redeo in meum hospitium ad insigne »infantis«: ibi forte convivantes reperio dominos ministros d. Birtlinum, d. Kornerum et typographum Froschaweri[1]) successorem cum aliis nobilibus Tigurinis, qui meas rationes in disputatione prolatas repetentes, eas probant et mihi fausta omnia precantur et singuli honorario ornant et sic laetus Tiguro discedo.

Eodem die 5. Augusti, ♃, Mellingam, catholicum oppidum, ibi pernocto.

6. die Augusti Lendeberg, Langethal; ibi faber quidam ferrarius me alloquitur, me de itinere Bernensi instituit et cognatum suum, Bernensium stipendiarium studiosum honeste per me salutat, qui mihi Bernae magnum pietatis praestitit officium.

7. Augusti ☽. Veni Bernam.

Sequenti die Solis concioni interfui et examini Catechetico, quod habuit d. Hübner.

8. Augusti ☉. A domino Hübnero Silesio, ministro ecclesiae ductus sum ad nuptias dominorum Musculorum, qui tum forte cognatam locarunt studioso cuidam in pago ministro. Ubi salutavi duos insignes verbi ministros in territorio Bernensi, filios magni Wolffgangi Musculi Dusani,[2]) eiusque nepotem Wolphgangum Musculum iuniorem, Abrahami filium, qui me omnes honorifice exceperunt et honorario ornarunt. (Sed ante prandium nuptiale dominus Hübner introduxit me in bibliothecam eius gymnasii, ubi praeclaros libros vidi.) In mensa mihi assidebat ad sinistram Wolph. Musculus, ad dextram d. Fregus, duo Habenreuter et alii. Ubi Wolphg. Musculus, bone Deus, quam lepidas[3]) facetias saepe protulit et me multis modis exhilaravit.

10. Augusti, ♂ Berna discessi, veni Muratum; ibi pastorem Germanicae ecclesiae salutavi ex Wolph. Musculo. Extra illud oppidum versus Genevam ad lacum in sacello quodam ossibus completo haec leguntur:[4])

»CAROLI INCLYTI ET FORTISSIMI BURGUNDIAE DUCIS EXERCITUS MURATUM OBSIDENS AB HELVETIIS CAESUS HOC SUI MONUMENTUM RELIQUIT. ANNO MCCCCLXXVII.«

---

[1]) Az 1564. Zürichben elhalt F. Kristóf után annak testvére Eustach folytatta két fiával (Eustach és Kristóf) az üzletet.

[2]) Musculus (Mosel) Farkas berni hittudós, szül. 1497. Dieuzeben (Lotharingia), meghalt Bernben 1563. Számos bibliai commentár szerzője s a wormsi értekezlet jegyzője volt.

[3]) Javítva, előbb *libidas* állott.

[4]) Merész Károly burgundi herczeg serege a város 1476. junius 22-iki ostroma alatt hullott el.

11. Augusti, ♃ Peterlinga Meldunum.

12. ♃ Lausannam, ubi rector gymnasii. dominus Bucanus ex fisco scholae mihi tres florenos Gallicos donavit. Hinc eodem die Morgias veni.

13. Augusti, ☉ ingressus sum Genevam.

Sequenti die, ☽ ingressus auditorium philosophicum J. Pacium, logicam profitentem audivi; finita lectione eum salutavi. qui me recta duxit ad aedes venerabilis domini Bezae, qui nos ambos, Deus bone, quam laete excepit, positis subselliis Pacium ad dextram, me vero plane ex adverso sibi sedere jussit, quo commodius eum contemplari possem et ubi perorassem, inter alia pia sua verba haec protulit: »Utinam non minuat praesentia famam.« Postea recensuit multa de Argentinensi Marbachio.[1]) Pappo, Sturmio[2]) et aliis et narravit iucundam historiam de principe in Chales (quae tunc capta dicebatur ab Anglis et Hispanis adempta, ut Pacius dicebat) olim cum Anglis gestam.

Eodem die 14, ☽ Augusti scripsit in meum librum[3]) ex Augustino de verbis Apostoli, pulchram sententiam de libero arbitrio.[4]) Anno aetatis suae 78.[5])

---

[1]) Marbach Fülöp (1550—1611) strassburgi tanár, luth. lelkész, különösen a Sturmmal folytatott vitáiról ismeretes.

[2]) Ez után kihúzva: *et Philippo et* — Sturm János (1507—1589) kiváló paedagogus, a strassburgi akadémia hirnevének megalapítója s számos kitünő pedagogiai mű szerzője, kit Strassburgból az előbbi jegyzetben említett Marbach és Pappus üldözött el.

[3]) Molnár itt említett könyve, mely alább »*Album*« néven említtetik, nem maradt reánk. 1601. jul. 17-ikén Dillenburgban a nassaui grófi-fiúk irták bele nevüket, a Molnártól kiadott »Idea Christianorum. Oppenh. 1616.« 44. lapján pedig ezt olvassuk: Ad Christum pro auspicio coeptorum laborum, itinerum etc. »Tu mihi principium, tu terminus esto laborum, Finis ut in placida prosperitate fluat.« Abrahamus Scultetus scripsit Heidelbergae, anno 1600. 20. Decemb. In Album scilicet Alberti Molnar, eodem die et anno indidem discedentis, post completum in Collegio Casimirano quadriennium. — E korban nagyon divatozott az ily albumba iratás s a debreczeni ref. collegium könyvtárában több fent is maradt a XVII. és XVIII. századból. Molnártól szinte kértek emléksorokat s a Radowitz József porosz altábornok autograf-gyűjteményében egy »emléklap« volt tőle, melyet Jungermann Gottfriednak adott. A néven kivül e két verssor: »Grata Deo meus est, quae se debere fatetur, Quicquid habet, quicquid possidet, omne Deo« s *két magyar vers* állott rajta. Datuma: »Hannover 1608. szept. 1.« (Verzeichniss der von I. v. Radowitz hinterlass. Autografensammlung. Berlin 1864. 397.).

[4]) »Loci communes« cz. jegyzőkönyvében, melynek későbbi tulajdonosa Páriz Pápai *Tameidion* czímet adott, »Liberum arbitrium« vezérszó alatt van egy idézet Béza után Augustinus Enchiridionából. Nem lehetetlen, hogy ezt Albumából irta be oda.

[5]) Javítással. Béza Tivadar (Theodore de Besze) 1519. jun. 24-én született. Lausanneban a görög nyelv tanára, 1558-ban Genfbe ment s a theologia, görög nyelv tanítása mellett egyszersmind lelkészi teendőket végzett. Meghalt 1605. okt. 13. Nevezetesebb művei: Kálvin élete, Zsoltárfordítása, Egyháztörténete. Számos vitairat szerzője, a szövegben említett Pappussal is volt vitája.

15. Augusti ☉ eum concionantem audivi, sed non intellexi.

16. Incidi ibidem in Petrum Felkmannum Coronensem[1]) et Joannem Bestric(ensem)[2]) ex Anglica et Gallica peregrinatione eo delapsos, quos recta duxi ad dominum Bezam; ab eo meum libellum repetivi, qui nobis bonum vinum propinavit et candidum panem porrexit et multa recensendo magnorum virorum effigies nobis monstravit, inter quas Calvini verissimam imaginem cum ostenderet, lacrimans prorupit in haec verba: »Ille me progenuit in Christo etc.« [3])

22. ♄ exivi Geneva cum popularibus comitante nos Lifortio jurista legato civitatis.

23. ☉ redii Lausannam.

24. Bernam.

26. Augusti Berna veni gen Höchstet, pagum Bernensium, ubi Wolphgang Musculus iunior, minister ecclesiae, qui me laete excepit patrisque sui et avi multa scripta et collectanea ostendit et multorum expressissimas imagines, patris, avi et Erasmi; postero die ientaculum lautissimum mihi exhibuit et duo sudario donando me dimisit. Hinc Lucernam sum profectus

18. Augusti, unde cum familia illustris dn. Alphonsi regis Hispaniarum legato Mediolanensi in **Italiam iter suscepi,** qui me inter suos liberaliter sustentavit suis sumptibus, naulum quoque pro me ubique expendendo, quorum felici itinere per Curiam, Clavennam, Comum usque perveni.

13. Septembris iuxta novum stilum Comi reperi duos Ungaros captivos, cum quibus eodem die iter Romam versus sum agressus.

14. Septembris venimus Mediolanum, ibidem pro captivis duos supplices libellos exaravi: unum Cardinali, qui statim dimidium thaleri Philip. dedit, alterum duci, qui nos fere per quadriduum suspendit et tum prosus nihil dedit: cum saepe eum palam monuimus et alloquutus ego ipse, o gentem Hispanicam!

19. Septembris Mediolano exivi, veni Paviam, Laudam.

20. Placentiam.

21. Parmam.

22. ☉ Regium.

23. ☽ Mutinam, Bononiam.

24. Immola.

25. Fertinum.

---

[1]) Felckmann Péter 1595. febr. 26-án iratkozott be az egyetemre: »Petrus Falkmannus (így!) Coronaeus Transylvanus« Toepke II. 177. s Heidelbergben van még 1598-ban is, a mikor theologiai thesiseit adja ki »De papatu«.

[2]) A zárjelbe tett rész a lap szélén levágva.

[3]) Béza kedvencz kifejezése, melyet leveleiben is használt. Baum. Theodor Beza. I. 436. Egy Bullingerhez irott levelének aláirása: »T. B. filius te in Domino genitus«.

26. ♃ Arminum.
27. ☿ Pisaurum.
28. ♄ per Auximum, Lauretum, ubi sequenti die ☉ magnificum divae Marie Lauretanae templum sum ingressus, ubi ingentem multitudinem idololatrum et religionis ergo peregrinantium vidi. In medio magni templi existit casa, marmoreo lapide circumdata, in qua divae Mariae imago a Luca evangelista sculpta plurima edit miracula. In huius casae pariete ad orientem haec leguntur:[1])

»Christiane hospes, qui pietatis votivae causa huc venisti, sacram Lauretanam domum vides, divinis mysteriis et miraculorum gloria toto orbe terrarum venerabilem. Hic sanctissima Dei genetrix Maria in lucem edita; hic ab angelo salutata; hic aeternum Dei verbum caro factum est.

»Hanc angeli primum e Palestina in Illyricum advexere, ad Tersactum oppidum, anno salutis M. CC. XCI. Nicolao IIII. summo pontifice. Triennio post, initio pontificatus Bonifacii Octavi in Picenum translata prope Retinetum urbem, huius collis nemore, eadem angelorum opera collocata est.

»Ubi loco intra anni spacium ter commutato hic postremo sedem divinitus fixit anno abhinc CCC. Ex eo tempore tam stupendae rei novitate vicinis populis in admirationem commotis, tum deinceps miraculorum fama longe lateque propagata sancta haec domus magnam apud omnes gentes venerationem habuit. Cuius parietes nullis fundamentis subnixi post tot saeculorum aetates, integri stabilesque permanent. Clemens papa VII. illam marmoreo ornatu circumquaque convestivit anno Dn. 1525. Clemens VIII. pontifex max. brevem admirandae tanslationis historiam, in hoc lapide inscribi jussit an. 1595. Antonius Maria Gallus sac. Rom. ecc. presbyter card. et episc. Auximi Sanctae Domus protector faciundum curavit.

»Tu, pie hospes, reginam angelorum, matrem gratiarum hic religiose venerare, ut eius meritis et precibus a dulcissimo filio vitae authore, peccatorum veniam et corporis salutem et aeterna gaudia consequaris.

Supra januam septentrionalem:

NULLUS IN ORBE LOCUS PRAELUCET SANCTIOR ISTO:
QUAQUE CADIT TITAN, QUAQUE RESURGIT AQUIS.

Ad alteram januam:

ILLOTUS TIMEAT QUICUNQUE INTRARE SACELLUM·
IN TERRIS NULLUM SANCTIUS ORBIS HABET.

---

[1]) A Casa Santa ezen feliratát Molnár a »Secularis Concio. Oppenh. 1618.« »De idolo Lauretano« cz. függelékében újra lenyomatta.

Ad meridiem primae januae:

SANCTIOR HAEC AEDES QUIDNI SIT PRINCIPE PETRO,
VERBUM UBI CONCEPTUM NATAQUE VIRGO PARENS.

QUI CUM ARMIS INGREDIUNTUR, SUNT EXCOMMUNICATI.

Ad alteram januam de la messa Casa:

HABENTUR PRO EXCOMMUNICATIS, QUICUNQUE ABSQUE VENIA LEGITIME IMPETRATA S. DOMUS PROTECTORIS, INGREDIUNTUR.

Eodem die 29. ☉ sumpto prandio in aula gubernatoris bene saturatus cibo et vino, postea in foro uvis, ficubus, pomis aurantiis completus exeo, et ob gulam iram Dei experior, nam appropinquantem me portae urbis Retineti [1]) ex arbore quadam juxta portam vespae invadunt, quatuor morsus in capite meo relinquunt: in cervice, in vertice, in aure et in supercilio. Postea moestus urbem ingredior et in vestibulo cuiusdam [2]) domus decubui super scamno, sed neque hic multum quiescere potui, quia ecce iuvenes civitatis e campis iaculatoriis magna cum pompa vexillis, tympamis,[3]) sclopetis et ingenti strepitu urbem ingrediuntur. Cum isto spectaculo dolor aliquantum remisisset, pharmacopolum ingredior pro remedio: pharmacopolae me inungunt fusco aliquo et crasso unguento, quod postea in nigrum conversum est; quod Tolenti expertus sum, cum in nundinis homines me ita intuerentur praeter morem Italorum, ubi empto speculo me abluo 30. Septembris ☽.

1. Octobris Pulverinum.

2. Octobris Spoletum.

3. per Ternam ultra perrexi, in quadam Storia [4]) pernoctavi.

4. [5]) Primam portam.

5. ♀ Octobris ingressus sum Romam,[6]) in hospitio S. Trinitatis exceptus.

6. ♄ Fui conviva summi pontificis Clementis VIII. in palatio ad montem Caballi.

9. Octobris. ♂ una cum popularibus ad sanctum Apollinarem habitantibus [7]) visitavi 7. Ecclesias, cum multis aliis his propinquis,

---

[1]) Helyesebben Recinetum, ma *Recanati*.

[2]) Javítással, előbb *alicuius* állott.

[3]) Így, a rendes *tympanum* helyett.

[4]) Javítva, előbb *in una . . . ola* volt.

[5]) A napok jegyei itt és a megelőző három szám mellől lehuzva.

[6]) Jegyét, melyet a városba belépésekor kapott l. ez *Okmánytár* III. részében.

[7]) Lásd erről Steinhuber: Geschichte des Collegium Germanicum Hungaricum in Rom. Freiburg 1895. I. 140. kk. és 326. l. Itt másolhatta le jegyzőkönyvébe (Tameidion 553. *b.*) azt az ajánló levelet, melyet Báthori András adott a haza utazó Váczi Gergelynek: »Nos Andreas Bathori de Somlo praepositus generalis Michoviensis, serenissimi Poloniae regis ad

in quibus plurimae fuerunt reliquiae et indulgentiae. Per 8 dies sum commoratus Romae, in ecclesia hospitali sancti Stephani regis Hungarorum iuxta basilicam divi Petri in Vaticano.[1])

12. Octobris Roma exivi.

18. Octobris Anconam veni, navim Venetam ibi conscendi, per mare Hadriaticum Venetias petiturus. Vento adverso pulsi sumus Pisaurum ad portum, ibi diu secundum ventum exspectavimus; ego pertaesus morae pedes iter aggredior, nautas desero.

21. Octobris Ariminum veni.

Cerviam.

Ravennam.

Lugam, Argentam.

25. Ferrariam, Francolinum.

26. Rhodigium,[2]) ubi tunc frequentes nundinae erant.

27. Paduam.

28. Venetias. Hic per triduum commoratus, enavigo in portum Margerae. Hinc pergo Castelfrank, Keysersgrentz.

1. Novembris iuxta Novum. Tridentum veni.

---

sedem Apostolicam orator omnibus et singulis, ad quos praesentes literas meas pervenire contigerit, salutem in domino. Cum praesentium exhibitor *G. Waci* devotionis gratia ad limina beatorum Petri et Pauli apostolorum ad hanc almam urbem Romam venisset, iterum in patriam ex urbe redire decrevisset, faciundum nobis esse existimavimus, ut literis nostris revertentem commendaremus pro eoque apud omnes, per quorum dominia transeundum illi erit, intercederemus, prout per praesentes intercedimus et rogamus, ut hominem peregrinum pietatis gratia tot regiones emensum non solum ipsi omni sua gratia et favore, protectione et patrocinio coeterisque Christianae charitatis pietatisque officiis prosequi complectique dignentur, sed etiam a coeterorum molestiis et iniuriis, qui ex aliqua causa vim et molestiam illi inferre conarentur, tueantur et defendant: memores copiosissimi illius praemii, quod iis, qui peregrinum hominem intectum recipiunt, vel aquae saltem frigidae poculum porrigunt, a Deo et servatore nostro Christo domino promissum propositumque est. Nos vicissim per occasionem daturi operam sumus, ut officia quaeque pietatis in nostros homines collata omnibus nostrae benignitatis officiis compensemus. Datum Romae 2. April. 84.«

[1]) Magyar-latin szótára (1604) Ajánlásában szintén fölemlíti: »Romae Ungarorum templo prae omnibus nationibus locus datus est perhonorificus, nimirum ad latus dextrum Basilicae d Petri in Vaticano cum hac inscriptione: Ecclesia hospitalis sancti Stephani regis Hungarorum, *[Lapszélen:* G. Fabr. in Roma], quod et mihi ante aliquot annos eam urbem visenti octidui hospitium praebuit. Taceo alterum elegantiss. et opulentiss. Ungarorum templum, Stephani Rotundi vulgo dictum, quod est prope urbis murum. »Bodnál, ki M. római tartózkodásának egy fejezetet szentel, e téves és hiányos adatokat találjuk: »Abiit Molnár — írja — in Helvetiam indeque in Italiam, ubi recto itinere perrexit Romam, quo cum magis cupiditas videndi, quam eruditionis ratio pertraxit. Nactus et ibidem fautores die XIII. Augusti an. 1596. in gymnasio quodam receptus est inter alumnos, in illo forte, ubi ab olim Hungari intertenebantur. Exstat de eius in gymnasium admissione schedula Italica lingua typis expressa. Diu in Italia substitisse non videtur, ob religionem et diversum pietatis cultum.« (Red. Mem. 15. §. Az eredeti kéziratban tollhibából: 26. §.).

[2]) Javítással, előbb *Rodiginum* állott.

4. Novembris Maron in Tyroli regione.
5. ♂ Mals.
7. Kyrchen.
6. Landek, Marienberg. Nadelberg.
Pluges, Nentzig. Feldkyrch.
Rinek, Roschig, Arbort.
11. Novembris ☽ Constantiam.
Schaffhausen.
Reinfeld.
15. Basileam revertor.[1])

In hac mea 18 septimanarum peregrinatione exposui 12 coronatos aureos Gallicos, 2 ducatos Ungaricos, 2 taleros Philippicos, quos maxima ex parte ab Argentinentibus accepi, partim libris divenditis comparavi. Huc accesserunt honoraria piorum dominorum Helvetiorum; Basileae a dn. Grynaeo et Amando Polano 24 batz, Tiguri a d. magistris 3 taleros, Lausannae a dn. Bucano rectore 3 flor. Gallicos, Schaffhaus 12. batz accepi.

21. Novembris vel 11. iuxta novum Calendarium redeo Argentinam hora 3. ♃ in festo Martini.

16. Novembris Argentina discessi, visitavi ministros in ducatu Bipontino.

29. Novembris veni Heidelbergam.

♄ Sequenti die ☉ interfui funeri domini Kimedoncii.[2]) In isto calamitoso tempore peste saeviente,[3]) dispersis studiosis, a misericordissimis professoribus receptus eram in locum multorum absentium in domum Casimiranam 3. die Decembris. (Scis domine Deus, quam calamitosa mihi haec hiems fuerit.)

1597.

Huius[4]) anni triste initium habui Heidelbergae, peste grassante et me in domo Casimirana[5]) dira egestate premente et saevo frigore me affligente: sed heu mihi adsunt tempora acerbiora.

Ineunte vere redeuntibus collegii stipendiariis, nihil tale sperans, ecce a fidelissimis dominis professoribus iterum removeor a mensa 25. Martii ♀ die Parasceves. Die Paschatis, sumpta dominica coena in templo Spiritus Sancti finitaque celebratione, dn. Mileum alloquor, cui meam necessitatem expono: condolens

---

[1]) »*in Tyroli regione*« tól idáig betoldás.

[2]) Kimedoncius Jakab az egyetem prorektora nov. 23-án halt el. Hautz Gesch. d. Univ. Heidelberg II. 148.

[3]) E pestis leirását l. Szenczi Molnár Albert életrajzában a Tört. Életrajzokban 67—68. l.

[4]) Ez előtt lehuzva: *Postea ineunte vere remanentibus collegii studiosis, iterum a mensa remotus sum.*

[5]) Lehuzva: *domo.*

donat mihi 5 batzios, quibus eo die mihi cibum comparavi, sequenti die libros 4 vendo, pecuniam mihi comparo, qua me in bursa sustento, donec ordinarium stipendium 15 flor. consequor in domo Casimiriana 7. Aprilis.

11. Aprilis suscipio duos adolescentes instituendos Goselbachii, quos per semester docui pro 4 florenis.

1. die Novembris literas exaravi ad pientissimos meos fautores Argentinenses.

11. Novembris. ♀ Scheda oeconomi debitum importune poscentis vehementer contristatus ivi ad amantissimos dominos Helvetios, ut mutuo petam; sed cum ii me tam laete excepissent et a 12 ad 6 horam laute me cibassent et potassent, petere mutuo cessavi. Ultimo huius anni die ante prandium ab 8 hora ivi solus spatiatum meditabundus et tristis in viam philosophicam tandem nivibus obsitam Heidelbergae.

1598.

Heidelbergae in collegio cum essem in maxima egestate constitutus, sic inchoavi hunc annum:

Januarii die ☉ mane hora 4 expergefactus, cecini in lecto psalmos Ungarice, Latine, Germanice usque ad 5 horam. Hora 5. surrexi, legi Psalterium, fornacem calefeci, descendi ad preces; postea ante octavam in concionem domini Tossani, a prandio finita concione Milei, adii generosum iuvenem Stephanum Tököly,[1]) qui post duarum horarum pium colloquium, donavit mihi 8 batz strenae loco.

2. Januarii incepit d. Tossanus explanare concionem Christi de beatitudinis Matthaei 5. et minister in ecclesia inchoavit lib. 2. Samuelis de Holcana et ejus uxoribus duabus Cap. 1.

23. Februarii 24. Accepi litteras ex Ungaria a rev. d. Thoma F. Tholnensi[2]) pastore ecclesiae Patachinae, quibus invitatus sum praeter opinionem et meritum ad lectoratum scholae Patachinae.[3])

Febr. 28 et ultima ♂ respondi ad literas Thomae Fab(ricii).

---

[1]) Báró Tököly István 1596. szept. 17-én iratkozott be nevelőjével Szerdaheli Mihálylyal és Tallián Istvánnal együtt a heidelbergi egyetemre.

[2]) Fabricius e levelét lásd *Levelezés* 1597. nov. 3.

[3]) Bővebben ir erről latin-magyar szótára (1604) előszavában: »Post annos vero aliquam multos, (t. i. a straszburgi tanulói évek után), cum iam ex academia Heidelbergensi in Ungariam ad lectoratum scholae Patakinae vocarer et an functionem amplecti vellem a d. theologo quodam clarissimo rogarer, me oneris magnitudinem in illa provincia ea aetate reformidare respondi, ubi etiam iuventus libris idoneis et vel dictionario vulgari destitueretur. Ille e vestigio sic intulit: Tu igitur poteris de universa patria bene mereri, si tale quid scribas. Ego taciti mei voti ac propositi tantum virum quamvis inscium esse approbatorem libenter tunc audivi. Ex eo tempore semper captavi tranquillam aliquam conditionem, ubi soli huic scriptioni possem invigilare. Quod postea Altorfii divina clementia mihi concessit.«

2. Aprilis. ⊙ Fasciculum literarum ad Moraviam, Breszlo Sebast. Kaismarck, d. Fabricium Patachinum misi Franckfurtum; perlegi Epistolam Philippensem.

9. Aprilis ⊙ dedi fasciculum literarum ad Franciscum Pap Cassoviensem exaratarum, domino Michaeli Szerdaheli, ut Frankfurtum mittat, hinc feratur in Ungariam. Hinc rediens indicat regens, ut de resurrectione declamem ad diem Paschatos.[1])

16. Aprilis. ⊙ Paschatis Heidelbergae in collegio Casimirano declamavi de resurrectione; ubi praeter collegii stipendiarios adfuit Hermannus Rennecher, Hebraeae linguae professor.

Mense Maio cum anxie exspectarem responsum ex Ungaria ad literas domino Thomae Fabricio scriptas et crebro et *(sic)* molestarer ab importunis creditoribus, morae levandae causa transivi Argentinam ad meos fautores et 4. Junii festo Pentecostes in pago Büschweiler a communicantibus fratribus orthodoxis Argentinensibus accepi sex Philippicos taleros, qua pecunia laetus redii Heidelbergam 20. Junii et creditoribus importunioribus satisfeci.

In initio mensis Augusti invasit me a planta pedis ad verticem usque capitis foeda quaedam verrucosa scabies, quae me iam per 2 septimanas mire affligit.

In hac mea calamitate populares mei humanissimi christiana caritate ducti contulerunt mihi aliquam pecuniam, qua in hac afflictione necessaria comparo: reddat eis Dominus. Hi sunt: 1. Stephanus Decsi, 2. Emericus Ujfalui, 3. Petrus Debreceni. 4. Stephanus Tököly liber baro, 5. Michaël Szerdaheli, 6. Daniel[2]) Szegedi, 7. Michaël Tatar, 8. Michaël Visoli, 9. Benedictus Szedegedj,[3]) 10. Mozes Vasarheli, 11. Joannes Kecskemeti,[4]) 12. Petrus Felkman Transylvanus.

Jerem. 17. »Sana me Domine et sanabor, salvum me fac et salvus ero, quoniam laus mea tu es. Job. 8. Qui me vulneras et mederis mihi, tu me percutis et manus tuae sanabunt me.«

Mense Septembri in festo Michaëlis hinc in patriam iter agressus dn. Emericus Ujfalui, cui dedi literas Ulmam d. Petro Hubero,[5]) Szemcinum parenti et fratribus, Cassoviam Fran-

[1]) Javítással, előbb *parasceves* állott.

[2]) Javítással, előbb *Joan.* volt.

[3]) Igy *Szegedi* helyett.

[4]) Decsi (Decius Baronius) István 1597. szept. 15., Ujfalui (Vyfalwius) Imre 1595. apr. 22, Debreceni S. Péter 1598. aprilis hónapban, Szegedi Pastoris Benedek és Dániel, Patai Tatár Mihály, Visoli Hunior Mihály, Vásárhelyi Mózes (Wasarhelinus Transylvanus), Kecskeméti Elekes (Alexius) János, 1598. juniusban iratkoztak be. (Toepke II. 178, 190, 192, 193.)

[5]) Huber Péter (1569—1641) ulmi lelkészifju korában öt évig (1588—1592) Straszburgban tanult s itt 1592. magisteri fokozatot nyert, 1593. a Vilmos-collegium negyven tanulójának felügyelője volt. Ez időből és innen eredhet Molnárral való ismeretsége. 1596. feleségül vette Amman Péter leányát, a kinek Molnár szintén ismeretségébe jutott. Freher, Theatrum virorum Nürnb. 1688. 492.

cisco Pap, Patachinum d. Thomae Fabricio, cuius literas iam per semestre exspecto avidissime.

13. Augusti suasu d. Lossii medici unxi verrucas in facie existentes esula, unde vultus ita intumuit, ut ad mensam accedere non potui.

14. Augusti bibi primo purgationem in vita.

16. Venam secari curavi in dextro brachio, sanguis admodum ater exiit. Deus bone, quam multas purgationes amaras exhausi. Scripsi 14. 8-bris.[a])

18. 8-bris a rev. et clarissimo viro domino Thoma Fabricio Tolnensi ex Ungaria ad meas litteras accepi iucundissimum responsum una cum sumptu 29 aureorum et dimidii Joachimici.[b])

Eodem die ☽ vesperi simul cum his literas rev. et clar. viri Sebastiani Ambrosii ministri ecclesiae Keismarckensis accepi.

13. Decembris, ☿ festo Lucae rev. d. Daniel Tossanus, ecclesiastes Heidelbergensis mane hora 7. pro concione explicuit publice locum Ecclesiastae cap. 5. a versu 4. usque ad 8. de votis licitis et Deo gratis et contra, cuius occasione cogitavi de voto aliquo Deo vovendo pro felici mearum rerum dubiarum eventu. Vesperi pro precibus vespertinis Scultetus minister aulicus breviter exposuit 6. cap Marci, de 5 summis calamitatibus, quibus pii in hoc mundo affliguntur et Dei consolatione indigent. Hinc revertens in museum hora 5. lego Lucae cap. 8., me legentem alloquitur contubernalis dicens, me ab oeconomo per famulum monitum esse, ut vini precium, quod erat 7 bacionum, solverem, nec se velle in posterum mihi vinum dare idque consilio popularium, qui dicant me nihil certi me (így) posse ex Ungaria sperare. O atrocem infidelitatem et invidiam, quasi non essent extra Ungariam pii viri, quorum beneficio ex tali debito possem liberari!

Sequenti vero die 24 14. scilicet Decembris, qui est solstitium hiemale, ingressus templum audivi lectionem et brevem resolutionem capitis 32. libri 2. Chronicorum: pro precibus matutinis, quibus finitis, venio in auditorium philosophicum, ubi Henr. Smetius decanus med. facultatis, in promotione 3 medicinae doctorum habuit orationem de vini variis generibus et eorum valoribus et virtutibus, sumpta occasione ex epistola Pauli ad Timotheum 1. Tim. 5. vers. 23. »Ne amplius abstemius esto, sed modico vini utere propter inbecillem stomachum.« Finita itaque doctoratus solennitate, revertens in museum, votum vovi Deo Opt. Maximo me non bibiturum vinum usque ad 13. diem Martii, qui est aequinoctium vernale. O Jesu dulcissime, qui solus nosti voti mei scopum, infunde mihi spiritum sanctum tuum, me regentem, ut possim tibi laete reddere votum meum!

Scripsi 14. Decembris ☽ hora 1. pomeridiana.

---

[a]) Lapszélen betoldva.

[b]) Lásd *Levelezés* 1598. jul. 1. és aug. 12.

[c]) Javítás, előbb 14 és 24 állott.

1599.

Hunc novum Domini nostri Jesu Christi annum, sit laus clementissimo Jehovae, laetius inchoavi, quam omnes superiores Heidelbergae.

1. enim I. mensis die ☽ 6. hora surgo ad preces descendo in communitatem domus Casimiranae, in qua dego. Finita cantione, lectionem 19. Apocalypsis audivi, post in publica concione circumcisionis doctrinam audivi, prandivi laetus sine vino, pro vespertina concione audio locum Rom. 13. vers. 12: »Und weil wir solches wissen, nemlich die Zeit, das die Stund da ist« etc. Post aliquot carmina scripsi de invidiae morsu. Vesperi coenatus post in precibus laetus cum sodalibus psalmum 81. cecini et sic primum huius anni diem clausi.

18. Januarii ♃ mane hora 5. surrexi, pro precibus matutinis cecinimus in communitate Psal. 98., audivimus lectionem 25. capitis Matth. Hinc postea comitatus sum in navim d. Joannem Kecskemeti, literas meas perferentem Ulmam d. Petro Hubero, Szencinum patri, fratribus et sororibus, Keismarck d. Sebastiano Ambrosii ibidem ministro verbi divini fidelissimo, Cassoviae egregium d. Franc. Pap, Patachinum d. Thomae Fabricio et d. Emerico Uyfalvio. Deinde hora 9. discedit hinc a me dilectissimus meus amicus David Kügler, fautoris mei Argentinensis filius, nunc Spirae in imperiali camera praxi iuridicae operam dans, qui ante 6 dies venerat spectatum solennitatem illustrissimi nostri principis, qui filia recens natae baptismum celebrarat. In prandio legebatur primum cap. I. Samuèlis.

14. Martii ♂ mane in precibus cecinimus Psal. 5. vesperi dimidio lectum cap. 8. Rom. vesperi 9. In templo mane minister exposuit cap. 8. Esther, vesperi 13. Actorum Apostolorum. Hunc diem sacris lectionibus consumsi et clausi et sic reddidi votum. Deo Optimo Maximo, quod voveram superiori anno 14. Decembris, nec bibi vinum per quadrantem anni et tamen (laus viventi Deo) prospera sum usus valetudine.

20. Martii ♂ cum J. Carolo Heusio Argentinensi suos necessarios visitaturo versum Crucinacum iter aggressus sum; navigavimus per Neccarum, Mannam, ibi pransi, per Rhenum hora 4. venimus Vormatiam, hora 7. Gundersheim, ibi pernoctavimus.

21. die ♀ venimus Alceam, pransi apud d. Petrum Curtenium diaconum ibidem, coenavi apud d. Marcellidem, apud eundem pernoctavi.

22. ♃ Cum Caroli Hesio (így)[1]) in aedibus domini Petri ientaculo sumpto Alcea egressi hora 2. venimus Weltstein.

---

[1]) Tollhiba *Heusio* helyett.

23. ♀ Mane sumpto ientaculo von Weltstein exspatiati sumus in pagum Siversheim ad fidelissimum ministrum illius pagi d. Abel a Creutzen, qui nos excepit amanter, multa scitu digna de regimine ecclesiae nobis recensuit, lautissime usque ad noctem tractavit, unde bene potus hora nona redii Weltstein.

24. die Martii ♄ von Weltstein solus profectus sum Crucinacum, ibi reddidi literas Caroli mei d. Joanni Jacobo Hermanno Argentinensi, Crucinensis ecclesiae diacono pientissimo, qui postquam me laeto excepisset prandio, perduxit me ad reverendos suos collegas: dn. Joannem Hulsmannum inspectorem, scholae recultimum diaconum et reipublicae medicum et physicum, postea torem, in templum; postea merendam dulcem mihi praebens dimisit Welstein.

25. Martii ☉ post concionem, prandium lautum et examen Catecheticum cum d. Mattheo Masio Welsteni ministro, eius coniuge et cum meo Carolo venimus Sinversheim ad d. Abelem, qui una nobiscum venerat Alceam, ubi tunc encoenia celebrabantur, coenavi cum Marcellide diacono, aderat ibidem Michael Szerdaheli et ludirector Alceani d. Joannes Mollerus, qui sequenti die

26. Martii me prandio excepit laetissime. Vesperi coenavi cum domino diacono Petro Curtenio.

27. Alcea discessi, veni hora 11. Neuhausium, ubi rectorem Bartholomeum Coppen allocutus, illuc illustre gymnasium perspexi et compransus sum cum praeceptore tertiae classis Burchnero in diversorio, hora prima exii Neuhausio, veni Wormatiam, hora 3. traieci Rhenum, veni Kürtelthal; pernoctavi ibidem.

28. die ☿ Ledeburgum [1]) hora 7, Heidelbergam redii hora 9.

3. Maii ☿ Argentinam literas misi ad d. Fridericum Didenhoverum per d. magistrum Joannem Casparum Grynaeum, Basileam proficiscentem.

27. Mai ☉ festo die Pentecostes incepi ieiunare, montem sanctum singulis diebus conscendere; precando, legendo, canendo diem omnem totius septimanae consumere, coena modica me confortare.

11. Junii ☽ Bartholomeum Keckermannum de meo statu mutando consului et de matrimonio. Commendat filiam cuiusdam vitrariae, quam circa vesperam cum Carolo Heusio exspaciando, per forum transiens conspexi in officina vitraria, cuius insolita forma mire me affecit et inquietavit.

14. Junii ♃ summo diluculo ad d. Keckermannum et Alexandrum Beckerum pastorem schedam quandam exaro et eos rogo, ut cum matrona vitraria agerent de filia mihi desponsanda; post pro felici rei eventu lego Psalterium incipiens a 25, cumque pervenissem ad 29. vers. 3: »Vox Dei maiestatis intonuit«: coelum subito vehementer intonuit, et me mire commovit.

---

[1]) Javítva, előbb *Ladeburg* állott.

16. Junii, die Sabat. aliam schedam dedi Keckermanno et Beckero, eosdem sollicitans de expediendo meo negotio et cum in ipsis cunctationem et procrastinationem [1]) sentirem, incepi vehementer contristari et incoenatus cubitum vadens tragicosum et luctuosissimum somnium habui, experrectus totus sudore madui et horrore plenus Deo gratias egi, rem non ita, ut somniabam, se habere. Contubernalem Wilhelmum Persig [2]) excitavit,[3]) ut caneret mecum Psalm. 91. et Deo gratias ageret.

17. Junii ☉ finita concione pransus sum laetus, postea circa vesperam incepi mihi multos insidiantes imaginari et flere; mecum per noctem vigilarunt 6 iuvenes: 1. M. Gothofred Walter, 2. Benignus Begius,[4]) 3. Georg. Glocker, 4. Cunrad. Hopffius, quos angelos vel eorum typos [5]) mihi custodes a Deo esse [6]) datos mihi persuasi, 5. Wilhelm Persig et Bavarus famulus, quos diabolos principes mihi imaginabar et vehementer [7]) clamans divinum auxilium implorabam; postea sequentibus diebus ligatus custoditus fui.

22.[8]) die Veneris deductus fui in nosocomium principis, ubi inclusus in vinculis ferme per 7. dies sine mente et omnibus sensibus destitutus iacui, postea dei clementia mihi mens restituta fuit.

28. ☽ Julii ex nosocomio principis iterum redii in collegium Casimirianum.

16. Septembris literas a domino Sebastiano Ambrosii [9]) accepi,[10]) quibus significat mortem domini Thomae Fabricii Tholnensis.

2. 8-bris. ♂ Animi gratia exspatiatus sum in ditionem Bipontinam et veni Spiram.

3. die Spirae concione finita orthodoxa, pransus sum cum domino pastore Callenfelsio et eius diacono Crustario et veni Knutelsheim, coenavi cum pastore Wilhelmo Leubachio.

4. die Octobris ♃ Montanas Tabernas.[11])

5. Hunszpachium ad dominum Michaelem Formicarium poetam et pastorem, qui me cum literis commendatitiis transmisit Bipontem ad d. Pantaleonem.

---

[1]) Keckermann levelét l. *Levelezés* 1599. jun. 16.

[2]) E tanuló neve voltaképen *Bersich*, s 1595. ápr. 25-én iratkozott be az egyetemre. Toepke II. 178.

[3]) Igy, tollhiba *excitavi* helyett.

[4]) Benignus *Beeck*, másként *Begius*, 1595. decz. 22-én iratkozott be. Toepke II. 182, 471.

[5]) E három szó utólagosan betoldva.

[6]) Javítás *fuisse*-ből.

[7]) Tollhibából *vehenter* áll.

[8]) Javítással, előbb 21 állott.

[9]) Igy.

[10]) Lásd *Levelezés* 1599. jul. 10.

[11]) Bergzabern.

8. Octobris ☽ Veni Bipontem. Pransus et coenatus cum domino Pantaleone, ibidem pernoctavi.

9. Sequenti post prandium honorario ornatus et literis commendatitiis instructus ad Hornbacenses transeo. Hornbacii perlustrato collegio stipendiatorum principis Bipontini, veni Nünschweiler. Hinc

10. veni Stürtzelbron, ubi magnum claustrum.

11. Niderbron, Büschweiler.

12. ♀ Argentinam, ubi humaniter exceptus a pristino meo fautore Jacobi Küglero et eius pia coniuge cum variis donis me dimiserunt.

17. Octobris, quo die veni Stolhoffen, hinc

18. Octobris veni Linkenau.

19. redii Heidelbergam.

28. Octobris ☉ Heidelberga exii comitantibus 4 popularibus Ungaris: Generoso d. Stephano Tököly l. b., Michaele Patai, M. Visoli, M. Szerdahelyi; germanis duobus: Wolph. Marco Walthero et Conrado Hopffio et in Ungariam patriam post novennalem peregrinationem inter ingressus veni Lengezel.

29. ☽ Heilpronam.

30. Thale Stane.

31. ♐ Schorndorff, Keppingen, Geislingen.

1. Novembris. ♃ Ulmam. Hic salutatis m. Petro Hubero et Petro Amanno incidi in doctorem medicinae Georgium Carolum Sudnicensem Silesium, Camperorum praeceptorem.

4. Nov. cum eodem navim super Danubium conscendi et veni eodem die Langnonam, ubi illustre gymnasium estque patria Alberti Magni, episcopi quondam Ratisponensis ac in curia ad turrim in eius imagine hi versus leguntur:

ALBERTUS MAGNUS CIVIS CLARISSIMUS, OLIM
LAGNONAE [1]) DOCTOR MAGNUS PRAESULQUE SACRORUM,
INCLYTUS OMNIGENAE SCRIPTOR CELEBERRIMUS ARTIS,
SIC OCULOS, SIC ORA SENEX VULTUMQUE GEREBAT.
OBIIT ANNO C. M.CC.LXXX. AETATIS 87.

Ibidem ad insignia civitatis:

QUANDO FERUM DOMUIT SUTOR VIX TANTULUS HOSTEM,
QUI LANGNOGANA CIVIS IN URBE FUIT:
OFFICII MEMOR ET VIRTUTIS TESTIS AVITAE
HOS URBI CLYPEOS CAESAR ET ARMA DEDIT.

5. die Novembris Donawerdam.

6. Neoburg.

7. Ingolstadium.

---

[1]) *Freher* id. művében (1420. l.) *Lauingae* áll s nála a felirat két utolsó sora így van összevonva: *Inclytus, sic ora senex vultumque* gerebat.

8. Külheim.

9. Ratisponam, ubi ad quandam turrim supra imaginem crucifixi ista legi:

QUI STAS ANTE CRUCEM CHRISTUM VENERABERE LUCEM,
FERT MALA TANTA DEUS NON TAMEN IPSE REUS,
SPINA CAPUT CINGIT, SANGUIS PIA TEMPORA PINGIT.
OSSA CRUORE MADENT, VULNERE MEMBRA SCATENT.
ATTAMEN HAUD ISTUM, QUI PENDET AB ARBORE CHRISTUM,
SED COLE, QUEM PER EUM SIGNAT IMAGO DEUM.

10. Novembris Straubingam.

11. Hoffkirch.

12. Passau.

13. Ascha, Lintz, Stäer, Ek.

14. Grayne Strudel, Bürbel, Zipz, Morbach.

15. Cremes.

16. Viennam.

22. Novembris Exivi Vienna, veni Heinburg.

23. Veni Posonium, ubi nobilissima vidua Francisci Camperi per biduum laute excepit cum domino Carolo.

26. Novembris. ☉ Redii in patriam Szencinum per 9 annos desideratam; hic omnibus meis superstitibus repertis laetus per aliquot dies mansi. Postea veni in pagum Jéel, hinc Samariam et Cselesztősz [1]) ad Matthaeum Samariai ministrum orthodoxum, qui literis datis Tyrnaviae me fratribus commendavit, ubi mihi Andreas Asztalos aureos 5 et reliqui fratres: Szigedi [2]) Márton, Bornemisza János, Somoginé et alii ferme sex flor. Ungaricos.

Tyrnavia in vigiliis natalitiis Christi (iuxta novum Cal.)[3]) redii in patriam.

28. Novembris. ♀ Ex patria versus Cassoviam iter suscepi cum adolescente Andrea Sárvári. Veni Farkashidam.

29. Galgócz, Nagy-Váti faluja.

30. ☉ Tapolcsán.

31. ☽ Sámbokréte. Hic conduxi aurigam in Keismarckt.

Anno Christi 1600.

1. Januarii ♂ ingressus sum Liptoviam, Szent Márton.

2. Rosenberg, Szent Miklós.

3. Keismarckum veni, ubi a reverendo viro domino Sebastiano Ambrosio [4]) exceptus sum humanissime.

---

[1]) Ma *Csölösztő* Pozsony vármegyében.

[2]) Igy fordul elő alább is egy helyen.

[3]) V. ö. a Levelezések között az Ambrosius leveléhez adott jegyzetünket 1599. jul. 10.

[4]) Igy javítva *Ambrosii*-ből.

4. die Januarii ♀ invitatus sum unacum domino pastore ad prandium magnifici domini Sebastiani Tököly.[1])

5. die venit Kesmarcum dominus Moses Vasarheli comitantibus 4 eum studiosis Haidelbergam ver(sus).[2])

6. Januarii Kesmarco discedens veni Varalium.

7. Veni Sáros.

8. Eperjes, ubi amanter sum exceptus a rev. domino Joanne Fabricio, verbi dei ministro et Petro Melcero.

9. Veni Cassoviam, diverti apud Michaelem Szigidinum.[3])

10. die ibidem Cassoviae exhibui literas commendatitias rev. domino Joanni Siderio, qui eodem die curru suo vexit me Scepsinum. Hinc

11. die cum literis ad Dobonem[4]) mea causa scriptis ablegavit Patachinum, quo perveni[5])

13. Januarii, ubi triduum commoratus sum cum domino Emerico Uyfalui et Balthasare Miscolci.

16. Veni Uyhelinum. Hic Gregorium Váci salutavi et pastores Matthaeum Tihemeri, Jo. Kecskeméti.

17. Telkibánya, ubi scholae rector Caspar Czeglédi.

18. Jan. Göncinum ad Stephanum Gönczi.

19. Scepsinum redii. Hinc iterum cum literis domini Siderii profectus Heicze ad dn. Martinum Turócz; hinc veni Szántó, Tállya, Keresztur.

29. Januarii veni Visolinum in synodum pastorum, ubi ordinati duo fratres: Balthasar Debreczeni, Biteler. (?)[6]) Hinc cum domino superattendente iterum Scepsinum redii.

3. Februarii ⊙ festo Blasii cum domino superintendente et Blasio Szabone iudice Cassoviam sumus profecti.

4. Februarii ☽ dominus Siderius Cassoviae commendavit me domino Ioanni Békési,[7]) compatri suo, qui me in clientelam recipiens suam, dedit 100 flor. Ung.

---

[1]) Magyar-latin szótárának (1604) ajánlásában is megemlékezik e látogatásról: »Quantas vero tibi gratias debeam, magnifice domine Sebastiane Tökölyi, ignorare incivile ac rusticum, dissimulare vero impium foret. Tu enim me cum annis superioribus patriam inviscrem, in arce tua cum reverendo viro d. Sebastiano Ambrosio ecclesiaste Kesmarcensi honorifice excepisti et per biduum clementer ac liberaliter tractavisti.«

[2]) Lapszélen levágva.

[3]) Így.

[4]) Ruszkai Dobó Ferencz, Barsvármegye főispánja, Dobó István fia.

[5]) Utólag betoldva.

[6]) E szó nem vehető ki tisztán.

[7]) E Békési Jánosról, kinek neve a Molnár levelezésében gyakran előfordul, következőket irja a »Psalterium Ungaricum« (1607) előljáró beszédében: »Ez előt annakokáért hét esztendővel, midőn Kassán én tőlem magyar könnyvet kért vólna az tiszteletes Békési János (ki az én tanúságomra, az Istentől néki engedett jókból másfél száz forintot adott, kit megfizet Isten ő Knek.) mihelt följutottam Haidelbergában, menten magyaról fordi-

9. Feb. ♄ Cassovia discessuro donavit egregia domina Anna, Francisci Pap vidua 3 flor. Discedens Cassovia habui paratam pecuniam: aureos 46, talleros 20, minoris monetae flor. 4. Eodem die veni Eperjes.

10. Veni Varalium, Gergelfalvam.

11. Leutschoviam, Keismarkum ad dominum Sebastianum Ambrosium.

12. Hinc discedens veni Szent Jergberg, Wicholdna.

13. Februarii Rosemberg. Hic exhibui libellum supplicem ad magnificum dn. Stephanum Bathori de Somlio Posonium[1]) proficiscentem ad comitia, qui me hinc in curro Peros-Pál de Horvát, in patriam usque Szencinum deduxit et sic per Szent-Márton, Tot-Próna, Bajnocz, Sámbokrét, Tapolcsán, Galgócz, Szombat redii in patriam Szenczre.

19. Februarii. Hic per duas fere septimanas commoratus:

6. die Martii cum Michaele Orvos Surio ex patria venimus Posonium.

9. die Viennam.

13. Cum Noribergensi tabellario et cum Surio meo Vienna discessimus.

16. ☉ Venimus Lincz.

20. Ratisponam.

22. Noviferum. Hic festum Paschale celebravimus cum orthodoxis.

23. Feria secunda veni Altorphum, salutavi dn. Conradum Rittershusium, qui per pedellum nobis omnia academiae Noricae ornamenta ostendit.

(24.) 3. feria Paschatos ingressi sumus inclytam Noribergam, quam ob praeclara aedificia publica, templa, fontes, pontes non inepte Germaniae Venetias appellare posses.[2])

26. Martii venimus Winsheimium, post Marienthal, Adelsheim, Mosbach, Neckar, Elsz. Hinc conscensa navi vesperi sequente die

30. Martii, qui est dominica Quasimodo, per Dei gratiam laeti appulimus Heidelbergam; ubi amicorum occursus omnem abstersit itineris molestiam.

23. die Aprilis ♀ Heidelberga in patriam sunt iter ingressi dn. Micael Patai et M. Visoli, quibus dedi libros 4 et fasciculum

---

tottam az Daniel Tossanus doctor Vigaztaló könyvét, mellyet ő elöszszer franciai nyelven irt, osztán németül forditott és lelki iscolának nevezött. Mellyel én az megmondott kassai személynek akartam hálaadó vóltomat megmutatni.«

[1]) E pozsonyi országgyülésről lásd Zsilinszky: A magyar országgyülések vallásügyi tárgyalásai I. köt. M. országgyül. emlékek IX. köt.

[2]) Ugyanezeket mondja latin-magyar szótárában *Noriberga* szó alatt.

literarum in Ungariam ad dn. Siderium, patronum Jan. Bekesium[1]) et ad alios.

24. ♃ Hos secutus est generosus d. Stephanus Tököly cum suo Michaele per Augustam Vindelicorum Italiam petiturus.

13. Junii ♀ cum Tobia Heldio veni Spiram von Heidelberg, hinc

14. Junii ♄ Wiszlock.

15. ☉ Snitzheim, Giumpinum, Kocherdorff.

16. Junii ☽ Neostadt an Kocher zum grosze Linden. Hic est tilia amplissima totius Germaniae, quam auriga in bursa eo pertulit et plantavit, nunc 118 columnis fulcitur, super quibus insculpta multorum principum insignia, in interna quadam columna veteri extat anni numerus 1530. Ennek a hásfának külső széle az ellenben való széléhez 44. lépésnyire vagyon, az minemő lépést én léphettem. Hinc eodem die venimus Halam Svevorum, illic perspexi salinam, ubi ex salso fonte coquitur sal candidissimus. Post perlustravimus illustre templum. Hinc magistri Benigni Begii patrem salutavimus, qui adiuncto nobis filio demonstrat aedes Thomae Schwicker, qui nobis pedem dextram praebens excepit nos humaniter et scribens nostra praesentia, nes suis scriptis donavit.

17. Junii ♂ Mater Benigni Begii, convictoris olim mei carissimi mihi ientaculum praebet, strophiolum donat, filia Anna Maria fratri Benigno literas exarat. Hora 9. comitante huius fratre Christophoro Hala exivi, veni Neostadt an Kocher.

18. Veni Geram, Minneberg. Hic literas exhibeo in celsa arce Benigno meo, me excipit hilaris, mecum pernoctat Gerae.

19. Junii redii Heidelbergam.

21. ♃ Augusti d. *Tossanus Imádságos könyvét* magyarra kezdtem forditani.[2])

11. Septembris. Literas dedi ad d. Siderium et d. Sebastianum et eius filium Görlicium.

25. Septembris natus est filius principi palatino.

Ultimo Septembris moritur filiolus principis.

1. Octobris. Előlkeztem a német bibliát, megolvastam 12. Januar.

23. Novemb. ☉ cecinimus Psalm. 62. ante concionem, a Milaeo explicato evangelio 17. Matth. de clarificatione Christi,

---

[1]) Érdekes, hogy a Békésinek küldött négy könyv közül egy újabban a magyar nemzeti múzeum könyvtárába került. Ez Pathai István pápai lelkésznek: »Az Sacramentomokról in Genere . . 1593.« című munkája. Bőrbe van kötve s felső táblájáu arany betűkkel ez áll: »*Bekesi Jánosnak Cassara küldi Albertus Molnar Heidelbergabol.*« A hátulsó táblán: »*1600*«. Magyar Könyvszemle 1877. 299.

[2]) E fordításáról nem tudunk többet, mint a mit Molnár itt s a »Psalterium Ungaricum« fentidézett előljáró beszédében említ róla. Ez utóbbiból kitetszik, hogy el is készült a fordítással s elküldte Békésinek. Kinyomtatását, úgy látszik, meg sem kisérlette.

a concione Psalm. 125. Post prandium salutatis popularibus, Francfurtum versus iter parans hora 3. Heidelberga discessi.

25. Novembris veni Francfurtum.

26. Claudium Marnium typographum compellavi.

27. Novembris Francofurto discessi, veni Fridbergam.

29. ♄ Veni Herbornam hora 10; hora 3. accessi dn. Joannem Piscatorem, qui mihi et de hospitio et de mensa prospecturum se promisit.

30. Novembris ☉ hora 8. ingressus sum templum, cantatus Psalm. 40: »Ich hab gewart«; 1. Advent evang. explicavit Zepperus. Finita concione ex aedibus domini Piscatoris accessi mensam contubernii; oeconomo numeravi aureum Ungaricum.

1. Decembris ☽ hora octava in auditorio theologico d. Wilhelmus Zepperus pro lectione politiae eccletiasticae legit historiam de origine scholarum; hora 9. dominus Piscator in 6. loco Aphorismi de providentia dei explicuit 45 et 6. aphorismum; hora 12. dn. Matthaeus Martinius post Grammaticam Cleon. explicuit Proverb. 1. cap. ver. 7. Ebraice: »Initium sapientia timor Jehovae«; idem hora 3. cap. 5. Rom.

12. Decembris. Herborna pro supellectili mea Heidelbergam iter suscepi.

14. ☉ Francofurto me exeuntem post Trinquernanam sylvam curru assecutus me (ſgy) est dn. Christophorus Hockel, cuius currum conscendens grata colloquia miscentes de Italiae academiis et studiosis et rebus aliis.

15. ☽ redii Heidelbergam.

17. Decembris ♀ Tossanus pro concione explicat locum Esai. 52: Pretiosi pedes evangelizantium pacem; cantatur Psal. 5. finita concione versum eiusdem Psalmi: Kein war Wort get.

20. Decembris. Valedicto omnibus bonis exivi Heidelberga, comitantibus duobus amicis Christiano Rumpio Laszphensi contubernali et Antonio Francisco Oleviano.

22. ☽ veni Francfurtum. Arca mea ibidem relicta apud dn. Paulum Corvinum. Hinc discedens, cum domino Joanne Saurio typographo Francfurtensi, Marpurgum petente veni Puszpach.

24. Decembris in vigiliis nativitatis Christi veni Herbornam hora 4.

25. Decembris festo die nativitatis Christi, ♂ mane ingressus sum templum. Canitur: »Te Deum laudamus«. Explicat Zepperus evangelium nativitatis Christi, post celebravimus coenam dominicam cantantes Psal. 89. »Ich wil des Herren Gnad«. A concione vespertina accessi dn. Piscatorem, qui inter varia colloquia recensuit originem controversiae inter se et Bezam et alios exortae de Christi meritis nobis imputatis. A domino

Piscatore dominum Martinium accessi, qui me lauta coena et suavi colloquio multum exhilaravit.

29. Decembris migravi ad. d. Matthiam Hundertmarck.

1601.

Hunc annum Herbornae hic inchoavi: cum Matthia Hundertmarck contubernali preces recitavimus coniunctas et psalmos cecinimus; post ingressi sumus templum, ubi Psal. 81. psallimus: »Singt mit freier stim«; vesperi coenavi cum meo Hundertmarck apud farmacopolam.

22. Februarii recepi suppellectilem meum Francfurto; dominus Corvinus pro me exsolvit aurigae 22. alb.

25. Martii ♀ nobilissimus iuvenis Ernestus Nolde Livonus [1]) me ad se recepit.

5. Julii indui vestes novas, quas mihi [2]) dominus Ernestus suo sumpto comparavit, ut his indutus audetus possem procari apud Worstiam.

17. Julii ♀ Herborna exspatiatus sum in inclytam arcem comitum Nassoviorum Dillenburgum. Illic me dominus Bernardus Textor aulicus minister et superintendens iussu domini comitis tunc occupati circumduxit per totam arcem eiusque omnia ornamenta commonstravit. Vidi armamentarium instructissimum et ingentis illius piscis in Belgio reperti mentum cum maximis dentibus a Mauritio imperatore belli ordine eo dimissum.[3]) Postea dum potu et cibo in magnifico quodum coenaculo refecti essemus, ingressi sumus scholam generosorum parvulorum comitum, qui singuli dextra porrecta me salutarunt meumque Album suis manibus exornarunt. Illinc reversus die eodem.

18. Julii ☽ Summo mane surrexi et cum domino Ernesto pro ordinariis nostris precibus cecinimus Psal. 49, legimus Act. 19. cap. et 20. de discessu Pauli ab Ephesiis fratribus. Postea circa nonam a domino rectore et domino Piscatore testimoniis acceptis, ipsis valedixi et expropero, pransus postea cum domino Antonio Matthia; hoc finito, Herborna discedo, comitantibus amicis Ernesto Nolde, Jodoco König, Ioanne Noviomago, Hermanno Dupio et carissimo meo Textore Heigerano usque ad pontem fluvii Dillae, ad pagum Sin.

---

[1]) Nolde Ernőről még husz év mulva is megemlékezik Latin-görög-magyar szótára (Heidelberg 1621.) ajánlólevelében: »Studio autem meae iuventutis imprimis fovit Argentinensis academia et haec Haydelbergensis, postea Altorfina Noribergensium, tandem Mauritiana Marpurgensis, denique illustris schola Herbornensis, ubi magno mihi auxilio fuit nobilissimi iuvenis domini Ernesti Nolde Livoni incomparabilis pietas et liberalitas«.

[2]) Tollhibából kétszer irva.

[3]) Lehuzva: *die eodem.*

19. Julii ⊙ veni Francfurtum.

20. Julii compellavi Joannem Saurium [1]) typographum.

21. die Julii ad eum migravi.

22. Julii exivi in novam ecclesiam orthodoxorum Belgarum cum meo hospite auditurum concionem; cantatus fuit Psal. 119. 4-tus 8-tona. Textus Scripturae expositus Eph. 4. V. 12; finita concione Psal. 101.

5. Augusti, arcam meam Herborna cum domini Ernesti literis percepi.

15. Septembris in nundinis ♂ pransus sum in Kauffhauss cum domino Goclenio et eius filio medicinae doctore et Bartholomeo Keckermanno et cum quibusdam amicis studiosis Herbornensibus, quo invitatus eram a Philippo Daniele Embdano; prandio absoluto Heidelbergam iter suscepi hora 4. comitante meo dilecto Ioanne Textore Herbornensi studioso extra portam.

18. Septembris a popularibus Heidelbergae laute exceptus ex 30 aureis 20 [2]) accepi, 5 domino Szegedio mutuo dedi eodemque die illic cum Michaele Surio egressus.

27. Septembris Francofurtum redii. Duo tibialia emi duobus taleris, pileum tribus florenis, calceos uno floreno, Calepinum 5 florenis et dimidio, Biblia Germanica 3 florenis, Lexicon Scapulae 3 flor.

24. Octobris. Incepit Ioannes Saurius imprimere libros, primo 3-bus, post 4 et 5, 6 praelis, sub quibus singulis excudit per semestre hoc hyberno 1. Germanica Biblia in 8. 2. Joan. Bapt. Asinii Tractatum de executionibus in folio. 3. Hieronymi Mercurialis Varia Opera in fol. 4. Herm. Wulteii Iurisprudentiam Romanam in 8 . 5. Mag. Elucidar. in 4. 6. Meditationes Camerarii in 4. 7. Epistolas Ciceronis in 8. 8. Jani Dusae notas in Plautum. 9. Heizonis Buscheri contra Piscatorem.

1602.

Francofurti ad Maenum huius anni triste et laboriosum initium habui in typographia Joh. Saurii. Eum pro sua agnata Margareta, Martini Löchleri typographi filia compellavi. Frustra. Deus bone, quantas hic molestias devoravi!

14. Februarii ⊙ Gallicanae orthodoxae ecclesiae minister Clemens Duboys commiserans meam conditionem apud typographum, ad se recepit et fraterne liberaliterque me apud se

---

[1]) Sauer János, hires frankfurti könyvkiadó és nyomtató; többek között a frankfurti »Messkatalog«-ot is ő nyomtatta. V. ö. Schwetschke, »Verzoichniss d. Bücher-Messkataloge.« Leipzig 1897. (Halle, 1850.)

[2]) Javítva *25*-ből.

alivit peculiari assignato mihi musaeo. Apud ipsum praeter alia haec egi: Jacobo Bongarsio, regis Galliae legato epistolas 50 Andreae Duditii,[1]) episcopi quondam in Ungaria Jaszoviensis et aliquot Savilii alicuius Angli propriis manibus scriptas ad Taddaeum Caesareum missas descripsi pro precio; item Isaaco Genio, Belgicae[2]) ecclesiae ministro Hugonis Bruchtonis Phrases Apocalypseos ex Veteri Testamento manantes cum aliis notis marginalibus in Vetus Testamentum descripsi. Hic Francofurto discedenti mihi dedit duos taleros.

15. Martii ☽ prope templum divae Catarrinae[3]) equus furiosus insiliens me vulneravit mihi[4]) utraque crura;[5]) possessor equi ab hospite ad magistratus citatus, chirurgo pro me satisfecit. Pius iste pastor hospes meus (bone Jesu) et eius Judita carissima coniunx in hac mea infirmitate quam pie et christianissime curarunt. Ex fisco ecclesiae mihi aureum Gallicum dedit.

26. Claudius Marnius typographus me invitat ad suum prandium et cum literis transmisit Hanoviam.

Ernestus Nolde in nundinis vernalibus incidens me donavit mihi duos taleros.

3. Aprilis ♄ ex nundinis Francofurtensibus cum Forstero typographo Ambergensi Francofurto exivi, veni Stockstat, Aschenburg.

Feria 2. Paschae Wirtzburg, Norinberg.

8. Aprilis ♀ veni Ambergam. Domino Spanhemio literas exhibens commendatitias domini Thebaldi Meschii et Ingolstedio domini Keckermanni ingressus collegium. Vixi illic ultra quadriduum.

Supplicem libellum pro functione illustri proprincipi et senatui ecclesiastico exhibui.

15. Factus sum paedagogus filii domini Joannis Friderici Gernandi.

23. Aprilis, festo Georgii donavit talerum, Pentecostis festo aureum Ungaricum et emit tibialia.

2. Septemb. vidi tentorium sangvineum.

5. Septembris ☉ vestes novas indui.

4. Octobris celebrante nuptias Theodore Kleyni(o)[6]) meo hero illic convivante, cum hera locutus in horto de nuptiis desideratis et de Tossana Juliana.

---

[1]) Ekkor irhatta ki Dudics leveléből azon sorokat, melyeket Ujfalvi Imrének 1598 okt. 28-án kelt levele tartott fenn számunkra. L. *Levelezés.* 1599. okt. 28. és szept. 12.

[2]) Javítással, előbb *Gallicae* volt.

[3]) Utólag betoldva.

[4]) Utólag betoldva.

[5]) Utólag betoldva.

[6]) A szó végső betűje a lap szélén levágva.

1603.

Ambergae perturbatissime inchoavi hunc annum propter improbitatem Gernandicae familiae.

23. Januarii Amberga discedens veni Altorphium.

24. ☽. D. Rittershusio exhibui literas domini Ladislai.[1])

25. Januarii migravi in collegium. Hic domini Rittershusii Commentarios in priores Institutionum Juris libros descripsi pro pretio intra menses 4.

16. Maii e collegio migravi ad Baltnerum, quem 9. Julii deserui et *Dictionarium Latino-Vngaricum* inchoavi.

24. Maii. Exii Gnadenberg et Homburg illic a domino Lingelsheym ducatum, Neomarchii a fratribus duos thaleros accepi.

6. Junii. Exhibui Noribergae supplicem libellum Gaudero, scholarchae in curia.

7. Junii incidi generosum dn. baronem Stephanum Tököly et Michaelem Károlyi[2]) in diversio ad Bitterhold. Paulo post Andreae Asztalos Tyrnaviam occasionem de Bibliis edendis perscripsi.

19. Augusti, ♄ literas ex patria et Tirnavia accepi tristissimas, quibus nunciatur patris mei pientissimi Alberti Molnár obitus[3]) et magna querela Andreae Asztalos.

---

[1]) Ladislaus János levelét lásd e mű III. részében 1603. jan. 21. datum alatt. Naplójának e részét kiegészíti Latin-magyar szótára (1604) előszavának köv. passzusa: »Quemadmodum ... Argentinae Cunradum Dasypodium, sic Altorfii Cunradum Rittershusium iurisconsultum et philologum clarissimum nactus sum studiorum meorum patronum utrumque optimum. In horum utriusque nomine (quod Thrasybulum vel consultam audaciam Germanorum lingua significat) laetum fuit mihi omen. Ut enim alter Argentinae, sic alter Noribergae una cum prestanti et humanissimo viro domino Hieronymo Cölero apud nobilissimos et amplissimos d. d. d. d. scholarchos dn. Martinum Hallerum, Paulum Colerum, Georgium Volckhamerum et Ioannem Iacobum Boemerum pro me animose feliciterque intercedendo impetravit mihi praeter solutionem aeris alieni, in quo eram, tantum beneficium et victum gratuitum, ut abdicata paedagogia molestiore, huic operi soli potuerim vacare. Insuper vir humanissimus et doctissimus in dictionibus dubiis et difficilioribus me adiuvit et expedivit promptissime. Ad haec bibliothecam suam instructissimam mihi patefecit et in publicam quoque academiae mihi aditum paravit ...«

[2]) Ifj. Károlyi Mihály, a kit II. Mátyás később (1609) magyar bárói rangra emelt. Utóbb Molnár felkereste őt Nagykárolyban. *Lásd lejebb 1615. jan. 11.*

[3]) E leverő gyászhir hatása meghatóan van megörökítve ama sorokban, melyeket Szótára többször idézett Ajánlásában atyja emlékének szentel: »Idem enim mihi, quod superioribus annis Ioanni Sambuco nostrati accidit. Is cum Viennae in emendatione bonorum autorum occuparetur, allatus ipsi ex Ungaria de obitu patris nuncius fuit: unde moestus patris sui vitam prolixe descripsit in epistola ad Plantinum typographum Antverpiensem quae postea praefixa fuit Plantinae editioni. Itidem et mihi cum in hoc Dictionario Altorfii conscribendo essem, patris mortem nunciavit doctissimus vir Petrus Taxonius scholae meae patriae rector his verbis: Pater tuus vitam amit-

23. Maii attulerunt Aitorfium Siderii maledicas literas.[1])
7. Decembris absolvi primam *Dictionarii*[2]) partem conscribere.

---

tendo terrenam, aeternae cooptatus societati, coelesti operam dat laetitiae. Unde prae moerore operi propemodum succubuissem idque abjecissem, nisi idem d. Taxonius, me his verbis simul erexisset fulcivissetque: Dictionarium Latino-Ungaricum et vice versa, si absolveris, rei literariae non exiguam praestiteris operam: quae res ut omnium et tuo cedat bono, Deum per filium oro. *[Széljegyzet:* Epistola haec data 12. Augusti 1604. (sic!)] Mortuus autem est parens venerandae memoriae, temporum iniuria opibus attenuatus, in extrema senecta, relinquens post se liberos sex, tres filios totidemque filias, postquam ex filiorum uno nepotes, et ex filia natu maiore, etiam pronepotes vidisset.« V. ö. *Levelezés* 1604. aug. 19.

[1]) E levél nem maradt fen.

[2]) E szótár címe: »*Dictionarium Latino-Ungaricum.* Opus novum et hactenus nusquam editum . . . Item vice versa Dictionarium Ungarico-Latinum . . . Per Albertum Molnar Szenciensem Ungaricum. Procurante Elia Huttero Germano, Noribergae anno 1604.« 8. r. Tartalma: »Epistola dedicatoria« (II. Rudolfhoz), »Praefatio ad lectorem«, »Doctissimorum et clarissimorum aliquot virorum de Lexicis iudicia« s Üdvözlő versek Piscator Jánostól, Keckermann Bertalantól, Rittershausen Konrádtól, Rem Györgytől, Rumel Konrádtól, Pasor Györgytől, melyeknek eredeti kézirata a m. tud. Akadémia gyűjteményében van s ezután következik maga a Szótár. A II. Rudolf császár és magyar királyhoz intézett ajánlólevélben művéről s a korabeli iskolai viszonyokról ezeket mondja Molnár: »Muneris materia partim in Ungarico solo est mihi nata, partim in Academiis Germaniae, hoc in terris Tuae augustissimae ditioni subiectis labore comparata. Fundamenta operis in Argentinensi lycaeo posui, in quo alumnus eius reipublicae ultra trienninm vixi. Conscripsi autem et opus absolvi in illustri academia Altorfina, Tuis felicissimis auspiciis olim inter initia imperii tui Germanici condita, ubi adhuc vitam tolero, munificentia et liberalitate inclyti senatus Noribergensis, qui hanc academiam sapientissimo consili et osummo cum reipublicae Christianae commodo auspicatissime erexit. Ex hac igitur academia accipe sereno vultu, Imperator invictissime et gloriosissime, hunc meum librum, iam olim T. C. M. a me destinatum et patere sub Augustissimo tuo nomine omnibus fieri acceptiorem. Ac quemadmodum totam gentem tuam Ungaricam clementer respicere soles ac protegere, sic me quoque ex illa procreatum tuo favore et protectione prosequi dignare. Nuper T. C. M. Praxim curandorum vulnerum *(Széljegyzet: Practica der Wundartzney Felix Wurtz)*, medicus Basiliensis inscripsit, hoc potentissimum consilio, ut militibus in Ungaria tua laesis gratificaretur. Unde factum, ut liber ab omnibus arripiatur et fere sit quotidianum chirurgorum enchiridion. Similiter et ego meo isto labore T. C. M. dedicato, languentibus in Ungaria sub Martis tyrannide Musis, medicinam facere cogito et inermibus earum tyronibus opem et subsidium ferre laboro. Quo tamen etiam praesides T. M. eorumque liberi, sermonem subditi populi Latinae linguae beneficio noscere cupientes haud incommode poterunt uti. Liber est Latino-Ungaricus et vice versa continens et interpretans Latinorum autorum dictiones et rerum vocabula, quae probe nosse non exigua pars est eruditionis, ut ait Ersmus (sic!). Et hoc tali libro, inter omnes Europae nationes Latine doctas, sola gens nostra adhuc fuit destituta. Quod si hanc meam compellationem T. C. M. non fuisse molestam sensero, erit in quo exultem ac triumphem; si munus non fuisse ingratum intellexero, Crasso meditiorem et Croeso beatiorem existimabo atque ad maiore conandum subinde excitabor . . .« Az Ajánlás kelte: »Altorfii, ex academico Noribergensium collegio anno Domini 1604. Calend. Augusti.« Az itt elmondottakat kiegészítik az Előszó köv. részei: ». . . Novi in Germania viros

25. Augusti (így!) Czegledio literas dedi Ecsedinum.
12. Decembris. Obtinui a dominis scholarchis Noribergensibus beneficium tenuis mensae sex flor.

---

aliquot, qui e patria nunquam egressi, octo linguas probe intelligere didicerunt ex talibus mutis (ut vocant) magistris, quos equidem non praefero viva voce docentibus, ubi eorum adest copia, sed doleo utriusque defectum et difficultatem esse in nostra Ungaria. In Germania hac inque regnis vicinioribus praeter academias florentes et illustria gymnasia etiam oppida pleraque suas habent scholas in certa auditoria et classes distinctas, quibus singulis proprii praeficiuntur magistri et praeceptores, qui singuli discipulis unius propemodum aetatis et profectus autores bonos praelegunt et proprie dilucide accurateque exponunt, nec multum in dictandis vocabulis et phrasibus sunt occupati: pueri ipsi dictatorum argumentorum verba et phrases in suis libris domi investigant et conscripta praeceptoribus offerunt corrigenda. In nostra vero patria etiam celebrioribus et frequentioribus scholis ad summum duo praesunt moderatores, qui studiosos (primanos, secundanos et tertianos quos vocent) alternis horis instituunt, rudiores vero et novitios suis studiosis distribuunt erudiendos: nec exiguam temporis partem dictandis vocabulis et phrasibus consumunt. Ad haec inaequalitate discipulorum mire torquentur, nec habent, quo rudiores remittant, praeter sua dictata. Unde fit, ut pauci ludirectorum ultra triennium onus hoc sustinere queant, sed aut succumbant oneri, aut ad ecclesiasticas functiones, velut magis opimas et minus molestas properent. Me puero nullus extabat liber idoneus, qui discipulorum privata studia adiuvare potuisset. Calepini quidem variae editiones visebantur, sed tantum a praeceptoribus et adultoribus discipulis tractabantur, egentiores eas emere non poterant, minores ob magnam molem vertare non valebant, tyrones iis uti nequibant. Editionem vero Calepini cum adiecta lingua Ungarica in Germania primum vidi. Excusa quidem fuit Cracoviae Ioannis Murmellii Nomenclatura trilinguis, ut et alia quaedam Viennae cum loquendi formulis sex linguis, sed in utraque editione literis Polonicis et Germanicis voces Ungaricae erant impressae. Unde factum est, ut nostris pueris parum essent utiles. Taceo, quod in remotioribus locis Ungariae perraro aut nunquam sint visae. Ego utriusque copiam prece et pretio mihi comparavi et postea alteram cum aliis meis liberis Debrecini reliqui, alteram amico petenti donavi. Ante annos vero prope triginta Nomenclaturam Latino-Ungaricam in schola Patakina tradidit discipulis suis doctissimus vir Basilius Faber Szikszoviensis, cuius exemplaria varie descripta lateque fuerint per Ungariam disseminata, sed decimo sexto demum post autoris obitum anno Nomenclatura haec Debrecini typis fuit edita. Huic accesserunt postea Colloquia puerilia Sebaldi Heyden ludimagistri quondam Noribergensis, Dicta item Catonis Mimi et Sapientum cum interpretatione ibidem excusa. His exceptis, nullum scio in Ungaria scriptum, quod privatae puerorum industriae queat inservire. Laudata iam per Germaniam et alibi librorum copia atque ex adverso deplorata per Ungariam eorundem inopia, dicam deinceps, quibus occasionibus et mediis ad scribendum hoc Dictionarium adductus sim et quam methodum in eo servarim« . . . Et si per annos hosce quatuordecim in aliquot academiis et maxime Francoforti in emporio librorum, nationum multarum vidi dictionaria, varia et dissimili methodo scripta, pro omnibus tamen placuit sequi Dasypodiani dictionarii eam methodum, qua illud nuper disposuit vir de re literaria optime meritus Theodosius Rihelius, civis et typographus Argentinensis. Ubi nimirum voces omnes iuxta alphabeti ordinem suis locis facile reperientur, cum antea compositarum vocum indices integras quandoque paginas occuparent, qui pueros ad simplicia remittendo eis quaerendi laborem duplicarent et in relegendis compositis omnibus tyronem ad alia festinantem diutius cum taedio retinerent. Dictiones igitur a Dasypodio collectas et a

1604.

Altorfii laetus hunc annum inchoavi. *Dictionarium Ungarico-Latinum* [1]) mense Januario confeci. Noribergae typographis ostendi.

10. Februarii ad dominum Eliam Hutterum veni.

20. Februarii Dictionarium imprimere cepit Hutterus.

24. Augusti Dictionarii impressio finita.

4. Septembris Noriberga Altorfium redii.

10. Septembris ☽ Homburgi dn. Lingelsheim dedit aureum, Neumarki dominus Sölfleisch 2 taleros, dn. Rhumel flor. 1. pro exhibitis.

Rihelio auctas inque planiorem ordinem redactas, retinui plerasque omnes, exceptis aliquot inusitatis nominibus propriis oppidorum et fluviorum Germaniae, quae consulto omisi, pro mea qualicunque Germanicae linguae peritia omissis Germanicis substitui Ungarica. Dictiones vero quasdam, quae apud Dasypodium non erant, sed in lexicis quibusdam reperiebantur, ego adscripsi et sic Dasypodium ex Calepino et Thesauris Stephani et Basilii, ex Frisio, ex Onomastico Chythraei et aliunde plus sexcentis auxi dictionibus, quibus singulis brevem et perspicuam interpretationem Ungaricam apposui. Ac initio quidem erat animus, ad modum Lexici Gallici, autorum nomina, tribus saltem literis initialibus apponere, ut Cic. Ciceronem, Sal. Sallustium etc. significaret, sed cum plurima vocabula sine certo autore inveterato, iam usu recepta viderem, propositum mutavi. Animadvertebam etiam vel sic abbreviatis nominibus tot millenis vicibus repetitis, nimium excrescere libri molem. Cum autem palam sit nostros pueros, linguae Ungaricae tenorem sequentes in accentuum prolatione subinde haesitare: vocibus singulis suos accentus studiose adscripsi: ubi vero dictio aliqua accentus capax non fuit, eius syllabam penultimam longam vel brevem esse subiunxi . . . . Et haec omnia, ne quis debita laude per me fraudetur, feci ad exemplum Dasypodiani et Gallicani lexici. In versione iuvit me interpres, qui Calepino Ungarica inseruit, cuius nomen ego adhuc resciscere non potui . . .«

[1]) Címe: »*Dictionarium Ungarico-Latinum.* In usum et gratiam Ungaricae pubis methodo eadem, qua Latino-Ungaricum, summa diligentia concinnatum. Noribergae 1604.« 8r. Ajánlása: »Spectabilibus ac magnificis dd. Stephano de Bathor comiti comitatus Szathmariensis et Zabolcsiensis, domino in Varano, Ecsed etc. et dd. Sigismundo Rakoci, comiti comitatuum Thorna et Munkacs, domino in Regetz, Szerencs etc. Item magnificis et inclytis dd. Stanislao Turzoni de Betlehemfalva, comiti Sepusiensi, baroni in Baynotz etc. et dd. Sebastiano Tökölyi, domino in Kesmark etc. d. dnis et Maecenatibus gratiosissimis.« Ez Ajánló levélben érdekes visszapillantást vet M. a magyar nemzet multjára. Az ország gazdagságának leirásával kezdi, a melyben minden megvan, a mi egy országot boldoggá tehet s azután az ország gyakran váltakozó urait sorolja föl: a pannonokat, a rómaiakat (»Romanorum in ea reliquias Valachos videmus!«) a vandalokat, góthokat, hunnokat, ostrogóthokat, longobardokat, ismét hunnokat, frankokat és végül a magyarokat. »Gentem vero hanc Ungaricam — írja — non secus ac olim populum Israeliticum per mare rubrum Deus Opt. Max. ex Scythica vastitie excivit et per Maeotidem paludem, cervo vada monstrante, mirabiliter eduxit atque in hanc amoenissimam Europae partem collocavit.« Megemlíti a magyarok kalandozásaival kapcsolatosan Velencze alapítását (!), Straszburg nevének eredetét, Kölnt és a tizezer szűz legendáját, a magyaroknak a keresztyén vallásra térését, a kik ezután »a keresztyén hit paizsa s az igaz vallás kőfala« lettek; Szent-István érdemeit a ki templomokat és collegiumokat alapított, még Rómában is. »Seculis

13. Septembris Noriberga Viennam misi 6 libros Dictionarii mei dn. Henkelio et patronis mittendos. Iter Pragam suscepi.

---

deinde insequentibus — írja tovább — secundum divam virginem, Magos orientales, tres reges vulgo dictos sunt inprimis venerati, quod eos suas primitias fuisse existimarent. Hinc eorum aeneae statuae Varadini in area summi templi erectae, quas olim auro purissimo obductas fuisse accepimus.« A nemzet kétszáz éves szenvedéseiről, — írja ezután — talán más alkalommal fog írni s a helyett most csak azok idézésére szoritkozik, a melyeket Aeneas Sylvius, Bucer, Balduin Ferencz, báró Herberstein Zsigmond, Bongarsi Jakab a magyarok dicsőitésére megirtak; hosszasabban időz Mátyásnál, a kin a multban kutató figyelme már ekkor is szivesen pihent meg s átveszi Bonfinnak sokszor idézett nyilatkozatát a Mátyás-korabeli magyar nyelvről és irodalomról. Sőt próbálja mentegetni is Mátyást a vád alól, mintha a nemzeti nyelvet elhanyagolta volna. »Equidem ego sic existimo — írja — si Deus huic regi optimo et linguarum multarum perito longiorem vitae huius usuram concessisset, non esse dubitandum, quin etiam maternam suam linguam, qua Atila (sic!) et Geysae Stephanique prisci reges usi sunt, excoluisset atque exornavisset, quemadmodum olim imperator Carolus Magnus suam Germaniam exornare studuit et Rudolphus I. anno 1283. Noribergae in comitiis constituit, ut consilia resque in cancellariis et curiis, quae ante tantum Latine tractabantur, Germanice deinceps peragerentur, ne imperitis fraus et iniuria fieret.« Ezután tér át saját művére és pártfogóira: »Utinam vero et nos Ungari in ornanda et propaganda Latinorum et Graecorum et qui hos sunt secuti, populorum humunitatis (sic!) studiis excultorum, possemus imitari studia et diligentiam; qui linguas suas ita excoluerunt atque perpoliverunt, ut excultae perpolitaeque ad finem usque mundi permansurae esse videantur. Eorum ego vestigia sequens pro ingenii mei tenuitate meoque seu modulo seu talento, patriam linguam promovere cupiens, collegi voces Ungaricas hinc inde in quotidiano vulgi termone sparsas, easque in Alphabeti ordinem digessi et quemadmodum in prima libri parte Latinis Ungarica, sic in secunda hac Ungaricis subieci Latina. Vocibus vero usitatioribus pleraque synonyma apposui, ut sciret iuventus quamlibet vocem obviam Latine reddere et sicubi opus esset, etiam interpretationem variare consuesceret. Valde enim utile est teneram iuventutem ab unguiculis primis, quod dicitur, ad quarumvis rerum, maxime vero obviarum appellationes perdiscendas asuefieri. Nec grandiores etiam qui sunt atque longius in studiis progressi, poeniteat calamo hoc trivisse labellum, id est ad Lexica et Onomastica interdum respicere rerumque vocabula memoriae tradere, cum in ea parte saepe doctiores etiam haerere videamus. Iam vero patria Ungaria, cui hoc labore meo prodesse cupio, perlustrata genteque mea, in qua patronos operi quaero, considerata et libri ratione breviter exposita, vos illustres et magnifici heroes, ipso e meditullio atque umbilico Germaniae orientem versus tanquam clara sidera contueor atque conspicor, qui in residua Ungaria gentem Ungaricam, quasi quatuor anchorae in istis temtempestatum (sic!) procellis, Deo iuvante, fulcitis et statuminatis. Tranquillo et pacato mari quivis facile navim gubernare potest, tempestate contra gravi exorta summa naucleri peritia et solertia requiritur et in rerum discrimine cernitur. At vos in hoc turbulento quoque patriae statu non solum ditiones vestras perite et solerter gubernatis, belli pacisque munia exequimini, sed etiam ecclesiarum scholarumque benigne et liberaliter provehitis commoda. Nec tantum in patria literas literatosque in pretio habetis et fovetis, verum etiam in academias vicinorum regnorum iuvenes studiosos, tanquam ad studiorum mercaturam magnis sumptibus instructos ablegatis, paulo post ecclesiis et scholis utiliter praeficiendos ac salutariter praefuturos. Harum itaque virtutum vestrarum consideratio et admiratio me permovit atque excitavit, ut confidenter VV. Ill. MM. appellarem et patrocinium vestrum implorarem, cum et ipse a puero studia et conatus eo

14. Septembris ⊙ Ambergam veni. Princeps 4 fl., quaestor aureum Ung. cancellarius thalerum cum dimidio.

25. Septembris ♂ veni Pragam.

4. Octobris. Exhibui librum Caesari.[1])

3. Novembris fui Libokovicz, a principe Transsylvaniae[2]) 6 taleros accepi.

---

direxerim meos, ut afflictae patriae mea etiam qualisqualis opera in scholis et ecclesiis olim utilis esse posset. Hocque fine in academiis Germaniae iam per annos bene multos literis incubui et adhuc pro virili incumbo. Unde et hoc munus literarium, veluti prodromum mei in eam reditus mitto et VV. MM., qua par est, animi summissione offero dedicoque, quod ut Ill. MM. VV. placide et clementer respicere et acceptare dignentur etiam atque etiam rogo. Vos autem illustres ac magnifici comiter dd. ***Stephane*** de ***Bathor*** et dd. ***Sigismunde Rakoci*** coniunctim hic appellare volui, quod utriusque vestrum summa et paria extent merita in rempublicam literariam, cuius quia et ego membrum me esse profiteor, volui grati animi mei testimonium per hanc occasionem ostendere. Tibi vero illustris et generose domine Stanislae Turzo, dominium patriae meae iure haereditario superioribus annis obvenit, de qua re merito T. G. gratulari faustaque maturius precari debebam, sed principem virum sine aliquo munere non esse salutandum vetus lex Persica me admonebat. Nunc igitur et gratulationem hanc et munus accipe vultu sereno, comes inclyte, et non solum munus hoc cum tuo ordine commune clementer habe, sed etiam me charissimosque meos fratres et affines tui oppidi Szencini cives, gratia et favore tuo amplecti et prosequi dignare, nos vicissim Tuae M. pro eo ac debemus, fidelitatem et perpetuam gratitudinem deferimus ac spondemus Deumque precabimur sedulo, ut G. T. M. una cum tota illustri Turzonum familia incolumem ac florentem quam diutissime conservet.« S itt fölemlítve Tököly Sebestyén vendégszeretetét (l. 28. lap 1) jegyzet) így folytatja: »Paulo post Germaniam repetenti mihi comitique meo d. Michaeli Surio, Posonii in comitiis porrecta clementi dextra, faustum iter exemplo propemodum incredibili es precatus. Taceo nunc qua me humanitate et favore gen. d. Stephanus Tökölyi filius tuus dilectus in academico condiscipulatu semper complexus fuerit. Praetereo, quod nuper, cum ex comitatu serenissimi archiducis Mathiae Ratisbona Noribergam venisset, ab inclyto hoc senatu Norico esset cohonestatus, me per triduum secum retinuerit libelariter me exhibens, iucundis narrationibus hilarans. Quo nomine Tuae M. et gen. eius filio gratias debeo immortales, cuius rei arrham, quasi hoc commune munus extare volui.« Kelet: »Altorfii, mense Augusto, anno ultimi temporis 1604.« A második ajánlás: »Studiosae iuventuti Ungaricae et Transyl.«, melyben őseiről, családjáról, saját életéről s helyesirási elveiről ír. Művéről ezeket mondja: »Adieci ad calcem libri Difficiles aliquot voces, quas Ioannes Sambucus in opere Tripartito Iuris Consuet. Regni Hung. Stephani Verböci observavit et enotavit. His inspersi cum meis notis coniecturalibus pauca quaedam barbara verba, quae in Sambuci Indice (seu Enchiridio omnium decretorum priscorum et novorum regum Hung.) repperi. Quae Dictionario inserere nolui, ne pueri ea pro Latinis arriperent. His addidi auctarii loco Epitheta, antitheta et adiuncta ex Cicerone per Horatium Tuscanellam collecta, quae dictionis Ciceronianae studiosis grata et utilia fore spero . . . Altorfii Eidibus Sextil. 1604.« Ezután áll Höltzlin Jeremiás üdvözlő verse M. hazájához.

[1]) Itt Rudolf magyar király laboratoriumában Móricz hesszeni fejedelem csillagászaival találkozott, a ki szintén szenvedélyesen foglalkozott az astrologiával és alchymiával. Lásd a *Psalterium Ungaricum* Ajánlólevelét az 1607. jun. 8.-hoz adott jegyzetünkben és *Levelezés*. 1605. febr. 7.

[2]) Báthori Zsigmond, a ki egyideig itt élt, miután lemondott Erdély fejedelemségéről.

19. Novembris accepi 50 florenos a quaestore Caesaris, a cancellaris Ungariae Tiburtio [1]) duos aureos, a Topos [2]) unum, a domino Szent-Mariai [3]) alterum.

26. Novembris ☽ discessi Praga per Kreystein, Beronam, ubi Henric Luteolum salutavi. Schebrach, Rochesaria, Biltzen Clodra.

1. Decembris ☉. Redii Altorfium.

9. Decembris accessi primam mensam.

Anno 1605.

1. Januarii fui Noribergae in prandio apud dn. Christophorum Reych, pastorem Xenodochianum, in coena apud doctorem Cunonem.[4])

6. Martii mane legi cap. 25. Deuteronomii, cecini Psal. 96. 97. 98. 100. 101. 102. Vespere 2. Cor. 3., Proverb. 23.

7. Martii Altorpho Ambergam veni.

8. Newberg, Schwartzenfeld.

9. ♄. Flischbach ad nobilem Sebastianum Gemmel.

10. Martii veni in Schönthal ad concionem.

25. Martii discessi Flischbach, veni Walderbach monasterium.

26. Reichenbach, nobile coenobium; inspexi bibliothecam.

29. ☿ veni Ratisbonam.

6. die Aprilis, ♄ exii Ratisbona, veni Sallam.

7. Neustat, Geisenfeld, Langepruck, Birnbach.

8. Eych, Augustam.

9. Fui in bibliotheca cum domino Davide Hoeschelio; bibliothecae est longitudo 62, latitudo XI. passuum, vidi hic codicem ex bibliotheca Budensi ereptum Graecum.[5])

11. Aprilis in hospitio ad insigne Ursi physiognomus surdus Aurifaber praedixit post biennium me cum magno principe vel heroe animose collocuturum. *Vide complementum infra fol. 532[b]: sub anno 1607.*[6])

---

[1]) Himmelreich Tibor magyar kanczelláriai titkár. V. ö. Rittershausen Konrád 1604. aug. 16-án kelt levelének utóiratával, melyben azt írja Molnárnak, hogy a Tiburtius család nevét és czímét Carolidestől megkérdezi.

[2]) Azon Topos Bálint lehetett, a ki 1605. deczember 10-én Mihály és György rokonaival Rudolf m. királytól armalist kapott. Nagy Iván. Magyarország csal. XI. köt. 180. és 247.

[3]) Másik nevét nem tudjuk.

[4]) Cuno János (1557—1610) nürnbergi orvos, a ki több levelet irt Molnárhoz.

[5]) Egy adat a Korvin-codexek történetéhez. Augsburgban tudtunkkal még eddig nem kerestek Korvin-codexet. Köztudomásu dolog, hogy Mátyás király könyvtárában nagyon sok görög mű volt, melyek Konstantinápoly elfoglalása után nagy számmal kerültek ide. Az eddig ismeretes Corvin-codexek között is van két görögnyelvű codex.

[6]) Későbbi betoldás. Molnár Naplója, mint már fent említettük, Jegyzőkönyvének 516_a — 546^b leveleire van beirva. Az itt idézett lapon az 1607

24. Aprilis ♀ qui est Alberti, Augustae accepi literas Ratispona a domino Donavero,[1]) sic

30 et ultimo Aprilis ♂ veni Engelsperg apud Fichten ad dn. nobilem Sebaldum Stanzing. Hic duos filios Sebaldum et Petrum mihi tradidit discipulos, ego et isti in academiam profecturi.

17. Junii discessimus ab Engelsperg.

18. Venimus Altorfium cum discipulis, quos in primam classem collocavi.

Anno 1606.

Penultimo Januarii venimus in convictum magistri Georgii Mauritii Witebergensis.[2])

9. Martii, dominica Invocavit *Psalterium*[3]) ad Gallicas melodias vertere incoepi.

---

május 23-tól 1608. ápr. 8-ig terjedő események vannak elbeszélve, tehát e jóslat akkor teljesedett be, a mikor Móricz hesseni fejedelemnek művét bemutatta.

[1]) Donaver regensburgi lelkész levelét l. *Levelezés* 1605. ápr. 18.

[2]) Mauritius György (1539—1610.) altorfi egyetemi tanár, kivel későbbi Molnár rokonsági összeköttetésbe is jött.

[3]) Címe: »*Psalterium Ungaricum.* Szent David Kiralynac es Prophetanac Szaz ötven Soltari . . .« Herborn 1607.« 12 r. A latin s magyar nyelvű ajánlás IV. Frigyes rajnai pfalzi grófhoz és választófejedelemhez s Móricz hesseni tartománygrófhoz van intézve. Életrajzi és egyéb érdekes vonatkozásai miatt magyar szövegét ide iktatjuk: ». . . Bémutatom azért és dédikálom Ti Felségteknek az Dávid Soltárit, mellyeket nagy munkával magyar nyelvre fordítottam és az franciai notákra s az Lobvaszszer Ambros doctornak német versei szerint formáltam és öszveszoritottam, mostan pedig főbarátimnak inditásokból az kösség közé kibocsátom és azért bocsátom az Ti Felségtek neve alatt ki, hogy az én háláadó vóltomnak és Ti Felségtekhez való tiszteletemnek valami jele legyen és ez Ti Fels. Németországában tőlem iratott könyvnek az én földemi nép közt böcsületi öregbüljön. De ez én dedikálásomban, kétség nélkül sokan sok hibát találnak, de kiváltképpen kettőt rongálnak legtöbben. Hogy tudniillik ez magyar nyelven irott könyvnek deák előljáró beszédet tészek elciben; ismét, hogy Németországnak ez két tündöklő fejedelminek idegen nyelven való irást dedikálok. Annakokáért erősitő okaimat, mellyekkel ez merészségre indittattam, rövideden előhozom. És előszszer pedig látom nem ritkán lenni ez mostani időben, hogy az köznyelven való irásoknak deák előljáró beszédet tegyenek elejökbe. Példa erre az Lóbvaszszer Ambros doctornak Soltáros könyve (kinek vezető sinórját követtem ez forditásban) Lipsiában 1594. és az magyarok dolgairól való német Chronica Casselba 1600. esztendőben deák előljáró beszédekkel vóltak németül kibocsáttatva és vagyon magyar könyv kezemnél, mellyet hasonlatosképpen deák dedikálással nyomtattak ki Bécsben. Hogy pedig ez könyvemet Ti Fels. öszveséggel akartam dédicálni, ugyan azon erösségekkel indittattam arra, az mellyekkel én előttem az tiszteletes férfiu Spethe András ezen nótákra deákul irott soltárit az Ti Felséges neveteknek dédicálta, mellyeket rövidségnek okáért elhagyok. Mert nyilván vagyon mindeneknél és idegen nemzeteknél is már régen megtudatott, mely dicséretesen érdemlettenek az T. F. eleji az Sóltárkönyvről, az egész szent irásról és az hivek seregiről, mostann is melly kegyes dicséretet érdemeljenek Ti F. az Christus anyaszent egyházától és az irástúdók renditől, érti az egész keresztyén föld

24. Maii absolvi psalmum C. et cessavi.
1. Septembris ☽ incepi vertere psalmum CI.

---

kereksége. Azoknak pediglen kik ez dedikált könyvnek idegen voltát vetendik szememre, imeszt tészem isme (így) elejekben, az mint előszszer is akarám, hogy bánatomra vagyon az nekem, hogy sem aranyi, sem ezüsti méltóságu irást nem hozhatok elő, tudom azonközben, hogy az fejedelmeknek nem mindenkor csak az hasznosok és szükségesek, hanem néha még az ritkák is és idegen ajándékok is kedvesek szoltak (így) lenni. Tudgyák meg osztán ez szememre hányók azt is, hogy én kész vagyok minden szidalmat inkáb elszenvedni, hogy nem háláadó vóltomnak valami jele nélkül kimenni Németországból, ugy mint tanuságomnak csendesz partjáról, holot ez tizenhat esztendőkben, időmnek majd hasonfelét éltem el. Az Te Fölséged Heidelbergai academiájában pedig Felséges választó fejedelem (az hol ez Soltárokat igy énekleni tanoltam) öt esztendőnél többig jótéteménnyel élő tanitvány voltam, és T. F. én hozzám és meg illyen személyekhez való bővséges adakozó voltát gyakran láttam és vöttem eszemben. Időmulván pedig ez elmult télen Felséged engem kegyessen az Sapientia collegiom tanitóinak asztalához helyheztetött. Mellyekért hogy ha háláado vóltomnak semmi bizonságát nem jelenteném, méltán hálaadatlannak tartathatnám. Te Felségedet pedig, hatalmas Mauriti fejedelem, mint egy mi időnkben fénlő, a' Soltáréneklő Dávidnak fiát Salamont, ugy tiszteletem mindenkor és böcsüllöttem. Továbbá hogy ez előtt három esztendővel, midőn az császár udvaránál az én Dictinariomomnak bejelentésében volnék Prágába, az császár ő Föls. mathematicához való szerszámos házában, találkoztam az T. F. astronomusira, kik látván azt, hogy az én dédikállásom Cs. ő F. nem lött kedvetlen, dicsérvén T. Fels. kegyes voltát, intettenek engem, hogy T. Fkt is valaha efféle alkolmatossággal kölszönteném. Melly intés elmémben mélyen béhatván, megmaradt én nálam, megujult pedig az elmult esztendőben, midőn Noribergába T. F. árnyéka alatt én és az én tanitványim az nemes Stentzingusok ez városnak nézélgetnők szép ékességit és tárházait. Harmadnap után pedig, hogy T. F. Ratisbonai utában, megnézelgetésével méltóztatná az Altofirumbéli academia collegiomát, holot akkor forditottam ez soltárokat) fogadást töttem menten, hogy ha Isten kegyelméből ez könyv megkészül, T. Fdnek is offerálom. Ez én szándékomat osztán Haidelbergában megerősitötte az nagyságos ifju, az Késmárki Tököli Miklós, megbeszélvén azt, hogy Te Fdet az Naszszoviai nevezetes várban Dillenburgban magyarol szólni hallotta. O sok tudományu fejedelem! Ezek vóltak okai, Felséges Fejedelmek az én szándékomnak ez Soltár könyvnek T. F. dedikállása felől, mellyet Isten ajándékából elvégeztem az Noribergaiak academiájában, minekelőtte azt az döghalál hire megháborítaná és osztán az böcsültes férfiunak az franciai nemből valé (így) Boësius Kelemennek, nékem nagy jóakarómnak hiv segedelmiből örvendetesben ékesgettem. Immár pedig ékes formában kinyomtattatván közönségessé teszem az tiszteletes embernek Tiguromi Hollós Christofnak [A *latin szövegben:* Christophorus Corvinus] az herbornai tudós könyvnyomtatónak, nékem bizodalmas jótevőmnek dicséretes gondviseléséből, ki ez szent Dávid soltárit, mint egy Istennek fogadásból igért könyvet ugy akart (így!) az ő mühelyéből kibocsátani, hogy ez halálos időben Isten őtet ez ideig az öveivel egyetemben éppen megtartotta és elhivén azt, hogy ezutánn is kegyessen megakarja őrizni. Ez könyvet annakokáért, Fölséges Fejedelmek, melly az előtt is sok képpen Ti Fölségteké és mostan az europai ennyi sok nemzetek fordítása után én általom magyar zubonköntöskében öltöztetött és illy segedelemmel ékesítetött és Ti F. dücsőséges neveinek dédicáltatott, tiszteletesen és alázatosson offeráltatott, tekintsétek, kérlek, kedves orczával és az régi királyoknak példájokat nézvén (kik az mint olvassuk csak az parazt ajándékokat sem vetették meg, ha mellyek együgyőségből elejekben vitettenek), fogadgyátok el kegyes kézzel és az több néktek dedicált könyvek között (kikvel egész könyvtartó hely megtelnék) ennek bárcsak az utolsó helyet

23. Septembris absolvi totum Psalterium. Laus viventi Deo. 2. Octobris discipulos ad patrem reduxi Engelsperg et redii Altorfium, unde studio edendi Psalterio et commoditatem redeundi in patriam sperans,

---

engedgyétek, nem az ajándéknak kisded vóltát nézvén, hanem az béjelentőnek háládó voltát és jó szándékát javalván. És az mint másutt a császár ő Ftől alázatoson kértem, ugy most Ti Felskt is, kik ez birodalomban az császári felséghez közelb való heljen az császár ő F. attjafiaival az austriai fő herczegekkel egyetemben hatalommal és nagy jóságokkal tündöklötök, felötte igen kérem, hogy nem csak én magamat, hanem az egész magyar nemzetet (melynek ez könyv kiválképpen szolgáland) jóakarattjokkal és kegyességökvel méltóztassa Felségtek. Kit ha Felségtektől megnyerendek, az mint reménlem, háláadó voltomat megigyekezem mutatni egész életemben és egyebeket is hasonló igyekezetre szándékozom fölinditani. Legyetek egéségben Felséges fejedelmek. Az Ur Isten Ti Felségteket tartsa meg jó állapatban, legyen veletek, Titeket szent lelkével igazgasson és mindennémü áldásival ékesitsen és öregbitsen bővségessen. Herbornában, Pünkesd ünnepiben, az Urnak 1607. esztendejében. Ti Felségteknek alázatos szolgája Szenci Molnár Albert.« —

Irodalomtörténeti tekintetben is becses adatokat foglal magában az ezután következő Előljáró beszéd, mely »Az Magyarországban és Erdélyben vitézkedő keresztyén anyaszentegyháznak és ennek nagyságos és kegyes gondviselőinek, lelkipásztorinak, tanitóinak és tanuló tagainak« szól: »Miúlta tanuságnak kévánságából idegen országban élek és látás, hallásnak okaért néha veszedelmekbe is forgok, gyakran kérem azt az Ur Istentől, hogy az ő kegyelmes akaratjából, avagy vigyen föl idein, ez bünszaporító világból az ő mennyei académiájában, és bőlcseséggel bővelkedő paradicsomában, avagy ez földen életemet az Christusért szent lelkével ugy vezérelje, hogy senkinek ne legyek botránkozására, hanem az hiveknek seregiben élhessek egyebeknek hasznokra és az ő felséges nevének dicséretire. Innet vagyon, hogy ez hires akademiákban fő tanitók közt forogván, nem kapok ez világon gazdagitó tudományokon, hanem ollyakat kévánok, mellyekkel legtöbbeknek használhassak az mi nyomorgó hazánkban . . . *(Itt fölemliti a Békési János számára fordított Tossanus-féle imádságos könyvet és Szótárát.)* »Ezeket pedig, ó Istennél kedves anyaszent egyház, nem dicsekedésből számlálom előtted (mert akarom, hogy csak azé légyen a dücsőség, az ki ezekre nékem erőt és alkolmatosságot engedett) hanem kedvem ellen azért beszéllem meg jó igyekezetemet és fáratságomat, hogy lássák meg ezt némellyek, az kik engem te hozzád háláadatlannak alitnak és haszontalan fiadnak itélnek, csak azért pedig, hogy illendő hivatal nélkül, nem futok az néked szolgálandó tiszt keresésre. De az én megváltó Christusom, az ki téged szent vérével magának jedzett, jól látja minemü szeretettel voltam és vagyok hozzád: és tudja minek mikor kell lenni. Mostan azért ez soltár könyvet, mellyel én sok időtől fogva az én ènségimben, gyülölőim ellen vigasztaltam magamat, immár pedig teneked vigasztalásodra és eggyügü tagaidnak hasznokra magyarol forditottam kérlek tekénts engedelmes szemmel, szerelmes anyám keresztyén anyaszent egyház, és hozzád való háláadoságomnak ez küsded jelét vöd jó névön addiglan, mig az te szerelmesed az Jésus Christus ennél nagyobbal szeret. Kérlek ezenn is nagy szeretettel, hogy ne bánjad ez dolgot, hogy ez néked szánt könyvet elöszszer idegen országi nagy fejedelmeknek ajándékul mutattam bé. Mert ezek is te néked egyéb istenfélő nemzetek fejedelmivel egyetembe igen jóakaróid és az te közelb való gondviselőid is, ezeknek főiskolájokban szokták költségekkel fölküldeni az néked szolgálandó ifjakat az szentirási tanuságra. Kik között én legkissebb és alábvaló vagyok, de az Christus kegyelméből vagyok az mi vagyok. Továbbá Nagyságos és Kegyelmes Uraim, kik ez anyaszentegyháznak Isten után gondviselői és daikái vattok, kérem alázatoson Nagyságtokat és Kegyel-

14. Novembris redii Heidelbergam, ubi per septimanam fui in convictu generosi dn. Nicolai Tököli.

---

meteket, hogy nem csak ez én munkámat magyarázza jó végre Ngtok és Ktek, hanem egyéb hasznos könyveknek kinyomtatásától is bővséges adakozó kezeit ne vonja meg Nagytok, kiváltképpen ha Isten rajtunk könyörülvén, állandó békeséget adand. Ti Kegyelmeteket is tiszelendő Uraim, lelkipásztarok és scholamesterek, fölötte igen kérem azon, hogy Kedk is jó kedvvel fogadja ez könyvecskét, mellyet im kibocsátok barátimnak javallásokból és az rágalmazók ellen az én munkámat ótalmazza Kegyelmetek. Mivelhogy azhoz nem olly szándékból fogtam, hogy az előbbeni szokott énekeket ki akarnám venni az hiveknek kezekből, avagy hogy ezeket egyebekénél ékesbeknek alitanám. Mert látom, hogy fő emberek által az Soltárnak nagy része meg vagyon forditva, cseh, német es tulajdon notákra, kik közől az én tettzésem szerint legszebbek az Szegedi Gergelyé és Sztárai Mihályé. Vadnak, Istennek hála, egyéb szép énekek is mellyekkel rakva az Debreceni anya sz. egyház énekeskönyve, az Bornemisza Péteré, Huszár Gálé és Böythe Istváné. De az egész soltárt magyar versekben még senki nem formálta én tudásom szerint. Látom pedig azt is, hogy az dn. Scaricaeus és ez előtt megmondot főemberek psalmusi kivől némellyek igen paraszt versekben vadnak foglalván, noha még az szent léleknek is kedves az versek szép eggyező volta, a mint megtettzik az alphabetum rendire irt psalmusokbol. Kik közöl az 119. soltár az alphabetumnak mindenik bötüin nyolcznyolcz verset kezd el az sido soltárkönyvben. Az régi magyar énekekben pedig avagy semmi egyenlő terminátiok nem voltak, avagy tiz vers is egymásután mind egy igében ment ki, a honnan az historiás énekekben számtalan az sok *Vala vala vala*. Kin az idegen nemzetek, az kik ezt látják, nem győznek eleget rajta nevetni. De hála Istennek, ez egynéhány esztendőkben az mi emberink is ékesb verseket szoktak irni. Példának okaért egy vers neménck megjobbitott módjait irom ide: Az első és köz mód ez:

Láss hozzám Ur Isten kegyelmes szemeiddel,
Nyomorusagimban vigasztalj szent lelkeddel,
Sok boszuságimat hogy elszenvedhessem jó lelki békességgel.

Második azon nótára imez:

Csuda álhatatlan
Lám ez világ dolgában;
Mint kerek forogván
Inkább minden órában,
Változik különböz,
Számtalan sok but hoz
Minden szempillantásban.

Harmadik azon nótára legszebb:

Bocsásd meg Istenem, ifjuságomnak vétkét,
Sok hitetlenségét, undok förtelmességét,
Töröld és rutságát.
Minden álnokságát:
Könnyebits lelkem terhét.

Az franciai rhythmusok pedig sokkal külömb formán foglaltatnak öszve és az verseknek sokféle nemei vadnak. Néhol az három első rhythmus egy módon megyen ki, de az negyedik rhythmus véginek, az következendő vers rhythmusi felelnek meg. Illyen az 22. soltár, az 53. levelen. Öszveséggel az

24. Novembris receptus fui in collegium Sapientiae[1]) et adhibitus ad mensam dominorum praeceptorum.

6. Decembris Biblia Ungarica[2]) ex academica bibliotheca Heidelbergensi ad me recepi.

1607.

20. Februarii discessi Heidelberga venique Francofurtum, commendans Psalterii editionem Paltenio, cui negata est licentia imprimendi.

26. Februarii abii Francofurto Herbornam.

2. Martii Sigenam veni.

17. Aprilis redii Herbornam ad dominum Corvinum.[3])

22. Incepit imprimere Psalterium meum.

12. Maii elvégezödött az *Cathechismus*[4]) és Soltár.

19. Maii visszamentem Sigenába.

23. Maii Marpurgum veni.

24 ⊙ festo Pentecostes sacram synaxin accessi.

28. Mai veni Cassellas.

29. Maii Milsungi exhibui Psalterium illustrissimo principi Mauritio Hassiae Landgravio.[5])

---

soltárok százharmincz különböző notákra vadnak, és majd meganni a versek nemei. Annakokáért meggondolhatja mindenminemö nagy munkával kellett ennekem ez hoszszu magyar igéket az franciai apró igékből álló versekre formálnom, holott egy syllabával sem tehettem többet hozzá, sem az sensustul nem kellett eltávoznom. Mert nagyobb gondom volt az fondamentombéli igaz értelemnek fordítására, hogy nem az verseknek ékesgetésére. Ha azért valaki énnálamnál módosban forditangja (így!), örülök rajta és ezt félen tevén, énis azzal élek örömesben az Istennek dicséretire. Végezetre, atyámfiai, legyetek jó egésségben, éppüljetek, vigasztaltassatok meg, egy értelemben legyetek, békességesen lakjatok és az szeretetnek s az békeségnek Istene leszen veletek. Az Ur Jésus Christusnak kegyelme, az Istennek szerelme és az szent léleknek veletek való közösülése légyen mindnyájan ti veletek, Amen. 2. Cor. 13. vers. 12. et 13. Molnár Albert.« Ez előtt áll a Filiczky János magyarnyelvü üdvözlő verse.

[1]) A »collegium Sapientiae«, vagy mint Molnár nevezi: »Sapientia-collegiom« eredetileg Ágostonrendi kolostor, 1555. II. Frigyes választófejedelem által egyesíttetett az egyetemmel; benne nagyobb tanulók (60—80) nyertek élelmezést és ellátást. Hautz, Gesch. d. Universität Heidelberg I. 438.

[2]) A Károli-féle bibliát (1590), melyet Asztalos András küldött fel a Molnár számára s a Heidelbergben tanuló Taksonyi Péter deponáltatott le az egyetem könyvtárában. L. *Levelezés.* 1603. máj. 2.

[3]) Corvinus (Rabe), vagy mint Molnár müve czímlapján nevezi: Hollós Kristóf.

[4]) A »Psalterium Ungaricum« melléklete gyanánt jelent meg. Czíme: »*Kis Catechismus* avagy az keresztyén hütnek részeiről rövid kerdesekben es feleletekben foglaltatott tudomány . . . Szedetöt az Haidelbergai öreg Catekismusból.«

[5]) Móricz hesseni fejedelem szül. 1572. május 25-én, meghalt 1632. márcz. 15-én. Ifjonta 21 éves korában (1593) foglalta el kis fejedelemsége trónját s uralkodása idejére esik Hessen fénykora. A tudományoknak és

31. Maii Rotenburgi pransus sum in palatio suae celsitudinis, qui, finito prandio, audivit me benigne.

1. Junii navigavi cum illustrissimo, aderant in navi tres liberi: Otto, Mauritius, Wilhelmus; principissa[1]) et doctor Herman Wolfius.

2. Maii accepi 10 thaleros Philippicos et literas ad rectorem academiae Marpurgensis.

8 Junii veni Heidelbergam. Exhibui Psalterium electori serenissimo.[2])

10 accepi 25. florenos.

12. Pransus cum dn. Hyppolito et dn. Lingelsheim.

17. Redii Marpurgum, conduxi mensam et museum apud magistrum Cunrad Vietorem et Rupert Seipt.

26. Junii lotrium conduxi.

27. *Grammaticam Ungaricam* componere incepi.

13. Septembris fui apud comitem Solmensem, Solmis.

15. Novembris misi Gallicum dictionarium inclyto Ottoni Landgravio.

26. Novembris literas accepi cum decem thaleris ab Hermanno Thalmilero[3]) ex Fridewalda.

20. Decembris accessi ad mensam Johannis Wilhelmi Pugilis.

1608.

23. Februarii venerunt 5 populares Ungari Marpurgum: Gregorius Varadi, Michael Szepsi, Foktői, Stephanus Debreceni, Johannes Keserüi.[4])

---

művészeteknek nemcsak pártfogója, hanem mivelője is volt. Fordította és kiadta a zsoltárokat, szinműveket írt és szinészeket tartott stb. A klasszikus nyelveken kivül öt nyelvet s köztük a magyart is megtanulta. Rehm, Geschichte d. beiden Hessen. Marb. u. Leipzig 1846. II. 99.

[1]) Móricz második neje, János nassaui gróf leánya, Juliána, kivel 1603. május 22-én kelt egybe.

[2]) IV. Frigyes pfalzi választófejedelem szül. 1574. márczius 5., megh. 1610. szept. 19.

[3]) E levelet l. Levelezés 1607. nov. 22.

[4]) Ezen magyar tanulókról az általa kiadott Károli-biblia ajánlásában is megemlékezik: ». . . Az én szerelmes földemi barátimat és Váradi Gergelt, Szepsi Mihált, Foktői Mihált, Debreceni Istvánt, Keserüi Jánost, Szikszai István, Beszerményi Pétert, kik velem együtt az Te Felséged (t. i. Móricz fejedelem) híres academiájában az tanuságnak előviteliben munkálkodni örülnek, Felséges kegyelmeddel és kegyes kedvednek környülvételivel méltoztassad. Hálaadók leszünk mindnyájan minden életünkben.« A marburgi egyetem anyakönyvében nevök így van beirva: »Gregorius Farkas Varadinus, Stephanus Dorman Debrecinus, Michael Pastoris, Ioannes Dayka 27. Febru. Vngari.« és később, szept. 4-ikéről: »Stephanus Siderius Sixca (sic!), Petrus Beszermeni, Ungari« (I. Caesar, Catalogus studiosorum scholae Marpurgensis. Pars IV. Marb. 1887. 33. és 36. lap).

8. Martii Johannes Turnovius Polonus doctor promotus.

13. Martii tertium inspexi sanctae Elisabethae sepulchrum pretiosum [1]) cum popularibus et Turnovio.

5. Aprilis Marpurgo Hanoviam abii Bibliorum edendorum gratia.

8. Aprilis veni in familiam dn. Johannis Rodolphi Lavateri Tigurini, rectoris scholae Hanoviensis.

2. Maii *impressio Bibliorum* coepta.

12. Junii recudi curavi *Apologiam Ungaricam Bocskai.*[2])

19. Septembris finita est impressio Bibliorum Hanoviae.[3])

---

[1]) Magyarországi szent-Erzsébet siremlékét felekezeti különbség nélkül látogatták a magyarok.

[2]) Bártfán is megjelent, Szabó Károly szerint (RMK. I. 409. és 413. sz.) szintén 1608-ban; ma sem a bártfai, sem a hanaui kiadásból egy példány sem ismeretes.

[3]) Czime: »*Szent Biblia* Az az: Istennek Ó és Uy Testamentomanak Prophetac es Apastalac által megiratott szent könyvei... Ez masodic kinyomtatást igazgatta néhol megis jobbitotta Szenci Molnár Albert. Hanoviában Nyomtattatott Halbejus János által Levinus Hulszius örököseinek költségével. 1608.« Mellékelve »Szent Dávid Soltari« és »Kis Katechismus.« Hogyan járt el e biblia kiadásában s kik voltak segitségére, részletesen elmondja a Móricz hesseni fejedelemhez intézett latin és magyar nyelvű ajánlólevélben, melynek idevonatkozó részét közöljük: ». . . . Hogy pedig ez második kinyomtatást én egyodől elkészithettem és elővihettem, (Isten után) Te Felséged kegyelméből vagyon, Felséges fejedelmem, ki ennekem ez T. Felség. hires, neves academiájában illy csendes állapatot engedte (így!) és hogy efféle tanusági dologban foglalatos lennék, bővségessen adakozóul tápláltál és hogy illy nagy munkához kezdenék, kegyelmessen fölinditottál. Én tisztem annakokaért, hogy mindenek előtt Te Felségednek ez én munkámnak mivoltárul számot adjak és ez szent könyvnek dedicálásával háláadó voltomat Felségednek megmutassam . . . Annakokáért én is *(t. i. mint Károlyi G. a kiről megelőzőleg szólt)* ez második kibocsátáshoz (mellyet sok istenes hivek régtől fogva kivántak és én tőlem jó barátim mind beszéddel s mind levelekben kértek,) nem kezdettem bizonyára mosdatlan kézzel, hanem ki segedelmében kiváltképpen bizván fogtam ez dologhoz, tudja az Isten és az én lelkem ésmereti. Elsőben azért az canonicus könyveket, mellyek azelőtt jól voltak rendelve, helyén hattam: az apocryphusokat az Canontul elválasztván, az rendre helyheztettem, mellyre őket rendelte Franciscus Junius és ezt követvén Piscator János, nekem tisztelendő praeceptorom. Az előbbi fordítást nagy igyekezettel *[a latin nyelvű Ajánlásban: studiose]* megtartottam, hanem csak az szólásnak disztelen módját *[a latin szövegben solecismus]*, mellyek az idegen nemzetből való corrector *[Mantskovics Bálintra céloz]* estenek volt, azokat kitisztitottam. Az igazán való irást *[az orthographia szó szerint fordítása]*, mellyet elhattak és megegyelitettek sok helyeken, az canonicus könyvekben megemendáltam és egyengettem. Melly dologhoz hogy az köznépnél inkáb értek, Te Felségednek köszönöm, kinek hagyásából Magyar Grammatikának szerzésében majd esztendeig voltam foglalatos. Nyomtatási fogyatkozásokat, számtalanokat purgáltam ki, egynéhány helyen egész verseket, mellyek az iróknak vagy betüszedőknek gondviseletlenségekből elhagyattattak, masunat megforditván, helyére hoztam. Argumentómi vagy rövid sommáii az melly prophétáknak nem voltak és az uj testamentom könyveinek mindéniknek eleiben irtam. Minden caputoknak sommácskáit, mellyek az uj testamentumban az Romában irt levél kivöl sohol nem voltak, revideden kiformaltam, és fölibe irtam. Az caputoknak kiválképpen való részeit öreg bötüvel, az Soltárokban illyen jellel ¶ jegyeztem meg. Az

6. Octobris Marpurgi accessi mensam Cunigundis Ferinariae a magistro Cunrade Vietore relictae, unacum 4 liberis baro-

---

eggyező helyeket az levelek szelére felirtam és melly igére nézzenek főképpen csillagocskával, kereszttel, vagy egyéb jellel notáltam meg. És az miket ezek felött cselekettem, mindennek nyilván lészen, valaki ez mienket az előbbi kinyomtatással egybeveti, melly mivelhogy az ő nagy öreg volta miatt forgatásra nehéz volt és az szük költségüeknek megvételre sem volt könnyü, tettzett nékem és fő barátimnak, hogy illy közép formán bocsáttassék ki, hogy az prédikálló székben felvihessék vélek az magyarországi anyaszentegyházaknak prédikátori, kiknek egyedül ez ideig egyéb keresztyén nemzetek közöt az deák könyvekből kellett az szent irást az nép előtt magyarázniok. Ebben pedig ez kibocsátásnak elkészítésében (hála az élő Istennek) semmi segédségtül nem volt fogyatkozásom. Az szent irás tiszteletes professorit és tanitóit, kiket az kétséges helyek felől megkérdenék, mindenkor készen találtam. Az academia könyvesházába is mindenkor szabad bemenetelem volt az én jóakaró uram által, az Hartman János orvos doctor és mathematicus professor által. Annakfelötte sokat használt nékem az tiszteletes és tudós férfinak Isaacus Geniusnak, az én bizodalmas barátomnak jó segedelme, ki sok külömbkülömb nyelveken való bibliákat, kiket ő mind megért, adott kezemhez, kik hasznos ékességekkel vadnak kinyomtatván: mellyekből az mi Bibliank historiás könyveinek eleikbe irtam az idő rendiről való táblákat és ez barátomnak intéséből az margón való magyarázatokot ékesebben rendeltem. Ugyanezen istenes ember volt inditója az néhai cosmographus és könyváros Levinus Hulsiustul maradt özvegyaszszonnak, hogy az ez mi megujitott könyvünket költségével kinyomtattatná és az ő könyves boltjából kiadná, mellyet meg is cselekedett az istenes aszszony. Mivelhogy azért nincs szándékom, hogy az olvasóhoz külön előljáró beszédet szerezzek, intek itt és kérek minden serény könyvárosokat, hogy ennek akaratja ellen ez mi munkánkkal igy ékesitetett könyvet másutt ki ne nyomtassák és az hasznot, a mellyet innét az ő árváival vár, az igasság szerint, tőle el ne forditsák. Mert mi magunk készek lészünk, hogy ha ez kinyomtatásnak az hiveknél kedves voltát értengyük és ha valami fogyatkozás felől, mellyet eszünkbe nem vöttünk sietségünkbe, megintetünk, megjobbitani és az hivek kivánsága szerint vag' öregebb vagy kissebb formában ismét kibocsátani. Szóltam ez ideig ez kinyomtatásnak okairól és módjáról, megbeszéltem segéllő eszközeimet, mellyeket erre Isten engedett ez dicséretes marpurgumi academiába tanuságomnak kévánatos helyében; immár pedig Te Felségedre fordítom szemeimet, hatalmas fejedelem, és Te Fels. lábai előtt minden becsületességgel megállván, az sz. biblia körül való munkámnak ez első sengéit Te Felségednek offerálom és dedicálom és a Te Felséged dicsőséges neve alatt az kösség közzé kibocsátom. Mellyet hogy cselekedjem, az igazság hadja és erre készerét hálaadó vóltomnak megmutatására vágyakozó szivem. Mert Te Felséged ez ő dicsőséges helyéből, a hova Isten eleidnek és magadnak jósága Téged felemelt, engem kegyelmessen tekintvén, ez nevezetes hassiai académiában az én tanuságomra illy csendes állapatot engedett. Holott nyilván megtapasztaltam igaz voltát imez prophetai mondásnak: »Az királyok lesznek te táplálóid és az királyné aszszonyok te dajkáid.« Annakokáért midőn könyvdédicálónak tisztiben hiven eljárni igyekezem, ime elbusuloc és elnyomattatom a Fels. dicséretes voltának fényességével. Mert midőn eredetedet tekintem, látom Te Felségednek kiszármazását amaz Nagy Károl császárnak, az napnyugati birodalomnak megéppitőinek nemzetiből, mellynél az keresztyén ország nem látott dicsőségesb és csudálatosb fejedelmet. Az ki egyéb hatalmas cselekedeti között, a szent könyveknek és az hasznos tudományoknak megtartására és terjesztésére annyi collegiomokat fundált az mennyi bötü vagyon az német Abeceben. Aquisgranumban az elsőt, a bötü szerint utolsót Zürikben, melly Tigurum az Helvetiusok fő városa. Kettő pedig azok közül az közöslegi F. és H. bötük szerint, az Te Felséged Hassia

nibus ab Hodiegowa Boemis et eorum praeceptore Johanne Filiczkio et Josepho Philippo Treutlero.

---

országában vagyon, tudniillik az fuldai és az hersfeldiai, melly hersfeldiai gazdag abbaturságnak most gubernatora az Felséges ifju fejedelem, Otto Landgravius, Te Fels. elsőszülött fia. Anyai nemzetedben pedig tündöklik és örökké fénlendik jó emlékezeti az istenes Ersébet királné aszszonnak, az hatalmas magyarországi Másod András király leányának, melly az hassiai és thuringiai Ludovicus Landgraviusnak adatott volt házas társul. Kinek tiszta arannyal és drága kövekkel fénlő királyi koporsóját mi itt látjuk és csudálljuk Marpurgumban, az hostati nagy templomban, mellyet azon királyné aszszony fundált életében. O nagy dicsőségü eleidnek bódog örököse! O őseidnek és atyáid jószágos dicséretinek dicsőséges megtartója és killyebb terjesztője! Élj, élj sokáig hatalmas fejedelem és állapatod bodolgaljon (így!) az Urban, ez Felséged szerencséjének adójában, ki az T. Felséged eleinek fényes dicsőségéhez illy tündöklő tudományi dicséretet szerzettél, hogy ez mi időnk dicsőségének, bölcs fejedelem példájának, fejedelemhez illendő serénségnek és józanságnak tükörének, minden tudós emberektül és historiaszerzőktől neveztessél és hivatassál. Ki számlalhatná azért elő az te eleidnek dicséretét? Ki hirdethetné eléggé az tudományokhoz és azoknak követőihoz Felségednek adakozó voltát? Isteni félelmét, az alatta való néphez engedelmességét, mértekletességet és mindenekhez igasságát méltósága szerint ki dicsérhetné? Bizonyára én azt itélem, hogy ha valaki tudós embereknek praefatiojokat és dicsérő oratiojokat, mellyeket az Te Fels. erősséges ősinek Philepnek és eszességes atyjának Wilhelmusnak, Neked nagytudományo fejedelemnek irtanak és recitáltanak, egy könyvben szedné és kibocsátaná, nyilván tökélletes fejedelemnek tellyes formáját és fejedelmi jószágos cselekedeteknek világos tükrét bocsátaná ki és jól tenne sok tanulo nemes ifjakkal. Melly irásokban midőn az argumentomok ereit és bővségét meggondolom, az ékessen szólást eszméllem és az mesterséget, legottan megesmervén az én semmi voltomat, meghanyatlom és csak nem elájulok, de ismét felemeltetem és megbotorodom (így!), Felséged kegyelmével és engedelmes voltának meggondololásával (így!), mellyből engem valamint selpeghettem, Te Felséged egykor kegyelmessen meghallgatott. Annakokaért hogy egyszer elvégezzem, nagy tisztetlotességgel (így!) kérem Te Felségedet, hogy ez bibliai ajandékot, mellyet hálaado voltomot bizonyitván offerálok, vig tekintéssel, kegyes és kegyelmes kézzel vegyed el. És az ki magad is, nagy királyoknak (kikről előbb emlékeztem) példájokkal ez elmult esztendőkben az böcsületes Sönfeldius Gergel'által ékesen kibocsátott német bibliával népedet megajandékoztad, enged meg ezt is, hogy az te Fels. árnyéka alatt tőlem elkészitett Biblia is, az Te dicsőséges nevednek eleiben irásával legyen kedvesb az magyar nemzetnél. És mivelhogy ennyi ékes nyelveknek tudása után ez nyelvet is, megemlékezven anyai nemzetedről megakartad tanulni, engemet is, ki ez nyelvnek nem utolso ékesgetője vagyok (távol legyen az kérkedség) szokott kegyességednek rajtam elébnyujtásával méltóztass ... Én pedig valamit elmécskémnek erejével és szerénségemmel valaha tehetek, Isten után azt mind Te Felségednek igérem és ajánlom. Felséges Fejedelem, az Istent kérem, az mi Urunk Jesus Christusnak atyját, kitől minden jó ajándékok származnak, hogy Te Fels. nagy sok ideig tartsa meg jó egességben, Veled legyen Téged lelkével vezéreljen és megerősítsen minden jó cselekedetre és mindennemü áldásokkal ékositsen meg bővségessen, Amen. Adatott Marpurgumba az Te Fels. dicséretes Mauritiána academiájából. Szent Mihály havának első napján. Ez utolsó időnek MDCVIII. esztendejében. Az Te tündöklő Felségednek alázatos szolgája Molnár Albert.«

1609.

10. Januarii illustrissimus princeps Mauritius cum coniuge et filiis ingressus est paedagogium et proposuit argumentum extemporaneum discipulis classicis.[1])

14. Aprilis Francofurto adduxi Marpurgum Stephanum Laskai[2]) mihi commendatum a domino Petro Csene.

22. Maii abiit Stephanus Laskai.

4. Septembris dysenteria grassatus fugimus Wildungen.

2. Octobris redii Wildungo Marpurgum.

4. Octobris. Mensam Catharini Dulcis Sabaudi accessi.

1610.

6. Januarii, id est Epiphaniae. Accersitus veni ad Cunigundam Ferinariam, hospitam veterem honorandam, quae monuit de solvendo debito 52 thalerorum pro convictu; donavit mihi concionem in funere matris suae habitam, cum epicediis patri suo scriptis.

14. Januarii. Házassági tisztességes szándékomat megjelentettem Kunigunda asszonynak, ki azt felelte: hogyha Istentől neked rendeltettem, megleszen.

29. Maii Marpurgo Hanoviam abii Grammaticae Ungaricae edendae causa.

9. Junii coepta est impressio Grammaticae Ungaricae.[3])

23. Finita.

26. Redii Marpurgum.

2. Julii cum ornatissimo Roberto Novilio abii Casselas.

4. Julii lustravimus arcem, hortum, bibliothecam, promptuarium peregrinarum mirabilium, armamentarium.

9. Julii ☉ accepi responsum, honorarium ab illustrissimo principe meo Landgravio.

10. Julii Casselis reversi vidimus generalia Hassiae hospitalia: Marcushausen foeminarum, Henaw virorum mirabiliter affectorum.

12. Julii Witeberga populares Ungari 8 venere Marpur-

---

[1]) Lásd erről bővebben I. Caesar id. mű IV. 46-7. lapjait. Móricz fejedelem hasonló nevű fia volt ez évben a rector.

[2]) 1609. ápr. 20-án iratkozott be: »Stephanus Laskay Wizkelekensis (így!) Vngarus«.

[3]) Címe: »*Novae Grammaticae Ungaricae* succincta methodo comprehensae et perspicuis exemplis illustratae *libri duo*. Hanoviae, typis Thomae Villeriani, impensis vero Conradi Biermanni et consort. 1610.« Ifju Móricz herczegnek, pártfogója, a hesseni fejedelem fiának ajánlva. Másodszor kiadta Toldy F. Régi magyar nyelvészek (1866) 115-290. l.

gum: Korocz, Bényés, Fegyverneki, Kertvélyesi, Thasnádi, Varsányi, Bornemisza, Komáromi.[1])

13. Julii irtak kértemre Martinus Tótfaluinak Witebergába, hogy az Joh. Decy Adagiomos könyvecskéit[2]) nekem küldje.

20. Julii hospitae meae Cunigundae arrham dedi 3 aureos: Ungaricum unum et duos Arabicos. Illa mihi auream principis Mauritii effigiem.

3. Augusti mentem be Heidelbergába salutálni az ott való popularisokat, kiknek ajándékoztam Grammatikákat; irtam Magyarországba, Patakra és egyébüvé.

25. Augusti verti *Conspirationem Kendianam Transsylvaniacam*,[3]) misi eam versionem domino Brederodio.[4])

7. Septembris cum meo Roberto veni Herbornam Dillenburgum febris meae depellendae gratia.

14. Septembris. Discessi Marpurgo, veni Hanoviam edendi Dictionarii triligvis gratia.

16. Septembris veni in convictum Villerii typographi.

23. Octobris elkezdetett nyomtatása a *Dictionariumnak*.[5])

5. Decembris Lexici prima pars cudi coepta.

Anno 1611.

9. Martii. Elvégeztetött a Lexicon nyomtatása Hanaw.

24. Martii Heidelbergae accessi sacram synaxin, donavi electori Friderico V. Lexicon, coenavi in palatio feria secunda Paschatos.

---

[1]) E nyolcz tanuló közül Komáromi és Bornemisza nem iratkoztak be, a többiek neve így van az anyakönyvbe beirva: »Johannes Haytó Fegyverneky, Georgius Szepsi, Paulus Benias (így!) Szepsi, Daniel Pastoris Varsani. Ungari, Johannes Pastoris Chertvelyesi, Emericus Kincses Thasnadinus Ungar. 22. Julii.« A többiek neve után nincs dátum, tehát 11-22. között iratkoztak be. J. Caesar, Cat. stud. scholae Marp. IV. 51.

[2]) Igy! Decsi Csimor János művének czíme: »Adagiorum Graeco-Latino-Ungaricorum chiliades quinque.« Bártfa 1598. Molnár e könyvet csakugyan megkaphatta, mert anyagát beledolgozta szótára második (gör3g-latin-magyar) kiadásába.

[3]) A Kendi-féle összeesküvés történetét többek között Szerdahelyi Mihály (Századok 1871.) és Szamosközi István irták meg. Kinek a műve az itt említett szöveg, melyet Molnár bizonyára magyarból fordított latinra, arra nincsenek adataink. De feltünő, hogy a Szamosközi-féle munka magyar »nótára« megy, valamint az is, hogy kézirata a Bongars gyüjteményében maradt fen, a kinek számára Molnár is másolt s vele később is állandó összeköttetése volt. (Szamosközi tört. mar. III. 506 k.)

[4]) Brederode Péter a belga szövetséges városok rendjeinek követe, ki később is (1621) a Molnár pártfogói között szerepel.

[5]) Czíme: »*Lexicon Latino-Graeco-Hungaricum*, summa diligentia collectum, adauctum et nunc recens excusum... Item Dictiones Ungaricae... Accessit ad calcem libri: Joh. Honteri Transylv. Poema de rerum vocabulis, item Adami Siberi de officiis scholasticorum *παραίνεσις* iambica. Hanoviae, typis Thomae Villeriani, impensis Conradi Biermanni et consort. 1611.« Scultetus Ábrahám levelével (1610. ápr. 16.) Lavater János Rudolf és Biermann Konrád üdvözlő verseivel. Ajánlásának életrajzi von. részleteit lásd e kiadvány II. részében az 1610. szept. 18-iki levélhez adott jegyzetben.

17. Aprilis. Exhibui illustrissimo Landgravio libellum supplicem pro sponsa mea et donavi Lexicon. Princeps promisit clemens responsum.

14. Julii. Elmentem Marpurgumból, peste grassante.

17. Veni Heidelbergam.

27. Oppenheimium.

Oppenheimumban laktomban.

14. Augusti Heidelberga literas accepi a M. Decker, quibus vocatus sum ad conrecturam Ambergensis gymnasii.

22. Augusti Heidelbergae recusavi venire Ambergam.

25. Augusti redii Oppenhemium.

6. Septembris ♀ Oppenhemio redii in Hassiam, Gladenbachum, ubi reperi delectam sponsam meam, pestis metu cum tribus filiabus exulantem Marpurgo.

10. Septembris celebravi sponsalia cum mea Cunigundi Gladebachii, praesentibus generoso domino Friderico Starschedel, proprincipis Hassiae filio, Wilhelmo Crugio, pastore arcis Blankenstein, Johanne Preiswerck Bisileense, praeceptore Starschedelii iuris candidato, domino Justo Schulero, senatore Marpurgensi, Johanne Welckero, notario Gladenbachensi, Michaele Schulero, pastore ibidem primario.

Cunigundis mea nata est anno 1581. 19. Novembris patre Johanne Ferinario Silesio[1]) professore et paedagogiarcha Marpurgensi, matre Magdalena, Casparis Crucigeri Witebergensis professoris filia. Annos nata 19. celebravit primas nuptias cum M. Cunrado Vietore Marpurgi, anno 1598. 22. Octobris.

Magdalena, filia primo genita fuit 19. Novembris 1599. Maria nata anno 1601. mense Augusto. Juliana nata 1604. 4. Octobris.

Maritus prior 1608. 17. Martii Marpurgo abiit, periit.[2])

---

[1]) Ferinari (Wildpreter) János marburgi tanár 1576-ban menekült családjával Briegből (Porosz-Szilézia) Marburgba s itt kétizben viselt rektori s egy évig dékáni tisztet, s huszonnégy éven át volt paedagogiarcha. Meghalt 1611. nov. 30. Felesége Cruciger (Creutzinger) Magdolna Cr. Gáspár vittenbergi tanár leánya volt. Egy Cruciger-leányt Luther János (a reformátor fia) vett feleségül.

[2]) Vietor eltűnt ugyan, de még akkor, mikor ezt Molnár írta, élt. Élete későbbi körülményeiről a marburgi egyetem évkönyvei tudósítanak, a melyben az 1615. évből következő bejegyzés van: »*Historia M. Conradi Vietoris Marpurg.* In perpetuam rei novae et admiratione dignae memoriam non possum intermittere, quin de miserrimo statu M. Conradi Vietoris Marpurgensis, hoc tandem anno nobis ex ipsius literis perspecto, non nihil hic annotem. Fuit in illustri Mauritiano paedagogeo nostro per annos complures praeceptor fidelissimus atque utilissimus, qui alioquin et vitae externae integritate et morum honestate, quod scimus, discipulis suis praelucebat. vir Latinae. Graecae, Hebraicae et Chaldaicae linguae peritissimus et de paeda-

14. Septembris Gladenbacho abii Francofurtum, hinc Oppenhemium, quo sponsa adducta est cum familia 26. Septembris; conduxit aedes doctoris Immanuelis Schreckenfuchsii, medici ordinarii.

8. Octobris nuptias celebravi Oppenhemii. Paranymphos habui dn. consulem doctorem Ulricum Hrich Wolf et rev. d. Valentinum Lanpeum, qui concionem habuit nuptialem. Ante concionem cantatus fuit Psal. 33: »Wol auff« et ad organum; finita concione Psal. 128: »Selig ist er gepreiset.« Sponsae meae paranymphae: Vidua domini Isaaci Genii piae memoriae et vidua Levini Hulsii,[1]) Maria Ruytnick; sic fuimus ducti in hospitium ad insigne coronae.

23. Novembris *Biblia Ungarica* in-8. nyomtatni kezdődött.

---

gogeo et studio iuris (testibus iis studiosis, qui opera eius privata usi sunt) optime meritus. Hic ante annos octo officio praeceptoris paedagogici publico, *patria, coniuge et liberis relictis* sub praetextu professionis in celebri Altorfii schola petendae profectus, in ipsam usque Graeciam penetravit, ubi per tot annos Thessalonicae commoratus ad turpissimam blasphemorum Iudaeorum haeresin descivit seque circumcisioni etiam ipsi subiicere non dubitavit. O caecitatem hominis, in omni licet disciplinarum genere oculatissimi! Sed non potest aliud accidere iis, qui suscipiendum S. S. Trinitatis mysterium suae rationis acie metiri cupiunt. Quod de se testatur ille in epistula scripta Thessalonicae superiori anno 1614 d. 23. Decembris ad quendam academiae nostrae professorem, quam ipse legi hoc anno d. 9. Aprilis, in qua inter alia ita scribens: »Propter amorem Dei Israelis, ait, et studium legis Mosaicae ante annos 7 deserui meam patriam, uxorem et sobolem, quia nullo animo potui concoquere monstrosum et ementitum mysterium Trinitatis.« Cuius aures non abhorreant a voce tam blasphema? Quae caecitas hominis ideo deploranda magis est, quod nullam adhuc huius nefandae apostasiae poenitentiam in se sentiat, sed aperte scribat »bona de conscientiae fecisse, quod fecerit«. Rationes scribit se multas habere, quarum tamen nullam attingit, praeter hanc non dignam quae audiatur, cur nimirum in Iudaismo velit et cupiat mori, quia »lex Mosaica, inquit, confessionem omnium populorum habet«. Vivit Iudaeus in summa paupertate, quo inopiae telo coactus cupit quidem, concessa securitate, redire aliquando in Hassiam, sed hoc tamen conditione, ut Iudaismo sibi consumere reliquam vitam liceat. Et quid multis opus est verbis? Ex tota illa epistola videre licet, hominis non dicam malitiam, sed admirandam stupiditatem, qua excaecatus impressam nimis alte blasphemi huius populi opinionem deponere adeo non potest, ut etiam nomen suum, in sacro baptismo impositum, in circumcisione sua ita mutaverit in iisdem literis: Moses Pardo, quondam in gentilismo vocatus M. Conradus Vietor Marpurgensis. Quam viri simplicitatem perspexit Thessalonicae nobilissimus quidam iuvenis, ante annos paucos Marpurgi studiosus, Martinus Opachovsky Polonus, qui in epistola quadam ad eundem professorem inde perscripta pollicetur se omni studio allaboraturum, ut eum in patriam suis sumptibus et ad sanam doctrinam reducat. Nos, quod nostrarum erit partium, precabimur Deum, ut S. Spiritus radiis mentem eius collustret, quo tandem aliquando, depulsa blasphemi huius erroris caligine, clarior Evangelii et servatoris nostri Iesu lux ei exoriatur.« *Caesar*, J. Catalogus stud. scholae Marpurgensis 1527—1628. Pars IV. (Marb. 1887.) 4.° 95—96 lap. V. ö. U. o. Pars II. 95 l. és *Strieder*, Beiträge zur Hess. Gelehrtengeschichte XVI. 311. kk.

[1]) Hulsius Levinus tudós és könyvkereskedő, a ki maga is számos nyelvtani és földrajzi művet szerkesztett, többek között egy magyar vonat-

Anno 1612.

1. Januarii literas accepi Cassovia a clarissimo domino Johanne Bocatio, Noriberga ab excellentissimo domino Remo, Heidelberga a popularibus Ungaris.[1])

18. Martii elvégződött az Ó-Testamentum.

3. Aprilis finita impressio Bibliorum Oppénhemii.[2])

---

kozásu művet is, melynek czíme: »Historische Relation von Siebenbürgen, Moldau und der Vallachey 1595.«. 1590 körül Gentből (Flandria) vándorolt Nürnbergbe s később Frankfurtba, a hol 1605 körül halt el. Halála után az üzletet özvegye folytatta, az ő költségén jelent meg Molnár javított bibliája (1608).

[1]) E leveleket lásd e kiadvány II. részében.

[2]) Czíme: *Szent Biblia* . . . Magyar nyelyvre forditatott Caroli Gáspár által . . . Oppenhemiumban nyomtattatott Galler Hieronymus által Levinus Hulszius özvegyének költségével 1612.« Mellékletei: »Szent Davidnac Soltari« Molnár fordításában s »egyéb valogattot psalmusok, innepi énekek és szokott lelki dicséretek az Palatinatusi [azaz heidelbergi] catechismussal, egyházi könyörgéseknek és ceremoniáknak formáival.« Előszavából ide iktatjuk az életrajzi vonatkozásu részeket: ». . . Németül a bavariai pápista theologusok ékesen bocsátták (így) ki [a bibliát], kinyomtatták Coloniában is margón való magyarázatokkal, öreg formában, mellynek olvasására szép rhytmusokkal és praefatiókkal intik a német kösséget. Melly fordítást én is megtekinteltem, midőn az mi bibliánknak első kinyomtatásában esett fogyatkozásoknak megjobbításában munkálkodnám és ujonnan kibocsátanám közép formában. Mellynek a hivek között kedves voltát nem csak hív atyafiaknak hozzám irt levelekből értettem, hanem innet is nyilván vöttem eszembe, hogy ez néhány esztendőben, az Hanóviában nyomtattatott másfél ezer exemplar többire már mind eladatott. Honnét indíttatván a könyvnyomtatókra gondviselők, nagy szeretettel kértenek, hogy ez bibliát egyéb keresztyén nemzeteknek bibliájoknak kisded formájára, minden mellé vetött magyarázatok nélkül a Soltárokkal és Catechismussal eggyütt megcorrigálván nálok kinyomtattatnám, hogy azzal az uton járó hivek is mintegy kézben hordozó könyvel élhetnének és a kevés költségüek is könnyebben szerit tehetnék. Melly ő kivánságokat midőn látnám, hogy az Istennek szent igéjének terjesztésére és idvösséges esmeretire nézne és szolgálna, engedtem barátságos kéréseknek és egyéb hivatalt, mellyben házam népére hasznosb gondot viselhettem volna, hátra hagyván és jutalmamat Istentől várván, hozzá kezdtem ez munkához, mellynek nehéz voltát csak az érti, az ki próbálta. Által olvastam azért ujonnan és az Visoli editioval egybevetvén, az melly fogyatkozásokat ez előtt eszembe nem vehettem, mostan megjobitottam és az nyomtatók tudatlanságából esett hibákat is kitisztitottam. Az margón feljegyzett eggyező helyeket, mellyeket Concordanciáknak hivnak, a Piscator János Bibliájával és az franciaiak Genevai Bibliájával egybevetvén, megigazítottam. Midőn pedig látnám, hogy a könyvnek temérdeksége igen megnevekednék, a Genesistől fogva a következendő ótestamentomi könyvekben a caputok summáit, mellyek néhol illetinél hosszabbak voltanak, megröviditettem. Az Apocryphus könyvekben pedig, Franciscus Juniust követvén, a részeknek argumentomit mind kihattam. Az uj Testamentumat az Félegyházi Thamás versiójával haszonnal conferáltam. Az uj Testamentum után vetött Psalterium mellé adtam hív barátim kérésére az közönséges énekes könyvekből egynehány kiválogatott Psalmusokat és szokott rövid dicséreteket, az szentirásból bölcsen szerzett Palatinatusbeli Catechismussal, könyörgésekkel és egyházi ceremoniáknak formáival egyetemben. Mind ezeket pedig

4. Conscensa navi cum familia venimus Moguntiam,
5. April. Francofurtum.
12. Aprilis. Festo Paschatos venimus Fridbergam.
13. April remigravimus Marpurgum.
20. April. Meae privignae biblia legere incoeperunt.
20. Maii Marpurgo abii.
23. Francofurtum veni.
31. Festo die Pentecostes Bartholomaeum Pitiscum concionantem Francofurti audivi et feria secunda vidi regem Matthiam et reliquos septem viros imperii.
2 Junii fui Offenbachi, ubi et illustrissimus Landgravius.
3. Junii urbe exclusi die electorio audivimus ante portas Francofurtenses ingentem strepitum laetantium hominum, novo imperatore creato.[1])
4. Junii vidi imperatorem. Coenavi cum reverendissimo episcopo Nitriensi, reg. Ung. cancellario, Valentino Leepes et domino secretario Laurentio Ferenczfi. Incidi ibidem in Johannem Rosenstat . . . .[2]) seductorem.
6. Junii redii Marpurgum.
24. Julii álmodtam, hogy Győrbe kelljen költöznöm.
31. ·/. ultimo Julii 1612, ♀ paulo ante 12. noctis horam natus est mihi filiolus.
9. Augusti ⊙ Baptisavit filium meum Johannem Albertum dn. Daniel Angelocrator, archidiaconus Marpurgensis suscepit clarissimus dominus doctor Johannes Hartmannus.[3]) Adfuere in convivio baptismatico d. Joh. Hartman, Georgius Cruciger, Joh. Vigelius, Gebhardus Gueth, horum uxores et aliae.
15. Augusti relicta familia Marpurgi patriam visitaturus veni
16. ⊙ Fridbergam,
18. Hanoviam.

---

azért is örömestebben megcselekedetem, (így) hogy az egyéb keresztyén nemzetségeknek anyaszentegyházának ajándékit, az mi nyomorult ecclesiáinkban való hivekkel valami módon közölhetném, és az mieinket sok országokban kiterjett sereginek eggyező tudományával és az szenteknek eggyességének velem eggyütt meggondolatjával, az én tehetségem szerint örvendeztetném. Ez után ha az élő Isten alkolmatosságot enged és ez illy fáratságos, de hasznos munkának segedelmére kegyes patronust parancsol ő felsége, egész levelen öreg bötükkel, magyarázatokkal és tanuságokkal egyetembe, igyekezem ez szent bibliát kibocsátani. Reménlem azonközben és kérem is az Istent, hogy ez apró betükkel kinyomtatott kisded biblia is ne legyen haszontalan, az egyedül igaz Istennek idvösséges esmeretire áhétozó hív keresztyéneknek. Adatott Oppenhemiumban 27. Martii. 1612. Molnár Albert.«

[1]) Az új naptár szerint jun. 13-án tartották a frankfurti császárválasztó gyülést, a melyen tudvalevőleg a választó fejedelmek egyhangulag választották meg II. Mátyást császárrá.

[2]) Olvashatatlan szó. E mondat későbbi betoldás.

[3]) Hartmann levelét, melyben megköszöni Molnárnak, hogy fia keresztapjának választotta, l. *Levelezés* 1612. aug. 8.

21. Augusti exhibui electorio haeredi[1]) biblia Ungarica.

27. Honorarium accepi 10 thaleros imperiales et ab illustrissimo administratore literas commendatitias ad palatinum Ungariae, Georgium Turzonem, Bicse in Liptovia degentem.

28. Augusti ⊙ Comitem Heidelbergae mihi adiunxi Robertum Novilium Belgam Francofurto-Hannoviensem, scitum iuvenem studiosum, veni eodem die Wolberg.

29. Gwimpff, Heilbrun, Mondelsheim.

30. Eisling, Zell, Plackens.

31. Kepping, Geisling.

1. Septembris ♂ Ursprung, Ulmam.

2. Genzberg navigavimus.

5. Ingolstadt. Ayna.

6. Regenspurg.

9. Straubing, Pleiding.

10. Passaw, Aschach.

11. Linz, Matthausz.

12. Cremesz, Steyn.

13. Wiennam.

17. Hainburg, Poson, Szencz.

18. Galgócz.

19. Pöstyén, Ujhel.

20. Beczko, Trintschin, Belusa.

21. Bistrice, Bicse.

22. Comedia visa.

23. In nuptiali solennitate filiae palatini exhibui literas commendatitias administratoris electoralis Palatinatus.[2])

25. Discessimus Bicse.[3])

26. Trincsen, Beczko, Csejte.

27. Tirnavia.

30. Tirnavia Comjatinum.

4. Octobris Comjatini concionatus sum, a concione abiimus Ujvár.

6. Comarom. 6 thaleros dedit senatus, Járfás 1 ducat. Andr.[4])

10. Nagy-Megyerinum ad consobrinum Lucam Szigyártó.

12. Rediimus Comarom.

19. Szőny.

---

[1]) V. Frigyes pfalzi választófejedelem ekkor 16 éves volt (szül. 1596. aug. 26.) s helyette 1614-ig gyámja II. János zweibrückeni herczeg kormányozott.

[2]) Thurzó György leányát Borbálát gr. Erdődy Kristóf vette nőül. E lakadalom leirására vonatkozólag l. B. Radvánszky Béla, Magyar családélet és háztartás I. 355—7. III. 61—62. U. a. Lakadalmak a XVI. és XVII. században 11, 12.

[3]) Az ajánló levelet, melyben Thurzó nádor Molnárt Kassa városának ajánlotta, l. e kiadvány III. részében 1612. okt. 3.

[4]) E sor *6 thaleros*-tól kezdve utólagosan van betoldva.

20. Tatán voltunk.

24. Rediit Rohoncino a spectabili Batiani [1]) nuncius, accersiti sumus literis Pataini.[2])

25. Octobris abiimus Megyerre.

26. Győrre, itt Szana Máté vendégi voltunk; megajándékozott, aureos 2 accepi ab ecclesia Jaurina.

27. Papam fuimus vecti.

29. Polyan.

30. Sárvár, Szécsen.

31. Vép, Köveskut.

1. Novembris synodus habita ibidem, Stephano Patai praeside ordinatus dominus Joannes Paulides Canisaeus.[3])

3. Novemb. Sabariam, Rohoncz.

5. Rediit herus Battyani.

12. Venimus Csem ad affinem Stephanum Szilágyi, Németujvár ad dominum Beythe.[4])

17. Szalonoc vagy Schleinig.

29. Salutavimus dominum Battyani pilento insidentem.

30. Collocutus sum vesperi cum domino.

1. Decembris accepi CC. florenos et discessimus Rohoncio.

5. Venimus Jaurinum.

6. Comarom.

7. Emimus equos.

8. Ujvár.

9. Comjáti.

10. Szente, Farkashida.

11. Szombat, Szencz.

12. Sáp, Poson, Hainburg.

13. Bécs, Wienn. Vidimus Caesarem et Augustam.

17. Vienna discessimus in Köllersdorf.

18. Znaim, ubi hora 3. ingens procella suborta venimus in Platz, ubi stabuli tectum dejecit turbo.

19. Aujetz.

20. Iglavia.

---

[1]) Batthyány Ferencz vasvármegyei főispán, kinek neve politikai szerepléséből és a prot. egyháztörténetből is eléggé ismeretes.

[2]) E levél nem maradt fent. Pathai István előbb pápai, majd rohonczi lelkész, később dunántuli superintendens életrajzát l. Tóth F. Tul a dunai ref. püspökök élete (1808.) 63—82 l. Rohonczi papságáról v. ö. Toldy F. Adalékok a régibb m. irod. tört. (1869.) 156 l.

[3]) Hogy Molnár e zsinaton részt vett, annak emlékét egy lelkészi diploma is fentartotta, melyet Tóth Ferencz közölt (id. mű 69—70) a veszprémi ref. esperesség levéltárából. Az okmányt Patai István püspökön kivül három esperes és Molnár irta alá (»Albertus Molnár Szencziensis m. pr.«), a miből némileg következtethetjük, hogy a zsinaton megtisztelő szerepet juttattak neki. A zsinati határozatokra vonatkozólag l. Tóth F. i. m. 73.

[4]) Beithe Imre (István fia) németújvári lelkész, korábban Batthyány Ferencz nevelője volt.

21. Teutschbroda.
22. Hobein, Csaszlavia.
23. Cölin.
24. Behmisch Brod, Pragam.
27. Bilsen, Clodra.
28. Weidhausz, Forsthoff, Schöntittel, Hirschau.
30. Steingaw.
31. Amberg, Castel.

Anno 1613.

1. Jan. ♀ Altorfium.
3. Noribergam.
10. Heidelbergam.
16. Hanoviam.
20. Redii Marpurgum ad meos charissimos, quos reperi salvos et incolumes.
26. Martii ♀ Marpurgo unacum cara familia et sarcina discessi, Gressam venimus.
27. Francofurtum.
1. Április navi conscensa navigavimus Moguntiam.
2. Gernsheim.
3. Manheim.
4. Heidelbergam.
5. [1]) Hirschhorn.
6. Haselheim.
7. Haylpron. Conductis duobus plaustris 50 florenis, versus Ulmam profecti sumus, Schweiche.
9. Aprilis Schorndorf, Kepping.
11. Kesling, Dornstat.
12. Ulmam.
13. Lavingam.
14. Neobergum.
15. Ingolstat, Kelm.
16. Ratispona, Straubing.
17. Filtzhofen.
18. [2]) Passau, Aschau, Lintz.
20. Cremes, Viennam. Divertimus apud dominum Ulrich Weimer.
23. Vienna abiimus cum tribus curribus in pagum Sopronіensem.
24. Sopron, Csepreg, Köveskut.

---

[1]) Javítva, előbb *6* állott.
[2]) Javítás *17*-ből.

25. Rohoncz.[1])
28. Szalonock.
2. Maii Fui cum domino Battyani in Rechnicz.
25. Maii Patai urammal voltunk Körmöndön sinatba.
28. Haza jöttünk.
5. Junii. Patai kocsián fiával, magával eggyütt mentünk Bödre.
6. Pápára.
7. Karancsára.
8. Győrre, Nemára, Komáromba.
10. Érsek-Ujvárba.
11. Komjátira.
12. Szombatba.
13. Praedikállott Patai, mentünk Szenczre, Sápra.
14. Samariába.
15. Mosonra.
16. Széleskutra.
17. Rohonczra.
18. Szalonokra.

Az Alföldre adósságimért szándékozván és az ott való állapatot, barátimat látni kivánván, egy lovat vettem Patai István fiátul és egy deák inast velem vivém.

17. Septembris. ♀ Szalonokról jöttem Kőszegre, Polyára.
18. Geschies.
19. Széleskut, Pruck, Poson.
20. Szenczre,
21. Sáp.
22. Jóka. Szencz.
23. Szente, Ürmény.
24. Comjáti.
24. Ujvár, Comárom.
⊙ 27. Ujvár, Comjáti.

1. Octobris ♀ Lorántfi uram katonájával Patak fele Verebél, Bars, Léva, Bori. Holott nagy félve háltunk az elfutott népü faluba.
2. Ság, Hugyad.
3. Kalonda, Rima-Szombat.
4. Szenderő.
6. Vadász.
7. Göncz.

---

[1]) Patai István ápr. 30-án azt irja Rohonczról Kanizsai Pálfi Jánosnak: »Dominum Albertum Molnárem exspecto, »Itaque synodi tempus ad adventum ipsius protrahendum duxi«, május 6-án pedig már ezt irja neki: »Dominus Albertus Molnár iam adest. Hisce diebus convocatorias synodales ad te perferri curabo, deo nostris conatibus favente.« *Fabó*, Codex ev. dipl. I. 63. 64. l.

8. Sárospatak. ⊙ Itt az ur ő nagysága Lorántfi Mihál egy katonát adván mellém Szőcs Mátét, kisértetött

11. Nánásra.

12. Beszerménre.

13. Innen visszafutamodtunk tatártul féltünkben. Nánás, Szent-Mihály pusztája, Kardos kútja.

14. Tokai.

15. Keresztur, Patak. Itt az ur 5 aranynyal megajándékozott.

18. Telkibánya.

19. Göncz. Itt Szepsi Mihály praedicátor uram kezemhez adta az 20 aranyat, kikkel Focktői Mihál volt adós.

20. Octobris Kassa. Itt Boccatiust salutáltam; adta az Thuri Idejáját,[1]) Váci Gergel Memorialet irt utamnak rendiről.[2])

25. Somos.

26. Eperjes, Szinye-Ujfalu, holott, Szinyei Kristóf két aranyat adott és egy könyvet ajándékon, tudniillik az Alkorant.

27. Szolgájával kisértetött Harasztra Máriási Sigmond uramhoz.

29. Sigmond uram szekerin vitt Márkusfalvára, adott két aranyat.

30. Márkusfalván Máriási Pál adott egy aranyat és egy tallért, és kisértetött Lőcsére, Késmárckra.

1. Novembris Tökölyi uram Késmárkról kisértetött Lanszbergre. Ez nap látta házam népe fiamnak Jánoskának két alsó fogait.

2. Wojczebánya.

3. Lubeta, Lipsia.

4. Novosolium, Besztercze.

6. Körmöczbánya.

7. Kreutz, Sarnotza, Docie.

8. Szent-Benedek, Veresvár.

9. Verebél, Komjáti, Mocsonak, Tardoskerdi cum nuptialibus Emerici Peczeli.

11. Komjáti.

12. Szopornyi.

13. Szencz.

14. Sáp. Itt Benedek bátyám fiát Györgyöt hozzám vöttem.

15. Fél.

16. Samaria.

17. Rajka, Kertvéles, Széleskút.

---

[1]) Bocatius János 1613-ban Kassán adta ki Thury Pál levelét a köv. czim alatt: »Idea Christianorum Hungarorum in et sub Turcismo. Epistola quondam a Paulo Thurio rectore scholae Tholnensis ad amicos perscripta.« Szabó K. R. M. K. I. 355. sz. Lásd e *Napló*-ban lejebb az 1616. okt. 8-iki bejegyzést.

[2]) Váci G. *Memoriale*-ját l. e kiadvány II. részében.

18. Sopron.
19. Boresdorf, Kőszeg.
20. Redii Szalonokra.
21. Fiamnak két felső fogai nőni kezdtenek.
2. Decembris migravi Szalonokio Rohoncinum.
4. Herus Battyani profectus est in Német-Ujvár.

1614.

10. Januarii ☽. Gyurkó öcsémmel vitettünk Ujvárba az urhoz. Felhántam, kiraktam a bibliothekát.
17. Januarii ☽ acceptis 8 florenis redii Rohoncz.
31. Januarii. Venerat frater Benedictus ad nos.
3. Februarii abiit frater.
6. Martii megbetegült szegény Gyurkó öcsém.
10. Láttatott fiamnak ötödik foga alól jobb felől.
19. Martii megholt Molnár Gyeörgy öcsém, kit sirván temettünk Rohoncz.
3. Aprilis megjött az ur.
5. Elválasztatott fiunk.
7. Voltam Szécsenben Török Istvánnál.
10. Menyegző volt Rohonci várba, udvarbiró uram leányáé Ajkaival.
12. Venit ad nos hera cum reliquiis nuptialibus, donavit togam filio meo induitque sua manu.[1])
13. Abii cum patrono in Német-Ujvár.
17. Rediimus Ujvarino.
10. Junii az alföld fele indulván egy deákkal, veni Keresztur, az könyvnyomtató Imre Farkasnál[2]) háltam.
11. Junii Széleskút.
12. Szencz, Sáp.
13. Ürmény.
14. Komjátin Nemesnépinél. Itt sinat vagyon, két superintendens jelen, ordináltatik Samaraeus:[3]) engem az alföldre el nem bocsátnak, hanem az komáromiaknak commendálnak, mind fejenkint az praedicator atyafiak.
16. Séllye, Deáki.

---

[1]) Batthyány Ferencz felesége Poppel-Lobkovicz Éva. 1632-ben neki ajánlotta Kanizsai Pálfi János »Arany Temjénező« czimű Pápán nyomatott művét. Szabó K. (R. M. K. I. 625. sz. a.) hibásan mondja a B. Boldizsár nejének, valószinüleg elnézte a Tóth F. Magy. prot. hist. I. (1808) 68. lapjának ide vonatkozó passusát.

[2]) E könyvnyomdász nevét az általa nyomtatott műveken Farkas Imré-nek irja. Szabó K. R. M. K. I. 430. 433. 441. 448. 449. 456. 457. 492. stb. szám.

[3]) Samariai János, kinek neve alább gyakran előfordul.

17. Jolka.
18. Magyar.
19. Magyaron praedikáltam de piscatura. Jöttem Samariába.
20. Moson, Óvár, Mosony.
21. Mosonról az Förtőn által jöttem Bergöczre.
26. Junii venerunt legati Comarienses me petituri ab hero Pastores Daniel Nemesnépi, Szana Máté, Mészáros Mihály, Rákóczi Benedek.
27. Mentünk Német-Ujvárba.
28. Szent-Gothardba.
29. Murai Szombatba.
30. a Dráván tul egy faluba.
1. Julii Topliczára az hiv vizben, itt az urtul válaszunk levén, eljöttünk Murai-Szombat fele egy faluba.
2. Murai-Szombatba, Battyanyi majorjába.
3. Predikátio után Szombatból egy faluba.
4. Gothartra, Ujvárra, Óvárra.
5. Rohonczra.
6. Rokodtunk Rohonczon.
7. Eljöttünk onnét Szilra.
8. Móriczhida, Győr, Komárom.
9, 10. Predikátiójában commendált Daniel Nemesnépi az komáromi népnek.
11. Julii pro precibus matutinis legi 1. Cap. Genesis.
12. Migravi in aedes parochiales.
13. Az biró adott egy forintot.
19. Profecti sumus in Thuri-Szakállos.
20. Julii predikátiót olvastam Szakállason, haza jöttünk Komáromba.
21. Inauguratus sum privatim manuum impositione ad sacrum ministerium.
22. Filiolum domini Andreae Olasz suscepi e fonte sacro.
23. Sum primo concionatus.
29. Abiimus Jaurinum ad defensionem domini Szanae.
30. Concionatus est ibidem impostor Stephanus Laskay.[1])
31. Rediimus ad nostros.
7. Augusti secundo concionatus sum.
1. Baptizavi Susannam filiam Varga István.
13. Febricitare incepi.
14. Tertio concionatus sum.
4. Septembris Szana Máté, me febricitante.
10. Septembris Comarini coena sacra distributa per Petrum Csene et Matthaeum Szana.
21. Octobris. (így) Adfuere mihi Komáromba sorores Helena et Sophia.

[1]) A lutheránussá lett Laskai Istvánról l. Ipolyi, Veresmarthy megtérésének hist. I. 300.

25. ☉ 5. nov. Concionatus est dn. Jacobus Agg explicans Micheae 7. cap. ver. 7. 8. »Én pedig Urra nézök« etc. »Ne örülj inimica mea« etc.

28. Septembris firmandae valetudinis causa abii Ujvár.

29. Komjáti.

30. Ürmény, Szered, Zéla.

1.[1]) Octobris valedicens muneri meo Comaromiensi, abii Samariam, ut pro uxore gravida et familia conducam hospitium Germanicum.

10. Octobris redii ad meos Comarom.

17. Emigravimus Comaromio venimusque in Turi-Szakallas.

18. Ekecs, Nyárhid, Vásárut, Kürt, Szerdahely, Szent-Mihályfalva.

19. Beszállottunk Samariába.

21. Migravimus in aedes Farkas Kalmár, Varga Péter.

22. Mentem Szenczre, Sápra Benedek bátyámmal lovakon.

23. Mentünk Samariába.

24. Én magam Rajkára,

25. Geschiesre.

26. Sopronba. Ebéllettem Christof Lochnernél, doctornál Borsdorfra mentünk.

27. Kőszegre, Rohonczra.

31. Octobris voltam az Vashegy pinczeiben Battyánac[2]) udvarbiró uramnál. Melly 10. Novembris iuxta novum és volt Szent-Márton esti az helyen azonban

1. Novembris.[3]) } vet. }
10. Novembris. } nov. } styl. Samariae me absente nata est nobis filia, Samariae eam Elizabetham baptizavit et suscepit dn. Stephanus Rasor, pastor eius ecclesiae, olim 1588.[4]) praeceptor meus Debrecini.

1. Novembris 11. novo. Ipso die divi Martini cum quodam milite Martino redii Rohoncinum. Diverti ad pastorem Dalmatam, placentam Martinianam comedi apud Ursulam matronam perpiam, kin az 12 forint adósságot megvöttem és

2.[5]) Eljöttem Boresdorfra.

3. Sopronba,

4. Parendorfra.

5. Jandorf, Óvár, Mosony, Öttevény.

6. Győr, Komárom.

9. Novembris pro precibus matutinis dominus Jacobus Ag, pastor ecclesiae Comaromiensis finivit Genesin, me ultimam hanc

---

[1]) Javítva, előbb *31* állott.
[2]) Igy! Valószinüleg tollhiba *Batthyanynak* helyett.
[3]) Javítva, előbb *32. 8-bris* állott.
[4]) Javítással, előbb *1589* volt.
[5]) Javítva *12*-ből.

lectionem Comaromi audiente, quem librum ego 11. Julii legere inceperam.

11. Novembris abii Comaromio cum sarcina residua; Samariam veni 12. Novembris.

15. Nálam voltak Samariába az atyafiak, másodnap elmentek.

Silesiam, Lusatiam cogitans et affines Gorlicenses et Bethanienses istinc vel Transylvaniam petiturus:

23. Novembris (3. novi) discedens Samaria a meis veni Rajkam, Jarendorf.

24. Nyomorult falu.

25. Bécs.

26. Szilági sógorral szálltam Nádasdi udvarában.

27. Ugyanottan hallottam predikállását Szécsi udvara előtt.

28. Pransus sum cum magnifico Szécsi Tamás.

29. Feltaláltam affinem nostrum Tobiam Scultetum. Exceperunt me orthodoxi humaniter: dominus Gregorius Maszkovit Lithvanus tonsor, Andreas Wechelus bibliopola, Joh. Korn, Petrus et David Sirolt.[1])

1. Decembris accepi a domino Sculteto affini magnifico 20 aureos et aureum florenum 5 ducatus ponderantem et sic redii Vienna ad meos 5. Decembris, ubi meos laetus hilaravi.

10. Decembris Magdalenát Szombatba előlküldtem. Interim ego iter adornans in inferiorem partem Ungariae et Transsylvaniam, relicta familia Samariae.

11. }
21. } Decembris veni Fél, Sáp.

12. Szencz, Szombat: Tyrnaviam; hic reliqui privignam Magdalenam apud generum Andreae Asztalos piae memoriae, dominum Johannem Patai.

13. Decembris ♂ Sente, Szered, Szopornyi.

14. ♀ Ürmény, Komjáti, pápista karácson estin.

15. vel 25. Decembris ebédem volt Német Jánosnál, vacsorám Forgács Péternél ő nagyságánál, ki commendált Károlyi Mihál sógorának. Item Forgács Miklós az szécseni vicecapitannak.

16. vel 26. Ebéden, vacsorán Dániel Nemesnépinél voltam.

17. Bars, Léva.

18. ☉ Patkó predikállása után ebédlettünk a kapitánnál Soti uramnál.

19. Szömöröd, Palánk. Hic cum domino Andrea Csipkés coenavi apud dominum capitaneum Kovács Boldisár, kinek felesége Fáy István mostoha leánya.

20. Gyarmat. Hic ludirector Stephanus Ardai Pastorius abstemius, cui reliqui literas Samariam perferendas.

21. ♀ Szécsen, ubi pastor socer Nemesnépi, Valentinus Maklári, vicecapitan Szigyei (igy) Kristóf. Ez két katonával

[1]) A szó végső betüje áthuzás miatt nem vehető ki.

kisirtetött kiskarácson estin Esztergoára, Rimai Jánoshoz. Itt ez tudós nemes embernél az uj szerint kezdem el örömmel ez következendő 1615 esztendőt.

23. Decembris, vel 2. Januarii ♀ Esztergoáról jöttem Daróczra, ibi Plinyi Demeter, Osgyán, hic Bakos István. Rima-Szombat, itt Gyulai János udvarbiró.

24. Decembris, 3. Januarii Tornallya, hic Tornallyi Istvánné, Kertvélyesi János predikátor.

25. Karácson volna. 4. Jan. Szenderő, cum domino Aszalai.

26. Decembris Szenderőben ebédem volt az udvarbirónál. Feja János.

27. Veni Fáyra.

28. Rediit podagricus Fáy.

29. Mera, Kér; itt Dobronoki, Tomori. Szántó, Bénye; itt háltam Matthaeus Szepsi praedicátornál.

30. Liszkára [1]) mentünk az sinatocskára Dániel Szegedi dolgára.

31. Patak ♄, a scholában háltam.

Anno 1615.

1. ☉ Patakon praedicállott Suri Mihál de Christo remanente Jerosolymi (így) anno aetatis 12.

2. Januarii vel 12. Jan. Ujhel, Szőlőske, itt praedicátor dn. Gregorius Csepregi.

3. vel 13. ♂ Szerdahely; itt Andreas Pápai; Kövesd, hic Sós Christóf de Sóvár nobilis literatus postillator. Géres, Helmecz.

4. vel 14. ♀ Tárkány, itt Paczot Ferenczné, Balássi nemzet. Fia tanult Lintzben, ajándékozott négy tallért. Praedikátora Andreas Szikszai.

5. Kis-Várda, itt Nyári István.

6. ♀ Mada, Ecsed.

7. ♄ Károly.

8. Ebéllettem, vacsoráltam az urral.

9. Küldött szánon Szatmárba. Itt mester Johannes Szántó Thuri, pastor Johannes Megyeri, superintendens Milotai.

10. Szatmári biró vitetött Majténra.

11. Károlba.

12. Piskótra, itt pastor Stephanus Dormány Debreczeni; Adon.

13. Szent-Job. Itt beteges Rédei Ferencz, vendéglett az predicátor házánál.

14. Az váradi capitularisokkal onnet Kerekibe, Váradra.

15. Pápisták: 25. Pál fordula. Praedikálott Keserü János, a meridie Thomas Miklósvári.

---

[1]) Javítással, előbb *Laskára* állott.

16. Eljutott Rédei ur. Adatott nyolcz forintot. Itt egyideig voltam szállásán Patai Máthénak, mig Erdélybe kiszitöttek.

25. Januarii, vel 4. Februarii, Pál fordula. Váradról elmenvén háltunk Ceczkén.

26. Cserno.

27. Hunyad.

28. Kolosvár ☽.

29. ⊙ Predikállott az uj ecclesiában Stephanus Dési, eius collega senior dn. Lucas, primarius fautor Vicei Máté, Jónás deák. Innet estvére mentünk Tordára.

30. Enyed.

31. Szász-Sebes.

1. [1]) Februarii Szerdahely, Omlas.

2. Rusdorf, Szeben, Itt az consul — —[2]), kivel ebéllettem és vacsorára mentem Dállyára.

3. Szent-Ágota, Nagy-Schink.

4. Fogaras; menten az várba Rettegi János praedikátorhoz, kinek menten kezibe adtam az fejedelemnek commendáló leveleket.

5. Februarii. ⊙ Salutavi principem Gabrielem Bethlen,[3])

[1]) Javítva, előbb *2* volt.

[2]) A név számára üresen hagyott hely nincs kitöltve.

[3]) A Bethlen Gábornál töltött időről Molnár később kiadott műveiben gyakran megemlékezik, igy a *Postilla Scultetica* (1617) ajánlásában ezeket irja: ».. Az erdélyi felséges fejedelemnél Bethlen Gábornál is tisztességes hivatalom, fizetésem lött vólna, hogyha török és tatár hirekkel elrémitött gyenge német házam népét oda bévihettem volna«; a *Secularis concio evangelica* (1618) Bethlen Gáborhoz intézett ajánlásában: »Me cum adessem Albensis gymnasii tui primarium inspectorem honesto salario designaveras et ad immigrationem cum familia mea provisionem legatis tuis demandaveras. Postquam vero coniugii mei et familiae rationes a migratione me abstraxissent et in hanc Germaniam reduxissent, non solum placide admisisti meam excusationem, sed etiam totius Ungarae gentis nomine gratulatus mihi et de exorsis denuo laboribus meis patriae nostrae inservituris et ad gnaviter pergendum optatissimi honorarii missione me cohortatus es, accedente amicissimo celeusmate reverendi tui ecclesiastae domini Johannis Keserüi, amici et fratris mei in Christo charissimi. Et haec a me potissimum exigunt omnimodam gratiarum actionem. Aliae autem heroicae virtutes tuae et facinora praeclara, quae ab omnibus piis gratulationem promerentur, alibi commodius commemorabuntur. Non tamen possum reticere meam laetitiam, quam ex moderata, pervigili ac felici gubernatione tua percipio. Te enim ad regni gubernaculum divinitus evecto, reflorescit diu afflicta Transsylvania, restaurantur vastatae partes Ungariae, recreantur orthodoxae ecclesiae et respublicae, mirifice laetantur VII. Sedium Saxonicalium, ditioni Tuae subditarum incolae, qui hanc suam laetitiam luculenter mihi declararunt, quum per eorum urbes et territoria iter facerem . .« Továbbá *Latin-görög-magyar szótára* (1621) ajánlásában, melyben Mátyás király és Bethlen között is párhuzamot von: ».. Maiestati tuae »stimulos dedit aemula virtus«. Hoc enim Lucani hemistichium inscripsisti meo Hodoeporico ante sexennium. Si quis vero crescentium rerum tuarum periodum conferre vellet cum Matthiae regis vitae curriculo, illi sane latissimus dicendi campus hic aperiretur. Constat enim Matthiam ex captivitate in regiam dignitatem esse evectum et Te ex immerito exilio ad principatum Transsylvaniae et tandem ad Ungarici regni maiestatem evexit divina providentia. Ille Evangelici

post audivi concionem Rettegi in palatio. Diversatus sum ultra octiduum apud pastorem oppidanum Johannem Toroneum. Incidit in morbum Rettegi et

14. vel 24. exspiravit.

16. Funus Fogarasio elatum.

17. ♀, Nos subsecuti cum domino Toroneo et inter Fogaras et Kertz obvii nobis facti sunt legati Turcici, cum quibus aliquot Curtani.

18. Szász-Szabadváros.

19. ⊙ [1]) Szeben mellől

20. Fejérvárba.

21. Temetteték Rettegi fejedelem jelenlétében, predikállott Michael Tasnadi [2]) superintendens Enyedinus.

26. Februarii Fejérvárból Enyedre.

27. Tordára.

28. Kolosvárra.

1. Martii Gyalura, Kamuti Farkas szép várába.

2. Kapus, Körösfő.

---

regis Bohemiae Georgii Podebragii filiam duxit uxorem et cum eo foedus iniit. Tu cum serenissimo eiusdem regni orthodoxo rege Friderico, imperii primario electore foedus pepigisti, quod etiam compaternitatis nexu confirmasti. Ille hostes patriae profligavit et terminos eius dilatavit, tu sanguinarios idololatras et patriae pestem anhelantes profugasti et desideratissimam libertatem Christi fidelibus restaurasti ac vindicasti. Ille bibliothecam Budae construxit et viros doctos in pretio habuit, et Tu Albae Juliae insignem bibliothecam colligere coepisti, gymnasium ibidem aperuisti, cui viros doctos praefecisti, *ubi me quoque cum adessem*, honestissimo salario conduxisti et etiamnum illic foveres benignissime, si meae familiae rationes me illinc alio non traxissent . .« A *Magyar-latin szótárnak* (1621) Bethlen István kormányzóhoz intézett ajánlásában: »Iam sex anni sunt, illustris domine gubernator, quod primarius in Transsylvania ecclesiastes, me praesente, gloriaretur, sua aetate primum hanc felicitatem patriae suae obtigisse, ut orthodoxus regni princeps cum coniuge orthodoxa sacram domini coenam iuxta Christi institutionem e manibus ipsius simul perciperent. Hanc Transsylvaniae felicitatem postea mire adauxit Deus Opt. M. »quem penes est reges condere regna dare«. Nam serenissimo fratre tuo ad regiam Ungarici regni maiestatem evecto et principatus Transsylvaniae gubernatione Tibi tradita et Ungaria universa orthodoxo rege et regina orthodoxa iam laetatur et tota Transsylvania Te *ὀρθοδοξοτάτῳ* gubernatore et tuae coniugis fulgentissima orthodoxia merito gaudet et exultat . . .« A *Syllecta scholastica* (1621) ifju Bethlen Istvánhoz intézett ajánlásában: »Quum primum Te et Petrum, fratrem tuum germanum in munita Transsylvaniae arce Fogaras vidissem, aequali vos illustritate fulgentes, protinus amare incepi et optare talem ambobus educationem ac institutionem, quali postmodum in hac academia Archipalatina per sesquiannum usus es, Stephane mi inclytissime, una cum agnato tuo, generosissimo adolescente dn. Sigismundo Barcsai de Nagy-Barcsa etc. Studia vestra privata fideliter moderante nobili et erudito domino Stephano Katona Geleino, amico meo dilecto. In ea autem conversatione academica me ab illustritate tua fuisse redamatum saepius recordor cum voluptate ac si occasio dederit, palam testabor hunc tuum in me meosque amorem ac gratiam porro promerendi animum ac voluntatem nunquam mihi defuisse . .«

[1]) Javítva, előbb ☽ állott.

[2]) Javítva *Tusinadi*-ból.

3. Hunyad.
5. Martii Remetére, Feketetóra, Baratkára, Bárodon háltunk.
6. Jenőn Macskásinál.
7. ♂ Váradra jutottunk.
8. Henczhida.
9. Debrecen.
10. Beszermény, Nánás.
11. Rakomasz. Tokaj.
12. Visoly, ⊙.
13. Kassa.
14. Eperjes.
15. Várallya.
16, vel 26. Lőcse.
17. Hibe.
18. Szent-Miklós.
19. Rosenberg.
20. Bistrice, Vágpart.
21. Illova.
22. Pöstyén hévviz.
23. Galgócz.
24. Szombat.
25. Szencz.
25. (így) Sáp, Samaria.
28. [1]) Gomba, Magyar, Jóka.
29. ismeg Samaria.
30. Csötörtök, Szencz.
31. Szombat.
1. April vel 11. Szegedi uramnál ebéllettem.
2. Sente, Sopornyi, Tardoskerdi.
3. ☽ Komárom.
4. Mostaha leányomat Mariam Járfás Mihálnétul elvövén, 4. (így) hajón mentünk Győrre.
5. Mosonra.
6. Samaria.
7. vel 17. ♁ Nagypéntek a pápistáknak, communicált Rasor komám.
8. Írtam Szenczre, Sápra.
10. Jöttek hozzám Benedek bátyám, Lukács öcsém, Sófi néném etc.
11. napján Samariából elköltözvén Félbe jöttünk.
12. Szombatba az bódog emlékezető Asztalos házához, Patai Jánoshoz.
13. vel 23. Dedi literas hereditarias fratri meo Lucae Tirna-

[1]) Javítva, előbb *26* volt irva.

viae.[2]) Laktunk Szombatba közel három hétig magunk költségén.

27. April. } vet.
7. Maii } nov. Accepimus mutuo a domino Casparo Szegedino aureos Ung. 23, thaleros 2, denarios 47.

28. Aprilis, vel 8. Maii Tirnavia in Silesiam abituri curru conscenso, venimus Ujhel, Erdőallya.[3])

29. Radisch.[4])

30. Priera ☉,

1. Maii ☽ Hause.

2. Fürstenbaldt.

3. Nissa.

4. Frawenhausz.

5. Breszlo.

6. ♄ Tobias Scultetus ibidem excepit nos prandio et dedit 10 aureos.

7. Maii Breslavia egressi vecti sumus Naemark.

☽ 8. Lignitz délben, estve Büntzel.

9. vel 19. Gorlitz ♂. Schepsiana vidua nobis hospitium gratum dedit per 10 hebdomadas.

---

[2]) V. ö. *Levelezés* 1609. máj. 8. Molnár Lukács levelét.

[3]) Molnár azon jóltevőit, a kiket ez alkalommal felkeresett, még egyszer felsorolja a »*Postilla Scultetica*« (1617) ajánlólevelében. Legelőször Bethlen Gáborról emlékszik meg, a mely helyet már fentebb idéztünk, azután igy folytatja: ». . Hasonlatosképpen az nagyságos Battyáni Ferencz uramnál is megvolt volna szükséges táplálásom, hogyha az ott való állapothoz tudtam volna magamat alkolmoztatni. Annakfelötte ez tekintetes és nagyságos urak, nemes és becsületes főemberek jótéteményekkel is bizonyították hozzám kegyelmes és szeretetből való jóakaratjokat, kiknek igaz hittel, jó hirrel, névvel tündöklő neveket hálaadó szivből való emlékezetnek okáért itt is feljedzem, mig ennél jobb alkolmatosságom érkezik: Török István Pápán, Forgács Péter Komjátin, Forgács Mihály Szécsénben, Rédei Ferencz Szent-Jobban, Károlyi Mihály Károlyban, az nagyságos Balássi nemzetiből való Paczotné aszszonyom Tárkánban, Lorántfi Mihály Sáros Patakon, Tökölyi István Késmárkon, Máriási Sigmond és Máriási Pál Márkusfalván, Szinyei Christóf Szinye-Ujfalun, Ányos Gergely Rohonczon, Jobbágyi János Szalonokon, Vicei Máthé Kolosvárott, Váradi János Gyulafejérvárott. Az városok közzül kiváltképpen való jóakaratjokat, segedelmeket jelentették, nyujtották hozzám Komárom, Szenderő, Sáros Patak, Szakmár, Várad, Debreczen. Értettem barátimtól az berekszásziaknak is és a kassaiaknak is felőlem jó ítileteket, hogy kik az ő scholájokban való szolgálatomat kivánták legyen. Kiknek levelek tálam (így!) irégységből esett, hogy hozzám ne érkeznének. Az prédikátori rendben ezek forgolódtanak szeretettel állapatamnak jabbitásában (így!): Szenczi Szivgyarto (így!) Lukács öcsém Jókán, Tolnai Basor István komám Samariában, Szilágyi István sógorom Murai Szombatban, ki által az nagyságos Szécsi Tamás is megkinált az ő udvara mellett tanitó tiszttel, Böythe Imre Németujvárott, Suri Orvos Mihály Komjátin, Szepsi Mihály Gönczön, Milotai István püspek Szakmárt, Decsi István és Keserüi János Váradon, Kecskeméti János Gyulafejérvárott, Toronéus János Fogarast. És ez tekintetes, nagyságos, nemes és becsületes rendeknek esmeretségét tartom nagy nyereségemnek hazámban két esztendeig való bujdosásomról megemlékezetemben.«

[4]) Lehuzva előtte: *Priera.*

21. Maii vel 31.[1]) ☉ Gorlicio ad affinem dominum Tobiam Scultetum profecturus veni Newschmidhamer.

22.[2]) Maii vel 1. Junii ☽ Sagen, Freystad.

23. 2. ♂ Beuten ad dominum affinem.

28. Maii ipso die Pentecostes Carlati apud arcem baronis Schöneik, fui apud sacram synaxim cum aliquot Scotis mercatoribus. Ibi Jeremias Colerus pastor donavit me Maioribus Notis Bezae in N. T.[3])

1. vel 11. Junii. Bethania cum affine veni Freystadium, Schweintzt.

2. Grossna.

3. vel 13. Francfurt an der Oder.

4. vel 14. audivi Pelargum explicantem historiam Nicodemi. Ipsum a meridie compellavi, post abii in pagum Jakszdorf.

5. Fürstenwald, ubi in templum januae cathedrae inscriptum aureis literis:

CALVINI QUI DOGMA SUO SUB PECTORE CONDIT,
HANC CATHEDRAM VETITAM NOVERIT ESSE SIBI.

Calvini voculam pene expunxit quidam nobilis Anhaltinus.

Ad imaginem Lutheri:

NATUS ES ISLEBO, DIVINE PROPHETA LUTHERE,
RELLIGIO FULGET, TE DUCE, PAPA IACET.

Ad Philippi Melanchtonis effigiem:

JAPHETI DE GENTE PRIOR MAIORVE LUTHERO
NON FUIT. HUIC TU PAR, DOCTE MELANCHTON, ERAS.

6. vel 16. Junii veni Berlinum, Coloniam.

13. vel 23 ♂ cum domino Fusselio profecturi in Jochimtalense gymnasium electorium, insidens currui dn. — —[4]) a Rocho, praesidis Berlinensis, venimus Bernaw, Wisenthal, Jochimthal.

14. Praesente Christophoro Pelargo et rectore academiae Francofurtensis inchoatum est examen alumnorum.

17. Junii examine finito, venimus in arcem vicinam Grimnitium ad lacum, ubi navigavimus ad serenissimum electorem Jo. Sigismundum Brandenburgensem, post piscationem coenavimus in arce.

18. ☉ Junii in Jochimthal audita concione de coena magna in summo auditorio, pransi sumus cum serenissimo electore. Musica fuit varia adhibita. Finito prandio exhibita fuit comedia: »Cornelius relegatus.«

---

[1]) Javítással, előbb *21 Junii vel 1. Junii* állott.
[2]) Javítva, előbb *23*-at irt.
[3]) A. m. Novum Testamentum.
[4]) A névnek üresen hagyott hely kitöltetlen maradt.

19. Junii ☽ rediimus Berlin, Köln.

20. Cum filio domini Fusselii Francofurtum praemissi venimus in Newwisen arcem.

21. Francofurtum ad Oderam. ☿ Advenit huc dominus Fusselius cum familia; dominus Sartorius excepit nos honorifice. Fusselius abiit Beuten.

23. Junii. Incidi hic in ipso templo in dominum Puchnerum, qui suasit profectionem in Palatinatum, audivimus una Pelargum de [1]) sanctis Johannibus nogantem.

25, Junii vel 5. Julii ☉ Discedens Francofurto veni in pagum vicinum.

26. Guben, Pfferten.

27. Tribel, Priwitz.

28. Rottenburg, Gorlietz.

10. Julii Gorlicii apem commarosam reperimus in ore filiae nostrae Elizabethulae.

10. Misimus nuncium Bethaniam.

18. rediit nuncius, adtulit pecuniam.

12. Julii ♄ Gorlitzio discessimus, Palatinatum petituri venimus Hirsfeld, Sit, Glikendorf.

23. Julii ☉ Nemz, Plesenlien in horreo.

24. Brandeis, Pragam.

25. ♂ vel 5. Augusti in collegio Carolino creati baccalaurei 14; sceptro praelato introductus, programmate donatus.

29. Julii Praga discessimus in Szitz.

30. Julii Pilsen, Klodra.

31. Frawberg, Weidhausen, Witschaw.

1. Augusti ♂ Schintetten, Hirschaw, Amberg. Conduxi hospitium apud Ranft.

2. Cum domino Johanne Opsimathe Newmark abii, ubi a domino Sculteto 2 aureos Rhenatos accepi, qui postero die ab illustribus baronibus a Dohna 4 thaleros mihi impetravit.

4. Augusti redii Pfaffenhoven, ubi praefectus Ehemius nos accepit laete.

5. redii Ambergam.

14. Augusti exhibui supplicationem pro munere illustris collegii vacante.

16. Augusti natalis 19. celebratus illustrissimo Frederico V. ☿ per Johannem Salmuth.

28. Augusti stiterunt me in collegio Aussen-Versuch, accepi 10 florenos pro sarcina vehenda.

1. Septembris migravi in collegium.

3. Septembris abii cum nautis Ratisponam.

4. Septembris Ratispona literas et pecuniam misi Tirnaviam, sarcinam inde repetens.

---

[1]) Tollhibából kétszer irva.

5. Discessi Ratispona, veni Calmintz.
6. Emsdorf, monasterium; Ambergam redii.
15. Septembris examen finitum; feriae.
18. Libros acquisiturus abii Castel, Stöckelsperg.
19. Hagenhausen, Altorf.
20. Nürnberg.
21. Altorf, Hagenhausen.
22. Lauterhof, Castel.
23. Redii Amberg.
25. Dictavi argumentum meis.
5. Octobris supplicavi pro dimissione.
11. Accepto testimonio abii cum beneficiariis promotis Heidelbergensibus 7 Eich, Hartmanshof, Hirtzpruc, Lauf.
13. Nörnberg, Pfferte, Willemerspach.
14. Margerlebach,[1]) Winsheim, Walfart.
15. Abt, Gelheim, Simmersheim, Laude.
16. Buchen.
17. Mospach, Neckar-Els.
18. Heidelberg.
19. Pransus sum in collegio Sapientiae.
20. Supplicem libellum exhibui.
21. Cantavi in auditorio theologico pro specimine.
22. Audivi concionem in Neoberg.[2])
23. Assignata mihi sunt in schola Oppenhemiensi cantoris munus.
29. Supplicavi pro viatico et pro transferenda familia. Accepi literas exhibitorias ad Oppenhemienses et 2[3]) fl. pro viatico.
26. Heidelberga egressus veni Ladebergam.
27. Wormbs, Oppenheim.
28. Octobris. Oppenhemii exhibui literas dominis praefectis, inspectori et quaestori.
29. ☉ auditis concionibus amice fui habitus a reverendis dominis ministris.
30. Octobris introductus fui in scholam et inauguratus per rev. dn. Valentinum Lanpeum inspectorem (qui me anno 1611. 8. Octobris sponsum copulavit cum mea Cunigundi Ferinaria in templo divae Catharinae.) Eodem die 30. pransus sum cum domino Christophoro Chitraeo et a prandio abii in pagum prope Darmstadt.
31. ♂ Dieburg, Umbstet, Memling.
1. Novembris ☿ Warte, Klingenberg, Haybach, Miltenberg, Warda, Orfel.
2. Dering, Wirtzburg, Didtelbach, Schwartze.

[1]) Markt-Erlbach.
[2]) Javítva, előbb *Neoburg* állott.
[3]) Javítással, előbb 7-et irt.

3. Stadelschwartz, Closter Elborach, Stegantz.
4.[1]) Baumberg.
5. Bredefeld, Orsprung.
6. Geseh, Brün-Michelfeld, Aurpach, Schlicht.

Redii Ambergam 8. Praemisi sarcinam Bambergam ad Henricum Scherer Jubilirer in der Breutegassen.

12. Novembris Amberga eximus Schlicht, Aurpach.
13. Orsprung.
14. Bredefeld, Baumberg.
17. Baumbergae navi conscensa Eilpen, Haszfurt.
18. Schweinfurt, Pasztor.
19. Interpret.[2])
20. Wirtzburg, Himmelstat.
21. Heidfeld.
22. Burgstat.
23. Miltenberg, Klingenberg, Aschaffenburg und nechste Dorf.
24. Steinheim, Hanaw, Francfurt, Hochste.
25. Meintz, Oppenheim. Pernoctavimus in typographia.
26. ☉ Migravimus in aedes cantorales, accepi 4 fl. ab oeconomo.
27. ☽ Emi ligna 5[3]) flor.
30. Exorsus sum labores scholasticos.
1. Decembris habui primum funus.
6. Decembris die maiorum precum pro concione dominus Joh. Stunius explicuit Michae Cap. 7. ver. 9: »Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec causam meam iudicet et faciat iudicium meum, educet me in lucem« etc. Ex hac concione magnam accepi consolationem, brevi fore, ut in lucidiorem locum me provehat Dei patris benignitas.
28. Decembris adfuit rationum magister electorius, cum eo Wilhelmus Bernardus Persig, qui me invitavit ad prandium in telonium electorium.

1616.

Oppenhemii in cantorali munere meo scholastico.

7. Januarii. Incepi convertere Ungarice *Postillam reverendi domini Sculteti.*[4])

---

[1]) Javítva, előbb 5 volt írva.
[2]) Nem vehető ki tisztán.
[3]) Javítással, előbb 7 állott.
[4]) A következő évben megjelent mű czíme: »*Postilla Scultetica:* Az egész esztendő által való vasárnapokra és fő innepekre rendeltetet euangeliomi textusoknac magyarázattya . . . Az egyigyü keresztyéneknek éppületekre nyomtatásban kibocsáttatott Scultetus Abraham által, az Rhenus vize mellékén regnáló Friderie Palatinus Herczegnec Haydelbergában udvari fő prédikátora által . . . Mellyet Németből Magyar nyelvre forditott Szenci Molnár Albert . . . 1617. Oppenhemiumban nyomtatta Basileai Galler Hiero-

27. Aprilis recepi familiarem rem (3 arcas et duo dolia) Tirnavia Viennam, hinc Norimbergam et Bambergam Francofurtumque transmissam.

---

nymus maga költségével.« Mellette az 1061—1088. lapokon Scultetusnak »Uj esztendői, vagy kis karátsoni predikátzo«-ja: történeti visszapillantás a prot. egyház száz éves multjára. A magyar prot. egyházról az 1070. lapon ez van benne: »Magyarországban Sztárai Mihály az melly sok ecclesiákat reformált, praedicatorokat ordinált és tulajdon kezével postillát irt eleikben és az sacramentomok kiszolgáltatásának formáját leirta nékiek. Ismeg Szegedi István, Thuri Pál, Cároli Cáspár, Melius Péter, Hellopoeus Bálint, Scaritza Máthé, Félegyházi Thamás, Tolnai Fabricius Thamás és többen egyebek.« A címlevél hátlapján Molnár latin költeménye áll e felirással: »Melisma votivum pro diuturna vita, incolumitate perpetua, perenni felicitate, sempiterna gloria, salute denique aeterna serenissimi potentissimique principis ac domini dn. Friderici V. Palatini Rheni, s. Rom. imp. archidapiferi et electoris primarii, ducis Bavariae etc. in cuius ditione et tutela hic liber scriptus et Ungarice conversus est.« Aláirása: »Albertus Molnar collega scholae Oppenhemicae.« A mű végén Prágai András üdvözlő verse »de invida ignavia« köv. aláirással: »Andreas Prágai de Nemes Kér scripsit Haydelbergae in Pareano 24. Ianuar. anno 1617.« Művét Molnár »Az nagyszombati ecclésiának, hiv keresztyének gyülekezetinek és ennek Isten után főfő patronusinak, gondviselőinek, az nemes és tiszteletes férfiaknak Mező Szegedi Gáspárnak, Lublai Krausz Jánosnak, Debreceni Bédi Istvánnak, Kőrösi Böldre Mihálynak« ajánlotta. Az ajánlólevélben végig tekint élete folyásán, felsorolja pártfogóit s röviden ismerteti a magyar postillairodalmat: ». . . Midőn Jácob patriarcha — írja — Pharao királtól kérdetnék, hány esztendős vólna? azt feleli, hogy az ő budosásának napjai száz és harmincz esztendők. Holott az nagy szent ember az ő életét budosásnak nevezi. Azonképpen én is életemnek ez negyvenhárom esztendeit igazán merő budosásnak mondhatom. Mert alig töltöttem el szüleimnél tizenkettődik esztendőmet, hazámból ottan hamar kibudostam és először Nagy Győrött, annakutánna Gönczön és Debrecenben lött deákul tanulgatásomnak szállása. Osztán fellyebb serdülvén, Németországban elsőben Vitebergában és Argentinában tanulgattam az tudományoknak kezdetit. Öreg deák koromnak pedig Haydelbergában, Altorfiumban és Marpurgumban töltöttem el esztendeit. Szegény fejemnek Istentől mind ez helyekre vezérlését, szent felségének mindenütt reám gondviselését valamikor meggondolom, ottan ezt kell az sokképen sanyargatott prophetával kiáltanom: Tudom uram Isten, hogy az embernek uta nincsen az ő tulajdon hatalmában, sem az utonjárónak, hogy az ő maga lépését igazgassa. És az bölcs Salamonnak imez mondásira kell figyelmeznem: Az embernek elméje gondolja meg az ő utát, de az Ur igazgatja annak járását. Az Urtul vadnak az embernek járási. Ez én ennyi fáratságos budosásimnak meggondolatjában először ezzel vigasztalom magamat, mivelhogy látom azt, hogy:

Számkivetésben járt ez földön Christus urunk is,
Járjuk el ez járást, hát mi is ő tagai.«

S azután »sokaknak példájokat hozza elő, az kiknek számkivetésben budosásoknak haszna, dicséreti kiterjedt nagy sok időkre, népekre« s többek közt megemlíti roterodami bölcs Erasmust, Kálvint, a kinek Institutiójáról »illyen értelmő deák versöt irt Thuri Pál az Szántai ecclesiának néhai prédikátora:

Az szent könyvek után kiket az nagy apastalok (így!) irtak,
Ennél jób (így!) könyvet még soha senki nem irt.«

és Sámbokit. A magyar prot. egyházi irodalomról ezeket írja: »Ezt is akarom, hogy alkolmason megláttam, micsoda könyvek forogjanak kiváltképpen

13. Maii venit dominus Caniseus [1]) cum Confessione Helvetica Ungarice versa.

20. Maii. Venit ad me Paulus Seraphi et Stephanus Velikinus; impressio Confessionis orsa.[2])

27. Junii. Accepi auctuarium salarii.

9. Septembris dominus Scultetus dedit mihi 5 thaleros Heidelbergae et dominus Prágai addidit sextum.

8. Octobris. Edidi *Ideam Thurii,*[3]) pro cuius dedicatione postea accepi C. florenos Rhenanos.

---

az mi népeinknek kezekbe és mellyek nélkül szükölködjenek. Láttam egy nehány rutalmas eretnek könyveket is, de vadnak, hála Istennek, azok ellen szép hasznos magyar könyvek és kinyomtatott prédikátzók (így!) is. Tudniillik Melius Péteré, Hellopoeus Bálinté, Cárolyi Péteré, Félegyházi Tamásé, Berekszászi Péteré, Derecskei Ambrosé, Gyarmati Miklósé, de szánandó dolog, hogy ritkán nyomtattatnak ki és igen drágán adatnak. Magyar Postillát négyet láttam: Kulcsár Gyorgét (így!), Boythe Istvánét, Bornemisza Péterét és Telegdi Miklósét, de az elsőtől kiválva, alig méltók az többi (így!), hogy ujjobban kinyomtattassanak, mivelhogy azonközben sok bölcs emberektől deákul és egyéb nyelven sokkal hasznosb postillák irattattak. Akarnám, ha az atyafiak némellyeket deákból magyarrá fordítanának. Száma nincsen az német nyelven való postilláknak, prédikátzós könyveknek. Csaknem minden főprédikátor kibocsátja prédikátzóit. Az elmult esztendőben is az Haydelberga városának főpredikátora, Mylaeus János ékesen kinyomtatta az ő vasárnapi prédikáczóit. Hogy pedig felköltözésemnek utánna először ez Abraham Scultetus uram Postilláját forditanám meg, első oka ez, hogy egy nihány könyvárosok kértek arra még Magyarországba költözésem előtt is, másik oka az authorhoz való becsületem, szeretetem, kinek predikátzóit már husz esztendőtül fogva gyakorta örömest hallgattam és lelki vigasztalásommal olvastam, nem is tudok mást, hogy ennél szepb (így) methodussal, renddel és világosb értelemmel vólna irva. Innen vagyon, hogy németül ez hat esztendőkben immár kétszer nyomtattatott ki sok ezer exemplárra. Honnét azt remélem, hogy magyaról is némelly hiveknél kedves fogjon lenni, noha az magyar szónak oly ékesen folyásával azt nem fordithattam, az mint németül vagyon irva: az miképen hogy az szőnyeget is, ha megforditja ember, nem szinte oly ékes másfelől. De én az én vékony erőm szerint szolgálok az eggyügü hiveknek. Ez forditásban való munkámat penig hogy az Kegyelmetek böcsületes gyülekezetinek dedikálljam és az Kegyelmetek tiszteletes neve alatt bocsássam ki, ezt kivánja előbben is ti Kegyelmeteknek az Isten igéjéhez buzgó szereteti és annak terjesztésére való jó gondviselése, az mely Kteket arra inditotta, hogy ez könyvnek kinyomtatására nékem kedves segedelmet küldenétek. Az mely segedelembül az mit gonosz példájokkal elcsiptenek az Klgtek eclesiájának némely lágymeleg tagai, azokat gerjessze fel az Isten szent lelkének tüzével, hogy azt másképpen téritsék meg az Christus szükölködő tagainak.«

[1]) Kanizsai Mihály heidelbergi tanuló.

[2]) Az Oppenheimban ez évben kinyomatott mű címe: »*Confessio Helvetica,* azaz az Keresztyeni igaz hitről való vallástétel . . . Magyarul forditttatot Szenci Csene Péter által.« Ugyanazon évben Debreczenben második kiadásban is megjelent.

[3]) Címe: »*Idea Christianorum* Ungarorum sub tyrannide Turcica. Epistola quondam a cl. v. Paulo Thurio, rectore scholae Tholnensis ad amicos perscripta . . . Oppenheimii, typis Hieronymi Galleri 1616.« 4r. A 44 lapra terjedő műből a Thury levele hat lapot foglal el, többi részét ezek a mellékletek töltik be: Frangepán Ferencz kalocsai érseknek a regensburgi gyűlésen (1541) mondott beszéde; Mátyás király levele Henrik regensburgi

17. Octobris. Inceperunt imprimere Postillam Ungaricam Sculteti.

---

pūspōkhöz (1483. apr. 11.); Aeneas Sylvius levele Dénes esztergomi érsekhez (78. levél); másik levele Schlick Gáspár birodalmi kanczellárhoz (1448); Iustus Lipsius intése a keresztyén egyház egyetértéséről s »Assertio iucunda de exilio honesto« czímen egy részlet Frenzelius Salamon beszédéből. Az ajánlólevelet magyar nyomdatörténeti adataiért egész terjedelmében ideiktatjuk: »Orthodoxis Gallis et Belgis ob evangelicae veritatis confessionem exulibus, Francofurti ac Hanoviae degentibus, eorum utrobique fidis ecclesiastis et senioribus venerandis, dominis fautoribus ac fratribus in Christo dilectis S. P. Omnia electis Dei in bonum cedunt, domini ac fautores observandi, ergo et exilia et aerumnae. Testatur id scriptura et Anti-Morellis vestri erudita praefatio. »Exul erat Christus, qui nunc super omnia regnat.« Divus Johannes Galilaeus Apocalypsin suam exul scripsit in insula Patmo. Itidem d. Johannes Calvinus Gallus Institutionem Christianae Religionis in exilio edidit primum Basileae, postea locupletavit Argentinae. De quo opere aeternum stabit illud popularis mei Pauli Thurii (cuius Ideam nunc exhibeo) verax elogium:

Praeter Apostolicas post Christi tempora chartas,
Huic peperere libro secula nulla parem.

Ante annos circiter sexaginta Raphael Hoffhalter Belga εἰκονοπλάστης et typographus exul venit primo Tigurum Helvetiorum, deinde migravit in Ungariam. Et initio quidem in oppido Also-Lindva libros utiles et orthodoxos Latine et Ungarice scriptos ipse impressit, deinde filius ipsius Rodolphus Hoffhalter Tigurinus, reipublicae Debrecinensis civis et typographus, laudabiliter promovit in Ungaria orthodoxam rempublicam literariam. Taceo hic Biblia nostra, vestrorum hominum impensis et industria Hanoviae et hic Oppenhemii superioribus annis impressa et magna copia in Ungariam transmissa. Gallicani et Belgici exilii commoda haec sunt. Sed in misella Ungaria sic Deus affligit suos, ut ex eorum quoque aerumnis exprimat aliquid remedii ad ecclesiae suae emolumentum. Stephanus Szegedinus sub aerumnoso dominatu Turcico conscripsit suos Locos Theologicos, quos haud ineruditi quidam secundo loco habent ab Institutione Calvini. Et constat florentiores ecclesias et scholas orthodoxas mea quoque memoria extitisse sub dura servitute Getica, quam alibi in reliqua Ungariae parte, quod etiam testatur in clausula huius epistolae Thurius noster. Qui quantus vir fuerit, noverunt scholae et ecclesiae Ungaricae. Cuius filius Georgius Thurius Heidelbergae 1600 Melissaea lauro coronatus, parenti clarissimo tale scripsit epitaphium:

Thurinum genuit, docuit Witeberga, Philippo
Doctore, ossa tenet Szantovia, astra animam.

Eius mentionem honorificam facit Theodorus Beza in Epistolis Theologicis et Cunradus Gesnerus in Bibliotheca sua his verbis: »Paulus Thurius Pannonius in Albana disputatione orthodoxam de Deo doctrinam erudite et fortiter defendit« etc. Hanc tanti viri epistolam, a Johanne Boccatio Cassoviae mihi donatam eo animo in publicum prodire cupio, quo autor ipse eam se scripsisse in exordio testatur. Vestris autem nominibus, viri observandi, illam inscribere volui, ut vel hoc indicio testarer meam observantiam in utramque cultam et orthodoxam gentem vestram, simulque ostenderem animum gratum pro vestris pristinis in me beneficiis. Quocirca rogo et oro, ut eam placide accipiatis et per otium benevole perlegatis. Videbitis mirabilem in crucis tolerantia sanctorum communionem et simul animadvertetis exilium vestrum longe felicius esse multorum in patria sua permansione. Bene et feliciter valete, viri eximii et me meosque pristino favore vestro complecti

1617.

Jan. 1. Literas accepi Heidelberga a domino Stephano Varsani,[1]) quibus epicedion petiit a me in obitum patris sui, quas ut hoc anno primas, e vestigio ominosas esse metui.

27. Februarii hora media octava nata nobis filia.

5. Martii baptizata Maria Magdalena a reverendo domino Chistophoro Chitraeo.

10. Martii mortua est filiola nostra Maria-Magdalena.

30. Aprilis ultimo ♀ Heidelbergae in senatu sacro constitutus sum rector scholae Oppenhemicae.

8. Maii. Migravi in collegium.

12. Solenniter introductus sum.[2])

* * *

Anno Domini 1573. circa festum S. Michaelis natus est Cunradus Vietor Fridberg.

---

ac prosequi dignemini et reputate mecum ad nos potissimum patria extorres pertinere vulgatum illud :

> In preces non cesses, venient post semina messes,
> Post lacrimas risus, post exilium Paradisus.

Oppenhemii, 8. Octobris, quo die ante quinquennium ibidem cum Cunigundi Ferinaria, magni illius Casparis Crucigeri Witebergensis nepte relicta, fide etiamnum aerumnarum mearum socia nuptias celebravi, quibus finitis, aggressus fui editionem secundam Bibliorum nostrorum, quae res, ut spero, non fuit inutilis ecclesiis Ungaricis. Quapropter aeternum sit laus et gloria maxima Christo. Anno Dn. 1616. V. V. D. D. observantissimus Albertus Molnar scholae ibidem collega.«

[1]) Varsányi P. István heidelbergi egyetemi tanuló atyja, Varsányi András lelkész emlékére kérte e gyászköltéményt. Hogy kinyomatta-é, annak nem találtuk semmi nyomát.

[2]) Itt megszűnnek a Napló rendszeres bejegyzései. Az ezután következő családi adatok, valamint azon bejegyzések, melyek azt tüntetik föl, hogy Molnár évről-évre hol vett urvacsorát, a Napló elibe irott jegyzőkönyv két külön lapját (514[b] és 515[a]) foglalják el. Az élete későbbi éveire vonatkozó adatokat ezután kiadott művei előszavaiban és ajánlóleveleiben szórta el, innen közöljük a legfontosabbakat. 1618-ban Scultetus egy német művének magyar fordítását adta ki ezen czim alatt: »*Secularis concio evangelica*, azaz jubileus esztendei praedikatzo . . Németül praedikáltatott Haydelbergában szép innepi szenteletben . . Scultetus Ábraham által . . E Germanico in Ungaricum sermonem conversa . . per Albertum Molnar Szenciens. rectorem scholae Oppenhemicae. Oppenheimii typis et aere Hieronymi Galleri Basileens. 1618.« 4°. Tartalma az ünnepi beszéden és imádságon kivül: 1. Az anyaszentegyháznak közenséges imádsága . . mellyet az magyarrá forditott Haydelbergai Catechismus után is kinyomtattak Pápán 1577. esztendőben. Huszár Gál praedicator betüivel (47—50. l.). 2. Pápistaság esmertető, evangelium szerettető és isteni háláadásra indító énekek, az mint elejénten Bártfán, Debreczenben és egyébütt vóltak kinyomtatva: 1. Az Istennek irgalmasságáról. 2. Az Antichristus országa ellen. 3. Más azonféléről. 4. Pál érsek levelére való felelet, kit irt volt az keresztyén praedikátoroknak anno 1548. 5.

Anno 1581. 19. Novembris nata Cunigunda Ferinaria, uxor eius (nunc mea); nuptiae celebratae 1598. 12. Octobris.
Anno 1599. 19. Novembris nata Magdalena.

Panasza Christusnak, hogy ellene támadnak ez világiak. 6. Kétfélé hitről: a Christusbeli és az pápai foltos hitről, s ezután Dávid 101-dik (»százelső«) zsoltára Spethe András és Molnár fordításának latin és magyar szövegével (50—74. l.). [A hat ének Szkhárosi Horváth András énekei, a 3-iknak czime Szilády Áron kiadásában (R. m. költők tára II. 227.): »Emberi szerzésről.«] Külön czimlappal (Czimvignette: Mária a gyermek Jézussal): »Appendix de idolo Lauretano.« A Loretoi Casa Santa története egy 1499. évi velenczei nyomtatvány után, Vergeriusnak erről szóló intése, Petrarcha, Mantuanus epigrammái s több hasonló tárgyu szemelvények. (75—103. l.) Magy. vonatkozása van a következőknek: »Specimina bellicae curiositatis et tyrannidis pontificiae. Ex narratione historica obsidionis Canisiae desumpta. (94—7. l.) és »Epistola d. v. Joachimi Camerarii scripta Viennae anno 1568. magnifico domino Francisco Posgai vayvodae Ungaro« (100—101.) s egy hangjegyekkel ellátott »Hymnus, illucescente evangelio in Ungaria cantari solitus«. Kezdete: »Iuste iudex Jesu Christe«. (102—103.) A mű Bethlen Gábornak van ajánlva, az ajánlás után áll Boithi V. Gáspár latin »Ódá«-ja Bethlen Gáborra, s Szentkirályi M. Benedek üdvözlőverse Molnárhoz (»Scripsit Heidelbergae 4. Jan. 1618.«). Az ajánlólevél életrajzi vonatkozásu részei: »Qui de referenda gratia praescribunt, serenissime princeps, monent inter alia, ne clam gratiam referamus. Ingratus enim est, ut ait Seneca, qui remotis arbitris gratias agit. Quocirca cum Celsitudini Tuae pro acceptis beneficiis hactenus privatis tantum literis gratias egerim, ingratus videri possem, nisi publico etiam aliquo indicio animum gratum declararem. Quandoquidem et Tuae Celsitudinis manifesta sint in me merita et publice nota de me eiusdem existimatio honorifica . . . In scholas autem et studia literarum munificentiam tuam merito depraedicant studiosi eruditi, liberali sumtu a Tua Cels. in academias promoti atque summis potentissimisque imperii huius principibus literis tuis commendati. Cum quibus studiosis praestantissimis commune est mihi votum illud: »Vive diu felix Gabriel, Christo duce, princeps.« Caeterum hortatui T. Celnis et dominorum popularium petitionibus libenter parebo scriptisque necessariis patriae pro meo modulo inserviam fideliter, modo a serenissimo electore Palatino, magistratu meo clementissimo functionem tranquilliorem et edendis libris convenientius otium, vel Tuae Cels. respectu impetrare queam. Spero autem me impetraturum fideli intercessione magnorum meorum patronorum, quos mihi iam olim apud illustrissimam ipsius Celsnis aulam conciliavit divina benignitas. Quos inter, honoris causa nomino magnificos et amplissimos viros dn. Christoph. à Gryn, cancellarium magnum, dn. Petrum à Brederode, illustrium confoederati Belgii ordinum apud Germaniae superioris principes legatum splendidissimum, dn. Georgium Michaelem Lingelshemium, dn. Lud. Camerarium, ipsius Cels. consiliarios intimos. Dum autem literarium istud spero et praestolor otium, praemitto ad Cels. T. in animi grati et observantis arrham hanc Concionem Secularem reverendi dn. Abrahami Sculteti. Nempe specimen gratae laetitiae reformatarum per Germaniam ecclesiarum, in quibus magna solennitate fuit celebratum hoc Jubilei Evangelici festum. Utinam idem praestitum sit in nostra patria! Non enim minus et nostris grata esse debet instaurata evangelii doctrina, cum prae aliis fere gentibus ipsi fuerint adobruti pontificiis tenebris et tyrannide pressi astuque Antichristiano seducti. Unde illa angelica manu fabricata corona s. Stephano regi a pontifice missa, ut postea totam Ungariam s. Mariae testamento legaret. Hinc illa in marmore inscriptio ingentis templi Cellensis: »Ludovicus rex Ungariae per matrem misericordiae victoriam Turcicam gloriose obtinuit etc. Hinc in sacrario Lauretano ingens illa d. Mariae et eam adornantis cataphracti statua puro

Anno 1602. nata Maria in Augusto.
Anno 1604. Juliana 4. Octobris.
1608. Secessit prior maritus.

argento fusa cum hac inscriptione: »Magnificus dominus comes de Bathor, vayvoda Transsylvaniae et Siculorum comes etc. in honorem Dei genetricis Mariae, quod per intercessionem eiusdem virginis gloriosae a quodam maximo periculo liberatus fuit, anno 1489. dicavit. Hinc tot vendita magnatibus monastica merita, ieiunia, preces, vigiliae, belligerantibus tot alexiteria, praeservativa, adversus varia arma Turcica et Tartarica in bullatis membranis depicta, in Ungaria a magnatibus mihi ostenta . . Oppenhemii Cal. Decembris anno Christi 1617. Quo anno seculari vixerunt ornatissimi et eruditissimi studiosi in duabus clariss. Germaniae academiis Haydelbergensi et Marpurgensi ex Ungaria missi, plerique omnes sacri ministerii candidati, olim in patria Evangelicae veritatis assertores fidissimi: Petrus Váczi, Andreas Gyöngyösi, Stephanus Gelei, Johannes Albensis, Caspar Boyti, Martinus Szilvási, Celsitudinis Tuae alumni. Reliqui eo ordine sunt locati, quo in Germaniae academias venerunt: Daniel Bedő Korodi, alumnus Casparis Szuhai de Kinis; Andreas Pragai, alumnus Michaelis Orvos Surii affinis sui, pastoris ecclesiae Patakinae, Johannis Ötvös, Thomae Szakal; Stephanus Fegyverneki, alumnus Casparis Deres; Michael Caniseus, alumnus Michaelis Jarfas; Andreas Caroli alumnus Georgii Tardi, pastoris ecclesiae Szantoviensis et vicinarum senioris; Matthias Szikszai, alumnus Francisci Redei; Georgius Bakai alumnus Andreae Capi; Matthias Berenyi, alumnus inclytiss. coniugis principis Transsylvaniae; Johannes Putnaki, alumnus reipublicae Debrecinensis; Franciscus Csepei, alumnus illustris dn. Steph. Bethlen; Franciscus Varsányi, alumnus matris viduae, r. viri Andreae Varsányi piae memoriae; Thomas Kökenyesdi, alumnus Stephani Milotai superattendentis Transtibiscani; Basilius Bodzasi, alumnus Francisci Rhedei, filii patris homonymi: Thomas Tiszabecsi, alumnus Ladislai Barkoci; Michael Szepsi, alumnus Andreae Varanai Cassoviensis; Johannes Miskolci, alumnus reipublicae Liszkainae; Stephanus Szikszai, alumnus Nicolai Bocskai; Benedictus Szentkirályi, alumnus inclytae coniugis Stephani Bethlen; Stephanus Peli, alumnus Danielis Nemesnépi pastoris Comjatiensis. Hactenus Heidelbergenses, sequuntur Marpurgenses studiosi: Joh. Füsüs, alumnus fratrum suorum et agnatorum Patakinensium; Thomas Levai, Martinus Muraközi; alumni magnifici dn. Georg. Rakoci; Michael Bélteki, alumnus Benedicti Lakatos Szepsiensis; Franciscus Tornai, alumnus Thomae Debreceni, praefecti Tokainensis; Michael Aszalos, alumnus patris Thomae Aszalos, Michael Vári, alumnus Steph. Petnehazi.« — A m. tudományos Akadémia könyvtárában lévő példányt saját jubilaris egyetemi disputatiójával egybekötve Prágai András megküldte Rákóczi Györgynek, sajátkezüleg irva be egy latin költeményét és a köv. ajánlást: »Generoso stemmatis antiquitate spectabili et magnifico domino domino Georgio Rakoci de Vadasz, comiti comitatus Sarosien., capitaneo Praesidiariorum Onodiensium strenuo etc. domino gratiosissimo. Ex academia Archipalatina electorali mittit summissa cum observantia Andreas Prágai respondens pro themate seculari.« Rákóczi György pedig sajátkezűleg a következőket irta belé: »Soli Deo gloria. Anno 1618. die 12. Maÿ reddita est mihi Sáros-Patak. Non est currentis, neque volentis; sed miserentis Dei. Georgius Rákóczy m. p.«

1621-ben ismét két műve jelent meg Molnárnak az egyik a Frisiustól szerkesztett »zürichi« imádságos könyv fordítása, másik a Latin-görög-magyar szótár második kiadása. Az elsőnek czime: *Imadsagos Könyvecske* . . . mellyet magyar nyelven uyonnan bocsátott ki Szenci Molnár Albert. Nyomtatták Haydelbergában Aubrius Dániel és Dávid atyafiaknak és Schleichius Kelemennek költségével. 1621.« Ajánlotta »Az nemes, tiszteletes és istenfélő Echi Orsik aszszonnak, Mező Szegedi Gáspár uram kedves házastársának, ismét az tiszteletes és nemes Szegedi Anna asz-

Nuptias celebravi cum coniuge mea Cunigunda anno 1611. die 8. Octobris, Oppenhemii.

1612. 31. Julii ♀ natus est meus filius Johan-Albertus.

---

szonnak, Krausz János uram istenfélő házastársának, Szegedi uram szerelmes hugánnak (így!) az nagyszombati ecclesiában kegyes életnek és tökélletes tisztaságnak jó hirrel névvel, tündöklő tüköreinek, nékem keresztyéni szeretettel tisztelendő aszszonyimnak . .« Életrajzi részletei: »Mostan azért tisztelendő aszszonyim csak azt számlálom elő, mi okokból indittattam legyen, hogy ez Imádságos könyvecskét az Ktek becsületes neve alatt bocsássam ki. Ez előtt egy nihány esztendőkkel az magyar Postillának dedicálásával az Ktek ékes gyülekezetinek és nevezet szerint az Kegyelmetek nemes és tiszteletes férjeinek igyekeztem háláadó voltomat jelenteni és bizonyítani. Mert az én felköltözésemnek utánna elsőben és utolszor is ő kegyelmek által érkezett ez illyen munkámban keresztyéni szeretetből nyujtott segedelmem (így!) nagy szükségemnek idején. Ez könyvnek pedig dedicálása kiválképpen Kegyelmeteket illeti: mert noha midőn országunkban járván kelvén, láttam vólna az keresztyén atyafiak kezeknél egy nihány zavaros folyamatu imádságos könyveket, menten szándékom indult arra, hogy mihelt az Isten alkolmatosságot enged, én is bocsássak valamellyet ki, az mi hitünken való tanítóknak más nyelven irott imátságos könyvei közzül, de az Kegyelmetek egy nihányszor megujított kérése és kegyes kivánságának jelensége indított főképpen, hogy az tőlem elkezdett öregb könyveknek kibocsátása előtt ez könyvecskét sietném kinyomtattni. Mellyet az Kegyelmetek szándékommal eggyező kérésére még tavaly elkészitöttem, ki is bocsáttam vólna, még husvét előtt, az mint ez nyáron is kinyomtattatott vólna, avagy az Calvinus Institutioja magyaról, avagy az megöregbitött Dictionarium, hogyha az nyomtatásban munkálkodó ifiuság hadi hirekkel másuva nem vonyatott vólna .. Ez könyvecskét azért, mellyet Kegyelmetek kértére siettem elkészíteni, mind ez illy veszedelmes időkben is, vegye Ktek olly szivvel és jókedvvel, az melly jóakarattal és tiszta szeretettel tőlem Kegyelmeteknek dedicáltatik és küldetik és az szent bibliát s egyéb hasznos könyveknek olvasása után házi gondviseléseknek elvégezései között ezt is olvasgassa néha Ktek, miglen az mi keresztyén felséges Gábor fejedelmünknek kegyesen meghagyására az Calvinus János magyaról fordított Institutióját és Rákoci György uramnak ő nagyságának intésére az bódogult Kecskeméti Elekes János praedikátornak az sz. János Jelenésére irott praedikátzioit is kibocsáthatandom. Melly könyveknek idejében kibocsátásában való szándékomat két dolog késleli kiváltképpen. Első az könyvárosoknak hadaktul való félelmek és azoknak nyomtatásban munkálkodó legényekből való szükségek. Másodszor az én szükölködő állapatom. Mert az mint az deákok szólnak: Lunae radiis non maturescit botrus, az holdvilágtul nem érik meg az szőlő, hogyha az nap fény nem érleli, azonképpen én is igen lassu serenséggel nevelhetem és készíthetem el ez könyvbéli gyümölcsöket az szükségnek terhe alatt. Mert az szükség miatt való szomoruság nem kicsiny homályositására vagyon az illy munkára kívánandó elmei vidámságnak. Megigérték jóllehet ez könyv titulussa alatt megnevezett főkönyvárosok, de nékem igen kevés jutalommal, sőt az corrigálásban jövendő nagy fáratságommal és házam népére való gondvilesemnek (így!) is fogyatkozásával. Ez mellett pedig készebbeknek is mutatják magokat az megjobbitott Dictionariumnak és az ő kértekre megforditandó Martyrumkönyvnek kinyomtatására, hogy nem egyéb könyveknek, avagy az Elekes János megemlitett prédicatioinak kinyomtatására. Nem is csudálom ez félelmes időben, jövendőre tekintéléseket (így!). Látom egyébképpen hozzám, nemzetségünkhöz és az igaz tudománnak előbbmozdítására való akaratjokat és szándékjokat. De nem nyujtom tovább beszédemet, hanem ez könyörgésre tanitó könyvnek dedicálását imezen az ohajtáson végezem el: Támaszszon az irgalmas Isten olly patronusokat, az kik efféle munkára nyujtsák adakozóbb kezeket,

1614. die 31. Octobris nata filia Elizabeth Samariae.
1617. 27. Februarii nata filia Maria Magdalena, denata anno eodem 10. Martii, Oppenheim.

---

kiknek jótéteményekkel menekedhessem meg az enyimekkel ez szüntelen rajtam regnáló szükölködésnek terhe alól és mehessek elő az fen megnevezett könyveknek elkészitésében és az szent bibliának ékessebb és hasznos registromokkal való kibocsatására is elérkezhessem. Áldja meg az mindenható Isten az csehországi felséges Friderik királt, ez Palatinatusnak kegyelmes fejedelmét és ő felségének hivséges gubernatorit és consiliariusit, kinek Isten után segedelmével élek ez helyen. De némelly idegenekre irigykedők azt tartják, hogy illendőbb vólna azoknak költségekkel tápláltatnom, az kiknek szólgálni igyekezem és immár is szolgáltam szükséges könyveknek kibocsátásával. Én ezenben Istenre bizom magamat, kinek kezében az királyoknak szivei és oda hajthatja, az hová akarja. Tartsa meg az ur Isten Kegyelmeteket sok ideig jó egésségben és bódog állapatban, mind az Ktek nemes és tiszteletes ferjeivel és egész gyülekezetivel egyetemben, Amen. Adatott Haydelbergában, Augustus hónak tizedik napján, Christus urunknak 1620. esztendejében. Kegyelmeteknek az Christusban joakaró szolgája Szenci Molnár Albert.« — Másik müvének czime: »*Lexicon Latino-Graeco-Ungaricum*, iam recens tertia cura recognitum . . Anno 1621. Heidelbergae, typis viduae Joh. Georgii Geyderi acad. typogr. impensis heredum Wechelianorum, Danielis et Davidis Aubriorum et Clementis Schleichii.« Az ajánlólevél Bethlen Gábornak szól. A mellékelt »Dictionarium Ungarico-Latinum«-ot Bethlen István kormányzónak, a »Syllecta Scholastica«-t fiának ifju Bethlen Istvánnak ajánlotta. E »Syllectá«-ban paedagogiai szemelvényeket közöl Bilstenius, Zepper, Hieronymus (A nőnevelésről), Agricola Rudolf, Mosellanus, Frischlinus (»peregrinans in Ungaria anno 1584«) müveiből s azokhoz külön czimlappal a felsőpfalzi tantervet is mellékeli. A Bethlen Gáborhoz, »urához és jóltevőjéhez« intézett ajánlást Attila és Mátyás király dicsőitésével kezdi, az előbbiről megjegyezve, hogy ha Homérosa vagy alkalmas irója akadt volna, tetteinek dicsősége által felülmulná a legünnepeltebb nevü királyokat is; majd párhuzamot von Mátyás és Bethlen között s azután tér át a szótárakra, mint a Calepinuséra »cuius medulla, sive epitome est hoc nostrum Lexicon« és saját szótárára »quod de patria bene merendi studio non sine vigiliis hac hieme recognovi et innumeris pene vocibus adauxi ». . . Succurendum fuit — irja — puerorum et pauperiorum studiosorum neccesitati tali idoneo et facilioris pretii compendio. Factum probant venerandus dominus doctor David Pareus. cl. dn. Joh. Piscator, excell. dn. Georgius Remus iurisconsultus, fautores mei eximii et alii amici, quorum applausus subsequentur praefationem. Porro quoniam hunc librum testem exstare cupio, ut antea dixi, observantiae et amoris mei erga Tuam Maiestatem et patriam caram, ubi hanc lucem primo aspexi et hunc sperem caeteris a me editis (post Biblia sacra) libellis vivaciorem et talem eum fore mihi spondeant praestantissimorum virorum Wechelianorum heredum, Danielis et Davidis Aubriorum ac Clementis Schleichii amicorum meorum industria ac de republica literaria bene merendi studium. Lubet ideirco hic paucis annotare (ut et alibi facere me memini), quibus adminiculis, mihi de patria amabili qualitercunque mereri licuerit. In hac Germania literatissima nutricios mihi Deus ille pater luminum »cura fideli qui fovet advenam« inprimis conciliavit serenissimum Bohemiae regem Fridericum, imperii huius primarium electorem Palatinum, cuius pia liberalitate etiamnum me meosque sustento. Item ipsius Maiestatis cognatum illustrissimum comitem Palatinum Johannem ducem Bipontinum, Palatinatus Rheni proprincipem, eruditorum Maecenatem clementissimum, deinde illustriss. principem Mauritium Hassiae Landgravium, literatorum patronum literatissimum ac benignissimum, necnon illustriss. principem Christianum Anhaltinum, Ascaniae ducem, superioris Palatinatus electorii administratorem . . . Secundum hos principes illustrissimos merito hic veneror magnificum ac nobiliss. dn. Joan-

⊙ 1618. die 2/12 Maii natus est Paulus filius meus Oppenheim.

1620. die 19/29 Novembris nata filia Elisabeth Cunigunda, denata anno 1622. 17/27 Septembris.

1623. die 15/25 Aprilis nata filia Maria Elisabetha Hanoviae,[1]) denata ibidem 1. Septembris anno eodem.

* * *

Anno Domini 1595. Argentinae degens in collegio Wilhelmitano 25. Decembris ♄, ipso die festo nativitatis Christi (postea 1596. Pentecoste) 1. **coena sacra sum usus** primo in pago Büschweiler.

2. Heidelbergae postea 1596. 1597. 1598. 1599. 1606. 1619. 1620. 1621. 1622.

---

nem Christophorum a Gryn in Weyersperg, cancellarium magnum, item magnificos et ampliss. dominos Petrum a Brederode, illustrium ordinum confoederati Belgii legatum splendidissimum et Georgium Michaelem Lingelshemium electorium consiliarium intimum, eruditionis Atlantem fidissimum, ambos compatres meos suspiciendos (sic!). . . Saepe item refocillavit me bis gemina illa orthodoxa ecclesia Gallo-Belgica Francofurtensis et Hanoviensis. Ex Ungaria et Transsylvania post reditum in Germaniam praeter Tuae Maiestatis quater missa honoraria, ab illustri ac spectabili dn. Georgii Rakoci de Felsővadász etc. in meis meorumque necessitatibus bis accepi missum solatium, semel ab egregio viro d. Matthaeo Viceji Claudiopolitano . . . Haydelbergae Calend. Martii anno Domini 1621.« — Üdvözlő verseket irtak hozzá: Pareus David (a kinek levelét is közli Molnár az üdvözlő költemények élén), Pasor Mátyás, heidelbergi mathem. professor, Kaposi S. János a pataki iskola, Rakai Márton a debreczeni, Borsai Márton a váradi iskola volt seniorai, Tolnai Pastorius István, Debreczeni Nagy Ferencz, Pécsváradi B. Péter, Szántai C. Mátyás s az első (1604) kiadásból átvette a Piscator és Rem György költeményeit.

[1]) Itt tartózkodott még a következő év márczius havában is, a mikor az »Institutio« fordításának nyomtatására ügyelt föl. E fordításának czime: »*Az Keresztyéni Religiora és igaz hitre valo tanitás.* Mellyet Deakul irt Calvinus János . . . Magyar nyelvre forditott Molnár Albert. Nyomtattac Hanoviaban Aubrius Daniel s David és Schleikius Kelemen Költségeckel. 1624.« Ajánlotta »Az felséges és hatalmas Gabriel fejedelemnek, az római sz. birodalom fejedelmeinek fényes rendin valónak, Erdélyország fejedelmének, székelyek ispánjának, Magyarország részeinek urának, Opolia és Ratiboria tartományok herczegének, a magyar nemzetségben gyüjtött Christus anyaszentegyházának kegyes patronusának«. Ez ajánlás életrajzi vonatkozásu adatai: . . . »Könyörgöttek az mi atyáinknak bódog emlékezetű lelki pásztorai, könyörgöttek egyházi éneklésekkel is az hivő községgel egytemben (igy!), hogy az Ur Isten adjon jó és keresztyén fejedelmet az ő kettős kereszt alatt nyomorgó népének. Nem sietett jóllehet az mennyei szent Atya, de el sem feledkezett az ő könyörgésekről. És Felségedet adta nemzetségünknek alkomatos időben kivánatos fejedelemül és olly fejedelemül, kit az én régi jóakaró atyámfia az Christusban, Keserüi János, Felségednek hivséges lelki pásztora hozzám irt levelében méltán nevez második Josiásnak. Mert az miképpen ez Josias király feltálálván az törvénnek könyvét, azt nagyra becsülötte és az leromlott isteni tiszteletet nagy buzgósággal felállatta, azonképpen hogy Felséged is szereti az szent Bibliát, annak én magam bizonyos jelenségét láttam és Felséged környülforgott hiv embertől hallottam, hogy F. még ifiabkorában, constancinápolyi követségében háromszor olvasta által az Bibliát. Hogy Felsd. az isteni tiszteletnek megtartását és jóbbítását szive szerint kivánja, bizonsága annak az fejérvári gymnasium éppitése és öregbitése, az fejedelmi bibiliothecának (igy!) gyüjtése és ez Németországbéli acade-

3. Neamarcki in superiore Palatinatu 1600.
4. Herbornae Nassoviorum 1601.
5. Francofurti ad Moenum 1602.
6. Ambergae in Palatinatu Superiore 1602.

---

miákból is tudós embereknek oda hivatala. Az anyaszentegyháznak és nemzetségünknek jövendő hasznára és jó állapotjára néz szerelmes ösének és fogadott fiának, mig az idő engedte, hires academiában tanitatása, sok tanúló deákinak Németországban nagy költséggel tápláltatása. Az mi az én magam személyét illeti, Felsnek hozzám való fejedelmi kegyelmességét és gyakran való jótéteményét az mint ennekelőtte való irásimban is fogadtam, nem szünöm meg hálaadó szivvel hirdetni életemnek végeiglen. Mert miulta az Istennek csudálatos gondviseséből (igy) cselédestől ismét felköltöztem ez Renus és Moenus vizeinek mellyékére, Fels.nek ottan ottan kegyelmes leveleit és gyakran kegyes segedelmét is vöttem. És minekutánna Felsd ez Institutiónak magyaról forditását nékem kegyelmesen megparancsolta, nem szünt meg Fels. ebben való munkámat mindenképpen előbb mozditania. Ez könyvet azért, mellyet Felséged kegyelmes parancsolatjából és Rákoci György Uramnak ő Nagyságának kívánságára és égyéb (igy!) hívséges jóakaróimnak ottan ottan megintésekre, az mint tőlem legjobban lehetett, ugy bocsáttam ki (igy!), alázatos szivvel Felségednek dedicálom és kegyelmes ótalmazásában ajánlom, miglen az Ur Isten alkolmatosságot enged az Felségedhöz való költözésre, arra az kivánatos hivatalra, mellyet Felséged parancsolatjából Gelei István uram hivségesen megirt az elmult esztendőben Kassán költ levelében. Azonközben tekintse kegyelmes szemmel Felséged ebben való munkámat, ugy mint ennekutánna éltemig való hivséges szólgálatomnak bizonyos zálagát, szerelmes attyafiával az nagyságos Bethlen István uramnal, Erdélységnek gubernátorával, Rákoci György urammal ő Nagyságával és egyéb hiveivel egyetemben. Immár az Calvinust ő magát olvassa Felséged. Áldja meg az mindenható Isten Felségedet mindenféle javaival és tartsa meg sok ideig jó egésségben, békeségben és bódog állapotban, szent fiáért az Ur Jesus Christusért, az ő áldott szent nevének dicsőségére, az egész keresztyénségnek javára, az mi nemzetségünknek állandó örömére és az mi keresztyéni igaz religion való anya az. egyházainknak éppületekre, Amen. Irtam Hanoviában, Bőjtmás [márczius] hónak XIII. napján, az mi urunk Jesus Christusnak 1624. esztendejében. Felségednek alázatos és hivséges szolgája Szenci Molnár Albert.« — A mü végén egy külön czikkben sorolja föl jóltevőit: »Szenczi Molnár Albert az keresztyén olvasóknak és kiváltképpen az kiknek nevök itt megemlitetik, Istentől békeséget, idvösséget és minden jókat kiván és szolgálatját ajánlja. Az tőlem ez ideig kibocsátott könyvek környül való szokásomról itt sem feletkeztem meg, keresztyén olvasók, hogy tudniillik feljegyezzem azoknak nevöket, az kiknek Isten után kegyelmes és atyafiui szeretetből nyujtott segedelmekkel vihettem véghez ez illyen munkát és ezenközben mint táplálhattam legyen feles cselédemet ez felötte szük helyen és ez veszedelmes drága időben. Hogy illyenképpen az kik efféle munkánkból valami hasznot vehetendnek és az enyimek is idővel láthassák, kiknek és mellyeknek maradékinak legyenek ők is én utánnam hálaadó szólgálatra kötelesek. Ez könyvnek fordisat (igy!) azért Oppenhemiumban kezdtem el és osztán Haydelbergában végeztem el az inséges állapatban, holott az veszedelemkor keményen megsanyargattatván és könyveimtől megválva, minden marhácskánktul megfosztatván, költöztem ide Hanoviában és itt olvastam ismét ujonnan az fordítást meg. Ez három helyeken vöttem segedelmet: Az mi felséges Gabriel fejedelmünktől és ő felségének Istenben elnyugott kegyes házastársától, Caroli Susánna fejedelemaszszonyunktul; Friderik csech királytul és ő felségének nénjétül, ez hanoviai tartománynak özvegy gubernatrixától, Belgica Catharina fejedelem aszszonytul; az hassiai fels. Mauritius landgravius fejedelemtül; az nagyságos Rákoczi

7. Gnadenbergae in monasterio Palat. 1604. 1605. 1606.
8. Sigenae Nassoviorum anno 1607.
9. Marpurgi 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612.
10. Hanoviae 1608. 1611. 1622. 1623.
11. Oppenhemii 1611. 1616. 1617.
12. Carlati 1615, in Silesia sub ditione domini baronis Schöneich.

Györgytűl és az ő Nagysnak (igy) egynihány pataki hiveitül, holott az istenes és tudós atyafiu, a boldogult Murakőzi Márton testamentum tételében is megemlékezett ügyömről; az Szakmár vármegyei nemes és nemzetes Pető István uramtul; az váradi udvarbirótul Fodor Benedek deáktul, nékem néhai kedves uti társomtul és colosvári Vicei Máthé uramtul; némely kassai keresztyén atyafiaktul, kiknek nevöket még nem tudom. Édes hazánkból a segedelmet nékem ez tanuló atyafiak hozogaták fel: Sonkádi János, az heidelbergai veszedelembe velem eggyütt szenyvedett atyafiu, fejedelmünk ő Fels. alumnusa; Csanaki Máté, Simándi János, Comjáti Dávid Mátyás, Téjfalvi Márton, az nag. Perényi Gábor alumnusa, Mező Laki Miklós, az nemzetes és vitézlő Gáspár Jánosnak fejedelmünk ő felségének fő hopmesterének alumnusa és Váradról Félegyházi Sámuel deák. Itten pedig Hanoviában az három nemzetségből való külön ecclesiáknak főfő praedikátori: német Wildius Dániel János, franciai Boesius Kelemen, bélga Isaac Bootzius Frankfurtban is az Gallica és Belgica ecclesiáknak praedikátorai: Timotheus Poteratius és Matthaeus Turnemainus gyakran hivséges segedelemmel voltanak. Az elmult nyáron pedig, midőn az nyomtatók ez mi Institutiónk kinyomtatását télre halasztanák, hiv barátimnak tanácsából, Ábrahám Scultetus uram vejével Gvolfius Reinharddal, a Renuson az tengermelléki városokba hajózván, Belgiumban mindenütt nagy szeretettel fogadtak bennünket és szép segedelmekkel is tiszteltek meg egynihány városoknak seniori és tisztviselői, az kiknek esmeretségekben jutottunk régi barátink által, ugymint Coloniában, Vesaliában, Embricában, Reszszába, Arnheimiumban, Hardervicumban, Amsterodamban, Lugdunumban, Hágában, Roterodamumban, Dodrachumban és Ultrajectumban. Ez télen pedig, mig ez könyvnek nyomtatása tartott, ez jelenvaló husvéti sokadalomig munkámért minden héten másfél imp. tallért adtak az könyv titulusán megnevezett bibliopolák. Az kik nagy Szombatból, (igy!) Szegedi Gáspár uramnak hivséges gondviseléséből és Sáros-Patakról, Suri Mihály és Szepsi Bényés Pál praedikátor uramnak kegyes intésekből, keresztyéni collectát küldtenek, azoknak nevei következnek az A, B, Ce szerint; holott az P. Patakiat, az Sz. betük Szombatit jegyeznek: Aszalos Mihály P. Balog István Sz. Bédi István Sz. Békési Mátyás deák P. Berényi Márton P. Bornemisza János Sz. Bornemisza Tamás P. Bosenik János Sz. Csobányi Miklós Sz. Debreceni István deák P. Demeter János Sz. Gal Péter Sz. Gombkötő Mátyás Sz. Hévizi János Sz. Job Gáspár Sz. Job István P. Kádas Mátyás P. Kevi István deák Sz. Kóla Thamás P. Krausz Jánosné Sz. Lőrinczi István Sz. Lukács deák P. Matocsi Thamás P. Munkácsi István Sz. Nadházi Péter deák P. Óvári János Sz. Paxi János Sz. Pesti Gergely P. Petes Mihály P. Rohoncz György deák Sz. Sánta Pál Sz. Szabó Benedek P. Szabó Miklós Sz. Szabó Thamás P. Szegedi Gáspárné Sz. Szegedi Boldisárné P. Szücs Pál Sz. Tolnai Ferencz Sz. Varsányi Mátyás Sz. Udvari Ferencz Sz. Udvari István Sz.« 1624. aug. 3-án már útban volt Molnár Magyarország felé, ekkor küld neki Bethlen Gábor 48 forint utiköltséget: »Reverendo viro domino Alberto Molnár Zenczіensi ex Sylesia ad partes regni Hungariae superioris, ad benignam suae Serenitatis commissionem pedem moventi pro sumptu viatico iussu et mandato suae Serenitatis per certum tabellarium misi fl. 48.« B Radvánszky, Udvartartás és számadáskönyvek I. (1888) 189. Későbbi életrajz adatait l. *Levelezés* 1626. és 1630.

13. Casselis in Hassia 1623.
14. Hagae Comitis in Hollandia 1623.
15. Dantisci in Prussia 1624.
16. Cassoviae in sacello regio 1625.
17. Somosini cum magnifico domino Monaki 1625.[1])

---

[1]) Ezen Monaki Miklós és neje Csitneki Anna megbizásából szerkesztette a köv. emlékkönyvet: »*Consecratio Templi Novi.* Az az, Az Vyonnan feleppitetett Bekeczi Templumnak dedicalasa es megszentelésekor . . . ez 1625. Esztendőnek első napján tétetött praedicatiók . . Cassan, Schultz Daniel által 1625. Esztendőbe.« A mű tartalmát Szepsi Mihály tarczali »főpraedikátor és Abaujvár s Torna vármegyékben levő tanitóknak seniora«, Prágai András szerencsi lelkész egyházi beszédei, Tasnádi Mihály latin oratiója, Molnár két praedikátiója és két fordítása; az egyik: »Szent irás szerint való rövid tanitás az bálványképekről, mellyet Scultetus Ábrahám bocsátott ki, mostan pedig az bekecsi templomnak commendálására magyarrá fordított Szenci Molnár Albert« és »Hivséges és idvösséges tanácsadás Az olly házasságról, melly két ellenkező religion való személyek között lészen. Mellyet Petrus Molinaeus franciai nyelven irott, osztán németből magyarra fordított M. A.« Továbbá a 107. zsoltár fordítása, Alvinczi Péter »Dedicatio regii sacelli Cassoviensis« cz. magyar egyházi beszéde. A mü elején Váczi Gergely (latin), Chertvelyesi János zambori praedikátor magyar leoninus versekben irt üdvözlő verse (tőle a 114 lapon is van egy hexameterben irt költemény) s Prágai András, Kistalliai István tarczali rektor (2) költeményei állanak. A művet Ványai Illyésnek a hizelgésről szóló magyar verse zárja be. Molnár a saját praedikatiójában a 152. lapon magáról is megemlékezik: »Nem csuda-é az, hogy itt az mi országunkban ennekelőtte husz esztendővel, itt Kassán elkezdvén egész Erdélig mind el akarták az evangeliomot nyommasztani, annak igaz patronusit a magyar nemzetségben elakarták törleni, de sokaknak reménsége fölött ottan hamar felszabaditatott az evangeliomnak folyása. És mit mondjak többet: nem elég csuda-é, hogy itt ez helyen is igaz evangeliomi vallásu keresztyén fejedelem birodalma alatt lakunk? Szinte csak ez is csuda, hogy az ki most ezt magyaról irom az Isten anyaszentegyházának dicsőségéről, ennekelőtte három esztendővel meszsze földen felfiggesztetvén kinoztattam, pörsöltettem az ellenségtül. Hálaadó szivel (igy) mondom azért, hogy »nagy az ur, a mi Istenünk és megfoghatatlan az ő országlásának módja«.

II.

LEVELEZÉS.

I.

1591. jun. 2. Szencz.

Molnár Benedek levele. Tudósítja Albert öcscsét szükölködő családi állapotjáról s az atyja által kölcsönkért három forintot küldi részére.

Kivánok Istentől minden testi és lölki jóknak megadását. Továbbá állapatunk felől azt irhatom, hogy jó egészségben vagyunk, mind az kik akkor voltunk, mikor itthon voltál; meg Isten által egyvel többen vagyunk. Ismeg életünk felől azt irhatom, hogy nagy szegénségben vagyunk mostan, de azért mindazáltal nehéz néven ne vegyed, hogy illen szükségedkoron semmit nem küldhetünk, mert bizonyára hogy mink is szegénik *(így)* vagyunk, de azért el ne szünjél attól a dologtól, hogy levelet valamikor hallasz ide jövő embert, hát mindenkoron irj, netalám valamikor Isten jobban adja itthon is dolgunkat, hogy bévebben lészünk költséggel, hát küldünk. Nagyörömest volnánk most is rajta, ha küldhetnénk, mert bizonyára ettől az német dijáktól el mernénk küldeni, ha volnat *(így)* mit.

Továbbá én is magam felől azt irhatom, hogy hála Istennek, hogy jó egészségben vagyok, melyet kivánok Iste(n)től teneked is; azért, jó öcsém, megbocsásd, hogy az mire engem is kértél volt, hogy egiknek is nem tehetem szerit; továbbá Isten adjon minden kivánságod szerint jó előmenetelt az tanuságban; Isten tartson és á(l)gy(on) meg minden jó szerencsével. En irtam, te szegén bátyád, az mint tu(d)tam, azért megbocsásd, ha valami vétek vagyon az irásban, mert ezt is csak sietve irám az kevest, azért légy jó egészsé(g)ben.

Azért imiáran emlékezem afelől is, hogy migen az levelet megirám, addig az apám kért háro(m) forintot, azt kül(d)heti föl, annál többet söm, vegyed jó néven, mig több lehet; legyen vége irásomnak.

Költ Szempcen szintén pünkösd napján, regvel hétórakorán 1591.

Molnár Benedek bátyád.[1])

Külczim: Ez levél adaség Vitemvergában Albertus Szepczinek, *(így)* nekem szerelmes öcsémnek tulajdon keziben hiven. 1591.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

[1]) A nevét aláirni a levélíró siettében elfelejtette; Molnár A. pótolta azt.

II.

1592. Szencz.

Molnár Benedek levele. Tudósítja öcscsét vagyoni helyzetéről s száz pénzt küld neki.

Kivánok Istentől ő szent fölségétől minden testi és lölki jóknak megadását, mint szerelmes öcsémnek. Továbbá im értem állapatod felől mit irtál, hogy nagy szükséges helyen vagy, azért kölene segétséggel lennünk, tartoznánk vele, de itthon mostan ol nagy szegénségben vagyunk, hogy megmondhatatlan dolog: mert az atyámnak egy akó bora sincsen; azért termett volt mintegy 12 akó, de mind adóságban kölött adni; jóllehet hogy énnékem termett volt 14 akó borom, de voltam negyven forinttal adós, oda köleték adnom. Szinte szegén vagyok, nem ugy, mint az előtt, hogy itthon voltál, azért im kérek valami száz pézt kölcsön felebarátomtól, értvén szükségedet, vegyed jó néven én szegén legén voltomtól, örömest szível-lélekkel volnék rajta, hogy többet küldenék, hogyha volna.

Továbbá magam felől azt irhatom, hogy lakásom otthon vagyon atyámnál aratástól fogva; hogy bizon szolgát nem fogadhata takarodásra: ugy elmenék haza házához, immár otthon vagyok egy ideigi *(így)*. Azért arra ké(r)lek, hogyha az levélirásban valami vétek vagyon, megbocsássad, mert otthon sem voltam, hogy leveledet hozták, azért hamar érkeztem, hogy még ott volt az levélhozó. Az vérem fiát Lucácsot Trincsinben vittük skólában, oda mentünk volt látni hozája. Isten tartson meg nagy jó egészségben. Azért megbocsásd, hogy többet nem küldhetek egy forintnál, vegyed jó néven. Vale 1592.

Molnár Benedek bátyád, Szenczen.[1])

Más kézzel: Accipies talerum 1. Litteras tuas misi Debreczinum, petens obnixe dominum Tarazk, ut tuam causam ageret. Quid profecerit, nescio; nihil ad me de eo scripsit. Si non absolvit, ego praestabo absolutum et pro viatico tibi primo vere mittam. Tum ex meis etiam aliquid addam, quod nunc summa inopia negligo.

Agriae. *Matthaeus Uyfalvio Weresmarti,*
rector scholae Agriensis.[2])

Külczím: Ez levél adasék az én szerelmes öcsémnek Albertus Molnárnak tulajdon kezében Haydelbergában 1592. Zempczino Heidelbergam; fl. 1. Ungar. adiunctus.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) A névaláirás mindkét helyen Molnár Alberttől.

III.

1595. nov. 10. Genf.

Kügler Dávid levele. Válaszol Molnár levelére s Bézáról ír.

David Küglerus Alberto Molnart S. P. D.

Literas tuas, exoptatissime Alberte, accepi, in quibus intellexi te donum a matre mea accepisse, quare vehementer laetor. De valetudine autem tua valde sum sollicitus, quia nihil mihi de hac re scripsisti. De Beza autem quod scribis, equidem scribis verissime: vir est tam doctus, tam minister verbi divini fidelis, ut nihil supra. Cum primum huc venissem, gravi morbo afflictus iacebat vir ille divinus, sed rursus (divino favente auxilio) convaluit et aliquoties concionatus est, id quam vehementer laetor et tecum haud immerito communicandum putavi.

Novarum rerum hic plane nihil, quapropter te rogo, ut si quid novi forsitan Argentinae sit, id ad me scribas et amicitiam nostram (quamvis corpore simus disiuncti) literis tamen conservari rogo. Vale amice dilectissime.

Datae Genevae 10. Novembris anno 1595.

Amicus tuus fidelissimus

David Küglerus.

Külczím: Honesto ac docto adolescenti Alberto Molnar, amico suo carissimo. Strassburg im Wilhelmer Collegio.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében..)

IV.

1595. decz. 9. Késmárk.

Ambrosius (Lam) Sebestyén levele Bachaček Márton prágai egyetemi tanárhoz. A Magyarország térképének javított kiadásához kért adatok beszerzésére vonatkozólag egy szakértő barátját ajánlja s kéri, hogy ennek nemességi ügyében a királyi kanczelláriánál járjon közbe; tudósítja a késmárki eseményekről.

S. Optime et optatissime domine Martine Bachaczi.[1]) Superiore aestate literas ad te dedi per virum nobilem Sigismundum Wolkenstein, summorum meorum amicorum, domini Johannis Krausii,[2]) provisoris arcis Lübloviae et XIII oppidorum in hoc quidem

[1]) Bacháček Márton (1540—1612.) a prágai egyetem tanára s később rektora, a kinél prágai tartózkodása alatt (1604) Molnár is megfordult.

[2]) Lublai Kraus János fia később szintén a Molnár pártfogói között szerepel s a »Postilla Scultetica«-t többekkel együtt ő neki is ajánlotta. Az ajánlólevélben ezeket mondja róla: »Továbbá szerető Krausz János uram, az kegyelmed dicséretes nevével is azért akartam ez könyvet ékesiteni, mert

Scepusiensi regni Ungariae comitatu sitorum, sed hypothecae iure ad regnum Poloniae pertinentium et domini Matthiae Boborowizi de Heinix sacrae caesareae regiaeque maiestatis tricesimae, seu vectigalium in hac civitate perceptoris affinem. Ad eas literas, quas recte tibi redditas esse non dubito, etsi responsum non accepi, nihilominus cum ad causam amici mei Martini Theophili Wallendorfii, civis Leutschoviensis per calumniosam quorundam adversariorum delationem multiplicibus iniuriis affecti pro viribus promovendam, tabellarium in id proprie conductum istuc ablegarem, non leviter me peccaturum esse existimavi, si tam pulchram et ad te scribendi et tuas, quarum lectio hactenus mihi saepius iucunda fuit, eliciendi occasionem negligerem. Ut autem de eo argumento, quod magnae tibi curae esse, e frequentibus tuis literis facile colligere possum, primum agam, ut annotationem rerum ad corrigendam Ungariae tabulam chorographicam [1]) necessariarum tibi procurarem, apud multos movi sedulo, sed tamen parum adhuc promovi, praeter quam, quod amicus quidam prima lineamenta ducere coepit. Ea ipsa non infructuose augere posset amicus ille meus, cuius antea mentionem feci, cum multum operae in studia mathematica impenderit, si modo ab adversariorum iniuriis nonnihil interquiescere et tempus atque animum tranquillum ad ea tractanda habere posset. Ad eam rem cum fideles amici multum momenti allaturum esse putarent, si literas et privilegia nobilitatis ab imperatoris maiestate impetraret, hactenus quidem negotium id eo deductum est, ut caesarea maiestas se benigne clementerque declararit, quod supplicationi illius locus dandus sit, ut hoc duntaxat restet, ut numerata pecunia, quae de iure et consuetudine regni Ungariae cancellario eiusque administris cedit, literae expediantur, qua de causa tantum sumtuum literis adiecit, quantum alias pendi solere intellexit. Quod si tamen amplius quid requireretur, ne tabellarius re infecta redeat, a te summopere contendo, ut quidquid opus fuerit, vel ipse suppedites, vel ab amico quopiam impetres et has literas meas syngraphae loco retineas, dum quidquid expensum fuerit, restituatur, quo nomine me sponsorem

---

olvastam, hogy az Kegyelmed nemes elei is az magyarországi királyoknak szepesi tartományban hiven szolgáltanak; az Kegyelmed atyja pedig az Szepességi XIII városoknak tisztartója levén, mely hiv patronusa volt az igaz vallásban való tanítóknak, abban az tartományban mindeneknél nilván vagyon. Annakfelette Kegyelmednek is az ország palatinusánál hét esztendeig való secretariusságában hazájának hivséges szolgálatjáért, fáradságaért hálaadatlanság volna feledékenséggel fizetni. Én az én személyemre az kegyelmed jótéteméniért ez tisztességes emlékezettel akartam hálaadóságra magamat kötelezni.«

[1]) Bachaček ez évben adta ki Honter János művét: »Rudimentorum Cosmographicorum . . libri IIII. cum elegantissimis tabellis geographicis recens sculptis et editis . . . Praga 1595.« 8r. Valószinüleg ennek egy ujabb kiadása végett lett volna szüksége ez adatokra.

haud illibenter tibi do. Crede mihi, si quid, re ita exigente, quod in rem mei illius amici sit, abs te profectum fuerit, summo me studio elaboraturum esse, ut non modo sors tibi salva sit, sed etiam foenoris loco petitioni tuae iam saepius ad me institutae, si non omnibus numeris, aliqua tamen ex parte satisfiat. M. Marthius cum ab huius civitatis magistratu e pulvere scholastico ad publici notarii munus promotus fuisset, in eo non ultra trimestre spatium permansit. Vocatus namque a Cremnicensibus ad simile officium, notarii, inquam, nobis valedixit et eo se contulit. Successit ipsi in gubernatione scholastica m. Johannes Mylius, qui fortassis et ipse suis te literis hac occasione compellabit, cum ipse quoque meo illi amico Martino Theophilo Wallendorfio arctioris cuiusdam amicitiae vinculo coniunctus sit. Ne hac epistola ad te veniret prorsus ἀσύμβολος, adieci quosdam pagellas, quas ut boni consulas, oro, atque sub divina protectione bene feliciterque valeas, cupio optoque ex animo.

E Keismark, 9. Decembris anno 1595.

Tuus omni officio ac studio

Sebast. Ambrosius.

A levél élén más kéz írásával: Clarissimo ac doctissimo viro domino m. Martino Bachacio Naumierzicio a Naumierzicz, mathematum aliarumque liberalium artium in inclyta academia Pragensi professori publico etc. domino et amico multis nominibus plurimi faciendo. Prag in der Hohenschul zu erfragen.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

V.

[1595.][1])

Liscovicz Jakab válasza a Molnár segélyezést kérő levelére. Pénzt küld részére.

Salve amice dilecte, domine Molnare.

Legi heri literas tuas, a puero generosorum meorum mihi redditas, ex quibus et sedulitatem discendi tuam et in studiis laudabilem progressum, tum miram in me haud promeritam benevolentiam intellexi, de quibus singulis magis te amo et bene tibi cupio, volo etiam omnibus in rebus tibi prodesse, quando licebit et dabit sese occasio. Etsi autem tuae literae dignae essent, ut verbis etiam aliquibus illis satisfacerem, ut tanto magis crederes mihi acceptas fuisse, ego tamen propter meas occupationes, fretus tua humanitate et quod res non adeo copioso egeat responso, id intermittam, tantum hoc tibi confirmo me daturum operam, ne eas frustra et scripsisse et ad me misisse videaris. Ac ut propius ad earum scopum accedam, iam

[1]) E kelet nélküli levelet azon helyen hagytuk, a hol a Molnár gyüjteményében áll.

quidem tibi non possum ipse obsequi, ut postulatum aliquod vestimentum a me feras, quia nullum tale te dignum et quod esset alicuius usus, habeo, sed postea ubi aliquid tempus dederit et ab aliis tibi per occasionem impetravero, non te negligam, neque tui immemorem me praestabo, interim mitto tibi medium florenum, non te explendo, sed tanquam sponsorem maioris alicuius rei brevi et cum dabitur commoda facultas, subsecuturae. Quod si tibi otium hodie crasve fuerit, ad me accedes, habebis enim qualequale pallium, si poteris illud in aliquem tuum usum convertere a domino Eparassio, tuo populari, qui etiam in meam gratiam magis te complectetur, modo capesse viam coeptam virtutis et doctrinae et urge laudabilem tuam diligentiam, neque te Deus, neque boni deserent. Sed vale et non tantum ama, sed etiam tremulluariae isti scriptioni ignosce: ego non volui compensare tuas literas, sed indicare tantum tibi meam mentem et excitatum erga te studium.

Ex musaeo meo tuus fidelis amicus et paratus

Jacobus Liscovicius,[1])
Cracovius, praeceptor generosorum dominorum
Narussovicziorum, castellani domini in Smolotz etc.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

VI.

1596. márcz. 4.[2]) Gyulafehérvár.

Wentey Ferencznek, Bocskai István titkárának levele Molnárhoz. Köszönetet mond ura és úrnője nevében neki, hogy segítségére volt az egyetemen tanuló »úrfiaknak«; tudósítja atyja állapotjáról, a kit meglátogatott; az úrfiak nevelőjének helytelen magaviseletét megrója; magyarországi híreket közöl vele.

Köszönetem és szolgálatomnak utána minden lelki és testi jókat kivánok az jó Istentül Kegyelmednek megadatni. Az Kegyelmed levelét megadá énnekem Szünnay Pál, melyben mit irt Kegyelmed énnekem, megértettem minden rendiben; azél *(így)* Kegyelmed az én kérésem szerint az iffiaktul[3]) szolgálatját meg nem vonta, hanem

[1]) Liskovicz Jakab 1592. jul. 12 ikén iratkozott be két tanítványával a heidelbergi egyetemre, a mikor Molnár is ott tanult. Valószinüleg innen ered ismeretségük.

[2]) Az uj naptár szerint.

[3]) Kik voltak e főuri gyermekek, a kikről itt szó van, azt már Bod Péter igyekezett kitalálni. A »Rediviva Memoria« XXVII. (helyesen 16.) fejezetében felette hibásan ezeket irja: »1597 . . studiis in hac academia (t. i. Heidelbergensi) diligenter occupatus magnificus Stephanus Bocskai de Kis-Maria, audita eruditionis eius ac pietatis secundiori fama, filios suos dum anno 1596. Alba Julia in Germaniam studii et experientiae causa cum praeceptore dimitteret, Molnaris curae ac fidei commendavit.« S az ehhez adott

a miben az Kegyelmed szolgálatja kivántatott, örömest szolgált Kegyelmed: azt Kegyelmed nagy jól és okoson cselekedte, mert az mely levelet Kegyelmed énnekem irt, azt én asszonyom ő nagysága előtt megmagyaráztam, igen jó néven is vette Kegyelmedtől, nem is leszen ő nagysága Kegyelmedhöz hálaadatlan érette; én is pedig, ha Isten halálomat halasztja, megigyekezem Kegyelmednek szolgálni, hogy Kegyelmed az én kérésemet hiában nem hatta, hanem maga dolgát is hátrahagyván, nagy szorgalmatoson szolgált Kegyelmed nekik, a miben az Kegyelmed szolgálatja kivántatott. Én is pedig, az mit Kegyelmed én reám bizott volt, abban én szorgalmatos voltam: mihelt Szenczre jutottam, mindjárast az Kegyelmed atyját megkerestettem, hozzám hivattam, az Kegyelmed levelét megadtam neki és együtt ettem, ittam vele, az Kegyelmed jó állapatja felől mindent megbeszélettem neki, kin igen örült. Az predicátornak az mely levelet küldött volt Kegyelmed tőlem, azt is az Kegyelmed atyja kezében adtam, mert az az predicátor most nem Szenczen lakik, hanem másütt, de ugyan megküldték azért neki.

Értem azt is az Kegyelmed leveléből: az mi nagyakaró preceptorunk minemű mód nélkül alávalóul viselte ő magát, ki miatt még nemzetségünkre is nagy gyalázatot hozott, azonképpen az urfiakra; azért tudja Kegyelmed azt, hogy én még ott létemben is megmondtam vala Kegyelmednek, hogy énnekem nem tetszik, mert megismertem vala az utban is, itthon is pedig megmondtam, mikor viszhajüttem, mind az úrnak, mind asszonyomnak, hogy jó nem következik köztök, ha meg nem jobbítja magát, azért valamint én itthon megmondtam, szinte ugy lött az dolog ott fen. Imár ő nagyságoknak is más gondviselések leszen az gyermekekre, ám lássa az jámbor imár, ha igen használt vele, hogy az sok jámbor jó intését meg nem fogadta, hanem azt itélte magában, hogy ő mindennél eszesb; nem tudom micsoda orczával fordul valaha ide Magyarországba; ha azelőtt igy ismerték volna ő nagyságok, a mint imár most az főemberek irásibul, soha csak tiz méllyföldig sem bizták volna reá az gyermekeket, azért ő nála nélkül is gondját tudják ő nagyságok viselni az gyermekek-

jegyzetben: »Exstant literae per secretarium Bocskai Franciscum Ventius in hunc finem scriptae; quo anno autem illustres adolescentes sifnul cum magnifica matre exstincti sunt, non inveni notatum ab historicis; id palam est: cum Stephanus Bocskai princeps Transsylvaniae an. 1606. e vita sublatus esset 50 aetatis anno, eum sine haerede decessisse« s a »Gellius Molnarianus« 381. lapján: »Bocskai István és felesége a fiait az tanitójokkal együtt küldötte az németországi akadémiákra 1596. esztendőben Fejérvárról, ajánlja Molnár Albertnek is iródeákja levele által, hogy mint a ki immár beléta-nult a dolgokba, viseljen gondot reájok. Alba Julia 4. Julii 1596. Ventius Ferencz.« Mi legvalószinübbnek azt tartjuk, hogy e tanulók Bocskai István rokonai, vagy még inkább nejének első férjétől származott, tehát mostoha gyermekei lehettek. Czeglédi István is azt irja erről a Bocskay Istvánról, »Malach doctornak szóbeszéde« (1659.) czimű műve Bocskai István zemplénvármegyei főispánhoz intézett ajánlásában: »Maradék nélkül költözék el, noha házastársának néhai Hagymási Katarinának elébbi urától Varkucs Miklóstól valának gyermekei.«

nek. Inkább hiszem, hogy ezután az ő maga erszényére kell az jámbornak szorrulni, ott osztán ugy viselje magát, az mint szereti, de az gyermektűl távol kezd esni, ki ő neki igen nagy gyalázatjára leszen.

Reménlem azt, ha Isten egészségemet adja, én is hamar nap meglátogatom Kegyelmeteket; ezután is kérem Kegyelmedet, jó Albert uram, a miben kivántatik a Kegyelmed szolgálatja, Kegyelmed meg ne vonja magát tűlök, kiért higye el azt Kegyelmed, hogy ő nagyságok Kegyelmedrűl el nem feledkeznek, hanem az Kegyelmed szolgálatjáért megcontentálják Kegyelmedet.

Egyéb idevaló állapatrul Kegyelmed Szünay Pál uramtul mindenekrűl értekezhetik; Istennek hála, békével és egészségben vagyunk és az pogán ellenségen is az Isten naponként diadalmat és jó nyereségeket ad, kiért legyen áldott az ő szent neve mind örök, *(így)* Amen. Tartsa meg az ur Isten te Kegyelmedet jó egészségben és adja Isten, láthassuk egymást békeséges jó állapatban.

Datum Albae Juliae 4 die Martii iuxta nova 1596.

Kegyelmed jóakaró barátja

Wentey Ferencz
secretarius Stephani Bocskay de Bihar etc. ab intimis consilii serenissimi principis Transsylvaniae.

Külczím: Nobili viro domino Alberto Molnar Szenciensi, domino et amico mihi semper observandissimo in civitate Argentina.

(Eredetije papirpecséttel a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

VII.

1596. április 7. Szencz.

Szenczi Szijgyártó (Coriatoris) Lukács levele, melyben Molnárt a szenczi egyházi és iskolai állapotokról és atyja betegségéről tudósítja.

Salutem ac benedictionem divinam in tuisque studiis ab eo, qui est fons et origo omnium bonorum, praecor.

Ceterum, frater carissime Alberte, etiam atque etiam rogo, tamquam fratrem carissimum, mihi velis ignoscere, quod ego a tanto temporis spatio prorsus nullas ad te dederim literas. Causae sunt quam plurimae, sed tamen propter temporis brevitatem et tabellarii festinationem saltem praecipuam causam in medium proferre decrevi, nimirum quod nunquam mihi certus tabellarius obviam venit, a quo literas ad te perferre curassem, et de statu meo te certiorem fecissem, sed nunc, Deo optimo ter maximo sit laus et gloria, idem, qui literas vestras ad nos perferre curavit, ab eo quam brevissime decrevi (ut) de statu meo et parentum meorum te certiorem facerem. De statu autem

meo et parentum meorum sic habeto, quod nimirum, laus sit Deo, fruimur prospera valetudine, quam etiam praecor vobis.

Hortatus es autem, frater carissime Alberte, ut de statu et de nomine eorum, qui hoc loco Zempczini tam pastoris, quam rectoris funguntur officiis, certiorem redderem, sed ut nostrum modo est a Deo flagitatum oppidum, caremus tam pastore, quam rectore. Literas autem illas, quas dederas domino Paulo Laetenei, existimans eum adhuc in hoc nostro oppido fungentem officio, a certo tabellario proferre curavimus, qui sine dubio illas ad manus proprias porrexit. Dominus Paulus enim a domino magnifico, iam duo anni elapsi sunt [1]), quod ex hoc nostro oppido exire conatus est propter confessionem Calvinistam (nam in his nostris regionibus maxima est cavillatio de coena Domini inter confessionem Augustanam et Calvinianam) et allatus est nomine Stephanus Cziczak, minister Augustanae confessionis et iam ille transmigravit 22. Martii et iam ab illo temporis spatio prorsus caremus tam pastore, quam rectore. Franciscus similiter Vasarhelinus transmigravit.

Szerelmes bátyám Alberte! Csudálkozom rajtad, hogy ily feledékön vagy az te szeginy atyádfiairól, én rólam Lucas Coriatorisról, mert ugyan semmit enni üdőtől fogva ennenmagam részére semmit Kegyelmed nem ira, mindazonáltal elvöttem az te Kegyelmed enneköm és az én öcsémnek küldetött chartát, melyet jó néven vöttem Kegyelmedtől.

Emléközött Kegyelmed az levélben, hogy ha Kegyelmed megterheltethette volna az levélvivőt, hogy Kegyelmed küldött volna enneköm könyvet, melyet ezután is megvárok Kegyelmedtől mind levelestől és az te Kegyelmed bizonyos hazajövetele felől, kit ha Kegyelmed megcselekeszik, igyeközöm azután Kegyelmednek minden szolgálattal megszolgálni, ha Isten éltet s kérem is Kegyelmedet, hogy Kegyelmedtől, ha oly alkalmatosság adatik az hazajövetelre, látogasson meg Kegyelmed az mi nyomorúságinkban (mindazonáltal ne cseleködjék Kegyelmed az mi kivánságunk szerint).

Az én szegin megnyomorúlt atyám felől azt irhatom Kegyelmednek, hogy fölötte igen megnyomorúlt, ugy annira, hogy az mestörségöt is imár elhatta, mert az impius bolondoktól annira megvagdaltatott, hogy sem kezével nem foghat, sem fél szömével nem lát, csak az Isten tudja, menni nyomorúságban vagyunk mostan. De én, Istennek hála, csak az ur Isten adna, oly bölcs istenfélő tanitót parancsolna, ki az mi tudományinknak öregbölésében minket nevelne. Kit ha az Ur enged, hogy Kegyelmed alájön, hiszöm, hogy Kegyelmed az fölföldön meg nem marad, hanem az Alföldre alá megyön s én is Kegyelmeddel elmegyök.

---

[1]) Tollhíbából így áll: Iam sunt duo anni elapsi sunt.

Az ur Isten áldását és te Kegyelmed tudományában mindön jó előmenetelt, az te Kegyelmed elkezdött tudományában véghez való jó előmenetelt.

Kegyelmedöt kérem, mint jó bátyámot, hogy Kegyelmed énneköm megbocsássa, hogyha ez én irásomban valami fogyatkozás, avagy vétek esett volna, mert örömest Kegyelmednek többet és jobb móddal irtam volna, de az üdőnek rövid voltáért csak rövidedön és raptim irtam, az gyertyának is kevés volta és az macskától elragadása mivelteti velem, hogy ilyen röviden irtam Kegyelmednek. Megbocsássa kegyelmed.

Datum Szempczini 7. die Aprilis anni 1596.

Frater tuus in omnibus servitor

Lucas Coriatoris[1] *m. propria.*

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

VIII.

1596. április 7. Szencz.

Molnár Benedek levele, melyben családja állapotjáról s a küldött többrendbeli ajándékokról ír.

Kívánok Istentől, ő szent fölségétől minden testi és lölki jóknak megadását Kegyelmednek, mint szerelmes öcsémnek és annak fölötte minden jóakaróiddal egyetemben.

Továbbá mi magunk állapatja felől azt írhatom, hogy jó egészségben vagyunk minden atyafiakkal egyetemben, kik akkor voltunk; de imár egygyel többen vagyunk, hogy semmint akkor voltunk. Ismeg állapatunk felől bizonyára azt írhatom, hogy az sok háborúságnak miatta szintin megszegénkedtünk, kiváltképen az apám, mert az sok hadakozó nép miatt szintin elúntunk az rájok való költséget és az sok hordozkodást egy helről más helre, falukról falukra. En magam állapatja felől azt írhatom, hogy jó egészségben vagyok mind az én házastársommal egyetemben az Fásang Gáspár lejányával Katussal, ki neked mostan egy arany forintot küld; Ilona hugod egy kezkenyőt küldött. Továbbá arra akarlak kérdenem írásomban, hogy mikor Haidelbergában laktál, küldöttél volt egy levelet Máté deáktól, vörösmartoni fitól, én annak akkor is a(d)tam volt egy forintot, hogy fölszolgá(l)tassa, soha nem írtál felőle, nem tudom, ha mega(d)ták-é, avagy nem? Továbbá, hogy

[1] Szenczi Szijgyártó Lukács, később samarjai lelkész és a mosonyi egyházmegye seniora ugyanaz, a kit Ipolyi Arnold (Veresmarty M. megtér. hist.) Bőrös vagy Varga, Tóth Ferencz pedig (Prot. ekl. hist. 335.) Csizmadia Lukács néven emleget. Hogy magyar neve csakugyan Szijgyártó volt, arra nézve l. Napló 1612. oct. 10 és több helyen. Egy 1607. jul. 14-én kelt levelét közli Fábó Codex evang. dipl. I. 39—40; itt neve Coriariusnak van irva.

ha mikor haza akarsz jöni, hát írd meg é(n)nekem, ha szükség leszen tiz talérig, avagy tiz aranig találok megadásra az jámbor uraim között. Megbocsásd, hogy keveset írtam, mert az levélvivőt nem késlelhetem. Isten tartson és adjon nagy jó egészséget, előmenetelt az tanólásban.

Én te szegén jóakaró atyádfia írtam Szempczen anno 1596. 7. die April.

Molnár Benedek.

Külczím: Ez levél adassék az én szerelmes öcsémnek Albertus Molnárnak, mostan Argentinában lakozónak tulajdon keziben.

Cito
ito
ito. Zempc.

Molnár jegyzete: Accepi 17. April. Lás hozzám Ur Isten kegyelmes . . .[1])

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

IX.

1596. decz. 26. Strassburg.

Kügler Dávid levele, melyben a Molnár levelére válaszol s a tőle kapott megbizások elintézéséről beszámol.

Literas tuas, carissime Molnar, 24. Decembris accepimus, quibus te sanum ac integrum Heidelbergam venisse libenter percepimus. De peste quod scribis deque morte domini Jacobi Kimedoncii profecto miserum, magis vero miserum tales tantosque viros illam nobis abripere. Nos adhuc (Deo sit laus) sic satis bene omnes valemus.

Cistam tuam una cum libris tabellario huic praesenti tradidimus. Domino magistro Antonio Fabro literas tuas tradere non potuimus, quia tum temporis, (ipsa scilicet die nativitatis Christi), proximo in pago (Lingelsheim vocatur) concionaturus aberat, pastoris nempe officium in pago isto assecutus; quam primum autem huc reversurus est, illas a nobis accipiet.

Ceterum nos omnia fausta ac felicia tibi precamur, Deum optimum maximum orantes, ut longa ac diuturna te vita servare velit. Vale, carissime Molnar, mihique saepius ac parentibus rescribe, id nobis erit gratissimum ac iucundissimum. Iterum vale.

Datae 26. Decembris ipsa die Sancti Stephani anno 1596. *Argentina.*[2])

---

[1]) Ez utóbbi félbehagyott mondat áthúzva.
[2]) E szó Molnár kezétől.

Felicem faustumque precamur tibi annum, si quidem tuas ante literas non exspectamus.

Tuus *David Küglerus*

et suo et parentum nomine.

Külczim: Erudito ac docto iuveni, domino Alberto Molnar Ungaro, studiorum causa Heydelbergae iam degenti amico, suo longe carissimo. Heydelbergae in collegio Casimirano.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

X.

1597. febr. 3. Strassburg.

Faber Antal levele. Tudósítja Molnárt helyzetéről és a strassburgi egyetemi állapotokról.

Salutem et pacem precor.

Tuas ad me datas literas a famulo Kügleri accepi easque summa laetitia perlegi. Scriptum reverendi et doctissimi viri domini Anastasii patroni mei omni observantia colendi quod attinet, petit, quia tantum cupit typographus, ut differatur, donec melior aliqua sese offerat occasio. Per maxime pium virum dominum pastorem patronum meum Anastasium ad conditionem ecclesiasticam sum promotus et tamen adhuc in collegio, donec ubiquitarii quiescunt, maneo.[1]) Pagus, in quo conditione fungor, ab urbe vix milliare distans, Lingelsheim nominatur; singulis diebus dominicis exeo et a meridie concione et examine catechetico in collegium redeo; salarium est 52 fl. et 8 medimni frumenti. Domini illustrissimi principes et comites in tribu fratrum sunt praefecti et collatores parochiae meae. Visitatores collegii nostri aliquid tentarunt et ex collegio me excludere voluerunt, vere non examinarunt ne unica quidem quaestione, sed clanculariter, sicut tecum egerant, sed frustra, frustra, inquam. Quaestor enim dixit, si hunc paedagogum excluditis, non ero quaestor amplius, qui tamen per 40 annos fui etc. Incidi in coena cum publicis in disputationem et inter aliqua dixi Lutherum de persona Christi, de praedestinatione et baptismo nobiscum sentire; dixi et promisi me ipsis ex tomis demonstraturum, quod etiam ipsa est veritas; multi dixerunt: certe, quia sic loquitur, (serio enim rem egi) ipsi credimus, sed noster Teschnerus et Grundlinger diacono Carolo et aliis haec indicarant, iam quidem negant. Scit haec quoque Marbachius, omnes tamen tacent, in concionibus singulis septimanis nos damnant, nemo me alloquitur, tales galli gallinacei sunt. Sic

[1]) Bod e helyre a köv. megjegyzést tette: »Paulatim iam Argentinae invalescebant, qui, reformatorum sententiis neglectis, ad ubiquitarium dogma inclinebant. Quod maxime clam promovit d. Pappus.« Rediviva mem. 109. §.

inter leones sedeo. Multa etiam de domino Pappo, viro, quem nosti, haberem, sed quia ignoro, an literas hasce sis accepturus, desino. Parens hic fuit meus, cui etiam has literas, ut affini meo carissimo, pastori vigilanti in Nawenheim tradat, qui tibi, uti spero, transmittet, dedi et parenti viam veram salutis monstravi, qui etiam illam agnovit, laus Deo optimo maximo. Haec tibi, carissime amice et frater, tristis propter fratrem meum peste exstinctum indicare potui.

Ornatissimus et doctus adolescens moratus et pius David Kügler, ipsius parentes, Henricus Reiss te omnes salutant. Meo nomine dominum Martinum Hoggaeum saluta. Vale, mi amice et frater dilectissime.

3. Febr. anno 1597. *Argentina* [1])

Tuus totus *M. Antonius Faber*
paedagogus collegii Wilhelmitici et
servus ecclesiae Christi Lingelsheim m. p.

Ignoscas, oro, festinans scripsi.

Külczím: Virtute, pietate eruditioneque praestantissimo iuveni domino Alberto Molnaro, literis Heidelbergae incumbenti domino et amico suo dilectissimo. Heidelbergae in collegio Casimirano.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XI.

1597. nov. 3. Sárospatak.

Tolnai Fabricius Tamás sárospataki lelkész levele, melyben Molnár segélyeztetését és a sárospataki iskolánál leendő alkalmazását helyezi kilátásba.

S. P. D. Ex iis, qui recens isthinc ad nos redierunt, fratribus intellexi, ornatissime domine Alberte Szemczi, quali in illis partibus verseris conditione et quanto studio ad inserviendum patriae nostrae communi flagres, ex quibus alterum commiseratione, alterum vero amore singulari e vestigio prosecutus sum. Hinc factum est, ut animum ad tibi prospiciendum, quoad eius a me fieri potest, adiicerem.

Constitui itaque et de sumptibus tibi prospicere et de vocatione, quorum prius illud exsequi ob temporis brevitatem hac quidem vice minime potui, brevi id effectum redditurus, si modo hoc posterius abs te impetraro. Indiget haec schola nostra lectore, quod quale sit officium, ex egregio domino Michaele.[2]) qui

[1]) Sz. Molnár betoldása.

[2]) Szerdahelyi Mihály, Tököli István nevelője, a kiről a Molnár Naplójában gyakrabban volt szó. Bod (Red. mem. 38. §.) hibásan írja T. Miklós nevelőjének, a ki hét évvel később (1603.) jött Heidelbergbe.

generosi domini Tököli isthic curator est, abunde intelliges. Ad hoc munus in schola nostra obeundum te invitare in animum induxi, quod prius quam directe fiat, per hanc epistolam animum tuum explorare cupio. Fac itaque me quam primum certiorem, ut et tu sumptu (si fieri potest centum florenorum) eo maturius potiri possis, et nos te ipso, si non prius, saltem ad ineuntis veris primitias potiri possimus. Res haec talis est, ut dilationem et moram longiorem ferre non possit, quocirca intra spatium trimestre, si fieri potest, ad me rescribe et quid sperare aut exspectare de te debeamus, ingenue et directe per literas significa. Erit hoc tibi et honestum et utile, ecclesiae vero et iuventuti frugiferum ideoque Deo ipsi maxime gratum. Bene et feliciter vale.

Datum Patachini, 3 die Novembris, anno 1597.

Tuus *Thomas Fabricius* Tholnensis,
pastor ecclesiae Sarospatachiensis.

Külczím: Pietate, eruditione et virtute praestanti viro domino Alberto Szemczi, honestis disciplinis et praesertim studio theologiae in inclyta academia Heydelbergensi vacanti et amico et fratri dilecto.

Molnár jegyzete: Accepi 4. Februarii 1598. *Lehúzva:* 23. April.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XII.

1597. nov. 12.

Nagytállyai István levele, melyben Molnárnak a sárospataki tanárságról s atyja állapotáról ír.

Szolgálatom ajánlásának utána Istentől kivánok Kegyelmednek minden testi és lelki jóknak bőséges áldását. Továbbá szerelmes és bizodalmas uram s barátom, hogy Kegyelmedet el ne felejtsem több dolgaim között, megértheti Kegyelmed az Tamás uram leveléből, mint forgattam legyen az Kegyelmed dolgát ez mostani utamban, mely ha Kegyelmednek tetszik, ugy vagyon, hogy az munka nagy, de mindazáltal tisztességes és következendő dolgaidnak előmenetelire igen hasznos leszen, ha Kegyelmed felveszi ezt az munkát, az pataki collegaságot, mely nem csak mostan, de még ennekelőtte is tisztességes hivatal volt. Azért én az Kegyelmedre hagyom, ha akaratja Kegyelmednek, mihelt ir Kegyelmed, mindjárást kész költséggel értetik Kegyelmedet mind könyvek szerzésére és utaidnak elegedendő véghezvitelére; ennél én jobb állapatot Kegyelmednek soha nem reménlek jövendőben, ha Magyarországnak szegény nyomorult állapatjában akar velönk együtt Kegyelmed türni. Én talám vagy Szikszón az pusztában lakozom, ha Isten akarja, vagy Miskolczon, még nem tudom. Voltam Szenczen az Kegyelmed atyjánál dominus Martinussal

együtt. Az Kegyelmed atyja igen megvénhedett és majd meg is kezd világtalanodni és siketedni. Az Kegyelmed bátyja es hugai egésségben vadnak. Kegyelmednek egy öccse Szepsiben az scholában lakik, jó iffiu legyen.[1]) Az dominus Thomas Fabricius levelére Kegyelmed, mentől hamarébb lehet, választ tegyen, hogy én is az Kegyelmed felől mutatott spesben ne frustráltassam. Az én hozzád való jóakaratomban, ha Isten éltet, kétes ne légy. Isten tartson meg.

Datae ex Késmárk, 12 Novembris, anno 1597.

Tuus *Stephanus Nagytállyai.*

Az levelet bizd az uraimra, hogy alá küldjék ide és addig légy veszteg Heidelbergában, míg uj válaszsza leszen Kegyelmednek.

Külczím: Praeclaris virtutum dotibus adornato viro, domino Alberto Szenczino, alias Molnar, nunc in collegio Casmiriano honestis literis operam navanti Heidelbergae etc. domino et amico mihi semper honorando.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XIII.

1598. április 25. Debreczen.

Szenczi Szíjgyártó Lukács levele, melyben saját iskolai pályáját irja le.

Spiritum gratiae et fortitudinis a domino patre per filium precatur et sua pietatis officia studiose defert, tamquam domino fratri, unice dilecto.

Hoc tuum plusquam Pythagoreum silentium me admirari facit, frater iucundissime, quod a tanto temporis articulo neque parentes tuos, neque me literis tuis inviseris, cum tibi grammatoforum tanta semper fuerit copia, ut singulis fere annis binis aut ternis (si non pluribus) nos alloqui potuisses literis. Sed quid aliud ex tuo hoc tam diuturno colligam silentio, nisi te nostri oblitum esse non aliter, ac si per oblivionis campum iter habuisses? Quod autem a me raras, vel potius nullas a tanto temporis spatio accepisti literas, id non modo negligentiae, verum nec occupationi quidem meae, sed penuriae ac inopiae tabellionum velim adscribas, compluribus enim iam diebus (ingenue fateor) satis studiose hoc saxum volvo, ut vobis meas mittam literulas. Nunc itaque nacto certo epistolarum latore, minime temperare calamo meo potui, quin vel brevissimas ad te darem literas. Statum itaque meum, si te iuvat scire, sic habeto paucis:

Me hac temporis intercapedine per Dei gratiam firma corporis valetudine pollere unacum iis, qui mihi nomina dedere.

[1]) Szijgyártó Lukács. V. ö. 104. lap.

mansionis meae sedem fixisse die 22 Martii istius praesentis anni, videlicet 98 supra millesimum, pro studiorum meorum feliciori mercatura capessenda in hac schola celeberrima Debrecinensi scito, ad cuius gubernacula magna cum fruge reverendus vir Emericus A. Ujfalusy[1]) sedet, cuius tum doctrinae, cum fidelitatis memoria viget omnibus fere terris. Sub cuius ferulam ante annos aliquot, si mihi egestatis telum non interdixisset commigrari, fortassis cymba mea hucusque felicius navigaret, quamvis modo quoque tam duro paupertatis telo coacter, ut vix duo vel 3 horum 45 hoc in musaeo existentium alumnorum miserabiliorem agat vitam, (careo enim mendicante quoque, cuius praesidio allato, aliquanto meas calamitates facilius tolerare possem), tamen omnem spem meam in solum Deum fixi, qui omnibus his me eliberabit aerumnis, interim etiam te hortante, tuo illo me consolor distichō:

Est Deus in coelo, qui providus omnia etc.

A parentibus meis plane parum mihi opis affertur, nam ipsi quoque (ut teneo) fruuntur sane his turbulentissimis bellorumque plenis temporibus summa paupertate. Acceperam enim plane tum temporis ab eis literas, cum iam Zepsino (ibi enim ferme per annum studiis operam navavi) huc iter adornassem Gönczinumque iam pervenissem, tandem mihi patria obviam veniens Michael Asztalos literas parentum tradidit, quibus lectis, eos cum omnibus cognatis et agnatis prospera frui aura accepi; quo audito, delibuto gaudio perfusus sum. Ad quas tamen mihi nondum responsum dare propter inopiam nunciorum hucusque libuit, mansionisque meae sedem hic fixam esse spero eos ignorare, nisi alius quispiam verbis illis adaperuerit. Sed ne longis verborum anfractibus utar, id unum a te peto, domine frater, ut statum tuum quam primum, quasi vivis depingito coloribus, eo enim facto nihil mihi gratius facere potes. Libris maxime indigeo, quare si domini est eorum copia, mihi usque ad descensum domini mittito, vel potius ipse iam nobis revolato, ut tum vivis, tum mutis tuis uti possim vocibus.

Memini aliquando te dixisse, domine frater, hic apud quandam mulierem a te sarcinulas quasdam reliquisse cum aureolis 4. Quare fac literis tuis, ut exigere possim, me certo promitto usque ad tuum reditum observaturum. Germanus meus Joannes apud eosdem parentes artis scholasticae valedicens incumbit, iam sunt fere anni 2, artis coriarii *(sic!)*, is cum omnibus plurimis ante his diebus Zepsino datis literis salvere iussit. Vale.

Habes epistolium plusquam laconicum, quod tamen fatereris esse prolixam, si nosses, quam exspectatissimus scripserim.

---

[1]) Ujfalvi nevét 1596. évről találjuk először a debreczeni ref. főiskola anyakönyvében, a mely évben »rectore Emerico A. Ujfalvino« harminczhét tanuló subscribált. Szijgyártó Lukács 1598. márczius 30-án iratkozott be (»Lucas Szempczi satisfecit«) Series studiosorum 5. lap.

Molliter erratis parce benigne meis.
Datum Debrecini 25. die Aprilis, anno 1598.
Frater tuus unice dilectus

Lucas Zempcz(iensis).

(Eredetije pecsét és külczim nélkül a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XIV.

1598. jul. 1. Sárospatak.

Tolnai Fabricius Tamás levele, melyben Molnárt ötven forintnyi segély küldéséről tudósítja s tanulmányai irányára vonatkozólag tanácsokkal látja el.

Salutem et prosperioris fortunae successus tibi, mi Alberte, ex animo precor. Binas iam tuas accepi, quae utraeque non aliam, ut arbitror, neque laetiorem tibi postulant responsionem, quam quae in sumptibus accipiendis et spei a te conceptae hypostasi contrectanda consistit. Nunc itaque, mi Alberte, promissi mei partem aliquam, hoc est florenos quinquaginta in tua studia ulterius ibidem continuanda deputatos mitto. Mitto autem ad dominum Sebastianum [1]) pastorem ecclesiae Kesmarczensis, ut eos in monetas aureas commutatos, si quando et quidem quam primum generoso domino baroni Teökeolio [2]) sumptus mittentur, simul ad te transmittat. Hanc enim viam commodissimam esse existimavi.

Tu vero, sicut facis, tua studia ea fide et industria tractes velim, ne vel te commorationis illius tuae, vel nos collati in te officii unquam poenitere possit. Non deerimus deinceps quoque tibi, modo optima quaeque de te audiamus. Scis autem non omnia promiscue discenda esse studiosis, quando id nec utile, nec possibile est, sed necessaria tantum et quae *πρὸς τὶ τελὸς ἐυχρησὸν ἐν τῷ βιῷ* conducunt. Hoc igitur, quaeso, fac, ut tibi ad nos reduci merito gratulari possimus et studiosa quoque iuventus te cum multa fruge docentem audire possit. Saluta reverenter et officiose generosum dominum Theökelium et dominum Michaelem [3]) et de non missis literis me ceu pedum et manuum ministerio destitutum et tenerrime adhuc valentem, ac vel dictandi molestia facile labantem diligenter excusa. Id ipsum praesta etiam apud clarissimum virum dominum Pareum, quem, ut par est, magni facio. Bene et feliciter vale ac ad me crebrius de rebus scitu dignis perscribe. Mihi, si vixero, curae erit, ut reliquam quoque partem

[1]) Ambrosius Sebestyén.
[2]) Tököly István.
[3]) Szerdahelyi Mihály.

sumptuum et quicquid ex usu tuo fuerit, tempestive accipias. Iterum vale.

Datum Patachini Calendas Julii 1598.

Thomas Fabricius Tholnensis
pastor ecclesiae Patachiensis.

Külczím: Pietate et eruditione praestanti iuveni, domino Alberto Szemczio studioso illustris academiae Heydelbergensi industrio, natione Ungaro fratri et amico carissimo etc.

Sz. Molnár jegyzete: Recepi 18. 8-bris 98. vesperi a coena inter 7 et 8 horam.

(Eredetije papirpecséttel a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XV.

1598. aug. 12. Késmárk.

Ambrosius (Lam) Sebestyén késmárki lelkész levele. Tudósitja Molnárt, hogy részére T. Fabricius Tamástól ötven forintot átvett és beváltásáról gondoskodott.

S. Non fuisse irritum laborem meum, quo studia tua, Alberte carissime et reverendo viro domino Thoma Fabricio et viro egregio, domino Francisco Pap de meliore, quod dicitur, nota commendavi et tibi gratulor et mihi de opera feliciter navata gaudeo. Misit enim ad me reverendus et clarissimus vir, dominus Thomas Fabricius undecunque acquisitos (de eo enim curiose inquirere nolui) florenos quinquaginta in moneta partim Ungarica, partim Polonica, addita petitione, ut aureos illius permutatione comparatos, oblata certa commoditate, ad te perferendos curarem. Haec res quantae mihi curae fuerit, malo te ex aliis, quam ex me intelligere. Dedi equidem sedulo operam, ut pecunia missa Ungaricis aureis permutaretur. Quia autem, qui hac in re mihi gratificatus est, tales se habere negavit, diligenter eum rogavi, ut tales eligeret, qui quoad pondus Ungaricis aureis exacte responderent, quod se facturum esse mihi recepit. Hoc studium meum consulendi rebus tuis boni consules, et cum magnificus dominus ephorus meus iunior rescribet, literis ad dominum Fabricium scriptis testabere rem fidei meae commissam non fuisse mihi neglectui. Si quid etiam deinceps ad consulendum commodis et ornamentis tuis proficisci a me poterit, studium meum non patiar desiderari. Bene et feliciter vale et tum alios dominos praeceptores, cum occasio erit, ex me plurimum saluta, tum nominatim dominum Pareum,[1]) apud quem de intermisso hoc tempore scribendi officio me excusari peto planeque confido, ipsum, qua est humanitate,

libenter boni consulturum esse, quod, me tacente, ex ipso effectu intellecturus sit commendationem suam, qua te ornavit, magni apud nos ponderis fuisse. Iterum vale.

E Keismarck 12. Augusti, anno 1598.

Tuus *Sebastianus Ambrosius.*

Külczím: Ornatissimo ac doctissimo iuveni Alberto Szemeiensi Hungaro, pietatis et optimarum artium studiis incumbenti in vetustissima academia Heidelbergensi, amico plurimum dilecto.

(Eredetije vörös viaszpecséttel a. m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XVI.

1598. szept. 7. Strassburg.

Kügler Dávid levele. A Molnár által küldött könyvért köszönetet mond s betegségére vonatkozólag tanácscsal szolgál neki.

Tuas accepi literas una cum libello domini Piscatoris optime Alberte, de praedestinatione, quem statim, ut accepi obiter perlegi et pro eo summas et maximas tibi gratias ago; nec est, quod de thesibus Obrechti amplius sollicitus scis, scio enim nusquam te eas reperturum. Scribis scabiem te vexare, quod vehementer miror, cum antehac id tibi non acciderit; est tamen, quod gratias hinc Deo agas, qui cum graviori morbo te affligere potuisset, et hoc veluti remedio sanitati tuae vult consultum: aiunt enim medici scabiem homini salutarem esse purgationem, sed cum iam hiems acceleret, non est, quod te diu affligere possit, nam hic quoque complures ea vexati fuere et inter ceteros mater, sed cessante quamprimum aestu et fervore, cessat et scabies. Salutationes tuas diligenter exsequar. Salutant te vicissim parentes et ego; vale dulcissime Alberte, et scripto tumultuario ignosce: dominus Heysius enim, harum tabellarius celerabat. Iterum vale et ante discessum tuum rescribe.

7. Septembris anno 1598. *Argentina.*[1])

Tuus *David Küglerus.*

Dominus Gothofredus e Galliis rediit et lectiones suas inchoavit nudius tertius. Tertium vale.

Külczím: Ornatissimo ac piissimo iuveni Alberto Molnar Ungaro, literis operam danti in collegio Casimiriano, Heidelbergae.

(Eredetije vörös viaszpecséttel a m. t. akadémia gyüjteményében.)

[1]) E szó Molnár kezétől.

XVII.

1598. okt. 28. Bécs.

Ujfalvi Katona Imre levele, melyben Molnárt a töle kapott ajánlólevél hasznos voltáról és utjáról tudósitja.

Salutem utramque ex animo precor meaque officia qualiacunque candide defero.

Totam itineris mei periodum ad reliquos dominos populares explicatam misi et casuum in eo varietatem prope admirandam et comiseratione persequendam. Quo me breviorem esse convenit, ne eadem crambe recocta taedium et nauseam procreet. Inde quidquid scire de me voles, petere promtum erit. Hoc tantum singulariter tibi, amice mi carissime, significandum in praesentia duxi, tuas ad dominum magistrum Petrum Huberum datas literas maximo mihi usui et adiumento fuisse, ut et domini Petri Felckmani ad amplissimum virum Petrum. Ammanum scriptas. Qui me ita tutum in toto hoc cursu navigationis iam propitio Dei benignitate decurso praestiterunt, ut nihil omnino peculiaris molestiae, sive quod ad librorum periclitationem, sive meam attineret personam, senserim. Quod quia vestrae imprimis commendationi debere me sentio, tantas vobis et ago et habeo gratias, amici ac domini mihi summe colendi, quantas animi mei angustiae capere possunt et si vixero, etiam referre studebo. Quae meae fidei commisisti in literis, fideliter et retinendis et exhibendis suo quasque loco. Idem nunc de me tibi persuadeas velim, me in omnibus maximis, minimis mediocribusque rebus, tibi nullo loco, nec tempore defuturum. Quod mihi isthinc descendenti, carissime, pollicitus es de suscipiendo scriptioni labore: perfice, quaeso te, ut ne in hocquidem negotio benevolentiae in me tuae significationem defuisse gloriari quandoque possim. De tibialibus insertum est, quid sperare debeam, sed sive allata fuerint, ipse habebis, sive non allata, praemium te dignum aliquando praesens a me praesenti exspectabis. Dominus m. Huberus salutem suo nomine adscribi Ulmae iusserat. Sed ne te multis detineam, vale feliciter et salvus aliquando ad tuos redi.

Viennae Austriae 28. Octobris 1598.

Tui studiosissimus

Emericus K.(atona) Ujfalvinus
B.(aronius) Ungarus.

Külczím: Pietate et doctrina praestanti viro, domino Alberto Molnar Szemciensi in academia Heidelbergensi honestissimis studiis operam impendenti etc. domino ac amico honorando.

Szintén a hátlapon Molnár A. kézirásával: Iste Emericus, qui mihi hasce dedit nunc est rector scholae Patachinae.

Ugyanott: Andreas Duditius epistola ad Thaddaeum Haggeckum, medicum Caesaerum data 12 januar 84. Breszlâ: »Patachium totum et vicinia

illa fere ubique Helveticam confessionem sequitur. Est etiam celebris schola Patachii, cui viri docti solent praefici. Idem ad eundem epistola data 22. Martii 84: Reperies ibi scholam (Patachii), e qua solent adolescentes egregie docti in academias proficisci.«

(Eredetije papir pecséttel, melyen *Emericus Vyfalvinos* körirat van, a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XVIII.

1599. jun. 16. Heidelberg.

Keckermann Bertalan levele, melyben Molnárnak orvosi tanácsokat ad.

Salutem a Deo optimo maximo, a me amorem nuncio. Ornatissime et doctissime domine Alberte, quae fuerint bina nostra colloquia, non ignoras; suspicionem meam medicam nondum retracto, similes etiam casus non paucos novi. Habes pium plane et tui amantissimum dominum Heisium,[1]) qui tibi potest magno solatio esse, eius consiliis te committas velim et suadeo. Deus forte alibi rectius providerit, quam Heidelbergae. Persevera in primo tuo proposito, quod mihi initio enarrasti. Diaboli tentationes elide scuto fide, patientiae. Corpus in honore habeto secundum divi Pauli admonitionem. Ego tibi consilio et opera nunquam deero. Vale. *Ταχυγράφιος*,

16. Junii 1599.

Tui observantissimus et amicus

Th. B. Keckermannus.

Külczím: Viro pietate et doctrina ornatissimo domino Alberto Molnario Ungaro, amico carissimo.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XIX.

1599. jul. 10. Késmárk.

Ambrosius Sebestyén levele. Értesíti Molnárt Tolnai Fabricius Tamás haláláról s az uj naptár bevételéről.

Cum literas tuas, Alberte carissime, huius anni initio scriptas accepissem, communis noster amicus dominus Thomas Fabricius Tolnensis viam universae carnis, ut scriptura loquitur.

[1]) Heisius vagy Heysen Károly, a kinek neve Molnár Naplójában több izben előfordul s alább egy levele is van.

iam ingressus fuerat.[1]) Cum itaque ipsi causam tuam commendare non possem, rogavi Benjaminum Gründelium, cum se ad synodum Ujhelyianam, quae ob novum calendarium[2]) (de quo recipiendo in huius anni commitiis peculiaris articulus sub gravi mulcta factus est)[3]) celebrata fuit, se conferret, ut et tuam et Georgii Thurii causam pastoribus illic congregatis coram commendaret. Ab eo tempore nec responsum a fratribus accepi, neque cum Benjamino conferre potui. Vides ergo me nullam certam spem de futura promotione ostendere posse. Quid autem facto opus sit, consilium tempus resque locusque dabunt. Nova, quae cum istis literis accipies, rogo, ut tua manu describas et clarissimis dominis praeceptoribus, nominatim domino Tossano, domino Pareo, Jano Grutero, Joanni Melisso, Johanni Calvino et aliis, quibus non ingrata fore putabis, cum plurima salute non modo ex me, sed etiam ex domino patrono, e cuius ore pleraque excepi, exhibebis, et si tibi constat, quo generosus dominus Stephanus,[4]) si istinc discessit, se contulerit, ea de re me quam primum certiorem facies et sub umbra Altissimi bene feliciterque valebis.

A civitate Keismark, 10. Julii secundum novos fastos, quibus iam hic utimur, sed praemissa solenni protestatione, quod hoc non fecerimus ex mandato papae, sed quia, ut hoc fieret,[5]) communi decreto ordinum huius regni decretum est, anno 1599.

Tuus *Sebastianus Ambrosius.*

Külczím: Ornatissimo iuveni Alberto Molnar Szemciensi Ungaro, pietatis et optimarum artium studiis diligenter operam danti in celeberrima academia Heydelbergensi etc. amico carissimo.

Sz. Molnár jegyzete: Accepi 16. Septembris 99.

(Eredetije két vörös viaszpecséttel a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) *Lap szélén:* Josua 23. vers. 14. I. Reg. 2. vers. 1.

[2]) Az uj naptárt tudvalevőleg Rudolf császár és magyar király mindjárt 1583-ban kihirdettette Magyarországon, a rendek pedig az 1588. évi országgyülésen (28. törvényczikk) elfogadták. A protestánsok azonban még ez országgyülési határozat után is sok ideig ragaszkodtak az ó-naptárhoz s 1625-ig, sőt a török hódoltsági területen egész 1642-ig találjuk használatának nyomait. Lásd bővebben Knauz, Kortan (1876) 28–35. l., a hol e kérdés egész irodalma is közölve van. Rudolf császár az uj naptárt Németországban is kihirdettette ugyan, de azért a protestáns országok a 17-ik század végéig ragaszkodtak hozzá. A Molnár Naplójában, valamint a hozzá irott levelekben kevés kivétellel szinte az uj naptár használtatik.

[3]) Az 1599. évi 45. t.-cz. az ellenszegülő városokra és birtokosokra 1000 forint birságot, a papokra javadalomvesztést szabott. Knauz i. m. 32. l.

[4]) Tököly István.

[5]) Az 1588. évi országgyülésen is kimondták a rendek: »Hoc tamen per expressum declaratum esse volunt, se illud nullius alterius, quam sola et unica Regine Suae Maiestatis authoritate in productum admittere.« Knauz i. m. 30. l.

XX.

1599. aug. 10. Speyer.

Kügler Dávid levele. Molnárnak egészségére s helyzete javítására vonatkozó tanácsokat ad.

Salutem a te mihi datam, dilectissime Alberte, quam avide acceperim, vix dicere queo, nec huius loci; ita enim te amo, ut quam primum mihi nunciatum sit de morbo tuo, aegerrimo id animo tulerim, verum aquam asperserunt non tam amicorum, quam tuae literae, quibus de sanitate (divina benignitate) tibi reddita certior factus sum. Hoc unum tibi deesse audio, laetitiam animi, quae recurrentibus subinde maeroris ac tristitiae reliquiis turbatur, et hoc ipsum est, quod saepissime, imo quoties te alloquendi facultas mihi data, te hortatus sum, ut corrigeres et emendares; impossibile enim est alium finem eiusmodi continuas speculationes, quibus te deditum totum scio, sortiri. Quapropter nunc quoque te monitum velim, hanc animi aegritudinem animo pellas et uno aut altero socio amicove assumto in campum exspatieris, vel de conditione aliqua honesta, deque uxore omnium laborum et fortunarum socia cogites; id si feceris, senties meam admonitionem usui maximo tibi fuisse, senties praeterea largissimam Dei benedictionem.

De scriba, nisi sit nostrae religionis et honesta ex familia, non est, quod sollicitus sis. Vale.

Datum Spirae, 10. Augusti 1599.

Tuus *David Küglerus.*

Külczím: Meo Alberti Molnari.

(Eredetije pecséttel a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XXI.

1599. szept. 12. Morlingen.

Heysen Károly lelkész levele. Meghivja Molnárt lakodalmára s lakodalmi üdvözlövers készitésére szólitja föl.

Salve frater carissime. Percupio statum, ut et tuam valetudinem scire, quare mihi significes, rogo. Ego bene valeo, Dei beneficio, in mea conditione, quae optima est, si salarium numeratur; incolae oppidi nostri sunt boni, humani, pii, qui ministerium reverentur. Situs oppidi est amoenissimus. Te rogo cum supradictis, ut me invisere velis. Si tibi vel auxilio, vel consilio adesse potero, me sane promptissimum semper habebis. Vellem

equidem, ut supplicando scholasticam functionem petas. Hisce vale feliciter in Christo Iesu, mi carissime frater Molnar, et ama.

Datae raptim Montringae 12. Sept. 1599.
Tuus qui te colit et amat

Joannes Carolus Heysen Argentinensis
ecclesiae Dei, quae est Montringae, minister.

Si daturus es literas ad me (quod ut semper et sedulo facias, obnixe rogo) poteris in aedes domini doctoris Loeffenii ferre, qui mihi missurus est.

Nuptias σὺν θεῷ celebrabo Cal. Octob., ad quas te imprimis invitabo; poteris his diebus carmen epithalamiense componere, gratissimum officium erit; in 8 dierum spatio ad vos veniam.

Vale iterum atque iterum et omnes mihi notos reverenter et plurimum saluta.

Külczím: Eximia pietate, singulari eruditione et experientia praestantissimo viro, domino Alberto Molnari Ungaro; sacrae et orthodoxa theologiae candido amico et fratri suo colendo et amando, Heidelbergam.

Molnár jegyzete a levél hátlapján: Duditius ad Thaddaeum Caesareum medicum Pragam, epistola data 12. Januarii anno 84. »Patriae, quae me non ornat, sed deserit egentemque esse cum uxore et liberis aequo animo patitur, semper anteponendam iudico eam gentem, quae me et honoribus et vitae commodis meosque cumulare pergit.«[1])

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) Kemény József (Uj Magyar Muzeum 1859. l. 319. l.) és utána Toldy (Adalékok 1869. 110. l.) e kiirt helyből Molnár elkeseredésére következtetnek. Valószinübb, hogy Molnárnak Dudith levelei másolása közben megtetszett e mondat s ideiglenesen ide jegyezte föl. Ő különben is nagy szorgalommal gyüjtötte a nevezetes mondásokat s »Loci communes« (»Tameidion«) czimü jegyzőkönyvében ezeknek nagy halmaza maradt ránk. Épen oly kevéssé mutat ez elkeseredésére, mint nem magyarázhatók hazafiatlanságára a következő helyek (U. o. 198[b]):

»Nemo propheta acceptus est in patria sua«.
»Vagy: Saepe solum natale miser felicius extra
Aegrotat, quam si viveret in patria:
Saepe solum natale mori felicius extra,
Contigit aegrotis, quam periisse domi«

Avagy cosmopolitismusára e hely:

»Quid refert qua sis patria satus, omnibus una
Querenda est nobis non peritura domus.«

Külföldön is az volt hitvallása, a mit szintén Jegyzőkönyvébe irt be: *Ὁ τῆς πατρίδος αὐτῷ καπνὸς λαμπρότερος ἢ θύεται τοῦ παρ' ἀλλοίς πύρος!*

XXII.

[1599.] nov. 9. Straszburg.

Kügler Dávid levele. Válaszol a Molnár levelére s vigasztalja szegénysége miatt.

David Küglerus Alberto Molnaro S. P. D. *Argentina.*[1]) Tuas ego literas, Alberte sodalissime, 8. Novembris accepi, quibus sopitam inter nos, (ut verebar) amicitiam mirifice resuscitasti omnemque suspicionem dissolutae tuae erga me amicitiae animo exemisti.

Scribis te exspectare occasionem et viaticum huc ad nos transeundi, quod ne facias, etiam atque etiam rogo; pecuniolam enim, si quam habes, eam omnem commodius multo insumere studiis tuis potes. quam in via eam inutiliter consumere. Itane enim parva aut nullius momenti meum apud te amicitiae foedus, ut non, nisi te praesente, consistere possit, quin etiam te absentem eo ardentius amo, cum propter tuam erga me et parentes dulcissimos perspectam fidem et integritatem inter dulciores amicos sis dulcissimus. Spero etiam me brevi te Heidelbergae visurum, cum iam a parente veniam fere impetraverim eundi ad nundinas Francofortenses. Tuam equidem miseriam et paupertatem doleo; si propter religionis puritatem liceret tibi hic apud nos vivere, eam p[illegible] facultatibus (Dei beneficio nobis datis) sublevaremus utique; moneo tamen (si inexpertus peritum monere potest, aut debet), ne sub hoc iugo succumbas, quin cogita Deum ita suos saepe humiliare, ut eo altius dein extollat; nec despera de fortuna etiam commodiori: tuas enim dotes eximias novi, perspecta tua mihi est linguae Latinae experientia, candor, lepos, quin (Deum testor) saepius in scribendis epistolis tuam ingenii felicitatem admiror eandemque mihi et loquendi et scribendi iucunditatem exopto. Pro his itaque tantis a Deo beneficiis non est, quod ingratus sies, scio enim pauperrimos quosque (inter quos excellit Junius[2]) noster, quem tibi imitandum merito proponere debes), evasisse viros clarissimos. Cum igitur haec ita sese habeant, maiorem in modum a te peto, ne in literis ad me scribendis, officio tuo, (ut hactenus factum est) desis: non enim aliud. (ut tu forte existimas id, quod literis tuis satis cognovi) a te expeto. Quod si feceris, amicitiae tuae in me fidem non augebis modo, sed et plane confirmabis.

Vale amice et frater oculissime.

Raptim ex Argentina in musaeo 9. Novembris.

---

[1]) *Molnár* közbeszurása.

[2]) Junius heidelbergi egyetemi tanárról l. 11. lap [1]) jegyzetét.

mansionis meae sedem fixisse die 22 Martii istius praesentis anni, videlicet 98 supra millesimum, pro studiorum meorum feliciori mercatura capessenda in hac schola celeberrima Debrecinensi scito, ad cuius gubernacula magna cum fruge reverendus vir Emericus A. Ujfalusy [1]) sedet, cuius tum doctrinae, cum fidelitatis memoria viget omnibus fere terris. Sub cuius ferulam ante annos aliquot, si mihi egestatis telum non interdixisset commigrari, fortassis cymba mea hucusque felicius navigaret, quamvis modo quoque tam duro paupertatis telo coacter, ut vix duo vel 3 horum 45 hoc in musaeo existentium alumnorum miserabiliorem agat vitam, (careo enim mendicante quoque, cuius praesidio allato, aliquanto meas calamitates facilius tolerare possem), tamen omnem spem meam in solum Deum fixi, qui omnibus his me eliberabit aerumnis, interim etiam te hortante, tuo illo me consolor disticho:

Est Deus in coelo, qui providus omnia etc.

A parentibus meis plane parum mihi opis affertur, nam ipsi quoque (ut teneo) fruuntur sane his turbulentissimis bellorumque plenis temporibus summa paupertate. Acceperam enim plane tum temporis ab eis literas, cum iam Zepsino (ibi enim ferme per annum studiis operam navavi) huc iter adornassem Gönczinumque iam pervenissem, tandem mihi patria obviam veniens Michael Asztalos literas parentum tradidit, quibus lectis, eos cum omnibus cognatis et agnatis prospera frui aura accepi; quo audito, delibuto gaudio perfusus sum. Ad quas tamen mihi nondum responsum dare propter inopiam nunciorum hucusque libuit, mansionisque meae sedem hic fixam esse spero eos ignorare, nisi alius quispiam verbis illis adaperuerit. Sed ne longis verborum anfractibus utar, id unum a te peto, domine frater, ut statum tuum quam primum, quasi vivis depingito coloribus, eo enim facto nihil mihi gratius facere potes. Libris maxime indigeo, quare si domini est eorum copia, mihi usque ad descensum domini mittito, vel potius ipse iam nobis revolato, ut tum vivis, tum mutis tuis uti possim vocibus.

Memini aliquando te dixisse, domine frater, hic apud quandam mulierem a te sarcinulas quasdam reliquisse cum aureolis 4. Quare fac literis tuis, ut exigere possim, me certo promitto usque ad tuum reditum observaturum. Germanus meus Joannes apud eosdem parentes artis scholasticae valedicens incumbit, iam sunt fere anni 2, artis coriarii *(sic!)*, is cum omnibus plurimis ante his diebus Zepsino datis literis salvere iussit. Vale.

Habes epistolium plusquam laconicum, quod tamen fatereris esse prolixam, si nosses, quam exspectatissimus scripserim.

---

[1]) Ujfalvi nevét 1596. évről találjuk először a debreczeni ref. főiskola anyakönyvében, a mely évben »rectore Emerico A. Ujfalvino« harminczhét tanuló subscribált. Szijgyártó Lukács 1598. márczius 30-án iratkozott be (»Lucas Szempczi satisfecit«) Series studiosorum 5. lap.

Molliter erratis parce benigne meis.
Datum Debrecini 25. die Aprilis, anno 1598.
Frater tuus unice dilectus

Lucas Zempcz(iensis).

(Eredetije pecsét és külczim nélkül a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XIV.

1598. jul. 1. Sárospatak.

Tolnai Fabricius Tamás levele, melyben Molnárt ötven forintnyi segély küldéséről tudósítja s tanulmányai irányára vonatkozólag tanácsokkal látja el.

Salutem et prosperioris fortunae successus tibi, mi Alberte, ex animo precor. Binas iam tuas accepi, quae utraeque non aliam, ut arbitror, neque laetiorem tibi postulant responsionem, quam quae in sumptibus accipiendis et spei a te conceptae hypostasi contrectanda consistit. Nunc itaque, mi Alberte, promissi mei partem aliquam, hoc est florenos quinquaginta in tua studia ulterius ibidem continuanda deputatos mitto. Mitto autem ad dominum Sebastianum [1]) pastorem ecclesiae Kesmarczensis, ut eos in monetas aureas commutatos, si quando et quidem quam primum generoso domino baroni Teökeolio [2]) sumptus mittentur, simul ad te transmittat. Hanc enim viam commodissimam esse existimavi.

Tu vero, sicut facis, tua studia ea fide et industria tractes velim, ne vel te commorationis illius tuae, vel nos collati in te officii unquam poenitere possit. Non deerimus deinceps quoque tibi, modo optima quaeque de te audiamus. Scis autem non omnia promiscue discenda esse studiosis, quando id nec utile, nec possibile est, sed necessaria tantum et quae *πρὸς τὶ τελὸς ἐυχρησὸν ἐν τῷ βιῷ* conducunt. Hoc igitur, quaeso, fac, ut tibi ad nos reduci merito gratulari possimus et studiosa quoque iuventus te cum multa fruge docentem audire possit. Saluta reverenter et officiose generosum dominum Theökelium et dominum Michaelem [3]) et de non missis literis me ceu pedum et manuum ministerio destitutum et tenerrime adhuc valentem, ac vel dictandi molestia facile labantem diligenter excusa. Id ipsum praesta etiam apud clarissimum virum dominum Pareum, quem, ut par est, magni facio. Bene et feliciter vale ac ad me crebrius de rebus scitu dignis perscribe. Mihi, si vixero, curae erit, ut reliquam quoque partem

[1]) Ambrosius Sebestyén.
[2]) Tököly István.
[3]) Szerdahelyi Mihály.

sumptuum et quicquid ex usu tuo fuerit, tempestive accipias. Iterum vale.

Datum Patachini Calendas Julii 1598.

Thomas Fabricius Tholnensis.
pastor ecclesiae Patachiensis.

Külczím: Pietate et eruditione praestanti iuveni, domino Alberto Szemczio studioso illustris academiae Heydelbergensi industrio, natione Ungaro fratri et amico carissimo etc.

Sz. Molnár jegyzete: Recepi 18. 8-bris 98. vesperi a coena inter 7 et 8 horam.

(Eredetije papirpecséttel a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XV.

1598. aug. 12. Késmárk.

Ambrosius (Lam) Sebestyén késmárki lelkész levele. Tudósitja Molnárt, hogy részére T. Fabricius Tamástól ötven forintot átvett és beváltásáról gondoskodott.

S. Non fuisse irritum laborem meum, quo studia tua, Alberte carissime et reverendo viro domino Thoma Fabricio et viro egregio, domino Francisco Pap de meliore, quod dicitur, nota commendavi et tibi gratulor et mihi de opera feliciter navata gaudeo. Misit enim ad me reverendus et clarissimus vir, dominus Thomas Fabricius undecunque acquisitos (de eo enim curiose inquirere nolui) florenos quinquaginta in moneta partim Ungarica, partim Polonica, addita petitione, ut aureos illius permutatione comparatos, oblata certa commoditate, ad te perferendos curarem. Haec res quantae mihi curae fuerit, malo te ex aliis, quam ex me intelligere. Dedi equidem sedulo operam, ut pecunia missa Ungaricis aureis permutaretur. Quia autem, qui hac in re mihi gratificatus est, tales se habere negavit, diligenter eum rogavi, ut tales eligeret, qui quoad pondus Ungaricis aureis exacte responderent, quod se facturum esse mihi recepit. Hoc studium meum consulendi rebus tuis boni consules, et cum magnificus dominus ephorus meus iunior rescribet, literis ad dominum Fabricium scriptis testabere rem fidei meae commissam non fuisse mihi neglectui. Si quid etiam deinceps ad consulendum commodis et ornamentis tuis proficisci a me poterit, studium meum non patiar desiderari. Bene et feliciter vale et tum alios dominos praeceptores, cum occasio erit, ex me plurimum saluta, tum nominatim dominum Pareum.[1]) apud quem de intermisso hoc tempore scribendi officio me excusari peto planeque confido, ipsum, qua est humanitate,

libenter boni consulturum esse, quod, me tacente, ex ipso effectu intellecturus sit commendationem suam, qua te ornavit, magni apud nos ponderis fuisse. Iterum vale.

E Keismarck 12. Augusti, anno 1598.

Tuus *Sebastianus Ambrosius.*

Külczím: Ornatissimo ac doctissimo iuveni Alberto Szemciensi Hungaro, pietatis et optimarum artium studiis incumbenti in vetustissima academia Heidelbergensi, amico plurimum dilecto.

(Eredetije vörös viaszpecséttel a. m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XVI.

1598. szept. 7. Strassburg.

Kügler Dávid levele. A Molnár által küldött könyvért köszönetet mond s betegségére vonatkozólag tanácscsal szolgál neki.

Tuas accepi literas una cum libello domini Piscatoris optime Alberte, de praedestinatione, quem statim, ut accepi obiter perlegi et pro eo summas et maximas tibi gratias ago; nec est, quod de thesibus Obrechti amplius sollicitus scis, scio enim nusquam te eas reperturum. Scribis scabiem te vexare, quod vehementer miror, cum antehac id tibi non acciderit; est tamen, quod gratias hinc Deo agas, qui cum graviori morbo te affligere potuisset, et hoc veluti remedio sanitati tuae vult consultum: aiunt enim medici scabiem homini salutarem esse purgationem, sed cum iam hiems acceleret, non est, quod te diu affligere possit, nam hic quoque complures ea vexati fuere et inter ceteros mater, sed cessante quamprimum aestu et fervore, cessat et scabies. Salutationes tuas diligenter exsequar. Salutant te vicissim parentes et ego; vale dulcissime Alberte, et scripto tumultuario ignosce: dominus Heysius enim, harum tabellarius celerabat. Iterum vale et ante discessum tuum rescribe.

7. Septembris anno 1598. *Argentina.*[1])

Tuus *David Küglerus.*

Dominus Gothofredus e Galliis rediit et lectiones suas inchoavit nudius tertius. Tertium vale.

Külczím: Ornatissimo ac piissimo iuveni Alberto Molnar Ungaro, literis operam danti in collegio Casimiriano, Heidelbergae.

(Eredetije vörös viaszpecséttel a m. t. akadémia gyüjteményében.)

[1]) E szó Molnár kezétől.

XXVIII.

1601. márcz. 24. Heidelberg.

Turi György levele. Tudósítja Molnárt haza készüléséről s a magyar bibliának együtt tervezett kiadásától való visszalépéséről.

Salutem in Christo Jesu. Literas tuas, vir doctissime, accepi plenas officii et humanitatis, ad quas idcirco, si fieri posset per temporis angustiam, responsum differre in aliam occasionem nolitor. Quod igitur istuc salvus adveneris et ut puto, non poenitendam vitae et studiorum tuorum rationem in illa illustri schola iniveris, ex animo gratulor, magis gratulaturus progressui, quem promittis et fructui. Sed quod iam officiose meam salutem pertuleris, cum munusculis chartaceis ad clarissimum dominum Martinium eorumque imprimis illius auro et argento anteponendam gratiam et favorem mihi conciliasti, equidem maximas ago tibi gratias, atque utinam etiam referre possim. Fuerunt enim illius tanti viri literae mihi longe gratissimae, ex quibus summam percepi voluptatem, non solum quod de studiis meis Hebraicis magno vir iudicio bene sentiat, sed imprimis quod sponte suam offerat benevolentiam et omnino quod honestissima ratione et fine me istuc invitet. Ac ego quidem nihil certe magis in votis habui habeove iam inde ab adolescentia mea, maxime dum in hac peregrinatione sum, quam ut doctorum et magnorum virorum amorem et animum mihi conciliarem, imprimis τῆς πίστεως οἰκτίων unde nec ullam, ut scis, praetermisi occasionem et rationem illis fidem meam probandi et honeste placendi, verum nunc quominus tuae adhortationi et clarissimi viri voluntati morem gerere possim, in causa est insignis rerum mearum vicissitudo et mutatio. Nudius enim tertius advenerunt duo novi populares, Joannes Szeghedi, qui fuit Thaliensis ludirector et Caspar Uyvari[1]) (nisi fallor), qui fuit Madiensis, uterque promoti a meo patrono magnifico domino, domino Sigismundo Rakoci, qui eiusdem mei patroni animum cum literis mihi significarunt, nimirum illum exspectare reditum meum, ac proinde non esse, cur ultra hoc quadriennium (nunc quintus agitur annus) hic cum valetudinis, ut putat, iactura commorari velim, sed potius, si placet, hoc beneficio contentus, in patriam redeam, in quam rem etiam viaticum misit. Nunc igitur, mi domine Molnar, considerare per te potes, quibus agar et angar cogitationum fluctibus, qui alioqui paratus essem haec aurea literarum studia hic in Germania persequi, nisi patriae multiplex calamitas et patroni voluntas revocaret. Taceo, quod fautor ille meus sit, an tuus magis, utriusque certe optimus clarissimus vir, dominus Sebastianus Ambrosius, ut et dominus Janesius et dominus Stephanus Göncius, amici item non pauci atque

[1]) *Lehúzva:* Herczegsz(ölösi).

cognati pp. mm. ἐν μαχάρεσιν agunt, quae iactura patriae luminum quid portendat, in quae mala Deus non servet, facile cuivis ominari liceat. Deus tamen nostri misereatur clementer nosque si punit propter nostra peccata, corripiat, non occidat, ut filios, non hostes! Atque hoc est, ut ad institutum revertar, quod tuo consilio et adhortationi benevolae meoque adeo instituto et voto obsequi minus possim, vestraque iucunda societate et conversatione, domini vero Piscatoris institutione et praeceptis monitisque mihi carendum putem, quod ipsum etiam ad eius dignitatem perscripsi.

Cum autem tuarum quoque rerum ratio non ita dissimilis est, ut ex literis domini Siderii et aliorum amicorum literis hisce inclusis intelliges liquido, tibi autor essem, ut nisi aliud quid speres in Germania tibi accedere posse, nobiscum, qui iam discessum meditamur, in patriam repedare ne contemnas, aut negligas, cum praesertim eadem tui quoque patroni sit voluntas. Verum tamen tu videris, ego, qui ipse egeo, consilium dare mihi non praesumo, ut nec popularium aliorumque consilium probo vel improbo, quod ex his inclusis cognosces. De editione bibliorum Hungaricorum nescio, quid sperem. Nullum enim exemplar secum attulerunt novi isti domini populares, tum esset etiam infiniti laboris, si editioni vellemus praeesse, cum interim nullius in eam curam, patroni accesserit voluntas aut subsidium, sine quo typographicus labor infelicissimus esse solet; alioqui propositum ipsum omni laude dignissimum, ecclesiae patriae utilissimum, publice et privatim optatissimum non dubito. Quare neque hoc sperare possum de mea conditione, ut tibi in illo conatu istic alicui possim esse auxilio, nisi Deus secus providerit.

Tibi igitur, vir ornatissime, tum imprimis clarissimo domino Johanni Piscatori reliquisque clarissimis dominis professoribus pro tam humana et benevola affectione et invitatione quantas agere maximas possum, gratias ago rogoque, ut ille cum primis eandem suam in me benevolentiam deinceps quoque conservet egoque nunquam committam, ut illius humanitatem, pietatem et operam, ubicunque locorum fuero, non agnoscam recolamque ac depraedicem, eum meis literis, quantum potero, frequenter salutem atque modis omnibus colam et venerer. Gratissimum etiam esset mihi, si Epistolas illas Paulinas [1]) idem clarissimus vir suo pumice expolitas et extersas edi curaret, prout se cupere scribit, ac etiam si fieri posset, me reverendissimo et clarissimo viro domino Francisco Junio commendaret, ad quem iam literas quo-

[1]) Thury György művének czime: »Epistolae Pauli Apostoli ad Galatas et Ephesios è Graecâ in purè Hebraeam linguam translatae: gratique animi ac sempiternae memoriae testificandae ergo Spectabili ac Magnifico Domino Domino Sigismundo Rakotzi, Comiti Comitatuum Torna et Munkats .. dicatae à Georgio Thurio alumno humilimo Witebergae, anno 1598.« 4-r. (Szabó-Hellebrant, Régi m. ktár 926.) Bővebb ismertetését l. a »Debreczeni prot. lap«-ban 1889. évf. »Ki fordította az újszövetséget először héber nyelvre? cz. czikkben.

que dedissem ac de rebus non paucis etiam in ipsius Hebraica grammatica edoceri, sicut illam, ut alios eiusdem libros diligenter volui perlegere et intelligere, nisi temerarium potius, quam officiosum laborem tentare me putarem.

Cum haec scriberem, superadvenit doctissimus dominus Michael Surius amicus et popularis noster, seque mea causa brevius scripsisse significari voluit, quod et significo. Heri enim putavi tabellarium postridie hesterni diei mane discessurum, ut intellexeram, verum sub vesperam tandem heri audivi eum hoc ipsum tempus exspectaturum. De meo honore existimo te iam aliquid percepisse, quem a viro nobilissimo et clarissimo domino Melisso una cum domino magistro Pareo sum consequutus, quod si ita est, gratum mihi erit, si ex animo faveas: *Az elsö pohár sert ha egészségemért iszod meg.* Vale, mi ornatissime domine et amice colende et meae huic libertati et tumultuariae scriptioni ignosce meque amare pergas atque apud tuos commendes atque excuses. Mitto tibi exemplar Laureae Pareanae, ut et domino praeceptori, domino inquam Piscatori. Mea enim nondum est edita. Vale iterum.

Datum Heidelbergae 24. Martii 1601.

Tui observantissimus *Georgius Thurius*
poeta laureatus.

† Ante nundinas non discedemus. Si igitur respondere volueris, poteris, quod ut facias, rogo.

Külczím: Pietate, eruditione et humanitate praestanti viro domino Alberto Monar (így) Ungaro, nunc in illustri Herbornensium schola commoranti, populari et amico suo observando.

Molnár jegyzete: Recepi 29. Martii 1601.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XXIX.

1601. ápr. 22. Heidelberg.

Rumpius Keresztély levele. Tudósítja Molnárt állapotáról, a heidelbergi eseményekről s egyetemi »Thesis«-ét megküldi neki.

Quî valeas, amice omnium amicorum amicissime, quive sit verum tuarum status, scire equidem desidero; me enim rectius valere felicioremque esse puto, si audio amicos quoque prospera valetudine uti et successu rerum frui felici. Te feliciorem iam esse, quam antea fuisti, spero et confido, quod si ita est, et tibi omnia ex animi sententia succedunt, quaeso mihi quam primum significes, ut tecum laetari et exultare possim.

Me quod attinet, amice intime, bene adhuc per Dei gratiam valeo, fortuna etiam utor non quidem admodum prospera, nec etiam admodum adversa. Multa quidem mihi feliciter succedunt, multa etiam contra voluntatem eveniunt, ita tamen ut adhuc hac mea, qua fruor, sorte sim bene contentus. Iam aliquoties ad te literas dedissem, si mihi, quibus traderem, non defuissent. Francofurti quidem occasionem habui, sed a valetudine adversa sum impeditus, quominus literas exarare et vobis transmittere potui. Primo quidem die cum Francofurtum veni, typographo vestro adfui et Triumphum Scholasticum a domino Martinio editum emi, postero vero die ex esu carnium non satis bene coctarum mihi aliquid mali contraxi, ita ut deinde nec reliqua mea negotia curare, nec ad amicos literas scribere potuerim. Nunc tibi non solum literas, verum etiam amicum transmitto optimum, quem ut tibi quam diligentissime commendatum habeas, velim. Scio te semper studiosorum fuisse studiosissimum et quin adhuc sis, plane non dubito. Quocirca cum audivi hunc Gothofredum amicum meum ad vos Herbornam abiturum, cum tibi, tanquam meo et meorum amico commendare volui. Huic igitur adolescenti propter veterem amicitiam nostram te omnia humanitatis officia praestiturum confido.

Quid novi interim, dum a nobis abfuisti, hic acciderit et Gothofredo cognosces. Dominum Ulricum poetam nostrum pro gradu disputasse, lectionem etiam cursoriam iam habuisse, tibi forsan interim innotuit. Dominum Eringium vicinum nostrum eundem gradum etiam petiisse et heri examinatum esse scias. Cras, ut intellexi, duo candidati crucis, pater et filius, magna cum solemnitate promovebuntur, cathedra, quam conscendent, iam recens magnis sumptibus est exstructa. Unum in hisce candidatis est admiratione dignum, quod filius iuvenis imberbis patrem suum iam fere senio confectum ita erudivit, ut ambo eodem tempore ad summum istius artis gradum dignissime promoveantur.

Duo Thesium mearum exemplaria tibi mitto: unum pro te retinebis, alterum doctissimo domino Martinio meo nomine offeres meisque verbis eum simul officiosissime salutabis. Aliquid etiam literarum ad dictum dominum Martinium dedissem, si non occupationibus fuissem districtus, tempus enim disputationi meae destinatum iam omnino est prae foribus. Vale, intime amice et contubernalem tuum meo nomine quoque saluta.

Dabantur Heidelbergae ex musaeulo, quod tua manu exstructum mihi reliquisti. 22. Aprilis, anno 1601.

Tuus *Christianus Rumpius.*

A lap szélén: Heidelbergae duo fures, pater et filius, suspenduntur: apage malam crucem.

Külczím: Doctissimo et humanissimo viro, domino Alberto Molnaro amico suo intimo. Herborn.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XXX.

1601. julius 30. Herborn.

Nolde Ernö levele. Értesiti Molnárt különféle megbizások elintézéséről s a Herbornban történtekről.

Salutem in Christo, verae salutis authore.

Literas tuas, amice carissime, per famulum mihi exaratas accepi simulque ex illo statum et conditionem tuam intellexi, de qua tibi gratulor Deumque optimum maximum oro, ut per spiritum suum sanctum te regere et laboribus tuis felicem et prosperum successum largiri velit ad nominis sui gloriam et ecclesiae aedificationem. Arcam tuam ex desiderio tuo oblata hac occasione tibi transmitto, in qua transmittenda dominus Corvinus suam operam non denegavit; is enim, quo fidelius tibi traderetur illa, fratri suo misit Francfurti habitanti, domino Saurio tradendam. Sumptus vel pretium de quo inter nos convenit, pro vectura hic solvam, prout tibi promisi, promissis enim stare aequum est. Amici et praeceptores, quos salutasti, plurimam iterum tibi impertiunt salutem.

Scias praeterea aliquem popularium tuorum nomine Casparum Viwarinum ante paucos dies Heidelberga huc se contulisse, dominum Piscatorem hic auditum. Pecuniam tuam Heidelbergae te exspectare mihi narravit; hac de re et aliis, quae tua intersunt, tibi procul dubio per puerum, quem secum adduxit, Heidelbergam redeuntem scripsit, quod etiam ex ipso intellexi. Ille habitat hic in aedibus, in quibus tu cum Hundertmarkio praeterita hieme habitasti.

Vale et mihi quam prima occasione per literas significes, quaeso, num arcam tuam illaesam et integram acceperis, quod spero fore.

Datae Herbornae ex meo musaeo 30. Julii, anno 1601.

Tuus ex animo

Ernestus Nolde.

Külczím: Ornatissimo et doctissimo viro domino Alberto Molnaro Ungaro in aedibus Saurii typographi habitanti amico suo integerrimo. In Francfurt bey Johan Sawer dem Buchdrucker zu erfragen.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XXXI.

1601. szept. 13. Heidelberg.

Taksonyi Péter levele. Buzdítja Molnárt a magyar biblia kinyomtatására s tudósítja a Siderius által küldött pénz sorsáról.

Ὑγιαίνειν καὶ εὐπράττειν.

Vel in magna occasione tribus verbis ob somnolentiam meam alloquor, cum quod sperem iam te meas accepisse ante literas, ex quibus id, quod te scire cupiebam, cognoscere potuisti, tum quod praeter spem in procinctu iam et fere itinere existentem coactus sum revocare hunc dominum Rumphium, amicum mihi singularem. Si est occasio bibliorum excudendorum (utinam esset) cum primis ad me scribas, dabo operam, ut ante festum Michaelis tibi assignem allata huc Viennâ Austriae, quo ego in ascensu meo trasportaveram. Non in vanum collocares operam, sed aeternam tibi apud omnes Hungaricae nationis fideles memoriam et beatam parares recordationem, quin omnibus illis, qui te veluti invitum Hungariae limitibus affigere hactenus conati sunt, vel unico capite alicuius libri biblici excuso superiorem et Hungaricis ecclesiis commodiorem, tamquam filium eximiae spei et frugis uberrimae decet, ostenderes. Exspectationem de te meam hac in parte, imo patroni mei beneficentissimi et domini Matthaei Samarjai fac, opere compleas, et tuam intentionem, si potes, fac, in lucem proferas. Mihi breviter categoricam responsionem aptes. De patrocinio ex Hungaria tibi misso, dispice. Literas ad eum, qui habet apud se, mitte, quibus tibi transmitti petas; alias, ut est tibi ignoto alienor, vix posthâc, ubi, sua pecunia consumtâ, eguerit, remittet vel roganti.[1]) Author etiam tunc ego cum domino Petro Watsio, domino Joanne Megyerino et domino Georgio Thurio fueram, ut tibi prima occasione transmitterentur, sed ii, quorum magis aetas, quam authoritas (absit detractio) valuit, aliter censuerunt. Dominus Michael te salvere iubet ac petit, ut quandoquidem libris tibi commodate datis indigeat, illi nunc, si potes, remittas. Dominus Joannes Megyery, Georgius Cegledi et alii te salutant. Vale et hisce enormibus ignosce.

Datum Heidelbergae, ex collegio Casimirano 13. Septembris, anno 1601.

Tuus ex animo provincialis *Petrus Taxonius.*

P. A pénzét Kegyelmed kérje levele által, mindgyárt odaküldi, eddig is csak az kellett volna, az mint előbbeni levelem-

[1]) *Toldy e mondatot igy idézi:* »Vix (properabit hanc) ubi sua pecunia consumta eguerit, remittere!«

ben is irtam Kegyelmednek. Ha megszűkől, azután ember ki nem veheti tőle. És ugyan azt meri mondani, hogyha mostan Kegyelmed nem ir felőle, ezután ha ir is, meg nem fogja adni, mig onnan hazul pénzzel nem értetik. Én mindenkor Kegyelmedhez jó szivvel voltam azokkal a barátimmal, a kiket fellyül megneveztem, mostan is azon jóakarattal akarok lenni, mint jó földi uramhoz. Vale.

Ez ifjat kértem arra, hogy Bellarminus opusát meghozza, Kegyelmed legyen segitség neki a megvételben.

Külczím: Honesto, pio ac docto viro domino Alberto Molnar Szemczino Ungaro, nunc Francofurti in typographoeio n. correctori sedulo etc. domino amico exhibeantur.

(Eredetije a m. tud. akadémia gyüjteményében.)

XXXII.

1601. szept. 30. Herborn.

Suri Orvos Mihály levele. Tudósitja Molnárt Herbornba megérkezéséről s a herborni viszonyokról.

Az Urnak jó kedve, áldással teljes keze, menyegből mindenkor nézzen reád kegyes szeme.

Minden völgynek háta vagyon: commoda trahunt incommoda secum. Valjon s miért mondom ezt Kegyelmed előtt? Avagy mind tőled elszakadásom után, mind itt való nyavalygásomban nem elégé lugoztatott-e az fejem? Bizonyára ez uj változásommal hasznot kerestemben annyet szenvedtem, menyet még Németországban nem türtem. Jóllehet utitársakot Kegyelmed jó erkölcse, jámbor ifjakot szerzett vala, quorum familiaria colloquia tollendo fuere taedia viae: de annakutána 22. napján Septembris késen estve hét órakor jutván Herbornában, vevém eszemben, hogy ex horto Eden, az szép Haidelbergából jöttem in locum squalidum et asperum. No ezt hadgyom másszorra. Reggel felkelek, nézek két fele, mit látok az borzas getáknál egyebet? Annakutána kelleték puszta házban szállanom, melyben az jó Isten otalmazott eddig, hogy meg nem vett az hideg; iszom az keserő szert, patag az bőröm tőle, apad az véröm, csak gerendára ne hágjon az bőröm. De valjon mind igy ment-e az dolog elő? Nem, semmiképpen nem. Mert mind a Kegyelmed nem haszontalanol irt levelét, mind az dn. d. Pareusét először dn. Piscatornak megadván, az gonosznak nézéséből termett hajlag szakada le szememről. Igazán ajánlotta Kegyelmed szerelemre méltó alázatos magaviselését, tudományának megregzett tetejét,

az közönséges bölcseségnek osztására kinyótott kezét. Megmutatá mindgyárast, si Dominus volet, quid sperandum.

Azután a dominus doctornak is, praemissa salute, megadám az Kegyelmed levelét és nem csak jó kedvvel fogadá, hanem prompte igéretivel meg is mutatá, quid ponderis habuerint literae és quo affectu volt Kegyelmedhez. Utinam et tibi et his optimis merito suscipiendis cselekedhetném kedvejét (így). Házat hatodfél forinton fogadott az Kegyelmed jóakaró barátja az dn. Ernestus,[1]) melyben noha szenvedek, de mivel hogy csak közel vagyon az dominus Zepperus házához, eltüröm, cuius convictu fruor, antiquius enim duxi cum docto viro et optimae indolis adolescentibus simul vivere, quam apud rusticum cum solutae vitae iuvenibus.

Még az leczkékhez nem kezdettenek; meglátom, mit kerétheték e télen hálómban ξὺν θεῷ. Az partékát elvettem éppen és 8 albos füzettem tőle. Az Textorisnak meg még nem adtam, de megadom és talán ugy lehet, hogy házamban is fogadom, mert az dominus Ernestus sollicitál és látom én magam is, hogy nem feslett erkölcső gyermek. Az elkezdett dolognak Isten adja jó kimenetelét szent fiáért. Engem szeress, én Kegyelmedet kedvellem. Amantium ira amoris redintegratio. Ha üressége vagyon Kegyelmednek, irjon Haidelbergában Szegedi Jánosnak, hogy én nekem türhető állapotom fordult, szabad utam vagyon az praeceptorokhoz, kik körül, ha Isten erőt ad, nem haszontalanol igyekezem forgódni. Vale, vive, favere meis studiis destite nunquam.

30. Septembris, Herbornae 1601.

Dominus nobilis Ernestus aequi bonique consuluit Arabicum scripsitque, si maturius cognovisset dn. Adami praesentiam. Másszor ir, most barátságosan köszönt.

Michael tuus ex imo pectore.

Többet irnék, de csak egy félórával mondta meg az dominus Adamus elmenetele előtt, hogy itt volt. És semmi emberséggel nem is lehetek, mert már az dominus Martinius elhitta vala, hogy én hiván epedve.

Külczím: Ornatissimo doctissimoque viro domino Alberto M. Szemcino Ungaro, Francofurti in typographia Johannis Saurii correctori etc. amico honorando. Herborna Francofurtum.

Molnár jegyzete: Suri Orvos Mihály post redux in patriam, rector Comjatini, Tirnaviae 1604. iamvero Sáros Patakini pastor primarius, ab anno domini 1614: vivit podagra afflictus etiamnum 1633.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) Nolde Ernő.

XXXIII.

1601. október 2. Heidelberg.

Felckmann Péter levele. Tudósitja Molnárt a Heidelbergbe érkezett magyar tanulókról.

S. D. Cum alias Francofurtum mihi scribendum esset, volui etiam ad te. Nam cum hesterno die apud nos appulerint d. Petrus Erseg, Joannes Szőlősi, Stephanus Milotai et Stephanus Ráczkevi et varias tum literas, cum rumores alia *(sic!)* ad nos attulerint et paulo post etiam adfuturi credantur (nam priores ex Ungaria, sed alia via discesserunt et nondum tamen visi sunt) dominus Joannes Szepsi et Christophorus Dechi et interest d. Michaelo Surio et d. Caspari Viwarino [1]) id scire, tu vero commodissime id ipsis significare possis, volui id ad te perscribere, id ipsis significes. Statum Ungariae in brevi perscribere nequeo, posthac forte dabitur alia occasio. Salve et vale.

Heidelberg, die 2. Octobris, anno 1601.

Totus tui studiosissimus

Pietrus) Felckmannus.

Külczím: Viro ornatissimo et docto domino Alberto Szenczino Ungaro Francofurti nunc agenti etc. amico. Franckfurt in Saurs Druckerei zu erfragen.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XXXIV.

1601. Herborn.

Textor János tanuló levele Molnárhoz. Herborni dolgokról és saját helyzetéről ír.

S. P. Si prospera, reverende, necnon multum dilectissime amice, domine Alberte, uteris valetudine, summo afficior gaudio, equidem fausta sum valetudine, Dei gratia.

Literas tuas ad me datas accepi, eas hilari vultu perlegi, ex iis animum tuum erga me benevolum perspexi et nunc perspicio quamque bene mihi cupias, video. Quapropter te multum amo. Amor tui in me nunquam obsolescet. Ex animo id tibi contigisse, quod diu exoptasti, laetor. An dominus Ernestus me ad se recepturus sit, dubito. Dum spiro, spero. Sed spes nostra unica Christus, in hoc si speramus, omnia habemus. Ad te ve-

[1]) E tanulók közül Suri Orvos Mihály 1600. ápr. 1-én, Szegedi János és Ujvári Gáspár 1601. márczius 29, Érsek Péter, Milotai Nyilas István, Kevi István (Stephanus Kevinus), Szőlősi Bede János, Czeglédi György 1601. okt. 4-én iratkoztak be. Szepsi János és Dechi Kristóf neve nem fordul elő az egyetem anyakönyvében. Toepke II. 201. 559. 207. 210. lap.

nire, proximis, Deo favente, nundinis iamiam imminentibus conabor, spero me aliquando ex servitute liberatum iri, id Deus optimus maximus efficiat.

Tuo discessu valde constristor; quaeris causam? Nullum nunc habeo, ad quem, ut amicum meum accedere audeam. Nihil novarum rerum scio, alioquin eas res tibi renunciarem.

Recens ad nos duo venerunt Heidelberga Hungari, unus studiosus publicus, nomine Casparus Ujvarinus, patriae sum oblitus; alter classicus, adolescens admodum scitus, facundus et humanus, quem mihi amicitia devincire coepi. Illum hic mansurum credo, de hoc dubito. Magnas tibi habeo gratias, quod me tuis dignatus fueris litteris. Vale diutissime eoque amore, quo me hactenus prosequi coepisti, amare perge. Plura iam nequeo, quoniam vires desunt, non voluntas.

Datae Herbornae anno extremae patientiae 1601.

Tuus totus famae ac honoris studiosissimus

Joannes Textor
Heigeranus.

Külczím: Multiiuga eruditione eruditaque pietate et virtute ornatissimo ac praestantissimo iuveni domino Alberto Molnar Szenciensi, amico paterno ac fido, summa observantia et amore colendo et honorando etc. Frankfurth. Zur Frankfurth bei Johan Saurs Buckdruckers zu suchen.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében)

XXXV.

1602. január 5. Herborn.

Textor János köszönölevele a Molnár által nyujtott segélyért és pártfogásért. Tudósitja a herborni magyar tanulókról.

S. P. Si amice integerrime, vir reverende, prospera uteris valetudine, gaudeo ex animo, equidem adhuc Dei gratia, firma sum valetudine, pecunia mihi nuper abs te per popularem missa me ad gratias agendas literasque aliquas exarandas instigavit, sed quia occasio mihi defuit, commode id facere nequivi, ex quo dono sane tuum in me benevolum animum quamque boni mihi ac meis commodis cupias, video ac sentio. Non tam autem hoc donum ad literas me compulit, quam illa arctissima tecum necessitudo ac amor et benevolentia inter nos maxima. Cum adhuc in hac nostra schola esses, me quasi fovisti, mihi favisti. Fovisti, cum nequam ille me percuteret egoque illi quantum valebam, resisterem, manum auxiliatricem mihi porrigebas meque una cum domino Philippo defendebas, quam plurima quoque beneficia et dona in me collocabas. Favisti, cum me maxime domino ac nobili iuveni Ernesto commendabas, neque ad illum

attrahere eique tanquam pio et candido, ut revera est, adiungere studebas, tuam ac illius in me piam fidamque voluntatem verbis satis decantare haud possum. Quid non dicam beneficia? Voluit ille pius ac beneficus nobilis primo me sibi adiungere, sed quia hospitem lectus deficiebat, non potuit; deinde cum hoc fieri non potuerit, me huic tuo populari, viro doctissimo, necnon humanissimo adiungere tentavit, sed nec hoc factum. Nam cum conduxissem hoc meum hospitium, inde me liberare non potui; assumsisset et me itidem conterraneus tuus haud vulgariter doctus dominus Casparus Uivarinus, sed propter dictam iam causam id quoque fieri nequivit.

Video ergo in vobis peregrinis Hungaris maiorem in me benevolentiam ac beneficentiam, quam in meis popularibus. Quid dico maiorem? imo maximam. Quoniam ergo vobis non satis dignas gratias agere possim, Deum oro, ut ille largius ea remuneretur vobisque benedictionem suam largiatur, tibi praesertim amice fidissime et fidelissime. Teque oro, ut eo, quo me prosecutus es, amore pio me prosequi pergas Deusque te diu sospitem et vegetum mihi conservet, Amen. Amen.

Haec paucula raptim Herbornae, anno 1602, Nonis Januarii.

Tuis me quoque literis digneris, obnixe rogo, amice carissime sique typographus aliquis venales habet icones clarorum virorum, vel emblemata Alciati, mihi transmittere velit dictoque pretio persolvam. Vale.

Tuus totus, honoris observantissimus amicus

Joannes Textor H.

Külczím: Insigni eruditione pietate ac virtute ornatissimo domino iuveni viro Alberto Molnar Szenciensi Hungaro, amico suo vere Pyladaeo. perpetuo amore prosequendo et amando etc. Franckfurth.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményé'en.)

XXXVI.

1602. január 29. Heidelberg.

Megyeri János levele. Értesiti Molnárt a Siderius János nehezteléséről, a heidelbergi magyar tanulókról és megbizásokat ad neki.

Divinae benedictionis gratiam precatur et officia sua humanissima pollicetur.

Binas nos accepimus a d. Siderio literas non ita longo temporis intervallo datas, in quibus utrisque seria vestri facta est mentio. In prioribus quidem, nonnihil vobis succensere dominus Siderius videbatur, quod tantis in patriam reditus occasionibus posthabitis, peregrino isto in orbe etiamnum commorari velitis. In posterioribus pie paterneque vobis suadet, imo edicit, ut iam tandem patriam terque quaterque miseram salutare eamque vestra praesentia ornare et rebus quibuscunq ue possitis, possitis autem in multis, levare ac adiuvare in animum inducatis vestrum. Interim ipse

sancte vobis promittit se de honestissimo loco vobis prospecturum. Gratiam et benevolentiam tanti viri videtis ambabus certe manibus capessendam amplectendamque.

Patriam ipsam a continuis bellis iam aliquantum respirasse et incendia Martia restincta esse scribit, sed hoc quoque vobis iudicandum putavi, nos nimirum huius nostri studii Heidelberga stadio spatioque qualitercunque decurso ac emenso, reditum in patriam parare ac primo statim Martio solvere velle. Hoc animi habemus quatuor mecum: dominus Surius, dominus Vincentius ac dominus Emericus;[1]) nobis perplaceret, si vos huic nostro comitatui adiungere possetis, sed hoc vobis totum volumus relictum. Est aliud, in quo vestrum officium singulare in me exstare velim, nempe ut alteras literas vestris inclusas prima quaque occasione Vitebergam ad dominum Balthasarem Myskoltsinum perferendas, metis si non prius, tamen ex nundinis his iamiam affuturis Frankfurtensibus, atque per bibliopolam Vitebergensem Mathaeum Selfisch, vel eius patrem, per quem ego ad eundem dominum Myscholtsinum fasciculos talerorum et literarum domini Emerici Ujfalvii, pastoris Debrecinensis tertio abhinc supra anno ex nundinis autumnalibus Frankfurto transferendos curaveram. Huius rei si bibliopola ille meminisse possit, cognoscatis, quaeso, ex eo, an fideliter domino Myskoltsino fasciculos illos exhibuerit, nam ille de ea pecunia et literis dominum Emericum Ujfalvium hactenus certiorem non fecit.

Responsum bibliopolae fideliter etiam exceptum ad dominum Siderium, vel ad me Szepsinum perscribatis, maiorem in modum a vobis peto, hoc officium vestrum ita praestitum nos beneficii singularis loco habituros certo sciatis. Valete felicissime.

Domini Ungari Vestram Dominationem salvere iubent pariter et omnes.

Datum Heidelberga, anno 1602. 29. Januarii mensis, fato domini Danielis Tossani moestissimi, qui medio hoc mense placide in domino obdormivit. *Joannes M. Megyerinus*
vestri colentissimus.

Külczím: Humanissimo ac doctissimo viro domino Alberto Szempczino, Frankfurti in officina typographica Joannis Saurii operarum typographicarum correctori solertissimo domino colendo pateat.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XXXVII.

1602. március 1. Heidelberg.

Suri Orvos Mihály levele. Értesiti Molnárt hazautazási szándékáról.

Salutem in Christo Jesu.

Mirantur alii, sed ego plus, hogy eddig semmit nem felele Kegyelmed levelünkre. Megérthette Kegyelmed, a mire mind

[1] Kovásznai Imre és Szepsi Vincze.

coram s mind levelében kért. Várják erősen Kegyelmedet, hozzá haragusznak (mert megirom, a mit értöttem) igérik is magokat, főképen dominus Siderius által az Kegyelmed patronusa, ha hoza megyen, javallanám, ha biztathatnám, Kegyelmedet. Enneköm elköl mennem : 1. Martii indolunk. Akartam volna szolgálni, ha Kegyelmednek tetszett volna levelet küldeni én általam szüleinek. Meg tudom jóllehet állapotját jelent(en)i Kegyelmednek.

Örömest elvártam volna az sokadalmat, ha az társaság szenvedni akarna. Nincs mit tennem, engednöm köl. Kegyelmed lásson dolgaihoz. Tudom, tudja Kegyelmed, mit köl cseleködni; a mint aránzom ide föl, onnét hozol nem sokat várhatsz. Más módot parancsol Isten. Szegedi uram még pénzt nem vett, vár, megadja kétség neköl Kegyelmednek. Engemet szeress, minthogy én is szeretlek, eltávozom testemben, veled maradok szivemben, megemlékezel rólam, el nem feletközöm rólad. Az sok gond elburét, nem irhatok jobban, bővebben. Isten éltessen és hozzon Magyarországban rövid időre hozzám.

Heidelbergae 1. Martii 1602.

Michael Surius
ut suus, sic tuus.

Jöj hozzánk ujsággal, kazdagsággal, ha tetczik, fordul, házastárssal is.

Lapszélén: A két aranyat felvöttem ő kegyelmétől, melyeket mos(t) kért, kodult; várja Kegyelmed, barátságosan megadja.

Külczím: Domino Alberto Molnar Szemcino Ungaro doctrina et pietate praestanti viro etc. Francofurti ad Moenum in typographia Johannis Saurii correctori vigilantissimo, domino et amico. In platea Steingassen.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XXXVIII.

1602. márcz. 29. Heidelberg.

Taksonyi Péter levele. Pénzt küld Molnárnak s a magyar biblia kiadását czélzó szándékában megmaradásra buzditja.

Salutem in Christo salutis authore ac vindice precatur, ac sua studia promte defert.

Cum nuper venerabilis vir, pastor ecclesiae verbo Dei apud vos collectae in sincera confessione tuas literas, quae ad dominum Joannem Szegedinum dirigebantur, mihi praesentasset, ac tuo nomine me amice et christiane salutasset, habens a te hoc non solum in mandatis, sed etiam in signatura, quam vocant Memoriali: quo tuae in me benevolentiae gratias referrem, e vestigio domi-

num Joannem in aedibus illius conveni ac tuis literis apertis votoque cognito, non prius ab eo pedem dimovi, quam rationem inirem unacum eo, qua commode tua petitione honesta potiri valeres.

Ac equidem partim tua humanitate et comitate, imo etiam sinceritate in omnes amicos, partim domini Joannis statu tenuiori commotus, licet nec ego sumtibus abundarem, tamen aureum nummum, quem vocant duplum, ei commodato dedi, modone tuae petitioni deesset, et vel maxime eo nomine, quod infortunio aliquo te praeventum esse summo cum dolore et qua decet amicum, tristitia percepi ex illo viro tibi fidissimo, quam meam in te propensionem non dubito, quin boni consulturus sis et me eo, quo erga te inflammatus amore ardeo, vicissim prosequuturus. Utinam non maiorem tibi creasset infortunium acceptum molestiam in dies: esset mihi id quidem auditu iucundum et tibi non incommodum, sed vereor, ne dietim vulnus in deterius, nisi diligentem curam adhibeas, ruat. Fac igitur, si nos amas, ut et quantocius revaleas, et ad nos literarum fascem, si quidem nequaquam deesse poterit occasio, transmittas, ex quibus omnem rem, ut se habet, cognoscamus et anxium, quem inde fovemus, animum, si convaluisti, deponamus. Mensem agunt iam in itinere domini populares suscepto in communem nostram patriam et ut opinor, dominus Michael iam portum laetabundus inambulat, nisi forte aliquid obstaculi positum sit. Eorum profectioni, quod te comitem non adiunxeris, utut reprehenderint illi, excepto domino Michaele imo et Megyerino, semper tamen factum probavi et probaturus sum tantisper, dum occasionibus melioribus usus, quod spero ex tuis scriptis, dulcissimae illi patriae communi te stiteris et desiderium filius tamdiu absens matris Hungariae, maiori, quam iam fecisses, gaudio expleveris. Interim si liceat illi typographiae, de qua scribis, te intermiscere, e re nostra fuerit, cum et diligenter admodum de bibliis transmittendis, cum nunc, cum alias ad dominum patronum scripserim et trimestri ante literis ab eo acceperim, eum ea esse intentione, ut quam primum exemplar transmittat atque etiam de occasionibus exemplarium, quae imprimerentur, devehendorum rationem ineat. Ac ut minime hanc antea sui animi significationem dominus patronus scripto prodidisset, tamen non esset desperatae rei eum illi animum insufflari, cum quod doctissimus vir dominus Michael Surius omnem moturus sit ipse lapidem, ut de conditionibus huius rei agatur, (qui una tecum fuit apud typographum et mihi magnam spem fecit, ac ut dicam, quod res est, fere ampliorem, quam tu olim in tuis literis) tum etiam, quia d. Mattheum Samarjay subornaturus est, ut dominum patronum ad incepti animi, qui antea fumabat, ardorem et flammam concipiendam instiget. Proximo Pentecostis festo et literas et pecunias et biblia, si unquam alias maxime praesentia futura spero et eo magis, quod etiam magni-

fici domini Teokeoly filius minor, forte etiam maior ad nos usque transmeabit, id quod ipsimet literis d. Pareo significaverat ac etiam alios populares adventare et iam fere in itinere esse, certe relatione perceperimus. Felicem tunc te, cum me, si id fiat. Sic enim et ego ecclesiae Dei mature inservire viderer et tu postquam iam inservieris, nova accessione cumulares et aeternum nomen ob studium et zelum, qui ardes, consequereris. Hoc enim omni pace et honore, absque tamen adulatione dixerim, te omnibus iis, qui unquam academias inviserunt, plus posse nostrae genti commodare, ac ut maxime illi dies noctesque lucubrationibus desudarunt, qui quod tamdiu patria absis, reprehendunt, non tantum effecturos, quantum tu unica pagella. Accedit etiam, quod quisque illorum suis commodis potius, quam ecclesiae intentus, bonis huius mundi se applicare student, cum tu interim vel tua difficultate diutius patria emanere non dedigneris, modo illius emolumentum promovere possis. Liceret tibi alicuius scholae regimen subire, fas esset te ecclesiae praefici. Iustum et dignum laborum exantlatorum praemium percipere ac annuis reditibus ecclesiarum distendi: hoc tamen tu tam non cupis, quam quod maxime ea aliis relinquere malis, modo quod animo concepisti, effectui mancipes. O te felicem, o vere divitem, divitem, inquam, plura iis, quae habes, non affectantem! Non enim, ut dicitur, is dives, qui multum habet, sed qui nihil expetit, vel certe sibi metam praefigit et sua sorte contentus est. Sed volo te alacriter in hoc studio et stadio currentem meis strepitibus revocare, dicam saltem, quod sentio; te ecclesiam amare et gratum filium, vel maxime in eo agere, quod non iam ubi non tantopere laboret, illi adsis, sed tunc advolare velis, cum et tua ope sublevare se posse sentiat, et te id praestare posse, vel etiam prestitisse animadvertat. Vale.

Dabam ex musaeo meo Heidelbergae antepenultima Martii, anno 1602.

Salutat te dominus Zegedinus. Tuus ex asse dico, aliquando etiam reipsa probabo, tuus inquam

Petrus Taxonius.

Puerum illum Sclavum ad studia remitte, esset enim mihi utilis in Hungaria.

Külczím: Clara pietate et insigni eruditione praestantissimo viro, domino Alberto Molnar etc. amico et populari plurimum honorando.

Molnár jegyzete: Per patronum suum intelligit Andream Asztalos, civem et senatorem Tyrnaviensem, quem ego domino d. Rittershusio commendavi et rogavi, ut illum scriptis suis honoret.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XXXIX.

1602. március 29. Heidelberg.

Taksonyi Péter levele Ladislaides Miklós tanulóhoz. Kéri, hogy térjen vissza hozzá.[1])

Salutem optat et se suaque pollicetur.

Quod me inscio, fili mi, discesseris, fecisti obedientia filiali rem alienam, sed excusationem tuam Spira missam accepi. Te reditum in patriam adornasse audiveram proxime antecendentibus, nisi fallar, nundinis, sed postmodum audire mihi contigit, te adhuc Francfurti degere in typographio aliquo. Quia igitur, ut semper, ita nunc quoque tuis commodis invigilare apud me promtum sit, da operam, ut mihi obaudias. Ac quia prae studiis literarum ut nihil est iucundius, ita nihil carius, nihil praestantius, insiste, rogo, vestigiis cum tui parentis, tum patruorum, qui sunt in Moravia et Castalias sorores excole. Si ibi commode possis facere, recte est, si non, transito huc iterum, dabo operam, ut nulla in re tibi desim.

Est mihi familiaritas cum quodam principis illustrissimi musico, is apertam mihi significationem dedit suum chorum discantista indigere commodo, et se de te audivisse quidem, sed videre non potuisse: prima quaque occasione ibi locum obtineres. Nec est, quod causeris te ibi studere non posse, cum nihil omnino negotii a tempore matutino ad 9 horam habeas, vel etiam ad dimidiam decimam, et a duodecima ad semisextam. Ego aedibus Casimiranis, prope est, ut valedicam, curaturus privatam tum tabulam, tum musaeum, mihi et cohabitare et consectare studiis, vel saltem aemulari posses: id in tui gratiam non dedignarer facere. Ac ubi domum redirem, una mecum, si ita tibi placeret, assumerem, ac patriae salvum praestituerem. Sin minus, vel inter musicos stipendiatum, vel domus Casimiranae alumnum relinquerem. Dominus Michael tui desiderio ita afficiebatur, praesertim cum rediret, ut mecum expostulare ab humanitate alienum non duxerit, quod te dimiserim, in cuius tamen iurisdictione non fueras. Et certe fecit hoc non immerito, cum quod vidisset te bono esse ingenio, tum quod sciret te tuae patriae olim potuisse decori et ornamento. Sed ne sim prolixior,

---

[1]) E levelet Taksonyi P. kézbesítés végett küldte Molnárhoz, a ki úgy látszik, nem tudta kézbesíteni s később gyüjteményébe sorozta.

quid animi tibi sit, velim significes et de me patre tuo, omnia tibi polliceare. Vale.

Haidelberga antepenultima Martii, anno 1602.

Tuus et pater et praeceptor benevolus

Petrus Taxonius Ungarus.

Külczím: Bonae indolis ac eximiae spei puero Nicolao Ladislaidae, Trenchiniensi etc. filio meo amanter carissimo.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XL.

1602. április 22. Szepsi.

Siderius János levele. Sürgeti Molnár hazatérését.

Salutem dicit et sua officia commendat statumque optat longe felicissimum.

Unde et qui factum sit, amice observande, quod non te hactenus reducem viderimus, quia ignoramus, miramur vehementer unacum tuo patrono tui et amantissimo et observantissimo. Qui me identidem compellare solet, et sciscitari etiam diligenter, ubi tamdiu nobis invitis haereas.

Itaque te rogo amanter et fraterne, ut id, quod putas, quod communis iustitia, denique ipsa humanitatis ratio iure ab omnibus exigit, praestes alacriter et gratitudinem patrono liberalissimo debitam exhibere ne graveris, ut sic et tuae et meae quantulaecunque existimationi, (ut qui te serio commendaverim), consulas, ne etiam aliis hoc tuo facto (si forte non redieris) incommodes et perpetuam tibi vivo ac etiam cineribus tuis post fata infamiam concilies, ubi ad nos redieris, te et tua omnia nobis curae futura scias.

Non est, quod quicquam metuas, aut tuam apud nos existimationem periclitari putes. Ego enim hactenus honesta semper usus excusatione, ita tuam causam apud patronum defendi, ut omnem suspicionis sinistram vel tenuissimam scintillam exstinxerim et tuam existimationem sartam tectamque apud omnes voluerim, quod et in posterum me facturum, non est, quod dubites.

Vale. Ex Szepsi 22 Aprilis, anno nobis DeCies MIsero et omni prorsus carente MeDICIna. [=1602.]

Ioannes Siderius

frater et amicus tibi sincerus.

Külczím: Erudita pietate et pia eruditione conspicuo iuveni domino Alberto Molnar Szemcio, nunc in celebrioribus Germaniae academiis versanti, fratri observando.

Molnár jegyzete: Accepi Ambergae mense Novembri.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XLI.

1602. jun. 22. Heidelberg.

Taksonyi Péter levele. A magyar biblia kiadásának ügyéről, a heidelbergi kátéról és saját helyzetéről tudósitja Molnárt.

Salutem in Domino. Quas ad dominum Pareum dedisti literas, legi, quod commodam nactus sis occasionem tractandorum studiorum, ut decet, gratulor tibi mihique etiam in eo gaudeo, quod propior Ungariae spem amplam de bibliis conceperis et me fovere iubeas. Biblia quod attinet, sunt in itinere,[1]) quantum ex literis domini patroni[2]) intellexi, is enim 1. Maii Viennam ea transmisit, quae in dies exspecto, te de omnibus certiorem redditurus, ubi eis potitus fuero.

11. Maii per novos quosdam populares ad me dominus patronus scripsit, et vehementer eum dolet, quod non per hos transmiserit, nec tamen ab itinere retrahere potuit.

Tu nos literis visita et ut tui amantissimos fove, nec amplius responsum ad meas differ. Etiam hoc tempore, imo hac ipsa die literas in Ungariam misi, et de te honorificam apud dominum patronum mentionem feci ac Palatinatus Catechesin a te olim Ungarice visam petivi.[3]) Habito adhuc in aedibus Casimiranis, quibus tamen valedicere ferebat animus, sed quia nullas per novos populares accepi pecunias, licet missae ante illorum adventum sint, cogor tamdiu suspendere executionem mei propositi, dum accepero. Ex Ungaria literas a domino Siderio habes; eas an transmiserint, nescio, transmissuros credo propediem. Facies pro tua prudentia, quod e re ecclesiae futurum est, tuis commodis minus etiam, quam plerique sunt intentus. Vale.

Haidelbergae 22. Junii veteris styli, anno 1602.

Tuus ex asse

Petrus Taxonius.

Külczím: Erudito ac humanissimo viro, domino Alberto Molnár paedagogo apud dominum Gernardum syndicum Ambergensem etc. domino populari sincere amico. 22. Junii 1602.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) Asztalosnak e sok viszontagságot látott bibliája fenmaradt s most az egyetemi könyvtárban van. A vastag bőrbe kötött s diszes aranyozásu kötet egyik táblján arany betükkel: BIBLIA ANDREAS AZTALOS, másik táblján * ANNO * DOMINI * 1 * 5 * 9 * 1 * áll. A könyv czimlapján e bejegyzés van: »NB. Haeretica biblia. Ego Johannes Pragay, qui antea fui Calvinista, modo reversi ad catholicam fidem 1653.«

[2]) Taksonyi patronusa Asztalos András volt. L. 132. lap.

[3]) A Heidelbergi Catechismus Huszár Dávid fordításában már 1577-ben megjelent Pápán, »A Kerestyen Hitről Valo Tvdomannac Rövid Kerdesekben foglaltatott Sommaia« czimen.

XLII.

[1602. Heidelberg.]

Taksonyi Péter levele Molnárhoz. A heidelbergi magyar tanulókról ir.

Salutem in Domino precatur, et sua studia pollicetur.

Ut tui semper, ita nunc sum studiosissimus, cum quod prae aliis me tuo dignum hactenus censueris alloquio, tum etiam quia eruditionis, quae in te est, praestantia eo me compellere videtur. Adderem industriam tuam, nisi eam probatiorem effecisses, quam dicere possem. Quare merito, vel in hisce tumultibus, (nundinae enim nostratibus sunt), licet enormi ut pictura, ita stylo tibi respondere debui, ne aliud prae me ferre viderer, aliud in pectore fovere. Ac ut inde initium sumam, ubi forte vel desinendum mihi est, vel certe facto opus erat, nomini dominorum popularium, unius Petri est, cognomine Bekesio, pastoris filio, diocoeseos alicuius inspectoris Patachinae tum scholae, cum Ungariam visitares, ante annos duos vel circiter tres collaboratorem agentis. Alterius Matthaei Felegyhazini,[1]) olim a Germanis cataphractis in schola Miskolczina, nisi fallor, multis vulneribus afflicti ac eiusdem scholae ludimoderatoris. Diversis gaudent patronis, alter nempe prior domino Dobo,[2]) alter civi Patachino. Quid cum bibliis agatur, te cumprimis salutatum edocebo.

Vale et me ama. Idem qui supra

Petrus Taxonius.

Külczím: Erudito ac docto viro domino Alberto Molnar etc. amico intederrimo et honorandissimo.

Molnár jegyzete Békési Péterről a lap szélén: Fuit Altorphii meque ad magnificum rectorem literis Siderii citavit.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XLIII.

1602. szept. 23. Heidelberg.

Taksonyi Péter levele. Tudósitja Molnárt a heidelbergi magyar tanulók hazatérési szándékáról s a magyar biblia kiadása ügyéről.

Salutem a Christo salutis vindice et felix studiorum incrementum precatur et sua studia amico amice pollicetur.

Duo, nisi fallar, sunt praecipua capita tuarum ad me lite-

[1]) Békési Pastoris Péter s Félegyházi Máté 1602. máj. 25-ikén együtt iratkoztak be a heidelbergi egyetemre. Békésire vonatkozólag l. alább Májer Mátyás 1605. febr. 17-én kelt levelét a hozzáadott jegyzettel.

[2]) Dobó Ferencz, Sárospatak ura.

rarum: unum de popularium redeuntium nominibus et circumstantiis circa reditum, alterum de bibliis Ungaricis.

Quod ad primum attinet, breviter sic habeto:

Joannem Szegedinum et Casparem Érsekujwariinum, in dies vel literas, vel cum literis etiam stipendium annuum exspectare, quod tamen est illis cum omnibus fere aliis commune. Omnes enim, excepto me et recentioribus duobus, pecunia exhausti eviscerationem crumenarum repleri peroptarent. Quantum ad me, nihil sum sollicitus tanto fretus patrono, qualem semper dominum Andream Asztalos expertus sum et alii similiter experti sunt, eoque magis, quod Theses de officio Christi illi dedicaverim,[1]) quas hic publice disputavi et quarum tibi exemplar mitto. Ut autem ad rem redeam, eo illi duo Szegedinus et Caspar sunt animo, ut quantocius fieri potest, reditum maturent, ac si pecunias accipiant, 20. Octobris itineri se committant: sui spe frustrati nec literas, nec pecuniam obtineant, relictis hic supellectile libraria et chirographis, in fine eiusdem mensis hinc abeant. Tuum erit ante providere, quas ad quos transmittere volueris, literas sub nomine meo ad Szegedinum, vel Casparem huc tabellario perferendas, tradere, vel te illis, si ita visum fuerit, comitem adiungere et patriae afflictae aliqua ex parte solatio et bono fulcimento esse; sin id displiceat, saltem 1 Martii anni sequentis mecum te reducem tuis et nostris sistere. Sed ea tuae prudentiae committo, de quibus hactenus.

Biblia in itinere perierunt, nec amplius spes est fore, ut huc transmitti possint. Cui enim dominus patronus commendaverat, is id, quod in se receperat, nec diligenter expedivit ipse, nec aliis expediendum id negotii dedit. Ego per populares ita scribam domino patrono, ut si vel nunquam id animi habuisset, permotus mea et tua voluntate et desiderio aliud identidem exemplar maiori tamen cum cautione et fideliori tabellioni demandet, qui huc ad me perferat. Tunc videbo, quod cum typographis agendum erit. Mallem hic Haidelbergae excudi, quam uspiam alibi, sumtibus Camperianis, qui etiam aliquam spem mihi edendorum bibliorum fecit. Fidem tuam ab illis bonis viris liberabis, qui hanc sanctam habuerunt voluntatem et illis gratias pro hac re ages; interim quia illorum nomina partim literis tuis inserta, partim auditione accepta ob eruditione

[1]) Taksonyi R. Péter értekezésének czime: »Theses theologicae de officio Christi, de quibus divino numine adspirante, praeside Bartholomaeo Coppen, theologiae doctore et professore ordinario in illustri et perantiqua Heidelbergensi academia publice respondebit Petrus R. Taxonius Ungarus ad 28. diem Augusti horis et loco consuetis. Heidelbergae typis Voegelinianis 4r.« Ajánlja, mint a levélben is említi, pártfogójának, Asztalos András nagyszombati tanácsosnak. Üdvözlőverseket irtak hozzá Somosujfalvi Érsek Péter, Szőlősi B. János, Békési Péter és Szegedi L. János. (Szabó-Hellebrant, Régi m. könyvtár. 993. szám.)

et omnis generis virtutum laude sunt commendata, dabo operam, ut si hic id fieri non possit, illos super hac re requisitos, huius pietatis rursus admoneam et si aliter fieri nequiverit, cum illis vel iterum per te, vel per me ipsum hac adhuc hieme agam, ut biblia eorum et nostra opera et sumtibus, qui conferri potuerint, excusa videamus. Tuo nomine omnibus, quibus voluisti, salutem dixi, salutem tibi vicissim exoptantibus. Exemplar Thesium boni consule et quod maiora viribus attentare non fui veritus, non arrogantiae et admirationi mei ipsius, quam testor coram Deo nullam esse, sed proficiendi studio et gratitudini in dominum patronum adscribe. Vale. 23 [1]) Septembris anno 1602.[2])

Külczím : Eruditio, pio et humanissimo viro domino Alberto Molnar, praeceptori filiorum domini syndici Ambergensi sedulo etc. amico amabili exhibeantur Amberg.

Molnár kézirásával: Has datas 23. Septembris percepi 27. eiusdem mensis 1602. Haidelberga a Petro Taxonio Ungaro.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XLIV.

1602. nov. 17. Heidelberg.

Taksonyi Péter levele. A heidelbergi magyar tanulók pénzügyi szorult helyzetéről, hazatérési készülődéseiről és a magyar biblia kiadásának ügyéről ir Molnárnak.

Salutem a patre per Christum cum ubertate charismatum spiritus sancti precatur.

Quod nullas hactenus ad nos dederis literas, cum omnes alii, tum ego vehementer admiramur eoque magis, quod de reditu quorundam, a quibus literarum ministerio dominum Siderium salutares, perhumaniter ex me sciscitabaris. Sed praestabat te liberale otium tibimet arripere, quam frustra dominum Siderium alloquio velle dignari. Ea enim est conditio omnium nostrum, qui hic vivimus, quam nequidem cogitare potuimus. In singulos dies, quid dico dies, imo horas, momenta tum epistolas, tum pecunias exspectantes nihil proficimus, nisi spem abiicere et metum quidem dissimulare, angorem vero in praecordiis latentem extinguere non posse, sed tamen temperare, proficere nostrum esse nobis persuadeamus. Sic enim habeto, neminem illorum, qui redituri erant, utpote dominum Szegedinum et Casparem Uywarinum stipendium posterioris anni accepisse, se vero multo aere alieno, quod Caspar quidem ex stipendio vix erit solvendo,

---

[1]) Előbb *25* állott s kijavitva *23*-ra.

[2]) Az eredeti levél vége, a melyen a névaláirás állott, leszakitva.

si hac quidem hieme nobiscum manserit, onerasse,[1]) ac fere graves utrosque debitoribus praecipue hospiti, ad cuius mensam alebantur et adhuc aluntur, esse. Reliquos vero, exceptis postliminio quasi academiam ingressis, ita omnes egere, ut obolum expendere laboriosum videatur. Quantum ad postremos duos attinet, ne illi quidem sat bene muniti iam sunt, nobis enim ut plurimum spe futurae solutionis concrediderunt ac vix scio, an non etiam magis, quam oporteret, sese emungi siverint. Sed bene habet, nunc quidem in universum omnes hoc patimur, speramus tamen, licet contra spem in spem, ut quemadmodum iam simul exhaustos locutos asservamus, ita, simul eosdem si non impleverimus, saltem vacuos non habituri simus. Haec de nobis vere quidem, sed acerbe in praesentia. De futuro quid statuendum, iamdum agitamus, divinam interim voluntatem nostrae praeferimus. Hiems prae foribus, quid dico, praesens adest, nec satis tutum, nec commodum est, iter aggredi, ut maxime quis posset. Eamobrem reditum non prius maturabimus, quam hiemis inclementiam, si qua futura est, superatum animadvertemus. Erit id tempus circiter ultimam Februarii mensis hebdomadam, aut primam Martii, quo quinque nostrum iter adornare statuimus, duo scilicet supradicti, quibus me adiungam, Joannes Szeoleosinus et Stephanus Milotay alumnus Debrecinus: si temet nobis adiunxeris, erit id nobis gratum, tibi non inutile, patriaeque vero et amicis, addo etiam parentibus, optatum et iucundum, patrono et domino Siderio perquam iucundissimum. Sunt fateor impedimenta, quae et ad me perscripsisti, quam plurima, quibus remorari posses, si secundum carnem sentiamus. Sed plura sunt axiomata, quae domum invitant ac patriam communem pro virili tua parte adiuvare efflagitant. Divexatus illa bellis, nec est tuta tam ab extra, quam ab intra. Foris bellum hominum, intus Sathanae et eius membrorum, adde, si placet, humanae etiam carnis. Quid hic miseri facient, sive qui Musis tabernaculum expanderunt, sive qui Marte duce tentoria fixa sanguine plerumque inundantia refugerunt, sive qui Cereris munera sulcis commiserunt? Illis sane prioribus eruditionibus pocula, posterioribus duobus consolationibus libamina propinanda

---

[1]) Gyakran előforduló eset volt, hogy magyar deákok külföldi egyetemen időzésük alatt adósságokba verték magukat, ugy hogy ez az ügy az 1593. évi január 31-ikén Keresztúron tartott zsinaton is szóba került s ez ügyben itt a következő határozatot hozták: »Eddig a magyar nemzetnek nagy becsülete volt külföldön nemcsak az orthodoxa confessióért, hanem a tisztességes jellemért is, de mostanában rossz hirbe kezd jönni a magyar név, némely akadémikusok nagy pazarlásai stb. miatt. Ennélfogva intetnek a vittenbergi és heidelbergi tanárok s polgárok, hogy a magyar ifjaknak való kölcsönzésektől tartózkodjanak, mert nem fogják pénzöket megkapni; a magyar ifjak is intetnek, hogy, különösen az elszegényedett hazának nyomorult sorsára tekintve, a pazarlástól tartózkodjanak.« Tóth Sámuel, Adalékok. (Debr. prot. lap. 1883. 10. l.)

et apponenda fuerint. Utrisque tu abunde ditatus pro modulo accipientis cuiusque distribuere posses, modo in nostrae patriae gremium temet abderes.

Haec non eo scribo, quod sim tibi consilium daturus, quo nequaquam indiges et te compellam verbis hisce insuasibus ad redeundum, quibus nemo fere moveretur, sed ut honestam rem esse reditum maturare mihi visum esse declarem et meum sincerum in te animum ac honestam de te existimationem tibi hac etiam vice, ut saepe alias ostendam.

Tu omnia pro tua prudentia exsequare, ac siquidem redire nobiscum voles, hanc occasionem ultro arripe, sin vero minus, epistolas ad id tempus domino Siderio et patrono transmittendas confice.

De bibliis quid sit faciendum, ignoro, ea iam prae manibus, licet sero, habeo. Si esset alicui animus, ut scripsisti, suscipere eius impressionem, a domino patrono donaretur, ut minimum 300 talleris et siquidem alicui hoc persuadere posses, tibi dominus viaticum, vel potius honorarium te dignum.

De Claudio Marno nihil est, quod speres, nec meo iudicio de Herbornensibus quisque ille est; Ambergensis [1]) ille, vel alter Norimbergensis [2]), de quibus scripsisti, si id praestarent, esset ipsis utile, nobis gratum, ecclesiae vero ipsi quam maximo usui.

Salutant te Stephanus Ratzkevi et Petrus Ersek; Georgius Cegledius, ne hoc etiam nescias, est sub custodia academiae in loco solito propter dissolutam vitam et aes alienum plus nimio contractum. Iam ego Casimiranis aedibus valedicens vivo apud Johannem Calvinum, qui te salutat. Vale.

17. Novembris, anno 1602. Heidelbergae.

Tuus *Petrus (Taxonius)*.

Quid novarum rerum audias praecipue de Ungaria et Transylvania, rogo te quam primum me edoceas: addes etiam quae fata Sigismundum Bathoreum maneant. Iste puer a quibusdam nostrae nationis captivis hic relictus, sponte quidem pueri ipsius, ut illustrissimi electoris famulitium ingredi posset, iam redit frustratus spe sua *διαστολία*, cum scilicet illustrissimo electori supplicem libellum offerre non auderet et quia prope Szemczinum habitat, poterit tuis literis ad parentes et amicos transferendis insistere. Domino patrono non est necesse, ut per eum tanquam pontificiae factionis literas mittas, nam neque ego id facere vel volui, vel debui. Iterum vale.

Külczím: Eruditione singulari ac humanitate excellenti insignito viro domino Alberti Molnár Szemcino, praeceptori filiorum domini syndici Ambergensis industrio etc. amico et fratri in domino mihi percaro, Ambergae.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) L. *Napló* 34. lap.

[2]) Molnár jegyzete: Hutterus.

XLV.

1603. február 13. Heidelberg.

Taksonyi Péter levele. Buzdítja Molnárt irodalmi terveinek megvalósitására.

Salutem precatur a Domino et sua studia pollicetur.

Quid rerum inceptem de bibliis, animi pendeo. Si tibi ea est occasio, ut possis alicui persuadere, fac voto nostro satisfacere satagas et dominum patronum cumprimis literarum internuncio salutes ac rem omnem illi exponeS. Quid causae sit, quominus ad meas nuper admodum datas responsum non maturaris, coniecturam facere meis in viribus non est. Iam iter adornaturus in patriam, nequeo ullas a te accipere literas ac ne his quidem ullam de te melioris conditionis spem facere. Tu omnia pro tua, qua vales, prudentia dispone: oro tui memor coram domino patrono. Psalterium melodiis Gallicis vel Lobvasserianis ut a te habeamus publici iuris aliquando factum exoro,[1]) et similiter indicem praefixum libris bibliorum Germanicis. Plura non vacat. His vale et me ama.

Heidelberg 13. Febr. anno 1603. *Tuus Taxonius.*

Külczím: Eruditione et pietate insignito viro domino Alberto Molnar Szemcino, praeceptori domini syndici Ambergensis etc. amico amicissimo.

Molnár jegyzete: Recepi 16 Maii 1603. Altorphii.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

[1]) E buzdításból is sejthetjük, hogy már ekkor foglalkozott Molnár a Marot, Béza, vagy Lobwasser-féle zsoltár magyarra fordításával. V. ö. Orschynovsky 1603. márcz. 3-án Ambergből küldött levelének e helyével: »Uxor hospitis rogat, ut eius sis memor in psalmis tuis.« Ha e fordítással el nem készült is, de hogy valamit Specimen gyanánt belőle kinyomatott, azt Piscator Jánosnak a Latin-magyar dictionarium (1604) előtt megjelent üdvözlőverséből következtetnők, bár az a Lobwasser szövegére is vonatkozhatik:

Eja age de patria bene, Molnar, perge mereri:
Ausonias reddens vocibus Ungaricis.
Sed quamquam laudem tibi Lexicon hocce creabit,
Ast opere ex alio gloria maior erit.
Nimirum Ungarica studeas si reddere lingua,
Qui vera tractant de pietate, libros.
Nec (tua quae pietas) dubito, quin hoc tibi votum
Sponte sit. Et voti (spes bona) compos eris.
Nuper enim clarum specimen tu sponte dedisti,
Lobwasseri oden dum canis Ungarice.
Quam prelum Hutteri pulcris formisque notisque
Perscite expressit. Quod tibi calcar erit.
Ergo is, qui sanctum hoc inspiravit tibi velle,
Atque haud exiguum iam tibi posse dedit:
Et velle et posse hoc facilis (mihi crede) fovebit,
Atque etiam augebit, si prece poscis eum.
Hunc supplex oro, ut sacro te flamine porro
Inspiret, foveat perpetuoque regat.

XLVI.

1603. márczius 3. Heidelberg.

Ifjabb Ambrosius Sebestyén levele. Tudósitja Molnárt atyja haláláról, a kinek emlékezetét halotti emlékversek kiadásával kivánja megörökiteni.

S. Quod mihi de te persuaseram quodque omnino sperabam, popularis observande, secus omnino accidit. Nam nec Heidelbergae te offendi, nec satis mihi, ubi locorum degas, constitit. Cum autem apud dominos populares diligenter de te inquisivissem, tandem mihi dominus Taxonius, quo familiarissime usus sum, quae tua sit conditio, retulit. Utinam autem te hic videre, sed non videre solum, verum etiam aliquamdiu tecum vivere mihi contigisset. An quicquam gratius mihi accidere potuisse existimas? Nam hic demum amicitiam (quae in patria nostra inchoata et post etiam omnibus humanitatis officiis culta est, sed longis temporum intervallis interruptam consuetudinem habuit), non renovare, sed consummare licuisset. Cum autem mea me spes frustrata sit, an ideo amicitiam continuare non placet? Imo vehementer placet. Utamur enim bono literarum et eadem fere absentes, quae si coram essemus, consequemur.

De optimi mei parentis obitu fortasse iam pridem tibi constat. Tu eius cineres honesto condecores et cohonestes epicedio.[1]) Hoc idem ipsi officium praestiterunt summi Germaniae poetae, puta domini Beza, Melissus, Grüneus et alii quam plurimi. Postea publici iuris ea faciam. Si et tu ibi summos nosti viros, apud quos patris aliquam insidere putas memoriam, idem, quaeso, officium repete. Profecto rem gratam mihi praestiteris. Velim mihi significes, num Pragam literas mittendi occasionem habeas. Dominum Nicolaum Tekelium, qui modo Gorlicii gnaviter studet ad nundinas vernales exspecto.[2])

Si ad Francofurtensem mercatum profectus fueris, me ibi quaeras, Deo enim volente, etiam ibi futurus sum. Te rerum tuarum domicilium in Germania collocare velle haud libenter audivi. Scis, mi Alberte, quibus nati sumus: non nobis, sed partem sibi patria, partem amici vendicant. Sed sapienti sat dictum. Bene vale, de tuo statu prolixe me edoce. Heidelbergae 3. Martii, anno 1603.

Tuus *Sebastianus Ambrosius.*

[1]) Az eddig ismeretes adatok szerint Ambrosius 1600-ban hunyt el a pestisben. Ez adat aligha helyes, legalább nem valószinű, hogy fia három év mulva gondolt volna arra, hogy atyja emlékezetét ismerősei, barátai és emlékverseinek kiadásával örökítse meg.

[2]) Itt irt ő is üdvözlőverset Ambrosiusnak ez évben kiadott »Ad solennem miraculose recuperati Taurini recordationem . . carmen . . publice recitatum die 29. Martii anno Christi 1602 . . Gorlicii« cz. művéhez. 1603. jul. 12-ikén már a heidelbergi egyetem hallgatója. Toepke II. 217.

In frontispicio literarum scribere poteris: Bei Paul Fanck in der Augustinergassen zu erfragen. Vel tamen apud dominum Felkmannum deponi poterunt, est enim meus vicinus.

Külczím: Ornatissimo et doctissimo viro domino Alberto Molnar Szentiensi Ungaro, nunc praeceptori liberorum syndici Ambergensis, domino populari suo carissimo. Zu Amberg bey Herrn Syndico zu erfragen. *Más kézzel:* Bey H. D. Scherbio zu Altorff anjezo zu erfragen.

Molnár lapszéli jegyzete: Quod faciat megnificus dominus doctor Rittershusius, rogo et oro. Albertus Molnár.

A lap alján: Recepi 16. Maii 1603. Altorphii.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XLVII.

1603. március 3. Amberg.

Orschynovsky János levele. Tudakozódik Molnár helyzetéről.

Salute, quam mihi ex te Schnupsii praeceptor annunciavit, eadem te resalutare iubeo et a Deo optimo maximo felicem successum in omnibus negotiis precor.

Praetermittere non potui, quin hac mihi occasione oblata ad te breviter aliquid perscriberem. Lubens certior fieri cuperem, utrum bonis avibus iter tuum perfeceris, quod si feliciter successit, gaudeo, si minus prospere, ex animo condoleo. Vellem equidem, ut omnia succedant ex animi sententia. Verum dubius sum, num certo quopiam sis constitutus loco, et an promotus a magnifico rectore Altorphino munere quopiam fungaris. De quibus omnibus mihi per literas significes velim. Haec nunc sufficiant, suo tempore plura. Hospes noster et Adamus sodalis meus diligenter te salutant et uxor hospitis rogat, ut eius sis memor in psalmis tuis. Hisque te clientelae omnipotentis Dei commendo. Vale.

Datae Ambergae e contubernio nostro 5. Calendas Martias, anno epochae Christianae 1603.

Tui amantissimus

Joannes Orschynovsky a *Fürstenfeld* m. p.
Bohemus Pragensis.

Külczím: Humanissimo, necnon doctissimo viro iuveni, domino Alberto Molnaro Szenciensi Ungaro, domino et amico suo colendissimo. Altorphium.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XLVIII.

1603. május 2. Heidelberg.

Érsek Péter levele. Tudósitja Molnárt, hogy Taksonyi Péter a magyar bibliát, mielőtt eltávozott volna, a heidelbergi könyvtárba tette le megőrzés végett.

S. D. Iam iunxerat equos auriga iste, cum eum convenirem de transferendis ad te literis, proinde multis ad te scribere nequeo. Paucis ergo rem sic habe.

Dominus Taxonius una cum aliis tribus dominis popularibus in patriam rediit 14. Februarii, biblia Ungarica apud me reliquerat; verum domum nondum redierat, cum a patrono darentur ad eum literae de bibliis in academiae bibliothecam reponendis, donec excudendi occasio sese offerret. Quare iam amplius non penes nos sunt ideoque nec transmitti possunt; alias si non eo reposuissemus, hac in parte voto tuo satisfecissemus. Nos, qui iam pauci hic sumus, omnes te salutamus et valere cupimus.

Datum Heidelbergae 2. Maii, anno 1603. Tui observantissimus

Petrus Erseck Somosujfalvinus.

Külczím: Doctissimo viro domino Alberto Molnar Szentzi in inclyta Altorfiana academia studiorum philosophicorum et theologicorum gratia degenti, domino et populari observando. Altorfium.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XLIX.

1603. jun. 2. Neumarkt.

Rumel János Konrád levele. Válaszol a Molnár köszönőlevelére és latin-magyar szótáráról ir.

S. P. D. Non est, quod agas mihi gratias, Alberte Mornare *(sic)*, pro eo, quo me hominem declaravi, nec fortassis eguisses mea commendatione, qua ratione magnifici vestri, imo nostri. Satis enim te commendarunt huic ipsi tum mores tui, tum eruditio. Magnificus autem in adiuvandis quorumcunque studiosorum conatibus, saepius freno, non calcaribus indiget. Loquor autem de indignis.

Utut autem sit, mihi gratulor, quid tibi prodesse potuerim, gaudeo si tibi apud illum magnum virum profui et posthac me in pari humanitatis officio promotum habebis.

Onomasticon tuum brevi ad te redibit. Gratum est, quod misisti, gratius, quod de pronunciatione et inflexione.[1]) Werneri tractatum[2]) non possideo, sed Clusii Observationes[3]) Pannonicas; illae meae sunt et video illas ipsas herbarum denominationes tuo onomastico eodem ordine alphabetico insertas.

Si licet per occupationes tuas, quaeso, describe mihi primum caput Geneseos ea serie, ut Latinum, quodvis vocabulum Ungaricum eâpse significatione respondeat et vel meo pretio. Inservire Musis perge, quod potes! Salutavi illos tuo nomine, quos iussisti.

Scribebam raptim in Novo Foro Archipalatinatus 2. Junii anni 1603. Vale.

Tui studiosissimus *Ioannes Chunradus Rhumelius.*

Külczím: Ornatissimo iuveni viro, domino Alberto Molnaro Szenciensi Ungaro, in florentissima Noricorum academia Altorfii degenti, amico ex recentioribus dilectissimo. Altdorff.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

L.

1603. julius 5. Neumarkt.

Bavarus János levele. Válaszol a Molnár köszönölevelére.

S. D. Literas tuas humanitatis et officii plenissimas, doctissime domine Alberte, accepi a studioso mihi hactenus non noto, sed tamen propter patruum non ingrato; utinam in tui gratiam aliquid beneficii in ipsum potuisset a me proficisci, sed

[1]) V. ö. a Latin-magyar szótár (1604) előszavával, a hol Molnár a szótárirásnál követett elveit kifejti. Hogy Molnár, mielőtt szótára irásához fogott volna, beható nyelvészeti tanulmányozásokat végzett, azt ezen előszón kivül több adat bizonyítja. »Tameidion« czimü jegyzőkönyvében is többször találjuk ennek nyomát, igy az 552. levélre ezt jegyezte be: »Rancida et obsoleta verba non sunt usurpanda: qualia sunt Topper pro citò, Antigerio pro valde, Naustibulum pro alveo similitudinem navis habente, alpar pro novo vino, Lucar pro aere ex lucis accepto, et similia. Quibus in oratione Latina qui utuntur, non dissimiles sunt tyranno Merentio: »Mortua iam pridem iungentur corpora vivis.« Vel qui hodie in Germanico sermone recitare vellet orationem dominicam, eo modo, quo recitata est ante annos septuagintos: »Fater unser, im himele bist, din namo werde geheiligot, din Riche chome, din Willo geskehe, in erdo also in himele. Unser tagolicha brot kib uns hinto. Und unsere schulde belasz uns, als auch wir belassend useren schuldigen. Und in chorunge nicht leitest du unsich, nun belose unsich fone ubele. Amen.«

[2]) Wernher György művének czíme: »De admirandis Hungariae aquis hypomnemation. Viennae 1551.«

[3]) Clusius Károly műve: »Rariorum aliquot stirpium, per Pannoniam, Austriam et vicinas quasdam observatarum historia IV. libris expressa . . . Accedit Steph. Beythe Nomenclator Pannonicus. Antverpiae 1583.«

festinatione illius exclusus sum, quominus quid fieri potuit, sum tamen paratus et promtus alio et commodiore tempore illi intervenire. Praetor abfuit, alias tentassem, an potuisset contemplari ornamenta arcis electoralis.

Miror autem et merito te initio literarum tuarum tam splendidis verbis mihi agere gratias pro beneficiis in te collatis, cum tamen omnino nulla contulerim; voluntas quidem mihi non defuit, neque deest, quam tu laudas et laudabis semper memor versus satis triti:

Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.

Hoc a te peto, ut quidem coepisti, tuo amore me prosequaris, idem polliceor. Occupatus scholae laboribus ulterius nolo, alio plura.

Feliciter vale cum bonis et erectis studiosis.

Neagorae 5. Julii 1603.

Tui observantissimus

Johannes Bavarus.

Külczím: Humano ac vere docto iuveni domino Alberto Molnaro Ungaro, amico S. P. D. Altorff.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LI.

1603. aug. 12. Nagy-Szombat.

Taksonyi Péter levele. Pártfogója megbizásából tudósítja Molnárt, hogy a magyar biblia kiadását és egyéb irodalmi tervei megvalósítását az idö mostohasága miatt késöbbre kell halasztania.

Salutem nunciat et sui paratissimam commendationem offert.

Duodecimo Augusti calculi Gregoriani literas Altorffio ultimo Junii anni 1603 scriptas, una cum domino patrono eodem in loco existentes accepimus; in quibus, quid cum me, tum dominum patronum roges, intelleximus. Imprimis autem tibi gratias habemus, quod tuis cognatis et ipsa matre [1]) posthabitis (pater enim vitam amittendo terrenam, aeternae cooptatus societati coelesti operam dat laetitiae)[2]) nos de tuo statu certiores feceris ac conatum, quem intra pectora olim conceperas, etiamnum eodem ardore foves, tuum significaveris. Tum etiam una omnes nostram promtitudinem pro tuo in nos favore promittimus.

Verum ut singillatim omnia persequar: Dominus patronus [3]) iubet te a cura bibliorum exprimendorum animum retrahere,

[1]) Molnár mostoha anyja, az öreg Molnár harmadik felesége. V. ö. Molnár Lukácsnak 1609. május 8-ikán kelt levelével.

[2]) V. ö. *Napló* 1603. aug. 19. a hozzáadott jegyzettel.

[3]) Asztalos András.

quantumvis enim eum non poeniteat promissi sui multoque minus pigeat expensarum tam sancto erogandarum labori, tamen, quia ii sunt astus diabolo, *(sic)* ut omnes aditus sanae praecludat doctrinae, metus oboritur ne et oleum et operam, quod dicitur, perdamus. Quocirca biblia Heidelbergiacis educi portis nec sinet, nec author sinendi cuiquam erit. Hoc primum est.

Quod attinet ad editionem Grammaticae Molnaris, popularis nostri doctissimi Latinae,[1]) eam hactenus probaturum dominum patronum scito, quatenus pristinae dedicationi strenui comitis Francisci Nádasdi nomine celebratae non officiet,[2]) quia enim omnia propemodum exemplaria, diversis in locis Ungariae, Germaniae Viennaeque edita,[3]) id ipsum intenderunt, ne quid maculae tanti viri nomini inureretur: censet idem iam quoque faciendum esse. Eam ob rem nec, ut nobis inscribatur, (quantumvis voluntatem boni consulat tuam), permittit, nec, si inscriberetur, (quod tamen

[1]) Molnár Gergely ezen latin nyelvtanát Molnár Albert csakugyan kiadta. Hogy kinek ajánlotta, vagy elhagyta-é az ujabb kiadásoknak Nádasdyhoz intézett ajánlását, azt nem tudjuk, mivel eddig egy példány sem ismeretes belőle. Szabó-Hellebrant, Régi m. könyvtár 1014. szám alatt a czím Horányi után (Mem. Hung. II. 656.) igy van közölve: »Elementa Grammaticae Latinae pro recta scholasticae iuventutis institutione ex praecipuis Grammaticorum praeceptis, a Gregorio Molnar contracta. Norimbergae 1604.« Ebből nem tudjuk megállapítani, hogy vajjon Horányi látta-é e kiadást, mivel nyiben e czímmásolat az 1556-ik évi kolozsvári első kiadásról is lehet véve. A Rittershausen üdvözlőversének eredeti kézírata a m. tud. Akadémia gyüjteményében van; közölte Bod (M. Athenás 180.) és Horányi (id. h.). Bod Péter a »Literata Panno-Dacia« (A marosvásárhelyi Teleki-könyvtár példánya I. 32--34. lap) cz. kézírati művében, hol életrajzát is közli, ezt írja róla: »Edidit ibidem [i. e. Claudiopoli] brevem quandam Gramatices synopsin typis Caspari Heltai sincerae etiam purae Latinitatis studiosissimi anno 1556. cum hoc titulo: Elementa Grammaticae... *(mint fent).* Haec illi praemissa erat ad studiosos admonitio: Huc huc Grammatices amica pubes! stb. In omnibus fere Hungariae ac Transylvaniae gymnasiis haec grammatica discentibus pro norma proponebatur non tantum eo seculo, sed ad nostra usque tempora *Vel centies hactenus edita.* Autoris nomen laudabile apud posteros retinuit; cum sua brevitate plures grammaticae difficultates relinquerat intactas, primum Petrus Alvinczi Varadiensis professor, mox etiam alii non paulas adiectiones observationes notasque addiderunt, regulas metris adstrinxerunt, in tantumque auxerunt, ut in grande emergerent volumen, discentium profectui plerubique remoram ponens.«

[2]) Bod (Red. mem. 64. (52.) §.) megjegyzése: »Protestantium religionem secutos esse comites Nadasdios ad Franciscum usque Nadasdium curiae iudicem, (qui primus ad Romanorum sacra transiit), qui anno 1671. criminis laesae maiestatis regiae accusatus capite minutus est, id potest negare, qui hospes est in Hungaria.«

[3]) Bod megjegyzése ugyanott: »Non potest mirum esse, si in Grammatica Vossiana eaedem occurant regulae, quae in Molnariana, cum hac Vossius Palatinus usus sit.« E kiadások közül ma egy sem ismeretes. A legrégibb kiadás, melyből példányok maradtak fen, az 1613-iki debreczeni kiadás. Egy későbbi (1661) sárospataki kiadásból, melyből Szabó Károly (R. M. K. II. 976. sz.) egy példányt sem ismer, 1892-ben Dobrowsky antiquarius hirdetett egy példányt, melyet a győri püspöki papnövelde duplumaival vásárolt, ha ez nem tévedés, mivel e példánynak nincs czímlapja s az 1661. évi sárospataki kiadás előszavát a később megjelent kiadások is közlik.

serio te praecavere hortatur, suae illius in nos beneficentiae et liberalitatis editionisque bibliorum Ungaricorum futurae mentionem debere fieri author est. Alioquin sequeretur, ut suo proditus indicio, ut iam religionis ergo senatoria cathedra excessit,[1]) ita imposterum civitate exclusus, territorio Ungariae, vel saltem comitatus Posoniensis, quod Deûs avertat, diaboli et organorum eius malitia arceretur. Scis, quam non facile locustarum nocentissima talia ferat cohors, quamque simpliciorum oculos collyrio caecuciente perstringere satagat.

Quod ea, quae tuis interseruisti literis, diversis vicibus a me profecta sint; nec dominus patronus, quantum quidem ad ipsum attinet, inficias imus: interim nobis dolet, quod Ambergae iniuriam in te hospitam senseris multoque magis, quod cum domino Teokeolyo et Carolio baronibus[2]) patriam non repetiveris, sic enim et ea, de quibus quereris, devitasses et nos cum tuis cognatis, cum quibus in dies conversor amice, laetitia affecisses et desiderium tui in Ungaria tempestive explevisses.

Catechesis Palatina, nî mihi occurisset olim typis Ungaricis evulgata,[3]) denuo erat vertenda per me, ob eorum, qui meae subsunt ferulae, commodum: eam tibi, si domini patroni consensus hoc tristi et plusquam lacrimabili saeculo de bibliis edendis accessisset, missurus eram, quo et voti compos factus fuisses et Germanicam bibliorum editionem imitari cupiens[4]) psalmos Lobwassericis melodiis ordinatus et indicem eo seduliori cura apposuisses. In eadem sum cum domino patrono sententia, nec bibliorum editionem citra sufficientem nervum, qui iam eum deficit, maturandam vel accelerandam esse, nec Grammaticae Molnaris dedicationem vel citra mentionem expressionis bibliorum et munificentiae plusquam basilicae (si geometricam inspicias proportiónem) domini patroni nostri, ut communis, ita singularis in nos debere dirigi: pro qua tamen tua benevolentia cum dominus Michael[5]) rector Comjatiensis, tum ego et nostrum utriusque discipuli gratias nunc habemus olim referendas.

---

[1]) 1602. aug. 28-án még városi tanácsosnak nevezi Taksonyi Asztalost, idézett egyetemi dissertatiója ajánlásában, a tanácsból kimaradása tehát 1602—3 között történhetett. V. ö. Ipolyi, Veresmarti megtér. Bev. 263.

[2]) A *Napló* 1603. jun. 7-iki bejegyzése szerint Tököly István és Károlyi Mihály, kikre Molnár Heidelbergben a »Bitterhold« nevezetű vendégfogadóban akadt reá.

[3]) Bod (u. o.) ezt irja róla: »Fuit illa versio antiquior Davidis Huszár, qui forte, quod tamen pro vero non adfirmo, fuit filius Galli Anaxii Huszár ecclesiae ministri et reformatoris civitatis Papensis, recentior vero interpres Catecheseos fuit Franciscus Zárási, aut hodierna rectius orthographia Szárási.«

[4]) Bod jegyzete (U. o.): »Quod tantopere bibliorum editionem, quam antea ipse urgebat, Andreas Asztalos disuaserit, ratio hinc petenda est, quod tum Basta atque comes Beliosae (így) Jacobus Barbianus protestantes dirum in modum vexabant in Hungaria bonisque suis exuebant. Hinc est, quod nomen etiam suum taceri a beneficiariis suis optabat.«

[5]) Suri Orvos Mihály.

Dictionarium Latino-Ungaricum et vice versa si absolveris, rei literariae non exiguam praestiteris operam, quae res ut omnium et tuo cedat bono, Deum per filium oro.

Ipse bene cum tuis cognatis valeo, licet paupertatis onere non me exemtum esse sentiam tantisper, dum annuum spatium non terminavero: tunc enim victum et amictum habiturus ditissimum me fore persuadebo.

Omnium, quos salutatos esse voluisti, nomine te resaluto ac imprimis cognatorum et domini Mathaei Samarjay dominique Michaelis, quos nondum salute impertivi, temporis exclusus inopia. Vale et me ama.

Dabam Ternavia [1]) 12. Augusti stylo novo, anno 1603, in aedibus domini patroni.

Tuus ὁ ἀντότατος *Petrus Taxonius,*
rector Szemciensis.

Külczím: Ab eruditione, pietate et morum concinna suavitate commendatissimo viro iuveni, domino Alberto Molnar, Altorfii, Norica scilicet academia literis humanioribus operam danti etc. amici amicissimo exhibeantur.

Molnár jegyzete: 2. Augusti *(sic!)* scriptas has accepi 19. Augusti 1603. die ♄.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LII.

1603. október 3. Amberg.

Ludovicus Mihály levele. Tanuló testvérét Molnár pártfogásába ajánlja.

S. P. Probe memini, ornatissime et doctissime vir, domine et amice plurimum observande, nos Heidelbergae mutuo amare ac nosse incepisse. Sed quid iuvat exiguum illud officiolum, de circumductione iussu et mandato nobilis quondam mei ad aliqua in aula Heidelbergensi visenda digna visu loca. Doleo equidem me tibi et popularibus tuis non plura tum potuisse exhibere beneficia. Praetermissa autem ex amicitiae nostrae mutuae vinculo maiori imposterum studio compensare conabor.

Vito fratri meo gratulor, quod Dei instinctu nunc Altorfianam visitaris academiam. Quo in loco dicto fratri, ut spero, prodesse plurimum poteris. Hunc tibi ita commendo, ut tibi velim persuadeas, nihil te mihi gratius facere posse, quam si studiorum suorum rectorem et directorem te praebeas. Tibi vicissim ad omnia gratitudinis ergo debita officia ero paratissimus.

---

[1]) Így *Tyrnavia* helyett.

Literas Behemo Pragensi, ut et librorum compactori tradidi. Me totum tibi offero, ut, si aliqua in re tibi usui esse potuerim, me pro virili habeas reperiasque promtissimum. Vale.

Amberga 3. Octobris, anno 1603.

Tui amans et observans *Michael Ludovicus.*

Külczím: Virtute et doctrina eruditioneque clarissimo viro, domino Alberto Szenciensi Ungaro, in academia Altorfiana nunc degenti, domino et amico veteri plurimum observando.

Molnár jegyzete: Viti Ludovici frater.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében).

LIII.

1604. febr. 13. [Altdorf.]

Knöttner János levele Molnárhoz. Az iskola oeconomusáról s különböző könyvekről ír.

S. P. Ornatissime domine Alberte, amice suavissime, literas tuas me accepisse petitionique tuae ex parte satisfecisse scias. Oeconomus peraegre abierat, cui si redierit, iussa tua significabo. Reditum suum pedellus recipiet; debitum pro eo in proximis meis cognosces.

Opus tuum ex animi tui sententia procedere laetor: Deus annuat coeptis utque feliciter ad finem perducatur, largiatur. Duppilium tuum et Calepinum a rhedario, Scipionis vero duos et Dasipodium a meis Pfintzingiis reposcas. Si quid prae terea desideras, me certiorem facias, opera enim mea (amicissime domine Alberte) tibi constant.

Dabam festinans 13. Febr.

Tuus totus *Johannes Knöttner.*

Külczím: Ornatissimo ac doctissimo domino Alberto Molnar Ungaro, Norimbergae iam degenti, amico suo carissimo. Norimbergae bei Herrn Elias Huttero zu erfragen.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LIV.

1604. febr. 29. Altdorf.

Gentilis Scipio levele. Visszakéri Molnártól a kölcsönadott könyveket.

Salve. Quod rogas, ne aegre feram libros meos a te Norimbergam me inscio translatos, excusationem facile accipio. Cum

iam autem tot diebus eos detinueris, ut vocularum illarum indicem, cuius causa a me eos petisti, exscribere iamdudum potueris, rogo te invicem, ut mihi eos remittas statim, praesertim cum iis mihi interdum et ex inopinato opus sit, ut et aliis bibliotheculae meae libris, quae causa saepe facit, ut nec coniunctissimis meis collegis commodare eos possim, nisi ad exigui temporis spatium.

Et habes Norimbergae multos, a quibus petere potes, inprimis clarissimum virum dominum d. Remum senatus amplissimi consiliarium, cuius humanitas te in multis sublevare poterit. Bene vale et nos ama.

Specimen Dictionarii tui libenter vidi et ut pergas, suadeo.

Altorphii 29. Februarii 1604.

Tuus *Scipio Gentilis.*

Külczím : Ornatissimo viro, domino Alberto Molnar Szenciensi Ungaro, amico optimo. Norimberg, bei Hern Elia Hutter zu erfragen.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében).

LV.

1604. márczius 8. Altdorf.

Majer Mátyás és János levele. Molnárt könyvek vásárlásával bizzák meg.

Accepi literas tuas, optime domine Alberte, cum mihi, tum patrueli meo missas, ex quibus quantam laetitiam ceperimus, dici mehercule, vix potest. Sed ut in rebus hisce nihil est fixum atque perpetuum, sic nec hoc gaudium diuturnum fuit, addita enim tua excusatio (te nimirum propter incredibiles tuas occupationes, quibus quotidie distineris, rarius ad nos literas dare posse) mirum, quantum laetitiam nostram et gaudium ante conceptum minuerit. Nam si illi contristantur, a quibus amici discedunt, qui tamen literis eos saepissime solantur et ad dolorem minuendum hortantur, quid, quaeso, nobiscum fiet, qui tua praesentia non solum privati sumus, sed etiam tuae occupationes crebrae benevolentiam in nos tuam declarandam literis prohibere videntur. Verum nos tuus ad nos (qui Deo volente brevi fiet) reditus nos *(sic)* solatur.

De rebus tuis, optime domine Alberte, ne sis, quaeso, sollicitus, eas enim, ac si nostrae essent, diligentissime curabimus et quaecunque nobis literis tuis imperaveris, fideliter expediemus, id quod etiam de domino Knöttnero tibi persuadeas velimus, ipse enim bona fide promisit se rem tuam cum creditoribus tuis diligentissime acturum.

Dominus Schmidlinus etiam atque etiam te rogat, ut si commodo tuo fieri potuerit. Ursini Catechismum 10 et Postillam Nahumi 20 baciis sibi emere velis; se vel tibi, si indigueris, per-

soluturum, vel creditori cuidam tuo satisfacturum. Quod si vero bibliopola nominato pretio hoc vendere nollet, emptionem differas, donec ipse Noribergam veniat.

Knöttnerus, Johannes Molitor, Odontius ceterique tui amici dilecti plurimum te salutant.

Dabam Altdorfii 8. Martii 1604.

Tui ex animo *Mathias et Janus Majeri.*

Pro munusculo nobis misso agimus tibi gratias, quantas animus noster concipere potest, maximas.

Külczím: Ornatissimo doctissimoque domino Alberto Molnaro Ungaro, contubernali suo suavissimo tradantur hae literae.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LVI.

1604. márczius 22. Altdorf.

Mayer Mátyás levele. Válaszol a Molnár levelére s altdorfi hireket közöl vele.

Salutem ab aeterno aeternae felicitatis et salutis fonte. Non possum, charissime domine Alberte, intermittere, quin literis tuis nuper ad me datis respondeam, in quibus mihi cum pro humanissimis meis (ut tuis verbis utar) ad te exaratis literis, tum pro fideli rerum tuarum cura gratias agis maximas. De epistola taceo.

Res tuas quod attinet, nihil opus est nobis gratias agere, aut illarum curam pluribus commendare. Dilectio namque fraterna officii hoc genus sibi deposcit iuxta illud: »Quiquid amico vel fratri boni vel mali feceris, illud ipsum ab aliis exspectato«; quo monemur, ut res aliorum fidei et tutelae nostrae summissas aeque, ac si nostrae essent propriae, fideliter curemus, siquidem nostras ab aliis sartas tectas conservari velimus.

Ciceronem tuum in duos compactum libros a compactore vili pretio, crucigeris nimirum tribus redemi, quem ceteris tuis libris aggregavi.

Schmidlinum quod attinet, mittit is tibi decem bacios simulque petit, huius temporis dilationem aequo animo feras.

Novi, quod scribam, nihil nunc suppetit, nisi quod nobilissimus dominus Craplic Polonus, iuvenis praeclari ingenii et eruditionis haud spernendae, animam suam creatori cum suo, tum nostro in agnitione Christi reddidit, cuius corpus in Poloniam devehetur, quod Magnificus hodie publico programmate significavit.

Vale amicorum dilectissime et me uti hactenus, sic etiam imposterum amore et favore tuo complecti perge.

Dabantur Altorphii 22. Martii anni 1604.

Tuus ex animo *Matthias Majer,*
Hirspruckiensis.

Külczím: Clarissimo doctissimoque iuveni viro, domino Alberto Molnaro, domino et amico suo observando tradentur hae literae. Noribergae.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LVII.

1604. március 29. Altdorf.

Cuno Kelemen levele. Értesíti Molnárt, hogy a küldött szótárt megkapta.

S. P. Doctissime domine Alberte, literae tuae humanitatis atque officiorum plenae mihi allatae sunt, quibus mea in te collocata officiola satis abundanter, gratias agendo laudandoque extollis. Quid, mi domine Alberte, laudis in se habent? Sunt certe plane exigua, nec laude digna, utinam autem in alia et praestantiori re tibi gratificare possem: me tui certe desertorem nunquam videres. Cumque literis aliquot Dictionarii tui tituli exemplaria accepi, pro quibus tibi gratias, quas possum, maximas ago.

Tibi autem donum aliud remittere nequeo, nisi quod petis, ut te crebro meis literis recreare velim, quod tuo iussu perficere volui, quamquam illas tibi aliis et gravioribus negotiis onustum, pluris molestiae, quam recreationis adferre certo scio: tamen, ut et mea in tua postulata promptitudo tibi esset perspecta atque cognita et ut stylum, quamvis tenuem multumque barbariei prae se ferentem exercerem et in meliorem transmutarem, tibi respondere literisque te iam visitare mecum statui, maiorem in modum rogans, ut aequo placidoque animo illas accipere ac legere digneris, mea ad alia tibi officia repromittens.

Bene vale ac parentibus meo nomine salutem annuncia.

Dabantur Altdorffii Noricorum 29. Martii, anno 1604.

Tuus semper studiosissimus

Joh. Clemens Cuno,
Norimbergensis m. p.

Külczím: Ornatissimo, necnon doctissimo viro, domino Alberto Molnar Szenciensi Ungaro, domino et amico suo quamplurimum semper colendo. Norimbergam.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LVIII.

1604. ápr. 26. Altdorf.

Rittershausen Konrád levele, melyben Molnár latin szótáráról és saját irodalmi terveiről ír.

S. P. D. Ex diuturnitate silentii mei, quo sum in respondendo usus, nolim te, ornatissime et doctissime domine Alberte, amice dilecte et honorande, suspicari, quasi minus gratae mihi fuissent tuae literae. Aliae fuerunt causae, quae me ab hoc officio retraherent, cum quidem interea saepissime de te et responso tibi persolvendo cogitarim. Ignosces igitur huic morae tibique de me certo persuadebis non minus tui absentis esse ac fore studiosum, quam eram praesentis.

Specimina lexici tui, quae misisti, placuerunt et mihi et domino Rhumelio. Is epigramma hoc in tuam et operis laudem scripsit [1]) mihique misit, ut porro darem tibi. Spero brevi absolutum iri librum, cum iam viderim insertum catalogo Francofurtensi eius titulum. Sed quid est, quaeso, quod indicat idem catalogus ab Husso quodam *στηλιτευθὲν εἰς τὸν ξένον τόν σὸν.*

Libros meos recte recepi praeter illum, cuius us(um)[2]) diuturniorem desiderabat dominus Elias Hutterus Hunc meis verbis officiose salutabis meque certiorem facies, q(uid) iam praeter lexicum tuum sub prelo habeat. Velim e(nim) aliqando edere parallela sacra, exemplo Drus(ii), nescio cuius alterius, sicut se facturum mihi diceb(at). Loca, inquam, omnia, quae in novo testamento ex vetere citantur, unde utriusque pulcherrimus concentus et *ἁρμονία* aptiss(ima) apparere potest. De quo instituto ipsum per occasionem submonebis.

Sancti Isidori Pelusiotae epistolas CCXX nunquam editas ex codice manuscripto Bavariae principis descrip(si) et plerasque omnes de Graecis Latinas feci, additurus i(ndi)cem et notas. Manuscriptum codicem ipse, ni fallor, apud me vidisti. Nescio an et patris mei *εἰκόνα* et domini Rhumelii *κατήχησιν* parvulis meis nuncupatum. En tibi utriusque exemplar.

Boni consule et bene vale mihique de statu rerum tuarum et quamdiu Noribergae commoraturum te existimes, perscribe.

Altorfii raptim die 26. Aprilis, anno 1604.

Tui amicus *Cunradus Rittershusius d.*

P. S. Qui has tibi reddet, Joachimus Staudnerus, frater est germanus meae coniugis, quem tibi commendo, ut si conventum forte cupiat dominum Eliam, facias ei aditum ad ipsum.

---

[1]) Ez epigramma vagy üdvözlővers eredeti kézirata fennmaradt a m. tud. Akadémia gyüjteményében s a szótár előtt is megjelent.

[2]) Itt és alább a pótlásoknál az eredetiben a szöveg ki van szakítva.

Homo est probus ac fidelis, notarius publicus mihi valde carus, non solum affinitatis, sed etiam virtutis ergo. Iterum vale.

Külczím: Ornatissimo doctrina, virtute et pietate iuveni viro, domino Alberto Molnar Hungaro, amico dilectissimo. Nürmberg, bei Hern Elia Huttero zu erfragen.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LIX.

1604. május. Altdorf.

Hölzlin Jeremiás levele. A Molnár által küldött epigrammáért köszönetet mond s testvére versét megküldi neki.

S. Accipe, mi Alberte, Josephi fratris cantiunculas, qui tibi pro perapposite illis apposito epigrammate magnas agit gratias. Quod vero nihil ad te literarum dederit, negotiorum molem obstitisse ait. Tuum esse videtur illa fratris mei Musica dona, quae non modo vulgo rudi et ab artibus liberalibus alieno, sed etiam literatis quibusdam sordent, aequi boni consulere.

Nos etsi nihil tale de te sentimus, tum quod ardentissimo amore Musas prosequeris, quae huic arti nomen dederunt, tum etiam, quod nobis cantantibus semper aures benigniores vultumque hilariorem praebuisti: tamen, ut Musicam certissimum Dei optimi maximi donum mortalibus concessum tuo favore fovere pergas, non possumus non amice rogare. Bene vale, charissime Alberte et a fratre meo quam plurimum salve.

Altorphii anno 1604. mense Maio.

Tui amantissimus *Jeremias Hoelzlin*,
Noribergensis.

Külczím: Eruditione et pietate conspicuo viro, domino Alberto Molnar Ungaro. Bei den Wohlgelehrten Herrn M. Elia Hutter hinder dem Prediger-Closter zu erfragen. Nurmberg.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LX.

1604. május 2. Herborn.

Pasor György herborni tanár levele Hutter Illyés nürnbergi tudós és nyomdatulajdonoshoz. Hutter irodalmi müködését méltányolja és saját oktatási elveit fejti ki.

Francofurtum ad te scripsi, clarissime domine Huttere, sed nullum accepi responsum ideoque utrum meae literae gratae

essent, necne, subdubitare coepi. Attamen doctissimus vir, dominus Molnar, qui suam iam tuae typographiae navat operam, eum mihi exemit scrupulum. Tibi profecto felicissima precor tuaque in me beneficia, honorifica prosecutus sum memoria et tuam imprimis in lingua sancta tradenda et illustranda dexteritatem admiratus sum. Suo singuli loco reipublicae literariae inserviant. Et si nihil aliud, quam radicum Hebraicarum succinctam expositionem [1]) nobis praestitisses, ingrati utique essemus, nisi tuam hic commendaremus et celebraremus industriam. Quod si omnes iisdem viribus, labore indefesso et quotidiana cura rempublicam curarent, ex multis nos spinis aliisque impedimentis facile expediverimus.

De compediosissima iuventutem instituendi via,[2]) quae quadriennii intervallo terminari et confici possit, eorum esto iudicium, qui eam ingressi sunt et experti. De re, quam satis non capio, audacter non iudicavero. Nos antiquum obtinemus, causam nisi alias ad te perscripsissem, eam iam iterarem, sed aures tuas nolo obtundere. Verumtamen ita iuventutem nostram informamus, ut a sacris initium faciamus et studiorum seriem iisdem concludamus. Nihil tam urgemus, quam ut adolescens sit bonus grammaticus et logicus. Ut sit bonus grammaticus, hoc est, ut calleat linguam Latinam, Graecam et Hebraicam et deinde ut sit bonus logicus, hoc est, ut de quavis re proposita possit acute, copiose et eleganter disserere. Grammatica et logica perceptis, eum ad sublimiores admittimus facultates, videlicet ad theologiam etc. Hunc hactenus tenuimus ordinem et tiro hoc curriculum, modo ingenium, cultura et institutio non desint, spatio octennii emetiri potest.

Ad extremum, ut amplissimum virum dominum Colerum [3]), vestrae reipublicae ornamentum meis verbis officiosissime salutes, etiam atque etiam rogo et oblata occasione meum in se gratum animum reapse sentiet.

---

[1]) Czélzás Hutter Illyés »Cubus Alphabeticus sanctae linguae Hebreaae Hamburg 1586.« czimű művére, mely a héber szógyökereket német magyarázattal ellátva foglalja magában. Will. alább id. h.

[2]) Hutter kedvenez eszméje, ezzel foglalkoznak: »Künstlich neu A. B. C-Buch, daraus ein junger Knab die nötigsten 4 Haubt-Sprachen, ebräisch, griechisch, latein, deutsch, zugleich so leicht, als eine alleine mit grossem Vortheil lernen kan... Hamb. 1593.« és »Oeffentlich Ausschreiben an allgemeine christliche Obrigkeit, derselbe Lande, Städte, Kirchen, Schulen, Lehrer, Zuhörer, auch alle fromme Eltern und Kinder, darinnen einfältig und treulich angezeigt wird, welcher massen der ietzigen Welt und künftigen Posterität durch eine harmoniam linguarum und sonderliche Sprachenkunst geholfen werden könne, dass man nunmehr in Erlernung der heiligen göttlichen und andern Schrifften und Sprachen mit geringer Mühe in 3 oder 4 Jahren mehr ausrichten möge, als zuvor in 10, 20 oder mehr Jahren nicht hat geschehen können. Nürnb. 1602.« stb. Will, Nürnb. Gel.-Lex. II. 216. 219.

[3]) Coler Jakab theologus, a ki Hutternek héber és több nyelvű bibliai kiadványainál segített.

Vale, clarissime domine Huttere, cum uxore omnibusque tuis, *οὓς πάντας εὐλογείτο ὁ θεὸς ἀμήν.*

Datum raptim Herbornae 4. Maias Nonas, anno 1604.

Tuae Dignitatis observantissimus

Georgius Pasor,
Elleranus, primae classis in illustri paedagogeo Herbornensi praeceptor.

A levél élén: Georgii Pasoris epistola. Clarissimo et eruditissimo viro, domino Eliae Huttero, libero Romani imperii civi in florentissima civitate Noribergensi degenti, domino et fautori suo observando *εὐπράττειν.*

(Molnár másolata a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXI.

1604. julius 6. Altdorf.

Rittershausen Konrád levele. Molnár szótárának ajánlóleveléről és arczképéről ir.

S. P. D. Altorfii te fuisse proxima nostra panegyri, ex tuis primum literis cognovi, mi domine Alberte. Etsi enim tuae epistolae ad sacram Caesaream maiestatem dedicatoriae exemplar collega meus mihi transmisit, tamen nihil nuntiavit, unde id accepisset, neque de tua praesentia quidquam significavit. Sed neque occasio mihi interim data est ex ipso de te quaerendi, cum paulo post panegyrim mihi peraegre fuerit abeundum. Non recte factum abs te, quod me non ipse allocutus sis et hic non pernoctaveris. Ad dedicationem tuam quod attinet, legi eam diligenter. Putarim autem pauca in ea mutanda, quae si placet annotabo et remittam brevi cum meo epigrammate in tuum illud opus.

Pro effigie tua gratias ago tibi, una cum domino Rhumelio. Is cuperet se quoque eadem forma depingi ad vivum ideoque me rogavit, ut ex te quaererem de nomine pictoris et sculptoris illius, deinde de pretii quantitate.[1]) Utrumque velim ad me perscribas, ut possim ipsi referre.

Tuo hospiti[2]) liberationem et reditum ex Patmo gratulor. De causa illius custodiae nihil adhuc certi cognoscere potui.

---

[1]) Bod Péter (Red. mem. 52. (41) §. e helyhez a következő jegyzetet csatolja: »Dominicus Custos sculptor ille dicebatur Augustae Vindelicorum, qui effigiem Molnarii anno aetatis 30. affabre efformaverat.« E metszetből ma egy példányt sem ismerünk. Általános szokás volt e korban emlékül ilyen arczképmetszetekkel kedveskedni ismerőseknek és barátoknak.

[2]) Hutter Illyés.

Bibliorum Hungaricorum impressionem ab eo suscipiendam libenter audio et Deum oro, ut vestrum institutum fortunet.

Bene vale. Altorfii 6. Julii.

Tui amantissimus

Cunradus Rittershusius d.

Külczím: Doctrina et virtute ornatissimo viro, domino Alberto Molnaro Hungaro, sacrosanctae theologiae studioso, amico dilecto et honorando. Jetzt zu Nürmberg bei Herrn Elias Hutter zu Hausse.

(Eredetije, papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXII.

1604. julius 26. Altdorf.

Rittershausen Konrád levele. Üdvözlöversérol ír Molnárnak.

S. P. D. Ignosce, quaeso, mihi, ornatissime domine Alberte, si paulo tardius respondeo et satisfacio desiderio tuo. Primum domo abfui, deinde negotiis cuiusdam clientis obrutus fui in ipsis feriis, ut ad versum faciendum plane aliquamdiu ineptus fuerim. Tentâram semel Graecum elogium tui operis et iam aliquot versus non male processerant, cum avocatus inde abiicere cogerer. Postea non amplius se inveniri passa est ea charta. Itaque nova tela exordienda fuit, quam nescio, qua felicitate vel infelicitate detexuerim. Accipies cum tua praefatione utraque et boni consules, si minus facultatem et opus, ut certe voluntatem tui studiosam.[1])

Vides propter rubricam meam opus fore nova descriptione, quam pro tua φιλοπονίᾳ haud gravate suscipies.

Dominus Scipio Gentilis nondum satisfecit desiderio tuo adeoque vix satisfaciet propter suum iter, quod molitur; ut taceam, quod ad talia officia alias quoque soleat durus esse, adeo, ut mecum aliquem fecerit pactum, ut neque pro me, neque pro ullo amico amplius ab se carmen ullum petam.

Dominus Hubnerus iam totus alibi est occupatus. M. Piccartus in urbe est et febrem suum curat, quod te scire puto. De ceteris rectius coram. Bene vale.

Altorfii die 26. Julii 1604.

Tui amicus *Cunradus Rittershusius d.*

Külczím: Ornatissimo doctrina et virtute domino Alberto Molnaro Ungaro, amico suo dilectissimo. Jetzo zu Nürnberg bei Herrn Elias Huter zu Hause.

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

[1]) Ez üdvözlövers eredeti kézirata a m. tud. Akadémia gyüjteményében van s a szótár elött is (1604.) megjelent.

LXIII.

1604. julius 30. Danzig.

Keckermann Bertalan levele. Üdvözlöverset küld Molnár szótárához.

S. D. Vir doctissime, amice observande. Binas a te ex brevi intervallo literas accepi, quibus a me carmen petis, quod tuo lexico Latin-Ungarico, cuius mihi specimen mittis, praefigatur. At tu, mi Alberte, quidvis potius a me petiisses, quam carmen, si me nosses et venam meam poeticam, quae inter graves alias occupationes penitus mihi exaruit, nec facile cogito, quando carmen scripserim.

Quia tamen inhumanum fuerit amico petenti eiusmodi literarium officium denegare, tibi praesertim, quem ob pietatem et eruditionem veteri quodam amore complector, en hos senarios tandem mihi extorsi: duros, confragrosos, inelegantes, ut vides. Tu de iis facies, quod voles.[1])

Ceterum ego tibi gratulor hanc mentem, quam tibi video Deum indidisse iuvandi et amplificandi studia linguarum, quae necessaria sunt instrumenta cognitionis Dei et veritatis coelestis discendae, docendae, propagandae. Imprimis autem te cohortor ad sanctum istum et ecclesiis Ungaricis salutarem laborem in vertendis Ungarico rythmo psalmodiis; ita enim, velut alter Marottus alterque Lobwasserus, praeclarissime mereberis de ecclesia et nomen tuum immortalitati consecrabis.

Vidi sane et vidit etiam reverendissimus dominus d. Fabricius, (qui te resalutat) maxime cum gaudio specimen operarum tuarum et versionis, etsi quidem non intelleximus linguam. Dominus Samuel Frisius Heidelbergae operam dat iuris studio.

De domino Elia Huttero, cum quo iucundissimam notitiam Francofu(rti) abhinc biennio contraxi, velim plenius ad me scribas, praesertim qualiter succedat collegium linguarum, quod Noribergae instituit. Gratissimam mihi rem feceris et nostra amicitia dignam, si istius collegii formam et instituta mihi descripseris, aut si edita sint, miseris. Quidquid fuerit, faciam, ut compensem.

Clarissimos viros dominum Scerbium et dominum Rittershusium, fautores et amicos meos observandos officiose meis verbis salutabis et vivere et valere dici, salvos incolumesque iubebis. Vale, amice vetus et colende.

Scripsi festinanter Dantisco 3. Calendas Augusti stylo novo.

Tuus

B. Keckermannus.

---

[1]) Eredetije fennmaradt Molnár idézett gyüjteményében s szótára előtt is megjelent.

Instauravit amplissimus senatus noster gymnasium reipublicae, in quo tam academicae, quam triviales lectiones habentur, leguntur omnes philosophiae partes, iurisprudentia, theologia etc. Instituetur etiam intra paucas septimanas mensa communis pro inquilinis et peregrinis. Quod ad te propterea scribo, ut bonis et studiosis aliis iuvenibus communices.

NB. Populares tui, cum adhuc Heidelbergae essem, promiserunt mihi Engedini librum contra sacrosanctam trinitatem.[1]) Sed nil dum ad meas manus pervenit. Si quid in eo curando potes, ut sane posse te autumo, experieris me sane quam gratissimum. Iterum vale, mi Alberte et me ama.

Molnár jegyzete: **Redditae Noribergae 12. Augusti veteris styli 1604.**

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXIV.

1604. aug. 12. [Altdorf.]

Rittershausen Konrád levele Molnárhoz. Örömét fejezi ki Rem sikeres pártfogása fölött s irodalmi foglalatosságairól tudósítja.

S. P. D. Hodie binas tuas, mi domine Alberte, reddidit mihi Pansa, eodem die datas. Breviter rescribo ut occupatissimus. Tuas dedicationes secundae partis ubi miseris, statim recipies a me relectas.

Domini Remi operam tibi tam commodam promptamque fuisse, ex animo tua causa lactor. Saepe iam expertus sum, quanta sit viri benignitas adeoque affirmare ausim, paucos in hoc genere cum ipso posse Noribergae comparari. Eius benevolentiam retinere omnibus modis studebis. Opto, ut expedias te a tuo hospite eiusque operis quam primum et quam commodissime.

Ego aliquamdiu fui in Isidori mei epistolis,[2]) quas non solum emendavi, verum etiam notis illustravi. Fortassis ipse deferam id opus insigniter a me auctum ad mercatum Francofurtensem proximum. Video enim per literas me omnia non posse commode conficere. Bene vale.

12. Augusti 1604. Tui amantissimus

Conrad Rittershusius d.

Külczím: Ornatissimo doctrina et virtute viro, domino Alberto Molnaro Hungaro sacrosanctae theologiae studioso, amico suo dilecto et honorando. Jetzt zu Nürmberg bei H. Elias Hutter zu Hause.

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) Enyedi György unitárius superintendens művének czíme: »Explicationes locorum Veteris et Novi Testamenti, ex quibus trinitatis dogma stabiliri solet.« Kolozsvár (1598).

[2]) E mű czímét lásd alább a 163. lapon.

LXV.

1604. aug. 13. [Nürnberg.]

Remus György levele. Megirja Molnárnak a magyarok eredetéről táplált véleményét.

S. P. Lubens legi, vir ornatissime et amice singularis, cum literas, tum carmen domini Keckermanni, quem de facie ignotum, cetera novi ex scriptis philosophicis. Theses, quîs de scribis, non vidi. Gaudemus omnes literarum amantes literas florere teque illud ipsum pro tuo curare modulo, uti et Pannonica inclarescat lingua Germanis nostris aliisque populis. Quod futurum certo ominor, ubi lexicon prodierit tuum. Carmen hoc domini Keckermanni omnibus praeponas; licet. Pulchrum, acutum, eruditum est. Unum me suspensum habet: Hungaros ne recte Agarenos dixerimus et paraphrasten Chaldaeum falli potuisse, qui Agarenos in Arabia, Aegypto, Africa et posteris temporibus in Hispania potius, quam Pannonia quaesiisset, atque invenisset rectius, verius.[1]) Vestram gentem omnibus modis Sarmaticam, vel Scythicam potius arbitror. Sed litem non moveo et transigam cum Keckermano, ubi Ariam Montanum, Sanctum Pagninum, Iustinianum Genuensem et dominum hospitem tuum, clarissi-

---

[1]) Keckermann epigrammája, melylyel e levél foglalkozik, igy hangzik:

Quos ante sanctus autor dixit Hagriim,
Dein pauciore syllaba Psaltes Hagrim
Chaldaeus hos diserte vertit Hungaros;
Quin usque nunc Judaea gens vos Hungaros
Appellat Hagriim, simulque Hagar solum
Id nominant, Alberte, quod te protulit,
Idem docebit nomen arcis Agriae:
Sed ipsa lingua testis est uberrimus,
Quae dictiones integras complurimas
Hebraeae originis sonat, nec cognita est
Europae in orbe lingua, quae vicinior
Pedissequa omnium parenti sit sacrae
Deoque suetae linguae et angelis: probant
Affixa verbo iuncta, iuncta nomini.
Alberte, testem te vocabo publicum,
Qui nempe linguae singularis artifex
Patritae, adornas dasque Romano-Ungarum
Iam lexicon: quod laude tanto dignius,
Quanto loquela vestra sanctae iunctior.

Bartholomaeus Keckermannus s. th. l. scribebat Dantisci, III. Cal. August. anni 1604. A vers előtt köv. jegyzet áll: 1. Chron. 5. v. 10. הַגְּרִיאִים Psalm. 83. v. 7. הַגְּרִים Chaldaeus paraphrastes dicto Psalm. הַגְּרִים reddidit מְדִינַת הָגָר הוּנְגְרָאֵי

mum Hutterum in illius sententia esse compertum habuero. Res geographicae coniecturis mirum in modum involutae sunt propter migrationes gentium. Sed vale feliciter et gratias habeto ob communicationem. Interpellationes tuae mihi semper gratae adcidunt.

13. Augusti 1604. Tuus ex animo *G. Remus.*

Külczím: Viro ornatissimo et bonis literis linguisque propagandis nato domino Alberto Molnaro, amico singulari. Nuremberg.)

(Eredetije papirpecséttel. a m. tud. Akadémia gyűjteményében.)

LXVI.

1604. aug. 16. Altdorf.

Rittershausen Konrád levele. Szótára előszavát visszaküldi Molnárnak és javításokat ajánl benne. Legújabb művének czímlapját megküldi.

S. D. P. Heri tuas praefationes accepi, mi ornatissime et dilectissime domine Alberte, ab auriga nostro, quas (etsi eram alibi occupatissimus) statim relictis rebus bis legi. Quid mutaverim, videbis, et fortasse probabis. Ego certe sic fecissem. Si quid tibi displicet, uteris tuo iudicio. Sed illud, me auctore, nunquam pones, ‚de superstitionibus', nisi eadem opera velis te simul et Dictionarium tuum in discrimen coniicere, de quo plura coram.[1]) Etiam de Martino Bucero dubito, an eius nomen quamvis optimi viri, debeas ita expressim relinquere, ac non potius pro eo ponere: ‚vir quidam pius, patrum memoria pacis et concordiae ecclesiasticae studiosissimus'.[2]) Puto hanc *περίφρασιν* longe tutiorem fore.

---

[1]) Az itt kifogásolt részt csakugyan nem találjuk a magyar-latin szótár előszavában.

[2]) A Bucer nevét Molnár csakugyan említetlen hagyta s módosítás nélkül elfogadta a Rittershausentől ajánlott kifejezést: »Ac velut vir *b)* quidam pius, patrum memoria pacis et concordiae ecclesiasticae studiosissimus Ungarorum exemplo hortatus est alias nationes ad strenue reformandas ecclesias, ita olim Sylvius [t. i. Aeneas S.] Turcam Hungarorum exemplo conatus est ad Christi fidem perducere, horum amicitiae spe eos flectere, fortitudinis metu terrere. Qua in re non prorsus falsus est opinione sua.« *Lapszélen:* »*b)* Comment. in Zephaniam.« Molnár, habár itt nem akart pártfogója, Rittershausen ellenére tenni, nem volt annyira elfogult Bucer iránt s a »Jubileus esztendei praedikatzo« (1618) ajánlólevelében már megnevezi: ». . Ante annos — irja — 70 d. theologus Martinus Bucerus in Anglia scripsit ad regem Eduardum VI. de regno Christi: In Hungaria, gratia Domino, non paucae iam existunt ecclesiae, quae cum pura Christi doctrina solidam eius disciplinam recoperunt custodiuntque religiose. Rex noster Christus faxit, ut harum ecclesiarum exemplum quam plurimae sequantur. Desino in hoc sanctissimi viri elogio et pio voto . .« *Lapszélen:* »Lib. 2.«

Domini Keckermanni literae simul et iambici versus mihi lectu iucundae et gratae fuerunt multis de causis. Idem et de domini Remi nostri codicillis dictum volo.

Mitto tibi titulum mei operis, quod prae manibus habeo et fortasse proximis nundinis Francofurtensibus anni 1605. luce donabitur. Eum censebis pari libertate, qua ego in tuis uti soleo et remittes, vel referes. Bene vale.

Altorfii die 16. Augusti 1604. Tui amicus

C. Rittershusius d.

Parallela mea Drusiana [1]) tibi commendata esse cupio.

P. S. Tiburtii cognomen et titulos [2]) spero nos posse ex domino Georgio Carolide a Carlsberga poeta Caesareo, novae Pragae notario a secretis senatus, clarissimo viro resciscere posse, ad hunc ea de re scribo Pragam. Tu curabis, ut mature ei reddantur.

Külön lapon: Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ισιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς θείας γραφῆς ἐπιστολῶν βιβλία τέσσαρα. S. Isidori Pelusiotae de interpretatione divinae scripturae epistolarum libri quatuor: quorum tres priores cum Latina cl. v. Iacobi Billii Prunaei interpretatione primum ante XX. annos Parisiis prodiere; [3]) iam vero sub prelum revocati MSC. Cod. Bavar. ope plurimis in locis insigniter aucti, suppleti, correcti sunt. Quartus nunc primum novus exit, [4]) ex eodem Cod. Bavar. descriptus et Latinus factus a Cunrado Rittershusio IC., qui et notas adiecit uberiores et summas et indices. Accessit ob argumenti similitudinem Adriani Isagoge in divinam scripturam, Graece nuper ex bibl. reip. August. emissa, nunc ab eodem Latine reddita. [5])

Külczím: Ornatissimo viro, doctrina, virtute et pietate praestanti d. Alberto Molnar Szenziensi Ungaro, amico meo dilectissimo et honorando. Jetzt {tito / ito} zu Nürmberg bei Hern Elias Hutter.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

LXVII.

[1604. Altdorf.]

Rittershausen Konrád levele. Művének indexét lemásolás végett Molnárnak megküldi.

S. Opus est mihi descripto hoc indice, quem ipse coepi describere et ad finem perducerem, si non toties et tot occupa-

[1]) Rittershausen e műve megjelent 1605-ben.
[2]) Himmelreich Tibor a m. királyi kancellária titkára.
[3]) Javitás *impressi* helyett.
[4]) Javitás *prodit* helyett.
[5]) Javitás *interpretata* helyett.

tionibus aliis impedirer. Gratum mihi faceres. mi du. Alberte. si sequentes 10 paginas tu in gratiam meam munde et legibiliter pergeres describere et quidem. quam possis per alia studia, celeriter. Mittere debeo Romam et pluribus tibi coram exponam eius indicis usum.

Bene vale et hanc operam mihi non gravate praesta. Egoque pro te aliquando laborabo vice mutua. Bene consule hanc strenam a convictore meo collectam et editam.

Tuus amicus

C. Rittershusius.

(Eredetije külzím nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXVIII.

1604. aug. 19. Nagy-Megyer.

Szíjgyártó Lukács levele. Tudósítja Molnárt saját árvaságáról és Nagy-Megyerre költözéséről; atyja haláláról, testvérei és ismerősei helyzetéről.

Salutem atque benedictionem divinam, necnon faustissimos rerum tuarum successus sincere, ut debeo, precor officiaque mea. quamvis humillima, semper tamen paratissima tuae Reverentiae, tanquam fratri unice dilectissimo offero.

Postquam profundissimas, atque creberrimas animo tui foverem cogitationes, frater charissime. tandem mihi omni spe de te deciso obtulit se fama tuae Altorfianae sedis; quo cognito. nihil magis moliebar, quam quo modo praesentiam mearum literarum tibi facere potuissem. Unde velut ore inhiato anhelanti ecce nobilis et doctissimi viri, domini Danielis Meltzeri, serenissimi principis Mathiae archiducis Austriae etc. ab epistolis filii Nagymagyarinum (hic enim ad gubernacula musaeoli assideo) mihi pro erudiendo adducti sunt; quos cum de loco praenominato consulerem, eius loci non procul distantiam ad summum gaudium mihi dixere. Has itaque qualitercunque consutas instar praecursoris imposterum ad te dandarum mitto literas.

Nescio unde initium scribendi summam: tanta enim est rerum abundantia. quae literis consignare et tibi significare deberem, ut non facile sit dictu, multo vero difficilius scriptu. Statum itaque nostrum tuorum perstringam, sperans tuarum literarum praesentiam brevi nobis affuturam, quibus de harum restitutione edoctus locupletiorem me in scribendo polliceor.

Ego utrisque parentibus orbus et fratre Joanne charissimo 15 die Februarii praesentis anni privatus, vivo quidem corpore

sanus, sed mente plusquam turbata; nemo enim est praeter Deum, cui vivam, nemo est, cui gaudeam, ita ut mori me potius, quam vivere optem.

Admonitio tua semper apud me pondus habita et habitura ex gremio aulae etulit anno abhinc tertio, vocatione divinitus allata ad regendam scholam Samariensem, ubi duobus integris annis cum semestri completis, a papasellis subinde nos hic infestantibus loco semotus, huc Nagymagyarinum sum conductus, ubi non quidem contemnendam, sed tamen omni solatio vacuam habeo conditionem, ita, ut si superis visum esset, mallem hoc vitae genus una cum functione suspendere. Sed de me satis.

Pater tuae Reverentiae grandaevus anno plusquam dimidio elapso obdormivit in Domino. Benedictus M.(olnar) una cum uxore et filio unico, altero morte amisso, valent. Lucas M.(olnar) adhuc coelebs, vivunt una cum matre noverca sua concordes. Helena etiam est in vivis unacum duabus filiabus et marito. Catherina nuptum erat tradita civi cuidam Czifferiensi, ast non ita pridem marito mortuo, vitam agit viduam, perbelle una cum filio suo mellitissimo valens. Joannes Szeky itidem anno iam tertio excessit e vivis. Uxor illius, filius et filiae relictae sunt in vivis. Catherina maior natu matrimonio non ita pridem est locata. Verum de his alias uberius. Quid vero de iis, qui non obscura nobis sua dedere nomina? Michael O. Surius tui amantissimus, scholiarcha Comjatiensis floret memoria, ut qui totum se suis auditoribus exuens nullis in docendo parcit laboribus. Petrus R. Taxonius paedotriba scholae patriae nostrae obscurus industria etc. Sed quid in his moror, cum incertus sim de harum vobis restitutione, ut etiam aliarum iam saepius ad te datarum. Scito itaque manum meam in scribendo esse impigram, nisi prius tuas malim accipere literas, quibus acceptis, quicquid significatu necessarium iudicavero, paratum me polliceor. Nihil equidem magis ego et nostri omnes te et tuis literis videre optamus. Literas si quas dederis, viro praenominato doctissimo Danieli M(eltzer) committito, is ad me perferendas curabit. Novi nihil habeo, si quid habet tua Reverentia, faciat sciamus.

Authores coëmendos haberem; si certiorabor te loco praedicto sedere, sumptibus te requiram eosque mihi adferri curabo. Interim tamen si Jodochi Nahumii Postillam habere possimus, vellem; non peto tamen hoc in tantum, quantum literas tuas, quod iam saepius iteravi.

His divinae nunc tuam Reverentiam commendo una cum omnibus iis, qui voluntate et animo tibi bene favere cupiunt. Fratres omnes te salvere iubent. Petrus Csene Szemcinus, olim civis Samarinus, nunc ecclesiae Jolkajanae rector similiter salute te impertit. Iterum feliciter valere sincere exopto. Erratis in hisce celerrime notatis ignoscat tua Reverentia. Celer enim caecos parit catulos.

Dabam Nagymagyarino 19. die Augusti, anno epoches Christi 1604.

Tuae Reverentiae subiectissimus frater

Lucas C.(oriatoris) Sz.(enciensis).

(Eredetije külczím nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXIX.

1604. szept. 8. Nürnberg.

Rem levele. Tudósítja Molnárt a szótára nyomtatásában esett hibáról, és könyvei bekötéséről; sietteti tervezett prágai útazását s pénzt kölcsönöz neki.

S. P. Ornatissime vir, amice candidissime. Tuas accepi, quas dominus d. Rittershusius ipse de manu in manum mihi tradidit. Bene habet te ab Huttero, (quem alium aestimabam), bona cum gratia abiisse. Exemplar tui lexici defectum habet, CC. litera desideratur, quem supplebis facile et quidem Hutterus ad supplendum tenetur.[1])

Loherus amanuensis meus cum bibliopega fuit, vicino meo, qui ad Mercurii diem absolvet tua Dictionaria, (ut sperat et pollicetur) eaque Iovis die proximo, vel Veneris, ubi commodum erit, repetes.

Iter Pragense quo maturius institues, eo rectius rebus tuis consules; imminet enim paulatimque ingruit hiems. Ego 10 florenos mutuos tibi dabo, amici officium facturus pro posse. Reddes bona fide redux. Neque enim dubium, quin ex dedicatione praemium sis reportaturus, si modo per idoneos homines maiestati Caesareae, quae raro et fere nunquam in publicum prodire dicitur, offeras opus tuum.

Triste nuntium de Pesta exusta et a nostris militibus deserta allatum est hisce diebus. Pro! quo consilio regantur et gerantur res, apparet ex effectis. Verum istud extra meas est oleas dispicere. Vale, vir optime et me a te amari fac intelligam.

Norimbergae 8. Septembris 1604. raptim.

Tuus totus ex asse *Remus.*

Külczím: Ornatissimo viro, domino Alberto Molnaro, sacrae theologiae candidato, domino et amico integerrimo. Altorfi.

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) V. ö. Régi m. könyvtár I. 392. sz. Annak, a mit itt Szabó Károly említ, hogy t. i. az Y ívnek minden példányban egyoldali félszeg nyomás következtében minden két-két lapja üresen maradt s igy e miatt ez egy ív helyett kettőre terjed, a magyar tudományos Akadémia példányában semmi nyomát nem találtuk.

LXX.

1604. szept. 14. Herborn.

Piscator János levele Molnárhoz. Megköszöni az ajándékba küldött szótárt s értesíti, hogy a kért bibliai művet megkapja.

S. Mi domine Molnare. Ex literis tuis, quas dominus Corvinus ex nundinis ad me misit, intellexi te dono misisse Francofurtum duo exemplaria Dictionarii tui, unum pro me, alterum pro domino Pasore. Ea spero mihi suo tempore a domino Corvino reditum iri et maximas tibi pro hoc munere gratias ago.

Intellexi etiam te petere, ut cum Corvino agam de mittendo tibi exemplari operis mei biblici, annexa pollicitatione pretii a te huc mittendi prima quaque occasione. Itaque ad Corvinum hac de re scripsi et ut exemplar tibi mittat, petivi. Facturum spero. Tu interim occasionem pretii mittendi non negliges, nam ego pro te spopondi. Haec volui in temporis angustia respondere paucis ad literas tuas.

Vale, mi domine Molnare.

Herbornae 14. Septembris 1604.

Tuus *Johannes Piscator.*

Külczím: Ornatissimo viro, doctrina et pietate praestanti Alberto Molnaro Ungaro, amico suo colendo. Altorf.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXXI.

1604. okt. 19. Nürnberg.

Cuno levele Molnárhoz. Tudósítja, hogy munkájának kért hat példányát kívánsága szerint küldi.

S. P. Binas accepi literas tuas eodem exemplo, doctissime domine Molnar, quibus et tuarum rerum conditionem quodam modo declaras et praeterea petis, ut sex exemplaria lucubrationum tuarum mittam. Qua in re libenter, ut debeo, sum gratificaturus et vasculo ea ipsa commode recondita etiam nunc mitto: pretium vecturae, quod tibi non ingratum fore existimem, interim ipse solvens. Accepit autem auriga a me dimidium florenum et duodecim nummos et pro fasciculo, quem mihi cum tuis attulit, decem crucigeros (10 Kreuczer), quod tantum a me peteret. Haec te scire volui, ne ab homine forsan tu ore inhianti damnum contrahas.

Ceterum res nostrae sunt in eodem loco: faxit Deus, ut tuis bene prospicias salvusque et incolumis ad nos redeas. Bene vale. Salutant te praeter coniugem etiam liberi mei.

Dabantur Noribergae 19. Octobris 1604.

Tuus *Cuno.*

Külczím: Doctissimo viro, domino Alberto Molnar Ungaro, sacrarum literarum candidato, amico suo colendo. Bei Herrn Rectore des Carliners collegii in Prag zu erfragen.

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXXII.

1604. okt. 23. [Neumarkt.]

Rumel Konrád levele. Szerencsét kiván Molnárnak prágai útja sikeréhez s a vendégszeretethez, melyre Kepler János házánál talált. Levelet küld Weston költönönek s könyveket Wacker Máténak.

S. P. D. Gratulor tibi, Alberte, quod eos patronos Pragae offenderis, qui tibi viam ad laborum tuorum remunerationem felicem sternere queant. Dignus enim es, cui rex patriae tuae bene faciat, cum tu adeo bene feceris patriae, ut per te primum linguae cottidianae thesaurum habeat. Ubi enim desunt apta rerum vocabula, in obscuro res ipsas manere par est.

Gratulor etiam tibi, quin mihi gaudeo, quod utaris lecto et tecto magistri Joannis Kepleri Wilani, mathematici Caesarei atque illi sis consalaneus. Salutabis meo ore virum mihi amicissimum, dum Tubingae in solenni convivio mei doctoratus fidem perpetuae amicitiae dedit. Putabam illum iamdudum periisse. Nescio enim quis rumor aliquando ad me delatus sit, Danubium illi Graezio Stiriae discedenti inimiciorem piscibus escam propinasse. Dolebam profecto poetae et mathematici ingeniosissimi obitum, imo in lacrimas solvebar. Nunc ubi illum vivere audio, revivesco. Monebis igitur, ut in semel incoepto amore persistat, quo me perennaturum audit.

Mitto tibi literas ad Westoniam a me exaratas, quas, quaeso, illi meo nomine offer: videbo, ut tibi vicissim gratificari gratiam aliquam redhostimenti loco possim. Exemplum insuper Scidiorum meorum poeticorum, quod una cum Prophetis magnifico atque illustri viro Mathaeo Wackero, consiliario Caesareae maiestatis intimo, si forsit te quartum suae mensae adhibeat, meo nomine licet illi ignoto offeres. Scio enim illum omnium eruditorum amicitiam sitiri, imo illam omnibus propinare. Tanta humanitas viri est, quid *(sic)* si illum etiam mihi redderes patronum, profecto tibi plurimum deberem. Nullus dubito, quin non frustra futurus sim hac spe.

Sic tua coepta sospitet ille, qui supra nos rebus humanis moderatur. Bene vale.

23. Oct. 1604.

Tuus *Johannes Chunradus Rhumelius.*

Kü'czím: Ornatissimo iuveni-viro, domino Molnaro Scentziensi Ungaro, iam Pragae degenti, amico honorando. Bei dem Mathematico Caesareo zu erfragen. Prag.

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXXIII.

1604. okt. 28. Altdorf.

Rittershausen Konrád levele. Tudósítja Molnárt irodalmi foglalkozásairól s leveleket küld a prágai íróknak.

S. P. D. Literas tuas nuper accepi, ornatissime et humanissime domine Alberte, cum eodem tempore mihi etiam tui hospitis clarissimi epistola redderetur domini M. Bachatii. Breviter respondeo nunc tibi, alia vice ipsi redditurus, quod debeo, quia iam aliis negotiis simul expediendis sum occupatissimus. Francofurto huc redii 27. Septembris. De itineris fortuna alias ad vos plenius perscribam. Audies mirabilem casum, qui mihi Francofurti accidit, nunc exponere eum non vacat. Tu interea Deo servatori nostro gratias pro me, quod sic evaserim, age.

Sanctum Isidorum spero hac hieme impressum et ad ver proximum editum iri, curantibus Commelini heredibus. Tuum negotium in aula feliciter procedere et maturari opto. Quod non fueris passus te a magno illo aulico inescari, laudo tuam constantiam. Logi sunt et magnifica promissa, quae illi crepant ot ostentant.[1])

[1]) Erről bőven ír M. a »Postilla Scultetica« dedicáló epistolájában (6. lap): ». . az hova (t. i. a bécsi akademiába), engemet is igazitottak Prágából az Rodolphus császár ő felsége tanácsosi, az én Dictionariomomnak bémutatásakor és elbocsáttanak (így) 50 forint utiköltséggel és a Wolf Unvertzagt praesesnek tulajdon kezével irt illyen levelével az bécsi akadémia cancellariusához, hogy nékem ott olly alkolmatosságot rendeljenek, a melly által catholicussá tétettethessem, mert ők catholicusságnak hiják az pápistaságot. De én oda el nem mentem, mert nem akartam próbára vetni Christusban való igaz hitömet. Az levél most is nálam vagyon, az pénzt Altorfiumban költöttem el. Hazámban készülő szándékomat ez költséggel véghöz nem vihettem, mert szinte akkor indult, nevekedett az Bocskai István fejedelmi támadása, mellyet meg is jövendöltem az császár tanácsosinak, midőn közönséges reformatióra való szándékokkal fenyegetnének és az pápistaságra szép igéretekkel intenének. Melly jövendölésemet ha az élő Isten ugyanott létemben bé nem teljesitötte volna, alégha üresen nem bocsáttak (így) volna az imperium kamarási. Ez dolognak pedig itt megemlítésére véletlen jutottam az budosó böles emberek példáinak felkeresésében, az mellyeknek példájokat mondám iként eggyik vigasztalásomnak azok ellen, a kik csavargó nevemmel gyönyörködtették magokat.«

Domino hospiti tuo meum silentium excusabis diligenter cum salutis dictione, necnon et domino Carolidae, cui simul reddes has a domino Grutero literas. Dominus Rhumelius noster scripsit ad Westoniam Anglam poetriam teque rogat, ut ei reddas fasciculum. Si tibi contigerit eius colloquium, a me quoque illam saluta et quaere, an literas eiusdem Rhumelii, quas vere proximo ei misi cum hoc iambico carmine, quod inclusi huic schedae. *(sic)* Nollem sane epistolam Rhumelianam periisse, quamvis meorum versuum facilis sit iactura. Bene vale et bene rem gere.

Altorfii die festo Simonis et Judae 1604.

Tui amantissimus

Rittershusius d.

Külczím: **Ornatissimo doctrina et virtute domino Alberto Molnar Szenziensi Ungaro, amico suo dilecto et honorando. Jetzo zu Prag bey Herrn M. Martino Bachatio.**

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXXIV.

1604. decz. 18. Nürnberg.

Rem György levele Molnárhoz. Értesíti, hogy a küldött könyvet megkapta s hogy jelenleg egy költeményen dolgozik.

Brevem me faciunt negotia, ornatissime et doctissime domine Alberte, amice magne. Wolfgangi Musculi vitam (mirum quanto adfectu) legi et videor virum pro suggestu docentem, imo mella Hymettia fundentem Augustae. O Musculos haberet Augusta tales! Excidimus.

Eidyllium, *Omnia*[1]) inscribendum meditor, quod tibi censendum mittam. Ubi ad illustrissimum illum Wackerum scribes,

[1]) Rem e versét még ez évben kiadta »Eidyllion Georgii Remi Omnia inscriptum ad dn. Albertum Molnar Pannonem. Altorf 1605« czímen. Eredeti kézirata a m. tud. Akadémia gyüjteményében. Másodszor kiadta Molnár »Lusus poetici excellentium aliquot ingeniorum ... Hanoviae 1614.« cz. kiadványában, 51—55. lapokon, a hol elötte következő ajánlás és vers áll: »Illustri ac magnifico viro dn. Joan. Matthaeo Wachero a Wachenfelss, consiliario imperatorio, equiti splendidissimo et studiorum Maecenati maximo S. P. D. Albertus Molnar Szenciensis.

*O*mnia Maeoniis Numeris Inclusit Apoll *O*
*M*agne, meam Wachere, iubes quae condere Musa *M*
*N*ostra Thalia nequiit. Remi dedit haec mihi carme *N*
*I*ure tamen mea do, sicut fert regula rect *I*
*A*ccipe proinde libens. Deus omnia det tibi faust *A*

Altorfii scripsi mense Ianuario, anni 1605.« A Rem ezen és még két kisebb költeménye után, melyeknek kelte »1605. Postridie Cal. Ian. Norimb.«,

suppresso saltem nomine meo mittes, si dignum tamen conspectum tanti fuerit viri. Dictionarium tunc collocabo bene et feret aliquid lucri. Augustam ad amicum mittam liberalem.

Tui nuper commendationem inieci apud dominum Volkamerum scholarcham. Mone, urge, insta. Non frustra erit. Favet tibi vir certe sapiens et propensus in eruditos.

Vale et me ama, mi Alberte, quem in oculis fero et medullitus amo. Ita est.

Norimbergae 18. Decembris 1604.

Tuus *Remus* ex animo sincero.

Külczím: Ornatissimo domino Alberto Molnaro Pannonio, theologiae et bonarum literarum studiosissimo. Altorfii.

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXXV.

[1604. Nürnberg.]

Cuno levele Molnárhoz. A megvételre felajánlott könyvet visszaküldi neki.

S. P. Quia in bibliotheca, quae hodie primum venalis extat, mihi facta est copia libri eius, ligati etiam et compacti, quem tu mihi obtulisti pretio duorum et dimidii florenorum: spero te non improbaturum consilium meum, quod mutarim sententiam et quod tuum remitto librum. Aeque magnas ago gratias, cum mutuis officiis compensabo diligentiam tuam; literarum perferendarum pro tempore mihi nulla ocurrit occassio, gratificarer alias libenter. Bene vale et ut coepisti, ita me amare perge.

Tuus *Johannes Cuno.*

Külczím: Doctissimo suo amico, domino Alberto Molnar.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

ismét Molnár verse áll: »Hexastichon clarissimo i. c. Georgio Remo consiliario Norico, fautori observando per sex casus tributum ab Alberto Molnár:

Omnia iam redeunt. En proferet *Omnia Remus!*
Omnium et ora movet modulans Musa *Omnia Remi.*
Omnibus acclamans, gratentur ut *Omnia Remo.*
Omnia nonne vides, ut laudent *Omnia Remum!*
Omnia dicite Io! tibi gaudent *Omnia Reme?*
Omnibus ecce beor, tribuente mihi *Omnia Remo.*

Calend. Ian. 1605. concinnabam Altorfii.« Ezután Rittershausen hasonló tárgyu költemény következik s utána ismét Molnártól: »Ad clarissimum dn. Georgium Remum i. u. d. monostichon Alberti Molnaris: Omnia reddo meo, qui praebuit omnia Remo .... A litera O maiori, quae versui est initium, incipiendo, lege prorsum, retrorsum, sinistrorsum, susque, deque. Intelligenti satis dictum.«

LXXVI.

1605. jan. 14. Nürnberg.

Rem György levele. »Omnia« czímü költeményeiről és barátai hasonló tárgyu müveiről ír.

S. P. Novi et memini, ornatissime vir, domine Alberte, amice magne, iamdiu me in aere tuo esse. Debui responsum: paratus en sum solvere, quod debeo.

Knöttnerum Egranum non vidi. Is enim, cum ad aedes meas tuas perferret, me domi non offendit. Eram ea hora cum clarissimo viro, domino Scipione iurisconsulto et antecessore academiae Altorphianae in templo Laurentiano. Post non comparuit. Verum tui causa amabo hominem, ubi videre dabitur.

Wolfgangi Musculi, antistitis olim Augustani (atque utinam tales decem haberet nunc Augusta!) Vitam misi, te ita volente, iubente, domino Rittershusio, orbis nostri et saeculi ornamento. Eidyllium porro duplici iure a me exigis, quod primus auctor sis scribendi et quod a Rittershusio τὸ Nil Passeratii impetraris. Ergo nulli potius consecrari debuit, quam tibi, vir eruditissime iuxta et pientissime. Tuo nomini inscripsi de industria: suo iure Rittershusio Blansdorfius sua dedicavit *Omnia*. Boni consules propensae pignus mentis et arram, mi Alberte, siquidem vivere mea carmina voles et videre patieris Pragam, prius limam Rittershusianam experiantur, volo, iubeo, impero. Dum moror, ut soleo, (malim enim nonum in annum premere, quam immatura extrudere mea: nec correctionis pudet pigetve) en Blansdorfius provocans, provocatus Rittershusius multa ex meis *Omnibus* (quae collegeram) delibant. Sed bene est me eadem cum illis tantis viris meditatum esse. Augustum nosti Caesareum poetam cum poetis certasse et carmina carminibus rependisse. Non ego Augustus sum, nec esse possum: at genus illud certaminis placet. Inferior te sum. Tu lexico Pannonico me donasti, ego *ἀντίδωρον* versiculos do, dono; immensum, quam distent *χρύσεα χαλκείων*. Ceterum exemplar lexici tui, quod postremo dedisti, non venit ad manus eius, cui destinâram. Abierat ille in Poloniam, paulo ante. Rediit itaque rursus huc et quod sperabam tibi procurare donum, emanet.

De rebus Pannonicis quod scribam, non habeo, praeterea, quae vulgo feruntur. Progreditur grandibus et ingentibus (si sic fas loqui est) passibus Potzkajus, neque, quod sciam, remedium ullum affertur a consiliariis Augusti. Vive, vale, florenti aevo, mi Alberte et me ama.

Norimbergae postridie Eidus Januarias 1605.

Tuus ille *Georg Remus.*

Külczím: Viro pietate, genere atque eruditione ornatissimo domino Alberto Molnari Pannonio, sacrosanctae theologiae studiosissimo domino et amico magno. Altorff.

(Eredetije pecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXXVII.

1605. január 21. Prága.

Wachenfelsi Wackher Máté császári tanácsos levele Molnárhoz.[1] *Egy gyüjtemény szerkesztésére buzdítja.*

Mi carissime domine Molnari, salve. Gratias tibi habeo pro *Omnibus,* quae retribuisti mihi, ad exiguum illud aliquid, sive nihil potius, quod in mensa mea tibi appositum est . . .

Quod si quis et *Nihil* illud et *Aliquid* et *Omnia* correctiora et praefationem Ariae Montani in Ecclesiasticum et *Neminem* Hutteni[2] et *Nihili* laudationem Caroli Bovilli et satyram Berniae de Noncouelle et huius generis quaedam alia coniunctim ederet, fortasse non male de studiosa iuventute mereretur. Tu, qui in otio litterato istic degis, haec curato etc.

Címzés: Johan. Matthaeus Wackher a Wachenfelss, consiliarius imperatorius, eques aur. etc. praestanti viro, dn. Alberto Molnar Ungaro Praga. 21. Januarii 1605. Altorfium.

LXXVIII.

1605. január. Altdorf.

Rittershausen Konrád levele Molnárhoz.[3] *Verseket közöl vele az általa szerkesztendő versgyüjteménybe fölvétel végett.*

S. Omnino tua haec est eritque provincia, mi domine Alberte, antea quidem tacite, voto nostri optimi et clarissimi Remi, nunc vero expresse assignata tibi a magno et illustri viro, neque alteri mandanda, ut colligas videlicet in unum σῶμα, quae de tam variis, tam varie a variis scripta sunt auctoribus.[4] Quod

---

[1] E levél eredetije nem maradt fenn, az itt közölt rész Molnár »*Lusus poetici excellentium aliquot ingeniorum, mirifice exhibentes Neminem, Nihil, Aliquid, Omnia . . . . Collectore et editore Alberto Molnar Ungaro . . . Hanoviae, 1614.*« 8-r. című kiadványában az előszó helyén áll.

[2] Hutten Ulrik költeményét Molnár csakugyan fölvette gyüjteményébe.

[3] E levél eredetije nem maradt ránk. E részt Molnár a »Lusus poetici« 4-ik lapján Wacker levele után közölte s ott ezt a feliratot viseli: »Cunradus Rittershusius IC. academiae Altorfinae professor clarissimus eidem Alb. Molnari.«

[4] A később kiadott, de a mint látszik, ekkor szerkesztett kiadvány tartalma: »1. Ulrici ab Hutten *Οὖτις*, Nemo. 2. Theodori Marcilii lusus de Nemine. 3. Joh. Huldrychi Grobii Tigurini Nemo. 4. Joh. Passeratii Nihil. 5. *Αδήλου ἀποθέωσις καὶ οὐδενώσις* Nihili Utopiensis. 6. Christoph. Coleri Aliquid. 7. Francisci Guillimanni Aliquid. 8. Georgii Remi Omnia. 9. Pauli Chemnitii Omnia ex S. Literis. 10. Corneli Kiliani Lusus in Europae nationes. 11. *Alberti Molnarii Apophtegmata VII. sapientum.* 12. M. Michaelis Piccarti oratio de lusibus magnae rerum parentis naturae. 13. M. Pantaleo-

institutum si qua in re potero adiutum ire, suppeditandis libris aut inquirendis, id vero libens faciam: sicut nunc mitto ad te quaedam a dn. Wackero non consignata, quae per otium poteris in hosce tuos usus describere ex isto libro meo, priusquam discedas etc.

LXXIX.

1605. jan. 29. Nürnberg.

Remus levele. »Omnia« czímü költeményéről ír Molnárnak.

S. P. In lucem te proferre *Omnia* ad te scripta, vir doctissime et politissime domine Alberte, amice carissime, vix consultum videatur, ni me inter olores strepere velle videri censeas. Manu quidem scriptum non veto carmen te transmittere ad illustrissimum virum dominum Wakerum, apud quem, quo poterit, qualiquali erit in pretio. Et si ita velis, mei erat officii in publicum dare meis impensis. Verum tanti ego non facio mea. Multis, mihi crede, parasangis subsequitur a longe meum carmen illa *Omnia* Rittershusiana, Rhummeliana, Blansdorfiana et aliorum, qui posthac *Omnia* conscriptitabunt. Nolim itaque te materiam malevolis nos deridendi propinare. Hoc meum est consilium.

Porro quam parum abfuit noster Georg Volkamerus ante quatriduum a viduitate! Vir optimus est: tuam causam si peregit, recte est, sin responsum desideras, fac sciam.

Te apud dominum Rittershusium in coena fuisse doctissimis viris te associatum, vos me praesentem optasse, gaudeo plurimum et mihi hancce felicitatem tacitus gratulor. Dicam, quod res est. Itinera nulla, nisi necessaria eaque non, nisi invitissimus suscipio; rigentem autem frigoribus hiemem valde abhorreo. Itaque absentiam, quaeso, excusatam habeatis, rogo maiorem in modum. Vale, mi carissime domine Molnar et me amare pergas.

29. Januarii 1605.

Tuus *Remus.*

Külczím: Viro eruditione, genere virtuteque praestantissimo domino Alberto Molnari Pannoni, sacrosanctae theologiae studioso, amico candido. Altorff.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

nis Candidi de corona Caroli M. 14. Christophori Hegendorphini Laus ebrietatis. 15. Eiusdem Hegendorphini Laus muscae, ex Luciano. 16. Hieroclis philosophi facetiae Graecolatinae. 17. Quaedam ridicula narratio ex Antonii Lulli libro de oratione. 18. Denique Dialogus de bello Germanico festivus. Cui adiecta Pauli Iovii historici ad Ioannem Fredericum Saxonum et Philippum Chattorum Pp. epistola.«

LXXX.

1605. febr. 2. Nürnberg.

Rem levele Molnárhoz. Tudósítja, hogy ügyében közbenjárt Volkammernél s magyarországi híreket közöl vele.

S. P. Causam tuam, ornatissime et doctissime vir, domine Alberte, amice magne, apud dominos scholarchas, nondum finito colloquio, vix agere licebit. Ego privatim cum domino Volkamero ea de re loquar et gratissimum mihi adcidet, ubi, quod petis, effecero. Jehovah, qui corda versat principum pro nutu, largiatur gratiam et voti te damnet. Is exorandus motor cordium, ut incrementum det, intercessioni benedicat.

De Boczkajo Pragenses, qui huc dant literas, nos bene sperare iubent, iamiam enim pacem cum Basta Caesariano ductore initurum adfirmant. Fides penes scriptores esto. De nova stella varia variorum iudicia pro foribus curiae venum exposita videas. Vale et salve ac bene spera ἐν κυρίῳ δέ. Amicos saluta officiose.

Norimbergae postridie Kalendas Februarias 1605.

Tuus ille

Remus.

Külczím. Domino Alberto Molnari Pannoni, sacrosanctae theologiae studiosissimo, amico. Altorff.

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXXXI.

1605. febr. 7. Heidelberg.

Miskolczi P. István levele Molnárhoz. Értesíti, hogy ura a küldött szótárt megkapta; gratulál prágai útja eredményeihez.

Salutem et amorem nuncio. Etsi fortasse tardius, amice dilecte, ad tuas respondeo literas, quam aut voluntas tua postulasset, aut necessitudo nostra iure quodam suo imperasset: tamen non mihi vitio versurum confido, praesertim cum hanc moram non a socordia mea, aut oblivione tui, verum ab ipsis occupationibus non vulgaribus meis propter musei et mensae eodem tempore mutationem profectam esse tibi affirmem, ex quibus quam primum me expedivi, unice dedi operam, ut voto tuo per me satisfieret. Nunc itaque silentium illud depulsum iturus paucis respondebo.

Majerus noster, iuvenis candidus exemplar Dictionarii tui generoso meo exhibuit, pro quo in praesentia quidem gratias tibi agit, in futurum vero non se tui immemorem pollicetur. Ego vero gratulor tibi plurimum de patrono summo et maximo, qui labores tuos, si non munifice, ut ii postulabant, honeste tamen et remuneratus est et ventum ad maiora assurgendi non obscure suppeditavit, si aura illa pestilens, quam rectius turbinem dixeris, quae iam sese passim exserit et quae bonis et candidis veritatis amatoribus interitum minitatur, conatibus tuis non esset obfutura. Haec enim est pestis aetatis nostrae, ut multa polliceatur, pauca vero, aut nihil praestet.

Literas cum epitaphiis domino Grutero nostro missas non vidi, meas vero ab ipso accepi. De aliis, quibus sermonem tuum claudebas, nihil addam, nunquam enim fuit mens mea falcem in aliorum messem mittere: agat quivis pro suo lubitu quodvis, satis est me mea negotia pro meo posse tenuiter quidem, recte tamen curare. Addo hoc: mihi te facturum rem gratissimam, si de tumultu patriae nostrae certi quid ad me scripseris. Semestre enim pridem praeterlapsum est, quod ne quidem literam domo acceperimus, nec quid rerum agatur, scire possimus.

Quod meas res concernit, eae hoc quidem tempore, si modo invaletudo abesset, felices essent: quae hoc praecipue anni tempore me plurimum infestare solet.

Tu vale feliciter et me tibi commendatum habe.

Heidelbergae 7. Februarii 1605.

Tuus ex veteribus

Stephanus P. Miscolcinus.

Sed heus. Laborem tuum strenuum in *paraphrasi Ungarica Psalmorum* ad melodias Gallicas conformanda, doctis et candidis patriae nostrae hominibus non inutilem, Deo vero pergratum futurum confiderem, si modo eo, quo coepisti, pede cursum hunc, donec ad metam curreres, continuares. Quod equidem satis est ad virtutis arcem conscendendam, si Deo Deoque proximis placere studeamus, ne, quid quispiam de schola, aut nasutus ex plebe sanctum iudicet, curemus: qui quicquid improbat, bonum est, quicquid approbat, malum est, quicquid praedicat, infame est, quicquid agit, stultum est, ut refert doctissimus Petrarcha.

Külczím: Viro praestantissimo et ornatissimo domino Alberto **Molnar** Szenciensi Ungaro, in celeberrima Noribergensium academia, quae est **Altorfii**, literis humanioribus fidelem operam navanti, domino et amico colendo. Altorfium

Molnár jegyzete: Accepi 2. Martii 1605.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXXXII.

1605. febr. 13. Prága.

Kepler János levele Molnárhoz. Tudósítja, hogy a hozzá küldött szótárt rendeltetési helyére juttatta s magyarországi hireket közöl vele.

S. P. D. Accepi literas tuas, Molinari suavissime easque geminas; alteras cum exemplari Ungarici lexici, quod mihi est gratum ob auctorem, etsi optarim, te id in meliorem tuum usum convertisse. Sed dummodo ad tuos usus tibi alia suppetant, pergratum habebo. Gratias tibi ago de procurato meo negotio: id sic recte habet. Cum Suendero enim videbatur mihi nimia properatio et poenitudine ductus retinui literas; de hoc vero Odontio in magnas spes erectus sum negotii cum utriusque emolumento et academiae vestrae honori conficiendi. Legas ipse, quae ad ipsum scripsi. Exemplaria tua cetera sunt curata, puto te responsum accepisse. Salutes inter notos tuo voto divisi, quae gratae fuerunt eandemque tibi renunciare iussus sum.

Omnia vestra Wackerius vultu cognomine suscepit, rectiore nempe, quam *δυάδα*, sed tamen et digna iudicavit, in quae insurgeret contrariis versibus et suggilationibus poëticis.

Haydones hic metuo ut meo dicterio rectissime habituri fuerint, si primo quoque tempore essent oppressi. Nam Caesar in ipsos se parat et dissentiunt invicem. Et Boczkayum cum pecunia deseruit autoritas, ut ferunt et capitaneos suos ipse interficit. Etiam de Walachiae wayvoda Radullo narrabatur, quod arcem ipsius occuparit 4 miliaribus a Waradino Petzumque liberarit. Deus piorum rationem habeat in his turbis. Vale et me ama atque bonis viris commenda.

13. Februarii 1605.

Tui amicus officiosus *J. Keplerus.*

P. S. Cum doctore Hoer locutus ipse. Cupit se conveniri et ab Odontio [1]) et ab eius commendatore, liberalissime est pollicitus, puto iam esse in itinere domum versus. Ergo, quod estis facturi, statim aggredimini, ne domi illum non inveniatis. Etiam

[1]) Frisch ezt jegyzi meg e helyre vonatkozólag: »Adiutor hic, Joannes Odontius, paulo post advenit, cum d. 18. Julii 1605. Keplero, Gratii versanti, nunciaverit de literis, quae interim advenerant Pragam. Is per annum 1605. ad describenda et partim calculanda Martis commentaria adhibitus anno 1606. abiit (die 16. Nov. 1606. scripsit Keplerus: »truncum nodosum [Odontium], quo utebar concessu Noribergensium, remisi academiae suae Altorfianae«). Kepleri Opera VIII. 766.

Tengaglius cupit sibi adesse aliquem in arte nostra excellentem, pollicetur salarium honestissimum, splendidius fortasse, quam professoris alicuius.

Külczím: **Doctrina et pietate praestanti viro, domino Alberto Molnar Ungaro, literarum studiis in academia Altorfiana operanti, domino et amico meo colendo.**

(Eredetije a báseli egyetem könyvtárában.[1])

LXXXIII.

1605. febr. 17. Heidelberg.

Májer Mátyás levele. Örömét fejezi ki Molnárnak, hogy Prágából szerencsésen visszatért s tudósítja a Békési Péter haláláról.

S. D. Ingratus merito, ne dicam improbus videri possem, Molnare praestantissime, quod cum tibi propter multiplicia tua in me collata merita, (ex quorum numero commendatio tua ad dominos populares, ut et ad dominum Rumpfium, quae sane mihi non parum profuit, nequaquam minimum locum sibi vendicat) obstrictus essem, nullas tamen literas, ex quo a vobis discessi, dederim. Verum illud non ideo factum est, quod eorum recordatio ex animo meo effluxerit, sed potius duo in causa fuerunt, quae calamum e manibus meis hactenus excusserunt: tenuitas nimirum ingenii mei et tuum Pragam iter, cuius gratia maxime eram sollicitus; verebar enim ne aliter, atque existimabamus, procederet idque eo magis, quia ex fide dignis scriptis, quae ad nos pervenerunt, (de quibus tamen num tibi aliquid constet, scire minime possum) acceperam.

Caesarem adversus populares grave aliquid moliri, ut nimirum ecclesiae orthodoxorum Jesuitis restituantur, quod si facere recusent, iram eius adeoque hostilia omnia exspectent.

Hoc, optime Molnar, in causa erat, cur maxime tui causa essem sollicitus, verum cum iam a popularibus acceperim, te salvum nummisque instructum rediisse, maximum, mehercule, ex ea re percepi gaudium, quapropter diutius differendum esse non duxi, quin tibi de statu meo etiam, qui consimiliter feliciter cessit, aliquid scriberem. De eo itaque sic habe:

Veni Heidelbergam 26. Septembris, ibi quam primum literas tuas una cum libris diligentissime curavi; quo etiam factum est, ut simul me apud dominos populares insinuarim, omnium tamen maxime apud Petrum Békesium, cui etiam post contractam familiaritatem exemplar Dictionarii, quod a te dono acceperam,

[1]) Innen először Frisch adta ki id. műve VIII. kötetének 765—6. lapjain.

donavi; sed proh dolor, sicubi nihil in rebus humanis est constans atque perpetuum, ita amicitia nostra diu consistere non potuit! Ecce enim, cum vix amicitiae limen, quod dicitur, salutassemus,

> **Pallida mors aequo pulsans pede pauperum tabernas**
> **Regumque turres,**

heu illum etiam nobis eripuit. At haec sub rosa tibi dicta sunto, propterea, quod ipse cum iam esset in agone, praesentibus omnibus dominis popularibus, haec verba submissa voce ad me est prolocutus: »Optime Matthia, cum videas tempus instare, ut ex hoc corporis ergastulo ad coelestem patriam migrem, unicum a te peto. Ne, si mortuus fuero, quicquam de morte mea ante nundinas Molnaro scribas, ne ille in Ungariam scribat, ac ita stipendium mihi non mitteretur, quo fieret, ut creditoribus non posset pro me satisfieri.« [1]) Cave itaque, optime Molnare, ne vel Ungaris, qui hic vivunt, vel in patriam quicquam de hac re scribas.

Quo vero statum meum penitus cognoscas, scito me nunc vivere apud dominum Lingelshemium, cuius filios doceo, ille mihi dat gratuitam mensam una cum musaeo et aliis.

Quod si scribere mihi volueris, literas Seitzio, vel Geusero Herspruccum ad patrem meum perferendas dabis, qui mihi mittet.

Fama ad nos perlata est Sclopperum a vobis Jenam ivisse, quare me certiorem redde. Vale.

Heidelbergae 17. Februarii 1605.

Tuus ex animo *Matthias Majer.*

Lapszélen: Dominus Michael Boloni [2]) Transylvanus te salutat et rogat, ut ipsi exemplar Dictionarii tui pro pretio mittas pretiumque consignes, qui statim tibi mittet.

Knöttnerum, Schnidlinum, Molitorem, Schiferdeckerum et Cunonem, quem imprimis amo, ex me diligentissime saluta; Odontio scripsi, quare illi literas tradite.

Külczím: Ornatissimo, doctissimo viro, Alberto Molnar Sczenciensi Ungaro, domino et amico omni observantiae genere colendo. Altorphium.

Molnár jegyzete: Accepi 2. Martii 1605.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) Békési halálának nyoma maradt az egyetem anyakönyvében is. Toepke írja (II. 213.): »Die Sabbati 22. Decembris anno 1604. coram magnifico domino rectore doctore Ludowico Grauio et dominis consistorialibus vocati fuerunt duo Ungari studiosi: Stephanus Veredarius et Stephanus Cautzinus, interrogati de haereditate relicta Petri Pekesij (sic) mortui et an condiderit testamentum« etc. »Veredarius und Cautzinus — jegyzi meg Toepke — scheinen die S. 220. No. 40. und S. 217. No. 88. Verzeichneten zu sein«. E két szám alatt Váradi Tonsoris István és Miscolci Pastoris István neve van.

[2]) Bölöni Mihály 1603. julius 3-án iratkozott be az egyetemre.

LXXXIV.

1605. márcz. 6. Nürnberg.

Rem levele. »Omnia« czímü művéről ír Molnárnak.

S. P. Serio semper in tanta virorum doctissimorum copia et in nasutorum rhinocerotum multitudine tanta lucem fugi, vir praestantissime, domine Alberte, amice magne, cum quod nil dici ferre possit, quod non dictum sit prius, tum vero maxime calumnias sannasque pertaesus. Hoc animo constanter obduro et velim *Omnia* ista mea tibi et pauculis amicis fuisse communia, non prodiisse tamen in luminis auras.

Quia autem secus tibi visum est, eo aequanimius fero et ubi dominus Wackerus in te liberalitatem ostenderit, gratum erit auditu. Conditionem tuam apud Gemmelium nobilem Palatinum tibi gratulor. Literas domino Wackero inscriptas Meissenholdio gemmario misi, is se eas curaturum promisit.

Pro exemplaribus mihi transmissis gratias ita ago, ut pretium typographo solvere paratus sim, habes hic ducatum, quem Ambergam mittas. Hoc enim sibi Cleinii literae velle videntur. Nolim tibi *Omnia* damnosa esse, neque amicitiam meam oneri, si honori esse nequeat. Vale et recipe Cleinii literas.

Diem abitus tui forsan cognoscam vel ex te, vel domino Rittershusio. Et ut abeas Altorphio, non deerunt tabellarii, qui nostras ἀμοιβαίας perferant.

Iterum vale et salve, dulce decus et delicium meum, qui me tua industria et procuratione per editionem carminis immortalitati inseruisti, quam non sperâram. Ut vereor, ne respondeat carmen censurae Wackerianae, cui ne quidem Rittershusiana Thaleia satis potuit facere!

Norimbergae 6. Martii 1605.

Tuus *Remus.*

Ducatum inserui litteris Cleinii.

Külczím: Viro doctissimo et omni virtutum genere praestantissimo domino Alberto Molnaro Pannonio, sacrosanctae theologiae studioso, amico magno. Altorff.

(Eredetije pecsétt·l, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXXXV.

1605. márcz. 21. Brema.

Marcellus Dániel levele Molnárhoz. Elismeröen nyilatkozik irodalmi működéséről s annak folytatására buzdítja. Egy Bocskay arczképére írott verset küld neki.

Gratiam et pacem a domino Iesu Christo. Humanissime et ornatissime Alberte, frater in Christo amantissime. Non possum verbis explicare animi mei laetitiam et iubilum, quod mihi peperit ardor et zelus ille tuus linguam Hungaricam, quae exteris quibusdam nationibus ob eius ignorantiam barbara et insolens, imo etiam delicatis auribus ingrata esse videtur, excolendi, et in avitum suum nitorem et decus restituendi. Macte animo, clarissime Mollnar *(sic)*. Ita enim amoenitatem ingenii contrahes et recuperabis, quam tibi antehac perplexae et multiplices vivendi difficultates perturbarunt. Ego ex hac tua opera spem concipio fore, ut etiam sacra biblia in manus sumas atque in Hungaricam linguam dexterius et purius multo, quam alii fecerunt, transferas et convertas. Quo facto regno pontificio gravissimam securim iniicies et apud catholicos pessimam gratiam inibis. Sed Deus est largus remunerator praeclari tui facinoris futurus.

De statu patriae quae scribis, plus nimio vera esse audimus. Quiquid sit, imminent profecto maximae regni Christi et mundanorum imperiorum mutationes. Christus tamen ubique vincet et in medio inimicorum dominabitur.

Stella nuper vi(sa) in 17 gradu sagittarii aliquid insoliti portendit.

Nos res ecclesiae et patriae nostrae precibus, quae arma sacerdotum sunt, iuvabimus. D. dóctor Pierius pergratam sibi tuam salutem aiebat esse. Commendamus te et tuas actiones Deo omnipotenti.

Budakerus, quem nosti, ante annos octo aliquot libros meos Altorfii vel divendidit, vel reliquit. Inter quos fuit Calepinus et alii non inutiles, si de iis aliquid certi cognoveris, tibi eos vendicabis ex meo dono.

Omnia tua perlegi et Remus tuus variegatus[1]) perplacuit mihi. Ego iterum ne videar ingratus, te ieiunis quibusdam versi-

[1]) Az ide vonatkozó kül. véleményeket lásd Figyelő XXII. köt. 327. lap, Herrmann Antal czikkében. E két kifejezés alig vonatkozhatik másra, mint Molnárnak két »Omnia« költeményére, Remus Eidillionára s az utána álló két versre, melyeknek tartalmára nagyon ráillik a »variegatus« vagy »tarka-barka« jelző. Hogy e kifejezéssel (»Remus Variegatus«), Remnek a magyar zsoltárfordításra írt s 1607 április 25-ikén Filiczky János által magyarra fordított s »Molnár Albertre alkalmaztatott« versére nem czélozhatott Marcellus, mint Herrmann Antal véli, a két dátum összevetéséből eléggé kitünik.

culis remuneror. quos nuper quidam in imaginem Bozkaii cum apostropha ad Hungaros composuit mihique exhibuit. Tuum de iis exspecto iudicium.[1])

Rescribe data occasione commoda. Nam tabellarii valde care suam nobis hac in parte operam locant.

Vale et saluta dominos patronos tuos, viros venerandos.

Raptim Bremae 12. Calendas Aprilis anno 1605.

Tuus in Christo frater

Daniel Marcellus,

pastor Bremensis in paroecia Mariana.

Uxor mea iamiam paritura et filiola mea Anna Helena te salutant.

Külczím: Pietate et multiplici eruditione praestanti viro, domino Alberto Molnar Hungaro, in Altorffensi academia degenti populari et fratri in Christo. Alltorff.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXXXVI.

[1605. Regensburg.]

Donaver levele Molnárhoz. Egy nevelöi állásról ír.

S. Tuli responsum a barone, mi Alberte, non pro voto meo, aut spe. Utique, ait, amoturus sum hunc, at non hoc tempore expedit. Ditionem in Archipalatinatu emturus sum, Stöffling,

---

[1]) A mellékelt költemény szintén fenmaradt Molnár gyüjteményében s a következő:

Hic datur in tabula Bathoraeo sanguine cretum
Cernere Bozkayum, castris qui est signa coactus
Vellere et adversis Bastae concurrere signis.
Quis furor, o cives, vos rumpere foedus adegit?
Et patriae validas in viscera vertere vires?
Fallor ego? an vobis stimulos sub pectore fixit
Relligionis amor sacraeque infracta fidei vis?
Haec, inquam, si certa animo sententia sedit:
Nec fraus ulla subest; sed vim depellere ferro
Propositum priscumque decus famamque tueri;
Aut potius lethum pro libertate pacisci:
Eja agite, aspirante Deo Romamque superbam,
Quae septemgeminum collem feret, omnia fastu
Complentem ex imis evertite fundamentis.
Ite viri fortes, pecudem (mora nulla) bicornem
(Sanguinis Hunnorum in venis si gutta superstes)
Exuite et carnes saevis exurite flammis.
Sat fatis scortoque datum est Babylonis olenti.

E költemény eleje már Bod Péter korában hiányzott.

prope Reichenbacum, conciliatore et mediatore praetore; antequam transactum super isthac re et ego usus opera parentis, non consultum videtur removere filium; spero autem spatio menstruo aut circiter fieri posse. Ego contra: Sed talis tibi, aut tuis non dabitur cotidie, aut tum. Ille: Quibus partibus addictus est in religione? Ego: Evangelicis: Fors Calvinianis? Etsi maxime, aiebam, quam ignoro, quid istud ad teneros tuos aetate? literis? Rudimenta grammatices illos docebit, non controversias theologorum et strophas altercantium partium. Sed Altorffio venit, ubi omnes tales. Quales, regessi, plerique culpant, rem et personas ignorant(es).[1])

Dum haec verba invicem nos, interpellant adventantes invisentes: Helleccius affinis et nobilis Preysingerus canonicus; abruptum et discessum.

Tu bene dormi hanc noctem et salve.

Tuus *Donaverus.*

Külczím: **Meo Alberto Molnár Pannoni ad manus.**

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXXXVII.

1605. ápr. 18. Regensburg.

Donaver levele. Tudósítja Molnárt, hogy nevelői állást kerített neki.

Salve, mi Alberte. Ego tertiana febri his diebus, Deo sic disponente et volente, habere aegre coepi. De te quid factum? non prospectum tibi? ocius remea. Vir nobilis in electorali Palatinatu Sebaldus Stänzing in Engelsperck Styria propter confessionem evangelii eiectus, doctus, humanus et iurisperitissimus vir te praeficiet 2 filiis suis magistrum et ablegavit aut Lavingam, aut Argentinam. Ocius igitur adsis.

Ratisbonae 18. Aprilis veteris styli 1605.

Tuus *Donaverus.*

Külczím: **Ornatissimo et doctissimo domino Alberto Molnar Hungaro, amico meo. Augustam, bey H. M. Ioh. Wegelinus Rectors bey S. Annes zu erfragen.**

Cito
ito
itissime.

In absentia Molnari resignet et legat epistoliam doctissimus dominus M. Ioh. Wegelinus.

Molnár jegyzete: 24. Aprilis,[2]) qui est (Alber)ti, — veteri stylo.

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) A szó vége a lap szélén leszakítva.

[2]) Lehuzva: *Augusti.* E szó magyarázza meg a mondat második részét.

LXXXVIII.

1605. máj. 2. Altdorf.

Rittershausen levele. Válaszol Molnár levelére; altdorfi adósságairól s a Keplernek ajánlott Odontiusról ír.

S. P. D. Quas ad me Ratisbonae dedisti, ornatissime domine Alberte, amice dilectissime, curante clarissimo viro domino Donavero, recte accepi et ex illis rerum tuarum conditionem, qualis hoc tempore sit, satis videor mihi percepisse.

Miror hominis illius, qui te hinc abduxit, inconstantiam, quae ut tibi in bonum vertat, opto. Quicquid autem novae sortis obtigerit, Deus fortunet tuque me facies certiorem. Sum enim tuorum commodorum studiosissimus et amantissimus.

Literas tibi inscriptas post abitum tuum nullas accepi. Solus dominus Remus noster ad me misit inclusas pagellas, quas voluit cum plurium salutisdictione ad te per occasionem transmitti. Id iam facio.

Cum domino Knöttnero de tuis debitis et creditoribus locutus sum. Is aiebat, se hactenus illos placasse, a quibusdam tamen et imprimis a nostro oeconomo subinde appellari, sperare autem te brevi liberatum iri abs re hac molestia repraesentata et maturata solutione, praesertim cum in eo sit, ut mox hinc sit abiturus ad quandam functionem scholasticam: de qua ipse procul dubio ad te scribet. Etiam sponsum brevi fore aiunt cum privigna nostri Hebraei.

M. Odontius, affinis meus, impetravit a dominis scholarchis commeatum et brevi hinc movebit, profecturus ad dominum Keplerum, qui nuper rescripsit domino d. Heher iurisconsulto: rem adhuc esse integram; tui veniat Odontius. Utinam neutrum huius rei poeniteat et salvus suo tempore ad nos bonus iuvenis revertatur, quod ita fore, de Dei optimi et clementissimi bonitate spero.

De morte novi papae Leonis XI. credo te iam inaudivisse. Cito successori locum fecit et abiit:

Illuc unde negant redire quemquam.

De rebus Ungaricis procul dubio omnia certiora Ratisbonae audis, ubi nescio, an hae literae te sint offensurum.

Rescribe *πάντα περὶ πάντων*. Bene vale et salutem dic officii et amoris plenam domino Donavero, cuius amorem ac studium, quo te prosequitur, tibi ex animo gratulor. Iterum vale et salve, mi domine Molnare.

Altorfii 2. Maii anno 1605.

T. A. *Cunradus Rittershusius d.*

Külczím: Ornatissimo doctrina virtuteque viro, domino Alberto Molnari Scenziensi Ungaro, amico dilectissimo et honorando.

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

LXXXIX.

1605. máj. 24. Berg.

Rittershausen levele. Tudósítja Molnárt, hogy szívesen látja a Stäntzing-fiúkat, ha Altdorfba hozzájuk mennek tanulni.

S. P. D. Cum sanguinem misissem valetudinis causa et exspatiarer Bergam, ubi constitutum habebam cum domino doctore Rhumelio, compatre amicissimo, obviam habui tabellarium nobilissimi domini Stantzingii, quem praesagiebat animus, mihi, aut collegis meis literas adferre, nec tamen eum allocutus dimisi. Ita literas domum meam attulit et uxori meae reddidit, quae ipsum ad me huc remisit cum literis vestris. Ut autem breviter utrique vestrum respondeam, principio utrique parti gratulor: nobili tuo domino, ut idoneum ac fidelem tuis liberis praeceptorem invenerit, tibi vero, quod functionem pro tempore honestam nactus sis. Ambobus hanc conditionem fortunet Deus.

Quod autem scribitis, placuisse vobis nostram academiam initio adire, huic quoque instituto vestro bene precor. Et quoniam a me consilium petitur de vobis recte collocandis, non patier quicquam in me requiri, quin dominus Sebaldus Stantzingius, nobilis tuus intelligat, suas literas apud me plurimum valuisse.

Venite tantum, prospectum vobis erit de rebus necessariis omnibus, si minus domi meae (quamquam, ut mecum sitis, omnem lapidem movebo) certe apud aliquem collegarum nostrorum, qui tibi omnes noti ac benevolentes sunt.

Prioribus tuis literis, quas ad me Ratisbona dedisti, respondi antehac missa ad dominum Donaverum epistola, cum domini doctoris Remi nostri donativo tibi inscripto. Etsi autem ex tuis istis non possum intelligere, quod illa acceperis (credo, quod iam tunc Ratisbona discesseris, cum ea redderentur), tamen bona spes est, non plane periisse, sed adhuc tibi redditum iri. Bene vale et veni feliciter.

Bergae in diversorio, 24. Maii 1605. quae erat feria 5. Pentecostes.

Tui amantissimus *C. Rittershusius d.*

P. S. Hodie in via legi plusquam XX. articulos impressos, quibus gravatur comes ille Italus, Gioiosa, qui cum imperio fuit nomine Caesareae maiestatis in Hungaria et in ipsum confertur omnis culpa defectionis ac rebellionis Cassovianae, sed ipse comes se purgasse dicitur alio scripto, quod nondum vidi.

Knöttnerus in possessionem sui officii superioribus diebus est immissus; ei Pansa in altero officio successit.

Külczím: Ornatissimo doctrina virtuteque viro, domino Alberto Molnaro, amico suo dilectissimo et honorando. Jetzo zu Engelsperg.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XC.

1605. jul. 22. Nürnberg.

Rem levele. Válaszol a Molnár levelére, szerencsét kiván nevelői állásához s újabb hireket közöl vele.

S. P. Laudas (et gratum est adprime ἀχρόαμα mihi oppido, quam patriae amanti) patriam Augustam Vindelicorum non vulgariis elogiis, vir ornatissime et laudatissime domine Alberte, amice svavissime meque civem illius urbis laudibus involvis. Sane dicam te amice facere, quod facis, quid vero alii de me sentiant, Oedipus licet non sim, divinare possum, recte me facere ubi meo me pede ac modulo metiar. In hoc sum atque te oro, ut si me sincere amas, parcior sis in laudibus meis, offendor enim nimiis. Ac τὸν ἀντέρωτα tibi spondeo. Si qua mea indigeas opella, iube, impera. Leviculum fuit me curare tuas tuorumque Ratisponam, seu Augustam Tiberii, inde siquid responsi ad me adferetur, taxo lubens volens habeas, quippe tui amore illos quoque, qui te amant, amare debeo. Et hanc felicitatem tuis gratulor discipulis, qui te magistrum morum, pietatis, virtutis omnis et literaturae nacti sint, non sine Pronaeae facto et oeconomia factum reor.

Digni vero, quorum parens nobilissimus Christi causa patriam et dulcia arva reliquit, quos alumnus Eusebiae, Albertus Molnar, erudiat.

Domino reverendissimo Danubiano scribam proxime, favente Domino, rebus meis; iam enim paulo occupatiorem negotia faciunt, quae et breviorem et in exarandis epistolis incultiorem inficetioremque. Tibi ad dominum Filiskium et Herbornenses, quos voles, per me scribere licebit atque utinam scripsisses mihique ad manus forent literae.

Crastina Francofurtum abiturus est magnus meus amicus, qui probissime curasset Herbornam.

Pragae omnia iam dissoluta valde esse audio ob rumores tumultuum Pannonicorum, quos tamen sedari ac componi posse, si modo libertas religionis et privilegiorum restitutio, seu reparatio ac restauratio apud Caesareos impetrari possit, (quae est sapientum sententia) plurimi arbitrantur. In Belgico utrimque exercitus est instructissimus, Hispani tamen novum quoddam tentarunt, nempe Rhenum transgressi infra Coloniam, occupare Vesaliam et alia oppida conati, sed frustra sunt. In Gallia quies est et alta pax, uti etiam in Anglia. Itali, praesertim dux Florentiae, misi *(sic)* aliquot triremos in Peloponnesum, ubi arces

Turcicas duas expugnarunt et magna inde praeda onusti abiere. Plura non addo.

Teque tuosque discipulos salvere iubeo.

Raptim Norimbergae 11. Kalendas Sextilis 1605.

Tuus *G. Remus.*

Fidem tuam liberabis tuo commodo, neque enim urgeo negotium. Amicum te habere stat animo.

Külczím: **Ornatissimo et doctissimo viro domino Alberto Molnaro Pannonio, in incluta academia Altorphiana versanti amico singulariter charo. Altorff. Inn Herrn Doctor Ritterszhusii Behausung.**

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XCI.

1605. szept. 1. Danzig.

Keckermann Bertalan levele Molnárhoz. Megköszöni az ajándékba küldött szótárt; hazavágyódásáról s a magyar- és németországi politikai helyzetről ír.

S. D. Vir doctissime, accepi literas tuas et donum, quod misisti, nempe Dictionarium Latino-Ungaricum et vice versa, pro quo tibi magnas gratias ago, servaturus in perpetuum *μνημόσυνιν* amoris in me tui. Gratus erit hic labor tuus omnibus popularibus tuis sine dubio et tibi gloriosus ad posteritatem.

Quod scribis te patriae tuae et sedis certae fixaeque desiderio teneri, id vero vehementer probo et laudo. Est enim hoc ex lege naturae, est ex voluntate et mandato Dei, est denique ex tranquillitate conscientiae nostrae. Nam istae crebrae locorum mutationes et corpori videntur obesse et animo ac delinquere etiam in caritatem proximo debitam. Sed id ex animo optarim statum dulcissimae patriae tuae tandem constitui in tranquillo, id quod ardentibus votis non cessabimus vobiscum precari Deum optimum maximum, cuius solius est, regna ut transferre, ita stabilire.

De causa illustris viri domini Boskai in utramque partem varie disceptatur. Et ego quidem, etsi eius *ἀπολογίαν* aliquam legerim, nondum tamen plane statui, quid sentire velim. Si extraordinarie excitatus est ad defendendam ecclesiam Dei, miserrime perfecto a pontificiis in Ungaria vexatam, nostrum officium est iudicare de hoc facto tanquam de extraordinario. Sin secus. Sed ut dixi, non iudico de re minus perspecta nec in hanc, nec illam partem. Si quid habes scriptorum pro hac causa, quaeso, mecum communices.

De domino Georgio Thurio valde scire velim, ubi et an vivat, ut et aliis popularibus tuis, qui mecum Heidelbergae amice vixerunt.

Enyedini Samosateniani librum, in quo dicta scripturae, pro sacrosancta Trinitate allegari solita torquet et depravat, valde desidero, a tuis popularibus mihi, cum Heidelberga discederent, promissum. Si quam nosti rationem eius libri comparandi, quaeso te gratificare mihi in eo. Reddam libri pretium cum foenore.

Dominus Samuel Frisius Spirae est et praxi iuris operam dat. Dominum Marcellidem Bremae vivere nunc primum ex tuis literis cognosco.

Academiae Altorfinae in morte magni viri domini Philippi Scherbii ex animo condoleo, nec sciveram quiquam de eius viri obitu. Vere dici potest, lumen eius academiae exstinctum. Peto ad me per occasionem de statu eius academiae pluribus scribas. Nos hic premimur et augimur a Luteromanitis, qui universam plebem et omnia opificum contubernia in nos concitarunt atque eo rem duxerunt, ut rex Poloniae legatum huc miserit, qui de ista causa cognoscat. Legatus usque dum hic moratur et sunt res omnes in ancipiti et suspenso. Dominus Deus vindicet potenter causam veritatis et gloriae suae. Amen, Amen.

Carolus sese regem Sueciae publico programmate proclamavit et causas in eo recitavit, cur Sigismundus Poloniae rex pro rege Sueciae amplius agnosci et haberi non debeat.

Rigam Livoniae metropolin obsidet et premit undique; Demetrius, magnus Moschoviae dux, solenniter proclamatus, datur ambire regis Poloniae sororem. Rex ipse Poloniae matrimonium contraxit cum Constantia, Caroli Austriaci filia, prioris suae coniugis sorore.

Ex Belgio fertur Spinolam, relicta Westphalia, quam insederat, retrogredi ad Rhenum. Nimirum in magno periculo ordines Belgici fuerunt hac aestate propter proditiones quasdam occultas hinc inde in Westphalia, Frisia et ipsa, ut fertur, Hollandia tentatas. Dominus Deus unitas Belgiae provincias, tanquam propugnaculum Germaniae adversus Hispanicam tyrannidem clementer respiciat. Huic te, amice observande, animitus commendo.

Quaeso, nomine meo reverenter atque officiose salutes magnum virum, dominum Cunradum Rittershusium.

Raptim Dantisco anno 1605. Calendas Septembris.

Tuus animi studio

Bartholomaeus Keckerman.

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XCII.

1605. szept. 29. Grácz.

Stänzing Sebald levele Molnárhoz. Egészségi állapotáról ír s felszólítja, hogy egy Altdorfon átutazó ismerősét fiaival együtt látogassa meg.

Salutem in Salutori nostro.

Hebdomas iam quinta elapsa, qua domo egressus Stiriam perrexi Graetiumque me contuli. Et quamquam res meas hoc spatio temporis expedire non potuerim, tamen substituens mandatorium, cui commissa negotia sunt, domum versus reditum paravi. Mox de improviso sub nocte me cheiragra excepit, quam protinus consecuta est podagra, quibus quasi compeditus lectoque affixus praeter voluntatem detineor, sperans tamen relaxationem per Dei gratiam brevi subsequendam. Decumbentem me hesterna die visitavit generosus et magnificus dominus d. Ernreich a Saurau et consiliarius Brandenburgicus in Onoltsbach, qui cum ex me intellexisset pueros meos cum praeceptore Altorfii degere sibique ibi prope transeundum esse iudicaret, si quid literarum ipsi committere vellem, ut recte tradantur, se curaturum esse ultro obtulit, optavit etiam, si per valetudinem liceret, me ipsi, qui intra biduum ex Stiria discessurus esset, comitem itineris esse posse. Dominum hunc magnificum, pariter doctissimum, qui me summo semper amore et favore complexus, nunquam dignis laudibus satis praedicare possum. Velim igitur, ut acceptis his literis, si per occasionem fieri potest, quam primum una cum discipulis eum accedas et praemissa salutatione in eius patrocinium te tuosque commendes. Tradidi eidem domino 30 fl., quos ab eo recipies et domino Pretorio in victum trades. Quam primum ego domum venero et per valetudinem potero, vos invisam et de vestibus pueris comparandis curabo. Vale cum tuis et cum mihi de tua fide et diligentia omnia promittam, rogo etiam atque etiam, ut exspectationi meae satisfacias.

Graezii festo Michaelis iuxta Calendarium Gregorianum 1605. ex lecto.

Tuus *Sebaldus Stänzing.*

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XCIII.

1605. nov. 2. Nürnberg.

Rem levele Molnárhoz. Válaszol a Molnár levelére, saját műveiről s Custos augsburgi rézmetszőről ír.

S. P. Gaudeo, vir humanissime et ornatissime amice magne, meas tibi non plane ingratas adcidere. Ea certe est tua erga me

benevolentia, cui me paria facere par foret, verum vires deficere volentem nosti. Splendidius de meis rebus sentis, quam res ferant tenues et curta supellex. Opellam meam tibi, amicis polliceor, quaqua curandis literis, nec datur ultra. M. Wegelinum de fama, non de facie novi: nec me videre libros memini, quos edidit. Kilsnero tuas Corvino Herbornensi typographo inscriptas tradidi.

Ceterum quid de rythmis, vel versibus agalmati subiiciendis tibi velis, non satis (ignosce) adsequor, neque quid operis Custodius iconoglyptes Augustanus moliatur, scio, vel fando audii. Num elogium ab amicis exposcit Custodius? Quid rei sit, quaeso, exponas prolixius, nec id gravate.

Urbem Ratisponam hodie, olim Tiberii Augustam dictam volunt doctores geographici. Inspice thesaurum Ortelianum.

Discipulos tuos freno opus habere nil mirum: haut scio, utrum praestiterit calcaria adhiberi?

Domino Wakero iamdudum transmisi *Omnia*. Nil respondit? Invaletudine praepeditus. Nescis? et iam *ἀμφοτέρησιν* habent, quod agant Caesariani, Boskaio causam praebente. Is hic venalis prostat aeri incisus.

Quod superest, unum peto, uti in amicitia nostra obdures. Salutem adscribo domino M. Boxpardio et domino Freigio. Vale et salve.

Norimbergae die pietati consecranea 1605.

Tuus

Remus d.

Külczím: Virtute, pietate, eruditione atque humanitate excellenti viro, domino Alberto Molnari, Pannonio, sacrosanctae theologiae studiosissimo, amico singulari. Altorff.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XCIV.

1606. febr. 18. Nürnberg.

Rem levele Molnárhoz. A legközelebbi birodalmi gyülés helyéről s politikai viszonyokról ír.

S. P. D. Accepi tuas, vir praestantissime et pientissime domine Alberte, amice carissime; binas, inquam, accepi, priores cum aureo nummo, posteriores, quibus de loco comitiorum certior fieri cupis. Norimbergae noli futura credere gravibus de causis, quas recitare nil necessum est; neque Augustae habebuntur. Unus est locus Caesari nostro gratissimus, Tiberii Augusta, quam Ratisponam indigetamus.

Augustam Karolus V. imperator fere amavit prae omnibus. Si indicentur comitia, quod ut fiat, respublica exigit, Ratisponam convocabuntur ordines imperii, praesertim negotium Brunswicense (nî bonis conditionibus componatur) efflagitat comitia; nec desunt alia, quae remedium exposcant, quibus malis, nî medicae manus adhibeantur, nescio, quam ruinam faciet Germanica monarchia. Iustitiae reformandae necessitas vigens atque inevitabilis incumbit capiti summo imperii. Conqueruntur omnes passim ea de re, has querelas exaudiri oportet, aut pereundum nobis. Taceo de re monetaria et aliis articulis.

Fulmine tactam turrim Laurentianam, sed leviter et tantum perstrictam, res est: idque mane, vix orto sole, cum fulmen copiosa nix, quae decidit, sequeretur. Bonum omen. Si secus sentis, causam da.

Salus a domino magistro Mauritio professore Altorphiano, hospite tuo, me exhilaravit plurimum. Velim moneret, quae in Themistio in melius reduci possint; doceri me patior. Disco volens κἄν τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῇ σωρῷ ἔχω. Tuam porro conditionem paulo meliorem esse, ex animo gaudeo. Meliora velim speres, neque enim fallit, qui hoc effatus est: Praemia esse pietati in hac et altera vita. Perfer et obdura. Deprimit, quos exaltare, seu efferre ad honores et opes meditatur Dominus. Macte animi virtute, mi Alberte. Addo: Praefectum Altorphianum, Io. Ernestum Hallerum hodie circa meridiem exspirasse, sive angina fuerit, sive apostema faucibus inhaerens.

Ex Pannoniis nil habemus praeter, pacem esse certam, libertatem religionis omnibus aeque factam, ut vel Romanistae sint, vel Augustanae confessioni addicti.

In Belgico bellum hoc anno omnibus viribus utrimque geretur.

In Brittaniis adversum coniuratos, quorum duces Iesuitae tres, prout ex mandato quodam regio, 15. Januarii publice promulgato patet, supplicia decernuntur.

Rex Hispaniae legatos duos, unum ad Brittaniae regem destinavit, qui gratularetur detectam conspirationem, alterum ad Gallum, qui purgaret insidias Massiliae, urbi opulentissimae, structas.

Haec nova, si vacas, domino doctori Rittershusio et domino m. Mauricio hospiti cum multa salute communica.

Disputatio de sacro baptismo quid boni sit allatura, si grave non est, suo tempore ad me perscribe. Etiam de valetudine domini Glaciani velim me certiorem facias.

Vive et vale atque salve, vir praestantissime et moneo, invictum animum geras teque ecclesiae reique publicae serves rebus magnis gerundis.

Norimbergae 18. Februarii, quae concordiae sacra. Ah! concordiam, sinceritate vere Christiana constantem reddat, re-

stituat nobis dominus Deus noster, Amen, ἄν γενοίτο, Amen, Amen. 1606.

Tuus *Remus d.*

Külczím: Pietate atque eruditione solida praestanti viro, domino Alberto Molnari Pannonio, sacrosanctae theologiae studiosissimo, amico candidissimo. Altorff.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XCV.

1606. márcz. 14. Augsburg.

Freigius levele Molnárhoz. Tudósítja, hogy Custos mennyiért nyomatja ki tervezett művét.

S. P. D. De negotio tuo, mi Alberte, amice candide, hactenus diligenter egi, de quo iampridem scripsissem, nisi hoc labore me allevaturum se Custos promisisset et tibi ipse, quid videretur ea de re, significaturum dixisset. Verum ut ursi et institi quotidie et ut aliquid responsi elicerem, sedulo curavi, tandem hoc ipsum scribendi officium multis occupationibus districtus mihi demandavit. Egit vero ita mecum, ut quinquaginta exempla [1]) tibi velit excudere; ita tamen, ut pro singulis binos bacios exponas, cum nec sine damno minoris tibi vendere possit, et tu multo augustius a quibusvis tuis patronis accepturus sis praemium. Quod credo eo avaritiae aut asperitatis redigit hominem, qui fortasse more aliorum tibi ditescere ex tempore invidet, aut ne nimium comparcas, metuit! Rogavi assiduo, ut pauxillulum de dicto pretio remittere vellet, verum eiusmodi sunt ingenio isti, ut ad nostras praeces plerumque fiant duriores. Quapropter, amice optime, dispice cito, quid super hac re tibi mihique agendum existimes! Quodcunque enim mandaveris, pro meo in te amore, de quo haud dubitas, ea diligentia expediam, ut rem tuam mihi maximae curae fuisse intelligas et a me amari te pro certo et explorato habeas. Salutem tibi multam dicit Domicellus meus, qui te valde amat. Salvebis a me quoque.

Datum Augustae Vindelicorum pridie Idus Martias Gregoriani, anno 1606.

Tuus totus *Freigius T. F. N. N.*

Külczím: Eruditione et virtute praestantissimo viro, domino Alberto Molnari Ungaro, amico suo. Altorfii.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

[1]) Bod szerint itt Molnár arczkép-metszetéről van szó (Gellius Moln. 90. §.). De nem valószínű, hogy első képe után ily hamar készíttette volna a másodikat. V. ö. az 1604. jul. 6-iki levelet a 157. lapon. Szerintünk inkább az »Icon verae religionis«-ról lehet szó, mely Bod szerint egy kép volt versekkel. L. Henisch 1609. márcz. 2-án Augsburgban kelt levelét, a hozzáadott jegyzettel.

XCVI.

1606. ápr. 18. Nürnberg.

Rem levele Molnárhoz. Filiczky Jánosról s a magyarországi viszonyokról ír.

Salutem plurimam. Praga ad me dedit Thomas Limburgerus Coloniensis, iuvenis doctissimus, qui cum Rosino, novae Pragae senatore prudentissimo agit. Is has, quas ad te, praestantissime domine Alberte, amice svavissime, dominus Iohannes Filizkius ὁ συμπατριώτης σοῦ dedit, meis inseruit rogavitque, uti curarem probe spemque facit Limburgerus fore, ut brevi nobiscum futurus sit Filizkius, praeceptor baronum ab Hodiowa, *(sic)*quod eo capio, ut academiam vestram sint adcessuri. Apagete ergo pestem, quae in vicinia grassari dicitur. Nolim dissipari vestros coetus academicos.

Ait Limburgerus Tataros infestare armis Moravos iam a tribus hebdomadibus.

Tantam esse confusionem in Ungaria rerum omnium, tantas tempestates imminere, quibus pessum ire videri possit natio illa. Ah domine Deus, conserva tuos per ruinas mundi, conserva nos quoque et protege a gente non sancta. Consilia (pro!) petuntur a papa, Christianitatis hoste, ne quid mali desit.

Ἁμάρτημα μνημονικὸν fuit meum magnum, quod dominum m. Mauritium non salutarim proxime. Fuerat mihi negotium Altorfii, quod distraxit memoriam. Excusa itaque, quaeso te, accurate hanc ὑπεροψίαν meam ad dominum Mauritium, cui fausta laetaque omnia precor et cum erit ad manus chartaceum aliquod, ne vacuae veniant ad hominem doctissimum meae, respondebo.

Quod superest, Domini spiritus te impleat gratia sua, uti laborem illum sanctissimum, cui insudas, vertendi Psalterii in Ungaricos modulos, ξὺν θεῷ perficias, πρὸς δόξαν κυρίου θεοῦ ἡμῶν et ecclesiae οἰκοδομὴν. Amen, Amen.

Vale et salve. Amicis salutem adscribo plurimas.

Norimbergae 18. Aprilis, qua memoriam Christi ligno affixi propter peccata mundi recolimus, 1606.

Tuus

Remus.

Külczím: Pietate vera et eruditione singulari praestanti domino Alberto Molnari sacrosanctae theologiae studioso, amico magno. Altorff.

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XCVII.

1606. május 28. [Augsburg.]

Custos Domokos levele. Értesíti Molnárt, hogy művét kinyomatta s egy példányt mutatványul küld neki.

S. D. Humanissime et doctissime domine.

Accepi tuas literas et sicut petiisti, statim curavi imprimenda diligenter exemplaria, ex quibus unum tibi mitto specimínis loco, reliqua exemplaria 50, ut petiisti, missurus sum prima quaque occasione, misso pretio, de quo inter nos convenit. Volui ante octiduum mittere cum domino Frigio, sed ille iam abierat, cum ego vellem cum illo agere. Restat igitur, ut dominus operam dat, ut pecunia huc curetur.

Vale humanissime domine.

28. Maii 1606.

T. S. D. *Custos C. A.*

Külczím: Ornatissimo ac doctissimo viro, domino Alberto Molnar Ungaro, domino et amico suo colendo. Jetzt auf die Universitet Altorff. 3 Mejl von Nürrenberg.

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XCVIII.

1606. aug. 26. Engelsberg.

Stänzing Sebald levele. Családi állapotáról, fiaira vonatkozó tervéről tudósítja Molnárt s fiai ellátására pénzt küld neki.

D . . [1]) Si cum tuis di . . . literae . . . tuae A . . . redditae sunt . . . negotium ho(c) . . . ex amplior . . . conclusit . . . omnino ca . . . scripturae . . . quos hic de . . . sionem repe . . . Ambergam . . . civem et mercatorem istius loci deponi curavi eique scripsi, ut hoc concreditum depositum diligenter custodire v . . . usque ad tuam repetitionem, quod haud dubie fac . . . profectionem versus Heidelbergam vestram, ho . . . multis de causis suspendere cogor. Nolo te celare, quod praeter nuptias meas, quas paro, quoque meam virginem Mariam, nobili cuidam Palatino Willhelbmo Kunil von Lamcron zu Zandt elocavi suntque sponsalia nona die huius mensis in meo praedio celebrata, binae nuptiae, quibus me sumptibus on(eravi) . . . praeter dotem, quae septingentorum aure(orum) . . . (con)stituta est, per te facile coniicere . . . Altorfii itaque praesentem autumnum . . . me trans-

[1]) A pontozott helyeken a szöveg kiszakítva.

mittere oportet. Ut mihi . . . immensis sumptibus et expensis res . . . Quod superest te etiam, atque etiam rogatum et obtestat . . . et diligentiam in tuis tibi commissis disci(pulis) . . . instituendis tua eximia pietate praestes curesque, ut hoc temporis spatio erothemata Institutionis, iuris memorite(r) . . . probe ediscant et illis sua annotata coniungant; quae . . . praeterea sint audituri lectiones etiam publica(s) . . . classicas, illud tuo iudicio relinquo, quod tamen ad me perscribi cupio, brevi invisurus, si tempus et valetudo feret! Vale . . . tuis.

Datae Englspergii 26. Augusti 1606.

Sebaldus Stänzing.

Saluta meo nomine dominum Mauritium, Praetorium etc.

Ich schike euch hiemit 60 fl. davon dem Herrn Mauritio auf Raitung des Costgelts 48 fl., dem H. Praetorio 4 fl., dem Petel auch sein Rest soll geraicht, das vbrig were euch werden. Und nembt von Inen allen Schein, die Irr mir bei Zaigen wellet zueschiken, und wie sich eur Discipuli verhalten, mich verstendigen, sie auch dahin vermanen, das sie mir schreiben.

Külczím: Pietate et doctrina praestanti domino Alberto Molnaro sacrosanctae theologiae studioso ab institutione meorum filiorum, amico mihi percharo. Altorfii apud Noricos.

(Eredetije szakadozott és elrongyollott papiron, a m. tud. Akadémia gyűjteményében.)

XCIX.

1606. aug. 30. Heidelberg.

Miskolczi P. István levele Molnárhoz. Mentegetőzik hosszas hallgatásáért; saját helyzetéről tudósítja s óravásárlásra ad megbizást neki.

Salutem cum benedictione divina precatur. Nae sic est, ut scribis, amice dilecte. Literas iam pridem a nobis cur acceperis nullas, non utar multis excusationibus, si hoc unicum duntaxat noris me et occupationum scholasticarum pondere pressum et occasionum ad te scribendi prorsus ignarum fuisse, praeterea neminem ex multis meis, qui de idoneo scriptionis tempore commonefecisset, habuisse. Quod si coram adfuisset, utique non passus fuissem aliquid in me desiderari, quamvis nec nunc perspiciam, utra ex parte plus sit peccatum: cum hinc nullam scribendi materiam, isthinc nullum sollicitatorem animadverterim. Etenim cur non ego literarum hac missiculatione absens tecum lubenter colloquerer, quem coram familiarissime suaviari tempus et locus invident? Tu certe omne, quod erga populares concepisti studium, pleno in me, quem pro omnibus unicum hic habes, effunderes sinu. Nec hoc te gravate facturum spondeo, quis

enim alius vetustior me, quis amicus amicior tibi? Quod non dico, quasi tuam pro omnibus et supra omnes aucupare gratiam gratiamque omnium a te in contemtum vocari velim: absit enim hoc a bonis, verum, ut iam fumum flagrantissimi illius amoris videas, quo nos adolescentuli invicem amare coeperimus.

Semestre labitur, quod omnes, quibuscum hic vixi, populares Witebergam concesserunt, illinc mense Februario praeter duos in patriam pedem retulerunt. Hic solus ego cum generoso meo, qui te plurimum resalutat, vivo. Utinam tu ad nos tandem cum tuis discipulis evolando numerum nostrum augeres, nec nos diutina tui exspectatione suspenderes. Gratus mihi et meo, crede, eris, non gravis.

Recte nos valemus, nec vos minus recte valituros promitto. Sis author hero tuo, ne spem tuam emori sinat.

Ego totus in eo sum te mox salvum cum tuis visurum, unde hoc a te petere non dubitavi, ut si petasum ad nos venturi sumseritis, arenarium, sive clepsydram albi pulveris *) cum quadrantibus in cuprea pixide eleganter compactum Norimberga afferto, pretium a me numeratum habiturus. Quod ne sit nimis oblongum, hoc est ne ulnae quadrantis longitudinem excedat, velim ob hanc maxime causam, ut si Deo visum fuerit, commodius mecum in patriam referre possim. Deinde fluxus ne sit asper et tardus, sed aequabilis et iustae horae correspondens.

Hoc a te pluribus contenderem, nisi te sponte et quidem perlubenter in mei gratiam facturum confiderem.

Iuvenis Sedanensis mihi a te commendatus est pius et modestus, dignus sane, qui in bonorum consortium penetret, cui quantum in me erit, opellam meam non defuturam promisi et tibi idem scribo. Novis patriis residuam pagellae oram complerem, si haberem. Verum hoc ipso anno praeter epistolium quoddam a quodam mercatore ad me missum, ab alio nebulone per octo integros menses retentum nihil accepi idque violatum; quod procul dubio scriptor illius tanquam e speculo praevidens, nihil novarum in illud coniecerat. Cesso itaque et te plurimum valere iubeo, Deum orans, qui tibi adsit sanctisque tuis conatibus spiritu suo praesit, cuius ductu Psalmodiam ad nominis eiusdem laudem perennem felici manu felicissimaque vena pertexas.

Heidelbergae ex museo meo 30. Augusti 1606.

Amicus amicissimus tuus

Stephanus P. Miskolcinus.

*) Édes barátom, az folyó óra czifra legyen, ha lehet és ha az jövő sokadalomra Kegyelmed Francofurtba küldendi, adják csak az Petrus Marschal bibliopolanak, ha én magam oda nem mehetendek, ő én nekem elküldi és gondját viseli; ha nem, mikor annak alkalmatos ideje; sat cito, si sat bene.

(Eredetije külczím nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

C.

1606. aug. 31. Heidelberg.

Boilblanc János levele Molnárhoz. Értesíti, hogyan járt el többrendbeli megbizásában s a Miskolczi izenetét megírja neki.

Iam pridem tua postulata evoluissem, vir ornatissime, si mihi ad te scribendi citius occasio contigisset; nunc vero, quamvis multa dicendi facultas denegetur, paucis tamen plura tibi expediam. Et ut ab ovo rem exordiar, de fausto felicique itinere (mihi congratulaturus) intelliges omnia in eo ex animi mei sententia, secundum piissima vota tua respondisse. Quatriduo cum dimidio in longinquitate huius itineris absumto, hoc autem supradicto dimidio Genio meo concesso et (a motu illo praecedenti tam violento) quieti et respirationi meae, velut remedio praesentissimo a mea medicina dictato: quascunque mecum attuleram epistolas, in aedibus popularium meorum detinui, sequenti vero die has unicuique designato exhibere curae fuit. A notissimo mihi domino Grutero, domino Stennio, magistro illo medicinae studioso nobilissimoque, cuius nomen iam non occurrit, initium sumens, demandatam a magnifico domino rectore provinciam peregi. Clarissimi domini Piccardi mandata eodem temporis spatio explevi. Ut autem cesserit res cum generosi baronis praeceptore laetus tibi laeto audienti narrabo.

Quum a popularibus in ipsius aedes deduci curassem, huius migratio tunc temporis facta aliquamdiu me anxium ipsius sedis fixae detinuit, lineamentis tandem et differentiis quibusdam mihi notus factus, forte incidi in ipsum, dominum Mareschal invisurus, cui tradita epistola tua et tui mentione (ut fieri debet) honorifica facta, ipse me in hypocaustum deduxit, absente tunc generoso suo, illustrissimum electorem, plurimum ipsius amantem comitante, epistolam (ut deprehendere licuit) acceptissimam et gratissimam perlegit, huius lecturae participem fecit tuique (quam cito fieri potuit) flagrans videndi desiderium sincero animo mihi testatus et tandem, quum Hungariae amoenitas et praestantia, qua noctes diesque excitatur, ad sui commendationem pelliceret: hic tali morbo ac laboras, ardenti scilicet animo revisendae patriae tenetur; quum vero a generosi insatiabili varia lustrandi animo dependeat, cogitur in eo acquiescere et unum aut alterum annum (ut ex illo accepi) exteris visendis regionibus tribuere, interim videre, est, quid tibi facto sit opus, si hamum astutissimi tui piscatoris excutere et has in regiones te conferre valueris: egregios tui fautores (ut video) reperies, quorum partim benevolentia, partim summa auctoritas parvi tibi non est facienda, ipsi literis (me rogante) huius rei te certiorem facient. Hac re

confisus fusius ad te scribere in aliud tempus remittam et quum prius ansam praebueris, huc usque a domino meo parente, hac in nunquam ita celebri academia, in quibusdam expediendis detentus, mensam opipare structam cum amoeno hypocausto in iisdem aedibus reperi, quae simul rebus omnibus necessariis instructa 20 batzionum summam singulis septimanis non excedunt. Si forsan cum discipulis adveneris, ut aliam eligas, non eris sollicitus, discedens enim populares in his non minus tui tuorumque amantes relinquam. Ut autem Deus tua omnia fortunet, indesinenter precabor, nec minus a te quaeram obnixe, ut de meliori nota commendatum et tui observantem me habere digneris. Idem et a magnifico domino rectore Rittersusio, *(sic)* clarissimo domino doctore S. Gentili, doctore Taurello, doctore Sonero, domino magistro Piccardo, Quetzio, Vuoldungo et (inter familiares meos) a Sebaldo Stanzing, Clemente Cunone, cum summa animi submissione precor.

Heidelbergae pridie Calendas Septembris 1606.

Tuus toto animo

J. Boilblanc.

Külczím: **Eximia pietate et doctrina singulari praestantissimo viro, domino Alberto Molnar Hungaro. Altorphium.**

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CI.

1606. szept. 1. Nürnberg.

Rem György levele Molnárhoz. Értesíti, hogy Rittershausent meglátogatta; üdvözletet küld altdorfi ismeröseinek, tudakozódik zsoltáráról.

S. P. D. Etsi ante octiduum me (aurae captandae et amicorum invisendorum gratia) Altorphium consulerim, vir ornatissime et praestantissime domine Alberte, tamen fieri pro temporis angustiam nequiit, quod maxime volebam. Clarissimus Rittershusius me prandio excepit, quo suavissimorum colloquiorum et epularum lautarum ex tempore apparatarum copia, mirifice exsatiatus fui. Vix a mensa surrexeramus, cum ecce clarissimus dominus d. Dinnerus nos ad scholarum suarum initium vocat; a lectione illa, quam primam habuit, rhedarius me avocat. Ita nullum temporis momentum superfuit, quo te compellarem et sane clarissimi viri domini Mauritii, amicitiam ambitam volebam. Is et literis suis me ante aliquot menses appellavit et mei adfinis Heliae Putschii memoriae carmen consecravit scitum, venustum, grave, cuius nomine gratias ago maximas.

Excusatum ergo me habebis, mi domine Alberte et ad dominum Mauritium, philosophicae facultatis decanum spectabilem excusabis diligenter cum salute.

Tui porro memoriam apud dominum Iohannem Piscatorem haerere (ut vides) recentissimam, istius gaudeo tibiquè ea de re gratulor. Ubi illius literas legeris, eas remittes et integrum tibi erit ad eum scribere. Facile curabo.

Psalterium tuum Pannonicum absolutum esse spero. Reddita est libertas ecclesiis Pannonicis per pacem cum Caesare factam, quod diuturnum bonum opto illis ecclesiis, sub cruce diu multumque iactatis per ἀλάστορας Pontificios.

Inter Venetos et pontificem Romanum seria lis est: Adcendat, oro te Iehova, lumen salutis, veritatis et evangelii sui maiestas divina illis locis et turpitudo meretricis Babylonicae detegatur. Amen. In quo voto finio. Salve et vale.

Norimbergae Calendas Septembris, 1606.

Tuus *G. Remus.*

Külczím: Eruditione et pietate singulari praestantissimi domino Alberto Molnari, sacrae theologiae candidato, amico honore et amore dignissimo. Altorff.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CII.

[1606. nov. 1. Altdorf.]

Rittershausen levele Molnárhoz. Egyetemi bizonyítványát küldi s megbizásokat ad neki.

S. P. Mitto tibi, mi domine Alberte, testimonium, quod heri petebas. Etsi enim plurimis distineor occupationibus et actis in facultate nostra expediendis, tum volui illis tamen decerpere temporis, ne tuis deessem commodis. Restat, ut prospicias, tibi de scriba, qui in mundum redigat. Meum mihi exemplar restitues, cum erit descriptum.

Accipe simul etiam literas domini Caselii ad dominum Remum, quas hic mecum communicavit. Has descriptas mihi per te cuperem, sicut me vides initium fecisse, post eiusdem Caselii ad me epistolam. Rogo etiam, describas mihi censuram eiusdem de sententia Spirae lata in causa Brunswicensi, cuius etiam feci initium describendi.

Dicebam quoque tibi heri de satyra mea in famam. Eius heri oblitus sum tradendae tibi. Iam habes. Cogito autem de illa edenda.

Bene vale. T. A. *C. Rittershusius d.*

Külczím: Domino Alberto Molnar S.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CIII.

[1606.] Nürnberg.

Gerberides György levele. Értesíti Molnárt, hogy a nürnbergi könyvnyomtató várja; szállást kér a hozzá küldött fiú számára.

S. Venimus, amice domine Molnari, sat tempestive et quidem spe citius Norimbergam; per unicum atque alterum diem ibidem haesimus, tandem die Lunae egressi urbe et viam, offerentibus se nonnullis occasionibus, ingressi, quod iter Deus bene vertat.

Typographus prout tuas literas libenter legit, ita quoque tuum adventum tum correcto exemplari avidissime exspectat.

Reliquum est, quod pro iure nostrae amicitiae, in cuius σύμβολον hoc exemplar tibi dono, a te peto, ut, si potest fieri, hospitium ad duas noctes isti puero concedas, ut possit quoque prius spectare Comoediam vestram, quam Ambergam redeat. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

Vive, vale. Norimbergae.

Tuus *Georgius Gerberides*,
Wratisl. Silesius.

Külczím: Domino Alberto Molnaro amico amicus salutem.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CIV.

1607. jan. 23. [Moringen.]

Heuss (Heysen) Károly levele Molnárhoz. Régi barátságuk emlékét idézi föl elötte s szerencsét kiván prágai útja eredményéhez.

Salutem aeternam per filium Dei unicum, servatorem nostrum. Amen. Quid in te agnoscerem et recognoscerem, praeclare vir, amice, fide mihi coniunctissime, Deum cardiognosten testor me ex illo tempore, quo tecum suavissime et amicissime vixi, saepius tui apud viros honestissimos honestam subinde fecisse cum magna voluptate mentionem: o utinam daret occasio dextram iungere dextrae et vir virum flagrantissimo amore se complectentes tandem post tam multas exantlatas labores feliciter conveniat! Ego certe summam dabo operam. Tu, si me florentem in oppido plusquam amoenissimo pastorem, utinam tam utilem, quam fortunatum et beatum multis modis videres (excepta invidia lividorum, qua vexor, quae felicitatis comes esse solet) ex animo procul dubio gauderes mihique talem perennem successum a Deo optimo maximo votis et precibus tuis, quas ardentissimas effun-

dis, sat scio, amico tuo vero et Pyladeo indesinenter exoptatos et ut exoptes, quam maxime abs te contendo. Tua studia tantos fecisse progressus, ita ut et maiestati Caesareae, necnon tam maximis viris innotueris, laetor toto corde et ex animo tibi plus dedito, quam ulli. Macte animo, vir praeclare et cresce, ut Ungaria tua undique conquassata te habeat sibi auxiliares afferentem manus et salutare ecclesiae organum, de quo minime dubito.

Gaudeo etiam te per dominos Loefenium et Lingelshemium mensam illam lautam talique viro dignam impetrasse. Hoc tibi persuadeas velim, me brevi tuum fore convivam; utinam hisce in terris tu meus longe exoptatissimus hospes. Miram rerum vicissitudinem audies cum admiratione. Kugleri bene valent, iunior in doctorem et virum praeclarum evasit; bene fecisti, quod domini Rihelii et beneficiorum Argentinensium te memorem fuisse publice testatum fecisti. Rogo autem quam subnixe ingenii tui pientissimi, suavissimi et felicissimi foetum videre copiam facias. Exspecto igitur proxima occasione, si non per latorem harum mavis, libros, quos publici iuris fecisti, et primitias studii theologici votivas nuncupasti.[1])

Mea suavissima uxor magna cum voluptate effigiem sibi bene notam contemplata est. Exoptat tuum adventum.[2])

Plus scribere plaustrum negotiorum mihi incumbentium vetat, imo has celerrime vix scribere, multo minus relegere concedit. Dabis igitur festinationi et brevitati veniam exspirans epistolam instar Augustini, qui librum in calce scripsisse saepius fatetur.

Si me unquam amasti, mitte tuos, abs te factos et editos libros idem et ego faciam et lubens. Vale anima mea carior domine Alberte mi, agnosce et recognosce fidelissimi et constantissimi amici tui nomen.

23. Jan. 1607. *Joannes Carolus Heüss, m. p.*

(Eredetije külczím nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CV.

1607. febr. 1. Heimburg.

Lingelsheim Gábor levele Molnárhoz. Örül, hogy ajánlólevele sikeres volt; dicséri buzgóságát, melylyel hazájának használni igyekszik.

Salve, vir clarissime. Literae tuae mihi fuerunt acceptissimae, ex illis enim facile intellexi meam commendationem apud fratrem meum mihi carissimum, tibi, studiis tuis et honestissimis

[1]) Molnár müve, melyre itt és alább czélzás van, elveszett.
[2]) V. ö. 157. lap [1]) jegyzetével.

occupationibus profuisse: mihi autem nihil magis gratum iam contingere potest, quam meo modulo, bonis, doctis et integris viris in aliqua re auxilio esse, quo etiam in numero te fore mihi persuavissimum habeo, novi enim te in unicum nostrum Deum optimum maximum omnem semper spem et fiduciam collocasse in eiusque praeceptis te hactenus strenue inambulasse, qui autem in hac meta vitam suam conficere decrevit, nunquam se derelictum iri, certo promittere potest.

Deinde et illud mihi gratum est tuo te studio et diligentia, tuis imprimis Ungaris et etiam multis aliis bonis prodesse velle: quo in studio et diligentia ut te Christus Iesus et me et omnes vere pios quam diutissime velit confirmare et instigare, ex toto animo tecum hic invoco. Vale et in literis ad fratrem iterum tui memor fui et iterum vale hasque meas ad te datas non ad verba et Latinitatem examinare, raro enim scribo, sed animum meum erga te ponderare.

Ex arce Heimburg 1. Februarii, anno salutis 1607.

Tuus ad omnia paratus

Gabriel Lingelsheim.

Külczím: Clarissimo viro, domino Alberto Molnar, amico suo optimo. Heidelbergae.

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CVI.

[1607.] febr. 1.

Egy névtelen tudósítja Molnárt, hogy Palthenius könyvnyomtató elvállalja a zsoltár kiadását.

Festinavi, sed non satis; heri enim discesserat praeclarus vir N. praepositus (ut opinor) 2 nobilibus Belgis habitantibus in aedibus Danielis Coddaei mercatoris Heidelbergensis, antequam ipsi hanc epistolam ad te perferendam traderem, sed non adeo infauste; quum enim illum quaererem in diversorio, si forte adesset domino Brederodio: Palthenius ex improviso nos accessit, qui a me de tuis rebus interrogatus, affirmavit se nihil quicquam abs te aut a Lancelloto accepisse, sed tamen suscepturum editionem tui Psalteriis. Tuarum igitur partium iam erit, cum illo de omnibus necessariis communicare et indagare, an aliquid Lancelottus ab illo in mandatis acceperit. En dilectissime Alberte, θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, macte igitur animo, perficiet enim. Vale 1. Februarii.

Tradas, quaeso, hanc epistolam d. Mareschalo, quem officiose, saluta.

(Eredetije külczím nélkül egy papirszeleten, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CVII.

1607. febr. 10. [Moringen.]

Heuss, (Heysen) Károly levele. Verset kér Molnártól s tudósítja hogy szótára előszavát megkapta.

S. O. Praestantissime vir, amice longe suavissime, quam acceptissimae mihi tuae fuerunt literae, in quibus omnem amorem significas! Persuadeas tibi, velim, me summo tui desiderio et amore teneri, quare obnixe oro, priusquam Herbornam abeas, facultatem te conveniendi des, id est, tempestive tempus abitus tui indices. Si publico aliquo themate vel carmine nostrum amorem contestatum faceres, nihil mihi dulcius, nihil suavius accideret. Quippe qui singulari vena vales et abundas materia. Certe esset mihi singulare amoris et benevolentiae perpetuae erga me documentum. Quo me in dies te tam longinque remoto exhilararem et recrearem.

Ad dominos Loefenium et Lingelshemium scribam et gratias maximas agam, quod te, vir praestantissime, in numerum clientum acceperint. Quicquid tibi fit, mihi fit.

Praefationes tuas in lexicon illud novum vidi et legi et summam voluptatem inde percepi et leonem ex ungve cognovi, utinam totum opus consequi possem. Quaeso, hoc beneficio me bea et rescribe per hunc Mercurium civitatis nostrae. Iam datur pulsus, ulterius scribere nequeo. Vale vir praestantissime amice, anima mea carior.

Si quid scripseris in honorem et amorem meum, imo nostrum, praelo mandari curabo. Vale iterum.

10. Febr. 607.

Tuae praestantiae amicus certus

Johannes Carolus Heüss,
Argentinâs. m. p.

Külczím: Vera pietate, doctrina et humanitate praestantissimo viro domino Alberto Molnar Ungaro sacrosanctae theologiae candidato, domino et amico suo certissime et ob id plurimum amato et honorando. Heidelberg in der Sapienz zu erfragen.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CVIII.

1607. febr. 16. [Frankfurt.]

Palthenius Zakariás levele Molnárhoz. A zsoltár kéziratát kéri tőle s a nyomtatás feltételeiről tudósítja.

S. P. Ante octiduum, vir clarissime, accepi a domino Boysz ministro ecclesiae Gallicae in Francfurt literas vestras, quae oppido mihi fuerunt gratae. In iis a me dominus quaerebat,

utrum impressionem Lobwasseri Ungarici in me recipere vellem, simulque conditiones, quibus esset ea a me recipienda, proponebat. Etiamsi autem maximopere tum temporis respondere voluerim, impedimento tamen mihi fuere tum tabellariorum inopia, tum a domo mea absentia. Iam vero ut respondeam tuo voto, sic statuo: si dominus Lancellotus eius impressionem adhuc ante nundinas posset maturare, quod fieri posse despero, mea fiat voluntate. Papyrum quanti constiterit, coëmat meo nomine, pecuniam restituam in nundinis cum mercede impressionis, si dederit exemplaria. Mallem tamen mihi prius transmissi exemplar manuscriptum inspiciendum, ut specimen, quo pacto fieri velim, ipsi praescribere possim. Tum forte fiet, ut ipsi a me per Spirenses papyrus curetur. Sunt enim illic, qui mihi pecuniae loco obtrudere volunt. Non puto opusculum ultra 21 arcus sive folia integra habiturum. Si itaque singulis septimanis 4 arcus imprimerentur, mature satis finem attingeret. Arcus autem voco singulas philyras. Per illas igitur septimanas, si decretum certo fuerit a domino Lancelloto, quot philyras impressurus sit, curabo domino victum et exemplaria 30 tradi. Itaque quantocius ipse de hac re compellandus erit. Hisce dominum valere et salvere iubeo.

Datae 16. Februarii 1607.

Vestrae Excellentiae, ut suus

Zacharias Palthenius

Utrum etiam notae debeant apprimi chorules, sive unius vocis, de eo velim, mihi constet, ἔρρωσο πάντων.

Külczím: Clarissimo ac doctissimo viro, domino Alberto Molnaro Ungaro, philologiae studioso in academia Heidelbergensi. Heidelberg.

(Eredetije vörös viaszpecséttel, melyen Z. P. D. betük láthatók, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CIX.

1607. febr. 24. Heidelberg.

Miskolczi Pásztor István levele. Kéri Molnárt, hogy könyvei hazaszállítását Frankfurtban közvetítse.

S. P. D. Mely igen szorgalmatos legyek, szerelmes barátom, az mi portekánknak hazámban való békeséges és kár nélkül való vitele felől, ebből könnyen eszében veheti Kegyelmed, hogy mind enni sok occasio között is suspensum animum habeo, necdum mihi satisfactum esse video. Mindazok fölött jobbnak és alkolmatosbnak tartanám lenni azt, ha Henkel Lázárnak ott Francofurtban volna valami factora, avagy oly embere, mely azféle hordóbeli portekát ez sokadalomból küldene Bécsben.

Minekokáért felette igen kérem Kegyelmedet, mi domine Alberte, hogy értekezzék valóban Kegyelmed Francofurtban azféle

ember felől és hogyha Kegyelmed találand, Kegyelmed legyen szemben azzal az jámbor urunkkal és kérje, ha anni keresztyén barátsággal lehetne, hogy két hordó könyv portekát sub suo, aut Lazari Henkeli signo, mintha nem könv volna, hanem egyéb marha, Bécsben az mi költségünkre elküldhetne. Kegyelmed elől-számlálhatja nekie, miért kelljen könyvünket olyan honestus praetextus alatt elküldenünk, az inquisitiok miatt és ennekelőtte is Ulmából micsoda szin alatt vitték haza marhájokat egyéb magyar atyánkfiainak. Kit ha Kegyelmed megcselekeszik és minden jó választ vehetünk Kegyelmedtől: beabis me cum domino generoso. Az választ igen hamar akarnám érteni, minekelőtte más hitvánabb occasiót ne arripiáljak. Ha Francofurtomból elküldhetjük, tehát csak vizen vitetem oda portekánkat és ottan, vase mutato, annak az embernek gondjaviselésére bizzánk. Megmondhatja Kegyelmed azt is annak, az ki találkozik azféle keresztyén ember, hogy minemü barátsággal vadnak egymáshoz az én patronusom és Henkel Lázár, úgy hogy levelünket is és pénzünket is ő általa küldik ide Heidelbergában.

Cetera tuae prudentiae et industriae committo. Hoc praestando fueris mihi magnus Apollo: tudod társ, hogy reád néz az én zöld háló subám. Hová hamarab lehet, Kegyelmedtől jó, jó, jó választ várunk. Isten Kegyelmeddel és azon engedj, hogy az Soltár lucem videat.

Heidelbergae 24. Februarii 1607.

Tuus *Stephanus P. Miskolcinus.*

Külczím: Domino Alberto Molnar Ungaro Francofurti, amicissimo meo. Chez Mons. du Bois; franco; latori satisfactum.

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CX.

1607. márcz. 6. Nürnberg.

Rem György levele Rittershausen Konrádhoz. Irodalmi hirekről és barátairól: Molnárról és Filiczkyről ír.

S. P. Magnifice vir, domine prorector, clarissime et consultissime domine d. Rittershusi, compater optime. Unum idemque sensisse te mecum in causa Neagoraea iucundum mihi ἀχρόαμα fuit. Redit ad te consilium tuum cum narratione Piscatoris obitum concernente. Nemini communicavi, redeuntem ad te illam en vides. Recepi Hardessiani et Hoeschelii literas. Hardessiano Spartam, quam obtinuit, tecum gratulor et ubi me salutabit, coram gratulabor. Egregie exhilararunt me Iungermanni literae, adeo genium prae se ferunt. Pollucem ergo videbimus ad autumnum. Wolfgango Sebero quoties mittere Notas vel Observationes

tuas in Pollucem volet, per Hengelium potes. Pro curatis Lingelshemianis ago tibi gratias. Scriptum Consultationem Parisii cuiusdam inscriptam habeo ex dono Freheri, qui misit exemplar; id tibi volebam hac occasione transmittere: parco cisiario. Scriptum a te elaboratum superioribus diebus, quo de scribis, avidus legam, forsan est causa cuiusdam nostri senatoris B. D., quem uxor ob malam tractationem deseruit. Ea enim res nunc occupat non unam academiam, ut audio. Hoeschelius laborat mascule. Theodorus Sitzmanus quas ad me dederit, vides, inclusae sunt aliae ad te; si quid responsi parare placet mitte, uti ad proximum Sabbathi diem horis matutinis habeam. Iungermani literae minime recentes sunt. Quid si interea receperit sospitem Boethium? Ita opto. Dominus doctor Rhumelius nimis libere agit, velim parcius paulo scriberet, sapienti sat dictum. A Molnaro nostro tibi salutem nuncio officiosissimam et a Iohanne Filizkio Pannonio, quorum hic Herbornae, ille Heidelbergae vel potius Francofurti nunc agit, typographum conducturus, qui Psalterium Hungaricum rythmis expressum typis mandet. Dominus Zacharias Geizkoflero non displicuisse acidulas, en ex literis viri intelligis. Freherus Pirckaimeriana recte accepit: probat, conditionibus adquiescit. Misi ante duos circiter menses scriptum baronis Streinii de scriptis Bellarmini iudicium continens, quod te accepisse compertum habeo. Id velim redire ad me, neque enim ista tractare sinunt fasces academici. Miseram, ut inspiceres saltim per transennam. Pluribus te non morabor. Vale et salve et resaluta tuam coniugem amanter a nobis.

Addo: Intra octiduum mercatores Francofurtum abeunt, ad amicos si quid dare voles, licet. Iungermanno respondere te et de Boethio quaerere una poteris, si videbitur.

Norimbergae pridie Nonas Martias 1607.

Tuus *Remus.*

Külczím: Magnifico et clarissimo viro, domino Cunrado Rittershusio, iurisconsulto et antecessori, academiae Altorphinae pro tempore prorectori, domino compatri colendo. Altorff.

(Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CXI.

1607. márcz. 19. Herborn.

Corvinus (Rabe) Kristóf levele Molnárhoz. Podgyászát küldi neki s a zsoltár hangjegyeiről ír.

S. Ante octiduum, honorande domine Alberte, per dominum Georgium Rosinum Bohemum miseram ad te literas a domino Clemente du Boys exaratas, spero eas recte tibi redditas esse.

Iam vero per hunc hominem tuam sarcinam tibi mitto: de pretio vecturae Herborna Sigenam usque cum eo convenire poteris.

Frater meus ad artificem quendam Argentinae degentem de parandis notis scripsit. Verum quam cito comparari possint, ipse ignorat. Bene feliciterque vale.

Herbornae 19. Martii anno 1607.

Tuus totus *Christophorus Corvinus.*

Külczím: Pietate et eruditione praestanti viro, domino Alberto Molnar Ungaro, amico suo colendo. Sigenam.

Molnár jegyzete: Accepi 24. Martii 1607.

(Eredetije papirpecséttel, melyen egy holló és C. R. betük láthatók, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXII.

1607. ápr. 19. Heidelberg.

Lingelsheim Mihály levele Molnárhoz. A Tököly Miklós nevelőjéről s Wacker Mátéról ír.

S. Literae tuae, vir clarissime, mihi periucundae fuerunt, ex quibus cognovi studium tuum singulare in me et de statu rerum tuarum, quae optabilia videntur.

Hungarus ille, ad quem literas dedisti, iamdudum abierat, secutus patronum suum Theokelium, parentis sui obitu domum retractum, misi tamen literas Norimbergam, unde mitti poterunt ulterius. A fratre meo hic habes literas, me incitat ad te amandum et fovendum. Cupio certe, quae vis et commodabo libens, qua potero.

De Wakero quae scribis, non aliena videntur ab hominis illius ingenio, gaudeo autem te aliorum bonorum virorum beneficentiam expertum esse et voveo, ut feliciter ad exitum laudabilia instituta tua perducere possis. Resalutat te amanter socer meus ac Freherus. Tu ne dubita de nostro mutuo in te studio, ac vale felicissime.

Heidelberga 19. Aprilis 1607.

Tuus omni officio

Georgius Michael Lingelshemius.

Külczím: Clarissimo viro, domino Alberto Molnario Hungaro, domino et amico suo singulari. Sigenam.

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXIII.

1607. ápr. 21. Siegen.

Martinius Mátyás levele Molnárhoz. Maga és Piscator nevében tudósítja, hogy nem küldhetnek művéhez epigrammát s a magyar biblia kinyomtatására nézve sem adhatnak tanácsot.

S. P. Quum literae tuae, ornatissime vir, amice charissime, mihi redditae essent, adii dominum Piscatorem et cum eo contuli de petitione tua. Quia iam in apologia sua adversus makelicum adversarii scriptum adornanda occupatur, per me se excusat de responsi intermissione. Et quum ambo simus Ungaricae linguae imperiti, neque de opere tuo iudicare queamus, existimamus nos minus decere, ut epigrammata nostra ei adiiciamus.

De bibliis Ungaricis excudendis consilium etiam dare non possumus, quum non sit certum nobis, an tam grande opus sine suo damno suscipere possit C.? Quid si enim interea, dum ille prelo id suo exprimeret, alibi excuderetur, quod Ungari commendabilius existeret? Tu igitur, cui patriae res sunt notae, prius cum proceribus regni vestri agere potes, ut Corvino caveatur de damno, si quod metuat. Si sponte non sit promptus ad gratificandum voluntati tuae, nostris iudiciis, quae scit in hoc genere nulla esse, non multum movebitur.

Institutum pietatis tuae probamus, sed videndum, qua via quam optime expediatur.

De libris ex bibliotheca publica acceptis quod mones, bene habet. Vale, dominum Corvinum nostris verbis officiose saluta. Raptim Sigenae 1607. 21. April.

Tui amantissimus *Matthias Martinius.*

Külczím: Doctrina et pietate ornatissimo viro, domino Alberto Molnari Ungaro, amico percharo. Herborn.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXIV.

[1607. május. Herborn.][1])

Piscator János levele Molnárhoz. Értesült arról, hogy haza útazik s üdvözletet küld töle ismeröseinek.

S. Mi domine Molnare. Quoniam, ut ex filio meo Philippo Ludovico intellexi, cras mane hinc Marpurgum et inde Casellas iturus es et porro Haidelbergam rediturus atque inde per Norimbergam in Bohemiam et tandem in patriam Hungariam profecturus, Deum oro, ut te salvum atque incolumem ad omnia ista, quo tendis, loca deducat.

[1]) V. ö. Napló 67. lap.

Te vero hortor, ut patriae tuae, de qua iam bene mereri coepisti edendo Psalterio Hungaricis rhythmis exornato et Catechesi nostrati Hungarice versa, operam tuam offeras ad docendum viva voce, sive Christianam iuventutem, sive plebem.

Postremo peto, ut mei sis memor in precibus tuis, ut scripta mea tum polemica, cum didactica, quae me prae manibus habere scis, feliciter absolvam. Pro coronide hoc quoque peto, ut in isto itinere tuo, si occasio ita feret, amanter et officiose verbis meis salutare velis Marpurgi Goclenium, Goeddaeum, Vulteium, Dinnerum, doctorem Schönfeldium, Casselis Strackium et Lucam Maium, Haidelbergae doctorem Loefenium, doctorem Lingelshemium, professores theologos, nec non pastores Pitiscum, Scultetum, Bockstadium, doctorem Calvinum, doctorem Gruterum et doctorem Smetium, cui dicas me accepisse Prosodiam ipsius, quam mihi dono misit et gratias etiam agere tum pro dono, tum quod dignatus est epigramma meum inter alia praefigere. Norimbergae ex me officiosissime salutabis doctorem Remum, Pragae doctorem Huberum. Si contingat te venire ad dominum Niemczanium, hunc quoque reverenter verbis meis salutabis, necnon quam amantissime Dubinum meum.

Vale et salve

Tuus *Johan. Piscator.*

(Eredetije külczím nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXV.

1607. jun. 12. Altdorf.

Rittershausen levele Molnárhoz. Mentegetőzik, hogy ritkán ír és zsoltáráról tudakozódik.

S. Tuam, mi Alberte, in scribendo assiduitatem valde probo, intelligo enim inde vigere apud te memoriam nostri. Meam ἀγραφίαν et in rescribendo cessationem tarditatemque excusatam habebis et multis quidem de causis. Cuperem equidem illam hac tam bona occasione purgare copiosa aliqua epistola, si mihi vel citius constitisset de huius Halbaei Nannii Frisii ad vos profectione, vel plus otii fuisset, cum is mihi suo de itinere fecisset certiorem. Nunc statim exire debeo ad functionem muneris publici. Habebis igitur etiam hanc brevitatem meam excusatam.

De tua Psalmodia Hungarica quid fiat, scire percupio. Opto tibi et tuis studiis omnia felicia et hunc probum iuvenem tibi commendo, commendatum mihi a domino Remo nostro.

Idem pro copiosioribus literis tibi esse poterit de rebus

nostris et Noricis. Bene vale et saluta, si qui illic me apud vos norunt et amant in Domino, imprimis dominum Piscatorem.

Altorfii ὡς τάχιστα 12. Junii 1607.

Tuus totus *C. Rittershusius d.*

Accipe a me dono theses M. Piccarti de causis corruptae philosophiae, quas hodie affixit.

Quid, quaeso, vestrates iudicant de libro Scioppi contra Scaligerum edito?

Külczím : Ornatissimo viro, domino Alberto Molnaro Ungaro, amico imprimis charo et dilecto. Jetzt zu Sigen, in der Graffschafft Nassaw.

Más kézzel : Zur Marpurg bey den H. Goclenio zue erfragen.

Molnár jegyzete : Redditae mihi sunt 6. Julii 1607. Marpurgi.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXVI.

1607. jul. 18. Nürnberg.

Rem György levele Combillon Jánoshoz. Válaszol levelére; Gryneusról s egyéb ismeröseiröl ír.

(Dominus Remus Johanni Combilhono, Wetzflariam.)

Ab eo die, quo hinc pedem tulisti, binas a te accepi, priores ab auriga Petro, quo usus es, alteras a domino Friderico Schonio, praeceptore trium equitum Bohemorum. Gratulor tibi de rerum et vocationis successu optato precorque, uti plurimum prosis ecclesiae Dei, quam aedificare nonnisi divina locupletatis benedictione contingit. Dominus Piscator recte valet et officio fungitur.

Quin etiam Joh. Jacobus Grynaeus theologus Basiliensis, a quo hoc ipso die literas accepi, sed perbreves. (Cui quidem dominus Jehova aquilinam largitur senectam) ita αὐτόπτης, mihi retulit testis clarissimus dominus Ludovicus Lucius, Basilea redux hospes meus. Grynaeus, inquam, vivit, valet, floret, docet, concionatur iam sexagesimum septimum agens annum. — —

Elector Saxoniae cum Caesare fuit Pragae non ita pridem. Exhausta, epota, evacuata fodra vini ultra C; quae causa itionis subsit, ignoratur.

Polycarpus Leyserus bis publice concionatus est contra Pharisaeos Jesuitas, monachos operum iustitiam stabilientes, Pragae in arce ipsa. Quae res pessimae habuit nuncium pontificium. Caesar non vetuit.

Legatus Caesareus Constantinopolim brevi adducturus est cum munere 200,000 florenorum etc.

Norimbergae 18. Julii 1607.

Quod de literis curandis tibi per dominum Poderatium mones, gratum valde.

(Molnár másolata az 1606 ápr. 18-iki XCVI. számú levél hátlapján.)

CXVII.

1607. jul. 18. Kassel.

Wolf Hermann levele Molnárhoz. Tudósítja, hogy a küldött könyvet nem kapta meg s hogy Móricz hesseni fejedelem haladékot ad a magyar nyelvtan írására.

S. P. D. Literas tuas 3. Julii ad me perscriptas et paulo post per studiosum quendam unacum reverendo viro, domino d. Schönfeldio huc rheda vectum mihi redditas accepi, perlegi et ex iisdem percepi esse ante has alias priores unacum oratiuncula quadam Hispanicae virginis ad me transmissas, verum cum eae forsitan tabellariorum incuria unacum annexis perierint, hactenus videre non licuit. Doleo autem et quidem ex animo doleo, quod ad me perlatae non sunt, tum quod amici mei benevolentiam docere, tum etiam, quod transmissione rei mihi gratissimae, eandem ipso facto demonstrare potuissent. Verum cum sine dubio copia istius oriatiunculae Hispanicae adhuc penes te sit, confido me eiusdem compotem fieri posse.

De animi mei erga te propensione et gratificandi studio, si modo aliqua benevolum animum contestandi occasio sese obtulerit, non est, quod dubites, faxo enim, ut reipsa imposterum id experiaris, quod verbis nunc exprimere haud decet.

Ceterum labores tuos quod attinet, illustrissimo meo principi non solum perscripta retuli, sed ipsam epistolam Celsitudini suae legendam tradidi, post quarum lectionem respondit se clementer in laboribus tuis acquiescere, nec quam cito, sed quam bene negotium hoc perficiatur desiderare; non est igitur, ut festines, sed tempus huic rei debitum impendas: faciet illustrissimus noster, ut reipsa experiaris, quam gratus hic labor Celsitudini suae sit futurus.

Hisce paucis vale et calamo festinanti rapsodiam ignosce. Dabantur Casselis 18. Julii anno 1607.

Tuus totus *Hermannus Wolfius m. p.*

Külczím: Praestantissimo viro, domino Alberto Molnar Szentiensi Ungaro, sacrosanctae theologiae candidato, Marpurgi nunc viventi, suo amico.

Molnár jegyzete: Redditae sunt 22. Julii 1607. Marpurgi.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXVIII.

1607. jul. 20. Tarczal.

Miskolczi P. István levele Molnárhoz. A bártfai bibliáról s a szenczi állapotokról ír.

Salutem et amorem nuncio. Magyaról irok, ne tudja sok ember, ha levelem intercipiálják is. Istennek legyen hála, egészségben jutottam haza és Kegyelmed felől nem ugy, mint az alávaló roszak, hanem mint Kegyelmed jóakarója, tisztességes commendatiot jöttem *(így)*.

Ha a Psalteriomot kinyomtatták, egy exemplárt, csak parasztul kötöttet, várok Kegyelmedtől.

Az Bártfán elkezdett biblia nyomtatását félbel *(így)* hagyatták az nyomtatóval, mert igen kezdette volt ubiquitarius módra megvesztegetni és immár az papirosában borsot és egyéb ezféle morhát árulnak. Azért ha Kegyelmed mostan kinyomtatná, nem lenne Kegyelmed munkája szidalmas. Sok keresztyén embernek a Kegyelmed intentioját megmondottam és felette igen dicsérték az Kegyelmed kivánságát, de az iregyeket igen szidalmazták. Isten segétségéből kezdj hozzá társ, megsegil Isten ez szent cselekedetedben. Én is, ha egy exemplárt küldesz benne, megsenkellek 2 aranynyal.

Petrus Érseket az colica annira elgyötrötte, hogy egyszer Visolban én segitettem meg csak felöltözni es, *(így)* ott lakik csak privatus az Magocsi uram asztalán; én penig tarczali scholamesterségben állottam be juliusban.

Irj, édes barátom, minden dolgok felől bőségesen, ugy éljek, hogy én is megfelelek bőségesen.

Ez occasiot vacsora után hallottam meg és először d. Pareusnak irván, ezt szintén 12 órakor éjel irom. Megbocsáss tehát az naevusról.

Mostan az magyari urak az posoni gyülésben mennek, adja Isten, hogy minden jót végezzenek.

Szenczre jöttem alá, társ, Szenczben talám csak 10 ház sem maradt meg, mind földig égett volt, de már igen megépültek, ott egy bátyád feleségével beszéllettem, még örömében egy kanna bort is hozott volt.

Ebben hagyom ezt, szentelje meg Isten Kegyelmed szent szándékát. Az én nekem küldendő levelet Vitebergában küldje Kegyelmed dominus Stephanus avagy Miskolczinak, avagy Debreceninek.

Ex Tarczal 20. Julii Gregoriani 1607.

Ex animo, ex corde tuus *Stephanus P. Miscolcinus,*
rector scholae Tarczalinae.

Külczím : Pietatis et honestarum artium nunc in Germanicis academiis studioso domino Alberto Molnar Szenciensi Ungaro, amico et fratri meo honorando.

Molnár jegyzete : Redditae Marpurgi 6. Martii anno 1608. per dominum Joh. Keserü.

(Eredetije fekete viaszpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXIX.

1607. jul. 21. Tarczal.

Miskolczi P. István levele Pareushoz. A magyarországi egyházi és politikai állapotokról tudósítja.

Cum Wiennam attigissem, conflagrationis Jesuitici collegii 12. Aprilis factae spectator fui. — Ante incendium patrem quendam Jesuitam Ungarum cum generoso domino compellavi. Qui miris modis generoso domino fucum facere volebat, sed spe sua frustratus, pudibundus abiit a nobis.

Tyrnaviae quoque dominos monachos mendacii argui, cum unus eorum, qui condiscipulus meus ante annos octo fuerat, negasset se meum fuisse condiscipulum. Quem agnovi ex faciei lineamentis et loquela. — — Kesmarci generosum dominum Stephanum salvum offendimus et corpus senis terrae mandatum. — — Cassoviae cum domino Petro Alvinci multos sermones habui: is expositus est ubiquitariorum calumniis. Eperienses, Leutschovienses, Bartphenses ubiquitarii multum negotii facessunt Cassoviensibus. Alvincium et dominum Kovasznai citarunt ad conventum suum ubiquisticum, abire vetiti sunt a seniore diecoeseos Abaujvariensis, domino Stephano Szent-Andrasi, qui Tartzalini est mecum.

Ungariae nostrae facies est misere foedata, magnorum oppidorum vix rudera apparent. Nunc Posonii comitia ad diem Jacobi sunt indicta, quid illic sint conclusuri, dies docebit, si non pro nobis, nostri inulti nunquam sunt morituri. Aliquot milleni Haydunes sunt in armis, eventum futuri alicuius motus exspectaturi. — — Inter nostros Ungariae proceres Valentinus Homonnai comes et liber baro in Ungvar excellit, quem princeps Bocskai successorem constituit, si eum ingrata hominum multitudo amplecteretur. — —

Aveo scire, quid et ubi agat Albertus noster Molnar, ad quem hasce reverenda tua pietas transmittat et addat calcar, ut edat biblia Ungarica, quorum nos omnes magna sitis premit etc.

Tarczalini 21 Julii, anno 1607.

A levél élén: **Stephanus Miscolcinus ad dominum Davidem Pareum epistola cum hac data.**

(Molnár másolata, kihagyásokkal, a CXVIII. sz. levél hátlapjára írva.)

CXX.

1607. aug. 23. Siegen.

Báró Hodiegova Bohuslav levele Molnárhoz. Tudósítja a maga és testvérei egészségi állapotáról.

Salutem plurimam et omnia fausta ac felicia precor tibi, domine A. M., amicorum meorum charissime.

Nos tres, Deo sit gloria, omnes salvi et incolumes sumus, sed Smilus non satis bene habet, intumuit enim ipsi collum.

Speramus tamen brevi cum pristinae valetudini restitutum iri. Nam et Adamus ante octiduum talem habuit tumorem, a quo Dei beneficio prorsus iam liberatus est. Deus optimus maximus nos imposterum etiam protegat, iuvet et gubernet. Novi nunc nihil habemus, rogo te, ut mihi significes, si quid forte apud vos novi habeatis et an adhuc pestis Marburgi serpat. Dominus Petrzwalsky te salutat et noster Smilus cum Adamo.

Hisce te commendo in Dei omnipotentis tutelam et protectionem.

Datum Sigenae Nassoviorum 23. Augusti. Tui amantissimus

Bohuslavus liber baro ab Hodieigova.

Külczím: Doctissimo ac humanissimo viro, domino Alberto Molnaro, nunc in alma Cattorum academia degenti etc. amico suo colendo.

Molnár jegyzete: Redditae 27. Augusti 1607. Marpurgi.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXXI.

1607. aug. 24. Altdorf.

Mauritius György levele Molnárhoz. Tudósítja, hogy zsoltárát megkapta s Rittershausen nejének haláláról s egyéb altdorfi eseményekről ír neki.

S. P. D. Ornatissime atque humanissime domine Alberte, duplici nomine literae tuae (quas 22. Julii datas a clarissimo domino doctore Rittershusio 19. Augusti accepi) mihi gratae fuerunt, tum quod te nostri memoriam fideliter conservare docuerunt, tum etiam quod felicem tuorum laborum successum et principum, quibus tua obtulisti, gratiam et munificentiam commemorarunt. De illo mihi, de hoc tibi gratulor Deumque precor, ut et tibi et nostrae academiae civibus benignorum patronorum conciliet animos.

Pro specimine et principio tui Psalterii mihi misso gratias ago, praefationem libenter legi studiumque tuum probo, qui, cum scriptum sit omnibus linguis Deum laudandum esse, efficis, ut et Ungari tui in laudibus divinis decantandis sint promtiores et frequentiores.

Recte lucem tuam posuisti in candelabro et exemplo tuo etiam popularibus praeluxisti.

Quod in literis tuis mentionem domini Crucigeri, mei consobrini iniecisti et me ad literas ipsi inscribendas hortatus es, valde te amo. Satisfecisti diuturno meo desiderio, dum hanc ad ipsum scribendi occasionem mihi obtulisti. Eam ego arripui et inter alia commendationem tui inspersi. Quaeso, ne graveris literas meas ipsi domino Crucigero cum officiosa salute vel offerre,

vel per certum hominem mittere et si res atque occupationes eius ita ferant, responsionem ab illo modeste petere. Gratissimum mihi erit, plenius aliquid de rebus eius cognoscere. In titulo magistri nomen expressi, coniectura verisimili potius ductus, quam quod mihi res liquida esset; si erravi, ut me apud cognatum excuses, oro.

Salutem dixi collegis et convictoribus meis, quibus nunciare voluisti. Dominus Waldungus aliam iam uxorem duxit, virginem Noribergensem, eius mensa et sale iam utitur M. Erhardus et Tucheri, qui mihi valedixerunt. Imhofii adhuc mecum sunt cum M. Schallingo. Etiam ad meam accessit mensam uterque Cuno (nam Hofmannus pedellus superiori vere mortuus est, cui in officio successit compactor noster). Illud par fratrum, ut et alii mei *ὁμότροφοι*, te reverenter salutat et vas libris tuis refertum diligentissime a se custoditum iri affirmat, seque excusari petit, quod iam nihil literarum ad te dederit. Nam Johannes Clemens a te provocari voluit, quod literis respondere facilius esset. Dominus Heber cum Nuzeliis iam discessit in Belgium; Lemmermannus alumnorum magister salutem tibi dicit, ut et M. Gellerus, anni huius decanus. Rectorem habemus magnificum dominum Ernestum Sonerum, doctorem medicum. Et in locum domini doctoris Taurelli successit dominus Caspar Hofman et ipse doctor medicus, qui his diebus initium publice docendi faciet. Superiores Calendae Augustae dominum magistrum Georgium Glacianum ex oculis nostris removerunt et vinclis corporeis beatam eius animam exsolverunt. Et Helena, domini Rittershusii coniunx, cum ante paucos dies filiolum enixa esset, Andream nomine et ante pauciores in coelestem patriam illum praemisisset, tandem et ipsa in fata concessit ultima die Junii post meridiem, cum maritus ipsius horis matutinis rectoratum alteri quasi per manus tradidisset. Qua de re fortassis ipse dominus doctor Rittershusius, communis noster patronus ad te perscribet. Tales apud nos mutationes inciderunt, sicut in terris nihil est stabile. Sed mansura civitas erit in futuro seculo et supra nos.

Tu bene vale, doctissime domine Alberte et ex me saluta dominum Johannem Georgium Hűls eique (si placet) nuncia Christophorum illum Borussum, ipsi perquam familiarem, rediisse Altdorfium et nobilium Eglofsteiniorum, trium scilicet fratrum praeceptorem esse. Iterum vale.

Dabantur Athenis Noricis, 24. Augusti, anno 1607, a tui studiosissimo *M. Georgio Mauricio,*
Witebergensi.

Külczím: Doctissimo et humanissimo viro, domino Alberto Molnar Szenciensi Ungaro, in inclyta academia Marpurgensi iam degenti, domino et fautori suo colendo. Marpurg in Hessen.

Molnár jegyzete: Redditae sunt 24. Septembris anno 1607.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXXII.

1607. aug. 25. Sedan.

Combillon János levele Molnárhoz. Szerencsét kiván a Móricz fejedelem pártfogásához; a Dubois betegségéről ír s egy szívességre kéri föl.

Salvus sis tu quoque, vir clarissime, frater amiceque colende.

Tametsi nonnihil doluerim, quum primum viderem domini doctoris Remi ad me datas resignatas, nihilominus ubi ex tuis te id fecisse cognovi, aequius tuli, neque ullo modo tibi, doctissime et praestantissime Molnar, succenseo et si perlegisses, nihil me offendisses. Sed quamvis non dubites de nostra amicitia nunquam intermoritura, facile tamen credo te doluisse, cum videres ad alium scriptas, quas resignaveras. Idem mihi non ita pridem Sigenae usu venit, nam, cum ad me venisset ex Bohemia tabellarius magnumque literarum fasciculum attulisset, unum epistolium, non bene inspecta inscriptione, resero, doleo, legere desino et quomodo factum excusari possit, cogito, sed quia ad amicum meum erat scriptum, facilis fuit excusatio. Itaque, mi domine Molnar, non est, quod propterea te afflictes, nihil enim contra ius amicitiae fecisti, quum amicorum communia sunt omnia, neque puta me hoc ad dominum Remum delaturum, qui si maxime rescisceret, non tamen puto inique laturum, quum scias, utrumque nostrum ab illo amari; sed de his hactenus.

Gratulor tibi ex animo, quod Deus ita propositum tuum fortunaverit, ut nunc ad laudem nominis eius impleatur vaticinium Esaiae de ecclesia, cuius tu quoque membrum es: »Reges erunt nutricii tui«; gratulor, inquam, tibi optoque in dies feliciora. Quod vero tua mihi defers officia, equidem agnosco tuam humanitatem, atque re ipsa probas te non esse ex eorum numero, qui postquam ad culmen honoris evecti amicos amant novos, veteres despiciunt atque fastidiunt. Ego vero gratias ago tibi maximas pro tua in me benevolentia, ac si quid praestare possim, quo studium in te meum declarari possit, paratum me quoque invenies.

19. Augusti reverendi viri domini Fridericus Billetius et Clemens du Boys, ille Hannoviensis Gallicae, hic Francofurtensis, ut nosti, pastores ecclesiae fuerunt Wetzlariae meque in officio, quod felix faustumque sit, confirmarunt; hesterna autem die redditae sunt nobis literae Francofurto, ex quibus maximo cum dolore intelleximus dominum du Boys una cum coniuge graviter decumbere: Deus optimus exaudiat multorum fidelium preces atque illum ecclesiae suae conservet, nihil certe mihi tristius accidere potuit, nihil magis noxium ecclesiae illi.

Quod superest, oro Jehovam, ut illum pristinae restituat valetudini ad sui nominis gloriam.

Scripserunt ad me nuper domini Rosini rogantes, ut curarem eorum supellectilem, quae Marpurgi manet apud Robertum Sartorem, ut scripserunt, in foro frumentario, Francofurtum transvehi. Ego vero lubens gratificarer, sed neque mihi per varias occupationes ecclesiasticas Marpurgum ire licet, neque puto me intromissum iri, propter luem pestiferam, quae hic adhuc saevit (Deus nostri misereatur), quam illi homines, ut video, reformidant. Itaque, si potes, succurre, quaeso et inquire, utrum illa supellex, intacta adhuc manet et si fieri potest, cura, ut transmittatur Francofurtum ad dominum Corvinum, fratrem typographi Herbornensis, nam is est, qui postea curabit, iuxta promissum; quicquid impenderis, ego, Deo volente, restituam quam primum. Ignosces meae importunitati et impudentiae pro tua humanitate. Vale, carissime domine Molnar et tuum Combillonum, ut facis, ama te amantem.

VIII° Calendas Septembres 1607.

Tuus ex animo *Joannes Combillonus.*

Külczím: Pietate atque doctrina claro viro, domino Alberto Molnar amico suo intimo, nunc Marpurgi moranti, dentur.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXXIII.

1607. aug. 27. [Altdorf.]

Rittershausen Konrád levele Molnárhoz. Felesége haláláról értesíti s szerencsét kiván neki, hogy zsoltárát és nyelvtanát Móricz fejedelem pártfogolja

Ornatissimo viro, domino Alberto Molnari suo Cunradus Rittershusius salutem dicit.

Post longum silentium, quo sum usus, Alberte Molnare suavissime et optime, debebam equidem uberius tandem ad te scribere. Sed cupientem et tuo et meo desiderio satisfacere multa hoc tempore impediunt et faciunt breviorem, imprimis autem viduitas mea. Perculi te hoc verbo? Credo equidem pro tuo in me amore. Sed cum tantopere te commoveat verbum, quid censes in me facere ipsam rem? Reliquit vitam hanc et me unacum quinque liberis optima femina, undecimo a partu die, cum triduo ante praemisisset filiolum Andream, quasi metatorem ad aeternas illus mansiones, quas illa sine dubio adepta est. Ultima vox, quam in agone percipere potui, haec erat: »Ich muss

heim«, quasi diceret domum sibi redeundum esse. Vere domum atque in patriam rediit pia et proba matrona, nobis in exilio et peregrinatione relictis, quamdiu volet Deus.[1])

Noli te huius meae calamitatis ignarum esse, quem novi meis et secundis et adversis rebus solere serio affici.

De illa felicitate gemina tibi plurime gratulor et quod edere potueris in Germania tuas odas sacras et quod tantos operis patronos fueris consecutus, quorum alter etiam otia tibi facit liberalia ad grammaticen vestrae linguae conscribendam, cui novo labori tuo bene praecor et hortor te, ut non ante conquiescis, quam, Deo fortunante, absolveris. Non facile similiter occasionem vel in patria tua, vel apud exteros consequeris: utere igitur foro et tempore.

Summo viro domino Hermanno Vulteio observantiae et officii plenam ex me salutem dices. Dabo operam, ut ipse ei scribam durantibus nundinis. Debeo enim ei gratias pro 1. et 3. volumine Consiliorum Collegii Iuridici in illa celeberrima Germaniae academia, quam nollem ita devastatam secessione aliquorum, quasi in montem Aventinum. Sed hoc quoque accedit ad reliquias aevi nostri miserias.

Longior sum, quam initio putabam, aut proposueram. Vale feliciter et resaluta amicos, in his praecipue etiam dominum Goclenium, cui dices dominum Glacianum vixisse, quem honorifice extulimus hoc ipso mense.

Scribebam 27. Augusti.

Külczím: Ornatissimo viro, domino Alberto Molnar Szenziensi Ungaro, amico suo dilectissimo et honorando, iam in aula illustrissimi Landgravii Mauricii degenti. Cassel, oder Marpurg.

Rem kezeírásával: Marpurg, inn dem Collegio Theologico.

Molnár jegyzete: Redditae sunt 24. Septembris 1607.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

[1]) Bővebben ír Rittershausen nejéről, Staudner György superintendens leányáról, egy Girsner Kristófhoz írott levelében: »In mea vero matre familias — irja — quantum boni habuerim, quantum cum eadem amiserim, quantum vitae praesidium, rerum incommodarum solatium, secundarum decus et ornamentum, rei familiaris fulcrum et columen, subsidium atque adiumentum educationis liberorum . . . Tali igitur tantoque bono cum sit mihi posthac carendum, quis non intelligat, quanto vertar in moerore et luctu? quem quidem in dies cum ipsa aurora sentio renovari et recrudescere, praesertim quoties aspicio aut cogito parvulas puellas duas, quae maxime opem maternam requirunt. Itaque haec mihi cor ipsum findere possint. Amisi ego antehac et parentes et quatuor filios extuli, magno illorum omnium mortes et funera dolore mihi constiterunt. . . . . Utinam saltem suprema eius mandata (quae mihi relinquere conabatur in agone, sed conatu irrito, cum vocis iter impediisset morbi gravitas) percipere potuissem. Ita fortassis paulo aequiore animo hunc casum ferrem . .« Conradi, Georgii et Nicolai Rittershusiorum patris et filiorum et variorum ad eos datae epistolae. Ed. G. Th. Strobelius, Norimb. 1769. 25—30 l.

CXXIV.

1607. aug. 31. Altdorf.

Ifj. Cuno Kelemen levele. Örül a Molnár szerencséjének; tudósítja, hogy olvasta zsoltára előszavát; altdorfi eseményekről ír.

Ὑγιαίνειν. Sedulitati clarissimi domini Remi acceptum fero, qui ut literae tuae Marpurgo ad me humanissime perscriptae opportuno tempore redderentur, bene curavit. Tibi vero doctissime domine Alberte, amice honorande, est, quod maiores agam et habeam gratias, qui inter gravissimas tot occupationes mei memor tuisque me recreare literis dignatus sis. Ex quibus primum percepi, quod tu ad meas literas Sigenas scriptas et ut autumo, Heidelbergae tibi oblatas, ex eadem illustri academia responderis. Cui vero infideli et negligenti tradideris tabellario, qui ea vel amiserit, vel mole earum pertaesus abiecerit, nescio, — ad me sane nullae pervenere.

De statu tuo bono admodum, praeter quod antea a meo domino parente aliquid inaudiverim, ex tuis ipsis ad hospitem honorandum clarissimum dominum m. Mauritium literis scriptis plenius intellexi. Quam sane conditionem tibi non invideo, sed de ea tibi gratulor ac toto pectore laetor. Hoc est, quod hariolari antea videbar, cum scirem certissime Deum optimum maximum suos ita evehere, ut potentissimis principibus suam praestare operam idonei sint.

Typographum adeo elegantem, optimum Corvinum te nactum esse gaudeo, cuius tui operis titulum cum praefatione bilingui vidi, valde approbavi, totum tamen aliquando videre cupio.

De academiae nostrae statu, ea florente cum certo sciam tibi nihil carius, ea intereunte nihil molestius esse et hac te vice certiorem reddere volui: utinam vero de laetioribus scribere possem, sed Dei voluntati nostrum non est obstrepere. Viduum clarissimum atque optimum virum dominum doctorem Rittershusium pia atque optima coniunx reliquit cum liberis quinque, ni fallor, acerbissimo in luctu versantibus, quae puerpera tertio vel quarto, post foetum in lucem editum, die fatis concessit eoque ipso die, quo ipsi doctori prorectoratus officium deponendum erat.

Amisimus et nuper veram academiae nostrae columnam dominum magistrum Georgium Glacianum, quocum vester clarissimus Goclenius ob eius eloquentiam studiumque Rameum, quo is imprimis excellebat, intime amicitiam coluit; cadaver eius 4. Augusti die humavimus. Sed non semper de tristibus ad laetiora revertemur! Scripseram in prioribus literis clarissimum

dominum Taurellum [1]) τοῦ μακαρίτου nos amisisse, cuius nuper in locum suffectus nobis est pius ac doctus medicus Gaspar Hofmannus, Gothanus Thuringus, quem tibi antea innotuisse, vel me nominante illiusque industriam praedicante, puto. Is scilicet est, cui in stipendii medici adeptione magister Boxbarterus, cum in Italiam abiret, successit. Qui cum non adeo multorum annorum vir sit, eum diligentiorem et alacriorem in nobis informandis esse perrecturum confidimus. Rectorem nunc habemus dominum doctorem Ernestum Sonerum philosophum et medicum; collegii philosophici decanus magister Matthias Geller est: haec in genere de academia nostra.

Supellex tua nullo omnino nobis impedimento, sed potius incitamento mihi est, ut quoties eam aspiciam, toties de tuis erga me beneficiis et humanitate cogitem omnibusque viribus, si non re vera, voluntate tamen eam compensare laborem. Parentes meos honorandos, fratres adeoque totam familiam optime, Deo gratias, valere scias, qui te omnes humanissime et officiosissime salutant. Id, quod etiam clarissimus dominus Rittershusius et dominus M. Piccartus faciunt. Literas tuas ad dominum Knöttnerum et Ludovicum bene curavi. Commensales domini Mauritii, quibus tuam salutem annunciavi, te vicissim omnes salvere et valere iubent. Imprimis Pansa noster et Wolfgangus Jacobus, amplissimi domini Paemeri scholarchae nostri filius, qui te amicissime salutant.

Salutabis meo nomine, charissime domine et amice, dominum Richthauserum, quem ex vestris studiosis solum novi. Salve et vale tu quoque, Alberte melitissime, incolumem conservet te nobis et patriae tuae diutissime ἀρχίατρος ille summus meque tibi commendatum habe eodemque, quo hactenus amore amplectere, sum tibi ad quaeque promtissimus ac paratissimus.

Bene iterum vale.

Dabam Athenis Noricis raptim ultima Augusti anni redemptionis nostrae 1607.

Tuus ex animo *Johannes Clemens Cuno,*
philosophiae studiosus m. propria.

(Eredetije külczím nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) Taurellus Miklós hirneves altdorfi orvos 1547. nov. 28. szül. Montbéliardban, 1580-ban hivták meg Altdorfba az orvostan tanárának. Meghalt 1606. szept. 28-án. Hirsch, Biogr. Lexikon V. 1887. 621. Molnár gyüjteményében egy költemény van tőle: »Nicolai Taurelli emblema« czím alatt:

Qui non celsa petit, sed pinguia pascua taurus,
Lactiferum servat genus.
At qui celsa petit non pinguia pascua taurus,
Lactiferum perdit genus.
Quae validum metuet taurum furibunda salacem,
Devorat ursa caprum.

Alatta Molnár kézirásával: »Perscriptum manu Theophili Richi quaestoris Ambergensis.«

CXXV.

1607. aug. 31. Nürnberg.

Rem György levele Molnárhoz. Móricz fejedelem pártfogásáról, a magyarországi politikai s a külföldi egyetemi eseményekről ír; egy példányt kér zsoltárából; üdvözletet küld a marburgi tanároknak.

S. P. Fasciculum tuarum ad dominum Rittershusium, praefectum Haimburgensem Gabrielem Lingelshemium, Cunonem medici nostri filium et ad me datarum, accepi, omnes curatas puta, reverende et doctissime vir, amice singularis. A doctissimo Rittershusio en responsum. Gaudeo vero plurimum meas tibi redditas esse, quibus Gregorii Molnaris Grammaticam inclusi. Viduo nostro communi amico, domino Rittershusio tuae Musae placuerunt. Quidnî valde probetur, quod ex tua prodit officina? Macte animi vero virtute et bonis auspiciis coeptum opus, grammaticam Pannonicam ad umbilicum deducas, precor. Habes Maecenatem liberalissimum et optimum. Ubi vero habites Marpurgi, quo loco et apud quem hospitem, velim, me certiorem facias, quo literis apponam, ut eo certius et citius meae tibi perferantur.

Psalterium tuum, quod aeque ac Aethiopicum intelligo, vel propter te expeto habere, si quid tamen inquirere placet, possum beneficio lexici.

Reliquas pagellas orationis Andreae Christiani doctoris in funus domini comitis Johannis Nassovii exspecto, sed tuo commodo.

Nostro Christophoro Corvino valde condoleo, vir est pius, humanus et vere bonis literis illustrandis opera typographica natus, cui, quaeso, meam *συμπάθειαν* significes.

De patriae tuae statu proxime scripsi et ita esse confirmant sequentes literae. Proceres Ungarici omnino Turcae in partes inclinant, cum libertatem conscientiarum a Caesarianis tuto impetrare non possint. Culpa omnis in Jesuastros conferenda, qui ob incendium Viennense adhuc furiunt et *δαιμονίζουσιν*.

Oratio nostri Rittershusii de contemnendo parvo nondum est edita. Occupatus fuit hactenus circa editionem Consiliorum Raphaelis Fulgosii, quod opus serenissimo principi et senatui Venetianae reipublicae consecravit, ac venale est apud Schönfeldium Francofurti.

Magnificum et clarissimum virum dominum Joannem Hartmannum medicum et mathematicum, academiae Marpurgensis rectorem resaluto officiose, tantum autem virum mei mentionem apud te iniecisse, nescio, unde sit. Gratulor mihi de favore bonorum eruditorumque, quos non paucos passim amicos experior.

Praestantissimum virum dominum Catharinum Dulcem memini mecum hic esse ante quinquennium, utinam tum iuvare consilio virum licuisset! Non sane amici officio defuissem. Quem per occasionem salutabis et significabis dominum Hoeschelium florere adhuc et pergere in instituto prodendorum Graecorum auctorum, bono posteritatis, dedisse autem Procopium nupere inscriptum nostro senatui amplissimo Norico.

Titulos hosce Consiliorum, quos eo fine adiunxi, da inspiciendos clarissimis iurisconsultis antecessoribus academiae, quo invitentur ad emptionem tanti thesauri, qui hactenus latuit.

Doctor Rhumelius vivit et valet.

Pragae pestis grassatur et nescio, quis cacodaemon aquaticus, cuius fascinis multi in Moltava perire dicuntur, etiam iam 70 submersos esse, qui laverint per superiorem aestum. Res auditu mira, sed quam confirmant multi. Saevit Satanas in genus mortale, cum sciat sibi exiguum temporis superesse intervallum ad extremum iudicium et saevit tam per se, quam per iurata orgona, socios pullatos et squamas illorum, sub Antichristi vexillo militantes ac negociantes *καπηλεύοντας* evangelium.

De nostrae urbis statu nil addo, antiquum omnia obtinent.

In academia Rostochiana obiit diem excellens historicus dominus Paulus Merula, qui meditatus erat historiam belli Belgici absolutissimam, quod opus iam praeclusum est obitu viri tanti.

Uxor Gruteri pro casu infausto exanimata marito dolorem summum attulit.

Quod superest, vale et salve et mutuiter amare pergas.

Norimbergae pridie Calendas Septembres 1607.

Tuus totus ex animo *G. Remus.*

Si non grave est, conscribe ac mitte catalogum professorum Marpurgensium.

Külczím: Praestantissimo viro, domino Alberto Molnar Pannonio, in academia Marpurgensi degenti amico honorando. Marpurg, bei Herren doctore Hartmanno, professore mathematum zu erfragen. Dem Botten ein denick gelt.

Molnár jegyzete: Redditae sunt 24. Septembris 1607.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXXVI.

1607. [Nürnberg.]

Rem György levelének töredéke. A magyarországi állapotokról tudósítja Molnárt.

. . (T)ataros . . Jehova, maiores turbae in Unga(ria) metuuntur, quam unquam antehac fuerint. Jesuitae in persecutionibus suis progrediuntur. Tollat dominus Jesus e medio capita

haec pestilentissima et conterat pedibus Satanam. In Polonia debellavit rex Rokisanos, ut aiunt. Hinc cristas tollent istic Loiolitae, quorum e nutu pendet ὁ *βασιλεὺς τῆς Σαρματίας*.

Külczím: Praestantissimo et singulari eruditione ac pietate excellenti viro, domino Alberto Molnari Pannonio, sacrosanctae theologiae candidato, amico mellitissimo, Marpurghum.

Molnár jegyzete: Redditae 5. 7-bris 1607.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXXVII.

1607. szept. 3. Nürnberg.

Rem levele Molnárhoz. Rittershausen nevében megköszöni neje halálára írt elegiáját, a lutheránusokról s a magyarországi politikai állapotról ír.

S. P. Molestus prope tibi sum tot meis intempestivis scriptionibus, quibus te adobruo, vir praestantissime et amicissime domine Molnar, sed parere cogor occasionibus, quae se varie offerunt. En Neagora hae ad me perferuntur hac hora promeridiana, quas tibi transmittam et nunciavit tabellarius tua magni referre, ocius eas accipere te. Non potui nunc aliter, quam per Michaelem Kilsnerum bibliopolam nostrum, qui ex ultimis est, ad nundinas Francofurtenses qui eunt. Is dabit certo homini. Porro a doctoris Cunonis filio superioribus diebus ibidem inscriptas tibi accepi, quas per amicum tibi curo; abiere iam illae Cunonianae. A praefecto Heimburgensi Lingelshemio nullas accepi. Rittershusius me iussit gratias tibi agere pro elegia doctissima, quae consolatus est ipsum in luctu magno. Porro incidi in Auream salutis catenam Rennecheri his diebus, quod scriptum egregium censeo veramque et orthodoxam sententiam proponere video. Quid vero vestri theologi domini Schonerus, Raphael Eglinus et alii in rebus sacris exercitatissimi atque doctissimi viri de eo tractatu sentiant, scire pervelim.

Ubiquitarios longe a veritate istius articuli discedere constat et id quidem contra M. Lutheri sententiam, (de libero arbitrio contra Erasmum Roterd.),[1]) qui se in diatribes Erasmianae discussione sole meridiano clarius explicat. Quid vero tandem erit? et quo prolabentur boni illi viri, qui se Germaniae columnas putant? Eheu!

Nova nulla habemus de rebus Ungaricis, quam Turcam moliri irruptionem sive in Stiriam, sive alias aliquam nostram provinciam.

Silesiam bello non necessario cardinalis Olmuzensis implicat, flabellorum Loioliticorum instinctu.

---

[1]) Lapszélen.

Ungari plane alieni a maiestate Caesarea evadunt, cum talia in Silesia fieri audiant. Utinam rediret in vitam Boskajus, qui patriae suae libertatem bonis rationibus asserere coepit, opus non absolvit, morte praeventus. Tentant etiam Jesuitae in nostra Svevia turbas turbulentas dare, quos tu, Christe Jesu, sub pedibus, precamur, conculces, Amen.

Si quid ad me, durantibus nundinis, dare voles, Francofurtum mitte vel ad Michaelem Kilsnerum in der buchgassen, vel ad dominum Johann Forstenheuser vffm Frauenberg, im Paradeis wonhafft, vel im Nurembergenhoff an Herrn Hansz Imhoff. Habes trivium. Sed nota, Kilsnerum mature et ante finem nundinarum discedere. Plura non addo. Vale et salve et saluta officiose dominum Hartmannum et dominum Catharinum.

Norimbergae 3. Nonas Septembris 1607.

Tuus *G. Remus.*

Külczím: Praestanti eruditione et variarum rerum linguarumque cognitione celeberrimo viro, domino Alberto Molnar Pannonio sacrosanctae theologiae candidato, amico optatissimo. Marpurg. inn Herren Doctoris Hartmann professoris Behausung zu erfragen.

Molnár jegyzete: Redditae 15. Septembris 1607.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXXVIII.

1607. szept. 4. Sedan.

Boilblanc levele Molnárhoz. Hazatérése hiréről ír; szerencsét kiván neki zsoltára magas pártfogásához, melynek ajánlását olvasta; theologiai értekezéseket küld ajándékba s politikai hirekről ír.

Ter accepisse literas in praesenti glorior (omnium mi dilectissime); duas simul eodemque tempore, recens quum Heidelbergam venisses, quibus (maximo concomitante numine) e faucibus monstruosae pestis belluae ereptum non sine admiratione vidi. Professorum studiosorumque cohortem meritam ac detruncatam altis cum suspiriis intellexi, tuae denique sortis ac vitae generis magnopere dubius certior factus sum. Ne autem toties a tua supramodum familiaritate lacessitus, in praelium cum ea descendere, turpiter recusare videar, scias me nullam ex tuis absque praemeditata responsione detinere. Ipso momento, quo binae tuae redditae sunt, calamo volante unum aut alterum verbum praemisi, quo receptionem harum significarem et incredibilis laetitiae, qua sum affectus, chirographum darem; octiduo post, quum scripta tua relegerem, ad verbum examinare et iis respondere volui, defectum praemissae meae reparare cupiens: quum vero alio te vocarent tua, quum Heidelberga secederes, admonuit me iuvenis ille Gallus Sapientista, sinuit et remisit epistolam. Hic in patriam te remeasse dicebat, cuius incoepti nihil unquam boni

animus praesagiebat, vix adhuc fidens paci cum imperatore initae, immo dubius, an agnina tantum pelle indutae, qua ne tandem erumperet ferocitas, reformidabam, ut omnia bene vertat Deus, indesinenter oro. Cur praeteritis diutius immorer, non video, quum praesentia plus satis suppeditent dicenda. Imprimis tibi congratulando de optima tua et diu promerita conditione, quam Marpurgi nactus es, ac sub umbra tam potentissimi et religioni nostrae addictissimi principis degis, cuius etiam clientela et ingenuo animo honorificus et fortunatus ita partus Psalterio tuo contigerit. Nullos, crede mihi, huius patronos in toto Germaniae tractu selectiores reperisses, neminem etiam magis opportunum amicum *ἀνὰ βουληφόρον ἄνδρα* excitasset Deus ad id opus, ac insignem illum nostrum dominum clarissimum Boetium. Quum igitur te horum animis insinuatum et tanquam de meliori nota commendatum perspicias, enitere, quaeso, laborum omnium culmen attingere et si id Deo et tibi bene visum sit, studiorum tuorum in sacra theologia tam laudabiliter promotorum scopum assequi, quo sacrosancto ministerio administrando fixam et immotam sedem cum dotibus omnibus ornata coniuge tandem compares. Ad tempus patriae respectum a tergo relinquas, hunc forsan pudet colligere fructus, quos ipsa non coluit.

Psalterii tui titulum cum dedicatione recepi. cuius lectura dulcis nostrae conversationis recordor, itidem melodiae nostrae, tuae tam concinne Altdorfii adaptatae, quin etiam iucundissimi aspectus, quo simul cum discipulis Noribergae fruebamur in adventu illustrissimi principis Landsgravii Hassiae: quae omnia mecum animo revolvendo, ab ingrata solitudine liberant.

Ceterum quid pro beneficiis tuis collatim in me profusis rependam, haereo, horum enim numerus in circulum quippe infinitum redactus principii ansam denegat, quo inchoari debeam; ad id etiam plurimum confert longa et taediosa itineris distantia, qua ne literis tantum sat possem ingenue animi tui liberalis accepta beneficia testari: tantum abest, ut re ipsa queam grato parentum amplexu (concedente numine), omnibus etiam ad studia necessariis benigne fruor.

Quum videam gratos fore hos tractatus theologicos [1]) (suntque hi 1. De obedientia legi Mosaicae a Christo praestita, in quo notabis eandem Tileni et Piscatoris sententiam et controversiam cum pluribus aliis. 2. De baptismo, passione et morte Christi. 3. De sepultura et descensu ad inferos. 4. De resurrectione. 5. De ascensione. 6. De sessione ad dextram. 7. De regno Christi.) a reditu meo sub domino Tileno exceptos, diu iam dicatos mitto novum et ultimum adiicens de officio, si quid praeterea apud nos exstet, quod desideres, id solummodo notum facias et quae in me erunt, fideliter praestabo.

[1]) A zárjelbe tett rész a lap szélén.

Dominum Arturum Jonstonum tuo nomine salutavi, hic aeque ardenter te resalutat.

Quae scire cupis e Gallia nostra, ac rescribere possum, haec sufficient: tranquilla et pacata ubique omnia persistunt cum summo et nunquam ita viso orthodoxae religionis cultu aperto, restat nobis quaedam potentiae divinae virgula per plures Galliae populos grassata, quae Sedannum nostrum (sed leniter) tanquam ex veterno primum suscitavit: morbus est dyssentericus, sed iam audio in pestem degenerare, tum apud quosdam Galliae. tum Germaniae tractus. Utinam Deus iram mitiget et concedat pacem temporibus nostris.

Vale, mi charissime et me perpetuo, uti facis, amare perge.

Sedani pridie Nonas Septembris 1607.

Tuus ex animo sincero *Joannes Boilblanc.*

A lap szélén: Nova quaedam ex Polonia his diebus ad nos venerunt, quibus innovatio totius regni Poloniae praedicatur. Rex Sigismond nomine 3-us throno suo deturbatur et in eius locum Batory, nepos Boscay substituitur, quid certi de his habeas, quum oblata fuerit occasio, quaeso, rescribas.

Külczím: **Pietate et eruditione eximio viro, domino Alberto Molnar Hungaro, sacrosanctae theologiae candidato. Marpurgi.**

(Eredetije pecséttel a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

CXXIX.

1607. szept. 9. Vittenberg.

A vittenbergi magyar coetus levele Molnárhoz. A magyarországi politikai és egyházi állapotokról tudósítják.

Salutem utramque cum spiritus sancti benedictione a Deo patre per dominum Jesum precatur.

Non minus grata, quam iucunda fuit nobis, vir reverendissime et doctissime, salutatio tua, quam in literis tuis ad clarissimum virum dominum Taubmannum datis nunciavisti. Etsi enim, (ut rectissime Athenaeus dixit) *τηλοῦ φίλοι ναίοντες οὐκ εἴσιν φίλοι*, eo quod propter spatiosam loci distantiam necessitudinis coniunctionem, variae eaeque odiosae intercipiant importunitates: cum tamen tu, vir eximie et doctissime, nos tuos populares vel longiuscule dissitos, vel etiam alioquin ignotos salutationis tuae dulcedine frui dedignatus non fueris, hoc nomine nobis rem gratam praestas, imo amorem tuum tum in patriam, tum in nos non vulgarem declaras. Non modo enim prudentiae et sapientiae tuae, verum etiam humanitatis eximiae, benevolentiae singularis et pietatis ac candoris tui sincerioris evidentissimum sane indicium facile existimaverimus.

Quocirca pro hoc pio et grato tuo in nos amore et candore omnem tibi animi nostri promptitudinem et propensitatem officiaque semper parata offerimus et commendamus. Proinde ex literis tuis ad clarissimum virum dominum Taubmannum datis de statu nostrae patriae itemque octo illis exemplaribus Viennam missis te ex nobis quippiam cognoscere velle intelleximus. Id, quod quam brevissime sic habeto.

Etsi in hoc temporis articulo patriae ter et amplius afflictae status alias sit mediocris et tolerabilis, tamen pacis adhuc futurae spes est suspensa et anceps. Comitia siquidem Posonii habita nihil quicquam praecise et definite determinavere, sed ad festum usque divi Martini futurorum comitiorum tempus propter causas nobis incognitas iterum est prorogatum, quid tunc futurum sit, tempus et eventus docebunt. Hoc patria nostra metuit, ne papa apud imperatoris maiestatem instet, quominus pacem cum nostra gente faciat, nisi receptis iterum in regnum nostrum Jesuitis. Id quod si papa moliatur, vix, nisi armis, rem determinatum iri existimamus. Nostra enim patria non est receptura Jesuitas. Unde si illi introtrudantur patriae, alias pacis avidissimae et studiosissimae, quam in praesentiarum anhelat et totis viribus arripere studet, ne bella de integro recrudescant et tempestates calamitatum oriantur, veremur.

Alterum quod concernit, de illis quidem octonario numero terminatis exemplaribus nihil quicquam scimus, hoc tamen nobis satis constat, Ungariam iam plurima recepisse tui operis Dictionarii Latino-Ungarici exemplaria, quae ex Germania ei sunt communicata. Quae equidem fateor ingens commodum patriae attulisse. Quapropter Deum oramus, ut et opus tuum hoc, cumprimis rei literariae studiosis utilissimum una tecum, vir doctissime et reverendissime deque patria nostra communi frugifero tuo labore benemerito salvum diu conservet et faxit, ut utilioribus etiam insudare queas. Et huic quoque operi, quod ad manus habes, perficiendo spiritus sancti auxilium Dominus tibi largiatur.

Quod ubi ad amussim fuerit absolutum et confectum, ut nobis exemplar unicum mittas, petimus. Vale feliciter, vir reverendissime et doctissime et ad nos saepissime scribito.

Datum Witebergae die 9. Septembris, anno 1607.

Coetus Ungaricus Witterbergae collectus,
seniore Gregorio F. Waradino, tui amante.

Külczím: Doctissimo, humanissimo et ornatissimo viro, Alberto Molnar Szemczino Ungaro etc. domino et amico nobis dilecto et honorando. **Marpurgk.**

Molnár jegyzete: Redditae sunt 15. Novembris 1607.

(Eredetije pecséttöredékkel, melyen egy térdeplő angyalalak van, יהוה felírással, alatta 1555. évszámmal s köríratából a »COETVS VNG.« még tisztán látható, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXXX.

1607. szept. 21. Siegen.

Báró Hodiegova Smil levele Molnárhoz. Egészségi állapotáról tudósítja.

Salutem plurimam et uberrimam a Deo benedictionem precor tibi, humanissime domine Alberte Molnar.

Video manifeste, quod tuus singularis erga nos amor nondum ex animo tuo effluxit, si quidem ita anxie de mea valetudine sollicitus es. Maximas igitur gratias tibi pro eo ago et rogo, ut deinceps etiam eum semper conserves. Quod ad te attinet, laetatus sum valde, cum ex literis tuis intellexi te adhuc, divina favente gratia, bene valere. Dominus Deus adsit tibi perpetuo sua gratia et benedictione et servet te diu in bona valetudine.

Deo sit laus maxima, adhuc mecum bene agitur. Bohuslavus et Adamus salutant te amantissime. Vale.

Datum Sigenae 21. Septembris, anno 1607.

T. F. A. *Smilus liber baro ab Hodegova m. p.*

Külczím: Praestanti pietate, eruditione polita et humanitate viro, domino Alberto Molnaro Pannonio, sacrosanctae theologiae candidato, amico colendo. Marpurgum.

Molnár jegyzete: Redditae 23. Septembris.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXXXI.

1607. szept. 30. Kassel.

Wolf Hermann levele Molnárhoz. Válaszol levelére s tudósítja, hogy a fejedelem elfogadta a Grammatika késésére felhozott mentségeit s közli vele a fejedelemnek személyére vonatkozó intézkedéseit.

S. P. D. Etsi ad ternas a te mihi inscriptas literas, vir praestantissime, respondere citius volui, id tamen, quod volui, ob negotiorum multitudinem expedire non potui. Nunc tandem ad singula carum capita respondere cuperem, sed quia multitudine rerum, ad quas mihi respondendum erat, obruor, non video, unde initium respondendi sumam.

Grammaticam Gregorii Molnari recte accepi, eam cum doctissima tua epistola illustrissimo nostro legandam tradidi, simulac alteram 9. Septembris ad me perscriptam cum primo bibliorum Ungarice translatorum folio adiunxi, quorum lectione illustrissimus noster mirifice delectatus, clementer in iis acquievit

et ubi inter alia tuam excusationem, cur opus illud grammaticum hactenus tardius processisset, vidit, responsum dedit, sibi diuturniorem in absolvenda et elimanda hac opera esse potiorem, quam si iusto citius et perfunctorie absolvatur ideoque, ut sollicitudinem tuam deponeres, hasce ad te scribere iussit.

Sumptus ulteriores praeter mensam et habitationem ad tui sustentationem necessarios magnificus dominus rector dominus Joannes Hartmann suppeditabit, ad eum enim illustrissimus noster uti hac de re scriberem, mandavit.

Qui literas tuas Casselas portavit, eorum nullus mihi visus est, partim quod domi non fuerim, partim quod longiorem moram hoc loco nectere integrum illis non fuit. Hisce paucis ad praecipua epistolarum tuarum capita nunc respondisse videor.

Quod superest, te Deo optimo maximo commendo et officia mea tibi polliceor.

Dabantur Casselis ultima Septembris, anno 1607.

T. H. T. *Hermannus Wolfius m p.*

Külczím: Praestantissimo viro, domino Alberto Molnar Ungaro sacrosanctae theologiae candidato, suo amico.

Molnár jegyzete: Redditae sunt Marpurgi 1607. 8. Octobris, die Jovis.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXXXII.

1607. október 1. Vittenberg.

Taubmann Ferdinánd levele Molnárhoz. Válaszol levelére s értesíti, hogy a kért epigrammát meg fogja írni.

Et tu salve, clarissime Molnar, a Taubmanno, qui quam miratur nomen suum tibi etiam innotuisse et nota, ut intelligo, meliori. Sed, quod nunc potissimum volebam, literas tuas nationis vestrae seniori in manus tradidi. Ecce responsum.

Quod scribis de literis tuis, in quibus epigramma a me petieris, iuxta cum ignarissimis scio. Etsi enim invitissimus ad illud exercitium eo, tibi tamen, homini tam docto et mei nominis tam studioso qua fronte id officii genus negare sim ausus?

De Plauto scias tum me editionis istius pigere et si vivo, iterata multis modis erit melior, aut non ipse. At tu iterum salve et tecum omnes, qui nomen literarum salvum cupiunt.

Wittebergae Calendis Octobris, anno Christiano 1607.

Ferdinandus Taubmannus.

Külczím: Viro clarissimo, domino Alberto Molnar Hungaro, amico meo honorando.

Molnár jegyzete: Redditae sunt 15. Novembris 1607. Marpurgi.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXXXIII.

1607. okt. 3. Nürnberg.

Rem György levele Rittershausenhez. Visszaküldi neki a Molnár és többi barátai levelét; Jungermannról, Praetoriusról ír és politikai hirekről értesíti.

S. P. Clarissime vir, domine compater colende. Ad binas respondeo: unas hoc mane, alteras sub noctem acceptas. Gratias primum ago pro communicatis Jungermanni, Dornavii, Campani, Bacchatii, Freheri, Molnari, amicorum magnorum literis, quas sartas, tectas remitto. Gratias dn. Virdungo ago et agit mecum Paulus Freherus noster maxumas pro carmine venustissimo: id excudetur cum aliis. Jungermanni negotium ô utinam ex voto succederet! Ea de re contuli cum clarissimo dn. Philippo Camerario, qui, quid sperare debeat, nescit adhuc. Vestrum erit, nempe professorum academiae dominis scholarchis insinuare hominem, quem quidem pervelim vobis collegam fieri. Dornavio quin morem geras, nil vetat. Domino d. Hubnero salutem dixi a te, qui resalutat te et Jungermano id Spartae obtingere cupit. Dubium vero, sitne adcessurus Marquardus Freherus. Nescio, quid turbet. Paulus autem Freherus a d. Piccarto si impetrari poterit quidquam versuum, exspectat gratum officium gratulationis. De Justiniano negotio agemus, cum voles. Porro reddidi Unterholzero et Praetorio fasciculos. At ne mireris, quod audies. Praetorius Ulmam curru ibit, inde equis utetur Mediolanum usque. Hinc fit, ut libros ad Wottonum spectantes secum transferre Venetias nequeat. Ad Wottonum quas dedisti, secum auferet, submitti potest via commoda per Firlegeros fasciculus Consiliorum Veronam, ubi hac hieme moram aget Praetorius cum generoso discipulo. Inde Venetias Pataviumque petet sub ver primum, quo tempore primum Consilia praesentabit Wottonus Venetis. Aliter rationes praesentationis cum fructu inire non licet. Mora non est magna. Submitte tu vero, quae ad Isaacum Casaubonum voles, serius, ocius; hoc tamen malim, Weselius studiosus tibi, quaeso, mei causa sit carus, quem coniicio ex collegio illo esse. Necdum resculas fratris tui Matthiae accepi. Vidimus et nos librum Brunswicensem, tomos sequentes videbimus suo tempore. Chartaceum bellum gerat sine damno oppidanorum, quamdiu volet, princeps, abstineat modo caede et direptionibus. Pragae nunc agit in summo honore a Caesarianis exceptus. Scioppius Venetiis fuit, ut ferunt, Pragam iter habens. Adibit comitia forsan ad 11. Novembris diem indicta. Tantus non evasisset Altorfii. A Freigio en ad me: lege et remitte, alteras clarissimo d. Scipioni reddi cures cum mea salute et matri Freigianae alias. Si quid responderint, curabo. Pestis, ne hoc pede sicco praeteream,

cessat, quod divino beneficio nobis eveniat, ut abeat penitus. Dic, quaeso, num d. doctor Streitberger tibi notus sit: is est consiliarius Onolspachius.

Haec ad lychnum, festinante calamo. Vale et inquire per amanuensem, rectene dominus de Furstenfelda libros acceperit, a me ante quatriduum missos: De arte reminiscendi et Rami Grammaticam; nolim interiisse. Pannum tuum Brittanicum quando avocabis? Praetorius die Martis proximo summo mane ξὺν θεῷ abiturus est, is tibi pro voto tuo summas agit gratias et fausta omnia reprecatur.

Vale. Norimbergae 3. Octobris 1607.

Tuus *Remus.*

Külczím: Clarissimo viro, domino Cunrado Rittershusio iurisconsulto, academiae Altorphinae antecessori meritissimo, compatri honorando. Altorff.

Rem jegyzete: Accepi 4. Octob. 1607.

(Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CXXXIV.

1607.[1]) okt. 31. Ebersbach.

Heidfeld János levele. Megköszöni Molnárnak, hogy fiának buzdító levelet írt; »Sphinx« czímü művéről ír s elfogadja egy újabb kiadására vonatkozólag tett ajánlatait; értesíti, miért nem ajánlja művét Móricz hesseni fejedelemnek.

Salve plurimum, ornatissime domine Alberte, amice honorande. Facis, quod tuam humanitatem eruditionemque decet ac tui perpetuo similis es, in eo potissimum, quod nullam occasionem praeterire sinis, quin suavissimis tuis literis me compellas atque salutes. Ex ipso etiam tabellario facile deprehendi, quantae ea res tibi curae fuerit, qui quidem ex itinere fessus et anhelans ac ex pluvia totus madidus adhuc nihil prius habuit, quam ut praesens praesenti tuum exhiberet fasciculum meque exhilararet. Accepi omnia, quae transmisisti et exsultabundus accepi, legi, relegi. Grata et acceptissima omnia; filio etiam suam epistolam reddi curavi, et rectissime sane fecisti, quod meo monitu currenti calcar addere voluisti et o quam vellem ipsum tali aliquo uti, frui posse contubernali ac studiorum ἐργοδιώκτει, quid ad maiora nitenti manum porrigeret haesitantemque sublevaret! Verum hac hieme necesse est, ut suo ipsum in loco commorari permittam et sicubi in futuram aestatem res nostrae ita tulerint, non dedignabere ipsius curam suscipere, ut ita haec nostra feli-

[1]) A Molnár okmánygyüjteményében az 1608-ik évi iratok között van. Már Herrmann Antal észrevette, hogy tartalmából az 1607-ik évi keletre lehet következtetni. Figyelő XXII. kötet 32. lap.

citer inita familiaritas, etiam ad nostros, si qui futuri sunt, perpetuetur. Inter cetera vero, quae me haud vulgariter affecerunt in tuis literis, est, quod Sphingis ratione te habiturum eamque exculturum, sic enim ego interpretor, polliceris. Aenigma illud musicum pergratum fuit, sive Erithraeanum, sive cuiuscunque tandem sit, ego tibi acceptum fero. Facillimum tibi poro fuerit, utpote homini multae tum lectionis, tum multi cum doctis usus plura congerere, quae non parum hunc ingenii primum et postremum foetum exornent. Cicero alicubi sese cuidam suo praeceptori recoquendum offert seque in ipsius arbitrium plane resignat, cuius iudicio sua scripta stentve cadantve. Idem ego facere non dubitabo, si tu hunc *(sic)* recoquendi et retexendi provinciam non defugies, notatis singulis capitibus, pagellis, paragraphis, confecto etiam indice totius operis. Noster Corvinus hisce diebus ad me scripsit librumque serio petit, ut ad nundinas vernales typis eum suis describat, alterive describendum det. Nam ipsius operae ita accisae et familia imminuta est, ut vix unum prelum restaurare possit adeoque compellatur alibi etiam librorum suorum partem excudendam curare, Neostadii videlicet Palatinorum, quo et nostram Sphingem communicare necesse fuerit. Verum hoc ipsum tuo instituto in recensendo isto libello nihil derogabit. Poterimus enim identidem eo transmittere, quae et ubi inserenda visa fuerint, aut miscellaneum aliquod caput ad finem attexemus.

Landgravio magno isti tuo Maecenati ut inscribam, vix patitur meus pudor. Ecquid enim ii cogitabunt, quibus iampridem iure dedicationis totus proprius est. Sit sane, quod ipsi hanc inscriptionem parvi admodum fecerint, egone propterea quicquam minus decorum patravero levitatisve crimen incurram? Et quid dicturus esset sapientissimus ille Landgravius, cui priores editiones visae, lectae, probatae fuerunt, atque etiamnum in manibus versantur? Ah quam cuperem adhuc integram esse meque hac qualicumque ratione de florentissimo isto et incomparabili principe posse bene mereri. Miseram ante annos aliquot ipsius Celsitudini tertiam editionem una cum literis idque instinctu cuiusdam doctissimi viri, qui cum de istis aenigmatibus meis perdocte et humaniter contulerat, sed nihil umquam responsi accepi. Vides quid me remoretur. tuum tamen interea studium non possum non vehementer collaudare et si qua alias me ipsius Celsitudini commendare queas, id ne negligas, rogo. tu, inquam, mi domine Alberte, quem iste heros iam inter suos, ut scio, numerat suumque perpetuo habiturus est. Felicem te, qui in remotissimis a patriae plagis tantos fautores, Deo duce, tibi comparasti. Faxis, ut et alii tecum isto bono fruantur.

Principibus placuisse viris non ultima laus est.

Pergamus. Keckermannicum istud scriptum non vidi, si quid inest accomodum nostro coepto, erue ac profer. Vir est

apprime doctus et placet mihi ipsius de te elogium, quo te ob conversum Psalterium insignivit.

Corvino tuam, ut et domini Remi salutem adscripsi, brevi fortassis rescribet, incipit sese paulatim recolligere. Domini Piscatoris quasdam commentationes excudit dabitque operam, ut apologiam biblicam contra Röderi culumnias etiam propediem vel ipse, vel alter ille Neostadii perficiat inque lucem proferat. Herbornae sic satis salvae res sunt. Ecclesia ipsius oppidi desponsa est, ut audio, concionatori aulico, viro huic Spartae adornandae ut dignissimo, ita aptissimo. Evulgatus est libellus paraeneticus domini Zepperi de peste doctissimus, cui etiam beate immortuus est hancque Cygneam cantionem plurimis doctrinis refertam post se reliquit, ut et alia ipsius ingenii monumenta supersunt, quae et ipsa ut lucem aliquando viderent, peropto.

Ecce quam multis tecum fabulatus sum. Tu aequi bonique consulis, sat scio meque inter tuos habes. Et si quando tuum Landgravium alloquere, me umbram, hoc est, a latere socium tibi adesse heroemque istum contemplari ac alloqui posse percuperem. Dominus Jesum illum ipsum semideum, te et nos omnes sospitet. Mei te plurimum salutant.

Dabam raptim Ebersbachii pridie Calendas Novembris.

Tuae humanitatis observantissimus

J. Heidfeldus.

Külczím: An den Ehrnhaften vnd vornemen Ehrn Alberten Molnarn ausz Ungern, in der hohenschule zu Marpurg, meinen groszgunstigen Ehrn und guten Freund komme dieser Brief. Marpurg in der Druckerey zu erfragen.

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXXXV.

1607. nov. 9. Nürnberg.

Rem György levele Molnárhoz. Megköszöni a küldött zsoltárt s barátairól hireket közöl vele.

S. D. Accepi tuas, vir eruditissime et ornatissime domine Alberte, amice *παμφίλτατε*, cum Psalterio tuo, quod munus ex animo dantis aestimare novi. Gratias ago tibi maximas, qui me tui participem facis boni. Salutem domino doctori Cunoni adscriptam ei significavi: gratissimam sibi adcidisse aperte professus est. Supellex tua Altorfii in vado navigat. Habes istic Rittershusium *ἄνδρα πολλῶν ἀντάξιον ἄλλων* tibi faventissimum, qui itidem Psalterium tuum adservat in bibliotheca locupletissima, quam habet, *εἰς ἀείμνησον μνήμην* nominis tui cuique suavissimum odorem nobis reliquisti omnibus.

De Oratione in obitum generosissimi domini comitis Johannis senioris Nassovii ad dominum d. Andream Christianum scripsi. Nil respondet. Esset paratissimus noster Johannes Schönfeldius typographus Ambergensis edere illam Orationem suis sumptibus.

Quaeso, si vacat, salutem officiosam dicas clarissimo illo viro et ut me certiorem faciat de eo, quid velit, roga. Poterit sane commode, vel hoc tabellario, vel ubi clarissimus vir dominus doctor Hermannus Schildius, consiliarius Nassoviensis ad comitia ierit proximo mense futura Reginoburgi, ad quae deputati Caesarei festinare iam dicuntur: archidux Ferdinandus Austriae, Stiriae, Carinthiae etc., Landgravius Leuchtenbergius, Helffenstaenius, Monfortensis, Freimontanus, Hannibaldus ille et alii.

At Scioppius, qui nuper Josepho Scaligero, viro optimo, innocentissimo atque eruditissimo maledixit publico scripto, cum legato pontificis erit, uti fama est; dignum patella operculum.

De peste sic habe. Perquam benigne nobiscum egisse dominum Deum nobiscum, *(sic)* pauca demetit capita pestilitas. Peccata nostra longe graviores merebantur poenas.

Quod restat, vivit, valet dominus Rittershusius et communes amici, qui te salutant. Georgius Burkardus vicinus meus nuper auctus est filiola, is te salutat. Jo. Nicolaus Freigius in Pictonibus extrema Gallia cum suo Rhelingero agit. In eandem Galliam cogitat Jo. Georgius Hermannus, qui non ita pridem ex Italia redux factus, Augustam rediit. In Glaciani locum sufficietur, uti fama est, dominus Virdungus, alii professio historica cadet. Nil cetera mutavit praeter hoc, quod addo: Praetorium nostrum, Bernardum dico syndicum, in Italiam ante mensem abiisse, conductum stipendio annuo 1000 florenorum a generoso barone Roederen Silesio, cuius parens, heros illustris, defendit Varadinum maius contra Turcas ante quadriennium, plus minus. Et abiit quidem senatu nostro consentiente, cui syndicatus reservatur in adventum. En!

Epithalamia isthaec cape hilari fronte et cum tempore para calamum ad conscribendum epithalamium ad secunda vota progressuro nostro ξὺν θεῷ Rittershusio, ita ius, fas. Qui enim familiam simul curet ac professorem agat.

De rebus tuis et adeo vestris, qua publice, qua privatim audire discupio. Potes hoc internuncio, vel ubi hic transierint legati illustrissimi Landgravii principis clementissimi ad comitia perrecturi, per famulum quempiam legatorum curare tuas. Vale et salve.

Norimbergae 5. Eidus Novembres 1607.

Tuus

Remus.

Venetiis nondum sopitum est incendium, flammae erumpunt subinde ex cineribus. Ratio est, quod cum magno pudore (si pu-

dor in meretricem Babyloniensem cadit) pontificis Romani pax facta sit, hoc est, quod passus sit repulsam.

In episcopatu Augustano seditio exorta est rusticorum, quorum 7000 in armis sunt. Item Donawerda proscripta est, quae res, ni vetet Deus, ad bellum spectat. Loiolitae, Loiolitae faces bellorum haec negotia dant. Consilium Polonicum, quo affirmatur in Polonia pacem firmam constitui non posse, ni eiiciantur Jesuitae, credo te vidisse. Francofurto ad nos allata sunt exemplaria.

In patria tua (quod pene praeterieram, at te avere nosse scio) nondum solida pax, sed solita mutatio rerum in dies. Proceres id agunt ac spectant, quo libertati conscientiarum prospiciatur. Hoc respuunt pontificii. Non est bellum apertum. Turca habet, quod curet agatque contra Persam, a quo legatus Pragam advolavit, qui opem, operam addicit Caesari nostro, ne pacem faciat ac sane magnos progressus fecisse dicitur Persa in Syria imminetque iam Aegypto, si vera est fama. Ragozius primus in Transsylvania tenet; quiete et placide praeest, ni cum turbatur ipse. Bassa Budensis nil tentat.

In Polonia debellatum esse cum Rokisanis ferunt, et weiwodam Cracoviae reconciliatum regi. Superiore autumno Hipponem expugnavit classis Florentina et depraedata est urbem. Ea est celebris urbs, cathedra beati Augustini nostri. Si quid novi habes, praescribe tu quoque, aut mitte. Vale.

Nulla mihi cum domino Donavero ecclesiaste Ratisponensi intercedit notitia.

Ex supradicta Oratione funebri domini illustri comiti Joanni Nassovio seniori a domino Andrea Christiano dicta habitaque accepi tria folia A. B. C. cetera desidero, si haberi possint.

Külczím: Ornatissimo atque doctissimo viro, domino Alberto Molnari, sacrosanctae theologiae studioso in academia Marpurgensi, domino et amico colendo. Marpurg.

Molnár jegyzete: Redditae 26. Martii 1608.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXXXVI.

1607. nov. 19. Amberg.

Lucius Lajos levele. Szerencsét kiván Molnárnak a Móricz fejedelem pártfogásához; megköszöni a küldött zsoltárt s különböző hireket közöl vele.

Salutem per Christum plurimam. Ternas abs te, ornatissime et doctissime domine Molnar, brevi temporis spatio literas accepi, eo mihi gratiores, quo crebriores et quo ex amiciore animo atque

affectu erga me profectas animadverto. Ac respondissem ego quidem citius, si vel occupationum mearum turba, vel tabellariorum copia fida praesto fuisset. Ne tamen sacrosancto amicitiae foederi renunciasse tibi videri queam, rumpenda mihi mora est temporisque aliquantum mihi ipsi suffurandum. Iucundissimum autem mihi auditu fuit, te non vivere tantum et valere, sed vivere etiam basilice idque auspiciis illustrissimi Landgravii Mauritii, hem qualis quantique principis! Germaniae certe principum (quod citra invideam) omnium eruditissimi et quodam quasi Dei munere atque dono bonis omnibus commendati.

Domini Eglini res bene item habere lubens ex te intellexi, quamquam idem etiam ex binis ipsius ad me, licet tum in patria absentem, superiori aestate cognovi. Respondi ad illas superioribus proximis nundinis Francofurtensibus, atque spero ipsum recte meos quoque accepisse. Dominus Lothardus itidem de sua profectione Marpurgensi deque gratia principis erga se non adeo prîdem scripsit summamque beneficentiam depraedicavit. Psalterium tuum Hungaricum recte mihi redditum est, pro quo gratias ago officiosas. Mitto quoque ad te vicissim libellum illum meum Antischopperianum ab te petitum, cuius lectionem si amicis quibusdam non ingratam fore existimabis, Francofurto, vel hinc Amberga exemplaria a Schönfeldio typographo require, meo pretio.

Misissem etiam exemplar *Σωματοποιήσεως* meae theologicae, ni te illam iam vidisse putarem, iam enim ante semestre Forsterus noster ad nundinas advexit. Status hic noster, quem intelligere cupis, Dei beneficio mediocris adhuc est. Lues pestifera, quae passim etiam in vicinis quibusdam locis grassari coepit, nondum in urbem hanc pervasit. Ego tamen ante bimestre gravissimum passus sum luctum domesticum, orbatus intra mensis spatium utroque filiolo meo inque illis ante fata etiam mea mortuus. Nec tamen minus propterea paternus coelestis patris affectus erga nos in mediis etiam afflictionibus fideli animo recognoscendus est.

De academiae Marpurgensis praesenti conditione avide exspecto literas Eglinianas, quarum spem facis in postremis tuis. Animitus enim faveo scholae isti totique adeo Hassiae, tanquam avide patriae meae. Fuerat enim avus meus, Ludovicus Lucius typographus et sororius Johannis Oporini Weteranus, qua etiam in civitate educatus in ephebis fuit parens meus, adhuc Dei munere superstes.

De nova academia Giessena quaedam etiam mecum communicavit clarissimus et communis amicus noster dominus Remus, perscripta ad se Sigena.

Factio ubiquitaria tantum ad seditiones et calumnias nata videtur, quibus pactis abunde omnibus probant, cuius sint spiritus filii. Comitia Ratisbonensia hisce proximis diebus tandem aliquando initium sortientur. Utinam etiam exitum felicem! Dona-

werda civitas a Caesareo commissario, principe Boiorum proscripta est, causantibus proscriptionem monachis cruciariis, maledictinis, in crucem adigendis. Periculum certe turbarum haud levium in nostra Germania. Faxit Deus, male pereant bellorum faces et tubae. Nos vero interret nosmet ipsos excutientes, seria erga Deum resipiscentia atque animi conversione, hostium machinationes atque sanguinaria consilia ut antevertamus, quanta maxima danda nobis fuerit opera.

Isthaec paucis nunc ad te, optime domine Molnar, quae ut ab amico tuique studioso pectore profecta accipies, scio, sic festinationi urgenti veniam dabis. Quod superest, vive et vale in domino Jesu plurimum. Magnifico domino rectori vestro, domino Johanni Hartmanno, (cuius erga me ignotum propensam voluntatem satis equidem mirari et agnoscere non possum), officiosissimam quaeso vicissim ex me salutem. Idem peto fieri etiam aliis, quoscunque mihi favere nosces.

Dabam raptim ad lumen Ambergae 13. Calendas Decembris, anno: RESIPISCENDVM. [= 1607.]

Pietatis ac virtutis tuae observantissimus

Ludovicus Lucius m. p.

Külczím: Ornatissimo pietatate et doctrina viro, domino Alberto Molnari Szenziensi Ungaro, sacrae theologiae candidato, nunc in illustri Mauritiana Marpurgi degenti, domino et amico meo honorando. Marpurgk.

Molnár jegyete: Redditae 26. Martii 1608.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXXXVII.

1607. nov. 20. Nürnberg.

Rem György levele Rittershausenhez. Molnár számára egy művét kéri tőle s nősülési tervéhez szerencsét kiván.

S. P. Clarissime vir, domine compater amicissime. Recte mihi tuas cum libro meo reddidit Jacobus cisiarius. Bene habet meminisse dominum Scipionem promissi sui. Non urgeo, bonum nomen esse novi. Hörmannum, si quid voles, per me certiorem facere poteris de negotiis. Vellet te edere Differentias iuris civilis et canonici.

Albertus autem Molnar cupit Orationem de parvo non contemnendo videre publice editam. Si minus utrique, saltem alterutri satis, oportet, facias.

De comitiis habe: Certa sunt tandem. Danubio-Werdanorum causa eo reiecta et una illustrissimi principis Brunsvicensis causa. Jungermanno tandem obtigisse, quod in votis habuit, gaudeo. De panno recte tradito, diu sollicitus fueram.

Oden tuam quidni valde probem? Contra non mutiam. Res est nubere periculi plena, sed tamen non desperandum iis, qui propitio numine nuptias contrahunt repetuntve. Mentem, linguam, manum tuam dirigat Dominus, ut navigio tuo appellas ad portum securum, ei dicas: tu mihi altera places, quae tot et tantis ornata sit dotibus, ut tuto meritoque ei dicere verba solemnia queas, manum fidemque des. Ducet Jehova pronubus te in viam rectam, ut non felicius prius matrimonium fuisse, tandem faleri cogare. Liceat vero mihi succinere tibi.

(Következik az üdvözlövers.)

Vale et salve ac limam adde versiculis male tornatis, si tanti sunt. Norimbergae 20. Novembris 1607.

Tuus *Remus.*

(Eredetije külczím nélkül a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CXXXVIII.

1607. nov. 21. Altdorf.

Mauritius György levele. Válaszol a Molnár levelére; örül, hogy tovább is Németországban szándékozik maradni s altdorfi egyetemi dolgokról értesíti.

S. P. D. Doctissime et humanissime domine Alberte.

Literis tuis, quas ad 10. diem Novembris accepi, iam per otium respondere volo. Ac primum tibi gratias magnas ago, quod meas ad dominum Crucigerum literas recte curaveris et praeterea etiam responsum ab eo flagitaveris. Id enim vehementer exoptavi et exopto, quo cum simus consanguinei, officio literarum intercedente, paulo inter nos fiamus familiariores, praesertim cum ipso etiam vitae instituto et literarum humaniorum tractatione dominus magister Cruciger et ego similes nonnihil simus. Teque rogo et hortor, ut denuo etiam salutem ipsi meo nomine et officiose quidem nuncies (id quod tibi molestum non puto fore) et ut per occasionem ad me scribere ne gravetur, ores. Ego vicissim tua causa faciam, quae honeste et per virium tenuitatem possum.

Cum videam supellectilem tuam hinc in Hassiam transportari, te in Germania diutius haesurum coniicio idque ut feliciter et cum literarum commodo fiat, ex animo opto. Facile tibi, (ut spero) condonabit patria, si etiam nostros homines eruditione tua ac pietate iuves atque instruas, praesertim cum nullum sit dubium, eam doctis viris aliis abundare, qui per Dei gratiam ecclesiis et scholis Ungaricis optime consulant.

Quod ornatissimus dominus Hülsius sui veteris hospitis memoriam non amisit, gaudeo ipsumque salvere per te iubeo, si mihi (ut magnatibus) iubendi ius est. Frater eius Ernestus ex Carinthia incolumis reversus, his diebus Altdorfio transiit et cum amico suo et meo cum domino Christophoro Martini Borusso pro humanitate sua me invisit et ad coenam quoque invitavit.

Ut vero de rebus academiae nostrae, quam merito a te amari scribis, aliquid adiiciam: dominus Caspar Hoffmann medicinae doctor et professor, hoc ipso mense pudicissimam et elegantissimam virginem Mariam Magdalenam domini doctoris Johannis Busereuti iurisconsulti et reipublicae Noricae advocati filiam matrimonio sibi iunxit. Eodem tempore Michael Virdungus historiae apud nos professor etiam munus rhetoris, id est, successoris domini Glaciani consecutus est. Magister Waldungus vero ex angustiis classium ad publicam physices ex libello doctoris Hauenreuteri professionem auctoritate dominorum evectus est. Ego porro in officio docendi, Waldungo compatri meo succedam, mihi decanus magister Gellerus, huic denique fortassis magister Lemmermannus, nondum enim certum exstat decretum. Initium novarum lectionum cum novo anno faciemus, utinam auspicate. Magna in bonitate Dei spes est, cuius tutelae te, vir et amice ornatissime, piis precibus commendo teque nomine Piccardi, Waldungi, Gelleri et convictorum meorum saluto.

Dominus Rittershusius et Cunones fratres ipsi procul dubio te per literas compellabunt. Bene vale in Christo.

Scribebam Altdorfii 21. Novembris 1607., cuius anni faustum exitum et novi sequentis felicissimum cursum tibi precor, tuus omni animi studio

M. Georgius Mauritius,
Witebergensis.

Külczím: Doctissimo et humanissimo viro, domino Alberto Molnar Ungaro, in inclyta academia Marpurgensi iam degenti, amico suo colendo. Marpurg in Hessen.

Molnár jegyzete: Redditae 4. Februarii 1608.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXXXIX.

1607. nov. 22. Friedwald.

Thalmüller Hermann levele. Ottó tartománygróf megbizásából tiz tallért küld, hogy azt a Hülsz-örökösöknek adja át.

S. Literas tuas, vir doctissime et humanissime, 21. huius cum adiunctis libris reverendissimo et illustrissimo domino administratori nuncupatis recte accepi et exhibui, quae dominus ipsius

clementer et cum benevolentia ea, qua par est, acceptavit et ut animi sui testimonium aliquod exstaret, decem imperialibus nummis solidis nuncupatores donare pro tempore voluit, quos praesens harum lator recte accepit et haeredibus Hulsianis per te ulterius transmitti et commode exhiberi dominus ipsius clementer cupit promittitque omnem et haeredibus Hulsianis et tibi clementem eumque beneficumque favorem.

Vale et me tui studiosissimum amare perge.

Dabam Friedwaldae, anno 1607 22. Novembris.

Tui studiosissimus

Hermannus Thalmüllerus.

Külczím: Doctissimo humanissimoque viro, domino Alberto Molnar Ungaro, in academia Marpurgensi pro tempore agenti, amico suo.

Molnár jegyzete: Redditae sunt 26. Novembris 1607.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXL.

1607. decz. 30. Nürnberg.

Cuno János levele Molnárhoz. Podgyászáról ír.

Salutem plurimam, necnon felicis anni auspicium a Deo omnis boni fonte precor et opto, praestantissime domine Molnar, amice optime.

Salutem aliquoties a te mihi dictam curavit clarissimus doctor Remus, praeter literas tuas, quas interea plures accepi, ut iure silentium mirari, atque adeo negligentiam meam merito incusare queas. Sed veniam merebor, facile spero, si qua occupationum mole premor, subinde memoria repetere voles tibique persuadas, velim, animum erga te meum eundem, qui fuerit olim et esse et fore semper.

Misi pro voto et meliori quidem occasione, quam si ante mensem id petrassem, supellectilem tuam Francofurtum, his centum pondo et viginti quinque libris gravem. Et quia aurigae transvehere eiusmodi onera nolunt, nisi dimidio vecturae pretio accepto, pro centum libris dedi florenum unum et dimidium, tantundem etiam soluturus et pro quarta insuper parte unius centenariae molis, nimirum 95. nummos, dominus Du Boys ecclesiae Gallicanae pastor.

Accepi a te tallerum, dedi cisiario Altorfensi Jacobo dimidium fiorenum pro labore transpoctationis, restabant 7 librae nummûm, addidi decem bessos, sive bazios, ut satisfieret aurigae pro vectura unius centenariae molis, nimirum $1^1/_2$ fl. Omne pretium transportationis Francofurtum sunt 3 fl. 95 d. Spero te

sine detrimento illinc etiam accepisse supellectilem tuam. Ago gratias pro Psalterio et Catechesi, faxit Deus, ut ecclesiae patriae tuae tuus ille labor commodus et salutaris sit. Bene vale.

Dabantur Noribergae 30. Decembris anno 1607.

Tuus studiosissimus *Johannes Cuno.*

Külczím: Doctissimo ac pientissimo viro, domino Alberto Molnar Ungaro, Marpurgi iam degenti, amico suo colendo. Marpurgi.

Molnár jegyzete: Redditae 4. Februarii 1608.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXLI.

1607. decz. 31. Nürnberg.

Rem György levele Molnárhoz. Podgyászáról ír s különböző politikai hirekről értesíti.

S. P. Redditae mihi sunt tuae 16. Novembris et 4. Decembris scriptae, vir reverende et doctissime domine Alberte, e quîs, quam aegre amoribus illis tuis: libris et supellectili careas, intellexi. Novi, qui adfectus sit hominis literati erga literas. Ego vero exoptem, si commode fieri queat, transvehi tibi dolia tua bina, quae in urbe sub custodia clarissimi domini Cunonis sunt, ocius: at rei difficultas in invenienda vectura consistit, cum nunc quidem, praesertim hac tam acerba hieme, nemo aurigarum eo eat, quo tu vis. Si ante nundinas Francofurtenses tibi transmitti tua res petiisses, facile fuisset factu, quod nunc prope τῶν ἀδυνάτων est. Verum omnem curam huius rei in se suscepit clarissimus dominus doctor Cuno, qui cum mercatoribus egit agitque tuo nomine. Moram patienter feras, necessum.

Tabellarius Bohemicus mihi tuas ante bimestre reddidit cum Psalterio tuo et Thesibus domini Eglini de genealogia Christi itemque Orationem domini doctoris Andreae Christiani attulit salvam mihi, qui eam expetii. Iamiam egeram cum Schönfeldio de ea excudenda eique adnectenda oratione P. Boquini, quam in funere Friderici III. pii Palatini comitis anno 1576. habuit, sed iam vacillat typographus. Quidquid erit, semper salva, sarta, tecta erit illa Oratio, quam accepi.

Respondi dudum magnifico et clarissimo viro, domino Johanni Hartmanno rectori inclytae Academiae Marpurgensis, tam amice ad amicitiam me invitanti, respondi et sibi et domino doctori Andreae, quem iam olim amicum habui, cum apud illustrissimum dominum Wilhelmum, Widae comitem agerem. Tabellarius vero ille Bohemicus de suo transitu spem mihi fecerat, at emansit, neque apud me comparuit. Themistii Orationum exemplar

habebit dominus d. Andreas Christianus, si non dabitur ante proximas nundinas, certe in nundinis ei procurabo, sed tenues illae sunt meditatiunculae, quae exspectationi non satis facient viri tanti.

Viennam ad Wechelianos misi, quas voluisti. Ubi responsum inde accepero, faxo habeas. Quot hebdomadibus Viennam hinc eunt tabellarii, qui probe literas curant.

De statu academiae Marpurgentis lubens laetus audii, quae memoras. At Giesenses ita agere, malum. Doctos docte dictis certare aequum, non maledictis.

Academiae nostrae Altorphinae status is est, qui de more: auditores habent domini doctores Scipio, Rittershusius et Dinnerus satis multos; domino Glaciano successit Virdungus, qui oratoriae et historiarum professor est.

De comitiis quae scribam? Necdum legatus capita proposuit, quîs de agetur, exspectantur enim illic legati electoris Palatini, quem morbo attineri ferunt gravissimo. Servet nobis vero dominus Deus illum principem, cuius praematura mors mutationes varias adferret.

In Pannonia res sunt turbulentissimo loco, grassantibus Haiduccis, qui petitis suis satisfieri postulantes, reiecti sunt. Utinam animum inducerent, iis, quorum hoc est, relinquendi libertatem conscientiarum nationi libertati adsuetae, et quae propugnaculum fuit Germaniae contra Turcam. Turca ex victoria, quam a rebellibus Bassis in Asia reportavit, animos sumet, ni Persa denuo vetet. In Polonia motus compositi sunt, qui magnam ruinam minabantur regno.

De rebus vestris fac, occasione data, ad me perscribas, gratae enim semper mihi tuae adcidunt, tantum abest, ut offensam metuas.

Resalutat te doctor Rittershusius mecumque tibi gratuletur de isto genere vitae: uterque nostrum hoc beneficium solidum tibi esse optat comprecamurque anni novi cursum felicissimum; salutem officiosam adscribo magnifico domino rectori domino Hartmanno et domino doctori Eglino pro munere gratias ago cum multa quoque salute et amicos omnes a me saluta amanter.

Norimbergae pridie Calendas Januarii 1607.

Tuus ex animo *G. Remus.*

Külczím: Viro reverendo, pietate, doctrina et virtute ornatissimo viro, domino Alberto Molnari Pannonio sacrosanctae theologiae candidato in academia Marpurgensi agenti, amico rarissimo. Marpurg.

Molnár jegyzete: Redditae sunt 26. Martii 1608.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXLII.

1607. decz. 31. Nürnberg.

Rem György levele Molnárhoz. Leveleket küld marburgi ismerőseihez s kéri Molnárt, hogy azokat ossza szét; figyelmezteti, hogy leveleit németül czímezze.

S.P. Hoc ipso mane ad te dederam, optatissime domine Alberte, suavissime amicorum, quibus difficultatem inveniendi aurigam exposui et res erat. Ecce vero quasi divinitus obfertur nobis hic auriga, qui Francofurtum tendit, cui ex consilio domini Cunonis medici ac Georgii Burcardi, quîs cum communicavi negotium, hunc fasciculum commendavi. Tu liberali manu distribues, quae cuiusque sunt literae.

Domino magnifico rectori mitto Themistium, quod munusculum tu quidem verbis tuis, cum reapse sit perexiguum et infra omnem tenuitatem consistat, magnum, amplum et praeclarum efficere potes. Cetera literis habentur, quae inclusae sunt; communicabis autem amicis, si videbitur.

Vale et salve, ac nos certiores facito tribus verbis, ubi acceperis haec omnia: Literis tuis Calandrini nostri fasciculo inclusis, qua ratione 4. Decembris recens ad me scripsisti? Ubi tabellariis dederis, varie circumferunt et fere diu detinentur literae. Germanicam inscriptionem literarum (quam per Germanum aliquem, tibi collegam, hospitem, amicum, curabis) malo, quam Latinam, uti statim quisque legere possit. Video multorum literas mihi perire, quod in Germania cum simus, Germanicis epigraphais abstineamus passim. Hoc amice moneo. Vale feliciter, et nos ama redamantes.

Norimbergae pridie Calendas Januarii 1607.

Tuus *Remus.*

Külczím: Praestantissimo viro, domino Alberto Molnari sacrosanctae theologiae orthodoxae candidato in academia Marpurgina agenti, domino et amico amando. Marpurgk.

Molnár jegyzete: Redditae 26. Martii 1608.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXLIII.

1607. deczember. Marburg.

Molnár Albert levele[1]) *Heidfeld Jánoshoz. »Sphinx« czímü müvéről ír s pótlékot ajánl hozzá; Heidfeld Gottfriedot Marburgba hívja.*

Tanta te observantia prosequor, vir reverende, mi domine Heidfeldi, amice magne, ut scelus esse putem, vel ad exiguum tempus tui memoriam apud me interquiescere et grande nefas existimem ullam ad te scribendi occasionem negligere idque tuo merito. Singularis enim tua facit humanitas et eruditissimae tuae ad me literae faces quasi admovent, ut numquam desinam prospera quaeque tibi a Deo ter maximo precari et loqui de te ubique apud omnes bonos honorifice ac amice. Atque utinam pater ille omnis gratiae ac misericordiae supplicibus nostris votis annuat ac tibi tuisque et nobis omnibus gratiose concedat huius decurrentis anni faustum exitum, ineuntis vero felicissimum exordium et curriculum fortunatissimum. De tuo statu frequenter certior esse aveo deque eius commoditate gaudere. Evolvi hisce diebus, quantum per occupationes licuit et cum gaudio percurri eruditissimam tuam Sphingem, in qua sane elaboranda, comportanda, disponenda, limanda, incomparabilem tuam industriam vehementer sum admiratus. Demiror etiam ex animoque tibi gratulor, quod pater ille luminum mentem tam lucidam tibi indiderit, ut in ista solitudine plura videas investigesque studiosorum ingenia acuentia ac pietatem praeclare instruentia, quam alii in mediis Musarum castris ac circumfusa studiorum luce. Gaudeo etiam, quod videam te posse absque aliorum adminiculo quintam quoque editionem[2]) (o praeclarum libelli genium, mire autoris ingenium referentem!) instructiorem et locupletiorem producere. Perge, qua coepisti deque re literaria amplius etiam bene mereri ne cessa:

Non labor in Domino vester inanis erit.

Multus nobis, cum apud te de isthoc argumento varie ac iucunde, ut fieri inter philologos consuevit, commentaremur, sermo

---

[1]) Molnár e levelét Heidfeld »Sphinx theologico-philosophica« czimü (Herborn 1608.) müve 715—717. lapjain közli, mint előszót müve függeléké-hez. a Molnár-féle »Analecta aenigmatica«-hoz. Tulajdonképen nem egy levél ez, hanem Heidfeld szerkesztette egygyé a hozzá irott levelekből. L. az 1608. márcz. 1-én kelt levelet.

[2]) Ez ötödik kiadás czíme: »Quintum renata, renovata ac aliquanto ornatius etiam, quam nuper, exculta Sphinx theologico-philosophica . . Adornavit et in theatrum iterum produxit Joannes Heidfeldius Waltorffensis. Edita Herbornae Nassoviorum 1608.« 8-r. 8 levél + 852 lap + 1 levél. A Szabó-Hellebrant-féle »Régi m. könyvtár« e kiadást nem említi.

fuit eiusmodi de rebus, unde factum, ut ad meam supellectilem librariam reversus, continuo coeperim ex meis chartis atque ex ipso etiam memoriae penutissimo sive thesauro, sive commentario conquirere ac congerere, quae huc facere existimavi. Vidi, legi, observavi non pauca sedecim hisce totis annis, quibus in inclyta vestra Germania in alieno videlicet orbe studiorum gratia versor, quorum me numquam poenitebit. Exhibeo hic nonnulla ex Albis, quae vocant, amicorum collecta, e parietibus descripta scholarum, curiarum templorumque, multa ex doctorum virorum colloquiis.[1]) Multarum rerum farraginem penes me habeo,[2]) quae tamen non sunt huius notae omnia, neque ea pro aenigmaticis vendito. Verum, pro, qualia, si conferantur cum accuratis istis tuis lucubrationibus? Tu tamen benevole accipies ista et deposito amicitiae novae affectu ex scoriis hisce, si vel unicum, tua lima dignum iudicaveris, gaudebo, exsultabo, triumphabo. Quadrus iste

---

[1]) Már a Rudolfhoz intézett ajánlásban is említ egy ilyen feliratot: »Et ecce dum mentem altius erigo et sublimia quaeque lumine lustro, occurrit animo in pariete quodam celso visum a me distichon illud:

Astra Deo nil maius habent, nil Caesare terra:
Si Caesar terram, si regit astra Deus.«

Lapszéli jegyzet: »In curia Wormaciae.« Jegyzőkönyvében »Academiarum universi orbis Christiani a pontificibus et imperatoribus confirmatarum catalogus« című czikke után ezt irja: »Argentinae in circuitu collegii praedicti iuxta anteriorem ianuam secundae classis in lapide parieti affixo haec leguntur: Iuventuti religione Christianae et disciplinis liberalibus instituendae, Iacobo Sturmio, Nicolao Knibsio et Iacobo Megero literatorum praefectis hunc ludum S. P. Q. Arg. F. F. A. 1538. Depositis armis et placata inter Carolum V. Rom. Imp. et Franciscum I. Galliarum reg. gravi discordia.« (483[b] lap.).

[2]) Jegyzőkönyvére czéloz, melynek eredetileg »Loci communes« volt a czíme s a melynek későbbi birtokosa Páriz Pápai Ferencz e czímet adta: »*Ταμείδιον* sive scriptiolum, in quo margaritas, flores et spicas in bonorum authorum hortis, pratis et agris repertas ac suis usibus profuturas reponere et conservare solebat quondam piae memoriae Albertus Molnar Szenciensis anno salutis 1596 et sequentibus.« Ebbe mindenféle hasznos és tanulságos vagy érdekes történeteket, idézeteket, mondásokat, verseket jegyzett föl hallomás után és az olvasott művekből vezérszavak szerint: A vizitündérekről (»Wasserfrauen«), a daemonok különféle nemeiről: a földalattiakról, a kik a kincskeresőket lepik meg, a mágiáról és babonáról, az alchimiáról, a könyvtárakról; sikamlós és tréfás elbeszéléseket (»facetiae«) Boccacio és mások után; a zenéről hangjegyekkel, mely úgy látszik előkészület volt a zsoltárfordításhoz; egy hosszabb czikket a jeles szerzőkről és híres művekről stb., melyek Molnárnak nemcsak tanulmányai irányára, hanem lelkivilágára is sok tekintetben világot vetnek. Az 551[b] lapon egy deákverset is találtunk, a melyet alighanem csupán Molnár mentett meg az elfeledéstől:

»Nocte studens iactans sua brachia *Juh! Juh!*
Pellio cum currit mox huic obmurmurat: *Huj Katz;*
Tunc gladius sonitum strictus solet edere: *Kling, Kling:*
Post sequitur miseros ictus vulneribus *Au Weh!*«

meus vel cubus,[1]) si non displicuerit, poterit et ipse imprimi. Simile, quid edidi ante triennium Ambergae,[2]) cuius exemplar non habeo ad manus, mitterem alioquin.

Filium tuum Godefridum, praeclarae indolis adolescentem avide exspectavi et advenienti suavissem, ut a te in hanc illustrem academiam migrandi potestatem impetrasset. Hospitium vel in meo museo habere potuisset. Sed eum Sigena avocare aperte et directe non audeo, ne videar scholam de me bene meritam suis ornamentis velle spoliare.[3]) Laetor ipsum e spatiis classicis non sine praeceptorum ipsius insigni commendatione et multorum applausu emersisse et nunc gaudere libertate academica: erit iam propediem, Deo porro ipsius studiis ac industriae benedicente, vobis parentibus gaudio et oblectamento ac ecclesiae Christi praesidio et emolumento.

Quod reliquum est, mi domine Heidfeldi, te tuosque divinae gratiae et protectioni commendo et diutissime florentem ac incolumem te conservari et superesse ab Altissimo precor ex animo. Coniux tua honestissima ac humanissima femina benefice me habuit supra meum meritum, cui gratias ingentes ago et officiosam salutem adscribo.

Dabam Marpurgo sub ipsam brumam anni exeuntis 1607, quando nimirum inusitatum asperrimum et lethiferum istud frigus multorum corpora ad aliquot septimanas graviter afflixit, multis etiam spiritum interclusit eque hominibus sustulit. Largiatur nobis Deus meliora et mitiora. Iterum atque iterum vale.

Tui observantissimus *Albertus Molnar*,
Ungarus.

A levél élén: Reverenda dignitate et erudita humanitate praestantissimo viro, d. Joh. Heidfeldio, ecclesiae Christi, quae est Ebersbachii, antistiti et pastori fidelissimo, domino et amico honorando S. P.

---

[1]) E verselési játékot (V. ö. a 170. lapon levő jegyzettel.) kiadta Heidfeld eml. műve 718. lapján. Felírata: »Cubus dicatus Joh. Heidfeldio suo« s utána e bevezetés áll:

Heidfeldi ecce quadrum, vel, si vis, do tibi cubum,
Is quid significet, iam tua Musa tenet.

Cur veteres virum bonum quadratum dixerunt, vel cur virum constantem cubo compararunt? Eo quod undiquaque sibi constet et quasi uniformis sit. Sic in hoc cubo incipiendo a litera T maiori, lege dextrorsum, sinistrorsum, sursum, deorsum, semper habebis pentametrum: Talis quadra boni sit tibi forma viri. A négyszög alatt ez áll: »Ludebam ult. Octobr. anno 1607. Marpurg.«

[2]) Valószínű, hogy az »Eidyllion Georgii Remi i. u. d. Omnia inscriptum... Amberg 1605.«-re czéloz, a melynek a végén állhatott e cubus, vagy monostichon. Másodszor megjelent a »Lusus poetici (1614.) 57. lapján.

[3]) A levél e része 1607. okt. 31-ike előtt iratott, csak úgy egyeztethető össze Heidfeldnek ekkor kelt levelével. L. a 231. lapon az 1) jegyzetet.

CXLIV.

1608. jan. 2. Siegen.

Báró Hodiegova Przech levele. Válaszol a Molnár levelére s tudósítja egészségi állapotáról.

Salutem plurimam a Deo optimo maximo precor tibi ex toto pectore meo.

Traditae sunt mihi literae tuae suavissimae pridie Idus Decembris, quae profecto mihi vel preciosissima quavis re gratiores erant et sunt. Intellexi enim ex iis primum tuum singularem benevolentiam erga omnes, deinde te quoque bene valere et adhuc amorem et strenuam omnibus virtutibus et artibus liberalibus, quae hominem Christianum decent, operam dare. Itaque rogo te, ut deinceps quoque semper facias me certiorem de statu tuo atque tuorum.

Nuper fama audiveram illustrissimum principem summa benevolentia prosequi scholam et studiosos, deinde pestem, quae hactenus apud vos passim serpebat, sopitam esse. Utinam ita sit! Tanto crebrius (ut spero) per literas colloqueremur. Quod statum nostrum attinet, adhuc ex Dei ommipotentis gratia salvi et incolumes semper fuimus et sumus, nihil nobis deest eorum, quae vel ad corporis, vel ad animae sustentationem spectant. (Qui sedulus in studiis esse vult, ille bene, imo optime hic in pietate potest proficere). Sed crumenae nostrae admodum aegrotant, neque ratio inveniri potest illis medendi.

Generosus dominus pater plane nostri hoc tempore esse oblitus videtur. Ego sane nescio, quomodo hoc accipiendum sit. Bene vale et ad nos de omnibus perscribe.

Datae Sigenae 2. Januarii, anno 1608.

Tuus totus *Przechius liber baro ab Hodegova.*

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXLV.

1608. febr. 7. Siegen.

Heidfeld Gottfried levele Molnárhoz. Mentegetözik, hogy oly soká nem írt s értesíti, hogy üdvözletét átadta ismeröseinek.

S. Plur. Morae huius longae inter tuas et meas tibi iam traditas literas interiectae (humanissime doctissimeque domine Molnare, fautor et amice Pyladee) temporis iniuriam, non meam incuriam causam fuisse intelligito. Iam itaque quo loci quatuor ante menses corpore adire mihi non licuit, eo meam hanc manum mittere occasionemque Marpurgum literas transmittendi intermittere nolui et quod praesens eodem (animo enim semper

tecum versor) praestare nequivi, huc mente contendere tibique absens exponere statui, quae coram ac de facie, quod adhuc, Deo dante, fiet, maluissem. Licet vero te pluribus negotiis districtum scirem, quam ut in meis literis ineptioribus minusque elegantibus legendis tempus insumeres, *ἀπροσηγορίας* tamen taedium, praesertim a te, quod me pudeat, provocatus, diutius ferre non potui. Ad me igitur quod attinet, scias me Dei gratia Sigenae adhuc literis operam impendentem in optima constitutum valetudine degere. Spero equidem me circa festum instans, cum feriae nostrae literariae sunt, dominum Marpurgi salutaturum.

Accepi cum domini epistola carmen illud Landgravii in honorem domini Hartmanni professoratum suum ingressuri, quod mihi *τεκμηρίου* loco firmam nostram amicitiam in mentem revocat. Parentes ambos bonae adhuc valetudinis esse accipito.

Salutavi insuper ex te reverendum dominum Ernestum Nolde, filium domini Piscatoris et dominum Dauwerum, dominum Pasorem, qui itidem etiam atque etiam te resalutant. Nihil de laboribus rev. Piscatoris mihi iam constat. Multi studiosorum in futuram aestatem se huic Marpurgum recepturos intelligo, ceterum floret adhuc (Deo ita dirigente) lyceum nostrum.

Vale quam felicissime, saepius literas ad te, sicubi nactus fuero occasionem, dabo. Vale iterum.

Datae Sigenae 7. Februarii, anno *παρθενοτοκίας* 1608.

Tuae Reverentiae quam studiosissimus

Godefridus Heidfeldus,
Ebersbacensis.

Külczím: Ornatissimo doctissimoque domino Alberto Molnaro Ungaro, in inclyta Marpurgensi academia operanti hoc advolet literarum. Marpurg. Zufragen bey dem collegio.

Molnár jegyzete: Redditae 17. Februarii anno 1608.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXLVI.

1608. febr. 13. Nürnberg.

Rem György levele Molnárhoz. Podgyászáról ír; magasztalja Móricz hesseni fejedelem bőkezüségét; magyarországi hireket közöl vele; megköszöni a küldött zsoltárt.

S. P. Quid dicam! Quam nulla fides mortalibus, cauponibus, navicularíis, aurigis ante omnes, quod experior reapse. Tradideramus dominus doctor Cuno medicus, Georgius Burcardus, ego, amici tui, duobus aurigis seu rhedariis (Balthasarn undt Michaelis gebrüdern, den Boszmann von Frammersbach, Franckfurtischen Fhurleutten) sarcinulas tuas, duobus vasculis contentas pridie Kalendas Januarii, hoc est, ante sesqui mensem cum vecturae

pretio dimidiato ea lige, uti alterum dimidium reciperent a domino reverendo Clemente Boesio, ministro ecclesiae Gallicanae. At ex literis tuis 23. Januarii datis (quod aegro fero animo) intellexi, non solum te res tuas necdum accepisse, sed ne quidem certiorem factum a domino Boesio illas res tuas Francofurti esse. Plagis digna aurigarum nequitia est. Neque enim dominus Boesius detinebit tuam supellectilem literariam, te inscio. Age ergo et ni factum, ad dominum Boesium literas da, quibus edoceas virum de toto negotio.

Tuas domino Christophoro Donavero transmisi Ratisponam, qui si quid responderit, faxo habeas. Tabellarius Bohemicus, qui mihi Orationem domini Andreae attulit, non rediit.

Scripseram ad te saepius et responderam clarissimo viro domino Hartmanno aeque ac domino d. Andreae, sed inopia tabellariorum literae hic diu iacuere. Omnia accipies, ubi tuos libros receperis.

De liberalitate illustrissimi et sapientissimi principis domini doctoris Mauricii Hassoviensis Landgravii bene est, quod commemores. Vivat et floreat heros clementissimus, perfugium literatorum et praesidium columenque piorum omnium.

De comitiis multa essent, quae dicerem, at in pauca contraham. Super puncto contributionis disceptatur. Brevi audiemus, quid effectum sit. Novo exemplo Evangeli(ci)[1]) ordines *ὁμοθυμαδὸν* agunt contra *τοὺς ἀντιδίκους*, quo ipso illis terrori sunt nostri. Non putarunt *οἱ παπομανεῖς* tantam animorum coniunctionem futurum in evangelicis. Male sit illis *δημηγόροις*, qui hactenus multorum *ἀρχόντων* animos turbarunt et dementarunt vocibus odiosis, nominibus famosis, sectariis et propudiosis apellatiunculis. Pax haec nostrorum et concordia dissipabit insidias ac *κακοτεχνήματα* pontificiorum.

Ceterum de patria tua si quaeras, habe: Matthiam vulgo exposci in regem a proceribus Pannonicis ferunt et vero iam de conditionibus agitur. Ungari libertatem religionis, Viennensis transactionibus formula ante annum promissam, sibi servari urgent. Iure, recte. Jesuitae et Romanistae, qui aula Caesaris sunt, reclamant. Quam primum illud postulatum Ungari obtinebunt, pax est. Det Caesar modo, quod olim Ungaris dedere Ferdinandus et Maximilianus duo imperatores et pax est. Nulla causa recusationis iusta, nisi placitum Antichristi, qui obstat. Ergo auctor turbarum papa? Vere. Qui turbavit orbem Christianum, neque cessat turbare, papa est. Clamant hoc omnes omnium saeculorum historici.

In Silesia pessime tractantur Evangelici, non secus atque in Carinthia, ante hos quinque annos eiusdem religionis homines.

Redeo ad tuos. Cassovium *(sic)* Hungari occuparunt. Utinam et Possonium, ubi expulsus est minister Evangelicus. Dominus con-

[1]) A szó vége a pecsét miatt olvashatatlan.

sulat ecclesiae suae, vindex gloriae et veritatis, noster hyperaspistes unus.

Hic nil mutavit. Vivunt et florent domini Rittershusius, Piccartus, Queccius et alii, qui te salutant.

Pro Psalterio gratias ago tibi maximas. Epigramma meum, si tantum praemonuisses, emendassem et in laudes tuas excurrissem, quantum licuisset, breviter. Salutem (quod restat) adscribo reverendo et clarissimo viro, domino doctori, cui pro Genealogia Christi transmissa gratias debeo. Domino doctori Hartmanno, domino doctori Andrea et amicis illis magnis laeta precor omnia.

Rescribe ocius, ut sciamus, quid de libris tuis sit. Vale. Norimbergae Eidibus Februarii 1608.

Tuus *Remus* ex fide bona.

Külczím: Dem Würdigen vndt Wolgelarten Herren Alberto Molnar, Pannonio, sacrosanctae theologiae candidato in academia Marpurgensi, domino et amico colendo. Marpurg, bei Herrn Doctore Harttman Professore der Hochschulen zu erfragen. — Bezaltt dem Botten.

Molnár jegyzete: Redditae sunt Hannoviae 13. Maii 1608.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXLVII.

[1608.] márcz. 1. Ebersbach.

Heidfeld János levele Molnárhoz. Értesíti, hogy »Analecta« cz. művét a magáéval együtt adja ki; egy újabb művéről és Corvinusról ír.

Salve plurimum, praestantissime domine Alberte, amice percare. Iamdiu est, quod nihil literas a te accipio, perquam mihi mirum hoc accidit, cum tantam nuper alacritatem prae te ferres. Vereor profecto ne forte imprudens aliqua in re te laeserim, quod nolim. Cupio nostram amicitiam semper illibatam, sanctam, firmam persistere; plurimi te ac tuas dotes divinitus tibi concessas facio.

Analecta tua aenigmatica,[1]) meis apponi curavi atque eccum tibi eius rei testimonium. Corvinus noster libellum nondum

[1]) Az 1608-ik évi (5-ik) kiadásban jelent meg először és nem 1607-ben, a mint Bod (Literata Panno-Dacia 33-ik lap; Red. memoria 79. §.) írja. A külön álló függelék címe: »*Analecta aenigmatica* ab ornatissimo viro dn. Alberto Molnaro Ungaro authori nuper admodum transmissa, quae huc sub calcem collocari necesse fuit, cum serius reddita essent, quam ut quodque suae classi ac tribui adscribi potuisset, operis typographicis iam in excudendo libro occupatis.« Így áll külön függelék gyanánt még az 1631-iki kilenczedik kiadásban is (1343—1382. lap). Tartalmáról fogalmat nyujthatnak a köv. kérdések és idézetek: Mi az Istennél magasabb? Krisztus és Sámson összehasonlítása; Móricz hesseni fejedelem logogryphusai, melyeket 1603. febr. 17-én Goclenius verseiből rögtönözve készített; egy apácza és egy ifjú beszélgetései, melyet Molnár a Sapientiae Collegium egy régi kézírati codexében talált s jegyzőkönyvébe is bejegyzett stb.

absolvit. Tuis epistolam dedicatoriam ex multis tuis ad me datis literis concinnatam tuoque stylo perscriptam praefixi [1]) atque eo pacto te honorare volui: quod equidem tibi gratum fore non dubito. Quid tamen de eo tibi videatur, quam primum scire cupio.

Ante aliquot dies dedi typographo edendam Ideam boni principis: exiguus est libellus. Adornavi etiam quandam Hierarchiam, id est, institutionem de quatuor sacris ordinibus, puta oeconomico, politico, ecclesiastico, scholastico, quem etiam, ni nos nundinae antevertant Francofurtenses, propediem videbis, ubi etiam mentio fit honorifica vestri principis, cuius libelli exemplar suo tempore per te illustrissimo principi reddi posse, percuperem.

Noster Corvinus ante quatuordecim dies nuptias celebravit cum nostri aulici concionatoris filia natu maxima, interfui ego et plurimi boni viri, tuo nomine aliquos salutavi. Sponsus etiam praesens hoc epithalamium tibi offert et multum salutem precatur.

Cetera apud nos salva sunt et bene habent. Mei omnes plurimum te salutant. Meus Godefridus pridie Sigena huc venit, utpote lectionibus finitis. Ait se tibi scripsisse, sed nondum accepisse responsum.

Haec paucula raptim. Tu, honorande domine, frater in Christo, valebis et frequentiores dabis literas, si nos amas, ut amas. Dominus Jesus te salvum, sospitem, florentem quam diutissime nobis conservet. Etiam atque etiam vale.

Dabam Ebersbachii ipsis Calendis Martii.

Tuae Humanitatis studiose colens

Johannes Heidfeldus.

Külczím: Religiosa pietate ac praestanti doctrina et humanitate praedito viro, domino Alberto Molnar Ungaro, amico suo plurimum honorando hoc detur literarum. Marpurgk.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXLVIII.

1608. márcz. 8. Altdorf.

Rittershausen Konrád levele Molnárhoz. Mentegetözik hosszas hallgatásáért. Köszöni zsoltárát és részvétnyilvánítását; szerencsét kiván neki a magyar grammatika írásához.

S. P. D. Miraris, sat scio, vehementer, mi ornatissime et amicissime domine Alberte, diuturnius meum silentium literarum. Tamdiu enim nullas ad te dedi, vix ut meminerim, vel quando, vel cuius argumenti dederim postremas. A te vero interim

[1]) Lásd 244—246. lap.

plusculus accepi. Quantopere autem probo tuam diligentiam in hoc officii genere, tantopere mihi displiceo, dum cogito, quod paria tecum non fecerim, neque toties respondi, quoties hoc ipsum facere debebam et vero cupiebam, modo permisissent plurima eaque molestissima negotia. Haec igitur me tibi excusabunt, qui me abs te vinci passus fuerim literarum crebritate. Verum tamen memoria tui et benevolentia mutua nequaquam tibi concedo, quamtumvis de officio scribendi dicitur manus. Iam scio te mihi ignovisse. Itaque ad alia.

Pro tua psalmorum paraphrasi Ungarica ut et sympathia, quam in mea viduitate mihi testatus es tam literis, quam versibus, si nondum egi gratias (non enim sat memini, illud autem probem, habuisse me maximam gratiam) nunc ago, seras quidem, at serias. Viduitatem hunc adhuc tolero equidem, ut possim, necdum ulla vena mihi salit ad secundas nuptias, tametsi iam aliquot mihi oblatae sint conditiones in his octo mensibus. Sed maturandum, praesertim cum incertus sim, an hic potius mansurus sim, an amplexurus honoratissimam et lautissimam functionem, quae mihi hisce diebus per legitimam vocationem alibi oblata est. Itaque magnae me exercent curae in hac gravissima deliberatione, quam Deus fortunet mihi, meis et academiae.

De tua institutione grammatica linguae Ungaricae gratulor tibi et Germaniae nostrae, quae tibi haec otia facit, gratiam habeo. Ego in nonnullis Justiniani explicandis iam occupor. Si hinc discedam, nihil magis me afflictabit, quam quod hanc telam abrumpere cogar. Sed quid futurum sit, aut ubi et qua conditione sim futurus, scies. Tuam supellectilem credo te iam recte accepisse, curante Cunone. Is enim mihi confirmavit se Norimbergam misisse.

De comitiis, ut ibi res procedant, non dubito, quin ex dominis professoribus vestris et aula vicina cognoscas. Ego, si cui possem familiam regendam committere ad 14 dies, eo excurrerem ad Pascha. Nunc quid facere possim, nescio. Bene vale et festinationi ignosce, ut et priori silentio.

Altorfii die 6. Martii 1608.

Tui amicus

Cunradus Rittershusius.

Külczím: Ornatissimo doctrina et virtute domino Alberto Molnaro Ungaro in academia Marpurgensi iam commoranti, domino et amico plurimum amando et honorando. Marpurg.

Molnár jegyzete: Reddidit dominus Er. Statmannus Marpurgi 15. Aprilis 1608.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXLIX.

1608. márcz. 6. Nagy-Szombat.

Asztalos András levele Molnárhoz.[1]) *A hazai egyházi és iskolai állapotokról, Molnár kiadott müveiről, családjáról ír és haza hívja.*

Gratiam ac pacem a Deo patre per dominum Jesum Christum precatur et sua officia humillime commendat.

Hogy én Kegyelmednek ily ritkán irjak, oka mi legyen, sok dolog volna azokat megirnia. De főképpen ez mi nyomorult országunknak sok változása és sok insége, kiben imár három egész esztendőben fertengönk. Most vagyon egy kevés békeségönk, az frigh alatt mind törökkel, hajdusággal. Kit engedjen Isten, hogy legyen állandó.

Mindazonáltal az ecclesia állapatja felől azt irhatom Kegyelmednek, hogy az jó Isten ez mi várasunkban is behozta az ő szent igéjének nilván való predicallását. Majd három esztendeje leszen 16. Mai, miulta predicatorunk és scholamesterönk vagyon; Petrus Taxoni esztendeig volt rector, im ismét 2 esztendeje leszen, hogy Tomas Patko Samariai mesterönk, predicatorunk penig Martinus Hollosi mindazulta fogva; volt collegája egy esztendeig Michael Suri, de az ostia miatt nem alkhatának meg. Komjátira mene ismét predicatorságra és ugyanott megházasult.

Most Isten által minden fő helyeken szabad vásárokban, végvárakban szabad az religio, Sopromban is vagyon, Posomban is evangelicus predicator, Komáromban, Ujvárban, Samariában, Sellyén mind falukon, városokon. De szük volta vagyon az tanitó rendnek, és főképpen scholában tanitóknak. Ez nálunk való mestert is, dominus Tomast és Joannes Samariait felbocsátnók, de nem találhatunk scholamestert, Szenczen sincsen. Dominus Joannest kérik erősen, hogy még fel ne menne, esztendeig nálok lenne az scholának gubernálásában. Az atyja dominus Matheus S(amareus) piae memoriae elhagya bennönket, jó vitézséget vitézkedvén, futását elvégezvén, az letett koronát megadta a Jesus Kristus neki, az kinek egész életében nagy hivséges és igaz szolgája vala.

Csatári uram szempczi tanitó, Petrus Taxoni jókai predicator; itt nálunk házasult meg, bizonyára jámbor nemből való leánt vett el, de nem becsülli meg, nem él oly tisztességesen vele, az mint predicatorhoz illendő volna.

Az magyar Psalteriumban vagyon imár részönk, érkezett ki benne, de minthogy az musica, tudja Kegyelmed, az magyaroknál nem feletteb vagyon ususban, a nótákat nehezen találják föl. Kérem én ezokáért Kegyelmedet, ha ott fen valami kötelessége

[1]) Asztalos e levelét az alább közlöttekkel együtt először Lichner P. adta ki a pozsonyi ág. ev. főisk. 1861 2. évi értesitőjében.

még nincsen Kegyelmednek, jöjön ki Kegyelmed közinkben, szolgálj nemzetednek és hazádnak és szüleidnek is, ne nézzed az ott ben való békeséges állapatot.

Bizonyára igen elpusztult földönk, országunk; de mindazonáltal ez nagy vigasztalásunk és örömönk, hogy az mennyei kenyérrel éltet és táplál az irgalmas Isten bennönket és ez külső dologban is naprul-napra öreghit és ismét ujonnan épit ő fölsége; buzával, borral, jóval ez mult idén is béséggel látogatott ő felsége. Az szegénség, ki az sok török, tatár, cserkesz és hajdu miatt elpusztult volt, naprul-napra igen éppül, mert ez egész Mátyusföldét egyaránt forgatták, majd közel esztendeig. De az irgalmas Isten módot talált benne, el-elvivé rulunk.

Magam állapatja felől is hogy kevés beszéddel ne irjak, nem türhetem. Számlálhatatlan sok károkat vallottam az hajduk és török jövetelekor; minden jószágom elveszett, valami az váras keritésen kivöl volt; minden lábas marhám, ökreim, teheneim, johaim is, sertésmarhám mind predára költek. Jó lovaimat elragadozták, csüreimet elégették, — csak Isten győzné elészámlálni. Ezek után Isten oly csapást bocsáta reám: véletlen az szél az egik *(így)* csüröm kapuját reám szakasztá, ki miatt közel esztendeig feküttem és meg is sántultam, mert az csipőmből az forgócsontot kiütötte és nem tudták helyére igazitani az tudatlan barbélyok. Akor volt rajtunk az török, tatár, hajdu és nem hozathattam másunet orvost magamnak. Ezek után az Ur gazdámasszont elválasztá tőlem és magához vevé. Voltam özvegylésben 2 esztendeig 3 holnapig. Elunván az sok házi gondviselést, most házasodtam meg, az Ur mutatott egy szegén nyomorult özvegyasszont, kedvem szerént valót, az másikhoz hasonlót, ki legyen szent nevének tisztességére, lelkönk idvösségére és az ecclesiának épületire. Az leánimnak ketteit imár elházasitottam, az öreghiket Komáromban adtam jó renden való főembernek az vitézlő Stepph Mártonnak, másikat egy iffiu legénnek, ki velem lakik, Patai János deáknak, alföldi, Dunamelléki.

Az magyar bibliának kinyomatása felől azt irhatom Kegyelmednek, hogy imár ismét ujonnan kinyomtatták Bártfán és el is végezték, de nem szinte oly kedvesen, mint az visoli nyomtatás vala.[1])

A Dictionarium, kit Kegyelmed edált, igen felette szüken érkezik hozánk. Én még egynél többet nem láthattam benne, nem tudom, hova oszlott el, hogy ily ritka. Bizonyára kedves volna, ha kaphatnák.

Most bevebben nem irhatok foglalatos dolgaim miatt, hanem mégis intem és kérem Kegyelmedet, jöjön meg Kegyelmed ez mi

---

[1]) Ezen 1607-ben Bártfán nyomatott biblia töredékeit a sárospataki ref. kollegium könyvtárában őrizik. Szabó K. Régi m. kvtár I. 404. sz. V. ö. a 212. lapon Miskolczi levelével.

nyomorult földönkre, az Kegyelmed hazájában, hol Kegyelmed kedves dolgot cselekeszik Istennek előtte, hogy szolgálhas szent nevének tisztességére, ecclesiájának épületire és atyádfiainak épületire. És ugyan itten ez mi várasunkban Kegyelmednek tisztességes helye, fizetése lenne, kin Kegyelmed megelégedhetnék.

Az Ur Isten szent fiának kedvéért éltesse, tartsa jó egészségben Kegyelmedet és engedje ő felsége, jó egészségben láthassuk egymást.

Datum in civitate libera regiaque Tirnaviensi die 6. Martii, anno 1608.

Andreas Azthalos,
civis Tirnaviensis m. propria.

Külczím: Doctissimo et pientissimo viro, domino Alberto Molnar Senciensi etc. domino cumprimis observando. Marpurgum.

Molnár jegyzete: Redditae sunt Francofurti 21. Martii 1608.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CL.

1608. márcz. 15. Nürnberg.

Rem György levele Molnárhoz. Asztalos levelét küldi neki s különböző hireket közöl vele.

S. P. Reverende et doctissime domine Alberte, amice intime, mirabor, ubi tot meas hoc quinquemestri ad te scriptas intercidisse, vel a livida invida manu interceptas cognovero. Dolebo certe periisse mihi tot amicitiae monumentum. O aurigarum fidem!

Ceterum hoc die et hora hac, qua Titan se mergit Oceano, adveniunt mihi Vienna hae literae ab Andrea, civi Tirnaviensi, qui me rogat tuo nomine, ut tibi istas transmittas *(sic)*, cuius petitioni ideo lubens satisfacio, quod te amem animitus, oculitus.

Quaeso te per sacra omnia, uti de rebus tuis ad me perscribas et si quod Andreae civi Tirnaviensi responsum velis, facias libere. A domino Christophoro Donavero nihil recepi. Sed quid non ploro?

A nobis discedit dominus doctor Rittershusius, uti fama est, vocatus est in patriam a senatu Brunswiciense cum amplissimo salario, honestissimisque conditionibus. Vetare, impedire abitum non possumus. Hoc ille noster Rittershusius Deo gratum, patriae utile, sibi laudabile (et vere) putat. Itaque exspolior altera parte pectoris mei, tu mecum collacrumare.

De statu patriae tuae quid scribam, nisi laeta omnia, quia concordes proceres, plebs, exceptis sacrificulis, qui classicum canunt, Eridos alumni, Loiolae pecudes, bellorum tubae. Comitia frigent. Quaerunt *οἱ ἀνταγωνισταὶ* litium pomum inter Evangelicos serere. Vale his et responde otio tuo, velis autem matures

responsum, ut scire possimus, num receperis supellectilem tuam, dolia duo et in horum altero fasciculum in quo Oratio domini doctoris Andreae Christiani et exemplaria Themistii.

Vale iterum et salutem officiosissimam ex me nuncia clarissimis viris et reverendis dominis Eglino et domino doctori Hartmanno, quin etiam domino Hulsio iuniori.

Norinbergae 15. Martii 1608.

Tuus totus ex fide antiqua *G. Remus.*

Külczím: Reverendissimo doctrina eximia, pietate singulari ornatissimo viro, domino Alberto Molnari, sacrosanctae theologiae candidato, amico Pyladeio. Marpurg.

Molnár jegyzete: Francofurti in nundinis accepi.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLI.

1608. ápr. 5. [Marburg.]

Wolf Herrmann levele Molnárhoz. Értesíti, hogy a küldött könyveket átadta Móricz hesseni fejedelemnek s tudatja vele a fejedelemnek a magyar biblia kiadása felől való szándékát.

S. Hac die, praestantissime vir, binas tuas literas accepi, quarum priores secunda feria Paschatos scriptae, Apologiam et confessionem ecclesiarum Ungaricarum una cum disputatione et declamatiunculis nobilis puellae Julianae Morellae illustrissimo nostro tradendas offerebant simulque continuationem sumptuum ad consummationem operis grammatici impendendorum ab eius Celsitudine impetrandam flagitabant, quibus omnibus addita fuit petitio, ut illustrissimus noster princeps impressionem bibliorum in linguam Ungaricam translatorum iuvare dignetur.

Oblata igitur scripta Celsitudo sua clementer accepit, continuationem sumptuum clementer concessit atque prorogavit, promotionem, quin etiam operis biblici se procuraturam clementer promisit.

Vix autem praeterierant horae tres, ex quo responsum dictum obtinueram, alterae tuae literae, ultima Martii exaratae mihi offeruntur, significantes te nunc Francofurtum abiisse, ut ibidem typos deficientes fundi et primo quoque tempore initium huius operis Hanoviae curares.

Quod cum illustrissimo nostro significassem, statim me iussit ad te scribere, Celsitudinem suam omnino velle, ut ista biblia Ungarica in Hassia excudantur. Cogitabis igitur serio, qua ratione te illustrissimo nostro sistere et modum, quo hoc opus perfici velit, prima quaque occasione percipere possis. Facies

in hac re voluntatem principis, nec fore puto, ut te huius obsequii poenitere possit.

Quod reliquum est, te Deo optimo maximo hisce paucis commendo et brevi, si non praesentiam, saltem responsum, quid facturus sis, exspecto.

Dabantur calamo festinante 5. Aprilis, anno 1608.

Tuus, quem nosti, totus

Hermannus Wolfius,
mandato principis m. p.

Külczím: Praestantissimo doctissimoque viro, domino Alberto Molnar Ungaro, sacrosanctae theologiae candidato, suo amico. Zu Francfurt bei Hern Isaaco Genio zu erfragen, oder zu Hanaw bey dem Buchdrucker.

Cito
ito
ito

Molnár jegyzete: Redditae sunt Hanoviae 12. April. 1608.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLII.

1608. április 18. Küpperau.

Walter Gottfried levele. Örvend, hogy Molnár barátságukat levelével felújította; testvérét pártfogásába ajánlja s tudósítja saját helyzetéről.

Salutem tibi dico officiosissimam, precor aeternam a Jesu Christo, Emmanuele nostro! Manum ac mentem tuam, mi suavissime domine Alberte, amice ac frater in Christo coniunctissime, cum nuper chartis aliquot thesium politicarum popularis mei Ursini adscriptam viderem, non possum dicere, utrum admiratio in animo exstiterit, an laetitia maior. Mirabar enim Albertum meum, quem Ungaricis ecclesiis vel scholis dudum redditum arbitratus eram, adhuc esse in Germania. Nec facile credidissem, etiamsi Beniamin adscripsisset, ni ipse picturam manus tuae probe cognitam habuissem. Laetabar vero et ex animo laetabar, sospitem esse adhuc Albertum meum. Laetabar tam fidum habuisse me amicum Albertum, qui Walteri memoriam tamdiu conservaverit. Ago itaque grates, quas possum animo concipere, maximas, pro hoc sicero tuo in me adfectum et peto, ne ea ratione forte (quod tamen abominor), qua mei memoriam conservasti, etiam meorum iuvenilium erratorum memoriam conserves. Heidelbergae enim amoribus nimiis obstrictus, vix vidi ac feci, quod rectum fuit, quamvis postea corrigi a me omnia potuissent, ni modo parentes Palatinatum relinquere summa me coegissent quasi tyrannide. Fateor quoque aliquamdiu im patriam rever-

sum me sensisse graves conscientiae stimulos. insuper mirabilia cognovi domini iudicia et imperscrutabilem divinam providentiam. didici vero etiam sub potenti manu Dei me humiliare et ei gratias agere pro afflictionibus, quibus ex erroribus reductus in rectam viam sum. Hinc gloriari possum, Deum mirabiliter me duxisse, quousque ad praesentem hunc meum statum me perduxerit.

Ceterum in presentia a te oro et obsecro, patiaris, ut amori tuo commendem praesentem hunc Joannem Walterum germanum fratrem meum. Propter honorem enim et vigorem studiorum, qui in vestra illustri Marpurgensi academia summus esse in Silesia nostra passim iam praedicatur, eo ablegatus a parentibus, fortunae melioris auspicium ducit, ad boni ac pii alicuius viri amorem aditum habere. Quapropter feras, obsecro, ut tuo consilio uti possit, per quam illud pervenire non tantum in Album academiae, sed etiam in contubernium aliquod piorum ac proborum, qui non tantum diligentem studiorum, sed etiam ut tenuissimi sint annuorum sumptuum, solent habere rationem. Sumptus enim paterni vix exigui annuatim esse poterunt. Et optima quaeque de amore tuo pro hoc fratre meo hac de causa spero, teneo siquidem memoria, quas mihi saepe numero recitasti, te exantlasse pro studiis, miserias. Hinc statuo tibi eandem cum Didone illa mentem fore, quae melleo illo dicto Aeneam excipiebat:

Non ignara mali miseris succurrere disco.

Fortassis dabit Deus, ut per te ipsi monstrari possit conditio quaedam vel paedagogica, vel alterius generis, quam tu videre poteris melius, quam ego notare ac flagitare, per quam sumptuum census paulo minui queat. Neque in ingratum conferes, quicquid in fratrem conferes. Et spero bonis viris, verecundia, modestia, pietate ac diligentia ipse quoque se commendare connitetur.

Statum meum praesentem quod attinet, scias me vixisse quadriennium et aliquot menses in coniugio, triennium in sacrosancto ministerio. Uxorem pro Rebecca mea dedit mihi summus ille rerum autor Margaretham ex nobili familia Liebigiorum, cuius dominus parens consulatui patriae viginti tribus annis summa cum laude praefuit. Largitus mihi quoque ex illa Deus optimus maximus duos elegantissimos filios est et ut habeas iocum a me, dabit plures, si vitam dabit ulterius.

Ministerii mei magistratum senatum patriae habeo, locum insuper amoenum et elegantem, vicissimum patriae, nomine Küpperaw. Et libera quoque profitendi absque ambagibus veritatem potestas est, quae paucis contigit in hac Silesia nostra, solummodo, quod multorum aliorum orthodoxorum in hac Silesia nostra desiderium summum, sed vix explebile est, fractio panis in administratione coenae irrogari nequit. Quid faciant autem sacerdotes et Levitae, quando non ipse Ezechias aeneae serpentis et excelsorum destructionem molitur? Sperandum et ferendum, quicquid

mutari non potest, ne religonis professio, cum metuendae quotidie persecutiones sint, tota nobis adimatur.

Praeter summas enim alias exactiones, quas Silesia nostra propter bella Turcica hactenus continuata sustinuit innumerabiles iam fere, quinque quoque legiones militum alere iam cogitur haec dioecesis Glogoviensis, ab imperatoria Romana maiestate procul dubio malo consilio Jesuitarum huc missorum. Aluit iam annum et ultra et fortassis (absit omen) tanquam serpentem in sinu alit, cum ignoretur, quo fine alantur et duces eorum acerrimi pontificiae religionis assertores sint, insuper cum omnis generis nequitiam et impietatem eorum impune ab ipsis sustinere nostrates oporteat.

Sed qua ratione tu vivas Marpurgi, cognoscere avide aveo. Utrum in functione aliqua publica, quod ominor, an in privato adhuc otio literario? Si me edocueris, erit, quod utrinque mihi gaudeam, tibi vero gratuler.

Et si amari quoque a te fratrem intellexero, nec hasce tibi molestas fuisse, erit hoc deliciarum mihi loco et posthac literis meis excurram ad te saepius. Salve una cum Ursino nostro et vale perquam feliciter, mi domine frater Alberte, in Christo dilectissime et Walterum tuum amare et honori ipsius favere non desine.

Dabantur in agro nostro Küpperaw, 18. Aprilis 1608.

Tui amantissimus, cuius mentem et animum Heidelbergae cognovisti,

M. Godfridus Walterus Silesius,
verbi divini minister in ecclesia Küpperana.

O si redire aliquando in Ungariam animus tibi esset et transires per Silesiam nostram meque invisceres, etsi circumferentia aliquot milliarum esset facienda! Efficerem, ne te poeniteret laboris impensi.

(Eredetije külczím nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLIII.

1608. máj. 3. Nürnberg.

Rem György levele. Molnártól magyar nyelvtana s barátai felöl kérdezösködik.

S. P. Reverende et doctissime vir, Alberte Molnar, amice suavissime, item nimis multas ad te (dices) me dare. At contra miror nullas esse redditas, aut tibi respondere non satis vacare. Absit, ut ad plureis *(sic)* abieris, absit. Quae silentii ratio sit tui, exputare nequeo. Itaque etiam hac mihi bono fato oblata occasione ad te do idque benignitate domini Taurelli secretarii

Casellensis, qui suam operam obtulerat liberaliter. Gratias ago tam benigne in me officioso viro, quem ob eruditionem paternam amo coloque.

Te in opere grammatico Pannonico non solum pergere, verum etiam ad umbilicum perducere opus illustrissimo principi et posteritati gratissimum, quo non minus, quam Psalterio propages nomen consacresque immortalitati, spero optato.

Scribe, quaeso et de rebus tuis, fac, audiamus quotquot sumus amici: dominus d. Rittershusius, dominus Cuno, ego et alii, quae a mensibus aliquot nihil a te. Numquid supellectilem librariam accepisti? Responde, obsecro, responde, si vacat.

Vale, quod superest, et hoc omen audi: in tua Pannonia pacem vigere, libertatem conscientiarum publica pace sancitam. Deo datori gratias agas, velim, et nos tecum *εὐχαριστικὰ* solvemus. Vale iterum.

5. Nonas Maias, media nocte Norimbergae 1608.

Tuus ex prisca fide *G. Remus.*

Külczím: Reverendo, virtute atque eruditione singulari excellenti viro, domino Alberto Molnari Pannonio, sacrosanctae theologiae candidato, amico colendo et amando. Marpurg.

Molnár jegyzete: Redditae sunt 17. Junii, anno 1608.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében).

CLIV.

1608. máj. 19. Marburg.

Lavater Gáspár levele. A Molnár pártfogásának hasznos voltáról, lakásáról ír s a marburgi ismerösök üdvözletéről értesíti.

Raptissime. S. Priores tuas, vir praestantissime, domine et amice colende, ea ipsa hora clarissimo domino doctori Hartmanno reddidi (aberat enim per aliquot dies), qua posteriores accepi. Vix credas, quam gratae ipsi tuae fuerint et acceptae, quamque mihi utiles. Obtulit profecto vir ille insignis operam suam in studio medicinae suscepto pro libitu et animose usurpandam et ne mihi ullus dubitandi locus relinqueretur, iam tum praesenti multa in chymia et medicina necessaria et perquam utilia benevole monstravit, ita ut manibus palpar tuam commendationem non parum ponderis apud illum virum, quem in nostra facultate incomparabilem esse credo, habuisse.

Agnosco certe, mi domine, tuam illam erga me humanitatem et benevolentiam, qua adductus me (indignum forsitan) tanto viro, tanto studio commendasti; agnosco, inquam, animo gra-

tissimo tibique vicissim opellam meam tibi addictissimam et iamdudum ex omni parte debitam, denuo dico et mancipo.

Musaeum tuum possideo, reditum salvum tuae Humanitatis exspectaturus. De pretio non dubito, quin simus facile conventuri. Si opus vestrum per Dei optimi maximi gratiam feliciter coeptum feliciter succedit, gaudeo tibique et toti patriae tuae ex animo gratulor, cuius statum modernum omnes boni mecum scire vehementer desiderant.

Populares mei gratiam habent pro tuo sincero et benevolo erga ipsos affectu et sua vicissim tibi quovis tempore et loco paratissima offerunt et pollicentur cum salute amicissima iuxta et officiosa. Imprimis dominus doctor Eglinus te iam antea per me salutatum voluit, cui quantus sis quamque charus, non est huius loci multis enarrare. Popularibus tuis viris ornatissimis et doctissimis, sponte licet currentibus, calcar addidi, addo, addam ad scribendas epistolas. Id quod patet ex iis, quas hisce meis adiunxi. Interim libere mone, si id nimirum obstrepimus gravioribus occupato. Sed quid, si ita volenti. Salutant te multi clari bonique viri: clarissimus dominus doctor Wolphius, dominus Goclenius, domini populares et tibi prosperrimum laboris tui pii succcessum imitus et ex animo precantur a ter optimo maximo. Salve quoque a me, vir clarissime, domine et amice aeternum honorande et cui semel favere coepisti, favere, quod facies, perge.

Marpurgi die 19. Maii Juliani, raptim, tabellario fessinante, 1608.

Joh. Casparo Lavatero,
tuae Humanitatis studiosissimo.

Külczím: Praestantissimo, eruditione, pietate morumque integritate eximio viro, domino Alberto Molnár domino et amico suo ex multis unice honorando reddantur. Hanauw.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLV.

1608. máj. 19. Marburg.

Keserüi (Dajka) János levele. Válaszol a Molnár levelére s Molnár házáról és butorairól ír.

Adjon Isten Kegyelmednek jó egészséget és hasznos munkát etc.

Hogy Kegyelmed kiválképpen való leveleivel méltóztat meglátogatni, felette igen örölöm, noha nem az én mivoltom érdemli, hanem az Kegyelmed böcsöletes embersége, az ki még az méltatlanoknak is tisztességet szokott tenni, inditja arra Kegyelmedet.

Az Kegyelmed jó tanácsadását az papyrosvétel felől köszönöm és az szerént cselekedem, noha az mediana vastagabb volna, mert tudom Kegyelmednek is szüntelen való munkáját, az melynek megszerzésére nem érkezhetik Kegyelmed hátramaradása nélkül, arra azért gondja ne legyen Kegyelmednek.

Az Apologiában Genius uram ü kegyelme, az mint Kegyelmed igiri, akarnók ha küldené, mert immár egynihány barátom kérdette tűlem, ha vagyon, akarván tülem kérni ususra s kiválképpen penig egy magister, az kit Crociusnak neveznek, ez énnékem commensalisom; mert, hogy Kegyelmed jól megértse, az asztalnak, az melyen Kegyelmed ithon létében éltem, az árát költségemhez képest neheztelvén, más asztalt kerestem, az melytul fizetek egy francofurtumi forintot, az gazdánk lakik az városon kivül, a hidon tul levő hostaczban. Ez megnevezett mester igen tudós (ne talán Kegyelmed is jól ismeri), annakokáért örömest társalkodom vele. Az cseh Acontius Miklós deák is asztalos társom egy nihány több csehekkel. Ha mikor azért Kegyelmednek irásra való alkolmatosság adatik, egy szóval köszöntse Kegyelmed az mestert, mert gyakorta emlegetem Kegyelmedet előtte.

Az mi nézi az Kegyelmed házát és házában levő portékáját: arra ez ideig szorgalmatos gondot viseltem, ugy annyira, hogy minden fogyatkozás nélkül adtam kezébe Lavaterus uramnak 13 harmadik *(így)* napján Májusnak. Kegyelmed portékájának egyéb hija ninesen, hanem az Ursinus uram kért egy iveg poharocskát ki, ily okkal, hogy mihelt Kegyelmed megjő, mindjárt éppen kezében adja Kegyelmednek; az székekben is kér vala, de én semmiképpen Kegyelmed hire nekül nem adék; annakfelette Szepsi Mihály uram kérte ki az Kegyelmed clomarisát, az melyet bizony igen nehezen adék az magaméval kénálván ütet, de ugyan azt kiváná, hogy ne apadjon, száradjon hijában az tenta; Kegyelmednek minden fogyatkozás nélkül igérte megadni.

Az mi ezután való gondviselését illeti is, nagy örömest cselekeszem, de azt reménlem, hogy az én gondviselésem nekül nem fog szükölködni. Ha az ujonnan beleszállott uramnak dolga valamiben nem tetszenék, tehát Kegyelmednek ezután megirom. Sokan gyakorolják, az mint veszem eszemben, az földei házát, azt itélem, hogy jobb volna, mikor az Kegyelmed könyvei az hordóban volnának, de ez felől másszor talám többet irhatok.

Az Isten igen jó alkalmatosságot mutata az földi urainknak való levélküldésben, mert Cruciger uram és az nagyságos mester uram egy gyalogot fogadtak szinte Vitebergába, az ki szinte Dresdába is megyen és annak ma adtuk kezéhez az leveleket az Kegyelmed könyvecskéjével egyetemben, erre bizták az uraim az ü Vitebergában való pénzeket is és ez, az mint igiri, három hétre, ha Isten békességes uton hordozza, meghozza.

Mostan elébb nem mehetek az irásban, mert igen sötét vagyon, másszor több dolgokról irok Kegyelmednek. Kegyelmedet

alázatosan kérem, énnékem megbocsásson, hogy semmi ujságot nem küldhetek, ha mi lejend ezután oly, az melylyel Kegyelmednek kedvét itélem találni, munkálkodom benne, hogy Kegyelmeddel közöljem. Isten legyen Kegyelmeddel és sok munkájában Kegyelmedet szent lelkével mind vigasztalja s mind igazgassa. Amen.

Költ Marpurgomban 19. Maii 1608.

Keserüi János,

Kegyelmednek szübeli jóakarója, minden időben szolgál etc.

Köszöntse Kegyelmed én nevemmel Lavaterus uramat, ha ilyen méltatlannak köszönetével méltósága meg nem bántatik és Isac s Kelemen [1]) uramat az gazdánkkal Hieronymus urammal egyetemben.

Egy talért küldtünk az Foctövi uram levelében, azért ott keresse Kegyelmed, legyen jó egészségben Kegyelmed.

Külczím: Reverendo ac piissimo viro, domino Alberto Molnar Szenczіensi Ungaro, nunc in typis Hannovianis biblia Ungarica fideliter curanti, domino ac conterraneo suo colendissimo.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLVI.

1608. máj. 22. Schmalkalden.

Wolf Hermann levele Molnárhoz. Tudósítja a fejedelem nehezteléséről, a miért a magyar bibliának tudta nélkül kiadót keresett.

Salutem. Statim ac literas tuas, vir praestantissime, accepi, e vestigio eas illustrissimo nostro principi legendas humiliter obtuli, quas Celsitudo sua perlegit. Quantum autem coniicere potui, mentem Celsitudinis suae non es assecutus, cum enim illustrissimus noster intellexisset non esse huic rei commodum calcographum, ne quicquam huic laudabili instituto deesset, suam chalcographiam ei dicare voluit et ut cum maiore studio hanc bibliorum Ungaricorum editionem pro voto promovere posset, Cassellas, locum et aulae principali vicinum destinavit. Haec mens principis nostri fuit. Verum cum dominus Brederodius fortassis suorum commodum magis respexisse, quam principis intentionem perspexisse videatur, atque hac occasione huic operi tam locum excusionis, quam etiam necessarios sumptus invenerit, illustrissimus noster in eo clementer acquiescens, nec amplius hac de re cogitare videtur.

[1]) Genius Izsák és Duboys Kelemen.

Quin imo cum in hoc arduo negotio promovendo nullam nominis gloriam quaesiverit, omnino non velle videtur, ut alius locus impressionis titulo bibliorum praeponatur, quam is, ubi excusa sunt, nec etiam affectare, ut Celsitudinis suae nomen huic operi addatur, ne fortassis alii minus bene affecti, huius operis promotionem ex arrogantia profectam esse, non dicam cogitare, sed ne suspicare quidem possint. Vale.

Dabantur calamo festinante Schmalcaldiae 22. Maii, anno 1608.

Tuus totus, quem nosti,

Hermannus Wolfius m. p.

Külczím: Praestantissimo ac reverendo domino Alberto Molnar Ungaro, sacrosanctae theologiae candidato, suo amico singulari.

Molnár jegyzete: Redditae sunt 17. Junii 1608.

(Eredetije a m. tud Akadémia gyüjteményében.)

CLVII.

1608. [Marburg.]

Hartmann János memorialeja Molnár részére.

Salutem. Carminis illustrissimi nostri mitto adhuc exemplaria aliquot.

Ceterum excludor tempore, quominus et huius tabellarii opera uti queam, itaque rogo, ut in tuis

1. ad dominum Keplerum ipsi officia mea cum salute meo nomine offeras ac petas, ut si quae de novo cometa hactenus apparente habeat,[1]) tempestive rei literariae communicet;

2. ad dominum Remum vero idem facies, quod officiose et inserviendi promptitudinis ratio requirit.

Ubi vero Francfurtum iveris, id, quaeso, priusquam abeas, fac, ut sciam. Sunt enim quaedam ibi mihi expedienda, quae per te rectissime potero expedire. Vale.

Tuus *J. Hartmannus d. m. p.*

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében).

---

[1]) Valószinű, hogy az 1607. október 26-án feltünt üstökösről van szó, melynek pályáját Bessel számította ki. V. ö. Kepleri Opera. Ed. Frisch VIII. 775. lap és Darvai, Üstökösök és meteorok 250 lap.

CLVIII.

1608. [Marburg.]

Christiander András [1]) levele. Kéri Molnárt, hogy levelét Remnek küldje el.

Cum crastina, Deo dante, luce, ornatissime et doctissime domine Molnare, Francofurtum abire cogites, mitto tibi fasciculum literarum, domino doctori Georgio Remo inscriptum, quem cum scies, quanto cum desiderio exspectet, amanter rogo, ut eum Francofurto recta Norimbergam transmittas et diligenter procures, ut ibi recte ei tradatur. Si forsan etiam cursori, vel tabellario unum vel alterum patzionem honorarii loco dederis, illud qualecunque fuerit, tibi libenter refundam. Et si qua in re tibi vicissim gratificari potero, non deerit tibi qualiscunque opella mea.

Hisce tibi felix iter et feliciorem ad nos reditum opto.

Bene vale et salve.

Andreas Christiander.

(Eredetije külczím nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében).

CLIX.

1608. jun. 1. Nürnberg.

Rem György levele Molnárhoz. Örül, hogy levelével megczáfolta azt a hirt, mely halálát hozta; megkapta a magyar biblia mutatványivét; politikai hirekről, Cunóról és Rittershausenről ír.

S. P. Post trimestre silentium tuum, quod quam aegre tulerim, dici nequit, adveniunt tuae mihi 28. Aprilis Hanoviae scriptae, vir ornatissime et amicissime domine Alberte, quas qua aviditate exceperim, ipsus cogitare ac coniicere potes. Amor enim, quo te amplector, minime vulgaris, me de rebus tuis anxium reddidit, cum et susurraret fama te ad vitam beatam concessisse. Indolui. Meliora tamen sperabam animi dubius pendens. Hunc scrupulum tantum exemit mihi epistola tua, qua specimen bibliorum Hungaricorum exhibes eique adiunxti literas ad dominum Astalos, Tirnaviensem civem, quas recta Viennum per amicos misi eique dem Asztalos scripsi, uti iussisti.

---

[1]) Christiander vagy Christianus András jogdoktor s hessen-kasseli tanácsos szül. 1545-ben Königsbergben; meghalt 1609. szept. 26. Marburgban. E kelet nélküli levelét, miként az előtte levőt, meghagytuk azon a helyen, a hol az eredeti levélgyüjteményben áll.

Te in gratia apud Deum et illustrissimum principem esse gaudeo hancque sortem gratulor. Pergas benedicente Domini spiritu bono in opere laudatissimo.

Ego mense Martio et Aprili comitiis Ratisponae interfui eaque occasione dominum Donaverum allocutus sum, qui (ut solet) occupatissimus fuit. Tui mentio facta honorifica. Sed nolo, oneres tuis Donaverum: si dominus Astalos mihi certum hominem nominaverit Viennae, qui accipiat meas tuasque, sat est.

In Bohemia turbae sunt turbide turbantes, de quîs plurima haberem, sed quae non sat tuto calamum loqui.[1]) Dominus pacis dirigat eorum consilia, qui ad clavum sedent. Cor regis in

---

[1]) Rem folyton figyelemmel kisérte a magyarországi s ausztriai eseményeket s levelei legtöbbjében találunk ehhez hasonló hireket. Mutatványul közlünk nehányat a stuttgarti kir. könyvtár levélgyüjteményéből: »Ungaria Evangalicae homiliae — irja Rittershausennek 1608. szept. 3-án — habentur libere: Austriaci nondum a Matthia impetravere;« decz. 16-án: »Circumferuntur Oratio habita in coronatione regis Hungariae Matthiae II. a Bergero dicta. Narrant iam taedio captos Pannonios: Mira gens, si ita est«; 1610. február 22-én: »In Ungaria aliquid moliti sunt Forgatz cardinalis et consortes οἱ ὁμόπνευστοι contra Maiestatem: sed emanavit paulo ante executionem. Dolendum est, domum Austriacam tam penitus τετυφλωμένην εἶναι« stb. Európa minden részében lakó barátai és ismerősei hiven értesitették őt a napi eseményekről. Különösen a göttingai kir. egyetemi könyvtár három levélgyüjteményében vannak sok érdekes levelek, melyekben a magyarországi események is feltünően gyakran fordulnak elő. 1619. decz. 31-én pl. a következőket irja Waser Gáspár Zürichből: »Transylvani principis in asserenda regni Ungariae corona cunctationem miror. Caesar Pompejum aiebat morâ relaxasse divinum afflatum animorum atque impetum suorum militum: sic vereor hic multorum Ungariae procerum animum ne relaxet. Superiori mense Septembri inaugurationis eius rumor omnium passim animos occuparat. Quod dilatum hactenus atque in Bohemiae regem etiamnum transferendum cum bono publico coniunctum sit, necne, valde ambigo. Novum enim ac iuvenem regem utriusque regni administratione fatigari, tum etiam foedere et amicitia coniunctos cumulandis auxiliis magnopere gravari, res plena periculi est. Sed quo pacto, inquies, Ungariae regnum Transylvano inaugurato ab immanissimi Turcarum Imp. vi ac potentia tutum praestari posse arbitramur. Nulla sane commodiore ratione, quam Ungariae, Bohemiae Austriaeque arctissima confoederatione. At harum provinciarum totis viribus nihil hactenus adversus Turcarum rabiem effectum? Fateor: neque etiam fieri potuit, ut contra hunc hostem praevalerent reges Christiani pontificiae idololatriae summe addicti, ad quam vindicandam severissimeque puniendam Deus ipse, ut nosti, Saracenos primum, post Turcas ab extremo mundi excitos in hunc usque diem constanter adeo roboravit, ut vulgatissima quoque illa iuris gentium regula: Nullum violentum diuturnum ob foedam Christianorum apostasiam officium suum trecentis amplius annis in hoc Turcico crudelissimo omnium hoste perdere omnino debuerit. Nunc vero invalescente per Dei benignitatem singularem orthodoxa reformataque religione, longe aliter ac fidenter meliora sperabimus, brevi nimirum fore, ut nonmodo Transylvani principis, sive Friderici regis virtute atque huic voluntarie opem ferentium armis ex Europa tandem eiiciantur barbari, verum etiam illi ipsi a Venetis adversus pontificis tyrannidem aliquando evocati, perdomita Italia, magnum illud spiritualis Babyloniae scortum toti mundo deridendum propinent finemque potentiae Antichristianae imponant.« 1619. decz. 27-én Noesler György ezeket irja Altdorfból: »De coronato Bethl. Gabriele in regem Hungariae nondum inaudiveram,

manu Dei. Loiolitae suas partes egregie agunt, qui non nisi in turbido piscari didicêre.

Domino doctori Cunoni salutem dixi: exspectat is suo tempore impensam in vecturam supellectilis tuae factam. Valemus omnes et inter hos dominus doctor Rittershusius, cui tuas curavi probe. Vocatus is fuit a senatu Brunswicensi ad suscipiendum sindicatum urbis, at quia istic turbae sunt, non placet viro placidissimi ingenii sese immersare tantis fluctibus. Manet ergo accessione luculenta stipendii facta. Quaeso, memora, measne acceperis 3. Maii scriptas, quas domino secretario Taurello tibi perferendas tradidi. Vale et salve et has a vicino meo domino

---

favebat autem fama Palatino regi Bohemiae.« 1621. szept. 28-án szintén Waser levelében: »Perterruerat nos nuncius de obitu Bethleni, quem nunc ordinaria nova in dubium revocant.« Egy névtelen levél (»quem nosti« aláírással) 1622. májusból: »De rebus Hungaricis nihil, quod affirmare ego pro vero ausim. Scribunt nonnulli Marchionem in procinctu esse cum aliquot millibus, variae conflagis, alii Vezirium Magnum esse apud Gabrielem, agi consilia de summa rei, praesertim militaris; alii alia commemorant, quidam ex Hungaria venientes, nihil se hostile aut adversum scire adserunt. Credibile adeo, si ad arma res vergant, celari tamdiu non posse.« Ugyanattól 1623. okt. 8-áról: »Barbarus ille Bethlenus Augustissimi Caesaris regni Hungarici loca invasit, cum magna militum vi, duo, ni plura castra atque oppida occupavit vimque porro minatur et impetum. De hac re pagellae istae inclusae te docebunt plusculum.« N. A. W. (Waser) 1623. decz. 27-én kelt levelében: »Pactae erant inter Caesarem et Gabrielem induciae ad Calendas usque Martias. Sed discedente ex Moravia et limitanea Hungaria Gabriele, Esterhasius ultima agmina, quae maximam partem Turcis constabat, adoritur, caedit, profligat. Ex eo Bethlenus ad pristinas furias versusque Moraviam conversus, aliquot turmas Caesareanorum trucidasse porroque saeviendo pergere dicitur. Quocirca delectus novarum copiarum hinc inde instituentur.« Ugyanaz név nélkül 1624. jan. 16-áról: »Publica si me quaeras, nihil aliud habeo, nisi de induciis inter Caesarem et Gabrielem ruptis. Ac ipse Bethlenus in Moraviam denuo irrupisse dicitur ibique Cosacorum, qui ad 6000 imperatori militatum iverant, turmas haud paucas cecidisse, profligasse. Miles itaque Silesius recens collectus, in auxilium armatur, propediem emittendus.« U. a. 1624. ápr. 19-én kelt levelében: »De Jano Georgio Marchione Brandenburgico vagatur magis magisque rumor, verus, fictus; eum Leutschoviae diem fatalem in Scepusio, ante 5 circiter hebdomadas obiisse, magna animi constantia, maiori fiducia in Dei misericordia, cuius calidissimum amorem verbis longe suavissimis prae se tulerit. Cumque ex divo Joanne caput VI. Evangelicum sibi praelegi ab anagnosta iussisset et dulcem quandam Davidis odam, ad Gaudimeli numeros Musicos cum adstitibus accinuisset, donatis prius amicis et familiaribus, nonnullis quoque ultimae voluntatis ergo dictatis, iam-iam extremum vitae suae stillicidium elabi, iam sese, qui miserabilis quibusdam visus hactenus fuerit, longe ditissimum esse; iam laetari se, quod de sese adversarii triumphent, dixisse ferunt; pauloque post in alterum latus conversum placide admodum exspirasse. Haec post multos alios prope uniformes autores, nudius tertius hic retulit civis quidam Cassoviensis, qui cum aliis mercatoribus Lipsiam ad nundinas profectus, adserere non dubitavit se non modo morienti adstitisse, ultima verba excepisse, sed humeris quoque suis, cum corpus Leutschovia deduceretur Cassoviam, ibidem portasse cum aliis baiulis illic in crypta quadam praecipui templi depositum. Factum hoc autoritate Gabrielis, qui non modo relictam eius supellectilem studiose obsignarit, filii unici pupilli bono, cui se patrem alterum promiserit, sed

Georgio Burcardo cape. Saluta, quaeso, clarissimum et excellentissimum virum dominum doctorem de Boter, consiliarium Hanoviensem ex me amanter, quem salvum, incolumem domum rediisse spero. Iterum vale.

Calendas Junii 1608.

Tuus ille ex fide prisca

G. Remus.

Külczím: Praestantissimo virtute, pietate ac doctrina viro, domino Alberto Molnari theologiae candidato, amico imprimis colendo et amando. Hanaw. Bei Herrn Rudolpho Lavatero rectore der Schulen doselbst zu erfragen.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLX.

[1608.] jun. 16. Marburg.

Levél Molnárhoz. A névtelen levélíró irodalmi terveiről értesíti s válaszol levelére.

S. I. C. O te mei memorem, praestantissime domine Molnar, amicorum amicissime, me vero ipsa Lethe obliviosiorem! Non negligentia ulla tua, sed supinitate quadam mea factum est, quod titulos librorum concreditorum non exhibuerim. Ex quo factum, ut interea temporis quosdam Herbornam transmiserim, quosdam Heidelbergam et vel unicum penes me reser-

---

pompae quoque funerali, ex Scepusio ductae, longo spatio, Cassovia, insigni splendore obviam processerit, exsequias cum magno Magnatum numero cohonestaverit. Haec ita amplissimis verbis narrata nonnulli tamen in dubium vocant, quasi haec Marchio comminiscatur, ut sparso hoc rumore, se pro mortuo habito, ipse tanto tutius, quod instituerit, in Germaniam iter conficere queat. Quidquid sit, nobis utile est votum pacis commodusque usus eorum, qui securam pacem accurant. Talis Bethlenus esse non creditur, quem exercitum varium conflare aiunt, ut augustissimo Caesari, a quo militares copiae haud exiguae colliguntur, opponere se possit: postquam omnis pene spes ineundae pacis decollaverit, arduis admodum conditionibus Gabriele postulante. Solent difficilima, solent iniquissima petere, qui abs re, quae controvertitur, abhorrent.« U. a. 1625. jan. 25-ikéről: »De Polonicis comitiis nihil adhuc certi, sed nec de Bethlen, qui copias etiamnum alere dicitur, satis numerosas, incertum, qua fini.« U. a. egy datum nélküli levelében: »Transactio pacis cum Turca lento procedit gradu, incertum, an Barbarorum versipelli cunctatione, an Bethleni astutia et machinis, quem aliquid Batavis, multum etiam Venetis daturum arbitrantur.« Ugyanott több levél van titkos (szám-) jegyekkel és álnevekkel, melyek magyarországi eseményekkel is foglalkoznak. Bethlen »Sejanus«, Frigyes pfalzi választó »Nicolaus« a magyar követ »Cantor Hermeticus« stb. néven szerepelnek benne. E levélgyüjtemények közül két kötetnek kötése is érdekes annyiban, hogy a kötéshez két, a XV. század végéről vagy a XVI. sz. elejéről származó szláv kézirati chorale lett felhasználva. Az egyiken levő adventi ének kezdete: »Ay čzas wzattny przissel wňež Pan slawy wyssel. k spasenÿ lidskemu. ke cti lidu swemu. aby ho dobyl, zhrdla d'ablu zlemu.« stb.

varim, eum tamen, quem si eruditorum hominum non dignatur lux, attamen infirmioris plebeculae non reprobatura videtur simplicitas, cuius idcirco titulum insero et pro nostra necessitudine te rogo eius commendandi apud clarissimum dominum Lavaterum occasionem perquirere velis. Praxin Politicam magnifici domini Bergeri frustra Heidelbergam ad Scultetum misi, siquidem nunc abest, itaque allaboro, qua ratione aliam ingrediar viam. Scito autem ipsum *ἀντόγραφον* nondum esse penes me, verum penes autorem nobilissimum, a quo prima occasione exspecto et tum non differam cum titulo vitulum ipsum ad vos ami(cos) dare. Herbornam transmisi tractatulum de imaginibus ad dominum Corvinum, necdum responsum ab eo habeo, quî velit acceptare. Quantum vero ad hanc concordiae formulam, expetit autor festinationem et exemplarium aliquot saltem copiam habend(am). Scriptum ipsum (in 4°) complet 200 paginarum. Ceterum valde mihi gratulor nomen meum excellentissimo domino Lavatero innotuisse. Nam cum penes me sint aliquot manuscripta volumina, quorum quaedam fortassis sapient etiam demorsos ungues, de iis cumprimis cum domino Lavatero communicare animus est, tu velis mei memoriam apud animum eius deponere studio habere.

Doleo vero et dolorem non mediocrem doleo, quod mihi literae tuae non paulum citius exhibitae, ita enim gratificari tibi *ἐκ τοῦ παραχρῆμα* sustinuissem. Hodie Casselam discessit ad illustrissimum dominum principem dominus Hartmannus, itaque demum a reditu eum salutare potero tua causa. Faciam autem tanto diligentius et apud dominum Goclenium in statu et domini Filitzki. Ecce adest, qui responsum exigit. Non possum plura. Et me, quod facis, ama et omnibus bene commenda.

Marpurgi 16. Junii.

Salutem ex me quam officiosissimam clarissimo domino Lavatero, ad quem salutigerulas mittere nunc non licuit.

Tui studiosissimus.[1]

Külczím: Clarissimo eruditissimoque viro, domino Alberto Molnar, Hannoviae nunc divinanti domino et amico meo certissimo. Hanaw.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXI.

1608. jun. 19. [Marburg.]

Lavater Gáspár levele Molnárhoz. Értesíti, hogy várták eljövetelét s a lakásán hátrahagyott könyvekről ír.

Vir praestantissime domine et amice colende. Salutem plurimam. Non possum non humanitatis tuae memor, aliquid

[1] A levél azon része, melyen a névaláírás volt, leszakítva.

etiam in summa argumenti inopia ad te literarum dare, atque hac ratione tuas doctissimas utique et singularis humanitatis sale conditas provocare. Importuno itaque mihi ignosces et tibi undis negotiorum, ne pelago dicam, exposito obstrepenti hoc, quae tua humanitas, condonabis. Spes nos tenebat hactenus te ad nos aliquantulum excursurum, cum illustrissimus huc aulam suam transtulerit ad tempus, sed nec dominum Albertum, toties tamquam avide desideratum vidimus, nec ipsius, quas altero ab ipso loco habemus, literas, immo ne literam quidem accepimus. Malui itaque impudens eius, quem praesentem habere (corpus si spectem) non possum, humanitatem per literas regustare, quam tacendo eadem carere. Scire aveo, quis rerum vestrarum sit status, quî opus tua diligentia et studio prelis subiectum succedat et quando tandem aliquando ad nos, (ubi vix decimus quisque est, qui tuum adventum non desideret) sis rediturus. Hic per Dei gratiam omnia sunt salva. Academiam magis ac magis florituram speramus et confidimus, praesertim cum illustrissimus nihil eorum intermittat, quae suum erga studiosos et literatos clementissimum affectum declarare possunt. Sic praesentes multi alias discessuri detinebuntur, absentes vero huc pertrahentur.

Ursinus (si hoc nomen est) duos libros mihi vestro nomine in 4° reddidit et vicissim unum in 8-vo (quem ad quendam suorum popularium pertinere aiebat) repetiit. Rescribe, quaeso, an recte factum sit. Putabam, cum iam haberet libros quosdam de tuis, nil nocere si, quem suum vel popularis dicebat, petenti concederem. Alias, ni consensum vestrum habuero, non schedam, nedum librum, quisquis tandem sit, mutuo dabo. Cupio igitur hac in parte mihi abs te modum servandum praescribi. Mitto et hasce literas domini popularis vestri, quas iam ante aliquot dies scripsit, cum putarem quondam ad vos hinc abiturum. Sed occasione illa destitutus hucusque rem coactus sum procrastinare. Sat cito, quod satis bene.

Salutant te domini et amici, qui te norunt omnes. Imprimis mei populares et ex his potissimum Hospinianus. Et quia plura iam non licet ob nimiam latoris festinationem, a me quoque plurimum salve et mihi, quod facis, favere perge. Dedi in musaeo tuo, festinatione et sensus et cogitationes disturbante. Ignosce. Die 19. Junii Juliani 1608.

Tuae Humanitatis studiosissimus

Joh. Casparus Lavaterus.

Külczím: Doctissimo et praestantissimo viro, domino Alberto Molnar Ungaro, nupe Hannoviae in edendis bibliis Ungaricis occupatissimo domino et amico suo observando. Hanaw.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXII.

1608. jun. 21. Marburg.

Szepsi Mihály levele. Siderius véleményét közli Molnárral a Károli-féle biblia új kiadása felől s a hajdúkról és Homonnai Bálintról ír.

Adjon Isten Kegyelmednek jó egészséget és elégséget annak a szent opusnak véghez vitelére, melyet Kegyelmed az Isten tisztességének előgyámolitására való szándékából elinditott.

Mivelhogy, tisztelendő uram, az mi tabellariusunk, melyet Witebergában küldöttünk volt, Isten kegyelméből békével megjött ezelőtt negyed nappal és több leveleim között olyat is hozott, mely Magyarországból az dominus Emericus Katona Ujfaluitól, gönczi paedikatortól iratott, ennekfelette az dominus Stephanus Miskolczi barátunk Witebergából megirta az dominus Siderius tanácziát és akaratját az bibliának kinyomtatása felől: akarom kiváltképen ez utolsót Kegyelmeddel közleni és ugyan ad literam az dominus Stephanus Miskolczi leveléből kiirnia, mert azt gondolom, hogy ő kegyelme is formalia verba domini Siderii ad me misit:

»De negotio reverendi viri, domini Alberti Szencii clarissimus et excellentissimus vir, dominus Siderius scribit: Bibliorum Ungaricorum editionem quod attinet, esset quidem ea summe necessaria, sed unde et a quo subsidium tempore illo periculosissimo possit extorqueri, non video. Interim urgeat suum propositum bonus vir, dominus Albertus Szencinus, si potest, si qua in re poterimus illum iuvare, non deerimus officio suo tempore.«

Ez, uram, annak az fő embernek itéleti, nem különböző az dominus Emericusé is. Honnan Kegyelmed megértheti, mit itéljen az ecclesia az Kegyelmed jó igyekezeti és munkája felől, mert én az dominus Siderius itéletit az ecclesia itéletinek tartom. Sőt azt is eszében veszi Kegyelmed, minemü indulattal legyen Kegyelmedhez. Én Kegyelmedet biztatám mindenkor, azaz miolta Kegyelmedhez jutottam, most immár annak az jámbornak beszédiből bizonitom és az én öcsémnek Stephanus Siderius Sixainak leveléből, ki 5. Martii érközött Vitebergában. Azt mondom azért, hogy adjon Isten sok embert, hasonlót Sideriushoz, kit mostan az mi tabellariusunk, melyet Magyarországban kül(d)tünk volt, nagy bánatban hagyott, mert az felesége gyermekszülésben megholt és ő magát is nagy betegségben hatta.

Minemü hireink jöttenek legyen Magyarországból, más barátim megirják, ugy itélöm, Kegyelmednek. Egy szóval nagy, rettenetes, iszonyu háboruság vagyon köztök, az haiuduk uralkodnak, avagy akarnak. Az ország nem szenyvedhetné, ha ellene

állhatna. 10. Aprilis indult meg az tabellarius Kassáról; azt irja az dominus Emericus Kecskeméthi, az kassai mester, hogy az nap ment el Kassa mellett Homonnai Bálint három ezer emberrel az haiduk ellen, más felől is mind Magócsi s mind az nemesség ellenek gyüleköztek, hogy avagy jó conditiokkal lecsendesicziék őket, avagy penig fegyverrel válaszszák meg az dolgot. Micsoda kimeneteli lött mind ez két felől való készületnek, nem tudjuk.

Irták azt is, hogy az elmult esztendőnek novemberében az haiduk közül öt ezeren szemben szállottak volt Pataknál az Báthori Gábor hadával, de ők magok az haiduk az viadalt oztán ellenzötték mondván: Tudjuk, hogy sok jó vitéz legény az Báthori Gábor háta megett, szánnjuk azokat. Et sic discessum fuit. Annakutánna az hayduság 24 ezer volt, az ország hada ellenek 16 ezer, nagy készülettel: de akkor is az eszes istenfélő Homonnai mind eleit vötte az harcznak. Elhittem, hogy most is azon leszen, hogy conflictus ne legyen, mert ő nagyságát kiáltották generalis campestrisnek. Azonban azt irják, hogy valahol az haidut kaphatják, mind pudibas[1]), hol öt százat, hol többet, kevesebbet vágnak le bennek. Mindazátal biztatnak az uraim jó reménséggel. Ezeket az ő magok között való veerontásokat mi az idegenek előtt nem beszéljük, hogy ne tapsoljanak romlásunkon.

De minthogy csak az dominus Siderius itéletit akartam Kegyelmednek értésére adni, ezeknek békét hagyok és elvégezem irásomat.

Az ur Isten szent fiáért csendesitsen le minden zenebonát, háboruságot szegény hazánkban és látogassa meg őtet egyességgel, békességgel, szent nevének dicsőségeért, Amen. Adjon ő felsége Kegyelmednek is, böcsületös jóakaró uram, minden lelki, testi jókat, jó egészséget, csendességet, hogy az mostani munkát hivségesen és boldogul véghez vivén, ennekutánna is az ecclesiának nagy hasznára élhess ez jelen való világon, ez élet után penig az Christussal és az szentekkel az örök dicsőségben uralkodjál.

Marpurgi, 21. Junii.

Szepsi Mihály,
Kegyelmednek jóakaró atyafia.

Külczím: Reverendo ac doctissimo viro, domino Alberto Molnari Pannonio, nunc in officina N. N. Hannoviensi sacri codicis editionem vernaculam fideliter procuranti, domino ac populari exoptatissimo, colendissimo.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

[1]) E szó ez alakban ismeretlen. V. ö. *pudvás:* Czuczor-Fogarasi, M. Ny. Sz. V. köt. 362. l.

CLXIII.

1608. jun. 26. Marburg.

Váradi Farkas Gergely levele. Megköszöni Molnárnak a küldött ajándékot, közli vele Sideriusnak a biblia kiadására buzdító izenetét s a saját egyetemi dissertatiójának czímét.

Salutem utramque etc.

Az irással sietnem kell, ezokáért Kegyelmednek magyar nyelven írok. Legyen hála a jó Istennek, in quo vivimus, movemur et sumus (Act. 17.) és az kitül mindenre való sufficientiank vagyon, hogy immár valamennyire futamodott a prelom! Segitse Isten Kegyelmeteket az többire is, Amen.

Az Kegyelmed szép ajándéka nálunk igen kedves, mert nem cziak magunk veszünk hasznot belőle, hogy olvashatjuk, hanem (a mi nem kicsin dolog), barátinkat is ujobban nagyobb jóakaratra azoknak ajándékozásával inditjuk és hijiuk. Nekem is vadnak jó barátim, kiknek, hogy immár adhatok ujságot, ugyan megvidámodám, ezt gondolván. Annakfelette Witebergabul az tabellariusunk megjutott, de az én levelemet, melyet sok dolog felől (a mint Kegyelmed is tudja) irtam volt a dominus patronusnak, a superattendensnek, semmi választ nem hoztak, mert nem várhotta. Az fölföldrül Siderius uram irta Kegyelmednek, hogy az biblia kinyomtatásban Kegyelmed találjon módot, ha hazánk nem nyujthat segitséget is, melybül Kegyelmed megitélheti, hogy ez az elkezdett szép munka nem leszen Kegyelmednek kárára, sőt nagy tisztességére.

A Kegyelmed levelét szorgalmatosan megadjuk mi magunk Volfius uramnak.

Kegyelmednek egy nagy munkámot irhatom, melyre méltatlan voltomra az ur Isten és az fü emberek vontanak, tudniillik, hogy publice respondeáljak de Deo, essentia et trinitate personarum; az dominus Moltherus praesidial, az sidóbul áll az thesis, melyet ha eddig kinyomtathattunk volna, én is Kegyelmedet vele meglátogatnám, de ez után is megleszen, én nálam is ninczien Kegyelmed elfelejtve, mint én Kegyelmednél.

Ez napokban, talán cziak holnap is kettőnket Kegyelmedhez kiküldjük visitálni és könnyebiteni Kegyelmed maga létén és szomoruságán; ha minyájan mennénk, Kegyelmed ugy cziak etszer vidámithatná meg magát; ha ketten-ketten megyünk, ugy többször.

Uj hireket nem hallhatunk. A patronusom azt irja, hogy haza menjek; még 10. Novembris irta, küldött volt taleros 50. Igen gondolkodom minden felől. Salutant domini populares. Vale feliciter, amice et domine suavissime.

26. Junii, Marpurgi. *Gregorius F. Waradiensis.*

Külczím: Reverendo viro, Alberto Molnar Szenczino et domino et amico honorando.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXIV.

1608. jun. 26. [Marburg.]

Debreczeni Dormány István levele. Hazai hireket közöl Molnárral.

Salutem plurimam dico gratiamque cum omnibus donis coelestibus precatur ac officia paratissima defert.

Reverende domine ac amice ex sincero animi affectu colende, putasti alienum forte meum abs te animum, cum nullas hactenus a me acceperis literas. Id quidem aeque ac ceteri domini mei populares poteram facere, ut a me quoque aliquid acciperes, sed cum alii satis de omnibus scriberent, non sum arbitratus necesse, ut ego quoque scriberem.

Et hoc me non minimum movet, quod pro dono nuper a me misso, quod tamen non est dignum, ut donum appelletur, plusquam satis egisti gratias. Et utinam mihi ea esset facultas, ut meum animum, prouti est, declarare liceret, profecto meo officio in talibus praestandis nunquam deessem. Verum nos gerimus, tanquam peregrinos decet et nostrarum rerum tenuitas permittit.

Nudius tertius popularium Vitebergae degentium et studentium, immo et ex Ungaria partim fautorum nostrorum benignissimorum, partim amicorum quorundam accepimus literas, quibus multa sane tristia et lugubria erant inserta, quibus auditis et lectis, vir pius et Christianus non potest non in lacrimas et fletus prorumpere. Regnat inter magistratus odium, regnat invidia, regnat discordia, regnant et pestifera toxica, arma saeviunt in viscera civium, vivitur ex rapinis. Quem unquam irritavit, aut provocavit Jacobus Zekely, haeres Francisci Dobo in Patak, ut venenum mereretur? Unde factum, ut ante hunc multi heroes hoc malo vitam finirent? Hoc malo hodie comites Valentinus Homonai et Franciscus Magotsi laborare dicuntur. Immensum malorum pelagus! Nunc Haidones caesi, nunc cives profligati dicuntur. Quando tandem finis? Deus ter clementissimus, potentissimus et sapientissimus vertat omnia in melius. Scriptum est ab amicis, ex incerto tamen rumore Jaurinum a Turcis dolo occupatum, quod si ita est, malum patriae nostrae duplicatum, imo multiplicatum omnibus erit manifestum. Utinam laeta et non tristia scriberemus! Plerique popularium Vitebergam relicturi sunt, si sumptibus amplioribus instruantur. Sunt et alii quidam ex Ungaria in exspectatione, qui si venerint, certius de omnibus patriae rebus edocebimur. Pauca de Matthia et imperatore habemus. Ille dicitur prope Pragam castra posuisse, hic quoque collectum dicitur habere numerosum exercitum, ita, ut res ad conflictum brevi ventura iudicetur. Saxo quoque magnam militum copiam conscripsisse dicitur et a nostro Lantgravio milites

petere, ut mihi audire contigit, fertur. Franciscus Klein, gener domini Goeddaei, sequentis septimanae feria prima promovebitur in doctorem utriusque iuris, quod illi Deus bene vertat. Vale feliciter et saluta, qui nobis bene cupiunt.

Hae literae nuper erant mittendae, verum per incuriam quandam tunc neglectae iam oportune per hunc vestrum tabellarium, ut opinor, exhibebuntur. Ago gratias pro donis recens missis, tum meo, tum dominorum popularium nomine. Advenit quidam, qui crastino die una cum genere domini Goeddaei promovebitur in doctorem. Vale feliciter.

26. Junii, anno 1608.

Stephanus D. Debrecinus,

Reverentiae vestrae amans et servire cupidus, m. p.

Külczím: Reverendo ac doctissimo domino Alberto Molnar Zemcziensi, Hannoviae commoranti etc. domino et amico unice colendo. Marpurgo 21. Julii anno 1608. *U. o.* Salutant officiose reverendam Dominationem omnes populares.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXV.

1608. jul. 10. Marburg.

Lavater Gáspár levele. Értesíti, hogy levelét Wolfhoz Casselbe küldte.

Raptim. S. P. Amor erga te meus facit, praestantissime vir, domine et amice colende, ut licet nil prorsus te dignum habeam, quod scribam, tamen te non possim non meis compellare; facit, inquam, tua humanitas, ut nil verear te etiam gravissimis distentum interpellare et molestare. Has itaque meas, etsi ineptas et insultas, amoris tamen testes benigne accipies, respiciens animum, qui me ad scribendum impulit.

Quis status sit vestrae patriae (quam honoris causa nomino), spero dominos sympatriotas tuos, postubi ad nos reversi fuerint, mutuo colloquio vestro edoctos, nos quoque de tota vestra, ut et Bohemorum causa, quam lubricam esse intelligo, edocturos.

Quis rerum nostrarum, ut et academiae sit status, non est. ut multis scribam, ne magno, quod nullo labore fieri potest. fecisse videar. Omnia enim ex dominis popularibus (quibus salvum, ut et tibi, ad nos reditum imitus et ex animo precor) plene et plane cognosces.

Illustrissimum nostrum in vicinia vestra iam esse et ad exiguum tempus mansurum, sine dubio intellexisti iamiam. Literas vestras Casellas ad dominum doctorem Wolphium misi per nobilem nostrum popularem Curionem, quamquam diu dubitarem,

quid agendum esset, cum huc venturum crederent ipsum dominum Wolphium. Quod si qua in re imposterum tibi inservire possum, habebis me semper promptissimum, ni in optima voluntate facultas mihi desit.

Sed pluribus te fatigare nec volo, nec possum. Tu itaque, vir clarissime, nos de omnibus per populares tuos mihi honorandos edoce, ab omnibus amicis plurimum salutatus vale et Lavatherum tuum, Hungarorum studiosissimum favore et amore prosequi, ut prosequeris, perge.

Dedi raptim die 10. Julii Juliani 1608.

Tui studiosissimus

Johannes Casparus Lavatherus.

Külczím: Clarissimo viro, domino Alberto Molnar Szenziensi Ungaro, nunc Hanoviae versanti, domino et amico plurimum honorando.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXVI.

[1608.] Marburg.

Lavater Gáspár levele Molnárhoz. Értesíti, hogy ajánlólevelének nagy hasznát vette.

Raptim. Tuas, vir praestantissime domine et amice colende, meae fidei concreditas dominis popularibus tuis tradidi. Habes itaque ipsorum responsum per praesentium latorem. Simul etiam gratias ago, ut par est, maxumas, quod me indignum forsitan ipsis tuis dominis popularibus de meliori, quod aiunt, nota commendasti. Tantum enim ponderis apud ipsos habuit, ut suam mihi quam liberalissime offerrent amicitiam, nullo certe modo contemnendam. Enitar semper, quantum in me erit, ut tum tibi pro ista humanitate, tum dominis popularibus pro benevolentia aliquo observantiae singularis genere satisfaciam. Dominum doctorem Hartmannum domi offendere non potui, ita ut tuas nondum reddiderim, reddam tamen ea fide, qua mihi sunt concreditae, nil dubitans, quin et illae, quod ad me attinet, plurimum sint valiturae. Si responderit, mittam per clarissimum dominum d. Schillerum. Plura iam nequeo. Tu interim, vir clarissime, mihi favere, quod facis, perge et plurimum a popularibus meis salutatus vale.

Dedi Marpurgi animo alia cogitante. Ignosces.

Tuae Excellentiae studiosissimus

Johannes Casparus Lavaterus.

Külczím: Doctrina et pietate insigni viro, domino Alberto Molnar, domino et amico suo aeternum honorando. Hanauw.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXVII.

1608. jul. 17. Tarczal.

Miskolczi Pásztor István levele Molnárhoz. Zsoltárfordítása és a magyar biblia felöl kérdezösködik; értesíti, hogy Sideriusnál és Békésinél közbenjárt érdekében s politikai hireket közöl vele.

Gratiam et pacem Salvatoris felicemque rerum tuarum successum precor.

Secundo iam ad te scribo, dubius num priores meas Witeberga acceperis, quod nihil responderis. Occasio tibi imposterum ad me scribendi deerit nunquam, nisi penitus mei oblitus sis. Nescis quanto desiderio flagrem sacerrimum Psalterii tui foetum videre. Si iam lucem vidit, fac, videam, illud idem de Ungaricis bibliis dictum puta. Quod si hoc nondum auspicatus es, autor sim, ut in eadem forma edas, qua vulgaris bibliorum codex, qui sub nomine Pagnini in maiori quarto circumfertur: cogitare enim debebis oculos nostros sensim priorem vigorem amittere.

Coram domino Siderio et patrono tuo Cassoviensi Bekesii de te saepe multa sum locutus, palpum non obtrudam, te de meliori nota commendare nunquam desistam, etiamsi rumpatur invidia. Obiicio multis zoilis tuis Calepinum tuum Ungarico-Latinum, pluribus Psalterium et hoc certe argumentum tui honesti nominis ita clarum est, ut vulgorum scommate fuscari nequeat. Si quid mihi miseris, Heidelbergam Andreae Rettegio, aut Michaeli Dobrai, aut Witebergam Stephano Miscolcino transmittas: accipies aequum pretium, dum modo operam des, ne frustra petam.

Adhuc me Tarczal habet et fors propediem, si Deo visum fuerit, carceri matrimonii me tradam. Dominus Stephanus Szent-Andrási dioeceseos Abauyvariensis senior plurimum tibi favet, est pastor noster. Cogites aliquando de domuitione, aut reditione, nunc nunc, si quando alias, talium opera patria nostra egere plurimum. Rector Patachinus Moses Vasarheliy diem suum pridem obiit, nullus illi suffectus est.

Patria nostra post Haidonum tragoedias respirare incipit, speramus pacem, aut certe halcyonia. Nativo sermone Witebergam ad populares ne scribe, sunt enim quidam (proh dementiam!), qui ruditati tuae adhibuerunt illud factum. Quid miri, sunt ipsissimi Ungari illi, et vix domo egressi. Aliter nos et qui nobis similes, de te.

Cassoviae mox comitia celebrabuntur regni. Fama est, Magocium generalem, Homonnaeum palatinum futurum. Faxit Deus, quod ad sui nominis gloriam vergat. Cassoviae iam schola Ungarorum aperta est, cui optimus iuvenis Emericus Kecskeméti praeest. Vide providentiam Dei.

Dominum Goclenium, si adhuc superest, meo nomine saluta, qui apud dominum Calvinum nomine Ungari baronis convivio ipsum exceperat. De statu academiae vestrae, Heidelbergensi quoque ad me copiose scribas, itidem de principe Palatino et sidere Germaniae, Mauritio vestro. Haec raptim crepusculo vespertino 17. Julii Tartzalini 1608. Vale et mox rescribe.

Amicus ex voto et frater

Stephanus P. Miscolcinus,
scholae Tarczalinae rector.

Külczím: Praestantissimo viro, domino Alberto Molnar Szenciensi Ungaro, nunc in celeberrima Marpurgensi academia pietatis literarum cultori fervidissimo, amico, fratri in Christo Jesu honorando. Más kézzel: Hanau, bey Herrn Wilhelmo Antonio nachzufragen.

Molnár jegyzete: Redditae sunt 21. Octobris 1608. Marpurg.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXVIII.

1608 jul. 19. Nürnberg.

Rem György levele Molnárhoz. Magasztalja lankadatlan buzgóságát a magyar biblia kiadása érdekében s politikai hirekről értesíti.

S. P. Quas 14. Junii ad me exarasti, cum in Schemuelis libri primi capitibus postremis te esse scriberes, vir reverende et doctissime domine Molnar, heri accepi. Domino doctori Cunoni et domino Burcardo suae sunt redditae.

O te infractum laboribus sanctissimis, quos pro ecclesia patria sustines, sudores plusquam Herculanos et aerumnabiles, praesertim per hocce calores, qui nos hic urunt et excruciant, te devorare, exantlare et tandem contemnere ipso usu dixero. Lucebunt ceu aetherius sol, qui multos docent ad iustitiam, teste Daniele et praemiis exornabuntur agonotheta domino. Sospitet hic te et secundet labores tuos. Pro votis tuis ad Deum gratias ago, commendatum autem me tibi esse volo, uti me precibus ad Jehovam iuves. Alacris pergas et strenue ad metam currendo desudes.

Plena, solida, firma pax et libertas est religionis in tua Pannonia. Comitia Possonii celebrabuntur ad Septembres, quibus corona insignietur Matthias II. rex Ungariae, archidux Austriae, marchio Moraviae ὄντως talis. Caesar nudos ad vitae dies servabit titulos.

Silesii evangelio addicti adhuc vexantur. Aula Caesaris insidetur illis, a quibus ante. Bohemia mire et misere exhausta est, neque enim barbarus miles mortalibus, neque brutis pepercit, non locis sacris, arcibus baronum, oppidibus, pagis. O saevitiem! Sed Viennae victor Matthias splendidissime templum sancti

Stephani ingressus 30 tibicinibus et symphoniacis innumeris adtinentibus, plebe adclamante. Sperant enim omnes libertatis factae religionis fructum percepturos se uberrimos. Utinam spes non decollet![1])

Dominus Astalos nil dum respondit quidquam. Si miserit libellos vel literas, faxo ocius habeas. Amo te et provectum cupio laborem tuum. Dominum Godefridum Jungermannum, iuvenem longe eruditissimum, ex me saluta amanter; eum, si licuisset, adiuvissem. Dominus doctor Rittershusius de socia curarum vitaeque comite individua sibi prospiciet brevi, uti speramus. At dominus doctor Scipio ex morte Alberici, summo in luctu agit. Clarissimum dominum Petrum de Poter ex me officiose velim salutes. Ferunt dissidia seu fribuscula[2]) esse inter dominos illustrissimos comites Hanoviae fratres. Quae occasiones, quae causae sint novorum litigiorum, expone, quaeso. Pacem habere, colere cum omnibus *εἰ δυνατὸν*, iubet apostolus.

Ceterum ubi pax Belgica? Ubi? Evanuit, fumos venditantibus Spinola et fraterculo nudipode, digni forent, qui fumo pereant, me iudice. Vale et salve, vir praestantissime, ecclesiae columen et lumen Ungaricae et Remum, si meretur, amare perge. Norimbergae 19. Julii die 1608.

Tuus totus ex prisca fide *G. Remus.*

Külczím: Reverendo, pietate ac doctrina rerumque usu ac variarum linguarum viro praestantissimo, domino Alberto Molnar Pannonio, sacrosanctae theologiae candidato, amico Pyladeio. Hanoviae.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXIX.

1608. jul. 31. Siegen.

Filiczky János levele Molnárhoz. Köszöni a küldött Apologiát s viszonzásul ő is egy könyvet küld; tanítványaival együtt várja Marburgba jövetelét.

Salutem cum benedictione divina plurimam. Grata mihi fuit ecclesiarum patriae nostrae Apologia ideoque gratias tibi et ago et habeo maximas rogoque obnixe, ut deinceps quoque, si quid tale de patria nostra vel habueris, vel audieris, haud gravatim ad me perscribas. Tam mihi id erit gratum, quam omnia tua, hoc est, quam quae gratissima. Nunc quo huic benevolae tuae erga me mentis significationi paria faciam, non habeo. Amorem tamen ita tibi sincere amanti servo parem et servabo, dum vitam ille *πάντων δῶτορ ἐάων*. Ne tamen prorsus

[1]) *A lap szélén más kézzel:* Utinam spes non decollet!
[2]) *A lap szélén más kézzel:* fribuscula.

verba tantum tibi mittere aut dare videar, adiungo tenuiculum apparatum epularum theologicarum, quales nempe hoc ex spinoso nostro et male et sero culto agro haberi possunt. Si gustes, beneficium est, si censes, voti summa. Atque ut censeas et quod minus tuo palato satisfaciat, libere et palam admoneas, serio et iterum rogo. Cogito alterum adhuc ante nundinas (si tantum otii fuerit et olusculi domi satis nati) addere missum. Utinam ita meis convivis sapiat omnibus et faciat ad animae salutem, ut ego salvos esse omnes et quam felicissimos cupio.

Nos Marpurgi σὺν θεῷ (ita enim Maecenas noster concedit) hibernaturi et sedem studiorum sumus fixuri. O quam iucundum foret te adesse, tecum amice conversari et consilio tuo in hospitio et mensa nobis commoda deligenda uti! Fietne? Velim duobus verbis, si inter molestissimas istas calcographorum operas vacat, perscribas, tum etiam, utrum biblia Hungarica hoc in mercatu lucem videbunt et num tu Francofurti et apud quem futurus. Mei omnes te amant, te loquuntur, te saepe desiderant et nunc (quoniam ipsi scribere non poterant propter literas ad generosos patronos exaratas) amanter saluant. Mihi crede, corpore tantum a nobis abes, mentibus nostris perpetuo praesens obversaris.

Te velim (si forte animus est patriam revisere), me priusquam discedes, edoceas et si quid de publicis patriae rebus habueris, admisceas. Vale longum publico Hungariae, quam telam feliciter orsus es, bono. Hoc opus hicque labor popularibus omnibus esto!

Sigenae pridie Kalendas Augusti 1608.

Tuus animo et fide prisca

Johannes Filicki Farkasfalvanus.

Külczím: Eruditione et singulari humanitate praestantissimo viro, domino Alberto Molnari Ungaro etc. nunc Hannoviae commoranti, amico meo et conterraneo suavissimo. Bey dem Hern Marnio zu erfragen.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXX.

1608. aug. 1. Siegen.

Báró Hodiegova Przech levele.[1]) *Tudósítja Molnárt a maga és testvérei állapotáról.*

S. P. Diu quidem ad te literas exarare volui, sed non fuit ulla occasio eas transmittendi. Nunc autem, cum audirem studiosum quendam hinc discedentem per Hanoviam iter facturum,

[1]) Báró Hodiegova Przech és három testvére a Filiczky tanítványai voltak. A stuttgarti kir. könyvtárban Rem egyik levelében rájuk vonatkozólag

valde laetatus sum et constrinxi fortiter, ne effugeret, occasionem oblatam. Scias itaque nos salvos hactenus et fuisse et adhuc esse: Deus omnipotens nobis et tibi per totum vitae tempus proroget hoc beneficium et pro sua benignitate, pietate sincera et prudentia magis ac magis in dies coronet. Tibi maximas gratias agimus, quod nos quotiescunque domino praeceptori scripsisti, salutare cum summi amoris significatione dignatus es. O utinam se commoda occasio offerat hunc tuum amorem recompensandi, aut in nobis re ipsa sit, quod merito boni, qualem te semper iudicavimus, ament! Conabimus, adiutore Deo, paulatim nos deputare, dum aetas et tempus prae manibus. Tu fave et ut haec consequamur, nostris tua adiunge vota. Nova nulla apud nos sunt, si autem tu aliqua nova habes, rogo, fac nos certiores. Salutant te omnes fratres mei ex corde. Bene vale.

Datae Sigenae Nassoviorum 1. Augusti, anno 1608.

Przechius l. b. ab Hodd'egova.

Külczím: Praestanti eruditione et integritate viro, domino Alberto Molnaro Scepusio Hungaro, sacrosanctae theologiae studioso, amico suo longe charissimo.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXXI.

1608. aug. 3. Marburg.

Foktői Mihály levele Molnárhoz. A külföldön tanuló magyar deákokról ír s bibliájából előre több példányt rendel meg.

Salutem cum larga Dei maximi optimi benedictione precatur et studia item paratissima defert maxime reverendo et doctissimo domino.

Uram, az munkának utolján való sulyosságának tulajdonitjuk, hogy az Kegyelmed gyakran járó és folyó levelei mostansággal megszüntenek. Mivel azérthogy az dominus Bartholomaeus Genathius neminemő dolgainak véghezvitelére hozzánk jött, semmi bizonyosat Kegyelmed állapatja felől praeter quam, quod belle valeas, nem hozhatott, annak mindnyájan igen örülünk.

Az dominus Gregorius Váradi 22. Augusti indula haza nagy bánattal, tudom szemben volt Kegyelmeddel ott Hanov(iában).

---

a köv. érdekes adatot találtuk: »Marpurgi seditionem in academia moverunt nuper quidam Poloni, castellanorum filii, quorum princeps Alexander nomen habet. Causa fuit mera ambitio, quod sibi Barones Bohemos Hodiegowa praeferri aegre ferrent. Illustrissimum Mauritium Landgravium ferunt plurimum irasci hominum exoticorum typho: Utinamne idem alibi iidem Poloni factitent, conenturve! Si ad vos venerint, cavete diligenter. Amice moneo.« (Rem levele Rittershausenhez 1610. april 10.)

Az witebergai uraim közzül ketten jöttek ide, dominus Stephanus Zikszai, az dominus Siderius atyafia és dominus Petrus Beöszörmeni; öten penig Haydelbergára tértek, Vitebergában négyen maradtak. Tudom mindenik szemben leszen Kegyelmeddel Francofurtumban.

Az bibliánknak végben meneteli felől az dominus Genathius semmi ollyat nem tuda bizonyosan mondani. Én magam most Francofurtban el nem mehetek, hanem az uraimékra bizom dolgaimat. Kegyelmedet kérem mint uramat, barátomat és atyámfiát, hogy az én számomra mintegy hármat, avagy négyet foglaljon, válaszon és vegyen ki. Eggyik közzülök amaz jó papirosu legyen, valami az árra leszen, jó szivvel igazán megadom. Az uraimék is ugyanezen dologra általam igen kérik Kegyelmedet, Kegyelmed azért szeretettel forgolódhatik ebbeli munkánkban, möllyet *(így)* mi is fejenként, mig élünk, igyekezönk Kegyelmeteknek megszolgálni. De ceteris ex ore praesentantium. Éltesse és tartsa jó egészségben az ur Isten Kegyelmedet.

Cursim Marpurgo 3. Augusti 1608.

Nostro nomine salutentur clarissimus dominus Lavaterus, dominus magnificus Brederodius et reliqui pariter.

Vestrarum Dominationum servitor bene favens

Michael P. Foctóinus m. p.

Külczím: Doctissimo conditione et pietate singulari praestantissimo viro, domino Alberto Molnar Sz. etc., domino et amico candido. Marpurgo Hannoviam.

(Eredeti, papirpecséttel, melyen egy halálfejen levő feszület, egy ehhez folyamodó szarvas és több emblematicus alak látható, köv. körirattal: IN TE DOMINE SPERAVI * M. P. F *, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXXII.

1608. aug. 18. Szencz.

Molnár Benedek levele M. Alberthez. Családi és vagyoni állapotáról, testvéreiről, ismeröseiről ír s értesíti, hogy a kért Uj-Testamentumot Asztaloshoz küldte.

Szolgálatom után kivánok Istentől minden testi és lölki jóknak megadását és kegyelmes áldását, békeséges és boldog állapatot.

Mivelhogy azt irod, hogy több három esztendőnél, hogy semmit nem irtam, nem volt módom benne, hogy irhassak, de mivelhogy megtanétottál leveled által, az bécsi Vekelius András által talán imár gyakrabban irhatok Kegyelmednek.

Imár Istennek gondjaviseléséből az nagy sok háboruság után békeséget ad ő felsége, én is netalán gyakortab fölmehetek Bécsben az Vekeliushoz. Jóllehet magam állapatja felől

azért azt irhatom, hogy az nagy háboruságszenvedésben minden járó marháimból kifogyatkoztam, de jó reménségem vagyon az jó Istenben, hogy az békeséget megadván, marhámot is megadja. Noha mind házastársomot egik kicsin fiammal és az atyámmal az földben temettük, mely lett Istennek rendöléséből, nem tehetek róla. Imár több három esztendőnél, hogy csak az Gyurkómmal vagyok, várván Istennek kegyelmit, mert mind házunkot, pinczénket elégeték az gonosz törökök és tatárok, mely helet még nem csinálhatunk mást. Azért az Lukács öcsém az ipával lakik, az kihez házasolt, én penig közönséges jámbor bar(át)imnál lakom egy ideig, mig az Isten jobb állapatra forditja dolgomot ez árva életről.

Továbbá az Szijártó Lukács öcsénk felől azt irhatom, hogy jó állapatra vitte Isten: megyeri predicátor, felesége, lejánya is vagyon.

Im az minemő könyvet kéretel Asztalos András uram által, im általküldöttem Szombatban az novum testamentomot. Azért arra kérlek, hogy küldj egy kicsin magyar bibliát, ha elvégezted.

Kérdezed az Suri Mihály uramot leveledben, hol vagyon? Komjáti predicator, házas embe(r), Taksoni Péter jókai predicator; Csene Péter somorjai predicator; Csatári Gergel uram Óvárra ment, itt nálunk predicala két esztendeig. Az korporisták adig futák az urat, kiveszték közölünk.

Az hugaim felől azt irhatom: Katus és Illona élnek, megadták az könyvet. A mely diccionariumot küldöttél volt, az urnak is megadták, hanem arra kérlek, az Gyurkómnak is küldj valami ujságot, had tanoljon belőle.

Isten tartsa és áldja meg Kegyelmedet minden jóakaróiddal egyetembön.

Datum Szenpchini decimo octavo Augusti, anno 1608.

Kegyelmednek jóakaró attyafia

Molnár Benedek mpria.

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXXIII.

1608. szept. 4. Nürnberg.

Rem György levele.[1]) *Dicsöíti Molnárt a magyar biblia kiadásában fáradozásáért. Politikai hireket közöl vele s Owen költeményeit küldi neki olvasás végett.*

S. P. Laudantur merito a scriptoribus librorum sacrorum heroes, qui bella domini bellavere, qui opus Domini fecere diligenter, non recedentes per socordiam neque ad dextram,

[1]) Magyar fordítása kihagyásokkal Lichnertől: Pozsonyi ev. főisk. értesítője 1861—2. 4. lap.

nec ad laevam. Laude parili tu, vir pientissime, amice γνησιώτατε, afficiendus mihi videris, qui sacra biblia excolis adcurate et popularibus tuis vernacula legenda lingua das cum brevibus notis, uti legentes facilius intelligant. Laboras in vinea Domini fervidus per hoc tempus, quo Hanoviae fuisti, neque privatam quaeris gloriolam, sed utilitatem ecclesiae Pannonicae, quo illustrissimus et potentissimus princeps, dominus Mauritius Hassiae Landgravius itidem propensissimo inclinat animo ac manu liberalissima mentem Christo devotam declarat. Commodum autem καὶ τῃ τοῦ θεοῦ προνοίᾳ singulari adcidit, biblia te Pannonica elaborare, quod nunc illis eclesiis quies, seu mavis Halcedonia reddita sint, quae ut solida et diuturna fient, deveneror ecclesiae ducem et hyperaspisten dominum Jesum. Constat Pannoniam suis priveligiis, libertati denique pristinae restitutam esse. Redeas nunc, licet, ac officio fungare libere.

In Austria, ubi nunc cardinalis Melinus, sedis apostat. *(sic)* legatus, restitutio homiliarum et homilistarum paulo est periculosior, quod reclamet locusta illa Romanensis.

De rebus nostris habe: Pace nos beneficio domini dei Jehovae perfrui, valere amicos, dominos doctores Rittershusium, dominum Cunonem, Burkartum et reliquos. Altorfina academia floret, ad quem fere in dies adcessio fit maior. De exusto Francofurti orthodoxorum templo hic rumor est, auctor ignoratur. Tu si quid scis, communica.

Porro Owenum Britaniae vatem, alterum Martialem tibi mitto inspiciendum, ubi a laboribus biblicis respirare datur. Suavis est, acutus et argutus est et lectione dignus. Eum mihi Schönfeldius inscripsit. Meo nomine ne ingratus tibi sit, rogo.

A domino Asztalos ne tantillum quidem accepi. Tuas illi redditas nullus dubites. Pacem opto fraternam dominis illustribus comitibus, fratribus comitibus Hannoviae. Salutem nuncio officiosissimam clarissimo viro domino doctori Petro Pottero, domino Bottio, domino Lavatero rectori, illis consiliariis: domino Gothfredo Jungermanno, cui significabis ante mensem apud me fuisse dominum Wolfgangum Heberum, Pollucis editorem, qui Hesiodum paret et Leges Georgicas.

Vale tu, vir θεοφιλέστατε, dominus Jesus te, me conservet salvum, incolumem. Amen, amen. Respondere poteris commode per Kilsnerum, nostrum bibliopolam, qui intererit panegyri Francofurtensi. Eum illic quaeras. Vale.

Norimbergae pridie Nonas Septembris 1608.

Tuus ὁλοχαρδίος

G. Remus.

Külczím: Viro reverendo, doctrina, pietate ac virtute ornatissimo domino Alberto Molnari Pannonio, sacrosanctae theologiae candidato domino et amico colendo. Hanaw.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXXIV.

1608. szept. 8. Altdorf.

Rittershausen Konrád levele. A magyar bibliafordításról s a Molnár további szándékáról kérdezösködik.

S. P. D. Ignosce mihi, quaeso te, ornatissime et amicissime mi domine Alberte Molnare, ignosce, quod tam et sero et raro et breviter ad tuas prolixae benevolentiae literas respondeo. Fui per aliquot menses et sum etiam nunc solito occupatior. Scito me nunquam non habuisse tuas gratissimas et favere ex animo tuis rebus atque institutis. Imprimis sancto illi operi, cuius ἐργοδιώκτης tu es constitutus. Dico sacra biblia lingua vernacula vestra te curante recusa in Germania. Deus faciat, ut per haec media longe lateque ipsius gloria propagetur tibique pro sanctis conatibus ac studiis aeternam reddat mercedem. Percuperem plura addere, sed ita me Deus amet, non possum per occupationes plurimas, quae me avocant.

Vale et de rebus tuis me subinde fac certiorem. Scribe etiam, annon rebus patriae tuae tranquillioribus reditum pares ad tuos? Nostra vetere loco statuque sunt; viduitatem tolero, ut possum, necdum habeo, quid constitutum de iterando matrimonio. Non vacat tales curas et amicorum cohortationes in animum admittere. Iterum vale et salve, mi carissime domine Alberte et hoc quoque scies dominum Cölerum in sermone, quem mecum hac aestate habuit, tui honorificam fecisse mentionem. Audio nullum ex libris ipsius ita esse vendibilem mercem, ut tuum dictionarium, de quo utrique vestrum gratulor.

Altorfii die 8. Septembris 1608.

Tuus totus *C. Rittershusius d.*

Külczím: Ornatissimo viro, domino Alberto Molnaro Ungaro sacrosanctae theologiae studioso etc. domino et amico meo honorando et cumprimis charo. Jetzt zu Franckfurt oder Hanaw.

(Eredetije persséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXXV.

1608. szept. 15. Nürnberg.

Rem György levele Molnárhoz.[1]) *Az Asztalostól küldött magyar katechismust elküldi neki s hazai hirekről ír.*

S. P. Dolet tam sero, nimirum 10. Septembris Tirnavia ad me scripsisse et misisse hanc Pannonico conscriptam idiomate

[1]) Magyar fordítása némi kihagyásokkal Lichnertől: Pozsonyi ev. főisk. ért. 1861—2. 5. lap.

Catechesin dominum Andream Asztalon *(sic!)*, civem Tirnaviensem, vir reverende et spectatissime domine Alberte Molnar, amice magne et colende. Nam si ante dies 10 vel 8 advenisset, per mercatores sine sumptibus τοῦ χομίστρου tibi transmisissem. Et tabellarius quidem Viennensis, qui has attulit cum Catechesi, $^1/_2$ florenum exegit. Accipe, ut accepi, neque enim munitae, ut debebant, erant literae, aut libellus Catecheticus.

Vale, pluribus enim ante dies quatuordecim tecum egi, ad quas respondebis tuo otio.

Norimbergae 15. Septembris veteri stilo, 1608.

Saluta amicos.

Tuus *Remus.*

In Ungaria aiunt iam conciones sacras haberi libere ac Cassovia expulsos, certe expellendos esse sacrificulos et monachos papisticos, qui quiescere nullo modo in animum inducunt. Coniunctissimi sunt Ungari Austriis, ita quidem, uti coniurasse dicuntur cum proceres, tum urbes evangelium professae, si vitam potius una profusuros, quam non fruantur libertate conscientiarum religionisque orthodoxae professione publica. Dominus confirmet hoc, quidquid est boni zeli. Amen.

Hac in urbe nihil mutavit. Academici Altorfini vivunt et valent ac te salutant.

Archiducem Matthiam designatum Ungariae regem Ungari non ante corona insignient, quam libertatem religionis et privilegia eis iuret. In Transylvania Gabriel quidam Bathorius dominatur, qui neminem religionis nomine periclitari sinit.

Külczím: Reverendo et doctissimo Alberto Molnari, sacrosanctae theologiae candidato, amico colendo. Hanau.

Előbbi téves czímzés lehúzva: Reverendo et praestantissimo viro domino Clementi du Boys, ecclesiae Francofurtensis ministro, domino et amico colendo. Franckfortt bezalt dem botten. Wonhafft an der Maintzergassen.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXXVI.

1608. okt. 4. Nürnberg.

Rem levele Rittershausenhez. A Molnár bibliafordításáról s különböző új könyvekről ír.

S. P. Haudquaquam te, vir clarissime et unice colende mihi, domine compater, tam importune, toties totiesque interpellarem, nî ita cogeret necessitas et ipsum praesens negotium. Quare volens lubens veniam dabis. Heri a nostro Grutero per Kilsnerum mihi literulae, quas vides, redditae sunt tibi curandae.

Hodie Brunswigâ a tabellario Hamburgensi allatae ab Olphio alterae. Quid facerem? Detinerem? nullo modo committendum est, uti vel horam carerẽ te sinam eloquiis adfinis et amicissimi viri? Absit.

Albertus Molnar sua biblia absolvit, promittit mihi exemplar, at illius linguae peritus aeque sum atque Arabicae vel Aethiopicae. Absoluto opere Marpurgum redibit.

Kilsnerus attulit paucos novos libros, quos inter Aemilius Probus in folio cum notis seu commentariis Dionysii Lambini, professoris regii Lutetiae, facile primas tenet inter historicos. Inter theologicos Witakeri de Pontifice tractatus, inter iuridicos Lecturae Uranii, in quas tua elogia vidi. Princeps Brunswicensis eiusque consiliarius Frecklebiensis duo scripta acerba dedere, ut solent. Traianum nondum vidimus tuum, neque ubi excusus sit, nobis constat. Quid vero de Procopii editione Latina fit? Diu exspectamus seu Stenium, seu Vulcanium, utrumque optimi interpretis partes expleturum. Hoeschelius 40 fl. accepit a fratre meo; gratias tibi mihique agit ἐργεπείχταις. De Schuartio ne verbum quidem ad me. Scioppius [1]) habebit, quod agat, cum Confutatio fabulae Burdoniae aceto ac felle perfusa prodierit. Quis vero Locorum controversorum auctor? quis Amphitheatri horroris? Non unius tamen hominis esse puto. Mutuas sibi dubio procul operas praesistere Loiolitae eorumque mancipia.

Filia tua valet, quae recte omnia facit, nihil peccat, nisi quod nihil peccet. Brunswigam (quod pene silentio praeterieram) si quid dare voles, fac proxime habeam. Salutant te mea uxor et filia sane quam officiose. Vale et salve.

Norimbergae 4. Nonas Octobris 1608.

Tuus totus *Remus.*

A lap szélén: Dominus Schönfeldius mecum hic non fuit a reditu. Dolet. Erat, quod serio cum ipso agerem. D. Bernardus Praetorius ex Italia exspectatur in horas.

Külczím: Clarissimo viro, domino Cunrado Rittershusio, iuris consulto, academiae Altorphinae antecessori, domino compatri colendo. Altorff.

(Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

[1]) Schoppius, vagy Scioppius, vagy Scioppus Gáspár több éven át barátságban volt és levelezett Rittershausennel. Barátságuk végleg akkor szakadt meg, midőn Rittershausennek hozzá írott vallásos tárgyu levelét 1599-ben Ingolstadtban a maga czáfolatával együtt kiadta. Rittershausen ekkor még egy levelet írt hozzá (1600. febr. 14.), a melynek levelei kiadója »Renuntiatio amicitiae« czímet adott. Leveleiket kiadta Struvius »Acta litteraria ex manuscriptis eruta.« cz. gyüjteményében. Tom. II. fasc. 5–6. (Jena 1718.) 387—499 lap. Ugyanott a 6. füzet előtt arczképe is közölve van »Effigies Gasparis Scioppi apostatae et suae fidei persecutoris et hostis acerrimi« aláírással.

CLXXVII.

1608. okt. 8. Nürnberg.

Rem György levele Rittershausenhez. Értesíti, hogyan járt el az adott megbízásban; barátairól ír s a Molnár bibliakiadását küldi neki.

S. P. Cum mihi tuae redderentur a rhedario, vir clarissime, domine compater colende, forte in platea cum nostro Primicerio colloquebar. Commodum. Statim lectis literis, vidi, quid velles de versibus natalitiis, communicavi: rediddit, gratias agit, probat et fausta adprecatur mecum tibi tuisque. Remitto carmen elegans, tersum, bonae mentis, quantumquantum est: typis velim mandes. De Traiano proximis exspecto. Habes et Kirchmanni literas, ei ante 14 dies scripsi itaque responsum exspecto, uti etiam a domino doctore Augustino Kokerto, per nostrum d. Hubnerum, quem brevi reducem videbimus ξὺν θεῷ. Schönfeldius non venit ad aedes meas, neque fuit, quod nuptias impedire vereretur nostrum colloquium: comitatus ad templum solum sponsum fui, prandio non interfui. Quaeso, accepistine Confutationem fabulae Burdoniae? Legisti? Vidisti? Quid censes? Porro quod te volebam: Primicerius noster tibi salutem officiosam dicere iussit atque hoc, quod tua refert, significare, uti moram in negotio tibi bene noto feras aequanimus certis de causis, ob absentiam illorum, quorum praesentia potissimum requiratur: nihil ideo agi potuisse. Futurum, ut prima occasione commoda urgeat negotium. Haec ex ipsius mandatu ad te refero. Noris vero aegrotasse nostrum Primicerium et Dei beneficio convaluisse. Sostra Deo debemus pro salute viri amicissimi.

Albertus Molnar Bibliis Pannonicis te donavit: exemplar ecce, pro vectura solvi 12 Kr.

Tigurinus noster amicus misit de Vita et morte dn. Stuckii et Proverbia Salomonis hendecasyllabis exposita. Eius literas en cape et redire iube. Hamburgensi tabellario tuas ad Olphium, (quem compatrem epigraphe literarum tuarum vocat) commisi. Κόμιστρον ille ὁ Ὄλφιος solvet. Filia te salutat debita observantia, ut et mea uxor. Brunswiga fors accipies brevi literas ab Olemanno, ubi redierint Lipsia mercatores.

Vale, quod superest, vir clarissime et me amare perge.

Norimbergae postridie Nonas Octobris 1608.

Tuus *Remus.*

(Eredetije külczím nélkül a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CLXXVIII.

1608. nov. 5. Pozsony.

Szíjgyártó Lukács levele. Válaszol a Molnár levelére; testvéreiről, barátairól és saját helyzetéről ír, magasztalja Molnár irodalmi érdemeit s haza hivja.

Gratiam, pacem et vitam longaevam a Deo patre per Christum precatur suaque officia fraternitatis amore devincta, semper paratissima pollicetur.

Literas tuas, vir reverendissime, frater charissime, magno elogio sermonis Marpurgi scriptas delibuto equidem gaudio perfusus primo die Februarii anni praesentis 1608 accepi, quibus quod nil a tanto temporis interstitio responderim, fecit non tam loci distantia, quam temporis vicissitudo et rerum disturbia, quae plerumque tabellionum inopiam et remoram peperere multis. Nunc praesentes comitiae Posonienses mihi occasionem dedere, ut abruptis omnium negligentiarum et morarum repagulis, ad te virum clarissimum et mihi fratrem charissimum locupletius scribam et omnes omnium nostrum status tibi cupiditate flagranti enodem.

Desideras fratrum et cognatorum status et conditiones scire. Eorum pro ratione temporis tollerabiles sunt conditiones.

Benedictus frater maior natu ab anno sesquitertio, quo combustionem passa est patria nostra, coelibem ducit vitam una cum filio suo Georgio, alioquin recte valens.

Lucas cum uxore sua Susanna, quam ante biennium duxit, vivit sane. Bona paterna et haereditaria inter sese diviserunt; ille possidet cellam vinariam, hic domum combustione desolatam, portione certa sumula novercae exposita.

Helena cum tribus filiabus et marito Georgio Adam valet belle.

Catherina uxor est Georgii Jambor, civis patriae nostrae, qui etiam pacate vivunt.[1])

---

[1]) Testvéreiről, rokonairól és ismerőseiről Molnár maga is megemlékezik az »Imádságos könyvecske« (Heidelberg 1621.) 398—9. lapjain: »Szenci Molnár Albert az ő szerelmes attyafiainak, Molnár Benedeknek, Molnár Lukácsnak, Szigyártó Lukács praedikatornak, Adam György sógorának, Ilona és Katalin hugainak Félfaluban, Sófia nénje cselédinek és minden egyéb rokoninak cselédestől köszönetit irja, szolgálatját ajánlja és kiván az Ur Istentől mindenféle jókat. Ez könyvnek dedicáló levelének elvégzésében juta eszembe az apastalnak dicséretes szokása, ki az Corinthusból Romába küldött levelében nevezet szerint közel 32 személyeket köszönt nagy buzgó szeretettel. Köszöntöm azért én is Ti kegyelmetek szava által és ez feljegyzés által az egyébb irásimban megnevezett személyekkel eggyütt es (így) következendő hiveket: Nagy-Szombatban Paxi Jánost és Mártont. Sánta Pált, Patai

Posteri Joannis Eszeki[1]) piae memoriae vivunt etiam integre.

Quid de me dicam. Postquam Nagy-Megyerino, unde literas ad te dederam, Samariam reductus fuissem ad gubernacula scholae eiusdem, biennium eam regens, interim admonitionibus, divinae praeeunte vocatione, amicorum et reverendorum dominorum onustus ecclesiastico me ministerio addixi ordinationemque ecclesiasticam una cum reverendissimis dominis Michaele Suri et Petro Taxoni in synodo Barsiensi 26. die Maii anni praeteriti 1607. subivi Nagy-Megyerinumque oppidum regium in comitatu Comaromiensi, veni. Hic vivo ab eo tempore, cum uxore mea, in matrimonium paulo post ordinationen ducta, Anna Gal, filia reverendi domini Joannis Gal, pastoris Szerdahelyensis, filiola mea Elizabeta ante menses tres nata. Hic me delectat orthodoxae religionis puritas. Non enim, ut alia omittam, panis ille papiraceus a Jebusitica progenie in usu missarum habitus in pretio habetur, non festa eorundem sanctis mortuis dicata recepta foventur, sed secundum normam Helveticae confessionis pleraque reguntur. Quae me magis, quam annua mea tenuis pensio, delectant.

His sic se habitis, quomodo vocationi et admonitioni tuae, vir reverendissime, subscribam? Optas praesentiam meam in amplissima academia, polliceris operam tuam apud serenissimum tuum principem, dominum pientissimum, pro me intercessuram. O postulatum plusquam fraternum et amoenissimum! Utinam mihi libero et privato et ab omni officio immuni talis sese obtulisset vocatio! Ast cum non cuivis homini contingat adire Corinthum, sorte mea contentus vivere necesse est et Spartam eam, quam nactus sum, ornem. Quare ornabo pro virili, quoad spiritus hos reget artus et orabo Deum pro muneris ratione, pro te et tibi similibus, ut ad divini sui nominis gloriam et ecclesiae suae fluctuantis emolumentum foecundissimum vos conservet incolumes et efficiat vos ea ecclesiae suae organa, quorum sub alis expansis nos humiles doctrina et moribus frui et uti possimus. Haec in te fratrem

---

Máthét, Farkas Istvánt, Szabó Miklóst, Balog Istvánt, Tolnai Ferencz deákot, Nógeri Miklóst, Hévizi Jánost, Ráczkevi István deákot, Kecskeméti Györgyöt, Pápai Jakab deákot, Gál Pétert, Máttyás deákot, Somodi Bálintot, Gombkötő Máttyást, Oetvös Miklóst, Miklós deákot, Verebélyi Pétert, Bodor Pétert, Erszény Gyártó Jánost, Boncz Mihált, Balog Pétert, Gombkötő Jánost, Toot Pétert, Tihemeri Fodor Jánost, Csizmazia Farkas Istvánt, Tomori Pált; Ugyan ottan ez istenes özvegyeket: Ego Lázárnét, Barbély Jánosnét, Kalmár Györgynét, Miklós deáknét, Bozor Miklósnét és az város pápista gazdájának keresztyén feleségét; Komáromban Pesti Olasz András deák komámat, Jarfas Mihált, Lakatgyartó Györgyöt, Pál Jánost, Mosont Csatári Gergely praedikátort. Mindezekről és az Tarczalt lakozó Szombori Péter deákról, Kulin Jánosról és egyebekről megemlékezzünk az mi minden jótevőinkért való imádságunkban, az mellynek formája vagyon az 285. levélen... Irtam Haydelbergában 22. Decemb. Anno 1620.«

[1]) V. ö. 3. lap második és 5. lap első jegyzetével.

mihi charissimum sine ullo repperimus defectu. Nam, ut de morum integritate, qua omnium sententia abunde scates, quicquam dicam, doctrina alis omnes nonmodo pueritiae et iuventuti enodando difficilia et incognita vocum significata ac melodias suavissimas nunquam antea auditas occinendo, verum etiam adultos et iam senio confectos sacrosanctissimis bibliis Ungaricis emittendo. Quorum bibliorum praesentiam nobis domino reverendo Michaeli Surio, pastori ecclesiae Comjatensi, Petro Racz ministro Zolcensi, necnon Petro Csene Szemcino, pastori Samariensi et ceteris dominus reverendus Gregorius Farkasdi Varadinus fecit 5. die Novembris anni praesentis. Quae quam alacri animo acceperimus, indicibile. Quis tibi pro hoc tuo labore pares referre poterit gratias? Sententia omnium: Nemo. Quare age, frater carissime, ut cum doctrina tua nobis uti liceat, liceat etiam praesentia. Hungaria iamiam tranquillitatem sortitura expansis ulnis [1]) te desiderat, patria gemebundus vocat. Cognati nos omnes magnis suspiriis optamus. Amici omnes cuperent. Age ergo, fac tui nobis praesentiam. Utinam me vita vigente te videre possim. Parce, quaeso, frater charissime, quod nihil tibi vel vice honorarii mittere possim, non enim me domo ita etuli, ut mecum persuadere potuissem, ut praesentibus te acquiri possim, qua in re si certus essem, etiam mutuo nomine usque ad restitutionem peterem et te eo conhonestarem. Tamen dabo operam, si cognovero hanc ad te perventum, quicquid erit sumptus, a me accipias.

Nunc his divinae te commendo protectioni et vitam tranquillam et reditum faustissimum exopto.

Dabam calamo currente Posonii 5. die Novembris, cum iam me currus vocaret, anno 1608.

Non tuam Reverentiam petitione molestare ausus sum, alioquin peterem ab ea, faceret copiam mihi bibliorum Ungaricorum; sanctissime polliceor, iustissimum pretium me illi exhibiturum et soluturum, quisquis Wechelo attulerit. Alias uberius et cultius.

Salutant tuam Reverentiam Suri, Taxoni, Csene, Hollosi et omnes praesentes hic.

Tuae Reverentiae subiectissimus frater

Lucas C. Szemcinus,
minister ecclesiae Christi
Nagy-Megyeriensis m. propria.

(Eredetije, külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

[1]) Javítás *alis* helyett.

CLXXIX.

1608. nov. 13. Tarczal.

Miskolczi Pásztor István levele. Sürgeti Molnárt, hogy válaszoljon levelére; zsoltáráról, Sideriusról, biblia-kiadásáról, Békésinél tett közbenjárásáról és saját sorsáról ír; bibliájából egy példányt megrendel s egy ducatot küld neki.

Salutem et benedictionem divinam precatur.

Tertium post reditum ad meos tu a me lacessitus taces et quousque? Rebar te facile vel minimo epistolio expugnari posse, verum quam procul absum, vix perspicio. Itane prisci amoris nostri scintilla, quid dico scintilla, flamma exstincta est? Itane memoria mei apud te emortua? Siccine impigerrimus ille ad amicos scribendi ardor, postquam priorem sedem mutasti, refrixit? Non sic itur ad astra. Pythagoreum te dicerem, aut si quid maius occurreret, vocarem, qui me epistolarum tuarum desiderio pene confectum, vel toties provocatus non refocilas. Irascerer, si non aliquid intervenisse suspicarer, quominus ad meas responderes. Binas priores ad te epistolae domini doctoris Parei incluseram, quem etiam atque etiam petieram, ut ad te quam primum expediret, eram enim nescius tuae sortis et sedis, et te ad conditionem psalmorum vernaculorum et bibliorum inflammaret. Praestitisti (ut postea obiter vidi) negotium fama et gloria etiam Psalterii editione etiam apud posteros dignum, pro qua voveo tibi gratam gratiam, candorem et favorem doctiorum nostri coeli siderum; quid enim curamus nebulas aëris pestiferi? quae nunquam, nisi ad lacrumas coelum contegunt. Laudo te et coram doctis laudavi, quomodo? palpum non obtrudo, huic rei concionandae hactenus praeter te natum fuisse neminem. Tu Orpheus es Pannoniae. Sic sic Molnar jó lisztet járj et tandem si Deo visum, haza is lás. Unicum dominum Joannem Siderium (qui ultimo Augusti 1608 iuxta novum calculum vivere desiit) habuisse antagonistam, alium novi neminem, aut etiamsi nossem, quid? an Indus elephas vereretur culicem?

Cur vero nullum ad me exemplar psalmodiae dedisti? alias, respondes, scio. Quid vero de bibliis sperandum? Nondumne crassus ille et obesus codex, quem plurimis verborum lenociniis ex bibliotheca academiae Heidelbergensis a bibliothecario extorsimus, peperit? Largiatur Christianorum Lucina, Deus foelicem partum et me sobolis illius per te participem. Verum fortassis tu nunc Catone morosior obiicias me multis petitionibus chartas onerare, cum munere aliquo pinguiori ornare debuissem. Ita et ego, crede, sentio, verum audi, nondum vina me distraxisse horna ideoque pecunia carere, paulo post, credo, fiet, ut tu et ego voto potiamur.

Magnificus dominus Rakocius me pastore uti vult in Szerencs et plurimum per suos urget, ego vero anxius sum, quid agere debeam, fortassis functioni isti honestae morem geram et Tarzalino valere iusso eo concedam. Cum Békesio, fautore et patrono tuo, hic nuper admodum multa de te contuli: mitior in dies fit. Vir ille bonus est et mihi plurimum favet. Dixi in epistola Ungarica Psalterii te gratam ipsius mentionem fecisse, gratum ipsi fuit, gratius multo, si exemplari uno, aut duobus salutasses. Fac propediem una cum bibliis, ubi lucem videbunt, veterem benevolentiam nova tua gratitudine sentiat.

Impero tibi et nem trafálok et unum vernaculorum bibliorum exemplar in albis pappis, purpureo colore, compactione bene pressa, charta optime planata, compactione Marpurgensi cum viridibus ligulis aut compactione Wittenbergensi in mediis tortis, hoc est, kapcsoson, kinek az sarka bőrön forogjon, cum literis S. P. M. prima statim occasione mitti cupio, quicquid exposueris, solvam, interim vadem amicitiae apud te pro me spondentem deponam. Igen, igen megveresd, társ, ne kimilljed, az végin legyen mintegy tiz árkus vékony papiros; hiszem, az mely barátom onnét haza jövén Wittenbergára jőnek és jó módgyával beköttethetik. Solvam pretium mox, ubi alios hinc ad vos alumnos expediverimus, solvam et vecturam, mert papságomra mondom, ha addig az leszek, siccos non dimittam. Rescribe de pretio et quorsum ad te mittam, nam in incertum cum meo damno non dirigam.

Tu quid agas, quomodo valeas, et quando ad nos pedem referas, cum statu academiae vestrae me copiose edoceas. Ne chartam vacuam acciperes, misericordia pro te apud me intercessit et ducatum unum et illud mutuo petitum extorsit. Ved jó néven barátom és barátságomért költs el; ubi Deus largiorem pecuniarum segetem dederit, plura accipies, de igy, ha az bibliát hova hamarab lehet, megküldöd. Plura alias. Vale et mihi pro tuo candore fave.

Ex musaeo Tartzalino 13. Novembris 1608.

Frater et amicus *Stephanus P. Miskolcinus.*

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXXX.

1608. nov. 15. Nürnberg.

Rem György levele Rittershausenhez. A Donaver leveléről, a Rittershausen leányáról, közös barátaikról s Molnárról ír.

S. P. Vir clarissime et excellentissime d. d. Rittershusi, compater honoratissime. Rediere Spira d. Philippus Camerarius, ex Pomerania d. Hubnerus, collegae mei, amici communes, sospi-

tes, salvi. Hic, quas vides, secum attulit ad te et nobilissimum Berium literas. Neuter collegarum illorum mihi adhuc visus est. Hoc felicissimum proemium mihi praemittendum est. Fasciculum Ratisponensem et thaleri Philippici semissem accepi. Literas pessime habitas, laceras, putidas a domino Danubiano vidi, vix sensum adsequi licuit. Tua non id factum culpa. Scio. Apertae erant et omnibus lectu perviae. Librum domino Georgio Volkamero reddidi cum epithalamio. Respondebo proxime domino Danubiano. Pro officio transmissionis tibi imprimis et magnifico domino rectori gratias ago. *Κόμιστρον* si solvisti, restituam. Unguentum ad proximam Sabbathi diem mittet uxor mea, quae hisce diebus non recte nimis valuit. Conficiet crastina vel perendie, nec opus est, uti nummulum mittas eius gratia. Tenemur tibi tuisque obstricti ad longe maiora. Nosti. Ne periisse putes, sed contra probe et parce collocatos nummos pro filiola dilectissima, en Rationes, quae si minus satisfaciunt, corrigemus. In te situm, uti turtures aestimes, damit ich reliqua bezalen können. Nolo enim diutius tibi debere, sed quam primum expungi nomen meum. Alias malum fieret. Cave, cave. Epomida exspectabit suo tempore filia, mallet hic confici ad nostrum stilum sartorium. Ita et si Christkindkin aliquid de vestibus materiaeve adferet, non consultum videtur filiae, ut apud vos conficiatur, sed hic, ex praecepto suo. Habes caput rei, nam *νωριμβεργίζει* filia admodum, rusticos sartores apud vos esse non ignara. Ad alia. De Thrasybulo Lepta, quae ad me scrip(si)sti, eadem ex ore senatoris cuiusdam primarii fere accepi. Sed habentur hic exemplaria, non venalia, sed apud principes reipublicae nostrae in privatis bibliothecis. Marquardus Freherus (uti speramus) apud nos intra octiduum erit. Brunswigam nuper scripsi ad Olphium adfinem tuum unaque misi ad Joannem Cellarium literas parentis defuncti casum significaturas. Officiosus est vir tuus *Ὄλβιος*, quo audacius ago. Quam recte non mutasti Spartam! O quam sapienter factum mansisse te in statione umbratili, negotioso utique, sed extra periculum. Constitutus in portu, ne ingredi mare velis. Claudium Cotereum (nî fallit memoria) vidisse me puto alicubi in Galliis, non habeo auctorem, neque Leges illas Ripuarias etc., quas Basileae olim excusas vidi apud M. Freherum. Rarus liber est et dignus, quod recudatur, nam multa ad historiam Germanicam conferret. Quaeso, sis auctor amico illi tuo, uti paret editionem.

Donum a Molnaro gratum est. Gaudeo illi viro bene esse: cui Mauritius Landgravius Maecenas contigit, non potest non esse beatus.

Doctoris Deichmanni literas lubens legi et gratias ago pro communicatione. Vicissim en habe ab amico et affine quodam meo literas, sed quas omnino proximo Veneris die recipere me par erit. Da hoc mihi, obsecro, audies de doctore Enzlino et

Basiliensi cive decollato. Patior te argumentum literarum communicare amicis, ut una deplorent miseriarum rerum humanarum et temporum nostrorum.

Celebrabit heri nuptias tui compatris filia Bambergae, quae nupsit Schaumburgio. Vocatusne sis ad Hymenaeum illum, nescio. Non ego, nec alii mei collegae praeter unum vel alterum.

Vale, vir magne, et prolixitati ignosce. Salutant te plurimum filia et uxor mea, te, inquam et familiam tuam.

Norimbergae 15. Novembris sub somni tempus, 1608.

Tuus totus ex prisca fide *Remus.*

(Eredetije külczím nélkül a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CLXXXI.

1609. jan. 24. Nagy-Megyer.

Szíjgyártó Lukács levele Molnárhoz. Családi állapotáról, Suriról és Taksonyiról ír; a bibliát sürgeti s theologiai kézikönyvek küldésére kéri.

Salutem, pacem et gratiam a Deo patre et domino nostro Jesu Christu precor debitaque fraternitatis officia tuae reverendae Dignitati offero animitus.

Etsi multis praepeditus varie distrahar, vir reverende, frater charissime, ut vix mihi ad scalpendas in praesenti aures otium suppetat, tamen cum nil magis in votis habeam, quam tibi scriptis obstrepere, occasionem qualemcunque suffurari mihi applacuit.

Postquam vir doctissimus Gregorius Farkasdi Waradinus[1]) descendit, fama de tua Dignitate reverenda ab eo accepta, illico calami velum Posonio ad te fratrem mihi charissimum direxeram literasque meas prudentissimo viro domino Andreae Wechelo commiseram ad te dandas, quae num tibi allatae, redditae sint, haesito totus. Nunc eiusdem fidei hasce mihi visum est committere, quas si scirem ad te perventuras, calamo parcerem minime, praesertim vero, mihi si certo constaret, te meas ante has ad te datas literas ab eo non accepisse. De quibus utrisque olim certiorari, occasione ferente cupio.

In praesenti accipe statum, si te iuvat, tuorum. Ego σὺν θεῷ una cum uxore et filiola carissima Elisabetha valeo optime. Sedeo, Deo mihi providente, ad gubernacula ecclesiae Nagy-Megyeriensis, quae est in comitatu Comaroniensi, ab anno plus minus sesqui altero.

---

[1]) Ugyanaz, a ki más helyen Farkas Gergely néven említtetik.

Dominus Surius gregem Christi Comjatiensem verbo vitae sedulo pascens, vivit nunc tranquille una cum coniuge et filiolo non ita pridem nato Josia.

Taxonius ecclesiam, quae est in Joka, regit, cum duabus filiabus et uxore, habens corporis fila firmiter constituta.

De cognatis nostris singillatim scripsi. Vivunt omnes, gratia Deo, qui superstites divinitus relicti sunt, salvi. Nil frequentius in ore habent memoria nominis tui multum optatissima.

Quid de me fatear? Sacra volvo, quomodo tui memoriam abiicere possem, cum neminem cognatorum te mihi propinquiorem habeam? Vel opera tua in usum studiorum omnium commonefaciunt me tui. Dictionario fratris Benedicti utor. Psalterium occino. Bibliorum praefationem a domino reverendo praedicto Gregorio Farkasdi Waradino mihi donatam identidem lego, cum ipsa biblia legere nemini nostrum adhuc datum sit, praeterquam, quod obiter se nobis obtulerant per praenominatum alumnum Posonii. Nemo est, qui non eius praesentiam habere optet. O laborem multis, imo omnibus frugiferum! O nummatos inutilia terrae pondera, o incurios(os) mortales, nemini cura nobiscum communicandi deferendo incumbit! Fac, quaeso, frater charissime, (parce mihi molem petitione praebenti) unius copia studia mea sacra promovere possim, adiuncto Dictionario. Quicquid erit pretii, sancte polliceor me Wechelo una cum vectura redditurum. Quin imo si scirem modum et rationem, quomodo potestatem utilium orthodoxorum autorum habere possem, haud sumptui qualicunque parcerem. Commentariis indigeo nimium. Gvaltherum habeo in Mattheum, Marcum et Lucam, in minores prophetas, praeter eum neminem; Locos Communes, W. Musculum, Decades Bullingeri etc. Quam difficile sit sine bobus arare, sentio dietim. Mallem vestibus ipsis exutus vivere, modo bibliotheca docta studia possem promovere. Tu, frater charissime, mihi multum prodesse poteris, si modum praescripseris quomodo autorum promtorum studiis frui possim. Modo misissem aureos aliquot florenos, nisi eos tuto cui committere habuissem. Nondum penitiorem aliquam notitiam cum Andrea Vechelo viro inclyto inivi. Tu, rogo, habe me ei commendatum. Ab omnibus eius familiaritas effertur, comitas laudatur, unde fretus praemissas et hasce literas illius fidei ad te perferendas commisi, instans obnixe literariis petitionibus apud ipsum. Manus mea in scribendo esset impigra, sed haesito totus, num ut praeteritis diebus scriptae neglectae, ita in perferendo ad tuam reverendam Dignitatem negligendae forent. Facies officium, o frater charissime, si me data prima quoque occasione de omnibus edocueris. Novi quid scribam? Pacem almam expansis alis fovemus. Utinam firma foret. Sed certatur, ne novus rex, nova lege incerta novum pariat disturbium. Deo nostra committenda. Orandum nobis sedulo, ne in tentantionem inducamur. Parce, frater charissime, ubertati, animus enim rapit, ducit et

trahit calamum. Te et tui amantissimos divinae committo et commendo tutelae. Redi nobis salvus, excipiet patria, sustinebunt omnes te desiderati etc.

Dabam ex musaeolo meo parochiali Nagy-Megyeriensi.

24. die Januarii, anno 1609.

Tuae reverendae Dignitati subiectissimus frater

Lucas Coriatoris Szemcinus,
ministrorum Christi minimus m. propria.

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXXXII.

1609. febr. 10. Nagy-Szombat.

Asztalos András levele. Értesíti Molnárt, hogy a küldött bibliát nem kapták meg; magyar Grammatikájáról, zsoltáráról ír s hireket közöl vele a nagyszombati egyházi viszonyokról, a pozsonyi országgyülésről, a protestánsok vallásszabadságáról s haza hivja; Székely István krónikáját felküldi neki.

Gratiam ac pacem a Deo patre per Jesum Christum precatur.

Az Kegyelmed levele kezemhez jutott, melyet 23. Decembris küldött Marpurgumból Kegyelmed; de az mely levelet Francofurtumból Kegyelmed küldött, mikor a Cathekesist megadták Kegyelmednek, az a levél nem jött kezemhez. Irja Kegyelmed, hogy három kötetlen bibliát küldött volna alá Bécsben a könyvárosnak, kiket irta Kegyelmed, hogy eggyiket nekem küldje, ketteje az Kegyelmed atyafiainak Szenczre, de sem ide, sem penig Szenczre nem küldtek eggyet is. Bár kötetlen lett volna, nálunk is szépen beköttethetnönk. Én semmiképen szerét nem tehettem még ez ideig sem az dictionariumnak, sem az bibliát nem láthattam egészen, hanem csak az praefatiot, kit Kegyelmed nekem alákiildött volt.

Az magyar Grammaticát ha elvégezi Kegyelmed, részt tegyen Kegyelmed ez mi földünkre is benne.

Az Psalterium igen igen szeep volna, de öregb literákra kellett volna nyomtatni, az melynek az notait kitalálják. Mind itt nálunk s mind Komárombaii, Ujvárban igen élönk vele az ecclesiában, de hogy az musica az magyaroknál tudatlanságban vagyon, nehezen találják ki az notait az dicsireteknek.

Mostanában itt Nagy-Szombatban szegén Hollósi Márton vagyon köztönk, ki bizonyára nagy bátron és nilván predicál az Antichristus ecclesiája ellen és pápának minden cardinali, érseki, pispeki és captalanja ellen, minden félelem nélkül, noha az érsek, ki gardinalis, *(így)* ugymint Forgács Ferencz, legtöbbet itt lakik ez

mi városunkban: ugy vagyon, elég háborut kell szenvednönk némely alávaló emberek miatt, — de eleitől fogva ez volt állapatja az Christus ecclesiájának.

Az posoni gyülésnek fő oka volt Novemberben Mátyás herczeg urunknak az magyarországi királyságra való választása és megkoronázása, szinte szent Erzsébet napján; az országnak az minemő gravaminái voltak, elsőben ő felségének irásban adták articulusok szerént és minden kevánságára az országnak resolválta magát, kire meg is esküdt a koronázat előtt. Föképpen az religio dolga legelső volt az többi között. Erre is megeskütt, hogy sohul, se várakban, se végházakban és szabad városokban, se falukban senkit hitiben nem háborgattat, hanem libera sit religio ubique in toto regni Hungariae.

Imár Isten kegyelméből most minden helyeken, hol ennekelőtte még csak házoknál sem volt szabad olvasni az szent irást, most nilván nagy bátorsággal hirdettetik az evangelium, Posomban, Szombatban, Komáromban, Győrött, Samariában, Sellyén: az jesuitákat be sem bocsáttják az országban. Sok helyeken, hol ez háboru előtt be sem mert menni az evangelicus predicator, most imár az pápistát be sem bocsátják, mint Komáromban, Ujvárban, Samariában, Sellyére, mely ugyan a jesuitáké vala és több falukban is. Csakhogy bizonyára a tanitók szüken vadnak és az scholamesterek annál is szükebbek. Tomas Patko Samareus scholamesterönk, esztendeje kitelvén, fel akartuk bocsátani, de nem győze várni, egy özvegy aszont vén el házastársul, hátrahagyá előbeni szándékát. Ha az urnak kedves akaratja, husvét tájban felbocsátjuk Joannes Pastorist, az szegén Máthé uram fiát, ha esztendeje kitelik; most szempczi mester, az samariai mesterrel, vagy mással együtt. Lássák oztán vagy Heidelbergában, vagy Marpurgumban, az hol nekik tetczik, ott maradjanak.

Az Kegyelmed atyafiairul tudakozom dominus Joannestől gyakorta: még élnek, jóllehet az sok háboruban, bujdosásban megfogyatkoztak és szegén kézzel vadnak. De az ur Isten az ő kegyelmes gazdag áldásából oly bőséget adott ez egész földön, buza olcsó 25, 24, 23 pénzen meczi, bor olcsó és egyébféle becsü jószág mind elég bév. Az barom legdrágább, mert az török, tatár igen elhajtotta; annak is néhol 3 pénzen, néhol 4-djen fontja, ennél sohult nem drágább.

Bizonyára Kegyelmed ott fen való létében sokat szolgált nemzetének ez könyvek kibocsátásában, ezután is szolgálhat. Mindazonáltal mégis ha Kegyelmed gondolkoznék felőle, jobb volna, hogy Kegyelmed földében és hazájában nemzetének és az ecclesiának szolgálna. Szent Pál idejében mely nagy vakságban és hitetlenségben volt az ő nemzetsége az sidó nemzet, mely igen szánakozott nagy lelki fájdalommal rajtok (ugy mint nemzetségén), kevánván nagy lelki buzgósággal maga és lelke veszedelmével átokká lenni az ő nemzetségeiért, csakhogy őket éltében nyer-

hette volna az kegyelemben. Mindazonáltal az mit Kegyelmed jobbnak itél, ugy cselekedjék Kegyelmed.

Az Székely István Magyar Cronicáját az Kegyelmed kévánsága szerént im felküldtem, jóllehet ennek még iffiu koromban nehezen tehettem vala szerét, mert soha nem nyomtatták egyszernél többe; mindazonáltal, ha Kegyelmednek oztán szükséges nem leszen, küldje alá ismét Kegyelmed. Pro usu egy ideig Kegyelmednél maradhat.

Isten Kegyelmedet éltesse jó egészségben szent nevének tiszteletire és az ő ecclesiájának épületire. Amen.

Datum Tirnaviae 10 die mensis Februarii, anno 1609.

Andreas Azthalos,
civis regiae civitatis Tirnaviensis m. propria.

Külczím: Clarissimo ac doctissimo viro, integritate ac virtutum omnium decore excellenter conspicuo domino Alberto Molnar Szenciensi, in antiqua academia Marpurgensi degenti, etc. domino plurimum observando.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXXXIII.

1609. febr. 28. Nürnberg.

Rem levele Rittershausenhez. Könyvekről, barátai leveleiről ír, Molnár levelét visszakéri.

S. P. Clarissime et excellentissime vir, domine compater honorande. Tandem ad me venit Arconatus et Calaminus, uterque hospes gratissimus; librum tradidit dominus L. Grundherrus cum tuis ad me literis. Legi in eis non pauca. Acumen, festivitatem, venustatem laudo proboque. Carmen de nuptiis Freideccianis non inveni, quod ais additum Heli tragoediae. Suadeo, uti ad dominum Paulum Hallerum (bonum virum), generum domini Pauli Coleri *τοῦ μαχαιρίτου* scribas eumque roges, uti de libro tuo Heli inter libros soceri inquirat. Consilium si sequere meum, ego tradam literas et librum tibi mittam: sic recuperabis tuum bona cum gratia.

Lubeca suas accepi nuper a reduce d. doctore Olhafio nostro, in iis tui mentio fit honorifica. Amat te ob singularem cum eruditionem, tum virtutem totus eruditorum orbis. Augustinum Kokertum novi Avarici, Patavii, Basileae, summus amicus istis in locis mihi fuit.

A Molnaro et has accepi, quas remittes. Librum Pirkamerianum restitui domino Imhoff. Schida te docet haec, quam vides, expeti a Kopfio. Auctor fuisti iamiam Imhofio, uti tolerabilibus conditionibus det illi typographo. Faciet, ut spero. Franco-

furtum singulis hebdomadibus mitti possunt literae per Antverpenses tabellarios. Has ad te perfert dominus Cellarius, qui me invitavit tuo nomine ad iter Altorphinum. Certe gratum fuisset me comitem habere posse istum ornatissimum iuvenem. At sunt quaedam, quae vetant me. Convenimus in curia quot diebus, ut procudamus sententias et interlocuta. Clarissimo et excellentissimo viro dn. doctori Dinnero collegae tuo pro missis carminibus ἐπιταφίοις filiolae Helenulae scriptis, meis verbis gratias agas, velim, cum salute magna. Vale et salve, vir magne et mutuiter amare pergamus strenue.

Norimbergae pridie Kal. Mart. 1609.

Tuus totus ex prisca fide *G. Remus.*

Külczím: Herrn Doct. Cunrado Rittershusio zu Handen.

(Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CLXXXIV.

1609. márcz. 2. Augsburg.

Henisch György[1]) *levele Molnárhoz. Hazai és külföldi politikai hireket közöl vele; levelét Custos nejének átadta, az »Icon religionis«-t s az Apologiát megkapta s viszonzásul kalendáriumát küldi neki.*

S. Humanissime Molnare, ex literis tuis Marpurgo datis intellexi animum tuum mei et meorum memorem, pro quo tibi parem et mutuam benevolentiam eamque propitiam promitto. Status Hungariae nunc quietus est, inquietus autem Austriae et Bohemiae. Nam et Austriaci et Bohemi petunt liberum reformatae religionis exercitium in omnibus suis locis, perinde ut in Hungaria, quod ipsis Caesar et rex Matthias concedere nolunt. Libertatem dissuadent pontificii acerrime ratiunculis levibus: suadent nostri sapientius rationibus in medium allatis pluribus

---

[1]) Henisch György augsburgi tanár s orvosdoktor 1549. ápr. 24-én született Bártfán, megh. 1618. máj. 31-én. Nevezetes magyar vonatkozásu munkája: »Teutsche Sprach und Weiszheit. Thesaurus linguae et sapientiae Germanicae... Adiecta sunt quoque dictionibus plerisque Anglicae, Bohemicae, Gallicae, Graecae, Hebraicae, Hispanicae, *Hungaricae*, Italicae, Polonicae.« Augsburg. 1616. Csak az I. részszel készült el, mely A—G-ig terjed. A mit Szinnyei »Magyar írók élete« cz. művében (IV. 791.) említ, hogy »Adagia Latina-Germanica-Ungarica. Hagenau. 1601.« cz. munkájából az »Anzeige für Kunde der deutschen Vorzeit. [XIV. Band.] 1867. 267. lapja mutatványt közöl, annak e folyóiratban semmi nyomára nem találtunk. Itt csupán e »Thesaurus« van ismertetve s mutatványul az elősző egy része s 57 német példabeszéd van közölve. Magyar példabeszéd e munkában nincs, csupán magyar szavak. Franck közleményének címe: Die »Teutsche Sprach und Weissheit« des Georg Henisch« Id. m. 268—274. lap.

iisque melioribus. Exstant illae in scripto Germanico Lipsiae edito, cui titulus: »Duellum Glöselianum.« Nomen habet a Glöselo, suffraganeo Viennensi, summo hoste ecclesiarum Evangelicarum, autore dissertationis, cui respondet theologus eruditissimus Polycarpus Leyser, ecclesiastes Saxonicus. Hoc scriptum in futuris nundinis Francofurtensibus venale futurum iudico.

Literas tuas, quas scripsisti ad Dominicum Custodis,[1]) misi coniugi ipsius. (Ipse enim nunc abest, versans Pragae propter librum suum Genealogicum) et *Iconem religionis*[2]) a te editam impetravi, quam his literis adiunctam re(mitto). Pro exemplaribus Apologiae ecclesiarum Hungaricarum Bartphae excusis[3]) tibi habeo gratiam. Remitto tibi Calendarium meum ad praesentem annum a me editum[4]) (citius enim mittere non potui) loco *ἀντιδώρου*.

---

[1]) Custos Domokos 1560. szül. Antwerpenben s 1612-ben halt meg Augsburgban. Hires rézmetsző volt, kiválóbb művei a Fugger család tagjairól készített 64 metszetlap, II. Rudolf császár és magyar király arczképe stb. Müller-Singer: Allgem. Künstler-Lexicon 3. Aufl. Frankf. 1895. I. 305. l. V. ö. e mű 192. lapján levő jegyzettel.

[2]) Bod jegyzete: »Non fuit liber, sed effigies versibus ad emblemata accommodatis ingeniose descripta.« (Red. mem. 138. (125.) §.) Ma egy példánya sem ismeretes. Nem az a kép volt-e, a melyet később »Az keresztyéni Religiora es igaz hitre való tanitás« (1624.) czimlapjához használtak föl s nem annak a versnek latin kiadása volt-é, mely ugyanezen műben a könyv »summája« előtt áll:

»Értelme az Religio képének, melly job felől vagyon ez könyv titulusán. Ember kérdésére felel az Religio.

E. Mond meg ó szent Religio,
Istentől nemzett leánzó,
Ki tiszteled nagy hivségben,
Az Istent minden időben:
Mire való ez korona
Fejeden csillaggal rakva.
R. Én mutatok menyországra
Utat és az bódogságra.
E. Mire viselsz roszszas ruhát?
R. Megvetök mulandó jókat.
E. Mit jegyez az könyv kezedben?
R. Atyám törvényét nézd ebben.
E. Mellyed miért mezitelen?
R. Tiszta hivségem érts ezen.
E. Miért könyöklesz keresztre?
R. Kereszt nyugot meg kedvemre.
E. Szép szárnyaid mire valók?
R. Menybe repülni tanitok.
E. Miért vagy ily fenyességgel?
R. Szivet tisztitok uj fénnyel.
E. Mire tartasz zabolás féket?
R. Szivnek tiltom kényességet.
E. Halált mit nyomsz lábad alá?
R. Vagyok halálnak halála.
E. Mit kell érteni ez hadon,
R. Környüled ez zurzavaron?
E. Mindenütt nagy erőszakot,
Szenyvedek méltatlansákot, *(így)*
De szenyvedvén erőt vészek
S végül Istenhöz felmégyek.«

[3]) Bod jegyzete: Apologia illa edita Bartphae anno 1606. Titulus est: »Apologia et protestatio legatorum et ecclesiarum Hungaricarum contra criminationes, quibus serenissimum dominum Stephanum Hungariae et Transylvaniae principem gentemque Hungaricam in odia et contemptum potentissimorum Germaniae principum inducere et adversus nos more Iesuistico concitare volentes Arianismi insimulare non sunt veriti. Bartphae excudebat Jacob. Klöz. 1606.« (Red. mem. 138. (126. §.) Szabó Károly csak az 1608-ik évi bártfai kiadást említi, melynek egyetlen példánya a m. tud. Akadémia könyvtárában van. (Régi m. könyvtár II. 330. szám.)

[4]) »Commentarius in sphaeram Procli Diadochi, cui adiunctus est computus ecclesiasticus cum Calendario triplici... Augustae Vind. 1609.« (Szabó-Hellebrant, Régi m. könyvtár 1069. és 1077. szám.)

Salutem etiam rescribo clarissimo viro Johanni Hartmanno, in cuius thesibus de cometis singularem eruditionem animadverti, ob quam omnium virorum doctorum foedus et benevolentia dignum existimo. Quibus salutem adscripsisti, eos nondum alloqui licuit, allocuturus autem idoneo tempore quam primum. Abitum enim tabellarius festinavit. Salutat te filius meus Ludovicus et pro thesibus agit gratias. Bene vale.

Augustae Vindelicorum 2. Martii 1609.

Tuus *Georgius Henisch d.*

Külczím: Docto iuveni Alberto Molnaro Hungaro, nunc in academia Marpurgensi studiis incumbenti, amico suo optimo. Marpurgi.

Molnár jegyzete: Sunt redditae 5. Martii 1609.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXXXV.

1609. márcz. 2. Altdorf.

Rittershausen levele Remhez. Értesíti, hogy a Cellarius tiszteletére adott vacsorára őt is várta; a Molnár levelét olvasás végett küldi neki.

S. P. domine clarissime et consultissime vir, dn. compater plurimum observande, tuas mihi hesterno die ornatissimus noster Cellarius recte mihi reddidit. Maluissem autem, te ipsum potius adducere potuisset. Non fuisset iniucundo homilia cum clarissimis collegis et amicis coniunctissimis, qui coenulam apud me sumebant in gratiam dn. Cellarii invitati, magnifico rectore, clarissimo Dinnero et dn. doctore Sonero. Sed excusatam cogor habere tuam absentiam, ut maxime invitus. Aliam igitur captabis ad nos excurrendi occasionem et istud ἔλλειμμα supplebis. Remitto tibi cum gratiarum actione literas Lubecanas, in quibus quod mei honesta fit mentio ab amico tuo veteri, facile agnosco tibi me acceptum referre oportere et refero sane libens merito. Te enim interprete ac pararío haec mihi apud clarissimum illum virum conciliata est benevolentia; cui me amore mutuo, vel potius omni observantia erga dn. d. Augustinum responsurum idque erga charissimum ipsius pignus demonstraturum omnibus officiis, ubi filium huc miserit studiorum gratia, velim ipsi verbis meis data occasione renuncies. Clarissimo dn. collegae Dinnero pergratum fuit abs te salutari et intelligere, fuisse tibi reddita Epicedia filiolae suae scripta, quae te multo ante oportebat accepisse, nisi domo abfuisset diu, cuius nomini inscriptus erat fasciculus, in quo erant illa inclusa.

Dominus Albertus noster eodem die ad me quoque scripsit, sicut vides, quo dedit tuas. Etsi enim fere nihil novi continent, tamen legendas mittere volui.[1]) Feliciter vale.

Altorfii die 2. Martii anno 1609.

Tuus omni fide et officio

C. Rittershusius d.

Ἀσπάζω τὴν σου ὁμόζυγον καὶ τὴν θυγατέρα μου.

Mein gunstiger Her Geuatter wolle mir ein par Elle dieses schlechten zeugs vor meine Helenam einkauffen lassen durch seine magd und vermelden, wie theuer: soll das gelt von mir erfolgen.

Külczím: Hern Doctori Georgio Remo, E. Ehrnvesten, hochwurdigen Raths der Statt Nürmberg Advocaten, meinem groszen, lieben Hern Geuattern. Nürnberg unter der Vestung.

(Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CLXXXVI.

1609. márcz. 17. Szencz.

Molnár Lukács és Ádám György levele Molnár Alberthez. Családi állapotjukról írnak s haza hivják.

Szolgálatunkat ajánljuk Kegyelmednek és az ur Istentől sok jókat kivánunk Kegyelmednek.

Mivelhogy az Vechelus András Szenczre találkozott volt, nem akaránk levél nélkül elbocsátni, hanem állapatunk felől Kegyelmedet akaránk bizonyossá tenni. Hála legyen penig az ur Istennek, még a mi kevesen vagyunk, egészségben és türhető állapatban vagyunk.

Molnár Benedeknek házastársát az Isten magához vevén, még most is özvegyen él a fiával Györgygyel eggyütt, kit oskolába járat.

Molnár Lukács gazdajaaszonynyal eggyütt jó állapatban vagyon.

Ádám György Ilona aszonynyal és három szép gyermekivel békeségben vagyon.

Jámbor György is Katalin hugunkkal és három gyermekivel még megvagyon.

Az több atyafiak is, ugymint Széky János két leáni is,

[1]) Molnár e levelét nemsokára visszaküldte Rittershausen. Márczius 4-ikén már ezt irja Rem: »Accepi tuas, quîs Lubecanas et Marpurgenses literas ab Augustino Kökerto et Alberto Molnare ad me datas, inclusas remisisti.« A stuttgarti kir. könyvtár Hist. fol. 254. a. sz. kézirata 133. sz. levél.

egészségben vannak és immár házas emberek lévén, cseléddel vannak. Lukács uram nagymegyeri praedikátor és ő kegyelmének is házastársa lévén, szép leány magzatja vagyon. Egy szóval mi atyafiastul mind egészségben vagyunk és Kegyelmed felől azont akarnánk hallani, sőt Kegyelmedet egyszer immár szemünkkel is akarnánk látni, mert Molnár Lukácsnak ugyan Kegyelmed itthon való létében csak a kevés ideig is anni hasznot tett tanitásával, a menyi haszonrul soha el nem tud feledkezni és többet is akarna Kegyelmedtől tanulni. Sőt a több atyafiak is, megfosztatva levén igaz tanitótul, lelkipásztortul, Kegyelmednek alájöttét, mint egy angyalét a Kegyelmedtől való tanulásért ugy akarnák.

Gabona, bor, békeség nálunk most bevséges, Istennek hála: adja az ur Isten, ez után is igy legyen. Isten sokáig éltesse Kegyelmedet jó egészségben és adja Isten, hogy rövid nap Kegyelmedet láthassuk egészségben.

Datum in Szempcz 17 die Martii, anno 1609.

A Kegyelmed atyafiai Kegyelmednek örömest szolgálnak, a többi közül hon levők

Molnár Lukács és Ádám György.

Külczím: Az mi tiszteletes, bőcsületes atyánkfiának Marpurgumban Szenczy Molnár Albert deáknak adassék.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXXXVII.

1609. márcz. 20. Somorja.

Molnár Benedek levele. A küldött három bibliáról és saját helyzetéről ír M. Albertnek.

Szolgálatomnak utána kivánok Istentől ő szent fölségétől minden testi és lölki jóknak megadását és kegyelmes áldását.

Hogy az Kegyelmed levelét megadák, melyben az három bibliák felől ira Kegyelmed, ugyan akarom vala látni őköt, de megértettem Vekelius uramtól, hogy neminemő szerencsétlenség találta utában ő kegyelmét vele; ugyan nagy sok kárát beszélgeté Szempczen, Lukács' öcsém szemben létében. Bánkódtam, hogy én magam szemben nem lehettem Vekelius urammal, de mindazonáltal noha az kárba ment, mindazáltal ne feletkezzik Kegyelmed miránk is. Im értem, hogy fölmegyen Vekelius uram Kegyelmedhez, küldjön Kegyelmed egyet az Kegyelmed bibliái közől, kit jövendőre szolgálhassak meg Kegyelmednek.

A magam álapatom felől azt irhatom, hogy jó egészségben vagyok mind fiammal, az mi kevesen szakatam, *(így)* mely jó egészséget Kegyelmednek is kivánok. Kegyelmednek semmi ujságos álapatot nem irhatok ebből az mi elpusztult hazánkból. Megbocsásson

Kegyelmed, szerelmes Albert öcsém, hogy sok szókkal nem irhattam, mert az levélvivőt nem késlelhettem, mert ezt is hogy megértettem, hogy István deák fölmegyen Bécsben Vekelius uram után s mingyárt általmentem Samariában Péter uramhoz, ott irám sietve ez kis levelemet.

A minden jóknak vezérlő Istene vezérelje jó egészségben haza hozánk Kegyelmedet.

Irtam Márciusnak huszadik napján ezerhatszáz kilenczedik esztendőben.

Kegyelmednek szegén jóakaró attyafia

Molnár Benedek, Szempczi,

ki mostan Ujfaluban lakom, Kegyelmednek örömest szolgál.

Külczím: Ez levél adasék nekem szerelmes öcsém uramnak Molnár Albertnak, *(így)* Marpurgumban, hiven.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXXXVIII.

1609. márcz. 20. Somorja.

Szenczi Csene Péter levele Molnárhoz. Saját helyzetéről és ismeröseiről ír; magasztalja irodalmi érdemeit és haza hivja. Laskai Istvánt pártfogásába ajánlja.

Gratiam, pacem et miserationem Dei patris et domini nostri Jesu Christi precor tibi, domine et popularis honorandissime meaque officia offero paratissima.

Jam tertio ad te literas meas, licet inconditas, vir clarissime, scribo, binas quidem a familiaribus Lazari Henkelii negotiatoris Viennensis, quae utrum tibi redditae fuerint, necne ignoro, coniicio tamen illas redditas non fuisse, quia in literis tuis ad fratres tuos datis nullam mei mentionem facis; nunc autem, quum hic alumnus scholae meae Samariensis Stephanus Laskai, reverendi viri Georgii Lascai filius cum Andrea Wechelio viro mihi dilectissimo et amicissimo pararet iter in superiorem Germaniam, nolui vacuum literis dimittere, et te saltem de statu meo certiorem reddere et quia olim condiscipuli et convictores fuerimus, ingratus essem, si tui obliviscerer. Etsi autem hic idem pluribus meam conditionem enarrabit tibi, tamen est animus eandem brevibus aperire. Iam sextus annus, a quo functionem hanc, ut concionatorem ago, Deo ita res meas dirigente; fui in Jolka tres annos, hic autem, ubi nunc vivo, Samariae tertium annum expleo, filios habeo tres et filiam unicam, ex consensu dominorum superiorum et voluntate senior huius insulae Csallóközinae sum, statum habeo rei familiaris,

laudetur nomen Dei, tolerabilem. Dominus Csatari Mosonii, Petrus Taxoni Jolkae, Surius autem Comjatini vivunt. Frater tuus germanus, Lucas Coriatoris, est concionator Megyeriensis et haec de nobis.

Tuum studium, mi charissime frater in Christo Jesu, in nostram Hungariam est laudabile, quod eam primum nomenclatura, tandem Psalterio, nunc autem, quantum opus! bibliis ornasti nativa lingua ita eleganter excusis; vidi ego in comitiis Posoniensibus apud Gregorium Varadinum exemplaria tria, quantum laetatus fui, quantum gestivi! Ab illo tempore exorare non desii Wechelium meum, ut mihi eius copiam faciat meisque amicis. Sed spero iamiam me habere. Perge, nobis honorandissime et certe semper honos nomenque tuum laudesque manebunt. Sed cur iam tandem non nobis redis? Exspectamus te omnes, exspectant quique boni, magnum nomen tuum apud omnes, etiam hostes nostros apertos. Da operam: reddas te patriae nostrae, iamiam a rabie Turcarum et reliquarum nationum peregrinarum respiranti et rursum reflorescenti. Et haec de his.

Hic Stephanus Laskai, ut antea alumnus scholae nostrae, visitare in animo statuit Germaniam multumque spei in te collocat, ut studio tuo et officio illi prodesse velis, oro itaque multum te, vir clarissime, ut hunc tuo auxilio ad tempus protegere, consilio iuvare et in negotio suo viam modumque commodum ostendere digneris, ut aliquantum doctior illinc tandem rediens patriae suae serviat, quam meam petitionem suum apud te pondus habiturum certissime scio et te valere cupio oroque Deum ter maximum, ut te suis bonis benedicat cumulatissime.

Scripsi Samariae 20. Martii anno domini 1609.

Clarissimae tuae Dominationis addictissimus

Petrus Czene Szemcinus,
ecclesiae Samarinae minister,
popularis et condiscipulus tuus.

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CLXXXIX.

1609. márcz. 27. Ulm.

Huber Péter levele Molnárhoz. Értesíti, hogy a neki ajánlott magyarokról és azok könyveiről gondoskodott.

Salutem in Christo, salvatore nostro unico plurimam.

Duo tui populares, doctissime domine Molnare, 23. Martii ad me Ulmam venerunt literasque tuas humanas tradiderunt, quas 28. Februarii ad me dederas. Ex quorum relatu etiam cognovi te bene adhuc habere tuumque statum felicem esse, id

quod auditu pergratum mihi fuit, necnon iucundum cognitu, quod mei adhuc memor es et tuum amicum me agnoscis.

Petis autem tuis in literis, ut tuis illis popularibus de commodo navigio prospiciam curemque, ut tuti cum sarcina libraria Viennam pervenire possent. Qua in re illos ita iuvi, ut non dubitem, quin intelligant tuam commendationem pondus apud me habuisse. Et haec paucula, data hac occasione, ad te exarare volui. Vale feliciter.

Datae Ulma in meo musaeo 27. Martii, anno 1609.

Tui studiosissimus

M. Petrus Huober m. p.

Külczím: Doctissimo viro, domino Alberto Molnaro Ungaro, bonorum artium studioso, amico suo veteri. Marburg.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXC.

1609. ápr. 23. Szerencs.

Miskolczi Pásztor István levele. Tudósítja Molnárt helyzetéről, sürgeti a magyar biblia küldését, a Magyar Krónikáról és »Sphynx« cz. műről ír.

S. P. D. Superioris anni mense penultimo et ultimo binas ad te, mi Molnar, dederam literas, unicas vero tuas ad me Marpurgo 25. Decembris scriptas 17. demum Martii 1609. Cassovia accepi, quibus adiunctas domino Ungvario in patriam expedivi. Prioribus insertum ducatum unum tibi dono misi, tu vero nihil ad me scribis, num acceperis, aut non. Si acceperis, tacere nefas erat, si non, culpandus is, cui commisi, omnino erit.

Functioni scholasticae iam pridem valedixi, ecclesiae Szerencsiensi, gratia Dei, praesum. Uxorem duxi Juditam, Georgii Szixai, pastoris ecclesiae Zomboriensis, filiam. Tu me meamque voto prosequitor solemniori.

Exemplar bibliorum tuorum praeter unicum vidi nullum. Cur vero tu nullum mihi mittis, sicuti quondam fueras pollicitus! Vehementer te aliquoties iam petii, sed (ut video), frustra. Te quaeso, sit alicuius apud te ponderis petitio nostra. Mitte. Recipies pretium aequum cum gratia et privilegio nostro. Status patriae nunc tranquillus est: sed quousque? Inquietat saepiuscule Haidones animus nunquam suo sorte contentus. Speramus nihilominus, dum spiramus.

Chronica Ungarica, quae petiisti, nulla vidi, neque mihi potestas data est iis potiundi, alias libenter voto tuo satisfacerem. Sphingem Theologo-philosophicam abs te editam non vidi, neque

a quoquam auditu accepi.[1]) Neque id mirum, quia praeter Gregorium Varadinum post meum ad nostros reditum a vobis ad nos rediit nullus. Plura scribere clamores nundinales prohibent. Tu ad nos aut scribe copiosius, aut quod in votis meis est, propediem redi. Vale et nos, ut olim cepisti, porro amare perge.

Szerencsino 23. April. 1609.

Tuus ex corde *Stephanus P. Miscolcinus,*
ecclesiarcha Szerencsinensis.

Külczím: Praestantissimo viro, domino Alberto Molnar Szenciensi Un(garo, studiis) humanioribus in academ(ia Marpurgensi) incumbenti fratri et (amico)[2]) Marpurg.

Molnár jegyzete: Redditae sunt 16. Augusti 1609.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXCI.

1609. máj. 3. Szencz.

Molnár Benedek levele M. Alberthez. Köszöni a küldött bibliát és zsoltárt s testvérei helyzetéről értesíti.

Kivánok Istentől ő szent fölségétől minden testi és lölki jóknak megadását és kegyelmes áldását, békeséges jó szerencsés utat engedj(en) a fölséges Isten, hog(y) láthassad meg az mi nyomorodott hazánkat.

Minekutána megadák az Kegyelmed küldötte szép biblijája *(így!)* az psalteriumokkal egyetemben, mind igyekeztem, hog alá küldhessem az Lukács öcsémnek a bibliát Nag(y)-Megerre Komárom felé, mert mikor érkezett Miskolci István uram az Kegyelmed ajándékival, akkor én ott voltam Megyeren, azért nem lehettem szemben ő kegyelmekkel. Azért igen kérlek, szerelmes Albert öcsém, hogy megbocsásd énekem illyen árva embernek, hog semmi oly ajándékkal nem értethetem Kegyelmedet, mert azon leszek, minden tehetségemmel és könyörgéssel, hogy társamot keresek, addig mig alájön Kegyelmed.

Egészségünk felől azt irhatom Kegyelmednek, hála Istennek, az mi kevesen vagyunk, jó egészségben vagyunk.

Lukács öcsénk is igen köszöni a Kegyelmed Psalteriumát, melyet igen tanul. Az Széki János bátyánk két házas leiáni is: Anna és Katus igen köszöntik Kegyelmedet; az fiát Lukács

[1]) Szathmári Pap Zsigmond e levél alapján Heidfeld e művét is fölvette Molnár munkái sorozatába. (Erdélyi prédikátori tár VII. (1837.) XIX. lap.) Szintén M. művének tartja Toldy F. (Adalékok a régibb magyar irod. tört. 1869. 150—1. lap.) Először Herrmann Antal tisztázta e kérdést. Figyelő XXII. köt. 324. 327. V. ö. e kiadvány 244—6. lapjain közölt levéllel.

[2]) A zárjelbe tett szavaknál az eredeti szövege ki van szakítva.

öcsénk tanitja, az Petit. Az elmult böjtelőben küldöttem vala egy levelemet az bécsi Vekelius uramtól, egy legén is ment vele, István deák, melben irtam vala az elveszett bibliák felől Kegyelmednek. Azért im mostan oda fölmegyen az szempczi iskolamester az János deák,[1]) melnek az atya is jóakaró bizott urunk volt, az Máté predikátor. Azért igen kérem Kegyelmedet, lég(y) jóakarója abban az idegen országban, mert az én fiamot is tanétotta két Kántorig, melyre semit nem adhattam ő kegyelmének. Az Isten viselje jó uton, Isten tartsa meg Kegyelmedet minden jóakaróiddal egyetemben, nag(y) jó egészségben.

Megbocsásd, hogy többet nem irhattam. Országunk állapatja felől azt irhatom, hogy most jó csendes és békeséges mind némettel s min(d) törökkel. hála Istennek.

Ádám György és Jámbor Gyorg sógorunk, Ilonna és Katus hugaink is köszöntik fejenki(n)t, atyafiastól Kegyelmedet.

Irtam Szempcen, pünkösd havának 3. napján, anno 1609.

Az Kegyelmed jóakaró atyafia

Szempczi Molnár Benedek,
ki mostan Ujfaluban lakik.

Külczím: Ez levél adassék az én szerelmes öcsém uramnak, Molnár Albertnek, mostan Marpurgumban lakozónak tulajdon kezében Szemcz — Marpurg.

Molnár jegyzete: Sunt redditae penultimo, 30 Maii, anno 1609.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXCII.

1609. máj. 7. Nagy-Megyer.

Szíjgyártó Lukács levele Molnárhoz. Illyésházy István nádorról, saját helyzetéről, ismeröseiről, a szenczi egyházi állapotokról, Asztalosról, saját tanulmányairól ír s Péczeli Imrét pártfogásába ajánlja.

Gratiam et pacem a Deo patre et domino Jesus Christo largamque divinae benedictionis affluentiam tibi, frater dulcissime, animitus precor omniaque mea humanitatis officia haud fucate defero.

Quam delibuto gaudio me tuae humanitatis elogio scriptae et refertae perfuderint literae, equidem indicibile. Nil enim magis desidero, nil in votis habeo, quam tui praesentia uti possim. At cum hoc non assequarim, in literis praesentibus, cuius speculo te intueor et alloquor, o frater mihi multum optatissime et charissime. Quibus respondens quid rescribam? Multis siquidem studiis et laboribus totus quantulus sum, vacem, ita ut vix mihi

[1]) Samarjai János.

otium ad scalpendas aures suppetat, quod me facile a calamo temperare posset, tamen calami mei velum, interruptis omnibus intermissionis repagulis, ad te dirigam, nec fidissimos praesentium latores vacuos ad te mittam.

Status meus et fratrum et cognatorum idem est, qui fuit, cum ad te Posonio dedissem literas, de eo itaque nil scribam, praeterquam quod per Dei clementiam nunc optime omnes valemus. Inter proceres regni nostri Hungariae inclytus ille Illésházy quo titulo potitus sibi subiectos regat, in eosque quem affectum habeat, praesertim vero ecclesiae gubernatores, eos vero, qui Helveticae reipublicae confessionem amplectuntur, longum esset, imo difficile perscribere singillatim; quae tamen dominus reverendus Sury, homo ingenio acutus, manu celer omnia ordine tentabit. Ego vero hic addo. Postquam in comitiis Posoniensibus palatinatum adeptus est, adversam mox inbibit valetudinem, ita ut inconsummatus edat, quae edit. Serenissimi regis Matthiae II. Dei gratia regis Hungariae medici alternatim ad se spectatum mittuntur, horae illi pro medela summendo praescribuntur, quas nonnunquam iis invitis interrumpit, factum suum aliis admirantibus. Nunc thermas adivit Pöstenienses. Secundam valetudinis auram tenens, etiamsi orthodoxos Helveticae confessionis promotione neglexerit, tamen nondum subolfecimus quemquam eorum persequutionis procella iactasse. Spirabat minas instantibus nonnullis, tamen superi institere. Nunc alma σὺν θεῷ fruimus pace. Jaurinum caret rectore orthodoxo. Pagus Refalu vocatus dehinc habet pastorem orthodoxae confessionis Matthaeum Szana. Comaronium floret praeter ceteras omnes ecclesias orthodoxia flagrans. Ujvár locum dedit domino reverendo superintendenti nostro Nicolao Dobronoky. Tyrnavia fovit a triennio fere Martinum Hollossi, sed is vitam placide cum morte mense Februarii praesentis anni commutavit a me nomine vestro insalutatus. Successorem sibi alit Georgium Ratkay. Reverendus Taxoni excolit sedulo Jolkam. Surius Comjatinum verbo vitae fervide pascit etc. Quid? Patriam negligam? O deploratissimam et ubiquitariorum fere coinquinatam! Stanislaus ille Turzo insciolus veritatis habet Harpagos multos in aula, concionatores non dissimiles paucos, qui viribus coadimatis misellum popellum patriae infestant, edictis multis macerant, privant et excoreant, nec tamen plerisque praevalent. Asztalos pietatis amantissimus de ecclesia Christi bene meritissimus, vita longa dignissimus en patriae nostrae scholiarcham pro voto vestro laudatissimo Joannem Samaraeum, filium reverendi domini piae memoriae Matthaei Samaraei, concionatoris Galgocziensis promovit et pro mansuetioribus Musis mercandis ad vos ablegavit. Martinus Szegedi non dissimili studio et ardore in ecclesiam Christi affectus, Samariensem rectorem, mihi successorem in officio, Joannem Palffy, vestris studiis participem fieri exoptavit. Comaronienses unanimi consensu itidem

gubernatorem scholae Emericum Pechely,[1]) mihi discipulum quondam charissimum promovere. O studia Deo gratissima! Utinam tales nobis patroni plures accrescant et iuvenum studia in commodum ecclesiae Christi facultatibus adaugeant!

Adhaec eorum an obliviscar, quae me dietim movent? Equidem nil me magis in officio moratur, quam quod doctissimorum scriptis theologicis studia ampliare non possim. Plinium illum iuniorem lego, doctum siquidem multos terrarum ambitus permeasse pro feliciori studiorum suorum mercatura capessenda, hoc ipsum fecisse alios palam habeo. Ac hoc mihi denegetur. Quomodo ergo studia promovebo? Si non viva, modo muta doctissimorum virorum verba mihi hauriendi daretur facultas. Vivat Wechelus, studiorum promotor. Vivant cum primis autores orthodoxi, tenellorum ingeniorum fulcra adamantina. Fac, quaeso, frater amande, ope tua sublever. Quod facies, si admonitum habebis praenominatum Wechelum, me autorum commentantium copia faciat participem: me satisfacturum pro omnibus sancta fide polliceor. Demum harum ostensorem, Emericum Peczelium, tibi fratri mihi observandissimo habeo commendatum. Rogo, eum in omnibus admonere, informare et dirigere ne gravare, accepturus gratitudinis stipendium a nobis, a Deo vero satisfactionis retributionem nunquam interituram. Haec, frater charissime, calamo plusquam vacuo properanter et irrevise. Erratis parce, peto obnixe, accipies forte olim cultiores. Modo nos data occasione literis tuis revisere non dedigneris. Quoties mihi datur copia tabellionis, nunquam intermittam, quin etiam laconicώs ad te scribam.

Ex parochia nostra Nagy-Megyeriensi in comitatu Comaromiensi, die 7. Maii, anno 1609.

Tuae reverendae Dignitati addictissimus frater

Lucas C. Szencinus, raptim.

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXCIII.

1609. máj. 8. Nagy-Szombat.

Asztalos András levele Molnárhoz. Értesíti, hogy Székely Krónikáját Remhez küldötte, a felküldött visolyi bibliáról ír s szótárából és Grammatikájából egy-egy példányt kér.

Gratiam ac pacem a Deo patre per Christum precatur etc.

Istennek neve dicsértessék, mi is egészségben vagyunk. Ennek előtte való levelében kért vala Kegyelmed, hogy az magyar

[1]) Neve alább »*Peczely*«-nek van írva. Egy személy az ismert énekszerzővel Péczeli v. Pecseli Király Imrével.

Cronica mundi-t fölküldjem, kit én dominus Georgius Remusnak kezéhez küldtem: azért tudom, hogy ő kegyelme megküldte Kegyelmednek. Az Visoli biblia, kit Kegyelmed elkért volt az académia bibliothecájából, azt én küldtem volt föl: Farkas praedicatoré volt, per florenos 8 vettem volt meg az feleségétől. Adja Kegyelmed dominus Johannes P. Samaraeus kezéhez; had vegyék hasznát ők is, meddig ott fen lesznek Isten kegyelmességéből.

Irta volt Kegyelmed, hogy én nekem egy exemplárt küldött volna, de én kezemhez nem jutott. Ha egy Dictionariumot és egy magyar Grammaticát küld Kegyelmed, az árrát fölküldöm Kegyelmednek. Ez három iffjat, kiket mostan fölbocsátunk, commendálom Kegyelmednek. Isten Kegyelmedet éltesse jó egészségben és engedje ő felsége, hogy szolgálhasson Kegyelmed ez után is szent nevének tisztességére és ez országban való ecclesiának épületire.

Datum Tyrnaviae 8. Maii anno 1609.

Kegyelmednek jóakaró barátja

Azthalos András m. propria.

Külczím: Doctissimo et clarissimo viro, domino Alberto Molnar Szemciensi, literas Ungaricas in illustri Marpurgensium Cattorum academia strenue promoventi etc. domino et amico mihi honorando.

Molnár jegyzete: Sunt redditae penultimo Maii.

(Eredetije papirpecséttel, melyen az Asztalos czimere (a czimermezőben két ágaskodó oroszlán) tisztán látható, a czimer felett két oldalon A. A. betükkel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXCIV.

[1609.] máj. 8. [Szencz.]

Molnár Lukács levele M. Alberthez.[1]) *Köszöni a küldött ajándékot; mostohaanyjáról, családi és vagyoni ügyeiről értesiti.*

Szol(gál)otom aianlasanak utanna kivanak az Istentol Kegielmodnek mind lolki es testi ioknak megh adasat.

Annak utanna köszönom Kegielmod szep aiandekat, ä meliet küdot vala Kegielmod Miskoczi Istvantól es Budai Janostol. Kiron *(így)* Kegelmodot, hogi Kegielmod nekom megh boczos, hogi Kegelmodnek semit nem kuldhetok Kegelmodnek *(így)*. Hanem magam allapotia felol estot akarom megh ielenteni: Mikor Kegielmed ithon volt ennek elote az szegeni attiam elteben,

[1]) M. Lukácsnak e sajátkezűleg írt levele (a CLXXXVI. szám alatt közölt levelet sógora Ádám György írta) tájnyelvi sajátságai miatt is figyelemreméltó; ezért közöljük betühiven, csupán az interpunctión változtavta könnyebb megérthetés kedvéért.

Kegielmodel beszelgetunk vala egiut: erre ker vala Kegelmod engemot, hogi ne hagiam szegen attiamot esz az mostha *(így)* aniamot, hogy ne haginam ökot, az miut tolem lehetne, ha mindenekot reiaiok kotok[1]) is, ne hagiam ökot. En az Kegelmod beszedehoz tartotam magamot, az miut tolem lehetet, ugi viseltem gongiokot. Annak utanna az dragasagh miat anni adosaghban estem, hogi midon az nagi puszta helyre haza iutunk, mindemokról megh kolot elegetemom az adosakot.

Annak utanna az mostha aniam emborok altal elvalt tolem; az mit annak is az uraim rendoltek, mindenokrol megh elegetotem, az utan az fiaihoz alot: hogy ezeket latvan az Benedok Batiam, az mi keveset megh tarthatam az orokseghben, az pusta hazheliet es az pinceet es az oreghbik szolot, az egik szantofoldet, kesde torvenihoz foghni engomot ő is: ast kivania, hogi az attiamtol marat ioszagoknak felet neki adgiam. En ezzel oltalmazom vala magamot: Vagion ennekom egi szerelmos Batiam, az ki ennekom ast mondota, hogi az mit megh tarthatok, enim legon. Errol ast kivania, hogi en ő neki bizonisagot alasak elol, avagi megh eskugiem. De en ast mondam, hogi nem esküszom, mert en oly remeniseghben vagiok, hogi megh vele beszelhetok. Ennek okaiert en szabadsagot engetem neki, hogi valamit akar, ast czelekogie. Valaszta maganak az pinczet es az szanto foldnek egi reszet, hagia ennekom az haznak heliet. Minden banotomot el hagivan, most Isten segetsegebol kesddok hoza epeteni.

Mind ezekot elhagivan, kivanak Istentol Kegielmednek szok iokat, mint szerelmos attiam fiianak; kerom Kegielmodot az Istenert, hogi mind ezekot io veghre magiaraza el Kegielmod. Isten tarcza megh Kegelmodot szok esztendeigh. Most nagi io egesseghben vagiunk mind attiafiastul egietomben, mind sogorinkal, ipankal, napankal, azoknak fiaival egitomben. Az mely katekismusokot küldott volt Kegelmod, nagi szepon megh ösztöztunk vele.

Datum Maji 8. diei.

Én *Molnár Lucas,*
mindenkoron szerelmos öcze Kegelmodnek.

Külczím: Ez levél adaségh az ćn szerelmos batiamnak Molnar Albertnak tulaydon kezeben, Marpurgomban lakozonak. Cito, cito, cito.

Molnár jegyzete: Sunt redditae penultimo Maji, anno 1609.

(Eredetije pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) Igy *költök* helyett.

CXCV.

1609. máj. 8. Nagy-Szombat.

Suri Orvos Mihály levele. Magasztalja Molnár érdemeit s három magyar deákot pártfogásába ajánl.

Salve, ocelle gentis tuae et patriae dulcissimae.

Institutae meae vitae ratio et locus remotus a capessendis mittendarum literarum occasionibus effecere, vir clarissime, quod hactenus nullas a me acceperis literas. Tandem haec affulsit mihi gratissima ob multas causas. Tu et enim studiorum et peregrinationis Germanicae comes iure salutandus venis, tibi memoria nominis mei recolenda proponenda, tu provocandus ad redintegrandam amicitiam cataplasmate literarum fovendam, firmandam rogandus. Indulge, quaeso, tardae scriptioni, grutulationi, tuis honoribus et elegantissimis, utilissimis et ecclesiae scholis Ungaricis summe necessariis sudoribus, laboribus. Effert Ungaria te patrono caput, superbiunt Christianae literae te parente, reflorescit concussae gentis lingua, abundat coelestis roris foecunditate, tua opera, sapientiae campus. Quis ex tam arido trunco tam foecundam sperabat messem. O felicis genii felicissimos labores! Perge, perge et quadrilingue ede dictionarium. Laboris tui memoria canescit saeclis innumerabilibus. Et tandem meditare de reditu ad tuos. Nos de loco et conditione providebimus. Ceterum fac, sciam tuum statum et faciam, ut senties me tibi animo devinctissimum. Te uxor mea Susanna Pragai et filiolus septimestris Josias Orvos parentis ore salutant et sua studia pollicentur. Vale, vir eximie et exspecta oblata occasione techmerion prompti animi tui Surii.

Dabam cursim Tirnavia 8. Maii, 1609.

Michael Surius, tibi redivivus m. p.

Hosce tres optimae indolis et magnae spei iuvenes tibi promovendos commendo. Senties gustata notitia tuae patriae non contemnendos fructus. Amicos tuae absentiae consolationem saluto officiose et mea studia illis dicata liberaliter offero. Iterum vale.

Külczím: Doctissimo et clarissimo viro, domino Alberto Molnar Szenciensi, de literis Ungaricis optime merito et easdem hodie in illustri Marpurgensium academia strenue promoventi domino, veteri amico et studiorum meorum fideli agenti.

Molnár jegyzete: Redditae sunt penultimo Maii 1609.

(Eredetije papirpecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXCVI.

1609. máj. 29. Herborn.

Piscator János levele. A Molnár által pártfogásába ajánlott Geiger Fülöpről ír.

S. Ad binas tuas literas a Philippo Geigero mihi redditas paucis (quia propter occupationes necessarias multos non licet) respondebo. Scias igitur literas tum tuas, tum Michaelis Postorei, quas Ravenspergerus curavit, mature mihi redditas esse. Ad quas quod nihil respondi, factum est multitudine et varietate occupationum mearum, tum etiam, quod neminem habui, qui me de respondendo moneret. Interim nolim vos de mea ergo vos benevolentia dubitare. Philippum Geigerum, quem mihi de meliore nota commendasti, libenter iuvissem, si qua ratione potuissem. Quam autem hoc tempore non potuerim, obtuli ei meam operam in futurum, promittendo commendatitias, si quando (ut sibi in animo esse dicebat) in Bohemiam vel Moraviam profecturus erit. Spero Deum optimo iuveni non defuturum iuxta promissionem: »Qui me honorant, eos vicissim honorabo.« Honorat enim ille Deum, dum agnitam ex verbo illius veritatem profitetur etiam cum offensa parentis et cognatorum, a quibus propter hanc causam deseritur. Utinam contingat ei paedagogia aliqua apud vos et maxime (si forte Ravenspergerus a vobis discessurus est) apud doctorem Vulteium, quem ipse magni facit. Vale, mi domine Molnare et dominum Filiczkium ceterosque populares tuos, qui isthic degunt, amanter verbis meis salutato.

Scripsi subito Herbornae 29. Maii, stilo vetere, anno Domini 1609.

Tuus amicus *Johan. Piscator.*

Külczím: Ornatissimo viro, Alberto Molnar Ungaro, amico meo sincero. Marpurg.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXCVII.

1609. jul. 21. Nürnberg.

Rem levele Rittershausenhez. Barátairól és azok leveleiről ír; értesíti, hogy levelet küldött Molnárnak.

S. P. Clarissime et excellentissime vir, domine d. Rittershusi, domine compater honorande. Henischius mihi tuas ante octiduum, hodie dominus Orschinovitius alias reddidit. Ille quidem abiit ad

vos, me in curia agente, neque responsum tuae illae exigebant. Alterae habent, quod agam. Waseri, quem petis, Commentarium accipe et tecum sit, quamdiu lubet. Nolim aliorum in manus tamen librum meum venire. Remittas, cum voles, dum apud te sit, iudicium ex illo facies de mensuris ponderibusque Hebraeorum. De Landgravio Otthone scio, quod narras, exceptus fuit liberaliter ab amplissimo ordine.

Marpurgum ad Albertum nostrum Molnarem dedi: eique epistolam Maiestatis misi.

Gratias ago pro indicio; domino doctori Hardenio et Cellario tuas misi probe. A nostro Hörmanno votum habe tetrasticho polito inclusum: is te et clarissimum Scipionem salutat perquam officiose. Vivit, quod nescieram, cum Hoeschelio, quem e febri convaluisse accepisti, opinor. *Σώτρα* debemus Deo nostro pro amici salute. Quaeso te, numquid animus est conferendi unum in libellum epithalamia honori tuarum nuptiarum secundarum scripta? Age, si ita sedet et hoc Hörmannianum, quod ab optimo extorsi (habe literas et lectas remitte) tetrastichon.

Salutem, quam iterato mihi uxorique dixisti, clarissime vir et uxor tua matrona dixit, gratissimam habemus. Reprecamur vobis fausta feliciaque omnia et ut te pulcra parentem prole faciat Katharina, Deum exoramus *τὸν εὐλογοῦντα τοῖς νεογάμοις*. De aliis coram, si quidem per hos caniculares domo abesse potes vel dieculam, qua ad nos excurras et urbis splendorem ostendas coniugi tuae.

Vale et salve et nos amare, quod facis, perge.

Dabam Norimbergae 21. Julii 1609.

Tuae Excellentiae addictissimus *G. Remus.*

Külczím: Clarissimo excellentissimoque domino doctori Cunrado Rittershusio iurisconsulto et antecessori academiae Altorphinae reique publicae Norimbergensis symbouleutae prudentissimo, domino compatri honoratissimo. Altorff.

(Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CXCVIII.

1609. jul. 29. [Heidelberg.]

Piscator Lajos levele. Értesíti Molnárt saját helyzetéről; nővéreiről ír s üdvözletét küldi Filiczkynek és tanitványainak.

Redditae mihi sunt tuae literae, dilectissime Molnare, amice honorande, a populari, cuius amicitia et familiaritas, ut et reliquorum, mihi quam fuit iucundissima cum ob eam, quam inter nos aluimus et adhuc alimus, amicitiam et familiaritatem, tum etiam ob insignem ipsorum humanitatem et affabilitatem. Ego si quibus officiis illis prodesse potero singulis, quod a me

contendis unice, semper promptus ac paratus inveniar. Ceterum quod ad te scribam, nunc non habeo, nisi ut, quod in literis tuis petiisti, de meo et academiae nostrae statu te certiorem reddam. Quod ego quidem facio lubens, cum amici sit amico gratificari cumque ipse de vestrae academiae florentissimo statu ad me perscripseris. Ita autem se habet, ut unius generatio sit corruptio alterius. Quamobrem cum schola vestra et academia, addo, etiam Herbornensis nostra, augeantur quotidie, nostra haec academia decrementum capit.

Me quod attinet, sana et integra adhuc fruor valetudine, pro quo beneficio Deo optimo maximo gratias merito ago et eandem felicitatem tibi ex animo precor. Vivo adhuc in collegio Casimirano, ex cuius collegii statutis gradum primum in philosophia (qui baccalaureatus vulgo solet appellari) suscipere coactus fui. Deo vero studia mea secundante supremus in philosophia gradus et honos tandem quoque conferetur. Mitto autem hic programma, ex quo cognoscere poteris, quando illa peracta sint et quis numerus ac series candidatorum.

De discessu utriusque sororis, alterius quidem cum domino Ernesto, affine charissimo, Dantiscum versus, alterius vero, quae fuit uxor domini Eberhardi Artopoei, in coelestem patriam, a parentibus certior sum factus; quarum utrumque abitum doleo, illius quidem reditum in patriam spero, huic vero felicitatem illam, quam nacta est ex hac miseriarum valle in coelum translata non in(video). Sed de his satis. Pro tuis officiis, quae in curandis literis ad patrem offers, gratias ago maximas. Sat occasionum sese offerunt mihi, quibus commode meas ad patrem mittere queam. Rogo autem, ut generosos dominos barones ab Hodjejowa omnes et singulos meis verbis officiose salutes, una cum domino Filicksky, ipsorum praeceptore. Item magistrum Grocium, cui si quid singulare habuissem, scripsissem et apologiam parentis contra Echardum de iustificatione, quem a me Sigenae petiit, misissem, nisi internuntii autoritas, quem gravare nolui, me absterruisset. Si quos praeterea habeam ibi amicos, familiares, populares, aut bene notos, eos omnes amanter et officiose saluto. Vale meque tibi commendatum habe.

Dabam 29. Julii, anno 1609.

Tui amantissimus

Philippus Ludovicus Piscator,
artium bonarum et philosophiae candidatus.

Külczím: Ornatissimo et doctissimo viro, domino Alberto Molnaro sacrosanctae theologiae candidato, amico suo singulari et dilecto. Marpurg.

Molnár jegyzete: Sunt redditae 5. Augusti anno 1609.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CXCIX.

1609. aug. 4. Nagy-Szombat.

Asztalos András levele. Haza hivja Molnárt s pénzajándékot küld neki.

Doctissime ac clarissime vir, domine mihi observande, salutem plurimam et servitia etc.

A Kegyelmed becsületes jó hirén és nevén örülök szüvem szerént, nem csak azért penig, hogy Kegyelmed minden jóakaratját mutatja hozzám, hanem Kegyelmed távolylétében is nemzetségének és szerelmes hazájának hogy örömest szolgál. De ugy teczik ennékem, hogy mindenni sok munkája és szolgálatja után is Kegyelmednek nagyobb kedvessége, becsületi lenne, ha személy szerént is az mi megfogyatkozott és sok nyomoruságban forgott országunknak fiainak az Istennek tiszta anyaszentegyházában szolgálna Kegyelmed. Nóha Kegyelmednek immár az az ország mintegy natale solum immár, azért hogy patria est ubicunque bene, de azért lehetetlen, hogy nemzetéhoz és természet szerint való hazájához ne vágyakozzék Kegyelmed. Továbbá azt is kell Kegyelmednek meggondolni, mely nagy becsületes és kedves lenne az Kegyelmed ha ajövetele. Mert minden rendek, főemberek és közönségesek, iffjak és öregek nagy ajtatossággal emlegetik és szüvek szerént várják Kegyelmedet. Annakfelette kiváltképpen való fő tanitó helyek megfogyatkoztanak most, melyeket Kegyelmed én nálamnál jobban tud. Mind az keresztyénségnek öregbülésére és hasznára s mind penig neminémő barátinknak és szomszédinknak, kik ottan-ottan szarvat emelni szoktak, hátrább állására és rész szerént való félelmére lenne az Kegyelmed haza jövése és földünkben való lakása. Kegyelmedet nem tudom micsoda difficultas tartóztatná meg a hazajöveteltől. Mert mindjárt vocatiója lenne Kegyelmednek, mihelt az Kegyelmed jelen létét megértenék azok az helyek, az kik leginkább szükelkednek a Kegyelmed szolgálatja nekül.

Hogyha volna ki tanitani a psalmusoknak franciai notait és nagyobb charakterekre volnának nyomtatva, igen kedves volna ez az Kegyelmed munkája. Mert ha tudnák az notait, az templomban ugyanezekkel élnének mindenütt. Azért meggondolhatja Kegyelmed, minémő kedves és becsületes lenne az Kegyelmed köztönk való lakása. Az keresztyén istenfélő fejedelem is, mind az mi nemzetségünknek fogyatkozott állapatját s mind az Istennek tisztességében járó hivatalt meggondolván, nem tartóztatja meg Kegyelmedet. Hogyha az bibliák felszabadulnak és dominus Remushoz jutnak, tudom hogy alá bocsáttatnak. Mert az ember ennekem jóakaró uram. Reméllem azt is, hogy az mi oly ujság leszen, minket is részessé teszen Kegyelmed benne.

Salutat reverendam Dominationem tuam rector scholae nostrae Matthaeus Makay officiossime. Feliciter ac diutissime vivere et valere reverendae Dominitioni vestrae ex animo cupio.

Tyrnavia 4. Augusti 1609.

Reverentiae vestrae observantissimus

Andreas Aztalos.

P. S. Az mel leveleket dominus Michael Focteoi alá küldött volt, ismét d. Joannes Keseruinus, azokat bizott ember által én Alvinchi uram kezéhez iktattam és ő kegyelme is megküldte Szakmárra, azt bizonnyal tudom.

Im Kegyelmednek egy igen szép Matias király aranyat küldtem, ismét 25 ⊙ pénzt, 15 oszporát, Kegyelmed némely barátinál kedveskedjék vele. Isten Kegyelmeddel.

Andreas Azthalos m. propria.

A mi országunkban támadt nagy háborunak lecsendesitője Illiésházi István elnyugott Christusban, temetése leszen Baszinban 5. Augusti. Im felküldtem az Oratio funebrist[1]) Kegyelmednek, kit közöljön Kegyelmed, az kikkel illik.

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.[2])

CC.

1609. aug. 19. Nürnberg.

Rem levele Rittershausenhez. Egészségi állapota felöl tudakozódik; barátairól ír s a Molnár levelét küldi.

S. P. Haud parum me praeterruit perculitque rumor de invaletudine tua, vir clarissime excellentissimeque domine, compater honorande, spero autem te recuperasse interea temporis vires pristinas. Per hos calores intensissimos te laborasse *νυχθήμερον* valde mihi probabile est, cum te nunquam quisquam otiosum videat. Parcere debuisses tibi. Sed cesso faventemque propitiam tibi opto Hygieian et gratias ago pro salute, quam per dominum Vastartum mihi transmisisti. Porro venere sospites dominus nobilis Virgilius Höferus et dn. Cellarius, quos te in via salutasse mihi ipsimet retulere: ille quidem se Humanitatem ipsam vidisse, dum te vidit, serio attestatus fuit ac de tuo conspectu colloquioque sibi valde gratulatus est, in qua sententia ego virum

---

[1]) Lásd alább a 338. lapon.

[2]) E levelet Makai Máté írta, csak az aláírás és utóirat származik Asztalostól.

confirmavi sedulo. Petit vero a te carmen in honorem memoriamque piam domini parentis sui, non ita pridem defuncti, quod intra mensem vel bimestre poteris tuo quidem otio conscribere. Petit et d. Cyriacus Hardessianus, qui Avarici Biturigum agit, a te distichon vel tetrastichon in honorem laureae doctoreae. Dabitur tibi spatium menstruum, vel quantum placet.

A nostro Molnare has Marpurgo accepi, quas mitto. Si placet respondere, prae foribus nundinas esse noveris Francofurtienses.

Georgius Imhoff nudius tertius demum cum Susanna Loeffelholzia sua nuptias celebravit, quo die Susannae soror, uxor doctoris Gwandschneideri, filium peperit patremque fecit maritum, hoc ipsum diu optantem.

Ecquid Henischius noster valet. Iam diu est, quod nihil ad me. Vix puto a me alienum, neque enim causam adsequor. Bambergae audio esse Remos, meae familiae, quod nuper adeo intellexi. Quaeso, si quid certi habere potes, memora. Christophoro Höfflichio, iuris studioso, auditori (ni fallor) tuo librum hunc amicorum per amanuensem tuum tradi cura. Vale et salve et coniugem tuam carissimam a me et mea saluta officiose.

Norimbergae 19. Augusti, quae Sebaldo consecranea, 1609.

Tuus totus et animo *G. Remus.*

Külczím: Clarissimo excellentissimoque viro, domino Cunrado Ritterhusio iurisconsulto, antecessori academiae Altorphinae meritissimo reique publicae Norimbergensis consiliario dignissimo, domino compatri et amico fidissimo. Altorff.

(Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CCI.

1609. aug. 20. Altdorf.

Rittershausen levele Remhez. Egy barátjához küldendő levélről, betegségéről s a Molnártól küldött versről ír s különböző hirekről tudósítja.

S. P. Sultzbachium me proximo die Iovis evocarunt clientes quidam, ut sibi assisterem coram iudice provinciali, quibus hanc operam denegare non potui, quamvis non optime valerem et cum medicis ac pharmacopoeis negotium mihi esse coepisset. Inde reversus tuum, vir clarissime, domine compater carissime, fasciculum mihi inscriptum accepi a Beutelio. De usu libri mei non est, quod gratias agas. Mea omnia tibi patere volo. Just. Göbleri nihil habeo. D. Menzelii literas autem contra curas habeo. Eas tecum communicare volui, quia per te mihi curatae sunt. Respondi ei heri. cum significasset mihi studiosus quidam, sibi

Ingolstadium esse eundum. Is hodie, relictis apud me literis, abiit. Si posses absque sumptu curare literas, quas vides, Ingolstadium per dn. Matthaeum Schürerum, gratum esset mihi hoc officium; nec festinato est opus. Sat cito, si sat certo. Sin erit, ut desit occasio certa mittendi, redeant ad me literae.

Haec ante aliquot dies scribi coepta, sed interrupta apud me iacuerunt. Interea temporis accepi ego tuas, clarissime vir, domine compater amicissime, quibus inaudivisse scribis aliquid de valetudine mea parum prospera. Ago tibi gratias pro ista, quam declaras, sollicitudine tua de me. Equidem aliquot catapotia eduxi, atque bibi succos quamvis invitus amaros; necdum sat recte habeo. Exeo tamen et doceo et studeo, ut possum. Utinam inciperent feriae nostrae nuper elapsae. Ita enim possem vel acidulas vel thermas adire et ab illis praesidium petere, sed hoc iam frustra optamus. Tolerandum est. Rogo cures mihi parari in pharmacopoeo hosce sirupos, quorum pretium reddam proxime. Emat etiam, quaeso, mihi in foro ancilla vestra pro 1 bacio cichorium detque aurigae colligatas radices illas.[1])

Molnarus noster decasticho gamico me beavit,[2]) pro quo ei gratias propediem agam. Höflichius suum librum recepit, etiam Henischius tuas literas. Is recte valet et in officio est diligens atque assiduus. Patri eius paulo post scribam. Carmina quae poscis pro amicis, videbo, si possim alicunde extundere. His diebus Parisiis huc venit Robertus Alberici F. Gentilis ad Scipionem patruum. Is literas nobis attulit a clarissimo Casaubono, quibus pollicetur Polybium suum proximis nundinis se missurum. O gratum et exspectatum munus! Vale, mi domine compater. Altorfii 20. Augusti 1609.

Tuus totus *C. Rittershausius d.*

Külczím: Nobilissimo, clarissimo et consultissimo viro, domino Georgio Romo, iurisconsulto patricio Augustano, consiliario Norico etc. domino compatri carissimo et plurimum observando. Nürmberg.

(Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CCII.

1609. szept. 10. Nagy-Szombat.

Asztalos András levele Molnárhoz. Hazai hireket közöl vele; a heidelbergi katechismusról, a Félegyházi bibliafordításáról, szótáráról, zsoltáráról, rokonai és barátai helyzetéről ír.

Az világosságnak attyától szent fiának általa kivánok Kegyelmednek lelki testi jókat és minden dolgaidban boldog elémenetelt.

[1]) Lap szélén: Umb. 1. Batzen Wegwarten.
[2]) E vers nem maradt fenn.

Az Kegyelmed levelére hogy ilyen késen tehetek választ, sok okai vadnak, főképpen penig egészségtelenségem is nem engedte és az felett ez mostani nyári takarodásnak szorgalmatossága miatt is néha elhalladott. Mindazonáltal hogy rövideden mégis Kegyelmednek irjak mostani állapotunk felől, örömest cselekeszem.

Istennek neve dicsirtessék, mostanában minden helyeken ez nyomorult országban szabadsága vagyon az religiónak. Tudom értette Kegyelmed az magyar Coronának meghozását is.[1]) Kassán Augustusban volt ország gyülése, az magyar urak megeggyesedtek szép módjával egymással. Derék gyülés leszen ismét Posomban Sz. Mihály nap után, akkor végeznek derékképpen Magyarországnak fő gondviselője felől. Az törökkel való frig is véghez ment mindenképpen, 20 esztendeig, az követek is alámentek az ajándékkal.

Az Heidelbergai catechismust, kit ujonnan vertalt Zarazi uram [2]) és kinyomtattak, im felkül(d)tem egy exemplárt Kegyelmednek. Az Huszár Dávidéval conferáltam, de sokal jobb és ékesebb magyar szókkal vagyon aznál és az bizonyságokat is nagy szép módjával melléje csinálta, itt alatt is imár az ecclesiákban mind ezzel élnek.[3])

Az Novum Testamentumot, kit az bódog emlékezető Tomas Félegyházi az görögből transferált volt nagy szép módjával és ékes magyar szókkal, mostan ismét ujonnan kinyomtatták Debreczemben és szép explicatiókkal megöregbitette Hodászi Lukács uram, az főpredicator Debreczemben, de még nem érkezett hozzánk, hogy küldhettem volna egy exemplárt Kegyelmednek.[4]) Az Kegyelmed báttyáét elhozattam vala, de oly igen mód nélkül való, minthogy igen rigi translatio is zalai magyar szókkal, hogy az alföldi magyarok előtt olvasnák, ugyan megnevetnék az igéknek nemeit és én nem itélem méltónak felküldeni Kegyelmednek,[5])

---

[1]) Bod (Red. mem. 130. (118) §.) erre vonatkozólag idézi Kazy »Hist. regni Hungariae« című művének 76. lapját.

[2]) Bod jegyzete »Franciscus Szárasi (sic), cuius versione hodie utimur, quamvis limam A. Molnar et aliorum senserit, Debreczinensis fuit pastor.« Id. h.

[3]) Bod megjegyzése (id. h.): »Translatio Catecheseos antiqua Davidis Huszár, quam coniicio fuisse verbi divini ministrum in ecclesia Papensi.« (V. ö. a 148. lap 3. jegyzetével és Szabó, RMK. I. 137. sz.)

[4]) Félegyházi Uj-Testamentuma ezen második debreczeni kiadásából (az első megjelent 1586.) egy példány sem maradt fent, Szabó Károlynak sincs róla tudomása. Tóth Ferencz Hodászi Lukács életrajzában (Tul a tiszai püspökök élete. Győr, 1812.) szintén nem szól róla.

[5]) V. ö. Molnár Benedek levelével 283. l. Bod idézett helyen ezt írja róla: »Coniicio hanc versionem Novi Testamenti fuisse Joh. Sylvester Kolosvari in Uj Sziget an. 1541. typis expressam, quae Hungarismum comitatus Szala potuerit redolere.« Később Bod, úgy látszik, az itt említett két művet összecserélve írta »Magyar Athenás«-ában Huszár Dávidról a következőket: »Ugy itélek Gálnak fija vólt, a ki a Palatina Katékésist legelsőben magyarra fordította vólt; de panaszlottak az ellen, hogy Szalavármegyei magyarsággal vólna fordítva; azért osztán újjonnan forditatott 1604-dik eszt. Szárászi Ferencz által.« Őt követi Szabó K. RMK. I. 137. sz. a.

hanem az kit most ujonnan kinyomtattak, ha szükséges lejend Kegyelmednek, irja meg Kegyelmed. És azfélét küldök egyet Kegyelmednek.

Az Dictionarium, kit kibocsátott Kegyelmed, igen kevés érkezett ide Magyarországra benne, igen örömest itt is kevánnák, ha kaphatnák.

Az Psalterium bizonyára kedves volna, de minthogy az magyarok nem tanulják az musicát, nem találják fel az nótaját mindeneknek. De illendő lett volna, hogy in quarto nyomtattatta volna ki Kegyelmed, mint az Bornemisza Péteré, öregb betökre, vagy mint az debreczeni Cantionale.[1])

Az Kegyelmed attyafiai felől értekeztem, mostanában békével vadnak miulta az hajduság eltávozék. Akkor bizony sok nyomoruságot, kárt, veszedelmet szenvedtek szegények mind várasul, de imár Isten után naprul napra igen épülnek.

Legyen az Urnak neve áldott, országunkban most büség vagyon; bor, buza, zab, árpa elég termett és olcsó. 4 metz buzát a. fl. 1 megvehetnek; bornak 3 pénzen 4-en iczéje, ki igen fü bor 5 pénzen, az ökörhus, juhhus 4 pénzen. Ez szükebb egyéb eleségnél.

Az tanitók, főképpen az scholában valók, bizonyára szüken vadnak. Eddig Thomas Patkót és Joannes Samariait felbocsátottuk volna, de nem találunk mást helyettek. Tomas itt vagyon a mi városunkban, Joannes penig Szempczen. De kikeletkor, általán fogva ha az jó Isten azt adja érnönk, felbocsátjuk őket, addég valahol keresnönk kell, kit helyekben szállitsunk.

Most Kegyelmednek bévebben nem irhatok, hanem az jó Isten éltesse Kegyelmedet szent nevének tisztességére és az ecclesiának elémentére.

Datum Tirnaviae 10. Septembris, anno 1609.

Kegyelmednek jóakaru attyafia Christusban

Azthalos András.

Külczím: In praeclaro virtutum ac rei literariae theatro liberali indole eminenti viro, domino Alberto Molnari, nunc Marpurgi in aula illustrissimi principis etc. agenti etc. domino observando.

Rem kezetrásával: Hanaw inn Herren Rudolphi Lavateri behausung zu liffern. $^1/_2$ fl. bottenlohn geben von Wien per Nürmbergk.

(Eredetijo pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

[1]) Bornemisza Péter Énekeskönyve megjelent Detrekő 1582, a debreczeni Énekeskönyvről l. Szabó K. RMK. I. 151. 252. 376. sz.

CCIII.

1609. okt. 3. Küpperau.

Walter Gottfried levele. Válaszol a Molnár levelére s szerencsét kíván neki a Móricz hesseni fejedelem pártfogásához; családi boldogságáról ír s a nősülésre buzdítja; János testvérét figyelmébe és pártfogásába ajánlja.

Salutem ab Immanuele salutis omnigenae autore Jesu Christo, aeterni patris aeterno filio consubstantiali.

Varia et multa adferuntur saepe grata ad nostrates Silesios, qui habitamus in inculta quasi regione et refocillamur ex sacrae Minervae donis, a fertilissimo piorum ingeniorum ac laborum Rhenano tractu ad nos adventitiis. Vix autem quidquam gratius ad quendam, quam tuae mellitissimae ad me literae, desideratissime domine Alberte, amice ac frater in Christo supreme inter primos. Etenim satis superque perspectum tuum erga me antehac amorem dupliciter mihi revisendum proposuere. O amicum, vere amicum, qui ornatus tot donis tantaque auctoritate, agnoscit et amat eum, qui fortasse dignus amore fuisset, si melius sapuisset olim. O pium ac candidum pectus, declarans amorem tam ubere literarum suavissimarum fonte. Non possum ergo non vehementer mihi gratulari de tanta tanti amici fidelitate et constantia. Tibi vero, mi domine Alberte, merito exoptandam diuturnitatem tuae praesentis felicitatis statuo propterea, quod dominus Jehova protector piorum tibi largitus sit tam clementem ac benignum patronum ac nutricium illustrissimum Mauritium ac potentissimum.

Deest tibi quidem, quantum video ex dulcissimis tuis literis, Dorothea tibi destinata, et condoleo ob hanc penuriam. Verumtamen nosti morem morarum et horarum divinae providentiae. Exhilarabit te illa Dorothea postea, vel Margaris, vel Elisabetha cum foenore. Moram Deus gemellis semper compensabit, sic numerus filiorum et filiarum tibi destinatus eo citius adimplebitur. Scribo haec iocosa, ut tibi ridendi materiam praebeam. Materiam etenim hanc tui lepores iucundissimi, quibus literas tuas ad me tinxisti et effigiem veteris mei Alberti expressisti, expressere. Insuper ut et mihi gratulandi materiam et incitamentum me subsequendi in cura adaugendae familiae nanciscaris, accipe laeta nova. Lusi hactenus et exhilaravi me cum duobus filiolis Martino primo et Joanne secundo genito. Proximo 22. Septembris Deus optimus maximus filiolam mihi exoptatam nomine Dorotheam superaddidit ex suavissima mea Margarita Liebigia. Ergo Dorotheam illam, quae tibi deest, si divina ferret voluntas nobisque omnibus vitae usuram concederet, post 18 annos apud tuum veterem amicum invenires. Exerceas autem precor et

experiaris amorem et dulcedinem coniugalem interim in pace et benedictione cum amica, quam fortassis iam in medullis habes et quam tempus procul dubio iam requirit.

Status patriae, qui propendere videbatur superioribus annis ad tumultus et turbas, per singularem Dei misericordiam iam creditur tranquillus factus, dissipatis multis Jesuitarum molieminibus. Nec dubito de concessa restauratione academiae Pragensis. Insuper et consistoriorum instituendorum in nostra patria Silesia historiam iamdudum ad vos allatam esse.

Ceterum literae tuae, mi Alberte, quae mihi multis nominibus gratae fuere, gratae fuere etiam nomine testimonii honorifici, quod fratri Joanni Waltero in vita et moribus communicasti. Et exultavi et acquievi saepe numero in illo hactenus. Nescio vero, an calumnia, an vera relatio historica (quod vix credo et ô absit rei veritas!) pervenerit ad nos de studiis ipsius. Etenim frater iste Joannes, qui a nobis fidelissime in orthodoxa pietate educatus et institutus est et qui nobis bonam semper spem fecit, describitur factus esse osor et calumniator orthodoxae nostrae religionis et inclinare ad Arrianam detestandam blasphemiam. Si, quod ominor, exercitii gratia fortassis aliquid ex farina illa detestabili ac diabolica in conversatione familiari protulit, ut inde Georgius ille Vechnerus, qui mihi videtur paulo arrogantioris et ad malas suspiciones propensioris ingenii, quam par est, talia referendi ansam arripuerit, prodit sane immaturitatem iudicii et fratri atrocissimam iniuriam facit ac dignus obiurgatione est. Pium etenim parentem suum dominum Georgium Vechnerum, sincerum theologum fallit, qui non minus moerore afficitur ex hac horrenda historia et metamorphosi fratris mei, qui sinceritatem antehac semper in ipso quasi vultu prae se tulit, quam nos fratres germani Joannis nostri. Venerandus senior dominus Joannes Weidnerus archiater patriae, futurus fratri patronus insignis aliquando in praxi exercenda prorsus fieret, neque immerito alienus ab ipso. Dominus parens noster amputaret eius consortium ab omni iure filiali et haereditate nostra, cuius causa vix tegere potuimus hactenus aures parentis, ne fama haec involarit in illas. Sin vero, quod abominor, (et o Jesu Christe aeterni patris aeterne fili, averte hoc grande nefas a nostra familia!) veritas famae huic inesset, gratum quidem esset, mature indicasse Vechnerum hoc domino parenti suo, gratius autem ob certas, quas augurari potes, causas, si nobis significasset. Ergo pro tua pietate propter honorem Jesu Christi salvatoris nostri te imploro, statuas te utrinque, ab utriusque latere, quos invicem video, nescio quam *κακοζηλίαν* alere, acrem et severum vindicem, ne dissensio haec ulterius procedat. Fratrem reduc, obsecro, in viam, qui potes et vales autoritate et suavissima humanissimi ingenii dexteritate et qui singularibus donis permovendi animos divinitus ornatus es, si ipsum exorbitare velle, praesertim a

religionis ac pietatis ardore animadvertes. Sin vero innocens frater est, Vechnerum adhortare, ut sua curet et cesset scribere historias, praesertim sinistras de vita et moribus fratris et obstaculo esse honori fratris mei, quem sors aspera propter tenacitatem parentum alias satis superque premit. Insuper ne cessa, o mi domine frater Alberte, ex promissione tua hunc fratrem nostrum Joannem commendare tuis magnis fautoribus, donec de idonea paedagogia prospici ipsi et studiis eius medicis possit. Quod restat, precor aeternum patrem domini nostri Jesu Christi, ut ex promissione sua (Es. 49.) reges terrae semper nutricios tuos faciat et principes te vestire sinat et ut vigeas et crescas autoritate et honoribus in constantia valetudinis per lustra innumerabilia. Salve et vale, mi frater in Christo dulcissime.

Ex musaeo meo, quod est in agro Küpperano, 3. Octobris styli Gregoriani, anno 1609.

Qui te observat et amat impensissime

Gottfridus Walter,
minister verbi divini in ecclesia parvae Cupriae.

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCIV.

1609. okt. 28. Nürnberg.

Rem levele Rittershausenhez. Értesíti, hogy lakodalmi üdvözlöverset kapott Molnártól; barátai leveleiről s az angol király müvéről ír.

S. Clarissime vir. Hoc hodie Marpurgo has ab Alberto Molnare accepi, cum carminibus nuptialibus [1]) scripsit ad me idem Molnarus; [2]) tabellario solvi pro exiguo fasciculo 21 *σαυροφόρους*.

---

[1]) Nem maradt fenn.

[2]) Molnár nevével gyakran találkozunk Remnek a stuttgarti kir. könyvtárban őrzött eredeti leveleiben. 1609. márcz. 4-én azt írja Rittershausennek: »Accepi tuas, quîs Lubecanas et Marpurgenses literas ab Augustino Kökerto et Alberto Molnare ad me datas inclusas remisisti;« jun. 27-én: »Marquardo Frehero, Jano Grutero, Alberto Molnari d. Hoeschelio mittes, vel ego mittam epithalamia, si suppeditaveris exemplaria;« szept. 1-én: »Molnaro Jungermannoque tuas per syndicum B. Praetorium, qui Francofurtum Marpurgumque abiturus brevi est, curabo;« szept. 5-én: »Tuas [Bern. Praetorius Marpurgum] Molnari Jungermannoque Gothofredo perferet;« 1610. jan. 26-án: »Ad Molnarum (sic) siquid vis dare, fac intra octiduum, ad summum habeam. Longior mora nocebit;« márcz. 12-én: »Albertus Molnar (ut audio) vocatus est ad Pannoniam Tyrnaviensem ecclesiam regendam. Fors brevi nobis aderit;« május 5-én: »Alberti autem literae, quia nihil habent, quod singulare sit et ἕωλα admodum, initio enim Martii scriptae, non mittere placuit;« aug 23-án: »Dominum Albertum in horas avide exspecto.« stb.

Si non displicet conditio, semissem vel etiam quadrantem confer. Dici nequit, quam avari et concussores sint isti tabellarii. Mallem te periculum facere, quam me. A nostro optimo Jungermanno en et has mihi allatos vide et lege et d. Piccarto communices, a quo pervelim carmen in Heldii domini et collegae hymenaeum itidem conscribi et mihi mitti. Habes et ad filium Georgium, quas illi tradas, si videtur. Vale et salve a tuo

Norinbergae 28. Octobris 1609. *Remo.*

N. B. Proscriptus est regis Angliae liber, de iuramento fidelitatis cum Apologia per Caesaris provincias universas patrimoniales tanquam haereticus et sacrae Romanae ecclesiae ignominiosus.

Külczím: Herrn D. Rittershusio compatri honorando.

(Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CCV.

1609. okt. 30. Nürnberg.

Rem levele Rittershausenhez; Molnárnak levelet küld s könyvekről ír.

S. P. Nudius tertius ab Alberto Molnare, clarissime vir, domine Rittershusi, compater colende, quas Marpurgo acceperam, tibi inscriptas misi literas: misi carmina a Kirchnero et d. Drachenstedio Islebiensi per Cellarium. Illa omnia si recte reddita tibi sunt, gaudeo.

Novum nunc negotium ab Alemano fluvio ad te defero Istrini nostri mandata. Leges non gravate literas illustrissimi viri dn. Frimonii nostri, intelliges, quid velit. Pro maturatione autem huius rei apud Kilsnerum nostrum inquisivi, haberetne Mornaeum: adnuit eumque in forma folii (ut loquimur) excusum. Tibi Mornaeum de eucharistia esse in 8°, non ignoro. Statues, quid fieri velis: si iuvare dn. Frimonium possum, lubens, volens, laetus faxo omnia, quae in me erunt. Redeant vero Freimonianae Ratisponam, necessum. Vale feliciter. Scripseram sub coenam. 30. Octobris 1609.

Tuus totus *Remus.*

Beckmani Origines nondum vidi: si commode possis mittere, gratum feceris, ubi communicaris. Scripseram has, cum a te per Georgium Cellarium et Jagemannum mihi tuae cum doctoris Clingii et Placennii literis et novo, seu potius aucto carmine epithalamio afferuntur. Remitto, quae redire iussisti et gratias ago pro communicatione Clingianarum, quas valde laetus, quoad

principium legi: at tristitia affectus novis illis de duobus electoribus Saxoniae et Brandenburgiae dissidentibus. Hanc materiam Loiolitae ac pontificii suo commodo tractabunt.

Külczím: Excellentissimo viro, du. Cunrado Rittershusio iurisconsulto celeberrimo, antecessori academiae Altorfinae reique publicae Norimbergensis consiliario dignissimo, domino compatri colendo. Altorff.

(Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CCVI.

1609. nov. 28. Basel.

Polanus Amandus levele. Dicséri Molnárt a biblia kiadásáért és magyar nyelvtan írásáért.

S. P. D. Hac ipsa hora epistolam tuam accepi, doctissime Alberte, Marpurgi exaratam die decimo quarto Novembris, ex qua intellexi, plures te ad me scripsisse, e quibus unica mihi reddita.

Non possum non probare studium tuum in bibliis Ungaricis relegendis, poliendis et illustrandis indicum adiectione. Nullus liber est sanctior, melior, utilior, cui omnes alios cedere necesse est, utpote continenti scripturam *θεόπνευστον*, tanquam sacrum instrumentum doctrinae, redargutionis, correctionis et institutionis in iustitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum perfecte instructus, quemadmodum gentium apostolus monet.

Laudo et studium tuum in exornanda lingua Ungarica, cuius illustrationem memini, cum Viennae in Austria versarer, quosdam summopere desiderare.[1]) Sed reperiebantur, qui negarent linguam illam praeceptis grammaticis tradi posse, quod sane

[1]) Figyelemreméltó, hogy Molnár szótárát nem csak honfitársai, hanem a külföld számára is készítette. E végett adja magyar-latin szótára előtt is (1604.) a következő helyesírási útmutatást: »Ortographiam secutus sum usitatissimam: *Cz* compositum consonans, pro quo alii *Ch*, quidam *Cs*, nonnulli *Ts* ponunt in *Czap, Czep, Czik, Czok, Czuka, Vaczora, Lencze, Takacz, Gőrcz*, libenter retinui, cum et Poloni et Bohemi eodem modo scribant et proferant. Non enim hic litera, sed puncti vice fungitur *z*, ostendens crassiorem et duriorem literae *C* pronunciationem: quemadmodum fit in Hebraeorum etiam literis בגד כפת et reliquis omnibus exceptis his אהחע quae punctum dages non recipiunt. Vis, autem huius *Cz* eadem est, quae in lingua Germanica *tsch* in *Mentschen*, homines. *Cartschen*, parmae. *Sz* vero, pro quo alii *z* simplex ponunt, ita sonat, ut שׁ et simplex *S* in lingua Germanica et Polonica, *S* vero simplex in nostra lingua pronunciatur ut שׂ et *Sz* in Polonica et *sch* in Germanica. Sed et hoc simplex *S*, quae lenius et usitate pronunciatur in *Sár*, lutum: *Seb*, vulnus: *Sir*, sepulcram (így!): *So*, sal: cum densiore sibilo profertur in vocibus *Sák*, saccus: *Seb*, oculus in vestimento: *Sir*, pinguedo: *Sold*, stipendium etc. et haec crassa ac densa eius pronunciatio a quibusdam notatur sic *S'*, quae nota, ut taediosa et deformis plerumque omittitur. Quia vero *Sz* literam *z* expressam habet, quae eius

mihi perabsurdum visum. Tu opinionem illorum erroneam facto ipso refutasti et ostendisti nullam linguam tam barbaram esse, quae leges grammaticas non admittat.

Quorum nomina adscripsisti, eos a te salutabo, quam primum illos videro. Vale optime et Rodolphum Goclenium seniorem, virum, quem in pectore gero et cuius scriptis legendis magnopere delector, ex me amicissime saluta.

Basileae die 28. Novembris, anno Christi sospitatoris nostri 1609.

Qui tibi animitus favet *Amandus Polanus.*

Külczím: Doctissimo et ornatissimo viro, domino Alberto Molnar Szenciensi Ungaro, nunc in illustri academia Marpurgensi versanti, amico meo plurimum dilecto. Marpurgum. *Más kézzel:* bei Meister Ruppert dem Schneider auff dem Kornmarkt abzugeben.

Molnár jegyzete: Sunt redditae 16. Decembris, anno 1609.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCVII.

1609. nov. 28. Nagy-Szombat.

Asztalos András levele. Válaszol a Molnár levelére, hazatéréséről a nagyszombati egyházi viszonyokról s a rajta és a protestánsokon elkövetett erőszakról s a pozsonyi országgyülésről ír.

S. D. Becsülletes jóakaru uram és szerelmes atyámfia Christusban! Az Kegyelmed levelét énnekem kezemhez adták az dominus Georgius Remus doctor levelével eggyütt, mely Kegyelmed leveléből megértettem mostani állapatját és igyekezetit Kegyelmednek. Én ennekelőtte is intettem Kegyelmedet, hogy hazájárul ne felett-

---

duritiem lenit: voces, quas incoat, sequuntur incipientia ab *S* simplici: ut *Suttogás, Suytas: Szabad, Szabaditas.* Idem de *Cz* quoque est observandum. Vocalis *ő*, vel *ö* ex *o* et *e* composita sonat ut in Germanica voce *Frölich* iucundus. Cum igitur Diphthongus haec *ő* in se *e* contineat, ab ea incipientia ponuntur hoc ordine: *Odu, Odvas: őblitem, őcze, őkle.* Itidem et diphthongus *ű* vel *ü* sonat, ut *u* Gallicum, quia vero *i* latens in se habet, cuis voces secundum adiectas consonantes sunt dispositae: ut *Vidam, videk, üdő, üdős: Vidra, Vidulas: Üdvősseg, Vig, vigadas. Ügetes, ügető, Ügy, vigyazas, ükőd: Vilag, üles. Virag, üreg:* etc. Denique *Tzondora, Tzödör, Paltza, Pintze,* sic invenies: non autem *Czondora, Czöldr, Palcza, Pincze.* Litera *Y* vocalibus addita reliquis, diphthongum efficit monosyllabe proferendam: ut *Ayto,* ianua: *Ey,* nox: *Iy,* arcus: *Oy,* defende: *Uy,* digitus et novus, a. Additur autem consonantibus his quatuor *g, l, n, t,* quas ceu punctum indicat liquidius et quasi cum aspiratione esse proferendas: ut *gyalog, gyek, gyilkos, gyolcz, gyöngy, gyűmölcz, gyulladas, Agy, egy, igy, ugy, Magyar, Lagy, legy. Lyuk, Tolyas, Folyas, Mely, hely, Nyay, Nyal, nyelv, nyil, nyoltz, nyul, Banya, tunya, Meny, hany, Tyuk, Atya, Batya, Fitty, Pinty.* Sed haec in exterorum gratiam partim notanda duxi.« Molnár későbbi műveiben egyben másban eltér e helyesírási szabályoktól.

keznék Kegyelmed, hanem az urnak nevének tisztességére szolgálna nemzetének Kegyelmed. Bizonyára nincs panasz Kegyelmedre, mindazonáltal, mert távullétében többet szolgált Kegyelmed az mi nemzetönknek, honnem mint némellyek jelenlétekben meni hasznot tettek az ecclesiában. Irok azért rövideden az mi állapatunkrul.

Nilván is vagyon Kegyelmednél, az ur Isten az ő szent igéjének nilván való hirdetését az háboru időben behozta vala várasunkban és Hollósi uram köztönk holtáig szolgálván az ecclesiában, többig 3 esztendőnél nagy szorgalmatossággal tanított, igazán eljárván az hivataljában minden félelem nélkül. Vele eggyütt dominus Suri collegája levén, volt köztönk egy esztendeig. Dominus Petrus Taxoni az scholát esztendeig birta, ő utánna Thomas Patko Samareus közel 3 esztendeig. Voltak szép deáki gyülekezetönk közel százan az domesticusokkal egyetemben. Hollósit az ur elhiván közzülönk, dominus Georgius Rátkait hozók közinkben és Tomás Patkót ő helyette kelleték kibocsátnunk az deáki predicatorságra. Matheus Mackait hivatók és hozatánk az scholai tanitásra Gyöngössül.

Ezenben piae memoriae Illiesházi urunk, ki az háborut leszállitá Magyarországban és az törökkel is frigyet szerze, az mennyei urtul elhivattaték az örökké való hazájában, mert mig élhete, jó patronussa lén az religiónak, adég békeségben oltalmaza bennönket. Halála után velem az érsek [1]) és pispekek és káptalan instigálásából az várasbeli tanács ellenönk támada és elsőben engemet elékapa, mivelhogy az én másik házamnál adtam volt az scholának és scholamesternek szállást és helt. Ez dologért házamra kültek és több marhámat vitettek el 250 forint érő marhámnál. Ezután két héttel, ugymint 16. napján Octobernek hatalmasul reá kültek predicatorunk házára, 4 tanácsbeli ember és fertalmesterek és drabantok jelen lévén, szekerekre portékáját felrakván, feleségestől, gyermekestől kikül(d)ték a város határából; azonképpen az scholamesterönket is. Ily nagy véletlen violentiát cselekedtek rajtunk.[2]) Most ország gyülése vagyon Posomban, mely kezdetett 1. Novem. Immár az ország előtt vagyon dolgunk, de még elé nem vétetett, mig palatinust nem választnak Illiesházi helyett. Az urakat eléggé sollicitáltuk és az vármegyéket; felette ajánlják magokat, hogy az előbeni végezésben (hogy libera sit religio) semit, egy punctumot sem hadnak hátra, hanem sőt inkáb megconfirmalják, mindazonáltal jó reménségönk vagyon, hogy ismét behozhatjuk az predicatort és a scholát is. Vadnak bizo-

[1]) Forgách Ferencz bibornok.

[2]) L. Makay Máté levelét CCXI. sz. a. és a nagyszombati prot. üldözésről szóló latin versét e gyüjtemény függelékében. A nagyszombati városi jegyzőkönyv idevonatkozó adatait fordításban közli Lichner Pál a pozsonyi ev. főisk. 1861—62. évi értesítőjében 19. l. Bőven szól róla Ipolyi, Veresmarti megtér. hist. I. Bevez. 271—283. l. Stelczer, Gesch. Darstellung (Pest. 1870.) stb.

nyára sok adversariusink, kik repugnálják, de az ur hatalmasb mindazoknál és ellenek álhat, mint ennekelőtte.

Elválik egy hétig dolgunk, mint és hogy adja Isten végét dolgainknak. Kegyelmednek azután mindjárt megirom.

Ujvárban is az templomat el akarták venni a mieinktől, de az szolgáló nép fegyvert fogván, semiképpen nem engedte. Komáromban még nem merték megháboritani az ecclesiát. Az irgalmas mindenható Isten legyen oltalmazunk, az ki az Israelnek őrzője, ki nem aluszik, sem nem szunyad és szégyenitse meg az ő szent igéjének háborgatóit. Amen.

Irtam Tirnaviae sietséggel 28. Novembris, anno 1609.

Voltak házamnál az atyafiak, dominus Michael Szepsi és Michael Fokteoi. Az alámenetelben lettem nekik segétséggel tehetségem szerént. Imár mind predicatorunkat, mind scholánkat kikül(d)ték vala közülönk.

Kegyelmed jóakaru attyafia Christusban

Andreas Azthalos.

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCVIII.

1609. decz. 1. Nagy-Szombat.

Asztalos András levele Rem Györgyhöz. Tudósítja, hogy Molnár tervezett hazahivását váratlanul közbejött események miatt el kellett halasztani.

Salutem ac mei ipsius commendationem offero. Redditae mihi sunt literae tuae, clarissime, necnon doctissime vir, domine Reme, ex quibus intellexi clarissimi viri domini Alberti Molnar statum. Visum erat mihi vocare in nostram civitatem, videlicet Tyrnaviam, sed inexspectate accidit, ut persequeremur ab adversariis nostris. Quare reformatorem ecclesiolae nostrae simul cum ludimoderatore nostro pepulerunt, quoniam totus senatus, imo potior pars totius civitatis tenet Romanam religionem. Attamen in comitiis Posoniensibus animum intendimus, ut renovatim introducere possemus, consentientes nobiscum magnates regni, quare spes nostra non deest, quin introducere possemus.

Postremo oro tuam Claritatem, ut epistolas has, quas in manibus tuae Claritati mitto, mittere non dedignetur tua Claritas per certos tabellarios Heldembergam, unam autem Ulmam, quod si tua Claritas fecerit, gratissima res in me feretur. Nil novi (quod credere fas est) possum scribere, sed absolutis comitiis significabo tuae Claritati, quomodo se habeat status regni nostri. Feliciter valere cupio tuam Claritatem.

Datum in civitate libera regiaque Tyrnaviensi, 1. die Decembris, anno Domini 1609.

Vestrae Claritati addictissimus

Andreas Azthalos,
civis Tirnaviensis m. propria.

Külczím: Clarissimo ac prudentissimo viro, domino Georgio Rhemo iurisconsulto et advocato reipublicae Norimbergensi amplissimo, domino et amico summo honore observandissimo. Norimbergam.

Rem György jegyzete: Pracs. 28. Januar. 1610. 15 kr. dem boten. Praesent. vigesima octava Januar. 1610. per rhedarium.

(Eredetije pecséttel a göttingai kir. egyetemi könyvtárban.)

CCIX.

1609. decz. 25. [Herborn.]

Alsted Henrik levele. Héber nyelvü verselési kisérletét megküldi Molnárnak; müködéséről értesíti s öt is továbbmunkálkodásra buzdítja; nyelvtana felöl kérdezösködik.

S. M. D. Gratum est, quod scribis, praestantissime domine Molnar, amice honorande, nec ingrata, quae scribis. Quid enim? Annon exoscular ea, quae a viris doctissimis iuxta et amantissimis mei proficiscuntur. In iis et tute, vir clarissime et bene de ecclesia merite! Iccirco, quum tam studiosus sis verae amicitiae cultor, insulsus fuerim, si nihil de me ad te. Pariare enim decet, ut ait *πολυίστωρ* criticus Lipsius. Accipe ergo, humanissime Alberte, epistolium et in eo mentem tui Alstedii penitius cognosce. Scito me eundem esse, qui olim, id est, tui studiosissimum. Hunc affectum testatum feci in qualiquali Musices Hebraicae specimine,[1]) cuius exemplaria paucula transmitto tuae Humanitati, quia pluscula nunc

[1]) E »Specimen«, alighanem egyetlen példányban, fenmaradt Molnár gyüjteményében. Az egy ívrét lapra terjedő nyomtatvány a 3. és 134. zsoltárt foglalja magában, az elöbbit héber, az utóbbit görög verses átdolgozásban. Elötte a következő ajánlás és előszó áll: »Specimen musicae Ebraicae cl. v. dn. Ioanni Buxtorfio, s. linguae professori in incluta Basiliensi academia, praeceptori colendo; necnon rev. v. dn. Jacobo Alstedio, patri iugiter suspiciendo Janus-Erricus Alstedius S. P. D. Sesquianno abhinc lustravi, v. cl. et rev., Vestfaliam vestram. Hammonae adhaerescens incidi in textorem quendam, Joannem Pastorem, idiotam dicam an miraculum naturae? Ille namque tantos in Hebraea literatura suopte ductu fecit progressus, ut multis admirationi esse possit. Legit et intelligit non solum Biblica, sed et Talmudica, Rabbinica, Targumica. En huius eruditionis Specimen! Specimen, inquam, harmoniae Hebraicae, quod ex illius promo armamentario. Nec vero hoc est de nihilo. Etenim quum Psalmi Davidis in nobiliores nobiliorum gentium linguas transfusi sint et rhythmis *ἀμέτροις* a viris entheïs expressi: utique erit utile iuxta ac necessarium, si periculum huius rei fiat in lingua Ebraea ceu reliquarum 72. matrice. Habebunt siquidem philologi qua Ebraei qua

temporis non suppetunt. Brevi, Deo clementer adiuvante, grandius opus mittam, quod ferme adornavi et propediem Waldkirchio Basileensi typographo mittam, qui cum ante biennium hac ipsa de re egi, eo loci dum agerem. Quod si videro probis probari haec talia, pro virili annitar, ut Musica Ebraeorum enitescat. Gaudeo ex animo, quod tua Humanitas nostrum conatum laudet. Fecerunt et aliquam multi doctissimi viri id ipsum, qui subinde mihi calcar et animum addunt. Iidem docti, quos dixi, mihi extorserunt Systema Mnemonicum de modo discendi, quod iam est sub prelo Paltheniano, septem libris adornatum, quodque magno mihi constitit labore. Ubi excusum erit, mittam tuae Humanitati, ut videat, num videri debeat. Ego sane non ambitionis oestro percitus ista scribo, sed Dei mei clementissimi patris gloriam et ecclesiae aedificationem specto. Tute, vir optime, iuva me tuis apud Deum precibus idemque a me exspecta. Subinde enim ex intimo cordis affectu hunc Dominum nostrum, cui militamus et servimus, invoco, ut fideles operarios mittat, hoc praesertim tempore, quo magna ecclesiarum et scholarum lumina obeunt, abeunt. Poteris et tu, vir praestantissime, multum praestare. Quare effunde opes ingenii et talentum tuum negotiationi trade. Perge inservire patriae tuae, imo et ipsismet Turcis, quorum linguam si excoleres, magnum faceres, doctissime domine Alberte, curae et operae pretium.

Ceterum mitto literas communis nostri amici domini Textoris, viri integerrimi, qui recta ad recta tendit et contendit. Eum tibi subinde misisse Theses quasdam meas, indignor. Indignae enim sunt, quae a tua Humanitate et aliis academicis legantur. Nam meum est in iis *συγκαταβαίνειν* et habere rationem auditorii. Iam conscribo Grammaticam Latinam *θελικῶς*, quam primo quoque tempore tuae Excellentiae transmittam, si vivam et ita vivam. Res Juliacenses? Forsan illas melius perspectas habetis, quam nos. Pronuper Heidelberga perscripsit ad me *ὁ δεῖνα* amicus Jesuitas Leopoldo huiusmodi anagramma obtulisse: Leopoldus:

φιλεβραίοι, quo se exerceant, praesertim quum musica Judaïca, quae adhucdum in angulis synagogarum viget, una cum sceptro illorum interierit, imo sit sat frigida et rigida. Egregiam et regiam operam hac in palaestra navarunt viri omni exceptione maiores. Clemens Marottus et Beza Gallis suis inservierunt, Lobwasserus Germanis, Spethe Latinis, Georgius Vetterus Bojemis, *Albertus Molnar Hungaris*, alii, Italis et Belgis. Nos Hebraeos et Graecos non tam iuvare quam excitare conati sumus. Quod si respublica nostra philologica hanc qualemcunque opellam iverit probatum, pluscula subsequentur *ξὺν θεῷ*. In praesentiarum *τὸ εὖ μέγα ἔσται, κοὐκ εὖ τὸ μέγα*. Catones censorios non moror, quum sciam, aequam esse laudem a laudatis laudari et improbari ab improbis. Novitii sumus et tyrunculi, qui ex inscientiae tenebris pedem modo novimus, promovimus fere nihil. Vos ergo, Maecenates, appello, utque me hoc in studio et stadio desudantem iuvetis, obsecro. Valete. Dabam Haidelberga. an. 1608. 10. Kl. Maj. [= ápr. 22.] . . Heidelbergae, typis Johannis Lancelotti acad. typogr. anno 1608.« Alatta kézírással: »Cl. viro dn. Alberto Molnari, amico singulari dedicat autor.«

pello duos. Nescio quid ex ista *ὀνοματολογίᾳ* praesagiant et quasi vaticinent. Deus rogandus est, ut actiones principum secundet. Salutem magnam tibi dicunt dominus Joannes Jacobus Hermannus, dominus Pasor et dominus Corvinus, quem patris instar amo.

Faustiter vale et ama

Joan. Henr. Alstedium,

semper tuum qui scribebat haec tumultuarie anno CIↃIↃCIX [1609] ipsis feriis natalitiis servatoris nostri Jesu Christi משחנו ישמחנו.

Postscriptum. Velim scire, num tua Humanitas iam ad umbilicum perduxerit Grammaticam Hungaricam itemque quo loco iam sint res et tuae et patriae tuae. Deus te huic diu sospitem et incolumem velit. Amen!

Külczím: Literatissimo et humanissimo viro, domino Alberto Molnar Hungaro, sacrosanctae theologiae candidato dignissimo, amico meo iugiter honorando et fratri in Christo dilecto. Herborn—Marpurg.

Molnár jegyzete: Sunt redditae 29. Decembris 1609.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyűjteményében.)

CCX.

1610. febr. 5. Szencz.

A szenczi biró és városi tanács levele. Haza hívják Molnárt.

Az Atya istentől, ő szent fölségitől kevanjuk Kegyelmednek ez uj esztendőben minden lelki és testi sok áldást, az mellett szolgálatunkat is ajánljuk Kegyelmednek, mint fiunknak.

Ezért akaránk Kegyelmedet megtalálnunk levelönk által, miért hogy Kegyelmed sok időtől fogva kezinkben nem jött, nem tudjuk, ha él-e Kegyelmed és jó egiszsigben volna Kegyelmed, vagy nem, azért ha ili Kegyelmed az világon és jó egiszsigben vagyon Kegyelmed, kit nem is kételkedönk, csudálatos, hogy Kegyelmed enni időtől fogva nem jött kezinkben.

Azért ha az ur Isten élteti Kegyelmedet és ez világon vagyon Kegyelmed, kérjük mint jóakaró fiunkat, szomszéd barátunknak fiát, hogy Kegyelmed jöjen hazádban, ugy mint városodban, kit hálálhatnánk, hogy az ur Isten hozná Kegyelmedet közinkben. Bizonyára szivönk szerint akarnánk az Kegyelmed atyafiaival egyetemben látni Kegyelmed jövetelit. Ne nézze Kegyelmed az mi hálaadatlan voltunkat, hogy semmi segitsiggel nem voltunk az Kegyelmed oda liteliben: tulajdonitsa Kegyelmed néminemő részit az sok háboruságnak és sok visszavoniásnak, az ki itt köztönk volt, tudjuk hallotta is Kegyelmed oda az mi országunkban lött háboruságokat, ki miatt csak Ist : mint

és hogy maradott az sok bujdossásban az sok ellensig között. Azért, Istennek hála, mostan azok mind megszöntenek és az Ur Isten békessiget adott, Kegyelmed bizvást jöhet közinkben, mert az ur Isten békessigben tart benönket, kit ha megcselekeszik Kegyelmed kérisönkre, meglátja Kegyelmed, hogy mi is városostul hálaadatlanok nem leszönk Kegyelmednek és öremest is látjuk Kegyelmedet. Kegyelmedtől, mint fiunktul erre az mi levelönkre választ várunk. Az mellett Istennek ő szent fölsigének oltalma alá ajánljuk Kegyelmedet.

Költ Szempczen die 5. Februarii, anno 1610.

Kegyelmednek öremest szolgálnak

mi szempci biró és az egisz tanács.

P. S. Im Kegyelmednek elsőben városostul ött aranyat köldönk, kit Kegyelmed jó neven vegyen. Ha az ur Isten Kegyelmedet közinkben hozza, többel akarunk Kegyelmed lenni, az város is naprul napra jobban megépül.

Külczím: Erudito ac ornatissimo viro, domino Alberto Molnar Szempcino, nunc Marpurgumio studia agenti et commoranti, domino et conterraneo nobis observando. Marpurgumium.

Molnár jegyzete: Sunt redditae 5. April. 1610.

(Eredetije a város pecsétjével, melyen egy szárnyas oroszlán, feje fölött koronával és SIGILLVM. WARDPERG. körirat látható, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXI.

1610. febr. 10. Nagy-Szombat.

Makay Máté levele. A nagyszombati ref. lelkészen és rajta esett erőszakoskodásról és további sorsukról értesíti; Visartus Donatus művét kinyomtatás végett küldi.

Fidelissimam meorum servitiorum commendationem salutemque plurimam cum rerum omnium prospero ac optatissimo eventu.

Etsi meae imbecillitatis probe conscius, meam in conspectum tuum, domine reverende et clarissime, pavescam producere Musam, tuae tamen pietatis erga me favor, quem in calce literarum ad generosum dominum Andream Asztalos datarum vidi, eo animum adducit, ut aliquid nostrarum rerum, quod quidem magis a me tuam Reverentiam exigere videam, perscribam eoque maiorem ac maiorem tuae Reverentiae benevolentiam mihi conciliem.

Res nostrae in genere sic se habent. Nostri cives pontificii superioribus diebus eo audaciae et furoris devenerant, ut 16. Octobris anni elapsi 1609, neque comederent interim, neque biberent,

donec reverendum dominum pastorem Georgium Ratkay et me subditis aliquot curribus de civitate et eius terminis eliminarent. Quoniam autem hoc tam temerarium ausum toti reipublicae Christianae periculosum futurum erat, creato novo palatino in comitiis Posoniensibus, menses plusquam duos durantibus, nihil prius tractandum et deliberandum agressi sunt nobiles regnicolae, quam exturbatum pastorem priori loco restitui curarent. Deo itaque volente, ab exilio revocati restitui sumus in ipso die Innocentium Sanctorum, hac spe praefulgente, ut nobis locus honestior, quam antea fuit, pro auditorio publico et schola ab ipsismet pontificiis declararetur ac daretur. Sed res, proh dolor, longe aliter successit, nam commissarii vix dimidiam diei hic commorati nihil plus hoc uno efficere potuerunt, quod pastorem in priorem habitationem relocarunt. Mihi autem cum meis Musis locus non est datus usque in hunc diem, ubi ad studia intermissa reverterer iisque iuventutem pro meo modulo instruerem. Nostri quidem patroni satis apud senatum instabant, ut honestum pro auditorio et schola locum impetrarent, sed ipse tantum abest, ut locum aliquem honestum nobis designaret, ut etiam conviciis et probris supplicantes proscindere eosque seditiosos ac proditores proclamare non dubitarit. Quocirca ab ipso tempore, quo reducti in civitatem sumus, sine schola haesitamus, exspectantes in dies palatinum magnificum Georgium Thurzo, in quo spem Deo praeeunte, solo integrae restitutionis positam habemus. Ego utor benignissimo generosi domini Andreae Asztalos hospitio; studiosi, qui adhuc supersunt undecim, sustentantur a Christianis patronis, unusquisque videlicet ab eo, in cuius hospitio vivit. Quanta iactura, bone Deus, studiorum et fortasse etiam corruptio morum et ingeniorum hoc exspectationis otio consecuta sit, quilibet facile animadvertet. Scripseram quoddam memoriale,[1]) quod praecipue spectaret ad nostri persecutionem, exilium et reductionem, sed in eo quaedam mihi videbantur talia esse, quae aliis iniuriam facerent, quaedam vero, quae opellam edentuli redolerent ideoque soli mihi servandum putavi. Consultius enim arbitratus sum mihi id placere, aut non placere, quam aliis displicere. Haec autem carmina inter ingratum otium scripta limae tuae, vir doctissime, subiicio, siqua in iis sunt inepta (turbato enim animo scripsi) aliter a me componenda sunt, modo ea notare velit tua Reverentia.

Analecta tuae Reverentiae *Aenigmatica* suaviter legi nuper ad mensam domini mei hospitis et gratulatus sum etiam animo, quod in alieno orbe patronos, magnos principes, benevolos vero et amicos praestantissimos tua nacta sit Reverentia viros. Siquid novitatis habet tua Reverentia in huiusmodi exiguo libello sive a tua Reverentia, sive ab alio quopiam scriptum, quo me in meis perturbationibus delectem, tua dignetur mittere Reverentia.

---

[1]) Lásd e kiadvány Függelékében 461—467. lapokon.

Mittimus libellum quendam ad dominum Emericum Petselium et dominum Joannem Sammaraeum alumnum domini Asztalos, item Joannem Pauliden Haidelbergam, opusculum videlicet Donati Visarti »De fide Jesu et Jesuitarum« excudendum.[1]) Postquam enim neque Marpurgi, neque Haidelbergae hunc libellum inventum fuisse rescripsissent illi mei amici (desiderabam enim illius copia frui) non inutile studium fore arbitrati sumus eo mittere, ut eo excuso non solum pastores ecclesiarum uti possint, sed etiam saltem mediocriter literati contra insultus pontificiorum sese defendere. In quo excudendo si fieri potest, tua etiam Reverentia laboret, vel saltem hos admoneat, ut quam citius huius operis castigatioris copia nos frui faciant.

Si mihi Theologiam Bucani mittet tua Reverentia pretio assignato, utilissimam mihi et gratissimam praestiterit rem. De solutione ambigi nihil opus est, nam habebo occasionem, qua pretium eius remittendum curem. De cetero optime valere tuam Reverentiam opto meque ab ea amore, quo benevolum ignotum decet, complecti desidero.

Dabam Tyrnaviae 17. die Februarii, anno 1610. aedibus generosi domini Asztalos.

Honoris et favoris tuae Reverentiae candide observantissimus et addictissimus

Matthaeus Mackay m. propria.

(Eredetije külczím nélkül, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXII.

1610. febr. 20. Nagy-Szombat.

Asztalos András levele.[2]) *Hazatérésre inti Molnárt; Berger Illyésről, Remről, egészségi állapotáról, ismerőseiről, Veresmarti Mihályról ír; öt aranyat küld neki.*

Minden atyafiui szeretetemből és hűséges jóakaratomból való szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek és jó egészséget, kívánatos és Isten szerént való állapatot kivánok Kegyelmednek.

Az Kegyelmed levelét megadták énnekem azok a becsületes

[1]) V. ö. a CCXXX. sz. levéllel.

[2]) Ez az Asztalos utolsó fenmaradt levele. Molnár később is kegyelettel emlékezik meg róla a »Postilla Scultetica«-ban (Oppenh. 1617): »Ez Kegyelmetek városában való hiv kereszténiek között dicséretes hirrel névvel igazán fénlett boldogult Asztalos András, az ki mely kegyes és bőven adakozó patronussa volt legyen az anyaszentegyháznak és annak épületire idegen országban tanulóknak, tudják mindenek Magyarországban és itt Németországban megértették sok tudós emberek. Az Visoli magyar bibliát is ő kegyelme küldötte fel kérésemre és gyakorta szép ajándékival örvendeztetett engemet is az Istennek kedves embere, kinek tiszteletes három veji is, Vanyai Illés, Patai János és Paxi János nagy hivséggel, szeretettel gazdálkodtanak nekem és az enimeknek Nagy-Szombatban létünkben, kiért tisztességes emlékezettel és szolgálattal tartozom ő kmeknek.«

donec reverendu
subditis aliquot
Quoniam aute
Christianae
comitiis Po
prius tract
quam ext
itaque v
Innocent
honestio
ipsisme
longe
comm
in p
locu
mis
N
p
r

...nak és nemzetsé-
... volt Kegyelmed azt
... elapsi 1609, melyből az
... és háláadó voltát jól
... levelünk által Kegyelmedet
... valaha nyomorult országunkba
... jone, de az gondviselő Isten
... országban napról napra jobb jobb
... az oka, hogy Kegyelmed az meg-
... nem akarja hadni. Hogyha szinte távoly
... hasznos munkáival hüséggel és szeretettel
... De énnekem ugy teszik, hogy még annál is
... hasznosb lenne az Kegyelmed állapatja,
... szerint is szolgálna Kegyelmed hazájának. Adja az
... hogy azt a munkát, kit jó rész szerént elvégezett
... minden hozzávaló szükséges dolgokkal tellyességgel
... (mely az magyar grammatica, az mint a Kegyelmed
... ból értem) hazájában békességgel és jó egészséggel jöhessen.
... az magyar grammaticát akarnák sokan látni, kivált-
keppen azok, az kik közöttönk magyar nyelvet akarnának tanolni.

Az mi az Vechelius dolgát illeti, nem tudom mi tartóz-
tatta meg, hogy az bibliákat alá ne küldhetné? Az dominus
Remusnak itéleti az Oratiónak[1]) authora felől, ki irattatott
volt Illyésházi uram temetésére, nem megvető. Ugy vagyon,
hogy az az ember igen tetszik magának és igen jó hire neve
vagyon tudományáért ebben az országban, de egy nehány irási-
ból megtetszik, hogy többet faveál azoknak, kik között kapta
azt a bölcsességét. Olomuczban tanolt az jesuiták között; cursum
absolvit. Vannak versei kinyomtattatva de regibus Hungariae,[2])
melyeket mind az crux szentségére és tiszteletire accomodal. Honnan
megtetszik, hogy noha miénknek tetteti magát magaviselésével és
nyelvével, de azért az római keresztyéneknek elfordult religiójában
gyorsabb. Az verseket dedicálta volt Kutasinak,[3]) ez előtt való
érseknek. Elias Bergerus Pannoniusnak irja és hivatja magát.

Énnekem igen jó uram az dominus Georgius Remus, minden
dolgokat csak ő kegyelme által viszek véghöz, melyeket oda kell
küldenem Kegyelmetek felé. Im most is irtak egy levelet Kegyel-
mednek hazájából az Kegyelmed sympatriotái és rokoni, melyben
takarva vagyon valami költség is, kit Kegyelmednek onnan
Szenczől küldenek. Irtam levelet ő kegyelmének is, az dominus
Remusnak és az Joannes Sammariainak is. Igen nagy szeretettel
vevén az Kegyelmed salutatioját az dominus Matthaeus Mackay

---

[1]) Berger Illyés müvének czíme: »Oratio de laudibus Stephani Illés-
házy . . . 1609.« A Szabó-Hellebrant-féle »Régi Magyar Könyvtár« nem említi.

[2]) Czíme: »Rapsodiae de cruce in signiis regni Hungariae sanctissi-
mis . . Olomutii 1600.« 4-r.

[3]) Kutassi János esztergomi érsek és kanczellár.

scholae nostrae rector, örvendözött rajta, hogy Kegyelmednek távolylétében salutatio által ismeretségében jutott.

Én most igen vékony egészséggel birok, sőt ugyan ágyban fekünni kénszeritettem; az kegyelmes ur Isten mit rendelt legyen felőlem, szabad ő felsége velem. Reménlem mindazáltal ebből meggyógyulásomat; az közönséges immedicabilis podagra háborgat.

Az mi az közönséges állapatunkat illeti, kiküldötték vala praedicatoronkat és mestereinket, de ismég az ország behozta palatinus Turzo György által. Az több dolgokról ugy gondolom, hogy ir Kegyelmednek az dominus Matthaeus Mackay, mert olvasta az Kegyelmed levelét és megértette az Kegyelmed hozzá való jóakaratját. Az dominus Petrus Bezermenit hallottam, hogy ujheli mester, Michael Szepsi penig sárospataki, Stephanus Dorman debreceni. Minap itben volt az dominus Taxoni és salutaltam Kegyelmednek szavával; dominus Suri penig itt nem volt azulta, hogy az mi iffjainkat felküldöttük vala ez tavaszszal.

Ismerheti Kegyelmed Michael Veresmartit. Ezelőtt Komjatini praedicator volt, igen megtébolyodott a hitnek dolgában. Az praedicator uraim semmit nem tehettek nekie, sem Barsiban, sem Komjátin. Inkább hiszem, hogy az boszszuság vitte arra őtet, az miben vagyon. Azt akarja, hogy mutassák meg az praedicatorok, hogy ők legitime vocati sint ad ministerium? Erre azok megfelelvén, azt kérdi, hogy Lutherus, Zinglius *(sic)*, Calvinus ordinarie, an extraordinarie vocati sint? Erre is inkább hiszem, hogy megfeleltenek nemcsak ő kegyelmek, hanem még ő maga is, mig meg nem tántorodott. Deinde unde dignoscatur spiritum sanctum habere minister, quo sacram scripturam explicari gloriatur? Nam cuiusvis religionis assessores hoc de se affirmare audent, se spiritu sancto duci, ut hoc et hoc modo interpretentur scripturam. Postea inconveniens esse illiteratos ac rudes ad sacram scripturam remittere, ut hinc iudicium ferant, an minister iuxta ductum spiritus sancti recte interpretetur eam, sic enim currus bovem trahet etc. Akarnám mind én s mind az dominus Mackay, ha valami kis tractatust küldene ez illyenekről Kegyelmed. Még szinte pápistává nem lött, de inkább hiszem, hogy közikbe áll immár, mert sok ideje, hogy itt vagyon Nagy-Szombatban és néha-néha oda is elmegyen hozzájok.[1])

Im én is küldök Kegyelmednek öt aranyat, kiket ezen levélbe takartam. Kegyelmed vegye jó néven most ez keveset. Isten éltesse Kegyelmedet és tartsa meg jó egészségben.

Datum Tyrnaviae 20. die Februarii, anno domini 1610.

Kegyelmednek jóakarattal és atyafiui szeretettel szolgál

Asztalos András.

(Eredetije külczím és pecsét nélkül, Makai kezeírásával a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

[1]) V. ö. Ipolyi, Veresmarti megtér. hist. I. Bev. 285—288. l.

CCXIII.

1610. márcz. 18. Steinfurt.

Söllingen György levele Molnárhoz. Régi barátságukról ír s egy művét megküldi neki.

S. D. Quod mei et amicitiae nostrae memoriam adhuc animo tuo tueris, doctissime domine Alberte, amice candidissime et frater in Christo dilecte, gratissimum mihi est. Elucet enim inde tuus candor tuaque constantia, quae in veris amicis requiruntur. Quibus virtutibus inductus, quin me posthac quoque oculis animoque tuo laturus sis, minime dubito. Ut autem id eo alacrius facias, in memoriam tibi redigo meum amorem erga te, qui tantum abest, ut tuo cedat, ut eum vincere asseverare ausim. Habet enim certa quaedam fomenta, quibus confirmatur, sustentatur et alitur. Quaenam illa, inquies? Iucunda nostra colloquia, carmina et alia, quae adhuc animo meo insident. Ex quibus saepe summa cum voluptate repeto et reputo versiculos illos:

Torquemur, trahimur, toleramus tetra, tacemus;
Tanta tamen tandem tollet tortura triumphum,

qui nunquam ex animo meo elabentur. Accessit ad illa munus illud chartaceum, quod mihi auro et argento charius est et gratius et saccharo dulcius. Ut autem tu quoque simile munus a me habeas, mitto tibi orationes meas, quae nuper typis impressae nunc in lucem eduntur, easque ut accipias, boni consulas et tamquam symbolum grati mei erga te animi asserves, summopere rogo.

Quod restat, velim, ut aliquando ad nos accuras, nostrum gymnasium lustres et me ceterosque dominos professores, (qui te officiose resalutant) visites. Hoc enim si feceris, coram amicas voces audire et reddere nosque recreare poterimus. Vale.

Steinfurti 18. Martii, anno 1610.

Tui amicus *Georgius Söllingus,*
paedagogiarcha et professor logicae
ordinarius illustris gymnasii ibidem.

Külczím: Dem Ehrnvesten, Achtbaren undt Wolgelährten Hern Alberto Molnar Ungaro tzu Marpurg itzo studierende, meinem insondern gönstigem, guetem Freunde undt in Christo lieben Brudern zue Marpurg, bei dem Hern Professorn Catharino Dulcis tzue erfragen, dan daselbst ist or tzu tisch gangen.[1])

Molnár jegyzete: Sunt redditae 24. Martii 6. 1610.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) Dulcis Catharinus (sz. 1540.), kiről Molnár Naplójában többször van szó, egyideig Thurzó- és Batthyány családnál is nevelősködött.

CCXIV.

1610. márcz. 23. Prága.

Carolides György levele Molnárhoz. Értesíti helyzetéről s arról, hogy Marburgba útazó rokonától üzenetet küldhet neki.

Salutem et plurimam felicitatem ex animo precor.

Clarissime et mihi carissime domine Molnari, quî fiat, mirari satis non possum, quod neque tuae ad me, neque meae fortassis ad te perferantur literae. Equidem ad te binas, ad Filickyum nostrum totidem me misisse probe memini et posteriores nominatim per Orssinovsky (ei dominus Huberus meo nomine in manus tradidit pro certo), domini Georg Humelii et Henrici Luteolae filiorum praeceptorum et alia etiam literis erant adiuncta in fasciculo colligata ac probe obsignata. Quae si non sunt reddita, tuto potes ab illo expostulare, puto enim hactenus apud vos hominem commorari. Habebis autem occasionem commodissimam me de istis rebus aliisque docendi per adfinem meum dominum Joannem Kbelsky a Kapiomonte, ad vos filios domini Joannis Theodori Sixti deducentem ac mox negotio confecto, recta ad nos rediturum, qui etiam facit, ne pluribus ad te scribam, omnem enim rerum nostrarum statum plenissime ex ipso poteris cognoscere et amicitiam cum illo renovare.

De meis domesticis rebus scito esse in eodem fere statu, quem praesens videras, eo tantum mutato, quod notariatum reipublicae nostrae reliquerim proque eo in decemviratum cum praesenti domino Kbelskio adscitus sim. Uxor mea et filius te salutant ac etiam frater Daniel, qui iam uxore ducta patrem familias agit. Vale felicissime, mi anime et si quando licebit, nos revise de meae domus hospitio certus.

Subito 23. Martii, anno 1610. Praga Bohemorum.

Tuus omni studio

Geor. Carol(ides) a Carlsberga m. p.

Psalmum Hebraeum a te missum nuper accepi.

Quae bina exemplaria mitto, communicabis alteram partem domino Filickio, nostro cum plurimo salutis voto.

Külczím: Ornatissimo viro, virtute et doctrina eximia praestanti domino Alberto Molnari Szensiensi Ungaro, in academia Marpurgensi sacrosanctae theologiae licentiato, domino, amico fratrique meo plurimum dilecto. Marpurgum.

Molnár jegyzete: Sunt redditae 31. Martii 1610.

Más kézzel: NB. Magna cura, fide ac sedulitate in hoc incumbam, ut e discipulis meis recte institutis numerus studiosorum augeatur, quod si non egero, tacite innuo, ut mihi alius in administratione scholarum substituatur.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXV.

1610. ápr. 16. Heidelberg.

Scultetus Ábrahám levele. Magasztalja Molnárt érdemeiért.

S. P. Rem vero mihi gratissimam facis, Molnare doctissime, qui memoriam tui etiam epistola renovas. Redamo te adamatum mihi ab eo tempore, quo primum mihi visus. Postea accesserunt merita in rempublicam et ecclesiam tuae Ungariae certe maxima. En laetor te subsistere in Germania, ubi plus patriae opera tua prodesse potes, quam si in ipsa Buda habitares. Ego utinam aliquid possim ad iuvandos laudabiles conatus tuos, nihil in me quidquam paterer desiderari. Pro thesibus gratias. Salutem nuncio domino Philemoni Boëmo, si ibi et aliis nostri amantibus. Scire pervelim, quid nunc prae manibus habeas. Quicquid id sit, spiritus, gratia tibi adsit. In hac salve et vale, ornatissime vir et nos ama.

Heidelbergae 16. April.[1])

Tui amantissimus *Abrahamus Scultetus.*

Külczím: Viro doctissimo et humanissimo domino Alberto Molnari Ungaro in academia Mauritiana, domino et amico ut veteri, ita multum dilecto.

Molnár jegyzete: Marpurgi sunt redditae 21. April. 1610.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXVI.

1610. máj. 27. Szepsi.

Miskolczi Pásztor István levele. Molnár hazatéréséről, a beregszásziak meghivásáról ír; magyar-latin nyelvtant küld neki s különböző hireket közöl vele; a szerencsi egyházi viszonyokról és egy énekéről ír.

Salve plurimum Alberte exoptatissime. O utinam aliquando tuus ille vultus gratissimus mihi ad nos advolaret et abditissimum illud rerum novarum penu recluderet, totos ego dies hilarum agerem. Spem mihi fecere amicorum nonnulli certissimam, tibi a Berexasiensibus honestissimum esse viaticum deputatum et multo amplius, quam pro itinere, ut redux operam tuam illi gymnasio navares.[2]) Libentissime hoc audio et ego ea sum spe fere confirmatus, te gymnasiarcham illic futurum: adeo, ut fere calamum

[1]) E levelet Molnár szótára 1611-ik évi kiadásában némi kihagyással szintén közölte.

[2]) Molnár nem kapta meg a beregszásziak e levelét. L. 1610. szept. 18-án kelt levelét CCXXII. sz. a. és 70. lap.

a scriptione rumor iste vetuerit, ut tanto ardentior et flagrantior esset amoris nostri ignis. Ne tamen, quod conqueri possis, habeas, en pagellam istam tumultuario scriptam et tumultu mercatorio Scepsiensi: tu leges illam, ut vides, scriptam.

Grammaticam Hungaro-Latinam en mitto,[1]) quam in iuvamen tuae grammaticae exoravi a quodam nostrate. Dabis operam, ne amittatur, sed a te reduce pristino suo possessori restituatur.

Plurima nos nova habemus, sed parum certa. De conspiratione vernali adversus principem Transylvaniae scio te aliquid inaudivisse, ita est. Totum negotium ab ovo usque ad mala prelo brevi exscribetur.

Pecuniam tibi nullam mitto, ut eo citius ad nos advoles. Ah quam iucundum est fratres habitare in unum. Sempiternae peregrinationis fructus, ita sentio, nullus est, praeterquam apud illum solum, qui est peregrinatus, at vero temporalis amplam habet messem, quia cum suis iis de rebus, quae vidit, legit et audit, suaviter et amplo cum delectamento conferre potest. Scio etiam illic patriae nostrae te servire posse, at vero domi maxime. Levasti theologos nostros magno onere, quod biblia vernacula publici iuris fecisti. Laudo te, etiamsi (quod absit), omnes condemnent. Saepius in ore te habeo, quoties mihi sermo est cum magnis ecclesiarum nostrarum solibus, excidi ego tibi, quantum quidem videre possum.

Novitiorum amicorum nomina vis legi et sciri ab omnibus in fronte bibliorum, at vero vetus ego tibi excidi. Excidi? Imo apud te nomen Stephani Miscolcini obsoletum est, et inter verba defectiva reputatum. Hoc ioco-serium putas. Laudem illam tuorum amicorum non invideo imo et meorum, sed me neglectum doleo. Defectum nisi mature suppleveris, plica carebis.

Stephanus Szentandrasius senior ultima Decembris 1609. vivere desiit. Andreas Sárosius senior dioeceseos Zemlenii ligone a nebulone interfectus est. Georgius quoque Scepesi ad patres abivit. Sic nos quoque ibimus illuc, quo nos fata trahent.

Plurima vocabula in Dictionario praetermissa connotavi, quae si domi meae essem, perlubens mitterem. Biblia abs te missa recte superiori anno a Stephano Debrecino accepi, de transpositione accepi quoque excusationem tuam.

Mi Molnar, quaeso te per amorem charissimae matris, tuae patriae, tandem redi ad nos et vide coniugatos in primo paradigmate verbi: ‚Amo'.

Paucis domino Pareo scripsi de conspiratione Transylvanica,[2]) si Heidelbergam salutaveris, scio tecum communicaturum.

---

[1]) Sylvesterére, vagy Dévay »Orthographiá«-jára gondolhatunk.

[2]) T. i. a Kendi István-féle összeesküvésről. (1610.) V. ö. 52. lap. E két adat combinálásából valószínűnek tetszik, hogy Molnár is erről szól Naplójában s nem a Kendi Sándor-féléről (1594.), melynek verses történetét Szerdahelyi írta meg.

Generosus dominus Nicolaus in Transylvania aulicum apud principem agit et dominus Stephanus[1]) maritus superiori anno factus est. Comes Georgius Turzo palatinus regni nunc milites conscribit, quorsum eos diriget, mihi necdum constat. Pax exoptata ecclesiis nostris est restituta, paucis exceptis, ubi pontificii in serendis zizaniis strenue pergunt. Sed cesso, avocor ab affine et te iterum plurimum valere cupio.

Triduo ante festum Pentecostes Scepsini 1610.

Frater in Christo et amicus

Stephanus P. Miscolcinus,
ecclesiae orthodoxae in Szerencs concionator.

Mert hogy barátom jól tudja, tavaly az mi pápa leánya patronánk,[2]) az szerencsi várban egy kápolnát rakatott, ott két misézö bakot tart, kik ellen nem kicsiny hadakozásom vagyon és villongásom. Sic fere semper zizania inter triticum diabolus serere solet. Iterum vale. Jer haza, jer.

Cantionem quandam scripsi ad melodiam: »Ich danck dir lieber Herr« non est mihi ad manus et in ecclesia nostra canitur, tu eam, si vis, a Georgio Szepsi Heidelberga pete.

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXVII.

1610. jun. 15. Lőcse.

Váczi Gergely levele. Hazatérésre inti Molnárt s pénzt küld neki ajándékul.

Gratia et pax Jesu Christi sit tecum.

Materiam scribendi ad te, mi domine vetus amice, prorsus eripuit rumor de te. Cum enim ego cogito persuadere tibi reditum in patriam iam tandem adornandum, en perfertur ad nos te nihil minus, quam domum velle venire. Sed quid est, quaeso, quod te tamdiu Germania detinet? Virorum doctorum consortio te delectari, quorum ibi mira copia, non dubito, at non ut nos semper oblectemus, sed ut prosimus et quidem magna parte vitae nostrae, nati sumus. Quamquam, si quis probe et pie consideret studium et operam, quam in tot edendis et quidem in illo sacro volumine typis exscribendo praestitisti, optime et utilissime te locasse hactenus tempus fateri cogetur, urgere te tamen amor patriae et tot bonorum amicorum egregia voluntas et imprimis ecclesiae defectus, ut taceam rationem tui tot peregrinationum,

[1]) Tököly Miklós és István.
[2]) Rákóczi Zsigmond özvegye Telegdi Borbála.

laborum exantlatorum, quorum iam tandem omnium fructum te proripere debere ius et aequum postulat, debet: quam autem ibi possis inter peregrinos sperare, iam es expertus. Redi igitur iam tandem, optatissime domine amice, nec moreris statum patriae nostrae afflictum. Nam quo magis illa ruit, eo magis fulcienda est; talibus praesertim columnis, e quibus tu es, qui et pia eruditione et experientia diuturniori usu comparata plurimum potes. Plurimum quoque te movere posset scopus vitae uniuscuiusque, qui certus esse debet, quem quia tu hactenus non es assecutus, hac aetate, tot annis, is non solum iam tibi proponendus, sed et figendus esset. Ubi autem id rectius, quam domi facias, non video. Plura adderem, sed eo te iudicio et pietate praeditum esse animadverto, ut facile scire possis, quid pietas erga Deum et verus amor erga patriam a te postulet. Hic igitur finem scribendi faciens, Deum precor, ut te in omni vitae tuae actione suo spiritu sancto gubernet.

Datum Leutschoviae 15. Junii, anno domini 1610.

Tuus vetus amicus *Gregorius Vacius.*

P. S. Ex mea paupertate mitto tibi florenum unum, quem boni, velim, consulas. Parsimonia, qua olim fuisti et es, paucis sumtibus egredi posses, praesens maiorem tibi benevolentiam conciliares, quam absens tenes propter diuturnam absentiam tuam.

Külczím: Doctissimo viro, domino Alberto Szemci, alias Molnar, Marpurgi habitanti, domino et amico meo veteri.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXVIII.

1610. jun. 28. Küpperau.

Walter Gottfried levele Molnárhoz. Testvéréről ír.

Salutem a salute. Nunquam committam tantum peccatum, reverende domine Alberte, frater in Christo coniunctissime, quantum hoc crederem, si praetermitterem aliquam occasionem ad te scribendi. Quamvis enim non semper copia et materia suppetat, nihilominus tamen copia et materia uberrima noster amor, nostra fides est. Et promeritus es insuper omnem meum germanum adfectum amore illo, quo hactenus fratrem Joannem complexus es et complecteris. Ergo amator a me aeternum dignissime amari. Saepenumero etiam hisce annis duobus, quibus occasione fratris occasio nobis colloquendi per literas patefacta

est, gratulatus mihi sum et desideravi hanc fortunam perpetuam esse. Verum cum iam eo res perventum videatur, ut frater ad loci mutationem petat consensum et consilium, dolere incipio tua causa. Vix enim imposterum tam saepe colloqui poterimus, atque essemus collocuti, si frater vellet manere et ex ipsius emolumento esset. Publica autem privatis anteferenda bonis. Non possum autem non omnia fratris consilia tuo quoque suffragio et iudicio subiicere. Si enim non consultum foret fratri Basileam adire, poteris pro singulari tua prudentia et morum venustate fratrem dehortari a proposito. Sin vero probabitur tibi consilium fratris et propositum, poteris etiam ipsi modum ac medium ostendere non modo perveniendi Basileam commode, verum etiam vivendi ibi. Insuper ipsi tua commendatione etiam Basileae prodesse apud summos tuos amicos, quos ibi habes, quemadmodum Marpurgi profuisti. Id quod a te obnixe et multis si peterem, viderer dubitare de tua constantia. Quamvis autem, si succedet iter fratris, vix tam saepe imposterum literis convenire poterimus, nihilominus tamen mente et adfectu coniunctissimi in aeternum manebimus. Nec mea vota emanebunt pro tua prosperitate et sponsa venusta, cuius causa saepe comprecor: Da Deus, Alberto sit pia sponsa meo. Fac, ut audiam rem omnem Alberto meo et animi proprii sententia et voto fluere. Continuabimus autem, quantum poterimus hanc ingressam literarum semitam, de cuius facultate non est cur dubitem, cum semper Silesii Marpurgi sint futuri, donec steterit Marpurgum, qui literarum missione opus habebunt. Unde si literae tuae tantum in Silesiam venient, facile etiam Sprottam venient. Et duplicem mihi iam debebis epistolam, unam ex promisso nuper facto, alteram has ex debito.

Status meus ac familiae tolerabilis etiam adhuc est per Dei gratiam. Valuimus enim et valemus hactenus ego, uxor et liberi et te quoque valere et salvere iubemus. Ergo vale ex voto et salve a mea uxore et filiola Dorothea, quam tibi sponsam pollicitus sum, si poteris exspectare tamdiu, quod vix credo, nec suadeo.

Dabantur raptim in parochialibus meis aedibus Cypperanis, pro festo Apostolorum Petri et Pauli, anno 1610.

Tuus ex amore et fide sincera

M. Gottfrid Walter.

Külczím: Clarissimo, doctissimo ac humanissimo viro, domino Alberto Molnari Ungaro, in illustri Mauritiana academia, quae Marpurgi est, nunc viventi, domino amico ac fratri meo in Christo coniunctissimo.

Molnár jegyzete: Sunt redditae 21. Julii 1610.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXIX.

1610. jul. 7. Nagy-Megyer.

Szíjgyártó Lukács levele Molnárhoz. Barátairól és ismerőseiről ír s a hazai egyházi állapotokról tájékoztatja.

Gratiam, pacem et spiritus sancti affluentiam a Deo patre et domino nostro Jesu Christo sincere precatur suaque fraternitatis officia paratissima defert.

Az előtt, hogy patriánk vette az Kegyelmed böcsületes levelét, küldöttem Kegyelmedhez két izben is levelimet, melyeket igen kétölködöm, hogy megadták volna Kegyelmednek, mert Lukács öcsénknek küldött levelében panaszolkodni láttatik Kegyelmed, hogy semmit nem irok és kivánja is Kegyelmed tudni, hogyha még itt Nagy-Megyeren vagyon lakásom. Amint semmit örömesben nem cseleködhetöm az Kegyelmedhez való irásnál, hogy bizony mindennek ellenállván, ezt örömest követtem volna, hogy ujobban a mellett a levél mellett, melyet patriánkból irtanak Kegyelmednek, szóltam volna Kegyelmeddel levelem által, de hirem nekül esett, a mi lett, melyet a lett dolog után kesén értettem vala meg, melyen bánkodám is. Annakokáért nem restellem mostan is azont megirnom, melyet azelőtt is tudására adtam vala Kegyelmednek, Kegyelmed kivánsága szerint.

Itt most, hála Istennek, minden helyekben a békeség sok viszálkodás és háboruság után floreál. Az ecclesia nilván, közönségesen támadott haboktól nem hányattatik, noha alattomban szenved.

Komjátin dominus Suri él békével. Érsek-Ujvárban dominus reverendus Nicolaus [1]) superintendens vénségével tusakodván jár hiven hivataljában, noha öszve ellenben vettetett az ubiquitarius Nicolaus Gönczczel, kit Kolonics sokak ellen erővel tartat ben.

Dominus Stephanus Böcskey komáromi ecclesiát szép békeségben regálja officio suo satis diligenti et vigilanti. Ez hely feje hazánknak. Ennek lakosinak István urammal [2]) egyetemben tettem Kegyelmed felől böcsületes emléközetet, kik kivánták volna a Kegyelmed személyét, sőt tisztbeli fáradságát, ha ki lett volna István uram mellett oly jóakarattal azok közül, a kik ebben használhattanak volna. Kértem én magam dominus Surit, intettem dominus Taxonit, hoztam elő dominus superintendens uramnak, de igen igaz: omnes nobis ipsis melius, quam aliis malumus. Féltik talám sok konczokat, sub rosa scriptum sit s ez az oka, hogy ily értelmben legyenek Kegyelmed felől, hogy Kegyelmed a scholában való tanéttást nem vehetti már föl, hanem az typo-

[1]) Dobronoky Miklós.
[2]) Miskolczi István.

graphiát inkább exerceálná Kegyelmed, talám az ministerium ecclesiasticumot is. Bátor ugy volna, ebben is nemde nem nagy haszna jönne-é meg hazánknak? Gallus Huszár Pápán a ministeriummal együtt nemde hasznosan ezeket üzte-é?

Győrben még be nem bocsátották a praedicatort a misések, várják az alföldről palatinusnak visszajövetelét, azután elválik.

Pápán nincs semmi viszálkodás a religio dolgában, viget orthodoxia. Török István ben lakozik, ezelőtt esztendővel hozott gyenge hölgyével, kitől fiui magzatja lévén, nem sok napokkal ezelőtt annak, a ki adta volt, megatta nagy bánattal. A templomot épettik szépen. Ante dominicam Trinitatis triduo voltam ott praesentis anni 1610. Locus est amoenissimus. Igen jó volna Kegyelmednek inter alios Maecenates et magnates erről irásában emléközni. Dominus Emericus Peczely tud felőle mindeneket mondani, ki felől én is irtam volt Kegyelmednek.

Dominica Trinitatis voltam N.-Ujvárban Boithe István uramnál, concióját halgattam, ebédjét jó beszédivel egyetemben vettem, Kegyelmedet emléközetben hoztam. A Dictionariumot Prágából Kegyelmedtől jó nevön elvette, melyet Emericus Boithe körmöndi pastor, az mint panasz módon mondá, ő Kegyelmétől elvitt. Ennek urát is körösztyénségében jó volna Kegyelmednek irásával meglátogatni, Botthiani Ferenczet. Hasznosbnak itélném bizony Tökölinél és Turzó Szaniszlónál.[1])

Patriánkra térek. Reformatore indiget. Keveseket ösmerek

---

[1]) A magyar protestáns egyház oszlopos embereit Molnár felsorolja a »Jubileus esztendei praedikatzo«-ban (Oppenh. 1618.) a Scultetus Ábrahám Elöljáróbeszédébe betoldva, a német, franczia, lengyel, litván főurak között: »Magyarországban és Erdélyben az reformált ecclesiának Isten után ezek mostan fő patronusi és dajkái: Bethlen Gábor az erdélyi fejedelem és ő Felségének ötse, Bethlen István, gubernátora Husztnak és Maramarosnak; Rodei Ferencz, Biharvármegyének ispánja, váradi capitan; Prinyi Ferencz, Georgy és Gábor, Aba Uj vármegyének örök ispánjai; Török István, Hunyad vármegyének örök ispánja, Diós Győrnek és Pápának ura és capitanja; Rákoci Georgy, Saros vármegyének ispánja, ónodi capitan és onnek ötse Rákoci Sigmond; Battyáni Ferencz, Sopron vármegyének ispánja; Zerényi [Zrinyi] Miklós és Georgy, Szalavármegyének ispányi; Nádasdi Pál, Vasvármegyének örök ispánja; Nádasdi Tamás, ennek attyafia; Turzo Szaniszló, Szepesvármegyének ispánja; Turzo Imre, Árvavármegyének ispánja; Révai Péter, Turócz vármegyének ispánja; Illyésházi Istvánnak özvegye és ennek fia, Trincsin vármegyének ispánja; Forgács Péter, Gimes várának ura, Forgács Miklós, szécseni capitan, Karolyi Mihály, Nyári István, Tökölyi István, Szécsi Georgy, Praepostvári Sigmond, Lisztius János és Lisztius István, Bocskai Miklós in Kövesd, Bánfi Ferencz à Losoncz, Kakonyi István: Nagyságos urak; Patzot Ferenczné, fiaival eggyütt Tárkánban; Zólyomi Dávid Székelhidán; Máriási Sigmond és Pál Markosfalván; Kapi András Erdélyben: Korlát István, szenderői capitan; Bakos János Osgyánban; Barkoci László, viceispán Zemlin vármegyében; Petneházi Istán, Szaránd vármegyének ispánja, jenői capitan; Kamuti Farkas Gyalú várában; Pető Gáspár, gesztelyi capitan; Kovács Boldisár, palánki capitan; Soti Istán, lévai capitan; Ornai Thamás szögyéni capitan. És több nemes urak és városi főemberek sokan.« V. ö. a 70. lapon lévő idézettel.

bennek, az kiknek nagyobb gondjok ne legyen borokra, hogy sem bőrökre, inkább lölkökre. De most hallom jó indulatjokat. Vajha véghez vihetnék. Adjon Isten erőt nekik. Szombatnak állapatját tudom Asztalos uram inkább megjelentette, hogysem meg tudnám irnia.

Mindezek után, ne terheljem Kegyelmedet, hozom ezt ki irásomból: Mindenek ellen Kegyelmed lássa meg házáját. Sokkal alkolmatosb leszen Kegyelmednek állapatja itt, hogy sem sokaknak, a kiktől gondolja talán Kegyelmed, hogy intercessiójok által segéttethetnék.

Dominus Taxoni, szánakodva irom, semmi jó magaviseletben nincsen. Szerdahelt lakja, borát gyakortabb hajtja, ki miatt magát is gyakorta elfelejti s notában ejti.

Énnekem, kérem Kegyelmedet, Kegyelmed intentióját jelentse meg. Scholasticae functioni akar-é Kegyelmed studeálni? Had torkoljam le azokat, a kiket illik. A typographia felől mit reméljünk? Uno verbo: Mit óhajtana inkább Kegyelmed megnyerni, vagy véghez vinni?

Én a Kegyelmed küldött ajándékát, sokszor szivem szerint megszerezni kivánt bibliáját vettem nagy szeretettel, melynek az árrát nem annira, mint azért való honorariumocskát Kegyelmednek küldöttem volna. De látja Isten énnekem mind az üdőtől fogva is bizott emberem nem találkozott, kinek adhattam volna kezében. Ha mikoron a levelet Bécsben küldöttem is Wechelus András uramnak, oly igen bizontalanokat találtam csak annak oda vitelére is. Hanem im Wechelus uramat most is kérem (kinek hivségére biztam más által ez levélnek Kegyelmedhez való jutását), hogy Kegyelmednek valami két aranyat küldjön és én mindgyárást megadom ő kegyelmének, ha elküldi. Melyet ő kegyelme ha megcseleköszik, azután bátrabb leszek a küldésben.

Mi, hála Istennek, türhető egészséges állapatban vagyunk mind fejenkint. Kegyelmednek hosszu életét, egészséges megtérését óhajtjuk és Istentől kivánjuk. Az én ipam Johannes Gál Kegyelmedet salutálja cum uxore sua et mea etc. Haec per spem et exspectatum.

Dabam ex museolo meo Nagy-Megyeriensi parochiali, die 7. Julii anno 1610.

Tuae Reverentiae frater addictissimus et subiectissimus

Lucas C. Szemcinus.

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXX.

[1610. julius. Marburg.]

Wolf Hermann levele Molnárhoz. Nyelvtanának ajánlásáról ír.

Salutem. Statim ac hodie a me excessisti, praestantissime domine Molnarė, in mentem mihi venit praestare, ut scripto aliquo concepto illustrissimo nostro principi Grammaticam Ungaricam offeras, ac simul mentem et rationes tuas, quas hodie mihi referebas, declares, quia hoc modo facilius et certius responsum impetrare posse confido. Vale. Tuus totus

Herman Wolf m. p.

Külczím: Praestantissimo viro, domino Alberto Molnaro sacrosanctae theologiae candidato et suo amico.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXXI.

1610. aug. 5. Nürnberg.

Rem levele Rittershausenhez: Barátai leveleiről és Molnárról ír; verset kér töle.

S. P. Binas a te accepi, excellentissime vir, d. d. Rittershusi, compater honorande: priores per taballarium, qui in Saxoniam abit, cui ad Caselium dedi, qui nuper epistolam gratulatoriam mihi misit Henningo Arnistaeo medico scriptam; posteriores mihi reddidit miles quidam scloppetarius, qui se illas tuas in medio foro iacentes repperisse dixit, ab eo redemi tuas illas lubens merito. Porro en a Goldasto ad Imhoffium nostrum literas cum praefatione, quam (depositis adeoque abiectis omnibus publicis et privatis curis) limabis corrigesque ac statim die Martis remittes)[1]), ut per tabellarium Francofurtensem, qui summo diluculo Mercurii die abit, mit dem thor vffsperren, uti loqui amamus, ad Goldastum remitti queat. Video enim, quid ille scribat. Cave, cave offendere hominem. Per Dei gratiam sospes ad acidulas pertigere nostri, Imhoff, d. Paulus Freherus, Maximilianus Oelhafen, quibus Heidelbergae omnia humanitatis et hospitalitatis officia ab electore exhibita, ad tabulam enim, sive mensam principis serenissimi admissi, donis etiam venaticis onerati dimissi. Heidelberga haec ad amicum scripsit Hardessianus, quae lecta remittes. Ego Lingelshemianas literas necdum recepi: alias redirent. Clarissimi viri d. Piccarti literas proxime

[1]) A *lap szélén:* NB. NB. NB. Res non fert moram.

ad me exaratas Hoeschelio transmisi, responsum habebimus brevi et videbimus studiosum Augustanum. Orationem eius de officio boni principis avide videre gestio. Est vir insigni et perpolita eruditione, gravitate morum, iudicio exquisito, nil non magnum, quod in tali et tanto viro. Kirchnerianas literas exspecto.

Albertum Molnarum in horas adventurum praestolor, dimissum honorifice a Mauritio Landgravio, donatumque βασιλικῶς. Is in patriam properat, ubi magno desiderio viri tenentur: floret quippe ecclesia orthodoxa.

Quod prope silentio praeterieram, petit a nobilissimis et clarissimis viris dominis d. Scipione, d. d. Dinnero atque a te carmina encomiastica ex promissione solemnique stipulatione Imhoffius noster in opus Pirckeimerianum. Festinate, quaeso, procudere aliquid, quod vobis facillimum novimus omnes. Vobis enim Parnassus domi est, cum Pindo. Argentorato acceptum fasciculum mitto: per hunc studiosum tibi mitto, nihil solvi pro vectura, studiosus autem hic a clarissimo nostra Caselio mihi est commendatus. Biduum forte commorabitur, vel diem unum, prout videbitur. Hinc Spiram contendet. Vale et salve, virorum optime. Salutat te mea Caia.

Norinbergae Nonis Sextilibus 1610.

Tuus fide fida, non ficta *G. Remus.*

Saluto officiose dominum Piccartum.

Külczím: Excellentissimo viro, dn. Cunrado Rittershusio iuriscunsulto clarissimo, antecessori academiae Altorphinae et reipublicae Norimbergensis consiliario meritissimo, domino compatri amicoque summe observando. Altorff.

(Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CCXXII.

1610. szept. 18. Hanau.

Sz. Molnár Albert levele Remhez. Értesíti több rendbeli útazásairól és kilátásairól a beregszászi iskolai rektorságra; latin szótárának görögge bővített új kiadásán dolgozik, melynek már kiadót is talált; közbenjárását kéri Rittershausennél, hogy a »Jus Hungaricum« javítását vállalja el, a kinek magyar nyelvtanát is küldi; ugyanebből több példányt küld haza.

Nullam memini aestatem pluribus profectionibus et crebrioribus emansionibus transegisse me, quam hanc praeteritam:[1] Casselas ter fui profectus, toties vel pluries Francofurtum et

[1]) Itt említett útazásait bőven leírja Naplójában (1610. május 29 – szept. 16.)

Hanoviam, semel atque iterum Herbornam et Dillenburgum. Superiori mense visi quoque Heidelbergenses amicos, sperans me isthic Berexasziensium literas inventurum, quas negat dominus Samaraeus sibi traditas esse. Argumentum earum perscripsit ad me clarissimus dominus Michael Szepsi, rector scholae Patachinensis. Centum florenorum viatico promisso vocant me ad suae scholae oppidanae recturam. Locus humilis est et reditus pertenuis, ut mihi refert ornatissimus vir dominus Joh. Fegyverneki, qui illi scholae biennium praefuit, antequam academiam visisset. Equidem postquam illustrissimo principi Grammaticam exhibuissem, ingenti patriae desiderio fueram inflammatus et honorarium ab ipsius Celsitudine acceptum [1]) in viaticum convertissem sane et patriam laetus adiissem, praesertim cum ipsius Celsitudo etiam literas commendatitias promisisset ad eum, quem nominarem et proceribus Ungariae. Sed supervenientes 8 populares [2]) studiosi Ungari Marpurgum et literae amicorum per hos allatae plane immutarunt redeundi propositum, vel tantum differre coëgerunt. Aiunt enim omnes et affirmant unius dictionarii editione (quod scholastici sitiunt per Ungariam totam) plus me commodare posse patriae universae, quam si per plures annos alicubi in ea praesens doceam iuventutem vel ecclesiam. Quia vero eius rei iam promissionem feceram amicis non paucis, placuit occasionem oblatam edendi dictionarii Hanoviae arripere. In cuius immutatione, locupletatione iamdudum laboraveram. Adieci Graecas voces, addidi pro quantitate certarum syllabarum auctoritates poëticas et in aliud quasi dictionarium transformavi. Non quidem magnum pretium a bibliopolis his accipiam. Laetor tamen me sic desiderio misellae patriae satisfacere. Quam plurimis enim literis hoc a me flagitarunt amici, qui primum dictionarium antequam ipsis innotuerat, divenditum esse querebantur [3]) et quotquot studiosi Marpurgum vel Witebergam Haydelbergamve se

---

[1]) 1610. jul. 9. »Accepi honorarium ab illustrissimo principe meo Landgravio«. Id. h.

[2]) E nyolcz tanuló Vittenbergből jul. 12-én látogatta meg, neveik: Korocz, Bényés, Fegyverneki, Kertvélyesi, Tasnádi, Varsányi, Bornemisza, Komáromi. U. o. 52. l.

[3]) Ez okmánytárban is több levél van, melyek M. e nyilatkozatát megerősitik. V. ö. az 1608. szept. 8., 1609. márcz. 20. és szept. 10-én kelt levelekkel CLXXIV. CLXXXI. CCII. sz. a. Bőven elmondja ezt ezen szótárja (Hanau 1611.) ajánlólevelében, melyet némileg megrövidítve érdemesnek tartunk ideiktatni: »Illustribus, magnificis et strenuis heroibus inclytarum rerum publicarum iudicibus et senatoribus amplissimis, ecclesiae Christi per Ungariam et Transylvaniam patronis et scholarum nutriciis benignissimis venerabilibusque dn. senioribus et pastoribus, verum Dei verbum populo Ungarico proponentibus eorumque alumnis ornatissimis, studiorum causa in Germaniam missis et in duabus academiis inclytis Heidelbergensi et Marpurgensi strenuam bonis literis operam navantibus,... A. M. gratiam et pacem a Deo patre et domino nostro Jesu Christo. Praeclare scribit Plato ad Architam Tarentinum.. *(Következik a görög és latin idézet).*

conferebant, omnes affirmabant se in mandatis habere, ut si copiam invenient, emant pro compluribus amicis et suis discipulis in Ungaria relictis: iam itaque in quatuor nundinis desideratum

---

Illud ego simpliciter Ungarice sic reddidero: »Nemcsak magunknak születettetünk, hanem születésünknek egy részét hazánk tulajdonitja magának, más részét szüleink, az több részét egyéb barátink.« Placet enim mihi, dedicationem Lexici trilinguis a trilingui sententia exordiri et testari patriae meae me studiosum debitorem esse et beneficiorum memorem. Cuius rei documentum Dei munere quintum nunc profero hoc Lexicon Latino-Graeco-Ungaricum, non sine labore aerumnabili a me confectum. Primum fuit Dictionarium Latino-Ungaricum et vice versa, quod in usum scholasticae iuventutis Ungaricae, ante septennium edidi in illustri Noribergensium Academia Altorfina. In cuius Praefationibus prolixe dissertavi et de meo in patriam amore et de lexicorum utilitate et necessitate ac de iis etiam iudicia clarissimorum virorum apposui. Eorum hic nihil repetam, neque de laudibus Graecae linguae (cuius adiectione hoc Lexicon collocupletavi) sermonem peculiarem instituam, cum eius commendationibus plenae sint lexicorum et grammaticorum Graecorum praefationes et constet omnes omnium aetatum viros doctos eius linguae studium magni fecisse et suis discipulis vehementer commendasse. Unde illud est Horatii:

»Vos exemplaria Graeca
Nocturna versate manu, versate diurna.«

Et alterius:

»Qui non Graeca simul iungit documenta Latinis,
Is vere docti nomen habere nequit.«

Nec est opus, ut poëticen multis verbis commendem, cum ipsa se sua amoenitate et suavitate satis loculenter commendet suius studiosis et amatoribus. In quorum gratiam, subieci vocibus positione et diphthongo carentibus auctoritates veterum poëtarum, indicantes quantitates syllabarum, quas magnam partem ex Prosodia clariss. dn. Henr. Smetii desumpsi; non ullas ex indicibus voluminum poëticorum conquisivi, praesertim pro vocibus originariis. In reliquis quaeram lectorem, exemplo Prosodiae Smetianae remittent ad simplicia, ut abavunculus ad dictiones ab et avunculus, sic admolior ad simplex molior; nonnulla ad similia, ut abluvium ad diluvium etc. Sed praeter hanc dictionum Graecarum et auctoritatum poëticarum adiectionem innumeris pene vocibus aliis, quae in Dictionario meo bilingui desiderebantur, adauxi Lexicon istud. Ea autem vocum *παραλειπόμενα*, partim ex commentariis criticorum, partim ex Hadriani Junii Nomenclatore et Indice Lexici Crispiniani desumpsi, maximo vero usui mihi fuerunt dictionaria Latino-Graeco-Gallica, quae mihi opportune commodavit ex sua bibliotheca reverendus dn. Clemens Boesius Gallicanae ecclesiae Novae-Hanoviensis minister fidissimus, amicus mihi multum dilectus. Porro pro secunda Lexici huius parte locupletanda, quotquot ab amicis et popularibus impetrare potui libros Ungaricos, eos omnes percurri et voces omnes, quas reperi ante a me non animadversas descripsi et Latino versas editioni huic inserui. Inspersi praeterea et usitatiora proverbia Ungarica cum correspondentibus adagiis Latinis. Ea autem selegi et libello Adagiorum Latino-Ungaricorum cl. viri Joannis Decii Baronii, p. m., quem ante multos annos Argentinae adolescens observanter colui. Adieci quoque ad calcem libri eruditum poëma Joannis Honteri: De rerum vocabulis et alia quaedam scitu non iniucunda, quae omnia coniunctim in uno quasi thesauro edita non ingrata fore spero studiosae iuventuti Ungaricae. Quod autem hoc meum patriae iuventuti debitum pro voto amicorum fidelium exsolvere potuerim,

proferam, Deo volente, ad nundinas Paschales. Volebam quidem initio hanc quoque auctam editionem vestris Noricis commendare et in transitum meum versus patriam differre editionem, sed cum

---

post divinum numen acceptum fero illustrissimo principi ac domino dn. Mauritio Hassiae Landgravio, aevi nostri sideri fulgentissimo, cuius munificentia ad haec et similia studia animum mihi addidit et alacritatem. Quapropter grande nefas esse duco, vel minimam ipsius clementiae celebrandae occasionem negligere. Proxima autem gratia debetur clar. Domino Johanni Rodolpho Lavatero Tigurino, illustris scholae Hanoviensis rectori eruditissimo eiusque compatri praestantissimo domino Conrado Biermanno, illustris et generosiss. domini Philippi Ludovici comitis Hanoviensis, domini in Mintzenberg, Rinech etc. secretario fidelissimo, ambobus meis fautoribus et amicis percharis, qui libri huius editionem in inclyta Hanovia Nova, procurare et promovere voluerunt. Vobis autem, viri illustres et magnifici, amplissimi et venerabiles domini, tanquam patriae charissimae luminibus et columnibus, hoc quicquid est muneris, coniunctim dedicare volui, ut testarer erga vos meum animum gratum et palam apud vos profiterer, me ortus mei partem libenter debere et vovere patriae meae dulcissimae, pro cuius salute et incolumitate sedulo vos vigilatis et excubatis ecclesiarumque et scholarum munifice provehitis commoda omnemque (quod dicitur) movetis lapidem, ut pura apud vos evangelii doctrina conservetur et religio orthodoxa latius propagetur. Hinc est, quod bonae spei iuvenes liberali stipendio instructos in clarissimas huius Germaniae florentissimae academias dimittatis et paterne foveatis, crebriter ipsos animando et cohortando ad pergendum alacriter in studiorum curriculo idque facitis literis plerumque vestra propria manu exaratis et benevolentiae plenissimis. In quibus nonnulli etiam praeclara de meis laboribus vestra iudicia indicastis meque salutis voto dignati estis. Pro his itaque vestris in patriam, amicos et in me meritis, immortales me vobis gratias debere fateor et in animi grati testimonium, humiliter offero hunc qualemqualem libellum, quem ut serena fronte intueri dignemini, rogo etiam atque etiam. Iam vero ad vos sermonem meum convertam, iuvenes praestantissimi, amici mei et populares charissimi vobisque gratulor de talibus patronis optimis, divina gratia vobis conciliatis et mihi gaudeo, quod et vos, qui hîc degitis Marpurgi et qui superiore semestri a me visitati et salutati estis Heidelbergae, ita omnes et singuli vestra studia tractetis, sic industriam probetis clarissimis dominis professoribus, ut spe patronorum vestrorum maiora praestare velle videamini. Id quod et testimonio clarissimi dn. Davidis Parei, communis nostri praeceptoris observandi, cum adessem, comprobatur, cuius convictu plerique, institutione omnes uti fruique merito gaudetis in illa academia Archipalatina et qui hîc Marpurgi estis dignam vestris virtutibus et singularem experimini cl. dn. professorum favorem et benevolentiam. Imprimis venerandum senem d. Rodolphum Goclenium plane paterno affectu vos complectentem merito recolitis. Nihil hic dicam de eximia vestra in me humanitate et amore sincero, quo me exhilaratis et recreatis medullitus, tantum parem benevolentiam et animum gratum nunc vobis promitto et spondeo, donec dominus Deus promtae meae et in vos excitatae voluntati vires sufficiat. Cuius voti mei arrham vobis primum, ut loci ratione proprioribus, exhibeo hoc Lexicon trilingue, ad cuius editionem maturandam immensam mihi calcar addidistis vestris sermonibus et fautorum vestrorum literis mihi ostentis et discipulorum vestrorum flagitionibus praelectis. Accipite igitur benevolo et placido animo hoc levidense munus et patronis vestris, quibus simul inscripsi, commendate et cum discipulis vestris per occasionem communicate, donec et prius meum Dictionarium Latino-Ungaricum et viceversa Ungarico-Latinum, Deo iuvante, queam recognoscere et edere, pro iis, qui sola Latina et vernacula lingua contenti Graecam non curant, nec poëtices studio delectantur. Sed ne sim prolixior, concludam sermunculum meum, ubi prius cl. v. Friderici Taubmanni

audirem post collapsam et dissipatam Hutteri familiam typographiam etiam distractam a creditoribus esse et diversis venditam cum mutilis exemplaribus, de ea occasione desperans, hanc libenter arripui.[1]) Cum et praefationum censuram apud Noricos metuerem, nec mansionem isthic talem sperarem, qualis hic offeratur. Scripsi nuper ad clarissimum Rittershusium, cum simul etiam ad tuam Excellentiam eumque rogavi, ut Iuris Ungarici emendatum exemplar ad nos transmittere ne dubitaret[2]) et quantum pretium suo pro labore peteret, perscriberet. Editionem procuraret, vel ipse clarissimus dominus Johannes Rodolphus Lavaterus Tigurinus, rector illustris scholae Hanoviensis cum suo compatre Cunrado Biermanno.[3]) Ecce nequeo propter occupationes ad ipsius Excellentiam scribere. Te itaque magnopere rogo, virorum nobilissime et fautorum meorum exoptatissime, ut de hac re ipsius Excellentiam admonere a me reverenter et amanter salutatum ne graveris et ipsi Grammaticae meae exemplar exhibere,[4]) donec luculentiori munere ipsius pietati animum gratum testari potero et tibi quod mitto eiusdem exemplaris tenue *αντίδωρον*, quaeso, accipe benigna manu et intueri illud per otium dignare. Et mihi benigniter condona, quod ad supradictas occupationes hanc gratam animi mei mentem tibi frequentius declarare per hanc aestatem non potuerim. Officio imposterum nunquam deero, modo Deus addat vires et suppeditet occasiones speratas.

Porro ad praestantissimum nobilissimumque virum dominum Andream Asztalos exaravi literas et ad senatum patriae meae atque etiam ad consanguineos meos, quibus addidi tria Grammaticae Ungaricae exemplaria, quorum fasciculum ad tuam incredibilem humanitatem mitto per dominum Johannem Schönfeldium Ambergensem et oro reverenter tuam Excellentiam, ut illum

illud simile apposuero, quod is suo Plauto praemisit inquiens: »Neque labor noster ob id fortasse vilioris aestimari debet, quod ex alienis libaverimus, ut apes. Sicut nec aranearum vestis illa et textura ideo melior est, quod ex se fila gignant.« Quod restat, oro Deum patrem domini nostri Jesu Christi, ut mitiget huius temporis calamitates et ecclesias, politias et scholas patriae dulcissimae conservet, patronos fidos et munificos excitet, excitatos suo spiritu regat, benedicat et ab omni malo tueatur ac defendat vosque iuvenes ornatissimi, confecto studiorum curriculo, patriae charissimae restituat salvos et incolumes efficiatque vos suae ecclesiae organa salutaria, ad nominis sui gloriam, Amen. Marpurgi 7. Martii. Anno salutis per Christum reparatae 1611.«

[1]) Willer Tamásnál Hanauban, a ki október 25-án tényleg hozzá is kezdett a nyomtatáshoz s 1611. márczius 9-én készen volt mind az első, mind a második részszel. L. 52. l.

[2]) Rittershausen úgy látszik elvállalta, de halála miatt nem készült el a »Ius Hungaricum« itt említett kiadásával s holta után Molnár hiába kerestette a mű példányát annak hátrahagyott könyvtárában. A sürgető levélre adott választ l. CCXLIX. sz. alatt.

[3]) Grammatikája is ennek költségén jelent meg 1610-ben.

[4]) V. ö. CCXXVI. szám levéllel, melylyel Rem Rittershausennek elküldi.

velit ad dominum Asztalos Tirnaviam transmittere.[1]) Ego tuae vicissim Excellentiae gratum animum spondeo et officia promtissima et si quid expensum fuerit ad eius curam, remittam cum gratiis proxima quaque occasione.

Bene et feliciter vale, vir eximie et festinationi ignosce. Saluto officiose clarissimum dominum Johannem Cunonem, dominum Burkartum et clarissimos dominos professores Altorfinae academiae, nominatim dominum Scipionem, Queccium, Piccartum, Waldungum, Mauritium etc. Iterum vale et laetare in domino Jesu.

Hanoviae 18. Septembris, anno Domini 1610.

Tuae Excellentiae addictissimus studiosissimusque

Albertus Molnar.

Külczím: Nobili excellentique viro, domino Georgio Remo iurisconsulto, patricio Augustano et inclyti senatus Norinbergensis consiliario et adsessori clarissimo meritissimoque, domino fautori suo omni fide studioque aetornum colendo et plurimum amando. Nürnberg.

(Eredetije pecséttel a göttingai kir. egyetem könyvtárában.)

CCXXIII.

1610. szept. 21. Nürnberg.

Rem levele Rittershausenhez. Camerarius megbizásából könyvet küld neki; Molnárról és V. Frigyesről ír.

S. P. Attulit mihi tuas Jacobus cisiarius, eminentissime vir, d. d. Rittershusi, compater honorande, quîs inclusum erat *τὸ ἀγώγιμον* pro vasculo. Transigere cum auriga non aliter licuit: utinam praesens adstitisses! Promisit autem sancte ea se hora redditurum Schönfeldio vel Goldasto, qua Francofurtum appellat. Bene speremus de eventu et distractione exemplarium. Ad Sizmanum si dare vis, mitte mature, uti meas adiungam. Dominum Balthasarem Zahnium cum filio Treutleri ad vos sospites, salvos venisse spero. Ex quo de morte beata Amandi Polani et Io. Iacobi Zwingeri, illius theologiae, huius medicinae professoris Basileensis academiae audire potes. Ergo lues pestifera serio agit. Conveni heri d. d. Ph. Camerarium nostrum, senem venerandum, collegam honoratissimum, quocum de variis contuli; is mihi libellum hunc tibi curandum commisit, quem vix extremis labris attingens, plurimum mihi ob rerum varietatem et vermiculata

[1]) Az itt említett példányok sorsára vonatkozólag l. CCXXX. CCXXXII. sz. levelet.

emblemata adridere dico coepisse: adeo ut eius in auctorem mihi homonymon versiculos luserim:

Omen habet nomen, toto ni fallar Olympo;
Clarum a Callirhoe nomen sortite Georgi,
Καλὰ ῥεών calamo, facundo et fundis ab ore,
Flumine perpetuo, nobis sic labere, nec te
Destituant undae sophiae scatebraeque Themistos.

Sed παρέργως penitus ista. Addidi fasciculum carminum Heermanni, ingeniosi poëtae, qui nunc Francofurti et in patriam reditum parat. De oculorum suffusione conqueritur, cui malo vix medicum repperiat. Rogat te, me, ut telam pertexamus amicitiae et siquid velimus dare, curemus Breslam ad clarissimum virum d. d. Gasparem Cunradum iurisconsultum et poëtam felicissimi genii ingeniique.

Albertus Molnar noster Hanoviae haeret, cum in patria ecclesiae plurimum commodare queat, si iret recta.

Heidelbergae iunior princeps Fridericus V. exspectatur, summae rerum praeest Ioh. Palatinus Bipontinus. Neopyrgius nil movet. Cogito Ambergam ire (ξὺν δὲ τῷ θεῷ) die Veneris summo mane. Si quid ibi tibi, amicis, collegis negotii sit, offero opellam. D. Loeffenius hic agit sub medicis, quod bene vertat. Vale et salve. Salutat te mea Titia debita reverentia tuamque.

Norimbergae ipso die beati Apostoli Matthaei 1610.

Tuus *Remus.*

Külczím: Excellentissimo viro, dn. Cunrado Rittershusio iurisconsulto, antecessori academiae Altorfinae reique publicae Norimbergensis consiliario dignissimo, domino compatri honorando. Altorff.

(Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CCXXIV.

1610. okt. 15. Nagy-Megyer.

Szíjgyártó Lukács levele. Molnár testvéreiről és ismerőseiről, a szenczi állapotokról, hazatéréséről ír s theologiai művek küldését kéri tőle.

Lucas C. Szemcinus domino Alberto Molnar Szemcino gratiam et pacem a Deo patre et domino nostro Jesu Christo precatur.

E sede mansionis meae Nagy-Megyerino, in comitatu Comaroniensi existente, die decimo quinto praesentis mensis Octobris veni in patriam, ubi cognatos et affines nostros, gratia Deo, omnes inveni salvos, qui literas tuas Marpurgo Heidelbergam missas

et aliquamdiu ibi detentas cum aliis Heidelbergae scriptis, his adiunctis mihi, quasi expansis alis, laeti obtulere, quibus visis, quam delibuto perfusus sim gaudio, sane indicibile, praesertim cum videam me apud te oblivionis velamine nondum esse obliteratum. An ego parcam calamo? Non video, pergo. Literas meas Andreae Vechelo ad te, mi frater domine Alberte, compluribus vicibus datas te accepisse totus haesito, nullam enim illarum facis mentionem, nullum rescribis verbum. Quae si fuissent redditae, non dubito, quin tuas a tanto tempore direxisses ad me literas. Sed frustratus spe de Vecheli fide concepta, requirendum mihi puto fide digniorem virum inclytum dominum Andream Asztalos, cui praesentes ad te perferendas committo. Scio te statum nostrum scire desiderare, hinc ergo glaciem secabo.

Ego et uxor mea cum filiola unica balbuciente, divina favente clementia, valemus recte. Valent socer et socrus, cum filia sua Margareta, orthodoxo rectori scholae Papensi desponsata. Prospera fruitur aëre tuus, imo noster communis frater Lucas Molnar una cum uxore et filiolo Stephano misertus noto monoculo.

Benedictus M.(olnar) non dissimilem sortitus conditionem degit inquilinus in Ujfalu, pago sic dicto. Georgium filium suum habet a lateribus, rusticitati magis, quam literis deditum. Valent belle et ceteri omnes, qui tuum gestiunt animitus videre adventum. Addo patriam.

Tumultibus bellicis patria nostra combustionem passa, multas restauratas et satis ornate adampliatas habet domos. Ast hae tenent miseros plerosque mortales ubiquitariorum contagiosa lue confectos et prostratos, quos quis orthodoxia restaurabit? Quis ad pristinum reducet statum? O Maecenates nervosos veritatis hostes! O popellum timiditate perculsum et pabulo salutis orbatum. Ni Deus magnatum diros domet animos, refrenet furores et populum errori deditum in veritatis reducat cognitionem, actum de patriae nostrae pristino statu recuperando puto. Da Deus nobis media ad hoc salutaria. Insero symmystas orthodoxia fulgidos. En hic adest reverendus dominus Gregorius Csatary, vindemiae nunc studiosus, qui te salvus salutat. Vigilantissime insidet ad gubernacula ecclesiae Mosoniensis, sentit quidem molestias a papanis Ovarinum non ita pridem introductis, non tamen se opprimendas. Adhuc dominus Petrus Csene pascit verbo vitae Samarienses, pascet, dante Deo, ad diem usque divo Georgio dicatum. Vivit animitus. Jaurinum vacat orthodoxo verbi Dei ministro. Comaronium floret prae ceteris in hisce partibus ecclesiis, ecclesiasten agente domino Stephano Böcskeino, mihi domino confidentissimo vestrique benevolo, qui si literis tuis, mi frater, requisitus fuerit, addet animo calcar acutum, quod facias, rogo enixe.

Nicolaus Dobroniky superintendens noster adhuc degit Ujvarini. Dominus reverendus Michael Sury Comjatini agit excubias. Taxonius Szerdahelyinum occupavit. Stephanus Boithe memoria dignus Német-Ujvarini etsi senio aggravatus, tamen iudicio et voce maturus moratur, cuius concioni dominica Trinitatis loco praedicto interfui una cum socero meo: prandium verborum dulcedine respersum nobis laute obtulit. Dictionarium sibi a te missum cum gratiarum actione se accepisse nobis exposuit. Cur memoriam parum refrico? Quia nemo horum est, qui tuam non exoptet praesentiam. Sed locum quaeris, in quem te referas. Cupiet te commodus, crede mihi et voto tuo annuens. Te praesente providebunt de loco omnes orthodoxi pastores, providebunt homines plebei, etiam magnatibus invitis. Etenim

Est Deus in coelis, qui providus omnia curat,
Nec iustos unquam deseruisse potest.

Dicas: modo non vacat. Intellexi ex literis tuis te in Dictionario renovando incumbere. Absolves id diligentia, qua polles, adhibita hac hieme, post salvus nobis redi, quaeso. Alat te patria, floreat ut opera, ita praesentia optatissima. Occupationes avocant? Regestum vel indicem biblicum te conscripturum subolfeci. O gratissimum conamen, o opus utilissimum, mihi tenuioris eruditionis inopi et mihi similibus affectatissimum! Annuat auxilio suo sancta Trias. Biblia tua propriis usibus selecta accepi gratissimo animo, quae quanto mihi sint iuvamini, satis exprimere non possim. Quando tibi pro tot et tanta munere mihi missa munuscula qualiacunque mittam! Equidem hactenus etiam minime neglexissem, si quem certo certius ad te proventurum putassem et cuius fidei tuto committere potuissem. Petivi a domino Vechelo non semel, ut me de suo ad vos profectu mature edoceret, ut aliquo interim consecuto aureolo te eo ornarem et grati animi significationem testatam apud animum tuum relinquerem: sed haud voto et postulato meo satisfecit. Esto, si praesentes domino inclyto Andreae Asztalos ad te datas acceperis et me de eo edocueris, resarciam neglecta. Liceat hic addere.

Doctorum virorum explicationibus et commentariis in Veterem et Novum Testamentum indigeo maxime, quorum quomodo copiam et praesentiam habere possim, vellem per te fratrem meum charissimum edoceri. Wechelus saepius adhoc a nobis obnixe petitus, promissis est dives, at praestando egens. Cives orthodoxi patriae nostrae communis vestrarum literarum gratitudinis significatione perspersas acceperunt amanter. Non dissimili affectu salutationem per fratrem Lucam in literis a nobis missam et illis oblatam hauserunt. Vota ferunt omnes pro tuo recursu, quod faxit sancta Trias. Amen. Te cum tuis omnibus divinae commendo precibus protectioni.

Dabam 15. die Octobris, anno Christi decimo supra millesimum et sexcentesimum.

Tuus ex animo bene cupiens frater idem qui supra

Lucas C. Sz.

(Eredetije külczím nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXXV.

1610. nov. 13. Amberg.

Lucius Lajos levele Molnárhoz. Megköszöni a küldött Grammatikát; a Baselben dühöngő pestisről, Willier nyomdászról ír.

Salutem plurimam. Iucundum admodum mihi acciderunt literae tuae, eruditissime et humanissime domine Molnar, quod et gratum mei apud animum tuum eamque iugem memoriam abunde testificarentur et de tua in me voluntate ac studio planissime significarent. Age ergo, mi optime et amicissime vir, mutuum istum affectum Christianae τῆς φιλαδελφίας foveamus, neque ullo locorum discidio, quo distracti sumus, intermori patiamur. Id quod de te sperare, de me polliceri bona fide possum. Ob ἀντίδωρον abs te missum, Grammaticam, inquam, tuam Ungaricam, amicas habeo et ago grates: relaturus ubi et quando occasio ita tulerit. Officia Stephano Laskaino populari tuo superiori anno exhibita nihil est, quod tantopere, sive ipse, sive tu depredicetis, cum tenuia admodum illa, prout a tenuitate mea proficisci possunt, fuerint, nisi studium potius meum in gratificando bonis viris et honestis adolescentibus, quam factum ipsum commendare, vobis animus sit.

Tristis ille nuntius de obitu reverendi et clarissimi Polani nostri mirum quantum me perturbarit, perturbatum paulo ante maximopere ex morte serenissimi electoris nostri Palatini, cuius hoc tempore migratio a nobis ex isto seculo quantum malum portendat, ut maxime pauci subditorum advertant, verendus est tamen, ut tristis eventus brevi post nobis demonstret. Saevit adhuc in patria mea Basileae lues pestifera, quae praeter Polanum dominum Thomam Coccium, professorem ethices, dominum Jacobum Zvingerum, Graecarum literarum doctorem adeoque nuper admodum coniugem ipsius quoque domini Johannis Jacobi Grynaei abstulit. Complures alios utriusque civitatis viros, quorum in dies quadraginta capita efferri dicuntur, neque novisse, neque nominare adhuc possum. Misereatur, precor et voveo, misericordissimum numen afflictissimae ecclesiae et reipublicae patriae meae propter gloriam nominis sui.

De meo in patriam reditu, num aut quando, aut quibus conditionibus futurus ille sit, nihil ipse novi, nedum pronuntiare

aut confirmare possum. Equidem Polani statione me adhuc inferiorem longe agnosco et profiteor. Fiat vero in omnibus voluntas coelestis patris, cui iampridem me meaque omnia transscripsi atque commendavi.

Te nunc Hanoviae apud Thomam Willerium affinem et sororium parentis mei versari ac degere lubens valde intellexi. Dubium mihi nullum, pro pia viri humanitate et officiositate gratissimam tibi fore eius consuetudinem. Is, ut ex literis ipsius cognovi, non adeo pridem sibi rem typographicam propriam comparavit et ad vota quoque secundi coniugii transivit, de quo utroque ipsi sincere gratulor et optima quaeque imprecor.

Apud nos hic locorum videntur iterum pacatiora fore tempora propter pacis tractationem cum duce Bavaro per internuncium comitem Johannem Nassovicum feliciter obitam, quo nomine utrinque maior copiarum militarium pars iam dimissa est. Faxit Deus optimus maximus, ut non tam pace mundi, quam Christi omnes uti, frui possimus.

Haec ad te, mi amicissime domine Molnar, de improviso sese mihi offerente domino Johanne Opsimathe, inter summas occupationes meas scholasticas (absente iam trimestre prope domino rectore nostro, decumbente autem ex carbunculo atrocissimo ultra sesquimensem domino Ladislao collega) deproperare mihi licuit, quae ut a me boni aequique consulas, rogo. Vale et salve, vir optime, a me et illis, quos observanter tuis verbis salutare iussisti.

Ambergae Idibus Novembris, anno 1610.

Tui cupidissimus et amantissimus

Ludovicus Lucius m. p.

Külczím : Virtute et doctrina ornatissimo viro, domino Alberto Molnaro Szenciensi Ungaro, bonarum literarum amatori et promotori strenuo et fratri in Christo mihi coniuncto et dilecto. Hanaw, bey Herrn Williers Buchdrucker zu erfragen.

Molnár jegyzete: Sunt redditae 13. Decembris 1610.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXXVI.

1610. nov. 17. Nürnberg.

Rem levele Rittershausenhez. Könyvekről, pénzküldeményről ír s Molnár levelét és Grammatikáját küldi.

S. P. Paucissimis te, vir clarissime, domine compater, te *(sic)* volo. Nordlinga exspectatur vidua cum filio, quae quidem his pluviis se vix viae committet, adeo large labentibus, unde viae lutulen-

tissimae existunt. Vix ergo Herdessiani ad vos venient Disputationi interfuturi, quando nullum Theseon exemplar ad illos missum, neque ullum venale exstet apud Aurigam typographum. Evangelia vero tibi fero. Navis ex Asia appulit. 15 ducati ex vallibus San-Ioachimicis ad me missi, tibi tuto curandi. Nolui per rhedarium,[1]) quem aliquando non nimis diligentem vidimus. Bonum virum non dubitamus esse. Proxime videbis. Misit Heroldus syndicus. Porro maiorem in modum dolet, nusquam me in hospitio Bovis Rubri invenisse nostrum Adamum Rosacinum, quem ter quaterque quaesivi diligenter. Adfuerit ipse, necne, cum ignarissimis scio. Literas filii te accepisse spero.

A nostro Molnare en literas et Grammaticae Hungaricae exemplar. Ius Hungaricum a te corrigi petit. Num quid ea de re ad te scripsit? Ita innuit.

Salvianum Brasciani et Pithoei habe, hunc quidem nunc cape, alterum cum auro San-Ioachimico videbis. Moram non magnam feras.

Argumenta librorum singulorum accuratius conficienda censeo. Sane relegam auctorem. *Τὸ γὰρ καλὰ καὶ μυριάκις.* Vale vir maxime, decus seculi. Hainhoferum et Stellam saluto. Iterum vale.

Norimbergae, 15. Kal. Decembris 1610.

Tuus totus ex animo omni fide et officio

G. Remus.

Pinellum lego, cum vacat. Terribilem librum Scioppius nomine Christophori cuiusdam Ungerszdorff edidit contra Lutherum et Confessionem Augustanam.

Külczím: Excellentissimo viro, domino Cunrado Rittershusio iurisconsulto praestantissimo, antecessori academiae Altorphinae reique publicae Norimbergensis consiliario dignissimo, domino compatri honorando. Altorff.

(Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CCXXVII.

1610. nov. 20. [Nürnberg.]

Rem levele Rittershausenhez. Pénzt küld neki, Molnár Grammatikájáról és egyéb müvekről ír.

S. P. Excellentissime vir, dn. compater honorande, quos desiderabis ducatos, en mitto idque internuncio Iustino Herdessiano. Numerus est 15 ducatorum, plures pauciores non accepi,

[1]) *Rittershausen jegyzete a lap szélén:* Per hunc et ad Christianum Chelium.

bona fide mitto, precibus Laurentii Heroldi satis pro viribus facturus: respondeas, quaeso, Heroldo et significes recte redditum aurum.

Alberti Molnari Grammaticam Hungaricam quin acceperis et alia, non dubito. Dominus Pyrkelius offeret exemplar Theseon suarum nostro Iustino, si suppetat tamen. Vale quam felicissime. Festinantissime, cum Iustinus equo insideret.

20. Novembris 1610.

Tuus ex animo *G. Remus.*

Külczím: Herren Doct. Cunrado Rittershusio iurisconsulto professori zu Handen. Altorff.

(Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CCXXVIII.

1610. decz. 31. Küpperau.

Walter Gottfried levele Molnárhoz. Régi barátságukról és bibliájáról ír s testvérét továbbra is jóindulatába ajánlja.

Salutem a Jesu Christo, salutis autore unico.

Ex abundantia amoris nimia facis, quod facis, mi venerande domine frater Alberte. Agis enim gratias pro oblectamentis mearum literarum, quibus tale quid vix infuisse credo. Fuerunt in literis illis quaedam iocosa. An ergo illa tam grata? Certe si grata et locorum disiunctio non tam remota, eiusmodi oblectamentis saepenumero ad te excurrerem. Insuper, quia tam magnifice extollis mea oblectamenta, te praesens oblectare vellem, quando cum destinata tibi ab aeterni aeterno decreto coniugali socia, quaecunque illa tandem erit, laetissimas celebrabis nuptias. O quam suavissimis admonitionibus te instruerem et rationem basiorum tibi commonstrarem! Verum quia hoc vix dabitur, iuvabit interim sincera mente piis votis utrinque incumbere et amorem hunc nostrum ex dia sacri spiritus flamma accensum, ex consensu orthodoxae nostrae fidei constrictum et fraterna, ne dicam, familiari conversatione olim Heydelbergae probatum, pro summo et quotidiano nostro oblectamento in memoria repositum habere. Et quia fortassis dubium, uter maiori, an minori amore alterum amet, credas victoriam mihi cessuram. Amo enim te duplici nomine, cum tu me vix uno possis amare. In primo nomine me colloco, devinctum enim me tibi ubivis gentium proclamari volo ob benevolentiam mihi olim Heydelbergae exhibitam; in secundo vero nomine fratrem Joannem colloco et officia ac beneficia ergo illum tua iterum mihi applico. Credas etiam, oro, omnia,

quae in fratrem confers, magis mihi grata esse, quam si quid in me ipsum conferas Deumque non ex tua tantumque flagitatione, sed ex meo debito vicissim orabo pro gratia et benedictione illa, qua fratri multum prodesse possis. Quibus precibus eo plus fiduciae de bono exauditionis eventu habebo, propterea, quod Deus non contemnendum initium, autoritatis et existimationis tuae fecerit ex editione bibliorum Ungaricorum, ex qua nomini tuo honor et claritas non exigua exsurrexit, quam editionem, si lingae Ungaricae gnarus, mihi compararem, licet propterea vel equus, vel bos, vel vacca ex re mea familiari et domestica vendendus esset, saltem, ut in lectione illius faciem mei Alberti contemplari quotidie possem.

Hac vice gaudeo ex animo mihique gratulor, tua felicitate et dexteritate *κακοζηλίαν* illam fratris et Vechneri mutuam sepositam esse teque oro, imposterum operam des, ut amor novus conflans maneat. Imprimis vero oro ex promissione tua, ut non desinas pro fratris promotione apud clarissimum illum chymiatrum, qui apud omnes principes et magnates merito in maximis est deliciis, intercedere quo aliquando sumptuum paternorum ratio sublevari et ipsi institutio ac peregrinatio cuiusdam magnatis filii demandari possit. Gratiam quam iam tantum verbis aliquando reipsa rependemus. Et suffulcias quoque autoritate tua nostra consilia, quibus desiderium Basileam eundi fratri nostro eximere et voluntatem aliquamdiu Marpurgi manendi instillare studemus, quo duratione illa eo magis innotescere et promotionem talem eo melius promeritus nominari possit.

Hisce subiungo vota pro anni novi instantis beatissimo ac felicissimo initio, curriculo ac laetissimo exitu. Et salve salute humanissima mea, tum meae Margaritae et liberorum et persuasum tibi habe te quoque in summo amore meae coniugis esse propterea, quod audit te amare Johannem meum, quem ipsa inter omnes adfines impensissime amat et de quo spem alit futurum illum aliquando nostrorum filiorum Maecenatem insignem. Iterum salve et vale et me recrea vicissim tuis literis et iucundis historiis, qualis illa est, quam de matrimonio et discessu filiae reverendi domini Piscatoris in Livoniam cum nobili marito scribis, quibus divinam gratiam et domino Piscatori lumini illi magno nostrae fidei ob orbitatem hanc, firmam consolationem comprecor. Tertium vale et in Emmanuele nostro Jesu Christo in futuro seculo aeternum prosperare.

Dabantur raptim ex parochia mea Cüperana pridie Calendas Januarii, anno 1610.

Tuus totus ad aram

M. Gottfridus Walter,
Cüperanae ecclesiae in mysteriis divinis minister.

Postula, quaeso, a Vechnero literas, quas scribo an ipsum, tibi ut legendas ostendat, poteris inde materiam sumere pro reconciliatione nova eo firmius stabilienda.

Külczím: Clarissimo pietate, humanitate ac doctrina viro, domino Alberto Molnari Ungaro, in illustri, quae Marpurgi Cattorum est, viventi, olim amico suo ac sodali suavissimo, nunc domino ac fratri in Christo omni reverentiae studio honorando.

Molnár jegyzete: Reddebantur 25. Januarii 1610.[1])

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXXIX.

1611. január 15. Nürnberg.

Rem levele Rittershausenhez. Különböző művekről ír s értesíti a Molnár és Jungermann nősüléséről.

S. P. Vir excellentissime d. d. Rittershusi, compater honorande, advenit dominus Zinzerlingus, qui mihi tuas attulit et alteras a d. Theodoro Sizmanno. Seidelii causam agerem, si locus foret. Tot consilia, tot consiliatores, sed transeat. Hoeschelio 50 exemplaria speciminis Athanasianorum scholiorum sive strenarum misi: reliqua missurus propediem. Ipsum dominum Iustum Hoeschelio itidem commendavi de meliore nota. Specimina seu frontispicia Salviani mittam ad amicos, uti iubes. Atque haec dum scribillo, en a Welsero magno hoc, quidquid est, fasciculi ad aedes meas defertur. Sublevabit impensam in comistron literarum ad clarissimum Svevium (iure) d. Sizmannus, cuius literas tuis adpendi. Solvat monachi caput, oportet. Tecum, tecum exsecror avaritiam tabellariorum. Quanti constent annuatim tabellarii, non dixero. Ignosces haec commemoranti (ut spero) facile.

Albertus noster Molnar sponsus est, si nescis. Domini Ferinarii filiam, Chunigundin, magistri Conradi Vietoris derelictam sibi connubio iunxit, matrem prolium trium. De die nuptiarum, quibus adcinemus, incerta res. Etiam noster Godofredus Iungermannus in fata concesserat: sponsus Christinae Wiellieriae, typographi Hanowiensis filiae, quem defunctum veris lacrumis honestare debetur. Tuas ad Fridericum Lingelshemium geminas Heidelbergam missas puta probeque curatas. Salvianum omnes desideramus, quotquot boni et literarum amantes; matures, obsecro.

Rostochium velim mittas ad Kirchmannum, quas inclusi, iis inclusae sunt Heinii ad fratrem literae. Cura probe per nobilis illius tabellarium, quo de scribis. Ingentes gratias et immortales tibi ago, clarissime dn. compater, pro commendatione Billeri

[1]) Tollhiba 1611. helyett.

mei. Pergas, quaeso, in sancto proposito. Gratus uterque nostrum erit. Ac vale quidem. Plura proxime.

Norimbergae 15. Januarii. anno 1611.

Tuus ὅλος ὅλως *Remus.*

Külczím: Herrn D. Cunrado Rittershusio zu Handen.

(Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CCXXX.

1611. febr. 22. Nagy-Szombat.

Rátkay György levele Molnárhoz. Nyelvtanáról ír, mely az érseknek és Pázmánynak is tetszett; Visart művének lefordítására szólítja fel, tudósítja a hazai egyházi állapotokról s Asztalos nevében megköszöni a küldött könyveket.

Vitae praesentis et futurae felicia quaeque precatur animitus studiaque paratissima pollicetur.

Quod Claritatem hactenus ne unico quidem grammati allocutus sim per literas, peto, dignetur mihi ignoscere. Non enim defuit mihi animus saepe saepius scribendi, sed otium et temporis angustia non est passa propter multas lucubrationes et alia impedimenta ab aliis illata, de quibus modo non licet scribere. Tuae Claritatis industria in laboribus librorum exprimendorum non solum laudatur a piis mentibus, imo etiam adversariis. Nam mense Novembri visa est mihi nova vestra Grammatica, quam a me postulavit noster cardinalis cum suo Petro Pazman et totam perlegit, admiratus laudavit, nisi methodus Ramea [1]) ipsis displicuit. Quantum emolumenti acceperint multi pii vel hic apud nos ex lectione bibliorum Ungaricorum, satis ego id laudare nequeo.

Anno praeterito ad dominum Emericum Peczeli misi librum vocatum: »Fides Jesu et Jesuitarum,« [2]) qui etiam non paucos infirmos tum in schola nostra, tum in ecclesia confirmavit et a multis desideratur. Vidi novam editionem apud generosum dominum Asztalos, est certe utilis ecclesiae, sed ut possit esse utilior. Claritatem tuam etiam atque etiam peto, data occasione iuvabit

[1]) L. erről a »Grammatica« előszavát.

[2]) L. Makay Máté 1610 febr. 17-én kelt levelét CCXI. sz. a. Hogy Visartus művének e tervezett új kiadása, melyet Ipolyi fordításnak gondol, (ld. h. 344.), nyomtatás alá került volna, arról nincsenek adataink. Azt sem tudjuk, hogy Molnár hozzá kezdett-é a fordításhoz. Egy magyar fordítása 1619-ben Bártfán jelent meg. Szabó K. RMK. I. 484. sz. Péczeli Király Imrével, a ki ekkor Heidelbergben tanult, ekkortájban Molnár tényleg összeköttetésben volt s az nem sokkal ezután Oppenheimban Galler Jeromosnál, kinek Molnár nyomdavezetője volt, nyomatta ki »Isagoges rhetoricae libri duo.« cz. művét. Ehhez Molnár is írt üdvözlőverset, 1611. okt. 24-iki kelettel.

eum transferre in Ungaricam linguam, si est possibile. Erit certe multis in aedificationem et cognoscendam veritatem utilissimus.

Noster Matthaeus Makai noluit diutius una mecum portare crucem Christi et evangelii, sed expleto anno discessit Losoncinum, ubi sedet in telonio vel tricesima, unde debebat discessisse, potius sequutus vestigia sancti Matthaei (Mat. 9.). Praedixi illi futurum, quod evenit Jonae et poenitebit eum facti. Patronus noster dominus Asztalos saepius est valetudinarius et vix ossubus haeret, Deus ipsum conservet suae ecclesiae nutricium.

Concionandi locus est adhuc nobis denegatus propter multos et potentes contradictores; speramus tamen brevi nos habituros per adventum palatini, qui quamvis iam tria mandata dederit ad senatum, tamen nihil profecit: intestinis odiis prosequimur, sed patienter sufferimus. Princeps Transylvaniae habet Haidonum electorum 40 millia et hisce diebus sibi subiecit Moldaviam et Havasalfeld vocatam regiunculam, profligatis a se defectoribus; Szebeniensem vero iudicem, notarium et unum senatorem capite privavit, reliquos captivos habet; senatores propter suspicionem in lucem protractam. Noster Colonicius[1]) et Franciscus Thuri sunt privati officio in Érsek-Ujvár, quibus successerunt pontificiae farinae capitanei. Scholam nostram regit Stephanus Soos, reverendi domini in Christo quiescentis Stephani Soos. Ecclesia nostra adhuc in priori statu fruitur verbo Dei. Deo ter optimo maximo commendo tuam Claritatem.

Datae Tyrnaviae 22. Februarii, anno 1611.

Tuae Claritatis studiosissimus

Georgius Ratkai Lokajensis,

testis evangelii Christi; raptim, circumdatus variis negotiis etc.

Post datum scriptum. Generosus dominus Andreas Asztalos 20. die Februarii, anno 1611. accepit literas Claritatis tuae, scriptas Hannoviae Septembris 18. die unacum nova Grammatica et autographo Coton. et literas missas ad fratres, qui omnes bene valent. Summas agit gratias tuae Claritati et se suaque studia commendat iuxta suum posse petitque, velit ei ignoscere, quod per se non potuerit scribere ob nimiam festinationem tabellarii. Valeat vivatque diutissime et felicissime.

Külczím: Clarissimo doctissimoque viro, domino Alberto Molnar Szemcino, in illustri academia Marpurgensi, domino mihi summa observantia colendo.

Molnár jegyzete: Sunt redditae 16. Martii 1611.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

[1]) Kolonics Siegfried bányavidéki főkapitány.

CCXXXI.

1611. márcz. 8. Heidelberg.

Samarjai János levele Remhez. Magasztalja Remet kegyességéért és jóindulatáért s tudósítja, hogy pártfogója hivására hazakészül.

Salutem cum animi, tum corporis tibi, clarissime vir et domine plurimum nobis colende, sinceri precamur officiolaque nostra humiliter offerimus. Coepisti nos (ut tuis nunc, vir admodum venerande, verbis libere fruar) coepisti, inquam, nos cum bono Deo amplecti ob virtutis, ais, doctrinaeque politioris et imprimis pietatis studia. Virtutis, non dissimulabo, flagramus amore, ad aliquam bonarum literarum cognitionem adspiramus, pietatem apprehendere contendimus, ut aliquando virtutum adminiculo beate vivere, rerum cognitione hominibus prodesse, per pietatem in praesenti ac futura vita Deo ter optimo maximo frui queamus. At cur non amamur ab omnibus? Non omnes, ut arbitror, movet virtutis studium, non cunctos oblectat sapientia, pauci hodie, proh dolor, quid pietas sit, morantur. Tu virtutum exemplar (iamnequid tuis auribus dare non erubesco? erubesco) receptaculum multiplicis scientiae solidissimum, vivum pietatis idolum, prima duntaxat bonorum animi semina, postquam animadvertisti, nos totos totus vehementer amasti. Ibi fons est incredibilis huius in nos affectus, ibi oleum fomentum fovendo igni huic idoneum. Non aliquis malus, non barbarus, non insipiens, non denique extreme impius nos amabit, sed tuae cum vitiis hisce bellum gerentes virtutes nostra commoda pro animi sententia promoverunt sufficientissime. Parumne? Multum equidem profecisti, voluntas, credo, non defuit, quantum illa potuerit. Eventus nos iam saepe docuit. Pergis vero nobis adhuc grata facere? incitaris ad amandum et iuvandum? Aestuas equidem studio bene agendi, flagras amore nostras res promovendi. Age, age, si mihi monere nefas non est, vir optime, bene agendi desiderio explere.

Per te, hospitem illum aureum, diu multumque desideratissimum excepimus gratissimum, missum nobis a generosis dominis Andrea Asztalos et Johanne Bornemisza. Me Samaraeum hospes iste in patriam revocat, reliquos hic manere iubet. O quanta cura redeundi tanto et tam periculoso itinere! Cogit necessitas, Christo duce faciam periculum, si Deus protector meus non abnuerit, sed prius tibi gratias agam sexcenties a me promeritas et tandem vale triste dicam. Vale, fautor optime et

si quid in nobis desiderari agnoscis (ego quam plurimum profecto) benigne ignosce.

Datum Heidelbergae 8. Martii, anno 1611.

Vestrae Dignitati observantissimus

Joh. Matth. Samaraeus m. p.

Külczím: Nobilissimo genere, amplissimo virtute viro, domino Georgio Remo, iuris utriusque doctori, excellentissimo et inclyti senatus Noribergensis consiliario longe prudentissimo etc. fautori nostro benignissimo. Norimbergk. (Satisfactum.)

(Eredetije pecséttel a stuttgarti királyi könyvtárban.)

CCXXXII.

1611. aug. 28. Nagy-Megyer.

Szíjgyártó Lukács levele Molnárhoz. Szerencsét kíván nősüléséhez s hazatérésre inti, a hazai állapotokról és ismeröseiről ír s könyvek küldésére kéri.

A Deo patre et domino nostro salutem, pacem et spiritus sancti gratiam precor et officia fraterna animitus defero tuae reverendae Dignitati.

Kétölködöm, hogy ez levelem, mint ez előtt is sok izben küldettettek tőlem, Kegyelmedhez juthasson, minthogy bizontalan vagyok benne, ha otthon érje még Wechelus András uramnak öcsét Jánost ez levelem. Azért rövid leszek irásomban. Az Kegyelmed magyarol irott levele utolsó énnálam, járolt ezután hozzánk dominus reverendus Johannes Samaraeus memorialeból előszámlált beszéde. Erre felelek.

Értem a Kegyelmed házasságban való elkezdett állapatját, kin örültem, részből-részből bánkodunk is, gondolván ezt, hogy talám sohasem láthatjuk Kegyelmedet személyében. De vigasztaltatunk az Kegyelmed igéretivel, hogy Kegyelmedet az házasságra való kötelesség is nem tartja meg, habita descendendi occasione. Adja Isten ő felsége, hogy una cum coniuge vestra charissima et liberis tutelae vestrae subiectis salvos et incolumes videre possimus. Amen.

Az mi országunk itt türhető állapatban vagyon, holnap szám szerint való adózásban lévén az Alföldön Erdélyre hadakozóknak. Nyomorult állapatjok az Alföldön lakosoknak és Erdélyben levőknek nyomorultabb, az mint Alvinczy Péter uram izenetéből az elmult 23. die Augusti[1]) anni praesentis 1611. celebrata synodo Comjatini vettük. Mit szenvedendők a mi ecclesiáink,

[1]) Jav. *Septembris* helyett.

csak Isten tudja. Nincs egy patronusunk is, ki nos Helveticae confessionis homines vigasztaljon oltalmával. Sed credimus deficiente humano auxilio, incipiet divinum.

Est Deus in coelis, qui providus omnia curat,
Nec iustos unquam deseruisse potest.

Prematur, esto, ecclesia Christi, non tamen opprimitur. Portae inferorum non praevalebunt adversus eam etc.

Minden Kegyelmed ösmerős baráti egészségben levén, élnek. Dominus reverendus Suri mégis Komjátin, Taxoni Szerdahel nunc senior in tractu Sallo vel Csallóköz creatus. Dominus Csene Ujvarini pastorem agit; dominus superintendens una cum Stephano Böcskey Comaroni vigilat super gregem Christi. Ibidem dominus Canisaeus officio rectoris scholae salvus fungitur. Dominus Johannes Samaraeus Tyrnaviae docet sedulo iuventutem. Lengyel Samariensem gubernat scholam. Patria nostra misera ubiquitariorum fere coinquinata gemit rectorem scholae Vitebergensis quendam Sclavum alit etc. Ubi cognati omnes sunt salvi, gratia Deo.

Ego adhuc Megyerini sedeo et valeo, gratia Deo, statu eo ministerii onustus, quem feram pacate, quoad Deo placuerit.

Munera libraria utinam tibi retaliare aliquo honorario possem! Equidem non semel adfuit animus, parati erant aureoli aliqui, sed cui illos committerem, non habui, interim penuria multis et mihi inimica me illis privavit, ita ut nunc in paratis non habeam. Si tamen quem conferre potero, statim dabo operam, latore habito, ut eum vel honestissima vestra coniunx, mihi glos omni aevo honoratissima, accipere possit. Interim rogo, ne mei obliviscaris, mihi reverende domine Alberte, frater unice.

Viniolam haereditariam, quam habeo, venum dandam duxi hac conditione, ut si copiam librorum utilium possem, illius precium pro his exponerem. Quare si habes (habes, non dubito) modum citra fl. 40 Ungaricos Andreae Asztalos vel Viennam Henchelio mittere digneris, pro vectura satisfaciam, libros non accipiam, priusquam precium iustum prenominatorum alterutri deposuero. Cuperem opera mihi multum a reverendo domino Surio commendata: Amandi Polani Syntagma et Symphoniam in Ezechielem, Danielem etc. Parei omnia fere scripta, praeter quem habet in Genesin, quem comparavi; Gvaltherum in Esaiam et cuiusdam Scultetii vel Sutlivi Ideam in eundem Esaiam. Et huiusdem in Dominicas Ideam Concionum. Etsi quos novorum utiles scirem extemplo. Opusculum a tua Reverentia elaboratum subolfeci in Dominicas. O gratum et a multis exspectatum opus. Veniat cito, adsit celerius. Peto, si non obtundam rogatu, curet Agendam, ut vocant, Helveticam labore, opere a multis enixe inter tot diversitates formularum in Hungaria habitarum expetitam. Tu tua opera Hungariam hac etiam in parte adiuvare potes, prout adiuvasti

multis et Cathechesi, quam omnes ecclesiae, secundum mandatum dominorum seniorum docendam suscepimus.

Cetera, quae essent scribenda, diferre cogor. Dato commodo, etiam occupatus scribam locupletius. Vale diu, mi frater charissime, una cum tua, tibi a Deo optimo maximo destinata coniuge mellitissima et charissima. Ego pro nobis orare non desinam, ut olim nobis salvi redire et nos salvos videre possitis. Amen. Ego et uxor mea cum filiola iam loquaci te et tuos omnes salutamus fraterne et cognate et valere felicissime eosdem optamus.

Dabam calamo celeri Nagy-Megyerini 28. die Augusti, anno 1611. Erratis, quaeso, parce.

Tuae reverendae Dignitati frater subiectissimus

Lucas C. Szemcinus m. propria.

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXXXIII.

1611. okt. 2. Heidelberg.

Pareus Dávid levele Molnárhoz. Megköszöni a lakodalomra hivást s üdvözlöverset küld.

Salutem. Tandem te, mi ornatissime domine Alberte, voti compotem factum sponsaque libera potitum esse tibi et gaudeo et gratulor: quodque possum, porro Deum sacri coniugii ἀρχηγὸν toto precor, ut tibi tuaeque tuisque benedictione sua clementissima favere, necnon quae matrimonium secum trahit onera, levare, tristia dulcibus temperare dignetur. Pro invitatione tibi gratias ago: ad festa nuptialia venire tum per negotia, tum per impedimenta, quae non ignoras, plurima, venire nequeo, votis tamen meis praesto ero. Tenue hoc γαμήλιον interim ut boni a me consulas, rogo. Tum vero sponsam Ferinariam salutes et complectaris officiosissime. Inter ceteros amicos etiam domino Valentino[1]) pastori et inspectori ecclesiae vestrae, antiquissimo meo, salutem plurimam dico. Vale, salve et gaude in Domino.

Heidelbergae 2. Octobris 1611.

Tuus *D. Pareus,*
academiae Heidelbergensis rector.

Külczím: Virtute et eruditione praestanti viro, domino Alberto Molnaro Ungaro, typographiae Oppenhemianae moderatori solertissimo, sponso, amico suo plurimum colendo.

Molnár jegyzete: Recepi 4. Octobris 1611.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

[1]) Lampe Bálint.

CCXXXIV.

1611. okt. 2. [Heidelberg.][1])

Lingelsheim Frigyes levele. Megköszöni a lakodalmi meghivást s atyja nevében ajándékot küld a saját üdvözlöversével együtt.

S. Et priores literas tuas, quibus Epicedia Jungermanniana adiunxeras et has, quibus ad nuptias tuas invitamur, probe accepi, Molnar observande. Et quidem quamvis munere isto nihil mihi poterat esse iucundius, maiorem tamen cepi laetitiam ex eo, quod intelligerem iamdudum optatum tibi matrimonium bene tandem se habere. Solennitati nuptiarum quominus praesentes adesse possimus, distantia loci in causa est, sed pater quidem meus[2]) suum erga te tuasque nuptias affectum ac favorem hoc munere (aureo, quem hic habes, nummo) testatum voluit: ego epithalamium meum[3]) pro me ire satius esse putavi, quod si exspectatione tua forte est tenuius, aut meritis tuis in me minus videtur dignum, vel ingenii mei exilitas excusationis locum apud te habebit, vel temporis etiam angustia, urgente enim tabellario, a me, non dicam effusum, sed ab invito velut Apolline extorsum fuit et sane non me dedisse, sed accepisse putaro beneficium, si tibi aliquo saltem modo gratum fuisse intellexero. A Lavatero nihil adhuc Epicediorum Jungermanni accepi, magna mea qua admiratione, qua exspectatione, nam tua quidem nisi intervenisset humanitas, in ignoratione essem earum rerum, quae tamen ad me maxime pertinent. Literae tuae ad Brederodium et Grynradium recte redditae sunt. Tu vale et salve cum tua a me meisque.

Scribebam 2. Octobris 1611.

Tuus *Fridericus Lingelshemius.*

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXXXV.

1611. okt. 3. Altdorf.

Mauritius György levele. Megköszöni a lakodalomra való meghivást s üdvözlöverset küld neki; levelei sorsáról ir.

S. P. D. Non opus erat excusatione, doctissime atque humanissime domine affinis, quod non elaboratiores ad nos scripseris literas. Satis enim ornate tuae scriptae sunt, quia

---

[1]) V. ö. Reifferscheid, Quellen zur Gesch. d. geistigen Lebens in Deutschland w. XVII. Jahrh. I. Band. Briefe G. M. Lingelsheims etc. Heilbronn 1889. 728—9. l. hol rövid életrajza s több levele is közölve van. Arra nézve, hogy Lingelsheim levele hol kelt l. CCXXIX. sz. a. közölt levelet

[2]) Lingelsheim Mihály, kinek Frigyes a legidősebb fia volt.

[3]) L. III. rész XLVII. sz. *l)* alatt.

satis perspicue ac satis amice. Quod negotium illud coniugale tibi ex voto succedit, gaudeo et vobis gratulor. Quod me meamque coniugem etiam ad nuptias invitas, gratias ago. Sed vides anni tempus et nosti omnem oeconomiae nostrae et functionis meae classicae, quae non patitur me longius discedere ac diutius abesse. Excusatam igitur absentiam meam habebis et ut habeas, rogo. Interim, quo non possum corpore, mente ferar et nuptiarum solennitati bene ominabor proque salute vestra Deum optimum venerabor. Ac iam qualecunque epithalamium tibi mitto,[1]) non quidem epigramma breve atque rotundum, quale videbaris petere, sed nugas prolixas atque inficetas, rus videlicet vetus olentes. Id tamen carmen pro testimonio benevolentiae in te meae habebis, atque illud cogitabis, quod est in proverbio: Canis festinans caecos parit catulos. Meliora dabunt meliores poetae, dominus doctor Rittershusius, cui literas tuas reddidi et dominus M. Piccartus dominusque Virdungus, qui a me tuo nomine salutati te vicissim amanter salutant, ac breve quoddam epithalamium se petenti tibi scripturos pollicentur, quod intra paucos dies mihi reddent. Puto satis maturum fore, quia in meis scripsisti, nihil referre, etiamsi gratulationes serius afferantur. Mittam omnia ad nobilissimum dominum doctorem Remum, a quo tuas quoque literas accepi. Alteras illas duas epistolas nondum restitui domino Treutlero, cognato meo ipsiusque ephoro domino Zanio, sed restituam intra paucos dies, ubi illi Noriberga redierint. Spem enim Piccartus fecit mihi fore, ut ambo illi, postquam Noribergae solennem principum imperii ingressum viderint, Altdorfium revertantur. Quamquam audio, non diutius illos hic substituros. Iucundum mihi fuit, quod in notitiam et familiaritatem domini Treutleri pervenerim. Optarem cum aliis quoque propinquis et affinibus arctiorem amicitiam colere, imprimis cum domino magistro Crucigero logices in academia Marpurgensi professore, consobrino meo clarissimo atque carissimo, cuius literas ac responsum aliquando frustra exspectavi. Sed quaeso te, amice et affinis colende, si deinceps occasio dabitur, salutem officiosam meis verbis ipsi nuncia imprimisque coniugi futurae tuae suavissimae ac filiabus carissimis. Nam vos omnes et singulos singulasque et salvere et bene valere cupimus. Ita vovemus, ita fiat.

Altdorfio 3. Octobris, anno 1611.

Tui studiosissimus affinis *M. G. Mauricius.*

Külczím: Doctissimo et humanissimo viro, domino Alberto Molnar Szenciensi Ungaro, Oppenhemii ad Rhenum iam agenti, domino et affini meo plurimum honorando. Oppenheimb, in Hern Hieronomi Gallers Buchdruckers Behausung einzulieffern.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

[1]) L. e. kiadvány III. részében XLVII. sz. *h)* alatt.

CCXXXVI.

1611. okt. 23. Nürnberg.

Rem György levele. Szerencsét kíván Molnárnak nősüléséhez s politikai hireket közöl vele.

S. P. Religiosissime et clarissime vir, domine Alberte Molnar, amice honorande. Exhilaristi amicos, quos inter ima ego cera signatus, nuntio Hymenaei tui, quem ligata aeque oratione ac votis, solutis verbis conceptis, faustum, felicem fortunatissimumque tibi comprecamur:

Te Kunigundis habet, tu Kunigundin habes.

Coniugum piorum votum, ut longaevam vitam una concordes agant. Id vobis eveniat, opto et videas natos natorumque natos et qui nascentur ab illis, exoro numen. Providentia summi Jehovae tibi portum hunc monstratum credas: non ut delicias agas, sed fortius, vigilantius et maiori commoditate ecclesiam iuves. Ita res est. Noris me 8. diem Octobris (qui fuit postridie Nonas) solemnem tui causa egisse et votis institutum tuum iuvisse. Deus adnuit nutu propitius.

Porro Cassoviam misi tuas ad dominum Boccatium, scripsi ad eundem tuo hortatu. Res Transsylvanicae quo loco sint, dubium. Siluit Mars, sed nunc saevit, culpa Loyolitarum. Id genus viperarum ferre non potest terra libera et orthodoxae religioni addicta. Principes electores in urbe nostra ὁμοθυμαδὸν agunt et patriae miseriis mederi student. Adspiret optimus maximus Deus consiliis et actionibus principum. Administrator Johannes Bipontinus declaratus est, reiectus Neopyrgius. Sed prolixior non ero. Fac sciam, ubi larem fixeris. Tuos Ungaros populares mihi cemmendatissimos spondeo futuros. Debeo illis officia humanitatis vel tui gratia. Vale, virorum optime et amicissime domine Alberte.

Norimbergae 23. Octobris 1611.

Tuus ex fide *G. Remus.*

En a domino m. Mauritio et Zanio literas et carmina, quibus pedestre votum meum, tuo arbitratu coniunges. Vale iterum, vale Pylios in annos.

Külczím: Reverendo et clarissimo viro, domino Alberto Molnar, theologiae candidato, de ecclesiis et scholis Pannonicis optume promerito, amico honorando et suavissimo. Oppenhemum.

(Eredetije pecséttel, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXXXVII.

1611. nov. 12. Kassa.

Bocatius János levele. Válaszol a Molnár levelére. Saját sorsáról és irodalmi működéséről értesíti, hazai híreket közöl vele s lakadalmi üdvözlöverset küld neki.

Salutem reciprocam dico. Doctissime iuxta et clarissime domine Alberte Molnar, fautor et frater in Christo suspiciende, accepi ante quatriduum in solenni quodam convivio nuptiali literas tuas, humanitatis et officiorum plenissimas, gratissimas. Quonam id meo merito? Nugas meas canoras evehis. Nil ibi Musis et Apolline dignum: scholastica sunt exercitia. De te quid egomet sentiam, tacebo, ne mutuo memoriali. Hoc saltem: Utinam me Heidelbergae vel alicubi tunc in Germania offendisses! Nonnihil longius profecturo consulere potuisses, ne fortassis interceptus in nugulas illas aquilae Romanae perlatus fuissem. Ast sic erat in fatis et si gloriam Dei respiciamus e re mea et patriae nostrae Hungariae. Nostrae dico, quia ego illius civis, alias ex Lusatia oriundus. Porro si omnia mea, ut tu tua, tam accurate, tibi perscribere satagerem, magna foret, mi Alberte, magna foret Ilias. Edam quidem publice, quale mihi ab illo tempore quinquennium fuerit, liber habiturus est nomen: »Olympias carceraria« Latine, Germanice et Hungarice tractatus iamiam prelo subiiciendus. Illuc te remitto.[1]) Spero quoque saepius deinceps te mihi, tibi me scripturum.

Sunt hic Cassoviae certorum negotiorum causa duo cives Noribergenses, plenipotentes Ammoniani, medio illorum, quamdiu hic fuerint, brevi plura a me accipies. Calendis Decembribus erit annus, ex quo praepotentissima Jehovae nostri manu erupi, excessi, evasi ex turri carceraria plane mirabiliter, ut bona causa tandem triumphat, per ambages domum intra 7 hebdomades relatus, acceptus et quasi redivivus, uti propterea gratulationibus amicorum hic primo Cassoviae, deinde Debrecini impressis, titulum feceram: »Bocatius redivus«,[2]) aliis carmina votiva, aliis larga manu, quae ad victum et amictum, imo pecuniam, triticum, vinum et id genus alia, instar Hirbaeorum amicorum, cum ille convaluisset,

---

[1]) Bod megjegyzése: »Prodiisse non dubito, cum illi tunc adhuc per aliquot annos omnia ad votum procederent, verum exemplaria defecerunt.« (Red. mem. 100. (88.) §.) Egy címlap nélküli példánya a m. tud. Akadémia könyvtárában.

[2]) Bod: »Liber adeo rarus, ut vel Mathiae Belii effugerit diligentiam, cuius non meminit inter alia Bocatii opera.« (U. o.) Azóta sem került elő egy példánya sem, akár a debreczeni, akár a kassai kiadásnak. Szabó Károly címét sem említi.

eluctatus, dono offerentibus. Et quia, sicut Cicero, reversus post renovatum reipublicae magistratum hoc anno inter conscriptos patres locum pristinum non habui, ad philosophiam me vicissim contuli et foetum historicum meditor, spe mihi amplissima per illustrem dominum palatinum et reliquos facta provinciae ordinarii historici cum certo stipendio concilandae. Res certe sunt memorabiles, quae hucusque gestae, quae etiamnum geruntur. Quae ut posteritati fideliter tradantur, qui munus hoc suscipiat, video neminem.

Franciscus Forgach[1]) generalis noster et polemarcha infeliciter Transilvaniam penetravit, amisso et Panico terrore disperso exercitu, tormentis, impedimentis. In Moldaviam profugisse cum reliquiis magnatum et nobilium nucleo strenuorum militum, sed ex maxima parte pontificiorum, dicitur. Typis Pragensibus et Cassoviensibus editum est diploma regium,[2]) in qua causae illius expeditionis contra Bathoreum susceptae recensentur. Vulgus sibi aliud persuadet et cramben esse denuo fidei causam positam ipsi sentiunt comitatus, quorum tandem duo, iique inviti in castris sunt palatinalibus ad Tibiscum Tokainum. Credimus inque vicem praebemus crura vicissim. Exitus acta probabit. Deus *καρδιογνώστης* adsit et aderit ecclesiae suae, licet impugnaturae, triumphaturae.

Nuptias tuas feliciter tibi evenire cupio. Tetrastichon hoc extemporaneum, dum quid potius sequatur, boni consule.[3]) Salutati te resalutant. Reverendus dominus Alvincius literas alteras, ad quem spectant, recte transmittet. Tu perinde meae festinationi veniam dabis et quia me provocasti, ad lassitudinem usque deinceps ad me literas dare cogeris. Respondebo. Vale decus Hungariae et patriam recogita.

Deproperabam Cassoviae 12. Novembris die 1611.

Te qui aestimat

J. Bocatius,
consularis Cassoviensis m. propria.

Külczím: Doctissimo iuxtaque clarissimo viro, domino Alberto Molnar Szenciensi Pannonio, domino suo fautori plurimum observando. Oppenhemium, vel ubicunque locorum fuerit.

(Eredetije czímeres pecséttel, melyen B.-nek Rudolftól nyert nemesi czímere tisztán kivehető, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) Bocatius tévedését, hogy Ferenczet írt Zsigmond helyett, már Bod észrevette: »Alii illius aetatis scriptores tradunt fuisse Sigismundum Forgats, qui ad sacra Romana transierat, persuadente eum P. Pazmanno, tunc in Hungaria missionario.« (U. o.)

[2]) Szabó Károly nem említi.

[3]) L. e kiadvány III. részében XLVII. sz. *c)* alatt.

CCXXXVIII.

1612. [január.] Heidelberg.

Weczach György levele. Lakadalmi üdvözlöverset küld Molnárnak.

S. Testor Calendas anni huius auspices et quas tibi, clarissime domine Molnare, tuaeque coniugi inerme voto felices precor, me in hoc negotio strenue, fideliter causam tuam acturum, quam primum nobilissimus meus Nostizius aderit, quem anxie exspecto. Videbis nos omnes omni aere liberatos, veniat, quem eousque abfuturum, ne per febrim somniassem. Inescatur patriis deliciis iusto diutius, ut et dominus ab Hoberg. De exacta vero omnium persolutione non est, quod dubites. Nam dominus Nostizius patruelis etiam sui, cuius nomine sponsor est, aes conflatum in promptu habet, mora tantum dura est, quam ut aequo feras animo, mea, ipsorum gratia tam precor, quam valde spero. Epithalamia honori tuo dicta legi et gavisus mihi sum. Habe gratias et eiusdem argumenti epigramma, primo calore, qualiter taliter effusum.

Si post mille vices, rerum solamina cedunt
Et pulchro radiat parta labore quies:
Nulli dividiae fuerit tranquilla voluptas,
Qua tua te parili mactat amore Venus.
Macte novo, Molnare, toro, quem fama beavit,
Nescia funereis, fama perire rogis.
Nunc fortunatis amplexibus otia laetant,
Et facient blando nomine, laeta, patrem.

Quomodo compensarem amorem tuum aliter? ab amantissimo pectore est, boni consules et cum dilectissima tua coniuge, quam, ut par est, saluto.

Heidelbergae, anno 1612. sub initium.

Vale ex voto tuo et tui semper

Georgii Weczachi.

Külczím: Viro clarissimo, domino Alberto Molnar, amico meo colendo. Oppenheim.

Molnár jegyzete: Recepi 5. Februarii 1612.

(Eredetije pecséttel a m. tud. Akadémia gyűjteményében.)

CCXXXIX.

1612. ápr. 23. Heidelberg.

Szepsi Bényes Pál levele Rem Györgyhöz. Tudósítja a saját és társai életmódjáról, Szepsi Korocz György müvéről s köszönetet mond Remnek fáradozásaiért s heidelbergi hireket közöl vele.

Salve excellentissime ac nobilissime vir, necnon fautor aeternum honorande, Deus optimus tibi largiatur votiva quaeque bona.

Secundo Aprilis dedi ad te, vir excellentissime, de adventu salutari dominorum novorum popularium perbreve epistolium, quod ut ex his tuis arbitror, quas ad dominum Thurium dedisti, mirime per negligentiam tabellionis tibi (non) fuit relatum: sed eandem nunc recoquere me haud piget. Scias ergo, novos nostros dominos populares 2. Aprilis tolerabili statu academiam nostram honorifice salutasse, quorum adventus proh quam fuit nobis gratus, imo gratissimus! Prospeximus proximis diebus de musaeis et de mensa usuali. Musaeum unum incolunt in domo Teutonica (quae Germanico idiomate vocatur Deutsch-Hausz, in platea Rectengasz vocata) ad portam arcis sita. Nos iam sex simul et semel per literas revocamur in patriam satis superque exagitatam. Remanebunt hic tres: dominus Filiczki, dominus Thuri et dominus Pitter. Nunc omnes utimur una eademque mensa, puta excellentissimi viri domini Christophori Jungnitii, utitur eadem mensa etiam dominus Filiczki cum suis dominis generosis; post discessum etiam nostrum utuntur eadem mensa. Est vir plane pius, doctus, humanus, facundus, omnibus acceptissimus, nostraeque nationi plane faventissimus, utinam tali consortio diutius nobis una vivere licuisset! Nova nihil accepimus a fautoribus nostris, nisi quae alias ad tuam Excellentiam descripsimus. Dominus Georgius Korocz Szepsi, compatriota meus charissimus, nondum Oppenhemio rediit, curat excudi opus suum, puta Basilikon δώρον Ungarico idiomate translatum, qui ubi redierit, absque ulla mora, Deo nostris conatibus favente, itineri nos committemus idque fieri speramus 4. aut 5. die Maii aut circiter. Ulmae requiremus providum virum Vitum Marktallerum, speramus commendationem tuam non irritam fore. Ultimae erunt hae nostrae Heidelberga literae ad tuam Excellentiam. Quaesumus ergo omnes et singuli uno ore, uno corde, nobis pro molestiis, quae frequentes fuere, ignoscas et deinceps etiam, quoad per tuas varias occupationes licuerit, nobis in absentia faveas. Fac, tuas accipiamus nunc quidem Viennae apud magnificum dominum Henkelium, a nobis rursus habebis responsum. Hoc est nostrum ultimum colloquium Heidelbergense. Nos quoad vivemus, memoriam tuam non deponemus. Literas tuas, quas amica manu ad nos misisti, in Album benevolorum et amicorum intersertas retinebimus tuamque gratiam, charitatem et favorem omnibus depraedicare non cessabimus. Pro officio a te praestito ubi in patriam, Deo duce, venerimus, immemores non erimus, iter nostrum quo pacto succedet, describemus. Quod autem hactenus non discesserimus, causa fuit absentia domini Georgii Korocz, quem ex comitatu nostro excludere nequivimus.

Pecunia a te missa in ducatis mihi fideliter exhibita fuit, gratulor et tibi gratias agere non desinam pro transmutatione monetarum. Utinam aliquando in maiori officia mea declarare erga tuam Excellentiam possem: nihil, nihil exoptabilius mihi esset,

Cum hoc scriberem, hac eadem hora nobilissimus vir dominus Juncher Krancz von Gaiszspiczstebler, quondam praefectus, cubicularius et aerarius illustrissimi principis iam defuncti Friderici quarti, ob infidelitatem in eo deprehensam post longissimam captivitatem in magno foro et conspectu omnium (absque tortura carnificis) capite plexus est. Heu talem summum virum malo fato perire! Erat vir maturus, crassus, prudens, eloquens etc., omnibusque aliis virtutibus refertus, attamen quia humanum est labi, vitiis scatens exitiosum habuit eventum. Dominus misereatur omnibus. Feliciter valere tuam Excellentiam cum tota dilectissima familia animitus cupimus.

Dabat Heidelbergae 23. die Aprilis, teMpore DIsCessVs sVI [= 1612].

Tuae Excellentiae humillimus cliens

Paulus Benyes,
Szepsinus Ungarus.

Literas tuas Viennae accipere desideramus.

Más kézzel: Nobilissime et excellentissime domine. Iamdudum literas eram scripturus non has desultorias, sed ex professo pro dignitate vestra, sed nescio, quo fato an negotiis semper abreptus et districtus, ut et nunc hic ipse tabellarius Mercurium habet in pedibus, circa vesperum etiamnum tua milliaria confecturus; sed proxima occasione, Deo volente, literas dabo ad Excellentiam vestram integras, non adeo decurtatas, quarum brevitatem et absurditatem etiam atque etiam rogo, ne aegre ferat. Cetera ego pro carminibus in epistolio missis habeo gratiam, vicissim compensaturus. Nunc Excellentiam vestram cum tota familia Deo, me vero favori vestro commendo.

Nobilitatis vestrae studiosissimus

Christophorus Jungnitius.

Külczím: Nobilissimo consultissimoque viro, domino Georgio Remo, domino patricio Augustano, inclyti senatus Noribergensis consiliario et assessori clarissimo, fautori suo perpetuum honorando. *Norinberg.*

(Eredetije pecséttel, melyen egy virágot tartó kéz látható, felette P. B. Sz. betűkkel s a köv. körirattal: NOSCE TE IPSVM, a göttingai kir. egy. könyvtárban.)

CCXL.

1612. aug. 8. Amönau.

Hartmann János levele. Értesíti Molnárt, hogy örömmel elvállalja újszülött fia keresztapaságát.

Salutem et incolumitatem ex animo precor. Beavit te Deus ex alto, Molnare clarissime, amice et compater unice dilecte, filio, quem tibi salvum et sanum ad infinitos annos exopto. Tu me vero beasti ea felicitate, quem ex multis faventibus et bene

cupientibus tibi, ad propatris munus officiumque non sine Dei voluntate et dispensatione, accedente etiam uxoris tuae, puerperae felicissimae consensu et voluntate, selegisti, determinasti, voluisti. Quamobrem ego plusquam ferreus essem, nisi voluntati in me tuae ego parere votisque tuis pro virili satisfacerem. Sic itaque de me statui, ut statutum sit omnibus a Molnaro Hartmannum propatrem filii sui [1]) electum hoc muneris in sese suscepisse prompto, benevolo, paratoque animo. Bene sit tibi, bene sit uxori puerperae, optimo vero sit filio tuo, imo meo, quem fidei meae concredere voluisti, ut cognomine mihi vocaretur nomine egoque ipsius curam pro te tuaque uxore suavissime susciperem. Deus bene mihi velit prohibuissetque, ne, quod veterum more factum legimus, si sinistra haec tulero fronte animoque minus auspicati suscepero, omnia mihi in sinisterius non cedant opera.

Ceterum hodie medicatum exivi ad Sturmum nostrum proprincipem, cras vero, ut satisfaciam votis tuis, Deo benevolente, tempestive adero, sublevaturus ex fonte sacro communi nostro nomine filium tuum, nec adero saltem corpore, sed animo precibusque, quibus apud Altissimum efficiem, ut quod huic debetur negotio, pietate summa praestem. Interea te tuamque cum recens nato suavio tuo Dei protectioni commendo meque ad omnia officia paratissime offero. Vive valeque.

Dabam ex Amoenavia, pago prope vetera castra non incelebri 8. Augusti, anno 1612.

Tuus ut suus, sed plus tuus, quia compater ex voto paratissimus

Hartmannus D. m. p.

Külczím: Pietate, virtute, conditione ac antiqua fide praestantissimo clarissimoque viro, domino Alberto Molnaro Ungaro, sacrosanctae theologiae candidato, amico et compatri meo desideratissimo plurimumque honorando. Marpurg.

Molnár jegyzete: Sunt redditae 9. Augusti 1612.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyűjteményében.)

---

[1]) A Molnár János további sorsáról Bod értesít: »Duorum eius liberorum mentionem factam esse notavi: filii, quem Joh. Hartmannus Marpurgi anno 1612. e fonte sacro suscepit et filiae, de qua ipsemet scribit esse desponsatam ac brevi elocandam. Fando accepi filium fuisse vanitati deditum ac nullius frugis hominem.« (Red. mem. 142. (130.) §.) Szathmári Pap Zsigmond Rozgonyi Sutoris János enyedi ref. lelkész kézirati önéletrajzából ide vonatkozólag következőket idézi: »Anno 1638 Lugduni Batavorum nostrae nationis iuvenum virorum tunc temporis degentium haec sunt nomina: Petrus Debreczeni, Daniel Kolosi, Benedictus Szikszai, N. N. p. Kecskeméti, Steph. Vari, Steph. Szepsi, Johannes Molnar Szenziensis Alberti filius.« V. ö. Album studiosorum academiae Lugduno-Batavae 1575—1875. Hagae Comitum 1875. 295. l., a hol neve így van beírva: »1638. 6. Maii Johannes Molenaer Hungarus 24 T.« Mint Török István kolozsvári ref. coll. könyvtárnoktól értesülünk, ő néhány évvel ez előtt reá talált a kolozsvári ref. temetőben e Szenczi Molnár János sírjára.

CCXLI.

1612. aug. 14. [Marburg.]

Hartmann János memorialéja a hazautazó Molnár részére.

Memoriale pro domino Alberto Molnaro Ungaro in patriam proficiscente earum rerum, quas mihi expediendas sumpsit.

1. Literas, quas accepit reddendas, reddat, si potest, ipse primo Libethobaniae domino Stephano Asmanno, eius urbis notario publico, quem officiose ex me salutatum moneat, ut susceptis rebus meis illis procurandis, unice operam det minerasque mihi curet vel particulam earundem vel totam quantitatem ante hanc hiemem eo locorum, quae ego literis assignavi mittendam: fideiubeat et pro pretio earundem, parata pecunia vel per collybistas vel alio modo exsolvendam.

2. Posteriore literas reddat notario urbis Novosolii domino Johanni Han, idemque apud istum agat, quod communibus votis ab utroque et domino Assmanno et domino Han in expediendis mineris mittendisque exopto.

3. Diligenter vigeat ibi, ubi fodinae sunt, quid in singulis minerarum eruatur? praesertim vero in Transylvania quaerat, ubi civitas Miskelsdorff, et an non ibidem etiam inveniantur auri fodinae?

Si quid potest habere et nancisci de minera auri, illud studiose agat et particulam secum afferat mediocrem.

Salutet omnes viros bonos, qui fortassis de me unquam audiverunt iisque officia mea significet.

Precor Deum optimum maximum toto corde, ut hoc iter ipsi meo domino compatri dilectissimo sit felix et faustum redeatque salvus et incolumis, sub dextra omnipotentis ab omni malo tutus. Faxit Deus et faciat: Amen, Amen.

Ex museo 14. Augusti anni 1612.

Joh. Hartmannus d. mp.

Illustris ac generosus dominus de Bloenstein est generalis regni Hungarici praefectus.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXLII.

1612. szept. 14. [Altdorf.]

Mauritius György levele Rem Györgyhöz. Válaszol levelére s visszaküldi a Molnár levelét, melyet Rittershausennel is közölt olvasás végett; egy peres ügyéről ír.

S. P. D. Omni ex parte amor tuus, nobilissime atque excellentissime domine doctor, in literis tuis se prodit. Nam et

officium missarum Comoediarum tanti aestimas, ut identidem illius mentionem facias et carmen tuum gratulatorium mihi donas et amici amicissimi literas communicas et de forensi illa controversia ad me pertinente sapienter mones et ad extremum etiam ut te amem, rogas. Ego vero sim ferreus, si non hoc pectus amem, si non ingenium atque eruditionem tuam excellentem admirer, si virum auctoritate et prudentia praestantissimum non venerer, non in oculis feram. Itaque non est, quod Excellentia tua amari se postulet, sed me impudentem atque ingratum licet appellet, nisi amem atque suspiciam illam.

Literas clarissimi affinis domini Alberti legi, ut ea legere solemus, quae sunt nobis iucundissima. Eique et de prole et de puerpera incolumi gratulatus et itineris felicem successum finemque optatum precatus sum. Excellentissimo domino doctori Rittershusio legendas misi easdem, quem eodem erga Albertum animo esse, quo ego sum, aut etiam propensiore, (eo, quod diutius illum amaverit, quam ego) nullus dubito. Tibi vero, amplissime domine doctor, fautor eximie, pro harum literarum communicatione et aliis beneficiis gratias immortales ago literasque tibi remitto.

Ad fidem *τῆς μητρυιᾶς* quod attinet, etsi dudum de illa dubitavi, tamen certis indiciis ad caput maleficii non potui pervenire. Sed iam rem aperuit quidam, qui Thesbitae nomen gerit, cuius etiam in litis contestatione noster causidicus mentionem fecit. Is longo tempore omnium rerum *τῆς μητρυιᾶς* non solum conscius, sed etiam adiutor fuit et pecuniam, de qua lis est, aut solvit, aut soluturus est. Is cum sua coniuge se planum facturum constanter affirmavit, de quo dudum dubitavimus et non raro iurgati sumus. Is scit, unde sumta, quo deportata, per quem ablata singula illa fuerint et quae voces intervenerint. Is si cum coniuge admittitur ad dicendum testimonium, non dubitamus, quin res in lucem sit protrahenda. Quamvis et illud mihi constet, audacter omnia negaturam *τὴν μητρυιὰν μοῦ*, nisi convincatur. Quod advocato rem agere scribis et nobis idem in mentem venit. Itaque de clarissimo et excellentissimo domino doctore Gwandschneidero patroni loco eligendo cogitavimus eaque de re ad socerum meum, qui Noribergae vivit, scripsi. An ille nobis consilio suo sit subventurus, brevi audiemus. Confugissem ad tuam Excellentiam, nisi scivissem eandem inter amplissimos imperialis dicasterii assessores locum habere. Si quid tamen in progressu negotii (salvo officio) tua Excellentia me monere poterit, quod ad commodum, aut etiam honorem meum pertinebit, ut id libere faciat, etiam atque etiam omnibus precibus contendo. Ego quidem suavissimum et honestissimum censeo abesse a civilibus controversiis, sed quia res est non levis momenti, neque paucorum nummorum, neque etiam ad me unum pertinet, nolens volens ad auxilium dicasterii amplissimi confugere sum coactus. Quod si illa in re

a nobis peccatum sit, satius erit recurrere, quam male currere. Sed me solatur illud nescio cuius poetae:

Eventum committe Deo et fac consona recto.

Sed manum de tabula. Satis enim diu Excellentiam tuam detinui, quae ut prolixitatis veniam mihi det, maiorem in modum rogo. Nam secundum vulgatum illud: »Ubi quis dolet, ibi manum habet«, ibidem etiam linguam, si Plutarcho credimus. Bene vale, nobilissime atque amplissime domine doctor atque amice magne, aeternum mihi honorande.

Ex museo meo 14. Septembris 1612. festinante calamo.

Excellentiae tuae observantissimus

M. Georgius Mauricius.

(Eredetije külczím nélkül a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CCXLIII.

1612. szept. 23. Nürnberg.

Rem levele Rittershausenhez. Egy tanulóról, barátainak leveleiről ír; értesíti, hogy Molnártól levelet kapott.

S. P. Malinovius, vir excellentissime, d. d. Rittershusi, compater unice mihi colende, suas recepit. Ad nos, velut asylum confugiunt vestrae Themidos alumni: malum tantum non est, metus maximus, officium vos facere, *καλῶς ἔχει*. Angelum Sumaranum monui, ne in loca pontificia abiret, periculum non defuturum: non audit bene monentem, ut video. Quid religionis habeat, haut scio, sat esto, te et secundum te magnificum dn. rectorem de homine meritos optume. Albinus nihil mecum consiliorum communicavit. Ad pontificia loca tam temere nemini auctor unquam forem abeundi. Placcenii literas legi cum voluptate, gratias tibi ago maximas pro communicatione. Quas ad ipsum responsorias dedisti, quibus alligatae ad *Ὄλβιον* adfinem, tradidi Vastardo, crastina Lipsiam abituro. Curabit probe. Clarissimo viro, d. d. Dinnero salutem magnam rescribo, viro optimo iuxta ac politissimo. Amanuensis meus continua febri laborat graviter. Non defuit metus mortis. A Fradelio hodie accepi perbreves, qui te dominosque collegas tuos salutat officiosissime. Basileae mallet (uti ait) vivere. Ab Hauffmanno en ecce Spira literas, quas hac hora accepi. Stella quoque meus ad nos profugit. Fac, sciam, quid rei sit, incrementum ne capiat malum, an vero sopitum sit. Redeunt ad te Placcenianae.

Albertus Molnar Vienna ad me dedit, quas ante prandium mihi reddidit tabellarius. Is te salutat amantissime dominumque m. Mauritium.

Haec volui paucis διὰ βραχέων. Salutamus tuam matronam cum familia. Sospitet vos Deus magnus et custodiat. Amen, Amen.

Norimbergae 23. Septembris 1612.

Tuus totus ex fide *G. Remus.*

Külczím: Excellentissimo viro, domino Cunrado Rittershusio iurisconsulto eruditissimo, antecessori academiae Altorphensis consilario dignissimo, compatri honorando et amando unice. Altorff. Cito, Citissime.

(Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CCXLIV.

[1612. Marburg.]

Schönfeld Gergely marburgi egyetemi rektor levele Molnárhoz. Az egyetemnek ajándékozott magyar bibliáért tiszteletdíjat küld neki.

Salutem et amorem. Doctissime vir et amice plurimum dilecte, pro oblatione bibliorum abs te in Ungaricum sermonem versorum magnas ago gratias et nomine academiae tibi mitto quatuor imperiales rogans, ut exiguum hoc munus aequi bonique consulas. Apocham ab honestissima coniuge tuo mihi traditam remitto, quam sigillo academiae munire per leges non licuit. Constabunt alias nostra in te studia parata semper. Vale.

G. Schönfelt dr.

(Eredetije külczím és pecsét nélkül a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

CCXLV.

1613. máj. 20. Érsek-Ujvár.

Szenczi Csene Péter levele.[1]) *Örömét fejezi ki Molnár hazatérése fölött s különféle könyvekről ír neki.*

Gratiam et pacem a Deo patre et domino nostro Jesu Christo.

Gratias ago Deo optimo maximo immortales, quod te, popularis, amicis domi duxerit reduxeritque una cum familia tua

[1]) Ez az utolsó levél kelet szerint a magyar tudományos Akadémia gyüjteményében. Utána, a kelet nélküli levelek között Campegius Vitringának van egy levele Csepregi Turkovics Ferenczhez, mely a Molnár halála után sokkal később került e levélgyüjteménybe. A keskeny papirszeletre írt levél a következő: »Doctissime vir et dilectissime frater domine Csepregi! Etiamsi de-

honestissima miseritque angelum suum, qui te tuosque custodiret in hac via et Rohonczinum usque incolumes deportaret. Faxit Deus ille, qui est custos Israelis parastetes et aganotheta fidissimus, Christus Jesus, ut patriae nostrae plurimum prodesse possis doctrina. consilio, opere. Quod ad me, semper eum experieris, quem hactenus expertus es, amicum fratremque candidissimum. Accepi literas tuae Claritatis 13. Maii per manus doctissimi viri Emerici Peczely una cum Commentario Moleri in Psalmos et biblia Ungarica nondum compacta, Aphorismos item Jesuiticos; intellexi excusationem beneque ea contentus sum. De Sinopsi Martinii scholastica nihil scribit. Ego bene cum tua pietate conveni et hoc unum significatum volo: si liber Martinii contra Arianos, qui domino compatri Michaelio *(sic!)* Surio missus est a fratre germano Paulo Suri Heldeberga, intra rotulas tuas manserit, te ignorante, nos certiorem facias, continentia enim literarum fratris sui facit mentionem libri: inter allatos repertus non est, quod eum nimis anxium reddidit. Ego cum familia mea valeo bene, hoc excepto, quod ophtalmia gravi laboro. Te, vir doctissime, sin patriota dilectissime, coniugem et liberos tuos, familiam honestissimam Deo optimo maximo commendo precorque, ut id ille tuis laboribus, conatibus et consiliis benedicat suisque bonis augeat comulatissime servetque ad scholarum et ecclesiae suae emolumento diutissime. Vale.

Datum Ersek-Ujvarini 20. Maii, anno 1613.

Tuus ex animo *Petrus Csene Szemczinus.*

Külczím: Clarissimo et doctissimo viro, domino Alberto Molnar Szemcziensi, ecclesiae Rohonczinae orthodae ministro fideli, domino et populari summa fide honorando.

Molnár jegyzete: Sunt redditae in Körmönd 6. Junii 1613.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

bilis sim et ad privata colloquia maxime ineptus, pro familiaritate tamen, quae mihi cum pl. reverendo p. m. parente intercessit, vellem inter nos aliquod esse commercium vel commercii speciem. Quare si rebus tuis incommodum non sit, aliquam tui copiam facere ad tertiam pomeridianam lubens te et gratanter recipiam. Vale voto tui et vestrum studiosissimi C-i Vitringa.« Külczím: »Doctissimo d. Csepregi etc.« Más kézzel: »Scheda familiaris Campegii Vitringa ad Cl. Franciscum T. Csepregi.« Csepregi T. Ferencz, kihez e levél intézve van, 1721 és 1725 között tanult a franekeri egyetemen, ez időből származhatik e levél. Miként e levelet, ugy nem vehettük föl a levelek és okmányok közé ezt a kelet nélküli folyamodványt sem, melynek M.-ra való vonatkozását illetőleg nincsen adatunk: »S. Pl. Magnifice domine rector! Rogo M. tuam, ut mihi liceat Henricum Sauilium de militia Romana et Gentilettum inspicere. Cras M. tuae remittam. T. M. observantissimus A. Clajnnanus« s a következő sirfelíratot, mely Custos Domokosnak a 193. lapon közölt levelében van ragasztva: Stanislaus Turzo de Betlehemfalva, comes Sepusiensis. Baro in Boignoz ob adversam valetudinem relictis suis Hungaricis ditionibus, huc in patriam reversus pie in Christo obiit die 6. mensis Aprilis, anno 1586. aetatis suae 55. Alexius Turzó fratri carissimo moerens H. (oc) M. (onumentum) F.(acere) C.(uravit.)« Alatta Molnár kezeírásával ez áll: Freygius filius«, a mi bizonyára a közlő neve lesz.

CCXLVI.

1613. [okt. 20.] Kassa.

Váczi Gergely memorialéja Molnár részére.

Gregorius Vaci viae rationem praescribit Alberto suo Molnar.[1])

Somos.

Eperjes, ibi divertendum ad Vizi Andras, affinem meum; etiam si abfuerit, uxor ipsius, soror mea, libenter hospitio excipiet.

Inde milliari uno distat Ujfalu, ubi generosus Christophorus Soos cum uxore, sorore magnifici domini Bocskai manet. Ab illo, tamquam tui nominis observantissimo, hodigus *(sic)* deductor petendus Chrastinum[2]) usque, ad dominum gen. Sigismundum Mariassi, inde Markusfalvam vicinum pagum ducemini ac impetratis literis ad Batisfalvenses: qui vos in Liptoviam Ghibbas[3]) usque comitent, *(sic)* petatis comitem Varallium, supra quod in arce magnificus dominus Christophorus Thurzó et pastor reverendus Johannes Mihaliko vivunt.

Illinc Leuchoviam, ibi ad Brunonem[4]) bibliopolam divertas, conveni etiam notarium, meum olim condiscipulum, per illum peragere peragenda ibi poteris.

Leuchovia eundum Kezmarcinum ad dominum magnificum Stephanum Tökeli. Hospitio illic uteris domini pastoris viri docti et humani.

Illinc a magistro scholae comite studioso impetrato, ad dominum Horantsi in Kisocz, post Batizfalvam ad generosum dominum Bossanium in aulam divertas: est nobilis studiosorum et tui amantissimus ac erga eosdem benignissimus.

Hinc Gibbas; cum comitibus inde assumtis, quos generosus ille libenter tibi adiunget, Ghibbis per montes, ut velle te dicis, ibis Novozolium versus. Comites a pastore petes Novozolio Veterezolium; Dodokius ibi vir et doctus et humanus est; vivit procul dubio et Ivánka, vetus meus condiscipulus, rector scholae.

Ex hac civitate duplex via Ternaviam *(sic)* versus. Cremniciensis rectior et Schemniczіensis cum diverticulo longiori.

Molnár jegyzete: Scripsit raptim Cassoviae anno 1613.[5])

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) E címfelírás Molnár kézírása.
[2]) Haraszt Szepes v. m.
[3]) Ma Hibbe (Geib), Liptó v. m.
[4]) Brewer Bruno.
[5]) V. ö. Napló 61. lap.

CCXLVII.

1614. julius 13. Veszprém.

Pathai István levele Kanizsai Pálfi Jánoshoz. Molnárról és nyomda felállítási tervéről ír.

Gratiam et pacem a Deo per dominum nostrum Jesum Christum tuisque omnibus precor, mi fili. Vide, fili charissime, quam feliciter res piorum succedant. Obveniunt ea, quae cupiunt et cum desiderio praestolantur. Mihi ad te scribere volenti redduntur iucundissimae tuae literae. Conatum meum fideli tua industria antevertisti, quo mihi nihil gratius, nihil iucundius. Tecum tuis mihi dilectis valere gratulor. Laudetur Dominus, valeo et ego, quantum aetatis imperium patitur, tolerabiliter. Nam salutatis libatisque fontibus Veszpremianis, morbo, qui me taediose divexebat, solutus sum.

Epistolam domini Molnaris legi, perlectam, ut postulasti, en remitto. Sollicitudinem hominis video, mentem tibi quoque notam esse non dubito; antevertit sortem affectibus. Precor illi omnia bona, affectu certe amico et fideli. Deus curam suorum non abiiciet. Quod studium coëmendae typographiae attinet, consilium laudo, viam ignoro: exspectemus finem comitiorum, tempus docebit. Inter arma leges silent, Musae moerent.

Dominum magnificum, optimum ecclesiae Christi patronum, deducat et reducat Dominus salvum et incolumem. Nos interim deprecemur Deum pro pace Hierusalem. Conservet te Deus diu incolumem cum tuis largiaturque gratiam copiosissimam vestris auditoribus. Vivat et Rebeka iucunda. Amen.

Datum Vespremii 13. Julii, anno 1614.

Tuus sine dolo *Stephanus Pathainus.*

P. S. Libellum, de quo scribit dominus Molnar, restituam illi in synodo Köveskuthiensi, si supervixero. Iterum vale. Dominum Kenesey moneto, quaeso, ut redeat in gratiam cum nostro Szilio et si quid cum eo contuleris, ad me diligenter perscribas.

Külczím: Doctissimo humanissimoque viro, domino Joanni Paulidi Canisaeo, fidelissimo ecclesiae Papensis ministro et certarum ecclesiarum seniori vigilantissimo, domino et fratri filii loco sincera mente colendo.

(Másolata a m. nemz. Múzeum levéltárában).[1])

[1]) Először közölte Fabó A. Codex ev. dipl. I. köt. 95. lap.

CCXLVIII.

1616. febr. 25. Heidelberg.

Velichinus István levele Remhez. Értesíti, hogy a hazulról küldött pénzt megkapta; szállásáról ír.

Gratiam Dei patris mediante filii merito, precatur suaque officia paratissima nunquam defutura pollicetur.

Si quisquam fuit, qui molestissima novercalis penuriae iniuria pene oppressus iacuit, eum me longo iam temporis intervallo fuisse profiteor. Sed en post nubila Phoebum! Accipio enim medelam suavissimam, exoptatissimam, literas nempe Maecenatum nostrorum non nudas, sed pictas, accipio simul Amplitudinis vestrae literas haud vulgariter gratas, quae testantur pristinam illam, illam pristinam tuae Amplitudinis erga nostram nationem animi propensionem roboratam esse, pro quo tanti viri amore, quantum quidem ipse debeam, (ut de me ipso loquar) testem habeo ardentis mei cordis affectum, quem utinam olim in focis dulcissima patriae tuae Amplitudini explicare possem! Enitar certe, ut de gratia referenda me cogitasse intelligat consultissima vestra Dominatio. Interea liceat, vir consultissime, liceat, inquam, propemodum paterno tuo amore mihi quoque inter alios frui, quo mihi carius aut antiquius esse nihil potest. Ceterum literas nostras in Ungariam perferendas misimus Francofurtum, ex quibus nostri cognoscere poterunt ope Amplitudinis tuae nobis recte curatum esse aurum et literas.

Reverendum ac clarissimum dominum doctorem Altingum reverenter consultissimae Dominationis tuae nomine salutavi. Gratissima fuit salutatio eandemque tuae Amplitudini refert, prout etiam mei populares. De hospitio meo percontatur tua Amplitudo? In binis (si recte memini) literis iam significavi, quas interiisse moleste fero. Habeo musaeum in foro, quod vulgo denominatur Heymark in aedibus viduae cuiusdam, quae vocatur Forstmeisterin. Literae una cum auro domino Bekesi et domino Szepsi [1]) recte curata sunt et mox tuae Excellentiae literas certificatorias rescripserunt mercedemque ab Excellentia tua tabellario expositam remiserunt, quas miror nondum ad manus Amplitudinis vestrae pervenisse. Meum quoque esset, non mercedem, sed grati animi testimonium tuae Excellentiae offerre, sed hoc quidem tempore nihil mihi suppetit praeter voluntatem, interea hocce sudariolum animo grato ab animo grato profectum Amplitudo vestra accipere dignetur. Olim, Deo sic volente, plura. Quod superest, peto Excellentiam vestram, ut si quae nova de

[1]) Szepsi Sartoris István és Békési P. András. Toepke, Matrikel II. 269. 274.

nostra patria suppeditabuntur, scire possimus. Vale, vir excellentissime et me ama.

Heidelbergae 5. Calend. Martii, stylo Juliano, anno 1616.

Excellentiae ac amplissimae Dominationis vestrae addictissimus

Stephanus Velichinus,
Ungarus m. p.

Külczím: Amplissimo consultissimoque viro, domino Georgio Remo, urbis inclytae Norinbergensis civi ac consuli etc. gravissimo, domino loco patris colendo. Nürmberg.

(Eredetije pecséttel, melyen S. V. betű van, a göttingai kir. egyetem könyvtárában.)

CCXLIX.

1617. aug. 29. Altdorf.

Mauritius György levele Remhez. Értesíti, hogy a Molnártól kért »Jus Hungaricum«-ot nem találták meg Rittershausen hátrahagyott könyvei között.

S. P. D. Non morositate aut inhumanitate aliqua, non astuta quàdam dissimulatione factum est, nobilissime et amplissime domine doctor, fautor eximie plurimumque honorande, ut ornatissimo affini meo domino Alberto Molnar, tanta contentione Ius Hungaricum ex Rittershusiana bibliotheca petenti eius copiam negaremus, sed quia probe memineramus in confectione inventarii, ubi non oscitantes fuimus, neque illud oculis nostris visum, neque unquam eius mentionem a quoquam factam, cum quidem singulos libros, compactos et non compactos, manuscriptos et typis editos recenseremus ac per iuratum academiae notarium in inventarium referri curaremus. Ac ut nullam diligentis investigationis partem praetermitteremus, ego hodie denuo totum inventarium, ubi quidem de libris in folio agitur, evolvi, sed nullibi Ius Hungaricum nominari invenio. Itemque Nicolaus Rittershusius noster, omnes omnium scientiarum libros in folio excussit, si forte Ius illud Hungaricum cum alio auctore comprehensum esset uno eodemque volumine, sed itidem nil profecturis littora bobus aravit. Videmur itaque pro virili investigasse librum illum fugitivum, quem tamen perquirere non potuimus. Itaque denuo rogo, ut et tua Excellentia et clarissimus dominus Albertus locum excusationi nostrae non affectatae, aut palliatae, sed simplici et candidae relinquant. Quod si cum Themistocle illo, de quo in Urania Herodotus, illa magna numina quis nobis opponat, *πειθὼ τε καὶ ἀναγκαίην*, illi dicemus pro nobis pugnare alias deas non minus potentes, *πενίην τε καὶ ἀμηχανίαν*. Itaque in literis meis non est, quod quicquam mutem, quia res non mutata est. Spero dominum Albertum, cui mea fides et ab omni

fraude alienus animus est perspectus, nihil sinistrae opinionis vel de me, vel de heredibus ipsis concepturum. Literas geminas Excellentiae tuae remitto ac pro illarum communicatione maximas gratias ago. Nec scio iam plura addere, nisi verbum illud epistolis solenne: Vale vir, vir nobilissime et amplissime.

Exarabam Altdorfii, 29. Augusti 1617.

Amplitudinis et Excellentiae tuae observandissimus

Georgius Mauricius.

Külczím: Nobilissimo et amplissimo viro, domino Georgio Remo iurisconsulto et patricio Augustano ac laudatissimae Noribergensium reipublicae consiliario dignissimo, domino et fautori meo omni observantia colendo.

(Eredetije a stuttgarti királyi könyvtárban.)

CCL.

1618. okt. 21. Vittenberg.

Bakay Benedek levele Remhez. A hazulról várt pénzküldeményről ír.

Salutem a θεανθρώπῳ, salvatore nostro Amplitudini tuae precor.

Pereant funditus, vir amplissime, consultissime, fautor ac patrone summa observantia colende, qui utrique nostrum tantum molestiarum negotiique facessunt, usque certo ambo defessi sumus, ego summo desiderio exspectando, Amplitudo vero tua et rem alienam tantopere curando, suis fortassis posthabitis et toties scribendo. Ternas siquidem intra aliquot dies accepi Amplitudinis tuae literas, sed longe ante, Calendis nimirum 25. Septembris et postridie Calendarum Octobris exaratas, eadem nunciantes, quarum prioribus acceptis, lectis, sed parum expensis, sequenti die illico iter Lipsiacum, plenus spe potiundi auro, arripui, ubi clarissimo domino doctore Sitzmanno compellato, suadente ipso, volente tamen ac iubente prius id Amplitudine tua, eadem die raptim utcunque (tempore scilicet exclusus) respondi, Noribergam transmisi, amplissimo Amplitudinis tuae nomini inscripsi, pro singulari erga gentem meam meque ipsum, ignotum quamvis et nusquam unquam promeritum favore, gratias egi, petii: transmitteretur, quam primum commode posset, aurum. Ceterum quod putaram me id per hocce tempus certo accepturum, plus aequo tribuens tabellario, in eo me fefellit opinio, nec tamen hoc mihi plane persuadere possum, quippe qui certo certius a nostratibus habeam iter Noribergicum a tabellario Lipsiensi quinque dierum spatio confici posse. Ne tamen ego crimen tam diuturni silentii subire cogar, en hanc etiam Amplitudini tuae epistolam, quam ac eam exarandam duxi (et cur non? Nefas etenim semper credidi non respondere tanto viro,

neque etiam fieri potest, quin res meas promotas velim), incertus equidem, an ea ad manus Amplitudinis tuae perveniat. Ubicunque tandem ea haereat, ab amplissimo tamen ego et consultissimo domino Georgio Remo iuris utriusque doctore et celeberrimae reipublicae Norimbergensis consiliario eminentissimo, fautore et patrono meo colendo submisse orans id gratiae mihi apponi postulo, ut is prima quaque occasione commoda aurum transmittat Lipsiam, vel domino doctori Sitzmanno, qui domino doctori Reüsnero P. P. in academia nostra, vel Thomae Schürero bibliopolae, qui fratri suo bibliopolae itidem id committere poterit. Ubivis facilius quiescerem, quam hic. Satisfaciendum certe erit creditoribus, vel iter Heidelbergense intermittendum. Quae vero mea servitia pro tantis beneficiis Amplitudini tuae offeram? Brevi id operam dabo. Faxit Deus. Interea Amplitudinem tuam Deo commendo.

Witteberga 12. Calend. Novembris 1618.

Amplitudinis tuae observantissimus

Benedictus Bakaynus,
Cassoviensis Hungarus.

Külczím: Amplissimo, consultissimo, excellentissimo domino Georgio Remo, iuris utriusque doctori, celeberrimae reipublicae Norimbergensis consilario, fautori ac patrono summa observantia colendo. Nürnberg.

(Eredetije pecséttel a göttingai kir. egyetem könyvtárában.)

CCLI.

1621. márcz. 5. Heidelberg.

Pareus Dávid levele. Üdvözlöverset küld Molnárnak.

Salutem cum benedictione a Domino. Clarissime domine Alberte, memor tui desiderii meique promissi, cum hoc mane evigilassem, hoc qualecunque epigramma animo meditatus, in chartam conieci, quod tibi mitto. Si rudius videbitur, cogita venam effoetam iampridem exaruisse, nec a senili victaque Musa exspectari posse elegantias. Volui igitur vel tria verba inculto versu laboribus tuis utilissimis applaudere, ut quanti faciam studium tuum, intelligeres haberesque hoc meae in te tuosque benevolentiae publicum ἔνδειγμα. Dominus Iesus te cum tuis diu servet.

Vale. Heidelbergae 3. Non. Mart. 1621.

T. D. *Pareus aetatis 73.*

Fölírata: Clarissimo et ornatissimo d. Alberto Molnaro amico suo.[1])

[1]) E levél eredetije nem maradt fenn: »Lexicon Latino-Graeco-Ungaricum. Heid. 1621.« cz. művében adta ki Molnár az üdvözlöversek előtt, melyek között első helyen a Pareusé áll.

CCLII.

1621. ápr. 10. Altdorf.

Mauritius György levele Remhez. Értesíti, hogy közbenjárt az egyetem rektoránál, hogy az ott levő magyaroknak jó bizonyítványt adjon.

S. P. D. Postridie quam literas tuas accepi, nobilissime, amplissime et consultissime domine doctor, amice magne, rectorem academiae nostrae magnificum dominum doctorem Christianum accessi tuoque nomine salute nunciata petii, ut doctissimi Ungari nostri testimonio academico in optima forma (quod optabas) instruerentur. Hic magnificus dominus rector se petentibus dominis Ungaris non posse non gratificari aiebat. Notam siquidem esse honestam ipsorum vitam ac nemini molestam; notam quoque ipsorum assiduitatem in frequentandis lectionibus theologicis; doctrinam etiam apparuisse non vulgarem in disputationibus familiaribus.

Addebat insuper se reverenter et amice tuae Amplitudini salutem omnimodam precari petebatque, ut si deinceps Amplitudo tua, occasione ferente, Altdorfium veniret, se amicitiae causa inviseret. Facturum se in gratiam Amplitudini tuae, quaecunque posset. Haec erat summa responsi, quam his literis comprehendere debui et volui. Porro ipsis dominis Ungaris, quorum iucundus et gratus fuit mihi convictus, iter faustum sine offensione ulla ac impedimento opto, ut incolumes in Ungariam pervenire, tranquillum patriae statum laeti intueri et ecclesiis utilem operam navare possint.

Pluribus iam non obtundam tuam Amplitudinem, si hoc unum adiecero: intellexisse me ex dominis Ungaris ipsos iam testimonii literas a magnifico domino rectore accepisse, sed de die abitus adhuc incertos esse.

Bene vale, nobilissime et amplissime domine doctor.

Altdorfii 10. Aprilis, anno Christi in carne patefacti 1621.

Nobilissimae Amplitudini et Excellentiae tuae studiosissimus

M. Georgius Mauritius.

Külczím: Nobilissimo et amplissimo viro, domino doctori Georgio Remo, patricio Augustano et inclytae Noribergensis reipublicae consiliario dignissimo, domino ac fautori suo insigni et ex merito colendo. Noribergae

(Ere letije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

CCLIII.

1626. julius 5. Gyulafejérvár.

Bethlen Gábor rendelete Kassa városához. Utasítja a városi elöljáróságot, hogy Molnár számára állásának megfelelő lakásról gondoskodjék.

Gabriel Dei gratia sacri Romani imperii et Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus, Siculorum comes et Oppoliae et Ratyboriae dux etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti, salutem et gratiam.

Mivel Molnár Albert [1]) hivünknek az hűségtek városában állapotjához illendő csendes szállása nincsen és az mostanival

[1]) Molnár Albert kassai tartózkodására vonatkozólag gyér adatok maradtak fent. Nem tudjuk pontosan meghatározni, mikor érkezett ide, mi volt foglalkozása és meddig tartózkodott itt. 1624. augusztus 3-án már úton van Felső-Magyarország felé (V. ö. e mű 45. l.) s még ez évben megérkezett Bethlen Gáborhoz Kassára. 1624. decz. 31-ikén innen hivják el Monaki Mikós és felesége Csitneki Anna a zemplénmegyei bekecsi ref. templom felavatási ünnepének rendezésére, itt van az újév első napján is. 1625. febr. 4-én a Ványai Illyés-féle kassai számadáskönyv szerint Bethlen Gábor rendeletére tizenkét rőf fajlondis posztót kap új ruhára, márcz. 25-én kapja fizetésének egy részletét (angaria), 45 magyar forintot, amiből következtethetjük, hogy egy évre 180 forint járt neki. (Radvánszky, Udvartartás és számadáskönyvek I. 197. 203. l.). Aug. 20-án Kassán szerkeszti a bekecsi emlékkönyvet, decz. 6-án itt ír üdvözlőverset Pataki Füsüs János »Királyoknak tüköre« (1626) cz. művéhez s ezutáni kassai tartózkodásáról Bethlen fenti rendelete az utolsó adat. 1629-ban már Darholcz Ferencz szendrői várkapitánynál, Finta és Hilyó birtokosánál van s ekkor talán Lőcsén is megfordult; ez évben fordított le a Ziegler-féle Discursus de summo bono-n kívül még két kézíratban maradt művet. 1630 január 20-án már Kolozsvárt van. Hogy Kassán mi volt a tiszte, nem tudjuk. Az 1622-ik évben Kassa város tanácsa a következő határozatot hozta: »Mivelhogy az mi lelki tanítóink igen megfogyatkoztanak egészségekben, sőt Alvinczi uram is ő Kegyelme immár igen megerőtlenült, ki miá betegekhez és halottakhoz mindenkor és continue nem mehet; azért az nemes kösségnek tetszett, hogy az nemes tanács haladék nélkül még egy tudós böles lelki tanítót kerestessen!« (Tört. tár, 1897. 573. l.) Ki lett ez a kisegítő lelkész, nem Molnárt hívták-é haza erre a »kivánatos« hivatalra? Arra nincsenek adataink. Ember Pál (Lampe) határozottan állítja, hogy a Bethlen Gábor által Nagy-Szombaton alapított, később Kassára áthelyezett s nevelőintézettel egybekötött ref. iskolának volt felügyelője és forrásul a bekecsi emlékkönyvnek a templomok eredetéről szóló, tudós előszavára hivatkozik. E mű ajánlólevele csakugyan a templomok eredetével foglalkozik, de nem szól a kassai iskoláról. Mindössze ez a személyi vonatkozásu részlete: »Nemzetes és vitézlő Monaki uram, nemes és tiszteletes Csitneki Anna asszonyom, mineknténna az ur Istennek atyai gondviselése az Német Országi veszedelmekből kiszabaditott és Keresztyéni Gabriel fejedelmünk ő felsége kegyelmesen ez helyben állatott, az mellyben vagyok, gyakran igyekeztem azon, mint mutathassam hálaadó szolgálatomat Kegyelmeteknek is, mind az idegen országba nékem

nem is lehet contentus, akarván kegyelmesen arról provideálni, hüségteket kegyelmesen intjük, az német parochiában, holott ott sok és tágas házak legyenek, rendeljen alkalmatos szállást neki. Úgy itéljük, hogy az mely Fabricius prédikátort hozatnak, holott esmerős barátja, jól megalkoszik azzal, nem is veszekedő ember penig; ha pedig ott valami okon nem lehetne szállása, az német káplán az mely házban lakik, az német parochiában felköltöztetvén onnét, adja azt szállásul neki, melyet tőlök kegyelmesen veszünk eosdemque sic facere volentes, de cetero eisdem benigne propensi manentes.

Datum Albae Juliae die 5. Julii 1626.

Gabriel.

Külczím: Prudentibus ac circumspectis, iudici primario ceterisque iuratis civibus liberae ac regiae civitatis nostrae Cassoviensis fidelibus amicis nobis dilectis.

Más kézzel: Exhibitae 16. Julii 1626.

(Eredetije Kassa város levéltárában.)[1])

---

küldött segedelemért s mind az monaki es somosi házoknál nyujtott és onnan küldött kedves jótéteményekért: de ihon ez aránt is, az Kegyelmetek serény gondviselése megelőzte az én lassu szerencsémet: ez szolgálatot kivánván tőllem, hogy az melly praedikátiók az Kegyelmetektől épittetett bekecsi uj templumnak dedicalásakor tétettenek és az mellyek ott a falakra felirattanak, rendbe intézném és az Kegyelmetek költségével egy könyvecskében kibocsátanám. Melly munkát ugymint Isten tisztességére valót, örömest felvöttem és mivelhogy az könyvnek nyomtatása, noha későre, de immár elvégeztetik, az kivántatik, hogy annak az közönséges szokás szerint valami dedicatiot és előljáróbeszédet irjak elejébe.« Sem a dedicatio további részében, hol a templomavatási szertartást irja le, sem magában a műben nincs semmi czélzás, miből a Molnár kassai állására következtetni lehetne. Külön előszó, a mire Ember Pál hivatkozik s a mit az ajánlólevél vonatkozása után is várnánk, nincsen. A »Dedicatio« után mindjárt a »Versek« (Kervelyesi Jánostól, »Apostrophe ad populum Bekeczіensem« magyar vers szerző neve nélkül, talán Molnártól, Thuri István bekecsi lelkész verse, Csetneki Anna éneke, Prágai verse stb.) következnek, pedig az előszónak így is annyira jutott volna hely, hogy a »Mutató« után két levelet idézetekkel kellett megtölteni, »ne pagellae aliquot vacarent.« Bod Péter valószinűleg Ember P. idézett helyét félreértve, a »Literata Panno-Dacia« cz. kézirati műve 43. lapján Molnar művei között egy ilyent említ: »5. De origine templorum occasione cuiusdam templi aedificati« s a következő megjegyzést füzi hozzá: »Tunc fuit praefectus scholae Cassoviensi, quae ex schola Tyrnaviae fundata incrementum acceperat pulcherrimeque aliquamdiu floruit, ut non solum necessariae ibidem linguae docerentur, sed etiam philosophia et theologia a viris doctis traderetur.« (V. ö. Tört. Életrajzok: Sz. Molnár A. 215. l. jegyzetével, mely e szerint javítandó ki.)

[1]) Innen először közölte ifj. Kemény Lajos a Történelmi Tár 1896. évfolyam, 189. lapján.

CCLIV.

1630. máj. 24. Páris.

Opitz Márton levele Schoedel Mártonhoz.[1]) *Fölsorolja neki azon ismerőseit, a kiket hazatérő útjában nevében üdvözöljön s leírja Erdély kiválóbb, különösen történeti nevezetességü helyeit.*

S. P. D. Ornatissime Schoedeli! In hoc rerum mearum statu sic satis integro tamen est, quod iure doleam. Relictis in Germania tot amicis, huc etiam res cecidit, ut quos mihi hic fortuna quaedam secunda potius, quam ullius meriti gratia facere coepit et ipsos subinde amittam. Ante paucos dies Robertinus noster ad Codanum sinum digressus est, nunc tu quoque Pannones tuos et fertilissimos patriae campos repetis post tot annos, quibus domi tuae non fuisti. Utcunque fugias, impune non abibis. Est unde tibi oneris imponam plus satis.

Argentorati magnum senem Lingelshemium, cui nuper admodum perscripsi, salutabis mihi plurimum una cum coniuge et liberis suavissimis. Eorum benevolentiae et amori erga me singulari suspiriis respondeo et tantum non lacrimis. Huic iunge clarissimum Berneggerum, decus illud literarum, huius humanitas quem non sapit, ille hominem exuit. Sed et commensales eius omnes, nobilissimos iuvenes; Sebizius, Steinbachius aliique comitate sua me sibi reddiderunt obstrictissimum. Adde his Christianum Cunradum nostrum, cui et parentis celeberrimi et suo nomine debeo plurimum. Sed cum et Daciam illam, abundantia rerum nulli terrarum secundam paulo post adire velis, in aula serenissimae principis generosos nobilissimos viros Stephanum Balintsium tuae, meae vero gentis Weighartum Schulitzium et Henricum Dreylingium reperies, quibus ego incolumitatem omnem

[1]) Schoedel Márton pozsonyi születésü magyar a »Disquisitio Historico-Politica de regno Hungariae. Strassburg 1629. (2. czímlapkiadása u. o. 1630. 3. u. o. 1676.)« czímü mű szerzője. A Reifferscheid által kiadott levelekből kitünik, hogy az Elzevir-czégtől megbizást nyert Magyarország rövid történeti ismertetésére is. Reifferscheid megjegyzi, hogy ilyen művet nem talált Willems »Les Elzevier« cz. munkájában. Azt hisszük, nem csalódunk, ha e művet az Elzevier-nyomdából 1634-ben a szerző neve nélkül kikerült »Respublica et status regni Hungariae. Ex officina Elzeviriana, Aº 1634.« czímü művel azonosítjuk. V. ö. Siennicki, Les Elzevir. (Varsovie 1874.) 47. l. és Reifferscheid »Quellen zur Geschichte des geistigen Lebens in Deutschland. I. Band. (Heilbronn 1889)« 399, 435, 475, 866, 867. l. Opitz e levelét először Reifferscheid adta ki e müve 402 - 403. lapjain. Ugyanitt megjegyzi, hogy Molnárnak Opitzhoz irt levelére sehol sem akadt.

ac felices successus negotiorum ex animo voveo utque de amore erga me suo non remittant, unice peto precorque.

Claudiopoli Albertus Molnar est,[1]) vir eruditissimus cuique

---

[1]) Ez év (1630) január 20-ik napján itt kelt Molnár »*Discvrsvs de summo bono*. Az legfőb iorol..« czímű, Lőcsén Brewer Lőrincznél nyomatott fordításának ajánlása, melynek érdekesebb részeit közöljük: »És mi országunkban is vóltanak kegyes fejedelmek, kik igen jól értvén az scholáknak és könyveknek az igaz bölcseség szerzésre használatos vóltokat, igyekeztenek hasonló dolgokra: ugy mint Mátyás király, ki Budán a királyi collegiumnak már fundamentomát is felrakatta vólt és akkor romlani kezdett Görög országból és egyébünnet számtalan szép drága könyveket hordatott az ott való bibliothekába 1480. esztend. Az után 1570. esztendő tájban ifiu János király vólt illyen szándékban. Ki amaz hires philosophust, Petrus Ramust is hivatta Parisból Fejérvárra. De a Blandrata orvosnak doha, eliszonyitotta az bölcseket az oda meneteltől. Annak utánna Bátori István is hivatta idebé Padvából Jacobus Zabaréllat tanitásnak okáért, de szándekának Lengyelországi királyságában szakat vége 1586. észend. (így!) De ez dolgot azok közzül senki eléb nem mozditotta az fejedelmi bölcseséggel, igaz religióval és az jó könyveknek szeretetivel felékesitetett és az Istenben már bódogul elnyugott Bethlen Gábor urunknál: ki testamentomában is az fejedelmi gymnasiumnak fundalására illendő jövedelmet rendelt és költséget hagyott. Mellynek felséges fejedelemasszonyunk és nagyságos gubernator urunk által való eltellyesedése s véghezvitele felől Isten után igen jó reménységben vagyunk. Immár pedig hogy ez kezünkben lévő könyvnek eredetihöz közelb járullyak, az mi időnkben Livoniának fővárosában Rigában, midőn az becsületes tanács az fen béhozott példákra nézve, az ottvaló scholát bölcs tanitóknak hozatásával öregbitené és az nevezetes tudós Georgius Cieglerus ott immar 11. esztendeik (így) vólt volna az tanitó tiszten, az nemes tanácsnak és scholarcháknak gratulálván és kedveskedvén, bocsátá ki ez könyvet deákul illen titulussal: De incertitudine rerum humanarum discursus theologicus, ethicus et historicus. Mellyet ottan hamar német nyelvre forditottanak és Világ tükörének neveztenek. Ez könyv az külömb külömb materiákért oly kedves vólt és nagy hamar ugy elkölt, hogy ritkán találtatnának eladó exemplárok. Ez német editiot azért Iosquinus Betulejus megöregbitvén és titulusát változtatván, másodszor bocsátta (így!) Hanoviaban, anno 1609. De hogy ez Hanoviai editio is ugy elfogyna, hogy az távulb való tartományokban nagy árron sem kaphatnák, az nemes és fő embert Cramerus Antalt találták meg Lőcsén némelly jó könyveket szerető emberek, hogy ez Discursust de Summo Bono költségével ujobban kinyomtattatná és közönséges haszonra az ólvasokkal közléneje (így.) Ez könyvnek azért kedves vóltát és keletit látván az könyvnyomtatók, hárman is kértek engemet, hogy magyarul forditanám, reménlvén azt, hogy az magyar olvasóknál is kedves fogna lenni ez Discursus. Midőn azért az lőcsei becsületes Bruno Braier ötcse, az tisztelendő Lőrincz Brevver könyvnyomtató kérését ujétaná és munkámnak jutalmát is igérné, megforditám az elmult nyáron egy keserüség vigaztalo és egy igaz szeretetre oktató könyvecskékkel egyetemben: mellyekkel vigaztaltam magamat némellyeknek szomoritó és kártévő rágalmazások ellen. Hogy pedig ez töllem magyará (így!) forditott könyvecskét nemes és vitézlő Darholoz (így) Ferencz uram, nekem kedves patronusom, az Kegyelmed neve alatt bocsássam ki, egyik oka ez, hogy miolta én Petrus Budaeus praedikátor által, nékem az Christusban szerelmes atyámfia által, kegyelmének esmeretségében jutottam, sokszor nyilvánsággal vöttem azt eszembe, hogy Kegyelmed mind deák és magyar könyveknek olvasásában gyönyörködjék, azokat meg is tudja választani és az én efféle munkácskaimról is itilitet tudjon tenni és az rágalmazók ellen is megtudja ótalmazni, amaz bölcs Zeno példáját követvén: ki midőn hallaná egy magahitt embernek azzal kérkedését, hogy ő az Antisthenesben sokakat nem

Hungaria prae omnibus aliis debet, qui unquam apud vos literarum studia exercuerunt. Si perpendant vestrates quantum

jóvallana, azt kérdette tőlle, ha allitja-é, hogy valami jó is volna abban? Ki azt felelte, hogy ő nem tudja. Legottan keményen megfeddi azt Zeno ezt mondván: Te szemtelen, azokat mered az Antisthenesben rongyolni és rágalmazni, az mellyek roszszak, az melyek pedig jók, azokat csak tudni sem kivánod. Továbbá dedicálásomnak legnagyobb oka ez, hogy mennél hamaréb lehetne, hálaadó szivemet akarnam Kégelmekhöz (így) jelenteni mindekori velünk tett jótétemenyiért és hogy ez elmult esztendőben szükölködő állapotomat megszánván, oly segedelmét és annyi költségét nyujtotta táplálásunkra, mellyel ez előtt való jób időkben, németországi fő academiában is egy tanuló ifiat tisztességesen tanitathatott vólna. Mely Kegyelmed kedves ajándekával itt való adósságimból is kimenekedtem és még mostan is azzal élek az enyimekkel; annak felötte jegybeadott leányunkat is ugyan azonból rövid nap kiházasitjuk Istennek kegyelme velünk lévén. Mindezekért mondom, hogy igy akartam elsőben hálaadó szolgálatra kötelességemet mindenek előtt Kegyelmednek megvallani és az enyimeket is arra kötelezni. Azon közben kérjük az Ur Istent szivünk szerint, hogy Kegyelmedet tartsa meg sok időkig jó egésségben és bodog állapotban mind az Kegyelmed szerelmes házastársával, Monaki Ersébet aszszonyommal, az Kegyelmed kedves fiaival, leányival, rokonságival, nemes sógorival Máriási uraimékkal és istenfélő szomszédival egyetemben. Irtam Kolosvárat, Januariusnak 20. napján 1630. esztendőken. Kegyelmednek hivséggel, szeretettel mindenkor kész szolgálni Szenczi Molnár Albert.« Ez volt M. utolsó műve s itt megszünnek azok az életére vonatkozó adatok, melyeket oly nagy gonddal szórt el művei előszavában és ajánlásaiban. Ez idő után leggondosabb életrajzírója Bod Péter sem talált róla semmi adatot, a mint ezt sokszor idézett kézírati művében (Red. mem. 143. (131.) §.) őszintén bevallja: »Albertus Molnar — írja — cum sua familia anno iam 1629 versâtus in Hungaria, apud amicos moram trahit, patrono interea orbatur ac Claudiopoli cum sua familia larem figit stabilem. Anno 1630. 20. Januarii vivebat ac versabatur Claudiopoli, cum iam esset aetatis 56, cum suis domesticis, ab eo die et tempora nullam eius mentionem alicubi factam esse observavi. Quis igitur ultimus annus, mensis et dies ipsi fuerit et quo lethi genere e vivis sublatus sit Kolosvarini in Transilvania, nisi deinceps aliqua adnotatio explicet, invenire, quamvis diligenter investigaverim, nondum potui.« Hasonló bizonytalansággal írja a »M. Athenas«-ban: »Ugy látszik nem sokkal ez után (1630) meghólt Erdélyben Kolosváron.« Bod után több mint egy félszázad mulva egy másik életírója Szathmári Pap Zsigmond szól bővebben erről s halálozási helyéül minden habozás nélkül jelöli ki Kolozsvárt s a halál évéül az 1633. évet: »Kolozsvárt — írja — legnagyobb szegénységben hunyt el az a megbecsülhetetlen nemzetfi . . . hazájában éhséget, szükséget és keserves rágalmazásokat szenvedett, hat gyermekeivel és a halhatatlan réformátorok unokájával, mig nem végre által költözteték 1633. esztendőbeu földi életének 59. esztendejében az igaz érdem jutalmaztató hazában!« (Erd. pred. tár VII. füz. XXXIV. lap.) Micsoda alapon vette föl Szathmári Pap ez évszámot, nem mondja meg; talán épen Molnár azon jegyzetéből, mint utolsó életjelből következtetett erre, mely Suri egyik levelén (l. 125. lap) olvasható s a melyre először Toldy hivta föl a figyelmet: »Vivit (t. i. Suri) podagra afflictus etiamnum 1633.« Szintén nem tudjuk, micsoda adatra támaszkodva mondja Toldy, hogy »újabb nyomozások után 1634-ben halt volna meg. (A magyar költ. kézi k. 2. kiad. I. 119. l.) Mindezek még földerítésre várnak. Mi halálozása idejét 1633. és 1634. máj. 26-ika közé teendőnek tartjuk. Ugyanis 1632. junius 26-án a leydeni egyetemen theologiai disputatiót tartott Tályai Z. (Boyta) Mihály »De persona D. nostri Jesu Christi« s azt még azon évben kinyomatva, tanárának, a kinek elnöklete alatt vitatkozott, testvérének s a serdülő kolosvári ref. egyház oszlopainak: Kassai István fejedelmi tanácsosnak,

ecclesiam, quantum scholas magnis laboribus suis iuverit,[1]) fortunam eius satis antea nutantem in solido tantundem collocabunt. At ego ab ipso responsum ad meas praestolor utque precibus meis, in emolumentum antiquitatis et doctrinae rarioris satisfaciat, amice rogo.

Igaz Gáspárnak, Váradi Miklósnak és még öt más névszerint megnevezett férfinak, továbbá *Szenczi Molnár Albertnek*, Tiszabecsi P. Tamás kolozsvári papnak és esperesnek s Tiszabecsi P. István kolozsvári másodpapnak ajánlotta 1634-ben ugyanezen Tályai Z. Márton szintén Leydenben adott ki egy művet »Anatome Samosatenianismi« czímen s ezt szintén a kolozsvári ref. egyház »fő dajkálóinak« ajánlotta május 26-ikán kelt ajánlásában. A hosszu névsorban nyolcz olyan névvel találkozunk, a melyek az 1632-ben kiadott disputatioban is említtetnek s a szerző testvérén és tanárán kivül csupán az Igaz Gáspár, Tiszabecsi István és a Molnár Albert neve maradt ki. E kihagyást csak úgy magyarázhatjuk meg, hogy a mellőzöttek megszüntek a kolozsvári egyház oszlopai vagy dajkálói lenni: vagy meghaltak, vagy eltávoztak Kolozsvárról. Molnárra vonatkozólag a hagyomány az előbbit erősíti meg. Kortársa, Alsted gyulafehérvári tanár ugyan csak annyit mond a számára írt sírversben:

»Hungariae cunas, curas calami thalamique
Debeo Teutoniae; Dacia dat tumulum«

hogy Erdélyben halt meg s ezt már az a tény is igazolja, hogy gyulafehérvári tanárok (Alsted, Bisterfeld) írtak emlékezetére verseket: de Ember, Bod, Szathmári Pap határozottan megjelölik Kolozsvárt s e mellett szól az az adat is, hogy fija János szintén itt van eltemetve (V. ö. 380. lap). Bod ugyan azt is írja, hogy »epitaphia illi professores Alba-Julienses posuerunt« (Literata Panno-Dacia 44. l.), Szathmári Pap pedig határozottan állítja, hogy sirja fölött egy »kisded kőtáblára, mely akárkitől is könnyen elvitethetett« irattak föl az Alsted és Bisterfeld versei, de egyik sem említi, hogy látta, vagy hogy szájhagyományból vagy valami feljegyzésből tudja. Ha ez epicedionok, a milyenek e korban nagyszámmal írattak s rendesen nyomtatásra voltak szánva, csakugyan egykorulag sajtó alá is kerültek, úgy még remélhetnők, hogy valamikor egy példány előkerültével talán a Molnár halála évét és napját is biztosan megtudhatjuk.

[1]) Azon vád ellen, hogy Molnárt főuraink nem pártfogolták eléggé, már Bod tiltakozott: »Unum hic — írja — praeterire non possum. Improperant acerbe genti Hungaricae in literas literatosque summam gratitudinem, sumpta occasione ex statu et persona Alberti Molnar. (Franc. P. Pápai in praef. ad Dict., P. Ember, Hist. Reform. p. 744.) At quam vere, non video. Albertus enim Molnar largam benefactorum liberalitatem depraedicare magna cura ac diligentia in editis a se libris non neglexerit. De Francisco Darholtzi, illustri viro ita scribit beneficiumque prodit tantam pecuniae summam illi obtulisse, quae in exoticis academiis ad quendam iuvenem studiis excolendum ac intertenendum suffecisset. Quid de principe Gabriele Bethlen? Stephano Bethlen, Georgio Rákoczi, Thoma Szétsi, Susanna Karoli, Christiana Tsaki, Francisco Battyani aliisque viris illustribus, generosis atque Christi ecclesiis? Benefactores certe erga literatos in gente Hungarica ac Siculica inde ab aetate sancti Stephani primi regis Hungarorum Christiani liberalissimi nunquam defuerunt, neque modo desunt. Frustra eo velo suam acediam ac supinam negligentiam belli quidam Marones palliare conantur. Non fuit is ex eruditis Hungaris, qui primum scripsit: Sint Maecenates, non deerunt, Flacce, Marones. Si quae igitur querela in Magnates. sit ea non magis Hungaros, quam aliarum gentium Maecenates tangit. . . Albertus vero M. qualicunque lauta in conditione vixisset ac qualecunque a patronis sublevamen accepisset, fuisset tamen pauperrimus, qui non ex proventibus suis

Ad Tocaiam, ubi Tibiscum transieris (nam ille circa Cassoviam tractus Iazigibus Metanastis habitus fuit), Daciae veteris initium est, ad vicum Rurkomos,[1]) qui mihi Rucconium Ptolemaei esse videtur et nonnihil vetustatis hodie quoque spirat. Per patentes illos Heidonum campos ad Varadinum maius usque nihil fere notatu dignum reperies, nisi ruinas stemplorum, miserrimam a Bastae praesertim et Belgiosae temporibus usque faciem adhuc ostentantes. Varadini aquas videre omnino operae pretium est. Inde per densas silvas et collium vertices Transilvaniam ingredieris post paucorum dierum moras, ubi Claudiopolim salutabis, Napucam olim dictam. Hic perlustrare urbem et de inscriptionibus inquirere admodum te velim. Et veteris coloniae vestigia exstant non obscura. In clivo hic etiam extra eam portam, quae versus orientem est, restare eiusmodi quid aiebant, quo praepeditus morbi languore conscendere non potui. Inde Salinae occurrunt, ubi marmora plurima. Thorda oppido nomen est. Marcodavam, cuius tabula itineraria meminit, Eniedinum esse, viae militaris ratio ostendit. Albae Juliae forte subsistes ob aulam, quae urbs latissimis circum se campis magnitudinem veteris Apulensis coloniae hinc ad amnem Apulum (Ompaus Hungari, Ampul Walachi vocant), inde ad Marisum ostentat. Hic locus prae reliquis omnibus aliquid tibi offeret, quod notare diligenter poteris. Et dioptra, quam perspicillum nominant, hanc ad rem uti ob fugitivas ex vetustate literas non absque usu est. Turarias omnino videbis, Zlatnam hodie et ad hanc Zeugmae rudera, unde plurima quotidie eruuntur, quae nos erudiunt. Sed celeberrimus omnium locus est Warhelium, Ulpia Traiana, Zarmi Zegethusa metropolis, ubi et amphitheatri indicia et castrorum Traianorum. Sed nec longe inde Sergetia amnis, Strygii, nisi fallor, nostris accolis, unde Decebali thesauros eruit Traianus, cuius pratum, nulli veterum nominatum prope eam, de qua dixi, Zlatnam coloni tibi ostendent, Romani nomini adhuc memores. A Warhelio rediens Iofeum, ubi aquae veteres et procul dubio etiam inscriptiones, simulque Brosam, sive Zazwaros oppidulum

---

fixis, sed in diem vivere assuetus, parum futuri solicitus, res curabat minime, neque solum se et familiam, sed et alios sustentabat egenos. Cui si dies cum defectu fuerit transacta, affatim sequens a larga benefactorum manu solatii adtulit desideriumque uberrime complevit.« (Red. mem. 144., 146., (132., 134.) §.) Bisterfeld versének következő sorait:

»Musa mihi favit, sed non Fortuna fuitque
Teutonia auxilium; sed patria exilium«

Bod szintén nem hagyta megjegyzés nélkül: »Voluntarium fuit exilium, saepius enim in patriam honestis conditionibus vocatus, venire renuit, abhorrens praecipue a bellicis tumultibus.« (U. o.) Ugyanezt tette később Toldy, Adalékok 172–3. l.

[1]) Rakamaz.

salutare poteris et ipsum refertum iis, quae nos amamus. Ubique aliquem reperies, cuius ope et indiciis uti poteris. Hermenstadii, Brassoviae ac alibi apud Saxones, germanissimos Germanos, viri vivunt doctissimi, qui et de Romanorum reliquiis et de suae gentis vetustate certiora te docebunt.

Tu hoc et mihi et rei literariae et tuo quoque honori dabis et sedulo colliges, quicquid in commodum publicum vergere credideris. Nunc plura, quae asscribam, non occurrunt et iam meridies noctis instat oculique mei cum lucerna pariter nictitant. At tu, iuvenis amicissime, ubicunque locorum postea eris, vale et patriam, uti bonis auspiciis coepisti, tuam exornare perge. Ego laetis te ominibus, ego te votis ad Deum optimum maximum calidissimis prosequor. Quod si et illustrissimus Maecenas meus propositum quoddam suum non mutavit, fieri potest, ut paulo post, si hoc rerum supremus arbiter permittit, ad meos redux in ipsa te patria tua vel obiter salutem. Quicquid de me fiet, in amore tui constantissimus ero et hunc animum tibi integrum semper servabo. Vale iterum, doctissime Schoedeli et festinationi huic ignosce, neque enim relegere haec libet.

Lutetiae Parisiorum 9. Kal. Junias 1630.

Martinus Opitius.

Külczím: Martino Schoedelio Posoniensi Hungaro in viam data.

(Másolata a kopenhágai kir. könyvtárban.)

III.

IROMÁNYOK.

(BIZONYITVÁNYOK. AJÁNLÓLEVELEK. ÜDVÖZLŐVERSEK STB.).

I.

1590. nov. 10. Bécs.

Pisky István tihanyi kapitány bátorságlevele Szenczi Molnár Albert részére.

Ego Stephanus Pysky, supremus capitaneus praesidii Tyhaniensis [1]) sacrae Caesareae regiaeque maiestatis etc. universis et singulis spectabilibus, magnificis, generosis, egregiis, nobilibus, item reverendissimis ac reverendis etc., prudentibus ac circumspectis iudicibus, iuratis, civibus ceteraeque cuiusvis praeeminentiae hominibus, pontium et vadorum custodibus salutem et officii commendationem.

Quoniam honestus iuvenis *Albertus Semptiensis* his diebus coram me apparuit, petens a me literas suae probitatis, cum hic per aliquod tempus honestis literis operam navasset, tandem spirans ad uberiora ac varias perlustrare regiones causa uberiorum studiorum, illi hanc suam petitionem denegare non potui, sed uti decet honestum ac probum iuvenem, ita se gessit. Quare ad quoscunque perveniret, illum commendatum habeant tuteque ac pacifice ubique locorum transire permittant et libere. Quam gratiam tum nos, quam etiam Deus optimus maximus centuplum reddet, ut promisit.

Datae Viennae,[2]) decima die Novembris [3]) anno nonagesimo.

Idem qui supra

Andreas Huysiczky,[4])
secretarius m. p.

Stephanus Pysky,
capitaneus m. p.

(Eredetije papirpecséttel a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) Gr. Kemény József, a ki, bár meglehetősen megcsonkítva, szintén kiadta ezt a levelet, *Lipanyt* olvasott Tihany helyett s ezt a magyarázatot fűzte hozzá: »Ma Héthárs nevű mezőváros Sárosmegyében.« (Uj M. Muzeum 1859. I. 310. l.) Pisky Istvánról lásd Történelmi Tár 1879, 1880: A tihanyi vár regestruma 1585—1590.

[2]) Javítva, eredetileg *Vesprimi* állott.

[3]) Eredetileg *Maii* volt.

[4]) Egy *Huiusichky András* 1588-ban a római Collegium Germanico-Hungaricum tagja, melynek anyakönyvében neve így fordul elő: »Andreas Huiusichky Strigoniensis Dioecesis.« Frankl, Hazai és külföldi osk. 282. l.

II.

1591. nov. 2. Vittenberg.

A vittenbergi egyetem rektorának bizonyítványa Molnár beíratkozásáról.

Rectore academiae Wittebergensis, Valentino Espich Dresdensi, medicinae doctore eiusque publico professore, adscriptus est illorum numero, qui doctrinae coelestis et artium ecclesiae Dei reique publicae necessariarum sunt in hac schola studiosi *Albertus Molnar Szencinus Vngarus.* Id quod signo academiae consignata scheda praesente fit testatum.[1])

Wittebergae, anno Christi nati 1591, mense *Novembris,* die 2.

(Az eredeti nyomtatvány, melybe csak a név és kelet van beírva, az egyetem papirpecsétjével a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

III.

1592. máj. 8. Vittenberg.

Szenczi Nögéri János elismervénye a Sz. Molnártól hazavitel végett átvett könyvekről.

Tradidit mihi Albertus Szenczi hos libros in patriam referendos: 1. Novum Testamentum Graeco-Latinum Erasmi. 2. Historiam novi orbis Americae. 3. Proverbialia dicteria Andreae Hartneri. 4. Problemata Aristotelis cum Alberti Magni de secretis.

Vittebergae, anno 92, 8. Maii.

Johannes N. Szemcinus.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

IV.

1593. ápr. 30. Heidelberg.

A heidelbergi egyetem rektorának ajánlólevele Molnár részére.

Albertus comes in Hanaw et Rinnegk, dominus in Mintzenberg et Heidelbergensis academiae rector omnibus, ad quos hae literae pervenerint, salutem.

---

[1]) Neve így van az egyetem anyakönyvébe beírva, 1591. nov. 2-án: »*Albertus Molnar Szencinus Vngarus gratis.*« Album acad. Vitebergensis. Vol. II. (Halle 1894.) 386 l.

Cum praesens hic adolescens *Albertus Molnar* Szenciensis Ungarus, de cuius genere, studio honestaque conversatione amplum eius populares dedere testimonium, postulasset a nobis, ut eum discedere molientem testimonio ornaremus, petitione non solum popularium, sed etiam eius virtute ducti, hoc illi denegare non voluimus. Quapropter ad quoscunque praedictus hic adolescens pervenerit, eum a nobis commendatum esse volumus. Insuper universos et singulos oramus, si qua in parte ipsi prodesse poterunt, Christiana caritate ducti, ut illius egestati pro facultate subvenire velint. Quod officium ut pium qui non denegaverit, confidimus Deum ampliore praemio ei compensaturum. Nos quoque paria officia, si occasio sese obtulerit, libenti animo rependemus.

Signatum Heidelbergae, ultimo Aprilis 1593.

(Eredetije az egyetem papirpecsétjével a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

V.

1593. május. Strassburg.

Molnár folyamodványa a strassburgi egyetem elöljáróságához az alumnusok közé fölvételért.

Cum multa sint, viri excellentes, amplissimi domini praefecti,[1]) quibus hanc effoetam mundi senectam Deus ornare praeter meritum voluit, tum maximum illud est, quod liberales in ea artes excitare ac ad promotionem earum virorum magnorum animos impellere dignatus est. Quos inter non ultimam profecto laudem vos quoque reportatis, viri amplissimi. Constat enim apud omnes et apud exteros quoque percrebuit vos, quo honestiori apud vestram Amplitudinem loco esse artes possent, omnem movere lapidem, nec ullis parcere sumtibus. Atque hinc est, quod liberaliter admodum adolescentes bonae spei fovetis ipsosque instituendos fideliter praeceptoribus traditis. Cuius facti, vestra Amplitudo, fama cum ad me quoque pervenerit, ego gente Ungarus, honestarum artium in summa etiam paupertate, Dei imprimis et bonorum fretus auxilio virorum, sectator, fama nominis vestri excitus et desiderio scientiarum motus, quas in patria mea ob bellicos tumultus assequi nequeo, in hanc celeberrimam academiam mense superiori veneram et quamdiu licuit et rationes vitae meae aerumnosae tulerunt, literis pro mea virili incubui. Nunc vero omnium studiorum nervis, imo etiam victu quotidiano destitutus, eo importunitatis protrudor, ut quando aliud perfugium

[1]) Javítás a lehuzott *scholarchae* helyett. Erre vonatkozik a folyamodvány végén Molnár megjegyzése.

nullum superest, vestram Amplitudinem tanquam gravissimum studiorum patronum confidenter appellem pro meis necessitatibus. Quapropter obnixe reverenterque peto, ut vestra Amplitudo me miserum advenam et omni pene ope humana destitutum suorum in numerum alumnorum adscribat. Praestatur vestra Amplitudo Deo rem gratam, ecclesiae ipsius salutarem, mihi autem perpetua gratitudine compensandam. Ego quod mearum erit partium, libenter exsequar omnique studio, opera ac diligentia providebo, ne inanes in me sumptus fecisse videamini. Deus optimus maximus vestram Amplitudinem ecclesiae suae et huic inclitae academiae incolumem ac florentem quam diutissime conservet et multis benedictionum generibus cumulatissime benedicat.

Insignem vestram Amplitudinem reverenter colens

Albertus Molnar Szenciensis,
Ungarus.

Külczím: Egregia nobilitate generis, virtute et prudentia clarissimis viris dom. Abrahamo Hildio, domino Josiae Rihelio Argentinensis academiae scholarchis amplissimis, dominis suis debita reverentia colendis.

Alatta: Amplissimis et prudentissimis viris, dom. Nicolao Fuchsio consuli et dom. Josiae Rihelio XIII-viro, Collegii Wilhelmitani praefectis, dominis suis omni reverentia colendis.

Molnár jegyzete: Scripseram Argentinae anno 1593, mense Maio. Inscriptionem d. Philippus Glaserus mutavit.

Oldalt ugyancsak Molnárnak e címezésre vonatkozó megjegyzése: Manus Philippi Glaseri iurisconsulti, historiarum professoris.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

VI.

1593. jun. 15. Strassburg.

Lang József strassburgi tanár ajánlólevele Molnár részére.

Magister Josephus Langius Caesaremontanus, secundae classis scholarum Argentinensium praeceptor, lectori benevolo S. P. D.

Albertus Molnar Szenciensis Ungarus fama et sermonibus, qui de nostra academia feruntur alibi, commotus, ad nos studiorum gratia venit et venit a praeceptoribus suis commendatus de multis virtutibus, adolescente studioso dignis. Earum porro virtutum omnium apud me, quem nunc praeceptorem habet, talia quotidie documenta praebet, quae satis ostendunt, non modo vera esse, quae de ipso perscripta sunt, sed et multo maiore ab eodem brevi esse exspectanda. Sed quoniam obstat ei sumptuum, qui ad studia requiruntur, inopia, ne in medio hoc studiorum curriculo

succumbere cogatur, viros bonos et bonarum artium fautores ac patronos adolescentis optimi nomine rogatos etiam atque etiam velim, ut qua parte possunt, his ipsius praeclaris conatibus adesse opemque ferre libenter velint. Qua sua humanitate cum benigno remuneratori Deo munus cumprimis gratum offerent, tum in eum adolescentem beneficium conferent, qui nullius est officii memoriam sine gratia facile unquam depositurus. Vale, lector benevole.

Perscriptum Argentinae 15. Junii, anno salutis recuperatae 1593.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

VII.

1595. márcz. 3. Strassburg.

A strassburgi egyetem rektorának gyászjelentése a »Collegium Wilhelmiticum« jóltevője, Hedio Ágnes haláláról.

Rector academiae Argentoratensis, Johannes Pappus, sacrae theologiae doctor, lectoribus benevolis salutem in Domino.

Inter primos ecclesiae nostrae reformatores, vera animi pietate, insigni propagandae veritatis evangelicae zelo, doctrina multiplici, singulari antiquitatis ecclesiasticae cognitione multisque aliis theologo homine dignissimis virtutibus enituit vir reverendus et clarissimus doctor *Caspar Hedio* Ettelingiacensis. Etsi autem permulta eius in ecclesiam et scholam nostram merita commemorare possemus, unius tamen huius mentione in praesens contenti sumus, quod *collegii Wilhelmitici,* in quo adolescentes pauperes, bonis ingeniis praediti, tum civium liberi, tum peregrini, corrogatis piorum hominum eleemosynis aluntur, circa initium anni 1542. tenui quidem de principio aut potius nullo proventu, sed magna in Deum opt. max. fiducia, primus author fuit et quasi fundator. Ex hoc enim collegio, tanquam equo Troiano, seu feracissimo potius seminario permulti hactenus prodierunt, qui non modo ecclesiae huic et academiae praeclaram navarunt et adhuc navant operam, sed aliis etiam per Germaniam ecclesiis et scholis utiliter inservierunt et inserviunt. Nec ipse tantum do(ctor) *Hedio,* quamdiu post inchoatum istud et constitutum collegium supervixit, de alumnis eius optime mereri et paterna plane cura ipsos amplecti perrexit, sed egregiam quoque in tam sancto opere adiutricem coniugem suam habuit, matronam honetissimam et lectissimam *Aureliam Drensianam,* quae ne post mariti quidem obitum collegii istius eiusque alumnorum curam deposuit et filiam quoque suam *Agnetem,* clarissimo primum doctissimoque viro et medico experientissimo domino *Luberto Esthio,* deinde vero ornatissimo et prudentissimo homini domino *Paulo Kleinio,* maioris senatus nostri scribae fidelissimo nuptam ita instituit, ut eandem sollicitudinem, licet molestiis suis haud

nullum superest, vest
studiorum patronum
tibus. Quapropter ob
me miserum adver
suorum in numer
Amplitudo Deo
autem perpetua
erit partium, lib
gentia providel
Deus optimus
huic inclitae
conservet et
dicat.

Ins

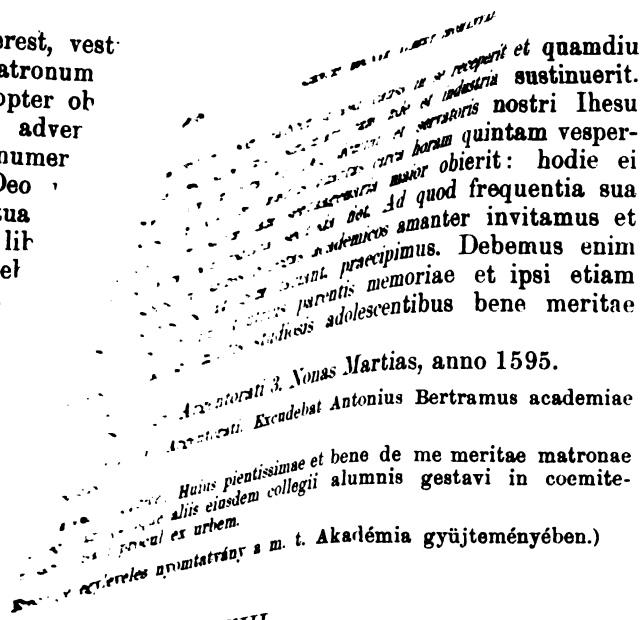

K
viris d
scholar

cons
ctis.

In

... et quamdiu
... sustinuerit.
... nostri Ihesu
... quintam vesper-
... obierit: hodie ei
... Ad quod frequentia sua
... amanter invitamus et
... praecipimus. Debemus enim
... memoriae et ipsi etiam
... adolescentibus bene meritae

... Nonas Martias, anno 1595.

... Excudebat Antonius Bertramus academiae

... Huius pientissimae et bene de me meritae matronae
... aliis eiusdem collegii alumnis gestavi in coemite-
... ex urbem.

... nyomtatvány a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

VIII.

1595. ápr. 28. Strassburg.

A strassburgi egyetem bölcsészeti karának tanulmányi szabályzata.

Scholarchae et assessores, rector item, decanus et visitatores totumque consilium academiae Argentoratensis studiosis adolescentibus salutem in Domino.

Iam pridem animadvertimus ab iis, qui philosophiam discunt et ad summum in illa gradum aspirant, non modo primam in eo studiorum genere lauream negligi, sed etiam declamationum et disputationum exercitia tam publica, quam privata contemni et ab aliquibus ipsas etiam lectiones professorum philosophiae fastidiri. Quae quidem si illis tantummodo, qui ista designant, perniciosa essent, nec subinde ad alios complures mali huius contagio dimanaret, sineremus profecto illos sua sapientia frui et ab experientia tandem, quae stultorum magistra dicitur, erudiri. Quia vero ista et honorum academicorum et laborum publicorum contemtio, tacitam quandam labem contrahit, quae paulo post maximum detrimentum afferre posset studiis discentium: ideo et antehac aliquoties de vestro hac in parte officio vos admonuimus et nuper adeo, cum huius generis querelas non minus iustas, quam multas ad nos subinde afferri considerassemus: de certo studiorum et graduum philosophicorum ordine instituendo deliberationem necessariam suscepimus certisque eam capitibus comprehendendam et publice nunc proponendam existimavimus. Cum igitur, quid deinceps a vobis fieri velimus, intel-

,atis eaque sint huiusmodi, ut et facile praestari a bonis et ,ultiplices eis commoditates afferre possint: non committetis, ut ipsi vobis defuisse et vel negligentia vel contumacia vestra luminibus vestris obstruxisse videamini. Bene in Christo servatore valete. Argentorato 4. Calendas Maii, anno 1595.

Decretum conventus academici de ordine studiorum, exercitiorum et graduum philosophicorum.

1. Qui magisterii philosophici titulum sive gradum nostra in academia petere constitutum habent, ii cumprimum ad publicas auscultationes progredientur, aut ad hunc honorem literarium consequendum animos adiicient, nomina apud decanum facultatis artium sua profitebuntur et in numerum philosophiae candidatorum referri ea postulabunt, ut studia eorum et mores observari possint.

2. Eandem ob causam singuli etiam philosophiae et artium liberalium professores, candidatorum huiusmodi nomina consignata a decano suae facultatis accipient operamque dabunt, tum decanus, tum collegae, ut quos ex candidatis officium minus facere deprehendent, ad se vocatos graviter obiurgent et in viam, quantum poterunt, reducant.

3. Magisterii philosophici gradus nemini e nostris classibus progresso deinceps a nobis concedetur, nisi prius vel in hac nostra vel alia privilegiata academia primam lauream acceperit, aliunde autem advenientes omissae eius rationes nobis probabunt, antequam ad alteram admittantur.

4. Qui baccalaurei vel hic vel alibi facti fuerint, iis nullum quidem certum temporis spatium ad petendam alteram lauream praefinimus, modo studiorum suorum fiduciam habeant eaque praestiterint, quae mox subiiciemus, sed decani tamen et professorum, qui probationibus praefuturi sunt, operam erit dare, ne iuniores nimium properent, aut fundamenta, sine quibus ceteram doctrinae exaedificationem corruere est necesse, negligentius iaciant.

5. Nemini ad gradum magisterii contendenti permittetur, privatis tantummodo studiis incumbere et publicas lectiones et exercitationes negligere, aut contemnere.

6. Itaque priusquam ad examen privatum candidati admittantur, volumina annotationum, quae ipsimet ex ore docentium praeceptorum publice exceperint, non quae ab aliis domi descripserint, multo minus, quae commodato aliunde acceperint, aut emerint, decano, ceterisque collegis facultatis artium exhibebunt.

7. Disputationibus philosophicis privatis, ut et publicis omnibus et singulis omnes et singuli candidati intererunt, ad easque et maxime ad privatas instructi ab argumentis venient, ut quoties erit occasio, aliquid auditorio dignum contra theses

propositas possint afferre et huius suae diligentiae testimonium a praeside disputationum privatarum obtinere. Qua in re, qui magistri iam facti sunt, eos non impedient, sed suas obiectiones vel publicis disputationibus reservabunt, vel in privatis ita eas moderabuntur, ut candidatis locus non praeripiatur.

8. Singuli etiam candidati, priusquam ad magisterii gradum admittantur, respondentium partes in hisce privatis velitationibus, duabus, ut minimum, vicibus sustinebunt.

9. Singulis etiam mensibus ab eo tempore, quo primam consecuti fuerint lauream, singula styli exercitia professori eloquentiae offerent, qui ea sibi fuisse exhibita sua subscriptione testabitur.

10. Nec scriptione contenti erunt, sed ut pronunciationi quoque et memoriae consulant, in publicis etiam declamationum exercitiis nec paucioribus, quam tribus vicibus aliquid a se scriptum et memoriae mandatum publice recitabunt.

11. Quae quidem omnia, ut a candidatis philosophiae tanto observentur accuratius, sciant in honoraria illa locorum distributione seu collocationis ordine eorum potissimam rationem habitum iri, qui in hisce capitibus decano eiusque collegis maxime sese probaverint.

A lap végén: Argentorati, excudebat Antonius Bertramus, academiae typographus.

(Eredetije egyleveles nyomtatvány a m. t. Akadémia gyűjteményében.)

IX.

1595. máj. 21. Strassburg.

A strassburgi egyetem dékánjának meghivója Molnár és társai babérkoszorúsi vizsgálatára.

Decanus academiae Argentinensis, Melchior Junius Witebergensis, lectori benevolo S. P. D.

Virtutis uberrimum alimentum, nutrimentum artium atque disciplinarum honos est, neque temere adolescentes illi probantur, quos laus excitat, accendit gloria, aemulatio inflammat. Verum est cautione hic eaque diligenti ac prudenti opus, quod, ut mature ac cum iudicio honos collatus afflantis aurae instar, ad honestas actiones impellit, ita intempestive aut etiam indignis tributus, opinione vana inflat sitique statim expleta satietatem adfert. Quamobrem sapiens vetustas honores quosdam literarios iuvenibus in academiis proposuit, sed non nisi accurate ante exploratos decorari iis voluit, sunt omni tempore inventi, qui ut illos consequerentur, aliorum sese subiicere probationibus minime dubitarunt. Et dignum memoria est, quod de *Sigismundo ab Her-*

berstein l. barone scribitur, eum, cum legationes suas varias aliasque a se gestas res depingi curasset, hanc summa cum voluptate amicis monstrare solitum fuisse, qua Viennensi in academia baccalaurei titulum susceperat: eo, quod ingenii viribus hunc comparasset, reliquae dignitates vel generis splendori, vel principum gratiae debitae, huic veluti basi inniterentur. Talem honorem atque gradum in philosophia primum, cum ptiam 28 subscriptis adolescentibus conferre ad diem Iovis e roximum hora 8. constituerimus, reverenter atque officiose omnes omnium ordinum viros doctos rogamus, studiosos itidem adolescentes hortamur, hanc publici testimonii renunciationem sua praesentia condecorare, simul quoque vota nobiscum ad Deum optimum maximum facere dignentur, ut et docentium et discentium clementer laboribus benedicat, rempublicam hanc, ecclesiam, academiam tueatur, procul cuncta ea repellat, quae bene constitutis ludis literariis obesse solent. Perscriptum 12. Cal. Junii. anno recuperatae per Christum salutis 1595.

(Ezután áll a candidatusok névsora a vizsgálati kérdésekkel.)

Ex progressionibus vernalibus anni 1595.

— — — — — — — — — — — — — — —

8. *Albertus Molnar Szenciensis Ungarus:* Cur Dialectica sola generis nomen retinuerit et Logica sit dicta, non item Grammatica ac Rhetorica?

— — — — — — — — — — — — — — —

A lap alján: Argentorati excudebat Antonius Bertramus academiae typographus.

(Eredetije egyleveles nyomtatvány a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

X.

1595. május. Strassburg.

Üdvözlöversek Molnárhoz barátaitól, mikor a strassburgi egyetemen babérkoszorút nyert.

Carmina gratulatoria in honorem pii et eruditi iuvenis Alberti Molnar Szenciensis, cum ei prima philosophiae laurea in inclyta Argentoratensium academia a clarissimo viro domino m. Melchiore Junio, decano spectabili mense Maio anno 1595. publice decerneretur. Scripta ab amicis.

Quis tibi surgit honos? quae laus? quod nomen, amice
Molnar? qui studiis sedulus invigilas.
Num victor patriae es? num sunt haec signa triumphi?
Laureola nunc quod tempora cincto geris.
Dulcis res patriae est immanes vincere Turcas,
Sed tibi castra sequi dulcior Aonidum.

Illa sibi bello laudem nomenque decusque
Quaerit, dum fundit castra inimica manu:
Ast iuvat in Clariis luctari fortiter arvis
Et te Pieriis invigilare choris.
Unde tibi similis promanat gloria lausque
Est laurus, nullo quae peritura die est.
Tu modo fac, simili in studiis ratione triumphes,
Ut patria, atque alter laude sequetur honos.
Tunc, si quando tuae patriae remeabis ad oras,
Carus te ipse parens obvius excipiet.
Omnibus immo etiam venies pergratus amicis,
Si videant studii praemia tanta tui.
Quin etiam patriae, cui de te maxima spes est,
Nacta labore tuo commoda mille feres.

Ioannes Neglinus,
Argentinensis.

Aliud.

Laurea non mirum est tibi nunc, Molnare, parari
Serta, tuas frontes quae decorare queant.
Aonii quaenamque gregis dux Cynthius offert:
Et qui Pegasidum nunc tibi surgit honos.
Haec mentis cultura tuae virtusque meretur:
Concipis ingenio praemia digna tuo.
Hosce novos igitur merito tibi grator honores,
Quorum de causa tristia multa refers.
Et quia consequitur post illos gloria maior,
Quando secunda dari laurea nempe solet.
Hanc etiam moneo simili virtute mereri
Et tum forte tibi splendidiora canam.

Ioan. Stertzing,
Sulensis, Hannebergiacus.

Aliud.

Nonne virtus, nomen, honos decusque
Hos manet, qui artes didicere pulchras
Et simul pleno Clarios biberunt
Ore liquores?

Post graves, Alberte, tuos labores,
Cynthium cernis merito faventem
Et novi coetum Aonidum ferentem
Signa triumphi.

Cur caput cingat viridis, rogat quis,
Laurus? Hanc num saeva potentis arma
Martis, aut belli meruere dira
Signa cruenti?

Sacra laurus caesariem decorat,
Mente quod sacra fueris secutus
Castra Musarum Clarioque sitim
Fonte levaris.

Vota succedunt tibi grata, fida
Mente quae dudum patiisti, amice,
Quae ferunt laetum decus et laborum
Praemia digna.

Haec (precor fido animo, precatur
Cynthius dux Aonidum et Camenae)
Fausta sic, maior tibi quo corona
Tempore surgat.

Ioannes Reinhardus Grindlinger,
Weissenburgensis.

Aliud.

Gratulor ex animo laurum, Molnare, repertam
Te bene concinnet, corde favente precor.
Surgite nunc Musae, viridem distringite laurum
Contexta ex Daphni ponite serta comae.
Tu tamen interea resonabis pectore grates,
Quod tibi Grynaeus praemia tanta dedit.
Praeterea sedulo studiis incumbe sodalis,
In patriam ut redeas cultus ab arte tuam.

Samuel Israelides,
Argentinensis.

A lap alján: Argentorati, excudebat Iodocus Martinus 1595.

(Eredetije egyleveles nyomtatvány a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XI.

1595. jul. 1. Strassburg.

Molnár Albert babérkoszorúsi diplomája.

Decanus academiae Argentinensis, Melchior Junius Witebergensis, lectori benevolo S. P. D.

Studiorum apud nos gratia annos aliquot vixit *Albertus Molnar* Szenciensis Ungarus, operamque literis cum in classicis, tum in publicis academiae nostrae scholis dedit sedulo eosque progressus fecit, ut cum anno hoc vertente 1595, mensis Maii, die 12. praemia doctrinae et eruditionis honestis ac

doctis aliquot adolescentibus, primi nimirum literarii illi honores, a lauri nomen baccis qui habent, a me decanatum gerente, approbatione atque assensu academiae nostrae cancellarii, viri nobilissimi et amplissimi domini Joannis Philippi a Kettenheim, in lectissimorum hominum corona decernerentur, ipse quoque iisdem ornatus et inter competitores bene multos locum nactus fuerit honestissimum et inter primos collocatus.

Etenim diligenti accurataque ingenii et doctrinae cum publice, tum privatim exploratione cum eo instituta ex aptis illius doctisque responsionibus cognovimus logicae praecepta non modo didicisse eum et intelligere, sed ex styli quoque exercitationibus deprehendimus, praeclara eum linguae utriusque Graecae et Latinae cognitione instructum rationemque scribendi proso atque ligato orationis genere callere. Insuper mathematicas etiam mediocriter degustasse disciplinas eaque et memoria et iudicio a Deo optimo maximo donatum et ita donatum, ut adhibito studio haud difficulter ad philosophiae penetrare intima summumque in ea honorem et gradum, magistrorum qui est, suo consequi quoque possit tempore.

Cum igitur rei huius publicum peteret testimonium et a me peteret officio decanatus hoc in tempore fungente, deesse equidem ei nec potui, nec debui, cum quod totum collegium philosophicum primo hoc gradu philosophiae dignum iudicarit illum, tum etiam, quod ea modestia et observantia erga praeceptores suos praeditus sit, ut vel ob has solum virtutes favorem promeruerit bonorum hactenus et dubio omni procul inter eos deinceps quoque quibuscum versabitur. consequuturus sit.

Peto itaque maiorem in modum et meo totiusque academiae nostrae nomine peto, ab omnibus viris bonis, doctis literarumque amantibus, hunc sibi Albertum commendatum ut habeant studiaque eius cuncta, ut et alios conatus honestos et praeclaros pro parte sua iuvare ac provehere virili ne dedignentur, quo porro virtutis ac literarum in curriculo facere progressus felices tandemque reipublicae Christianae ὄργανον existere salutare queat. Ponent haud dubie viri boni beneficium suum apud hominem gratum atque memorem (talem enim eum fore speramus penitus) et nos vicissim operam dabimus sedulo, parem animi ut benevolentiam in omnibus ac singulis, occasione oblata, pro viribus nostris declaremus iis, apud quos nostram hanc ἐπιμαρτυρίαν habuisse pondus aliquod cognoverimus.

Argentinae, ipsis Calendis Julii, anno recuperatae per Christum salutis 1595.

Ludovicus Mürselius,
academiae Argentinensis notarius m. p. scripsit.

(Eredetije pergamenen az egyetem pecsétjével a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XII.

1595. julius. Strassburg.

Molnár kötelezvénye a strassburgi egyetemen a babérkoszorúért járó díj megfizetéséről.

Ego *Albertus Molnar* Szenciensis Ungarus chirographo hoc meo testor debere me fisco academiae Argentinensis libras duas argenti, quas per rerum mearum tenuitatem in probatione baccalaureatus numerare non potui. Promitto autem hoc chirographo facturum me illud sine ulla fraude et mora, cum primum aut conditionem aliquam nactus, aut re usus meliori, aut lautiori fuero. Sin minus potestatem facio fisco praedictae academiae Argentinensis hanc summam pecuniae iure a me exigendi, quibus modis oportet. Et ne qua de hac mea pollicitatione suboriri dubitatio possit, in fidem certam hac mea manu subscribere meoque sigillo confirmare volui.

Actum mense Julio, anno 1595. Argentinae.

Idem qui supra

Albertus Molnar.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XIII.

1596. jun. 26. [Strassburg.]

Ahenarius (Kessler) Tamás üdvözlöverse a Strassburgból útrakelö Molnárhoz.

Votum ad felicem abitum in honorem doctissimi ornatissimique iuvenis domini Alberti Molnari Szenciensis Ungari ingressum 6. Calend. Julii anno 1596. confectum a Thoma Ahenario Colmariensi amicitiae ergo.

.Heu subis illius moestissima lucis imago,
Quae mihi praesidium corripis omne meum.
Corripis heu fidum (lux o miseranda) sodalem
Et lacrymas oculis fers inimica meis.
Sed licet aspectum rapias et corpus amici,
Est tibi, quod linquas, o inimica dies;
Non animum fidi rapies simul, invida, amici,
Qui vinctus nostro est, aere tenaci animo
Quemque ego dilexi, fraterno more sodalem,
Immemor ut nostri sit, dare non poteris.

Nec mora, dum loquor et flemus, summa oscula fixi,
Dividor in multos, heu miser, usque modos.
Rumpitur a nostro non pars a corpore parva.
Sic lacerum teneo corpus inermis ego.'
Talia dum fatus lacrymas et tristia fudi
Dicta, valedicens excidit iste mihi.
Non sic doluerat, sociam cum perdidit Orpheus,
Cum subito ex oculis illa redempta fuit.
Umbras prensantem ei nequiquam multa volentem
Dicere: sic prendo, dicta suprema miser:
Iamque vale, feror orbus ego dubiusque per orbem,
Per mare, per scopulos, dira ferorque loca.
Tu quoque nunc valeas, quoniam sic fata tulerunt
Ut non coniunctos vivere nos liceat.
Numina te regnent, flatus gnatusque Jehovae
Et tibi sint comites gratia paxque Dei.
Et tibi det socio pacata sede morari,
Quo possis vitam ducere non miseram;
Ergo valedictus valeas nunc rursus, amice:
Esto salutatus tempus in omne mihi.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XIV.

1596. jul. 11. [Strassburg.]

Reiss Henrik üdvözlöverse a Strassburgból távozó Molnárhoz.

Virtute atque doctrina ornatissimo domino Alberto Molnar[1]) Ungaro, Argentina discessuro, amico suo et fratri in Christo carissimo gratulatur Henricus Reiss Bipontinus Westriacus 11. Julii, anno Domini 1596.

Care, paras, Alberte, abitum? Duce et auspice Christo
Pergito, quo pietas, Christus et ipse vocat.
Huic etenim quocunque vocat, parere vocanti
Convenit; hic bonus est duxque comesque viae,
Hunc quisquis sequitur tenebris non errat opacis,
Tramite de recto nullus et error agit:
Quandoquidem nostrae lux est clarissima vitae,
Eius et est verbum clara lucerna viae.
Quo duce, nulla suis conatibus impia obesse
Turba malignorum, ventus et aura nequit:

[1]) Javítva, előbb *Molnaro* állott.

Imo piis etiam feliciter omnia cedunt,
Nec sibi fidentes deserit usque Deus.
Qualiacunque licet, non ulla incommoda vitae,
Ulla nec horrendae mortis obesse queunt.
Vivimus in Christo, sumus atque movemur in ipso,
Est nobis Christus vitaque morsque lucrum.
Debemus domino nos nostraque depositumque
Vera iubet pietas reddere rite Deo.
Confugium nostrum Deus est et Christus asylum,
Sanctus et est nobis spiritus arrha datus,
Rebus in adversis ut nos soletur et adsit
Casibus in nostris auxiliumque ferat.
Macte igitur, percare, pia virtute, sodalis,
Auxilio fretus praesidioque Dei;
Militiam exerceto bonam, retineto fidemque
Expertemque animum labis habeto tuum.
Conscia mens recti tibi murus aheneus esto,
Ipsius atque timor relligioque Dei,
Fortis ut incedas animosaque pectora gestes
Insultus hominum ne trepidesque miser;
Te si forte Deus deserta per invia ducat,
Ne metuas, patribus sors eademque fuit;
Per varios casus, per multa pericula rerum
Imus ad aetherei limina grata poli.
Quo bene coepisti, Christo duce et auspice, perge,
Quo tua te pietas Pieridesque trahunt.
Strenuus ac fortis Musarum castra sequaris,
Ut miles Martis, sic opus artis ames.
Quo te, Alberte, pedes, aut quo via ducit in orbem,
Sis memor usque mei, sum memor usque tui,
Ut quorum dirimunt nunc intervalla locorum
Corpora, non mentes dissoluisse queant.
Interea celeri scriptum calamoque manuque
Hoc carmen veri pignus amoris habe.

Manus scripsit, cor finxit et subscripsit.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XV.

1596. jul. 11. Strassburg.

A strassburgi »Collegium Wilhelmiticum« felügyelöjének bizonyítványa Molnár részére az intézet kebelében töltött három évről.

Antonius Faber Marxheimensis, collegii Wilhelmitici apud Argentinenses inspector, lectori benevolo S. P. D.

Albertus Molnar Szencie(n)sis Ungarus triennium collegii

Wilhelmitici disciplina et institutione usus est ac pro ingenio et aetate cum in omnibus artibus ac disciplinis honestis, tum vero in linguis quatuor: Germanica, Latina, Graeca et Hebraica laudabiles studiorum fecit progressus. Cum autem ecclesiae et religioni urbis nostrae operam et fidem addicere nollet, sed conscientiae suae tranquillitati consulere mallet, alio sese conferendum decrevit et ut id venia nostra fieret bona, petivit. Invitum eum detinere nec potuimus, nec voluimus, quin potius honeste dimissum hoc nostro testimoniolo, quantum in nobis erat, honestare conati sumus. Ac proinde omnibus et singulis testatum facimus, praesentem iuvenem, quamdiu apud nos vixit, ut honestum, pium, sedulum et gratum decet studiosum, suos mores in omnibus ita probasse, ut praefectis, ac professoribus academiae nostrae carus, mihi obsequens, condiscipulis ac sodalibus acceptissimus et gratissimus exstiterit. Quo nomine dignum illum esse iudicamus, qui a bonis omnibus ametur, adiuvetur, promoveatur. Insuper universos ac singulos oramus, si qua in parte ipsi prodesse poterunt, nostra hac commendatione moti et Christiana caritate (quae ad omnes extendi debet) ducti, ut illius egestati pro facultate subvenire velint. Tale officium ut pium qui non denegaverit, confidimus Deum ampliore praemio ei compensaturum. Nos quoque paria officia, si occasio sese obtulerit, libenti animo rependemus.

Signatum Argentinae in collegio nostro undecimo Julii, anno Salvatoris millesimo quingentesimo nonagesimo sexto.

Idem, qui supra

Antonius Faber Marxh.,
inspector mp.

(Eredetije papirpecséttel a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XVI.

1596. jul. 11. Strassburg.

A strassburgi »Collegium Wilhelmiticum« elöljáróinak bizonyítványa Molnár részére az intézet kebelében töltött három évről.

Praefecti collegii Wilhelmitici Argentinensis reipublicae: Nicolaus Fuchsius consul et Josias Rihelius tredecemvir, lectori benevolo S. P.

Alumnus fuit collegii nostri Wilhelmitici per triennium et amplius *Albertus Molnarus* Scenciensis Ungarus, qui hasce tibi legendas adfert, lector amplissime. Totum illud tempus talem sese gessit cum publice in scholis nostris, tum privatim in colle-

gio ac societate Wilhelmitarum, ut et praefectis ac praeceptoribus gratus et condiscipulis suis iucundus fuerit. Etenim non solum (quoad studia) lectiones cum classicas, tum publicas audivit sedulo exercitiaque disputationum atque declamationum frequentavit serio, sed etiam (quo ad mores) eam erga leges collegii obedientiam, erga superiores reverentiam, erga pares modestiam, erga minores humanitatem praestitit atque declaravit, quae pium, doctum atque ingenuum adolescentem decet. Cum vero in hoc tempore propter graves causas manere in collegio Wilhelmitarum integrum ipsi haud amplius fuerit, ob eamque rem a nobis, istius societatis praefectis, missionem et coram et per epistolam idoneis rationibus adductis petiverit, denegari illam ita poscenti nec voluimus, neque debuimus. Quapropter praesentibus literis testamur, veniam nos dicto Alberto Molnaro non solum dare libenter, salvis tamen ceteris conditionibus ac iuribus notis, de quibus ipse satis edoctus, sed insuper etiam propter singularem pietatem, modestiam atque doctrinam eundem bonis viris omnibus commendamus, rogantes maiorem in modum, ut quibus rebus possunt, studia ipsius ornare ceterasque vitae commoditates provehere etiam nostri nomine ne dedignentur. Promittimus invicem atque adeo spondemus parem nos benevolentiam, studium atque amorem pro virili nostra parte declaraturos omnibus et singulis, apud quos commendationem hanc nostram locum habuisse vel ex Molnaro hoc, vel aliis cognoscere poterimus. Vale feliciter.

Argentorati 11. Julii stylo veteri, anno salutiferi partus domini ac servatoris nostri Jesu Christi millesimo quingentesimo nonagesimo sexto.

Niclaus Fuchs m. p. *Josias Rihelius m. p.*

(Eredetije két papirpecséttel a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XVII.

1596. jul. 13. Strassburg.

Bentz János strassburgi tanár bizonyítványa Molnár részére az ő osztályában töltött egy évről.

Benevolo lectori S. P. D.

Albertus Molnar Ungarus annum integrum mea sub disciplina fuit in prima classe academiae nostrae. Quo quidem toto tempore sic se gessit, ut honestum et ingenuum iuvenem decet, pietatem erga Deum, observantiam erga praeceptores, conversationem modestam erga condiscipulos declarando, ceteras item virtutes exercendo, quae in optimarum artium studiosis solent com-

mendari. Idque non leviter aut molli, quod aiunt, brachio, sed singulari cura et industria, quemadmodum et ipsa studia magna assiduitate tractavit atque diligentia. Quibus rationibus est assecutus, ut ex ordine nostro ad publicas scholas inter primos et ad primae laureae honorem fuerit promotus. Quoniam autem ad huiusce rei publicum testimonium sperat aliquid accessionis facturam hanc commendationem classicam apud eos, quibus alibi cupit innotescere, non potui equidem hoc commendandi officium petenti denegare. Utpote quem propter virtutes suas et eruditionem haud vulgarem bonorum virorum patrocinio atque adiumenti cum primis dignum iudico. Vale.

Argentorati die 13. Julii, anno Christiano 1596.

M. Joannes Bentzius,
classis primae moderator.

(Eredetije papirpecséttel a m. tnd. Akadémia gyüjteményében.)

XVIII.

1596. jul. 13. Strassburg.

Hawenreuter Lajos strassburgi tanár bizonyítványa Molnár részére az előadások hallgatásáról.

Joannes Ludovicus Hawenreuterus medicinae et philosophiae doctor, Argentoratensis academiae professor, benevolo lectori S. P. D.

Albertus Molnarus Szenciensis Ungarus in nostra aliquamdiu vixit academia, atque ita vixit, ut studia ipsi curae cordique esse animadverteretur. Nam in meis physicis et logicis lectionibus eum assidui et diligentis auditoris munere fungi deprehendi eandemque industriam in aliorum scholis adhibere cognovi. In vita quoque et moribus praeceptorum observantem, cum aequalibus concordem, in omnibus actionibus honestum, sincerum atque candidum sese praestitit. Harum virtutum cum verum ei testimonium tribuere possim, petenti denegare nolui. Quocirca omnes, ad quos tandem cunque bonos doctosque viros pervenerit, qua par est observantia, rogo hunc sibi Albertum de meliori, quod aiunt, nota commendatum habere, studia promovere ceteraque provehere commoda dignentur. Ponent enim beneficium in hominem dignum et qui gratum se exhibiturus ac effecturus sit, ut bonorum favore et nostra commendatione non indignus fuisse videatur.

Perscriptum Argentorati 13. Julii, anno Christi 1596.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XIX.

1596. jul. 16. Strassburg.

Az intézeti visitatorok erkölcsi bizonyítványa Molnár részére a »Collegium Wilhelmiticum«-ban töltött három évről.

Lectori benevolo salutem in Domino.

Cum hinc a nobis abire certis de causis cogitaret *Albertus Molnarus* Scenciensis Ungarus, atque quo melius apud aliquos de vita eius apud nos transacta constare ac proinde melius promoveri posset, testimonium eius rei peterat: perhibemus ei hoc, quod toto fere trium annorum spatio, quo in collegio Guilhelmitico reipublicae nostrae alumnus vixit, talem sese gesserit, ut de probitate morum honestateque vitae, observantia legum, reverentia erga praeceptores et alios honore dignos, concordia cum sibi paribus et similibus nullae ad nos delatae querelae fuerint. Quare hunc Albertum Molnarum eiusque studia aliis etiam bonis, doctis ac literatis viris commendamus, nostra vicissim officia humaniter deferentes.

Scriptum die 16 Julii, anno salutis 1596.

Visitatores collegiorum academiae Argentinensis hoc tempore:

Israel Spachius m. p.
medicinae doctor et professor.

M. Josephus Langius m. p.
Caesaremontanus, poeta laureatus; secundae classis praeceptor.

(Eredetije két papirpecséttel a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XX.

1596. jul. 16. [Strassburg.]

Molnár Albert kötelezvénye a »Collegium Wilhelmiticum«-i ellátásdíj visszafizetéséről.

Ego *Albertus Molnarus* Scenciensis Ungarus hac mea manu testor et confiteor, posteaquam ultra triennium in collegio Wilhelmitico ab amplissimis et prudentissimis meis domino Nicolao Fuchsio consule et domino Josia Rihelio tredecimviro Argentinensis reipublicae et praedicti collegii praefectis dignissimis sustentatus fui, me pro accepto hoc beneficio iuxta hoc chirographum, Deo bene res meas vertente, sumptus, qui in me expensi sunt, rependere velle absque ulla exceptione vel recusatione idque faciam quam primum aut conditionem nactus fuero meliorem. Maioris itaque fidei gratia hoc chirographum propria manu scripsi atque subscripsi meoque sigillo confirmavi.

Actum decimo sexto mensis Julii stylo veteri, anno a nativitate domini ac salvatoris nostri Jesu Christi millesimo quingentesimo nonagesimo sexto.

Kívül: Obligatio Alberti Molnari Scenciensis, Wilhelmitici collegii alumni.

Molnár jegyzete: Scripsit quaestor collegii.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XXI.

1596. [julius.]

Hoggaeus Márton üdvözlöverse az útra kelö Molnárhoz.

Hodoeporicon breve ad modestum et eruditione praestantem iuvenem Albertum Molnarum Szenciensem, Helveticam peregrinationem adornantem benevolentiae et amoris causa, a Martino Hoggaeo Transylvano, cum iam in itineris cursu esset, scriptum anno Domini 1596.

Ignea nunc rapidis ardet fervoribus aestas
Solaresque premunt terga leonis equi.
Fervidus ipse nocet semper pergentibus aestus
Istaque conantis saepe moratur opus.
Ast hic umbrosis quoties sinit aestus in horis,
Inceptum pergas, dulcis amice, tuum
Et rerum causas et finem quaere bonorum,
Ut tandem possis munus obire tuum.
I pede felici, quo te vocat ardua virtus,
Naturae pereant ne bona tanta tuae.
Si mihi nunc Dominus sortem praeberet eandem,
Ipse una iunctis passibus ire velim.
Haud mihi fas nunc est hoc, sed tamen ista precabor
Inque via Dominus sit comes ille tuus.
Helveticam sospes cum tu perveneris oram,
Est Basilaea tibi conspicienda prius;
Illic excelsum Grynaei tunc pete tectum,
Sed cultis doctum verbis adito virum.
Auspice magna Deo laetus pete moenia scholae,
Illa scias bonis semper aperta foret.
Visa recognoscens memori quoque mente notato
Salvus et in nostrum tunc remeato locum.
Ito memorque mei non duris utere fatis,
At via sit felix et rediturus eas.
Carmen id Hoggaeus puro nunc pectore scribit,
Ut scires animi nunc pia vota sui.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XXII.

1596. aug. 13. Genf.[1])

Molnár genfi belépti jegye.

Par la porte de Corneuin, du *13* jour du mois de *Aoust* l'an 1596. est entré *Albertus Monard loge au saunage.*[2]) Et loger au logis.

Molnár jegyzete: Accepi Genevae apud portam.

(Az eredeti nyomtatvány, melybe csak a név és kelet van beírva, czímerrel s »POVR LA CONSIGNE« körírattal a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XXIII.

1596. szept. 17. Miláno.[3])

Molnár milánoi belépti jegye.

1596. a di 17 di 7-bre Alberto Ungaro con uno compagno[4]) per Roma a pedi.

A lap élén: 1596. 17. Sept. Roma Mediolanum versus.

Kivül: Boletum Mediolanense.

(Eredetije, melyen vaknyomással a városi czímer és »TRESTINAE« áll, a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XXIV.

1596. okt. 12. Róma.

Molnár római távozási jegye.

Parte hoggi dell' Alma Città di Roma per andare ad *Ungaria Alberto Molenar di 23 anni, barba rossigia, mediocre statur(a).* Et si fa fede lui non ritrouarsi bandito, ne condennato in questa Corte, ne menoin altri luoghi che si sappia. Dat. Romae *die 12. 8-bris 1596.* *A. Bart. Cos.*

Kivül: Romae a gubernatore.

(Az eredeti nyomtatvány, melyen csak az itt cursiv betükkel nyomtatott szók vannak kézírással kitöltve, czímerrel a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) V. ö. Napló 14. lap: »*13. Augusti* ♂ *[1596.] ingressus sum Genevam . . .*«

[2]) Igy, nem a megfelelő rovatba írva.

[3]) V. ö. Napló 15. lap.

[4]) E három szó át van huzva; a névaláírás olvashatatlan.

XXV.

1596. nov. 13. [Strassburg.]

Reiss Henrik üdvözlőverse az útazásból Strassburgba visszatért Molnárhoz.

Carmen gratulatorium in reditum ex peregrinatione honesti doctique iuvenis domini Alberti Molnari Szencziensis Ungari, amici sui carissimi ab Henrico Reissio Bipontino Westriaco exaratum 13. Novembris anno Domini 1596.

Laetor ob adventum, reditum, Molnare, tuumque,
Salvus et incolumis sit, precor, ille tibi;
Sit, precor, ille tibi tam felix incolumisque,
Quam mihi iucundus, gratus is atque fuit.
Nam salvum postquam te nobis esse reversum
Auribus advenit nuncia fama meis:
Subsiliere mihi subito praecordia mentis,
Laetitia plenum cor mihi, crede, fuit.
Gaudia, quae volui testari carmine, nota
Cognitaque ut fierent, Molnar, amice, tibi.
Carmine sicut enim te sum comitatus euntem,
Carmine sic reducem nunc quoque suscipio.
Si mea successus habuerunt vota secundos,
A nobis nuper quando profectus eras:
Iam similes habeant pro te suscepta reverso,
Gratantur reditum quae tibi vota bonum.
Omnis, crede mihi, fuit exspectatio longa
Et reditum optavi semper, amice, tuum.
Ah quoties de te sum percontatus in oris,
In quibus aut noster Molnar oberret agris?
Ah quibus in terris, quibus aut in finibus errat,
An superest, dixi, aut mortis adivit iter?
Mens incerta fuit, donec pervenit ad aures
Nuncia fama meas, et tua missa salus:
Helveticis, Latium Lavinaque littora, ab oris,
Nuper inoffenso te petiisse pede.
Multa homini varia sunt e regione petenda,
Tu quoque, Molnar, idem hoc instar Ulyssis agis.
O mihi si tecum, dixi, spectare liceret,
Urbem, totius quae caput orbis erat.
Magnifica et veterum tecum monumenta videre,
Quae vel doctorum scripta vel acta canunt.
Haec quia non licuit coram spectare, rogatus,
Molnar, quaeso, meis auribus ista refer.

Exoptatus ades post tot discrimina rerum,
Post varios casus, atque pericla viae.
Aeneae qualis, terris iactatus et undis
Qui fuit, in Latium cum petiisset iter:
Sors tibi, credo, fuit talis, Molnare, viarum
Elapso variis casibus atque malis.
Ergo maris veluti per Scyllam perque Charybdim
Navita iactatus, littora laetus adit,
Ac duplices tendens palmas ad sidera coeli,
Pro reditu superis debita vota facit:
Sic postquam multis superatis casibus, ad nos
Divino es ductu factus, amice, redux,
Laetor et ex animo tibi, Molnar, grator, amice,
Pro redituque Deo debita vota fero.
Tam grave cuius iter bonitate emensus es atque
Vicisti tantae taedia longa viae;
Incolumem qui te duxit salvumque reduxit,
Qui fuit usque viae duxque comesque tuae:
Ad laudes cedat divini nominis, opto
Atque salutiferum sit tibi, faxit, iter:
Carmina suscipias ab amico, Molnar, amice:
Coelestique Deus vota secundet ope.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XXVI.

1596. [november. Strassburg.]

Ahenarius (Kessler) Tamás üdvözlővers·e az olaszországi útról visszatért Molnárhoz.

Carmen gratulatorium de felici reditu domini Alberti Molnari Szenciensis Pannonii ex Italia scriptum a Thoma Ahenario Colmariensi.

Irrita pro salvo non dicta fuere sodali,
Nec rapidis superi vota dedere notis,
Alsaticis postquam decessit Molnar ab oris
Extremumque mihi dixit ut ore: vale.
Auspice namque Deo faustum, qui fidus Achates
Esse piis solet, est ille secutus iter.
Ceu pede, ceu remo non notas ire per oras
Mens ferat, assidue senserat huius opem;
Lucida cum quater implevit sua cornua Phoebe,
Italico tandem salvus ab orbe redit.

Fulva sed astriferi lustrabat terga leonis
Cynthius et niveis, perferebatur equis.
Nostrae urbis Molnar turrita ubi culmina liquit
Atque tuos tendit, splendida Roma, lares:
Heu mihi tum quantas movit mens anxia curas
Heu quoties lacrimis, immaduere genae!
In te fingebam violentos ire latrones
Omnibus atque bonis te spoliare tuis;
Varia sollicitum fecerunt somnia, noctis
Tempore cum thalamo membra levanda dedi.
Hinc te mortiferas vidi transire per Alpes:
Alpes, quae incautis saepe tulere necem,
Semper ubi regnant nimbi Eaurique furentes
Horrida continuo murmure bella gerunt
Saxaque deiiciunt, altas de culmine montis
Ornos evulsas atque fragore ferunt.
Saepe mihi visus mons conglomerare rotundos
De nive confectos teque ferire glomos.
Fluctibus in mediis pelagi tua funere mergi,
Visa mihi puppis visaque prora fuit.
Sed bene convertit Deus omnia vanaque fecit
Somnia, sollicitum quae subiere animum.
Reddidit incolumem, superis sit gratia, amicum:
Hoc mea nil salvo vota precesque petunt.
Antea turbato mea vox dedit ore loquelas:
»Maxima pars animae, dulcis amice, vale.«
Nunc mea placato dat vox has ore loquelas:
»Maxima pars animae, care sodalis, ave.«
Humida stillantes lacrimaeque per ora cadebant,
Iam mihi cum vellet dicere: »amice, vale.«
Verum ut nubila discessus mihi plurima fecit,
Sic mihi iam reditus gaudia plura refert.
Heu mihi iucundus reficit quam nuncius aures
Atque refert grato talia verba sono:
»Ipse tuis Molnar succedit moenibus hospes«:
Ecce meam subito sistitur ad faciem.
Arripio laetus calamos, queis carmina dicam,
Carmina de adventu, dulcis amice, tuo.
Ergo, quod illaesus salvusque his redditus oris,
Gratulor et laetum nostraque turba canit.
Exspectatus ades dextramque iniungere dextrae
Gaudeo, quem tristis sustuli ante dies.
Navita laetus ovat placideque per aequora fertur
Quando nec immitis concutit aura ratem:
Sic aveo laetus, quoniam pars maxima nostrae est
His oris animae reddita salva meae.

Juppiter hanc servet, summis qui praesidet astris,
Hanc, inquam, servet Juppiter ipse animam;
Fata tuae vitae multos extendat in annos,
Gaudia quo vitae ducere longa queam.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XXVII.

1597. jan. 22. Heidelberg.

Heidelbergi egyetemi bizonyítvány Molnár beíratkozásáról.

Albertus Molnar Zentziensis Ungarus nomen [1]) Academiae Heidelbergensi praestito iuramento dedit 22. Januarii 1597.

Henrico Smetio,
medicinae doctore, prorectore.

(Eredetije keskeny papirszeleten a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XXVIII.

1598. aug. 12. Késmárk.

Stenzel Pál késmárki polgár elismervénye ötven forint beváltásáról.

Ego Paulus Stenzel fateor hoc meo chirographo, quod ad petitionem reverendi et clarissimi domini Sebastiani Ambrosii pro quinquaginta florenis minutae monetae partim Ungaricae partim Polonicae permutatione dederim aureos iusti ponderis viginti novem et Joachimicum dimidium: computando nempe aureos singulos pro nummis Ungaricis 171, quae summa faceret aureos viginti novem et nummos Ungaricos 41. Sed quia minuta pecunia, quae hic in usu est, in exteris locis usui esse non potest, loco illorum 41 nummorum dedi dimidiatum Joachimicum: quod ipsum auctarium, sicut et id, quod singulos aureos tribus nummis maioris in Polonia exponere potuissem, ut studiosus honestarum literarum, in cuius rationem permutatio facta est, boni consulat, oro optoque, ut hos sumtus bene collocet.

Actum in Kessmark 12. Augusti, anno 1598.

(Eredetije papirpecséttel n m. t. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) Neve így van az egyetem anyakönyvébe beírva: *Albertus Molnarus, Zenziensis Hungarus, 22. Jan., gratis.* Toepke jegyzete: »Wurde bereits am 4. December 1596. in das Casimirianum aufgenommen ad stipendium theologicum.« Die Matrikel d. Univ. Heidelberg II. 187. l.

XXIX.

1599. ápr. 26. Heidelberg.

Molnár üdvözlőversei[1]) *a heidelbergi egyetemen bölcsészetdoktori címet nyert hét lakó- és asztaltársához.*

Ἀποφθέγματα τῶν ἑπτὰ σοφῶν | honoris et | fausti ominis ergo | septem ornatissimis iuvenibus, *συνοίκοις* suis et *ὁμοτραπέζοις* | amicissimis, cum summus ipsis in philosophia gradus in illustri Heidelbergensi academia | publica solennitate conferretur 6. Calend. Maii ann. 1599. totidem | heptastichis distributa et consecrata ab | Alberto Molnar Szenciensi Ungaro.

Praefatio.

Mos placet iste mihi, (quia nulli displicet aequo,
Nec fas est pulchrum displicuisse bonis),
Ut quoscunque Deus praeclaris dotibus ornat,
Hos homines magni semper honore beent.
His sua gratantes addant munuscula amici,
Queis superos celebrent votaque facta probent.
Ergo meos decorari hodie dum cerno sodales,
Grator et optarem munera posse dare.

---

[1]) E versek másodízben megjelentek Molnár ily című kiadványában: »*Luxus poetici. Hannoviae 1614.*« a 71—75. lapon. Molnár korábban is, sőt már 15 éves korában írt verseket, de ezek nem maradtak reánk (l. 7. l.). Hasonlókép elveszett az »irigység mardosásáról« írt verse. Később még inkább foglalkozott a versírással: a kor divata miatt szinte el se lehetett volna e nélkül. Az ezután írottak közül következő latin verseiről szerezhettünk tudomást: 1605-ben Rem tiszteletére írt egy hatsoros verset (hexastichon), »Omnia« című költeményéhez pedig verses ajánlást (l. 170—1. l.); Heidfeld számára írta 1607-ben »négyszögletes versét« (cubus), melynek végső betűi mindenfelől egy pentametert adnak ki (l. 246. l.); verset írt a Rittershausen neje halálára (1608) és lakodalmára (1609) de ezek, valamint az »Icon religionis« című, a Vallás megszemélyesített alakjára írott versei (?) elvesztek vagy lappangnak. Üdvözlőverseket írt továbbá Böszörményi Sz. Péter Disputatiójához (1608), Péczeli Király Imre »Isagoge« (1612), Szepsi Korocz György »Basilikon dóron« (1612) cz. műveihez, Szilvási Márton Disputatió-jához (1618), Simándi Mihály »Theses«-eihez (1621), Pataki Füsüs János »Királyoknak tüköre« (1626) cz. művéhez, a »Postilla Scultetica« elején pedig V. Frigyes pfalzi választófejedelmet dicsőítő költeménye áll. Első ismert magyar versei a zsoltárok fordítása, bár ezek a vers technikájának kezelésében olyan gyakorlottságra vallanak, hogy nem tekinthetjük első verselési kisérletnek. További működésében is hű maradt a megkezdett irányhoz. megmaradt fordítónak: nem ismerünk tőle egyetlen eredeti magyar költeményt sem, melyet kétségtelen bizonyossággal övének mondhatnánk. Talán ilyen volt a Jungermann albumába Hanauban (Hannover bizonyára tollhiba, vagy hibás olvasás H. helyett) írt két magyar vers, melyeket nem ismerünk (l. 14. l.) s a Kálvin »Institutio«-jának fordításában közölt vers a Vallásról, bárha a gondolatok itt is kölcsönzötteknek látszanak s inkább csak a verses formába öntés származhatik Molnártól. For-

Sed mea Musa labat, nec non sterilescit agellus,
Nec scit amans animus, quo sua vota probet;
Inde frequens metuo, ne priver amore meorum:
Ah, scio quid faciam tutus ut esse queam.
Nomina, dicta, urbes septem rapio sapientum,
Distribuam verbis haec, quasi nostra, meis.

1.

Ioanni Philippo Engring.

Πιττακός, οὐδὲν ἄγαν, ὅς ἦην γένος ἐκ Μιτυλήνης. Pittacus ast,[1]) ne quid nimis, effatur Mitylenis.

Heptastichon.

Accipe, quaeso, lubens, Engring lectissime, dictum,
Quod tibi nunc offert properans calamusque manusque
Impetibusque nimiis, iuvenis quos suggerit aetas,
Fortiter obsistas, certans ratione senili:
Icarus et Phaëton sint exemplaria prompta,
Ne nimium studium comitetur moesta querela.
Cesso, ne videar rudis informare Minervam.

2.

Ioanni Jodoco Lucio.

Ὃς δὲ Κόρινθον ἔναιε, χόλου κρατέειν, Περίανδρος. Quique Corinthius est, iram rege, ait Periander.

Heptastichon.

Sume sophi laetans, mi Luci, nobile dictum
Utque soles, iram pergas fraenare tumentem,
Nam nihil iste furor cuiquam moderabile suadet.
Vindictam differ rationis consule normam:

---

dítássai mértékes versekben az ismeretes Béza-féle versen kivül még a »Postilla Scultetica«-ban s a »Consecratio novi templi« 176. lapján jelentek meg; rímes fordításait l. »Imádságos könyvecské«-jében s a »Discursus de summo bono«-ban, a többi műveiben elszórtan előforduló egy-kétsoros versfordításokat nem említve. A 107. zsoltár verses paraphrasisát l. a »Consecratio« 250—255. lapján. Az ugyanezen művében közölt s fentemlített két distichont ide iktatjuk, mivel annak tartalma a Naplójában közölt egyik latin versre (l. 27. lap) emlékeztet:

»Az Christus képét mikoron mellőle menendesz,
Mindenkor tiszteld, böcstelenül ne felejtsd;
Mindazonáltal nem az látott képet imádgyad:
Sőt azt kit jegyezend, térdepeléssel imádd.«

[1]) A »Lusus poetici«-ben e. h. *hoc* áll.

Archytamque imiteris, qui dixisse colono
Traditur: Exciperem te, nequam villice, dignis
Verberibus, nisi me vehementior ira teneret.

3.

Benigno Begio.

Τοὺς πλέονας κακίους δὲ Βίας ἀπεφῆνε Πριήνευς. Plena malorum cuncta, Bias canit urbe Priene.

Heptastichon.

Ecce piae mentis, Begi, tibi monstro querelam,
Nusquam tuta fides, nil non mortale tenemus.
Turgent saepe malis ipsissima pectora nostra,
Omne nec est aurum, quicquid splendescit in orbe,
Quaque minus credas, latitat trux anguis in herba.
Saepe igitur dominum veneranter respice Jesum,
Solus is est mundus, scit nos quoque reddere mundos.

4.

Gothofredo Walthero.

Μέτρον μὲν Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος εἶπεν ἄριστον. Optima mensura est, Cleobulus Lindius inquit.

Heptastichon.

Hic tibi cum medius locus est datus, optime Walther,
Te decet expendas aequali cuncta bilance.
Et servare modum (cum sit pulcherrima virtus)
Nitere sollicite, nunquam transscendito rectos
Officii fines, quos semper prospice caute.
Et quoniam illud amo, medium tenuere beati;
En tibi dico bis: medio tutissimus ibis.

5.

Ioanni Jacobo Avenario.

Χίλων δ' ἐν κοίλῃ Λακεδαίμονι γνῶθι σεαυτὸν. Te cognosce ipsum, Lacedaemonis incola, Chilon.

Heptastichon.

Quomodo quis felix queat esse? rogatus Apollo
Respondit: si quis bene se cognoverit ipse.
Quam vere! sed enim nihil est operosius illo[1])

[1]) A »Lusus poetici«-ben *isto* áll.

Nam cupit in sese nemo descendere censor.
Cuncti aliena magis, quam crimina nostra videmus.
Cautus quisque tamen sua singula noscere debet
Et mala corrigere atque bonis succurrere cunctis.

6.

Tilmanno Hantzlero.

Τέρμα δ ὁρᾶν βίοτοιο Σόλων ἱεραῖς ἐν Ἀθήναις. Atticus hinc Solon vitae, inquit, respice finem.

Heptastichon.

Tu minus ut pecces, memorare novissima semper,
Et cum Psalmista, Dominum reverenter adora,
Ut doceat finem vitae numerumque dierum.
Ante potest obitum nam dici nemo beatus:
Nos velut erudiunt exemplis, fine ruentes.
Ergo time, Hantzlere, et quae nunc tibi laeta videntur
Mox eadem fieri tristissima posse putato.

7.

Wolfgango Herdero.

Ἐγγύην φεύγειν δ' Θαλῆς Μιλήσιος ἤυδα. Non spondere Thales Milesius utile censet.

Heptastichon.

Praes fieri si forte rogaberis, Herder amice,
Fac videas, cui fidendum, ne protinus omni
Credas blandiloquo, nam fallere dulcia saepe
Verba solent homines incautos, non tamen omnis
Sponsio damnanda, immo vero maxima laus est,
Commiserans si quis lapso succurat amico.
Sic volui testudo aquilas docuisse volare.

Corollarium.

Imparibus numeris coelestia numina gaudent: *a)*
Septem planetae tempus et astra regunt; *b)*
Septima lux requiem largita est cuncta creanti; *c)*
Septem fert flatus visio, Iane, tua; *d)*
Septem sunt trepidantia fluminis ostia Nili; *e)*

---

a) Virg. Ecl. 8. *b)* Plin. nat. hist. *c)* Gen. 2. *d)* Apoc. I. *e)* Aen. 6.

Septem miraclis pendula terra tumet; *f)*
Septem monticulis Mavortia Roma superbit; *g)*
Septem electores Caesaris orbis habet. *h)*
Plura sub hoc numero latitant mysteria, sicut
In sermone gravi Stenius enumerat. *i)*
Macti animis iuvenes modo, quos hic mysticus ordo
Iungit, felices vivite, quaeso, diu.
Et tenuis munuscula non spernetis amici.
Paucula dant tenues, Dii meliora dabunt.[1])

A lap alján: Heidelbergae, Excudebat Lancelottus, anno 1599.

Jegyzet. Az izléses kiállítású egyleveles nyomtatványon Molnárnak a betűfajokat jelző következő jegyzetei vannak: A címfelírat 1. sora a sorválasztóig: *Doppel Gammond, (így.)* 2. sor: *Gross Canon*, 3. sor: *Doppel Garmont*, 4—7. sor: *Mittel Antiqua*, 8. sor: *Mittel Cursiff*, Praefatio: *Mittel Cursiv*, 1. vers: *Cicero cursiff*, 4. vers: *Cicero antiqua*, 5. vers: *Petit cursiff*, 6. vers görög felírata: *Mittel Graeca*, 7. vers: *Petit cursiff*, Corollarium: *Petit Antiqua.* A 2. és 6. vers betűi a Corollariuméival, a harmadikéi az 5-ikéivel egyezők.

XXX.

1601. julius 17. Herborn.

A herborni főiskola rektorának bizonyítványa Molnár részére.

Matthias Martinius Freienhagensis, illustris scholae Herbornensis pro tempore rector, lecturis salutem.

Virtus alieno non eget praeconio et ipsa sibi pretium est, ut dicitur, interim nec aspernatur alienum de se testimonium, maxime quod ab iis, quorum perspecta est integritas, perhibetur. Nostra quidem nobis conscientia sufficiens est in animo testimonium, quocunque pedem moveamus; at vero, quia alii corda nostra intueri nequeunt et quia saepe ad ignotissimos homines deferimur, prudentiae est tali rerum conditione aliorum publicis etiam literis, vitae nostrae testibus, instrui, quae tantisper pro nobis fide iubeant, donec aliis etiam nondum notis diuturniore usu noti et probati evadamus. Morem hunc improbare tantum abest ut possimus, ut eum aliqua studii contentione velimus conservatum. Nam, ut Offic. ait Tullius, negligere quid de se quisque sentiat, non solum arrogantis est, sed etiam omnino dissoluti. Quamobrem quum ornatissimus hic iuvenis *Albertus Molnarus* Szenciensis Ungarus de sua vita acta apud nos in inclita hac Nassovica schola testem, epistolam peteret, non potuimus ei hoc, nec debuimus, utpote quum id iure suo optimo et nostro singulari omnium cum favore requireret, denegare.

---

f) Plin. hist. nat. *g)* Ovid. Trist. *h)* Chron. Carion. *i)* In Orat. de quaternario et septenario numero.

[1]) A »Lusus poetici«-ben: *dat meliora Deus.*

Venit enim superiore anno ad nos Heidelberga, ubi in illustrissima academia ita aliquot annis se gessit, ut a clarissimis viris inde nobis quam diligentissime commendaretur. Nobiscum vero ita vixit, ut omnibus bonis gratus et acceptus esset, atque etiam nostrae scholae ornamentum. Non ego tantum, verum etiam collegae mei eum abeuntem dignum communibus suffragiis iudicarunt locuplete testimonio pietatis, probitatis, modestiae atque observantiae erga praeceptores. Hinc ita sibi omnium nostrum voluntates devinxit, ut si ipsius rationes tulissent, non modo diuturnum eum nostrae reipublicae civem habere gauderemus, verum etiam propediem ad officium singulari ipsius pietate et eruditione dignum promovere cuperemus et cogitaremus. Verum quum nobis exponeret causas abitus sui, acquievimus et eum sic volentem cum comprecatione divinae benedictionis dimisimus. Rogamus autem, ut ad quoscunque pervenerit, illi ei officia humanitatis et Christianae κοινωνίας antedictis Dei donis digna velint exhibere. Ita facturi erunt rem Deo gratam, ecclesiae utilem et dignam fovendis ornandisque optimi iuvenis virtutibus, cuius operam ecclesiis et scholis Christianis fructuosam nunc esse et porro fore nulli dubitamus. Pro hoc beneficio, quod huic iuveni nostro hoc testimonio conciliare cupimus, erga quosvis in similibus maioribusve ut grati reperiamur, una allaborabimus. Ceterum ut firmior huic scripto esset fides, id publico scholae sigillo communivimus.

Signatum 17. Julii, anno 1601. Herbornae Nassoviorum.

(Eredetije pecsét nyomaival a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XXXI.

1601. jul. 19. Herborn.

Piscator János herborni tanár bizonyítványa Molnár részére.

Lectori salutem. Etsi putabam *Alberto Molnaro* Ungaro, bonarum literarum ac praecipue sacrarum studioso sufficere posse testimonium publicum, quod a magnifico illustris scholae Herbornensis rectore accepit: tamen quia privatum quoque meum expetivit, honesto huic eius desiderio satisfaciendum duxi. Testor igitur hunc Albertum, quamdiu apud nos vixit (id autem fuit per octo circiter menses) talem se gessisse, ut mihi valde carus fuit et adhuc sit. Nam non solum et familiaribus colloquiis eruditionem et pietatem eius perspexi, verum etiam observavi eum mores suos publice commendare bonis omnibus, ac imprimis dominis professoribus, quorum lectiones sedulo audivit, disputationibus crebro interfuit, doctas argumentationes in medium protulit et quod praecipuum est, conciones sacras studiosissime frequentavit. Praeceptores observantissime coluit, aequalibus ac

minoribus sui ordinis honestate morum praeluxit. Quibus ex causis non solum ego, sed et collegae mei ad publicum docendi in schola munus promovere eum cupiverunt, sed occasio et facultas nondum fuit data.

Quum igitur honestae conditionis alio in loco obtinendae spem conceperit ac proinde a nobis discedere cogitet, volui eum saltem hisce literis testimonialibus, quoad possem, adiuvare ac promovere. Quae propter omnes bonos, quorum opem hic Albertus imploraturus est, rogatos velim, ut eum pro viribus iuvent et honestis eius petitionibus satisfacere studeant.

Scripsi Herbornae 19. Julii 1601.

Johannes Piscator,
sacrarum literarum professor in illustri schola Nassovica Herbornensi.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyűjteményében.)

XXXII.

1602. ápr. 1. Frankfurt.

A frankfurti prot. lelkészek erkölcsi bizonyítványa Molnár részére.

Albertus Molnarus Scenciensis Ungarus vixit apud nos annum fere integrum. Quo quidem tempore ita sese tam publice, quam privatim gessit, ut bonis omnibus, qui ipsum noverunt, pietatem suam maxime probaverit. Rogamus itaque omnes ac singulos, quos hic Molnarus accessurus est, ut eum pro viro vere pio habeant, ament, promoveant. Id aequum et Deo, qui suos sic vult honorari, acceptissimum futurum est.

Ipsis Kal. Aprilis, anno redemptionis per verum Messiam Christum 1602. Francofurti.

Clemens du Boys,
ecclesiae Gallicanae orthodoxae Francofurtensis minister.

Isaacus Genius,
ecclesiae Francofurtensis Belgicae minister nomine presbyterii.

(Eredetije az egyház papirpecsétjével a m. tud. Akadémia gyűjteményében.)

XXXIII.

1603. jan. 21. Amberg.

Spanheim Wigand ambergi főiskolai rektor ajánlólevele Molnár részére Rittershausen Konrádhoz.

Auspicatissimum et anni huius et complurium aliorum cursum tibi, vir clarissime, magnifice item domine rector, ex animo precor.

Humanitas tua facit cum multorum sermonibus depraedicata, tum mihimet ipsi ante aliquam multos annos nostro in

collegio Ambergae, cum me inferiorum gentium doctorem svavissime affari fuisses dignatus, comperta plane singularis, ut ego omnis forte humanitatis oblitus, te, cui obscurus et ignotus, reor, existo, literis istis interpellem.

Quia tamen et mihi et huic *Alberto Molnaro* Ungaro, qui hasce mihi extorsit ad te, in quo maxima virtutis reconditae ornamenta suspicimus, quem maximopere colimus, solus is es, qui tantum facultate potes, quantum vis et tantum tua humanitate vis, quantum potes, imprimis hunc tibi de meliore nota commendandum esse duxi.

Fuit is abhinc praeter propter biennium tuae Magnificentiae ab ornatissimo Schinckio, ludi tum Neagorei moderatore commendatus et hactenus nobiscum per menses 9 paedagogi munere pie fideliterque, quod sciam, perfunctus. Est tenui quidem in re, sed eius nec tenuis virtus, nec laus est. *Γυμνὸς ἀτερ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος οὐδ' ἔχειν ἔγχος.* Ea morum probitas, ea studiorum optimorum aviditas, ea virorum celebrium observantia est, ut tu illum et mea scriptione ad commendandum et tuo praesidio ad sublevandum dignum sis reperturus. Quem et ipsum pro mea tenuicula facultate provecturus fuero, nisi difficillima haec tempora obstitissent et ipse ad celebrem vestram proficisci academiam percupivisset. Obsecro te per tuam humanitatem et per eam voluntatem tuam, qua pias literas et literatos omnes unice vere diceris, ut tantum opis et gratiae tuae huic petitioni meae tribuas, (quod sine magno tuo incommodo fiat) quantum ad hunc literatae pietatis studiosum promovendum satis esse possit. Animum *σὺν θεῷ* atque una cum illo spondeo gratum, *ὄψῤ' ἂν ἔγωγε ζωοῖσιν μετέω καὶ μοι φίλα γοίνατ' ὀρώρῃ. Εἰ δύναμαι τελέσαι.* Quod si interpellationem tui indigne fers, tibi ipse assignes, velim, qui sic spectatissima quadam bonitate emines, ut quotquot se literis dediderunt, ad eam velut commune praesidium, a qua optima quaeque sperant, allicias. Ad extremum quicquid hac in re benigne facies, non mihi solum, sed et literis et domino Jesu, qui singulos dies pie precabimur, ut te literis benevolum et academiae vestrae singulare lumen et columen perpetuo conservet detque albosque dies horasque videre serenas. 21. Jan. 1603. Tuae Magnificentiae perobservans

Wigandus Spanhemius,
scholae illustris Ambergae rector.

Külczím: Magnifico academiae Altorphinae rectori, domino Cunrado Rittershusio, clarissimo professori iurisconsulto, domino ut plurimum colendo, ita maxime charo.

Az ajánlólevél élén ez a czím áll, mely a következőre is vonatkozik: Exempla epistolarum commendatitiarum, quibus instructus Amberga veni Altorphium.

(Molnár másolata a m. tud. Akadémia gyűjteményében.)

XXXIV.

1603. jan. 21. Amberg.

Ladislaus János ambergi tanár ajánlólevele Rittershausenhez.

Albertus Molnarus, qui tibi has literas tradit, natus in ea Paeoniae, sive Pannoniae parte, quam hodie Hungariam vocamus, non procul a Tirnavia, solo natali Joannis Sambuci viris editis monumentis clarissimi,[1]) propter studia literarum amplius decem annos iam abest a patria, qui non passus est ullis se difficultatibus impediri, quominus eo, ubi discendum esse aliquid putavit, perveniret. Itaque peregrinatus longe lateque, multas urbes et populos vidit atque Italiam quoque lustravit. Complures annos in Germania degit et tribus academiis: Witebergensi, Heidelbergensi, Argentinensi operam literis navavit. Unde in notitiam venit plurimorum virorum sapientiae literatae opinione

[1]) Zsámbokit Molnár is említi latin-magyar szótára (1604) Rudolfhoz intézett ajánlásában: ». . . Atque hinc est imperator maxime, (O sublime ac fidum ruentis Ungariae columen!) quod cum ex omnibus literatae Europae regnis certatim tuae Caes. M. inscribantur sapientium virorum volumina, dedicentur theatra eruditionum et infiniti offerantur philosophiae et linguarum thesauri, ex Ungaria tua sola nullum unquam, a quoquam gente Ungaro, quod ego sciam, acceperis munus literarium, licet eius coronam et possessionem ante triginta duos propemodum annos, hoc est, biennio antequam nascerer ego, gloriose adeptus sis Posonii, cum applausu nobilitatis Ungaricae et hoc Ioannis Sambuci epiphonemate:

Felices populi, felicia regna Rodolphi,
Si nutus prompti et iussa sequantur heri.

Et quidem hic Sambucus, in cuius mentionem incidi, solus exstitit, memoria mea, a gente nostra, qui tuae C. M. libros dedicaret: quos tamen et ipsos non scripsit in Ungaria, neque indidem emisit. In praeclaris namque tuae Germaniae academiis otii literarii amore captus, sedem sibi suisque Musis Viennae Austriae fixit. Deinde ob eruditionem haud vulgarem factus fuit T. C. M. historiographus. Sed ne hic quidem (fortassis culpa natalis soli Marte cruentati) potuit viri docti nomen intactum servare: licet totum fere patrimonium in studia literarum converterit aetatemque omnem in emendandis et edendis bonis autoribus Graecis et Latinis impenderit. Scribit enim alicubi de eo sagacissimus ille Lipsius, se incidisse Lutetiae in Ioan. Sambucum Pannonium, hominem opinione indoctiorem. Quod tamen vult esse penes solum, cui nunciat, amicum et patitur interim scomma hoc suum in Caes. Mai. historicum suis in epistolis, saepe a se recognitis publicari. Sed censorium eius stylum nihil moratus hic missum faciam. Cum itaque et ego genere Ungarus et quidem huius Sambuci conterraneus inter horrentia Martis murmura sim natus et Marte invito (utinam non etiam invita Minerva) in Musarum castris, quasi transfuga, timidus degam et probe sentiam, quam mihi sit eruditionis curta supellex: de potentissimo patrono adversus calumniae tela mihi prospiciendum esse existimavi. . .«. Szintén bőven szól róla a »Postilla Scultetica« (1617) ajánlólevelének 5. lapján: »Hozhatnám elő — írja — sokaknak példajokat, az kiknek számkivetésben budosásoknak haszna, dicséreti kiterjedt nagysok időkre, népekre, de rövidségnek okaért az előszámlált pél-

celebrium, quorum testimonia habet multa et praeclare, qualia non memini videre apud ullum huius ordinis hominem. Is Heidelberga superiori aestate ad nos venerat et quia multis illis eruditis viris de meliore nota fuit cognitus, venerat commendatus. Hinc factum, ut a doctore Gernando iurisconsulto et urbis syndico susceptus et filioli unici curae et institutioni fuerit praefectus, quo in munere gravum se et fidelem praebuit. Verum qualis fere est paedotribarum etiam bonorum conditio, nondiu illi hac qualicunque commoditate frui contigit. Uxoris enim avarae et morosae admodum dominae, ut audio, importunitate effectum est, ut doctor ipse in gratiam coniugis, Albertum iudicaret dimittendum, sane incommodo et difficili tempore, quod multi, quibus hic iuvenis est notus, fuerunt admirati. Privatus igitur hic degendi adminiculis necessariis alias cirumspicere commoditates necesse habet. At tametsi noster senatus ecclesiasticus valde ei cupit, tamen in praesentia non habet, quo pacto rationibus illius possit consulere, cum praesertim huius potestas a politica potestate nuper valde imminuta et restricta fuerit. Accedit, quod nemo peregrinus ad ullum munus vel in templis, vel in scholis obeundum admittatur, nisi gravibus causis et peculiari ipsius electoris rescripto.

Haec cum ita se habere non ignoret, hinc Altorphium et Noribergam petere decrevit. Cum autem de mutua inter nos amicitia cognovisset, ad me venit et officiose amanterque rogavit, ut meis literis se tibi commendarem. Confidit enim vehementer se tua gratia atque autoritate, qua plurimum vales, apud omnes hominum ordines remedium aliquod rebus suis laborantibus inventurum.

Qua re hominis probi et tali casu indigni honestissima po-

---

dákhoz mostan csak imez eggyet addom (így), az mely az Kegyelmetek városának dicseretire néz, becsületes Nagy-Szombati uraim. Az mi magyar nemzetünkben soha senki nen találtatott, ki több drága szép könyveket bocsátott vólna ki az Kegyelmetek városából való Samboki Jánosnál. Mellynek könyvei Nagy-Szombatnak deákul Tirnavia nevét sok nemzetségeknél esmeretessé, hiressé tötték. Ez Kegyelmetek közzül való tudós emberről igy ir az Tigurumbéli Cunradus Gesnerus doctor az ő Bibliotheka nevő könyvében: Johannes Sambucus Tirnaviensis, vir clarissimus, cum ipse multa erudite ac eleganter conscripsit, tum etiam plurima scripta, rara et inventu difficilia maximis laboribus et sumptibus collegit, quorum non pauca edita sunt. És minekutánna még Sambucus életinek jób korában közel ötven tőle kibocsátott könyveit számlálta vólna elő. igy végzi rólla beszédét: Sed haec omnia singulatim commemorare non est nostri instituti, nam ea est cl. viri diligentia et studium in colligendis veteribus libris, liberalitas in edendis, ut maximis principibus, qui hac re laudem consecuti sunt, merito queat conferri, maiorem autem laudem cum propriis scriptis, tum emendatione veterum adeptus est, quam ut in hoc meo elencho pro merito praedicari possit. Ez is Németországban elöszer Vitebergában tanult [*Lapszélen:* 1545] Philippus Melanchton idejében, annakutánna (1550) Argentinában (1552), Parisban (1555), Padvában és egyéb főhelyeken budostában kezdett könyveket kibocsátani: végre sok munkái után a császár udvara mellett (1584) hólt meg az bécsi academiában.«

stulata, cum recusanda non viderentur, has ei dedi. Nec dubito, quin ei pro meo in te studio et observantia, tum pro ea animi tui affectione et humanitate, qua omnes literaturae politioris studiosos complecti soles, quicquid poteris, commendaturus sis et libenter facturus, ut intelligat meam sui commendationem magnum apud te pondus habuisse. Caput est, si illum tuo beneficio, quodcunque aut qualecunque pro tempore fuerit, iuveris: non in hoc solum Alberto, cui praestatur, manebit gratia, sed omnes eius nationis boni et docti viri, apud quos ille merita memorabit tua, tibi gratiam habebunt teque tenuiorum studiosorum perfugium et solatium gloriose praedicabunt. Vale.

Ambergae die 21. Januarii anno Christi nati 1603.

Die 19. huius mensis, id est, nudius tertius magistrum Hegium, rectorem scholae oppidanae, virum optimum et doctissimum iustis factis humavimus. Dominos Queccium et Piccartum etiam atque etiam iubeo salvere.

Tuus *Johannes Ladislaus.*

A levél élén: Magnifico viro, sapientia, virtute, dignitate praecellenti domino Cunrado Rittershusio iurisconsulto et inclytae academiae Noricae rectori, domino suo et amico colendo et observando.

(Molnár másolata a m. tud. Akadémia gyüjteményében.[1])

XXXV.

1605. febr. 15. Altdorf.

Az altdorfi egyetem rektorának bizonyítványa Molnár részére.

Rector academiae Altorfinae Norinbergensium, M. Johannes Praetorius Joachimicus, benevolo lectori salutem.

Cum officii nostri nos admonuisset honestus et doctus *Albertus Molnar* Ungarus, non potuimus non ipsius voluntati morem gerere. Petiit autem a nobis, ut discedentem ex hac academia publicis literis tanquam viatico eum instrueremus et comitaremur, quo possit, quandocunque opus erit, aliis quoque morum et vitae honestae apud nos actae probabilem rationem reddere.

Testamur igitur hunc Albertum, biennium apud nos commoratum et ita quidem, ut pietatis, eruditionis et honestatis opinionem apud omnes bonos, imprimis praeceptores suos primo aditu excitarit eademque pluribus indiciis magis magisque augere et conservare cum omnium approbatione studuerit. Cum omnibus pacifice vixit et nihil eorum intermisit, quae honesti et pii

[1]) Először megjelent az »Acta litteraria ex manuscriptis eruta atque collecta cura Burcardi Gotthelffii Struvii. Tom. II. fasc. 4. Jenae 1717. 369—371. lap (M. nem. muz. Var. 2216. szám). Itt e czímet viseli: »Jo. Ladislai epistola ad Conradum Rittershusium. De statu Alberti Molnari Ungari.«

viri commendationem augendam requiri solent. Hoc quoque tempore, quo nobiscum fuit, Dictionarium Latino-Ungaricum novo exemplo et magna cum industria conscripsit. Quem laborem speramus suae gentis pueris magno usui fore et ad humaniores literas excolendas et promovendas summopere profuturum esse. Non igitur dubitamus cum omnibus bonis literarum fautoribus et patronis de meliore nota commendare eosdemque rogare, ut eum suo patrocinio fovere et conatus ipsius porro promovere studeant. Pro quo beneficio non dubitamus hunc Molnarum per se gratum fore, nos quoque dabimus operam, ne vicissim quicquid officii a nobis desiderari possit. Et in maiorem harum fidem eas publico academiae sigillo munire voluimus, quae dabantur Altorfii 15. Cal. Martii 1605.

(Eredetije az egyetem papirpecsétjével a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XXXVI.

1606. ápr. 24. Altdorf.

Mauritius György üdvözlöverse Molnárhoz.

Antiqui verae ignari pietatis, obortum
Laeti natalem peragebant vinaque pura
Blandi fundebant Genii in caput ac pia farra
Et tura huic et serta Deo speciosa ferebant.
Rem quoque poscebant Genium, quae carior omni est
Thesauro mentemque bonam famamque celebrem
Ut daret, et porro labentes candidus annos
Sponte sua adiiceret viaeque praeesset agendae.
Mens quibus at melior verique imbuta sapore,
O Alberte: Deum, caeli terraeque monarcham
Laeto animo agnoscunt patrem auctoremque salutis.
Namque ille est opifex noster, qui matris in alvo
Artus effinxit, qui carnem et tegmina pellis
Rite superposuit, qui nos in luminis oras
Unus produxit, qui vitam animamque gubernat.
Nunc igitur soli cano Jovae pectore et ore
Grates, quod solita tibi pro bonitate reduxit,
Alberte, incolumi natalis tempora lucis.
Rex Jova, elapsis qui te servaverat annis,
Ultro sic deinceps adiutet numine dextro.
Salve, animo vir care meo aeternumque valeto.

Georgius Mauricius.

Hospes hospiti offerebam Altdorfii, 24. Aprilis 1606.

Külczím: Doctissimo et humanissimo viro, domino Alberto Molnar S. D.

(Eredetije a m. t. Akadémia gyüjteményében.)

XXXVII.

1606. okt. 25. Eigelsberg.

Stänzing Sebald bizonyítványa Molnár nevelőségéről.

Ego Sebaldus Stänzing in Eyglsperg confiteor et testatum facio tenore praesentium omnibus et singulis has literas inspecturis honestum, pium et eruditum *Albertum Molnar* Szenziensem Ungarum, sacrae theologiae studiosum, duobus meis filiis in academia Aldorfina per sesquiannum ab institutione fuisse inque illis informandis et moderandis sedulam operam, quantum quidem mihi constat, navasse. Cum autem ad spem melioris conditionis adipiscendae erigeretur et a me dimissionem peteret, in eam non illubenter consensi, ut qui paratus non modo non impedire, sed pro viribus cuiuscunque promovere commodum.

Quocirca omnes et singulos, cuiuscunque dignitatis et ordinis, has literas visuros rogatos et oratos volo, ut praefatum Molnarum hac commendatione et testimonio dignum sua ope, auxilio et consilio iuvare et suo favore et benevolentia prosequi velint. Qua in re Christianae charitatis, Deo optimo maximo opus gratissimum in hominem pium et non ingratum futurum conferunt meque ipsum erga omnes et singulos in hoc officii genere promptissimum offero.

In cuius rei fidem, testimonium hoc a me expetitum praenominato Alberto impertiri et meo cheirographo et sigillo subiuncto communire volui.

Datae et signatae 25. Octobris, anno 1606. in Eygelsperg.

S. Stänzing.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XXXVIII.

1606. nov. 1. Altdorf.

Rittershausen altdorfi egyetemi prorektor bizonyítványa Molnár részére.

Prorector academiae Noribergensis, quae est Altdorfii, Cunradus Rittershusius iurisconsultus, lectoribus salutem dicit.

Albertus Molnar Szenciensis Ungarus, cui hinc discessuro et petenti testimonium vitae anteactae nobiscum non debui denegare, ante quadriennium primo huc studiorum causa venit, ornatus et commendatus mihi, tunc temporis rectori, iis clarissimorum et doctissimorum virorum scriptis atque elogiis, quae

apud me multum, ut a fide dignis et laudatis profecta, valuerunt et quibus ipse minime dedecori fuit, sed potius omni laude probitatis, virtutis et eruditionis respondit ac satisfecit.

Nam sic inter nos vixit, ut facile appareret, cum alibi in academiis Germaniae celeberrimis antea partum decus apud nos non solum tueri, sed etiam augere modis omnibus contendere.

Magnum quiddam ac praeclarum assecutus ille fere putatur a plerisque, si quis ita se gerat cum omnis generis hominibus, ut querela vacent ipsius actiones et est revera quiddam non leve sine querela vivere.

Albertus tamen hic noster parum se assecutum existimavit, tantum sic vivendo, ut nullae de se ad magistratum deferrentur querelae, (sicut nullae sunt unquam de ipso delatae vel auditae), nisi etiam laudem atque approbationem nostram et collegarum promereretur.

Promeritus certe est et quidem veram, sinceram ac solidam et promeritus est iis artibus ac moribus, qui hominem doctum, probum, pium et in omni officio sedulum decent aliisque recte iudicantibus eum facile conciliant et commendant. Cum autem ex veteribus sapientiae magistris didicisset, quod operteat *πολλὰ πλανηθῆναι διζήμενον ἔμμεναι ἐσθλόν*: amore scientiae iam olim adolescens exul factus, in Germaniae aliquot nobilissimis urbibus multos annos versatus est, eo animo, qui patriae tamen non interea oblivisceretur, sed ea eruditionis et experientiae praesidia sibi apud exteros compararet, quibus ei aliquando suam operam desideranti, ut gratus civis pro virili inserviret et commodaret. Quin etiam absens, et in ipso hoc tempore voluntarii et literarii sui exilii patriae prodesse suo loco et de lingua scholis atque ecclesiis eius bene mereri studuit. Quod praeclarum atque egregium institutum ipsius deprehendimus *αὐτόπται*, ex duplici potissimum opere, quod in hac nostra academia et incoavit et aerumnabili atque improbo labore pertexuit ac exegit.

Nam et in Dictionarium locuples congessit omnem linguae patriae supellectilem, cum (ut intellexi) prius sui populares hac commoditate destituti fuissent. Et hoc absoluto editoque auspiciis sui regis, qui est idem sacratissimus imperator noster, cui id opus inscriptum obtulit, ad aliud sanctius ac sublimius sese accingens. psalmos quoque Davidicos ita rythmis Hungaricis inclusit, ut modis Musicis, quibus passim ecclesiae Christianae personant. commode accini possint. Quem ipsius laborem sicut procul dubio gratis animis excepturi sunt ipsius cives et *ὁμώγλωττοι*, sic ego laetor eum in hac potissimum academia cum succepisse, tum per Dei gratiam absolvisse, antequam abiret idque tanto magis. quanto plura et obiecta sunt impedimenta, simul etiam aliis adolescentibus regendis et instituendis occupato.

Hunc igitur talem virum ut praesentem dileximus et in carissimis habuimus, ita etiam discedentem nobis ornandum

iudicavimus hoc scripto, quo simul maiorem in modum peto ab iis, ad quos perveniet quorumve operam implorabit in hac reliqua peregrinatione sua, quam variis expositam casibus non ignoro: primum ut his verissimis laudibus, quas in hunc Albertum ex merito ipsius contulimus, fidem adhibeant; deinde ut ex anteacta hominis vita imposterum quoque praesumentes, talem vel etiam se ipso meliorem deinceps quoque futurum sibi polliceantur; denique ut quibuscunque rebus ac modis poterunt, honestos et laudabiles ipsius conatus adiuvent, provehant atque promoveant, mutua a nobis officia exspectantes, quae unicuique cum observantia debita offerimus et a nostra mediocritate parata esse volumus.

Perscriptum et sigillo publico appresso confirmatum Altorfii Kalendis Novembris, anno 1606.

(Eredetije az egyetem papirpecsétjével a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XXXIX.

1606. nov. 24. Heidelberg.

A heidelbergi egyetem prórektorának bizonyítványa Molnár beíratkozásáról.

Rectore magnifico, illustrissimo principe ac domino dn. Joanne Casimiro, comite Palatino ad Rhenum, duce Bavariae, comite Veldentiae et Sponhemii etc., prorectore Simone Petisco Anhaldino, philosophiae et medicinae doctore, mathematum professore ordinario, in fidem ac tutelam inclytae academiae Heidelbergensis receptus est *Albertus Molnarus Zenziensis Ungarus*, anno aerae Christianae 1606. die 24. mensis *Novembris Juliani.*

S. Petiscus prorector m. p.

(Az eredeti nyomtatvány, melybe csupán a név és dátum van beírva, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XL.

1607. ápr. 25. Siegen.

Filiczky János üdvözlöverse[1]) *Molnárhoz a zsoltárok fordításáért.*

Dulcissimae suae et doctissimi viri domini Alberti Molnaris etc. (psalmis illam in suavissimos linguae vernaculae rhytmos conversis donantis) patriae gratiam et pacem.

[1]) Megjelent Pareus Fülöp »Delitiae poet. Hung.« (Frankf. 1619.) 508. l. Filiczkynek egy magyar verse: »Rémus György deák verseinek magyarra való fordíttatása és Molnár Albertre való alkalmaztatása« a Molnár Psalteriuma előtt áll.

Felix ille animi, felix et corpore toto, *a)*
Felix sorte bona, qui recto tramite veri
Progreditur, iusti cultor timidusque Iehovae,
Qui sanctae sectatur opes pietatis et imo
Pectore iussa Dei noctesque diesque revolvit.
Quique bono exemplo cunctis praeeundo salutis
Monstrat iter vitaeque aram portumque recludit. *b)*
Ergo praedulcis summi post numina patris
Patria, pace frui si vera et sorte secunda
Vivificumque cupis rursum sumsisse colorem: *c)*
Scita Iovae sanctaeque sacrata oracula legis
Nocturna versato manu, versato diurna.
Haec loquere, haec pensa, canta, pura haec age dextra. *d)*
Pone truces animos, veteris depone cucullos
Hircosos hominis, *e)* qui teque tuosque nepotes
Perdidit, heu miseram! *f)* Scythici qui triste tyranni
Servitium collo imposuit nece tetrius ipsa,
Qui miseris laniat te caedibus atque rapinis,
Qui te ferro, igni vastat, tua viscera et ossa
Piscibus alitibusque ferisque voranda relinquit.
Insano satis est Marti, satis atque furenti
Bellonae indultum, quaerenda est laurea maior
Laurea non ullo marcescens temporis aevo. *g)*
Vindicis interea poenas agnosce tonantis,
Perdere nolentis, sed te servare volentis, *h)*
Huius colla iugo patiens submitte sacrumque
Supplicibus precibus numen reverenter adora.
Ille dabit pacem, quam votis omnibus optas,
Ille tua a cervice enses avertet et hostes, *i)*
Tu modo grata istis pro donis pectora et ora
Reddideris, sanctam et venerandam relligionem
Ingenuasque artes, Christo sacrisque dicatos
Doctores, quod sponte facis, promoveris: unus
Legitimi proprius belli qui est finis habendus. *j)*
Relligionem, inquam, manifesto in lumine verbi
Fundatam et vacuam larvis hominumque repertis *k)*
Rectoresque gregis Christi promoveris illam,
Qui tibi voce, piis scriptis calamoque recludunt. *l)*
Quos inter si fata illum coelestia servent,
Ultimus haud fuerit promtus bona ad omnia Molnar, *m)*

---

a) Psalm. 1. vers 1. 2. Deuter. 28. v. 3 et seqq. — *b)* Daniel 12. v. 3. — *c)* Deut. 11. v. 8. etc. et 28. v. 3. 4. — *d)* Deut. 11. v. 19. — *e)* Ephes. 4. v. 22. — *f)* Deut. 28. v. 25. 26. 27. et 48. — *g)* 1. Pet. 5. v. 4. — *h)* Heb. 12. v. 6. Apoc. 3. v. 19. — *i)* Deuter. 28. v. 7. — *j)* Iuxta proverbium: »Amicus usque ad aras.« et »Pro aris etc.« — *k)* Deuter. 4. v. 2. — Apoc. 22. v. 18. 19. Deut. 12. v. 3. 4. — *l)* I. Cor. 9. v. 13. 14. — *m)* Allusio ad nomen Alberti Germ. Allbereit.

(Qui tua progenies) sophia caput auctus, amoenos
In te deducens vivos Permessidos undae,
Triticeas ab agris Judae tua in horrea messes
Deponens saxoque cavo tritas bene, massam
In suavem redigens, dulci modulamine cantus, *n)*
Pinsere quo possis gratissima liba Jehovae,
Qualia firmae olim fidei ditissimus Abras, *o)*
Thuricremisque puer Jesseius obtulit aris:
Dum Goliam immane, vasta se mole ferentem, *p)*
Coelo insultantem superosque in bella vocantem
Sterneret intorto iuvenilis verbere fundae.
Hic patriae, hic pietatis amor cultusque sophorum est!
Tu grato gnato gratare benignior, ulnis
Excipiens illum placidis fessaeque carinae
Tranquillum praebens portum sedesque quietas.
Sic ipsi cunctisque bonis calcaria certa
Addideris artes mage virtutemque colendi,
Sic tibi crescet honos sceptrique solique redibit
Gloria et excuties Turcae crudele capistrum.

Sigenae Nassoviorum,
anno DIeI preCVM, 7. Calend. Maii.
Johannes Filiczki Farkasfalvanus,
sacrosanctae theosophiae studiosus.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XLI.

1607. jun. 18. Marburg.

A marburgi egyetem rektorának bizonyítványa Molnár beíratkozásáról.

Rectore academiae Marpurgensis, Johanne Hartmanno, philosophiae et medicinae doctore, mathematicarum artium professore ordinario, receptus est in numerum studiosorum, qui coelestis doctrinae optimarumque artium addiscendarum gratia hic aliquamdiu commorantur, *Albertus Molnarus Szenciensis Ungarus.*

Id quod haec scheda publico academiae sigillo munita testatur et confirmat. Dabatur Marpurgi, anno Jesu Christi 1607. mense *Junio*, die *18.*

(Az eredeti nyomtatvány,[1]) melybe csak a név és kelet van beírva, az egyetem papirpecsétjével a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

n) Et cognomen Molnaris=Molitoris. — *o)* Genes. 22. v. 12. — *p)* 1. Sam. 17. v. 49.

[1]) Hasonmását l. Szenczi Molnár Albert életrajzában, (Tört. Életrajzok XIII. kötet.)

XLII.

1607. okt. 13. [Marburg].

Vechner György üdvözlöverse Molnárhoz.

Albertus Molnar Ungarus *ἀναγραμματικῶς:*

Nullum sub arte arrogans.

Saepe homini nomen praeclari est ominis index
Et faustum mores testantur nominis omen:
Nomen idemque tuum vere innuit, optime Molnar.
Ostendens vario coniunctis ordine pulchrum
Literalis omen, gratis quod moribus aptum est.
Namque ut Mnemosynes subiisti culmina divae,
Atque artes, quarum omne decus vitae datur usu,
Sectatus studio et fido magnoque labore,
Atque hinc Pannoniae genitalia rura relinquens,
Docta alibi longe et Musarum castra sequutus,
Cognovisti hominum mores atque inclita Musae
Dogmata, quae tali mentem tibi, amice, sagacem
Formavere nota, quae Phoebum ostentat ab alto
Deposuisse tibi sub pectore, quod pretiosum est
Humanaeque nota est exoptatissima vitae.
Omnes enim rite (tui ut faustum dat nominis omen)
Turgidus informata fugit praecordia fastus.
Scilicet egregiis divinae particula aurae
Artibus excolitur penetratque modestia cultu
Musarum et mores reddit feritate solutos.
Hinc nobis Salomon sapienti enunciat ore: *a)*
Turgidulum elatae mentis superesse tumorem
Flumina Musarum, qui degustare recusent.
Ergo agedum, qui conveniens bene simplicis omen
Nominis, auspicio Jehovae es rite sequutus,
Perge, nec invitis aditum ad praecordia praebe
Fastibus: at grati sequere aptum nominis omen.

Georgius Vechnerus,
Eleutheropolitanus Silesius
1607. 13. Oct.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

a) Prov. 21. v. 24.

XLIII.

[1608—9. Marburg.]

Walter János üdvözlöverse Molnárhoz.

Albertus Molnar Ungarus Tschentsziensis *ἐν ἀναγραμματισμῷ*:
Saltans ab arte Magnus, non rues: Zelus Christi.

Alveolo existi terrarum illectus amore,
Instar florigerae iam spatiaris apis.
Et nunc de folio hoc, nunc de illo flore tibi mel
Conficis, ex herbis mel legis et violis.
Non potuere etiam patria exsaturare vireta
Te, quamvis florum legeris omne genus.
Gallia te vidit, vidit Germanidos ora,
Cursus per salebras altaque saxa fuit.
Roma tibi colles sacros arcesque superbas,
Rudera vasta etiam conspicienda dedit.
Te mox erudiit vetus Eytelberga, locavit
Argentina tuis laurea serta comis.
Sed iam Chattorum per amoena rosaria *saltans*
Distendis cellas nectare et arte tuas.
Tandem ut multorum sint praemia iusta laborum,
Nunc inter doctos *Magnus ab arte* cluis.
Sic est: te magnum mitis clementia fecit
Principis, heic magni iam faciendus eris.
Arte clues, *non* arte *rues*, (ars arma ministrat),
Telum est cor sapiens et pietas clypeus.
Vix etenim te alius pietatis amantior: in te
Est *Christi zelus* verus amorque Dei.
Sufficiens exstat testis sacra pagina versa
Hungarice, an non hoc relligionis opus?
Hinc quoque te vivax pietas et gloria veri
Conscia sub terris non moritura canet.

Amoris testificandi gratia libens meritoque ponit tuus

Johannes Walterus,
Sprottaviensis Elysius.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XLIV.

1611. aug. 28. Frankenburg.

A hesseni egyháztanács ítéletlevele, melylyel Vietorné Ferinari Kunigundát férjétől elválasztja.

Durchleuchtigen, Hochgebornen Fürsten und Herrn Herrn Moritzen Landgraffen zue Hessen, Graffen zue Catzenelnbogen, Dietz, Ziegenhain vnd Nidda etc., unseren gnediger Fürsten und Herrn, Wir seiner Fürstlichen Gnaden verordnete Praesident, Assessores vnd Rähte des gaistlichen Consistorii zue Marpurg urkunden hiemit, das wir in nachbeschriebener sachen geurthailet, wie folget:

In sachen desertionis et divortii Cunigunden M. Conradi Vietoris eheweib Clägerin an einen, entgegen und wider itzgedachten M. Conradum Vietorem Beclagten am andern thail, ist von uns, verordneten Praesidenten, Assessorn und Rähten dieses F. Hessischen Consistorii die sachen in des Beclagten ungehorsamb vor beschlossen angenommen, daruff und allem furbringen nach zu recht erkant, das gedachter Beclagter für einen muhtwilligem desertorem und Verlässer seines eheweibs zuerklären und von deswegen Clägerin von ihme Beclagten, vermög göttlicher, heyliger Schrifft und üblichen Rechtens, losz zu zehlen und Ihr Clägerinnen, als dem unschuldigen Thail sich ihrer gelegenheit nach mit einem andern gepürlich zuverehlichen zugestatten und zu zulassen seie. Alss wir dann Ihne Beclagten fur einen muthwilligen desertorem hiemit erclären, auch Clägerin der ehe halber von Ihme losszehlen und sich anderwerts zuverehlichen gestatten und zulassen, Ihne Beclagten in die aufgelauffene gerichtscosten Clägerinnen rechtlicher Mässigung nach zu bezahlen, fällig erthailende, auch der weltlichen Obrigkeit die Straff gegen Ihne Beclagten vorbehaltende. Dessen sie Clagerin dann sich bedancket und schein under des Consistorii insiegel mittzuthailen gepeten, der ihr zugelassen und hiermit wissentlich erthailet.

Publicatum et actum Franckenberg am 28. Augusti, anno Christi 1611.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XLV.

1611. szept. 11. Gladenbach.

Molnár és Ferinari Kunigunda házassági szerződése.

Zue Wissen sey meniglichen, dass heut dato ein Chriestliche Eheberednung zwischen dem Ehrnhafften und wollgelarten *Alberto Molnarn* aus Ungarn, itzo aber vnder der Churfurstli-

chen Pfaltz Heydelbergk zue Oppenheimb seiner Vocationhalben haltende, Braudigamb einesz theilsz. So dann Kunigunda desz desertae von M. Conrado Vietori zue Martpurgk sponsa andern theilsz beschlossen worden. Deromaszen, dasz sie solchen ehelich, wie derselben angefangen, volnziehen sollen. Dieweil nun von Ihr Kunigunden noch drey Kiender erster Ehe im leben, soll demselben zuvorderst mit Vorwiessen Ihr Kunigunda freundtschafft undt vormundern so angesetzt werden muessen: alles, wasz den Kiendern gebhüren, magk nichts in diesen ehelich benommen, sondern vorbehalten sein.

In Urkundt habenn wier anweszende, so darbeygewesen vnsz sambtlichen mit eigen Handen underschrieben. Beschehen den 11. Septembris in Gladenbach anno Sechszhundert undt eilff.

Friederich Willhelm von Starschedell m. p.

Wilhelm Krugk,
Rendtmeister zu Blankenstein m. p.

Johan Preiszwerck,
Basiliensis, iuris studiosus m. p.

Joannes Welcker,
gerichtschreiber zue Gladenbach m. p.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XLVI.

1611. szept. 11. Gladenbach.

A gladenbachi ev. lelkész bizonyítványa Molnár és Ferinari Kunigunda házasságra lépéséről.

Salutem animae corporisque incolumitatem hasce literas lecturis precor.

Ego Michael Schuller, ecclesiastes Gladenbachensis testor omnibus, quibus hae literae legendae aut praelegendae offeruntur, dominum *Albertum Molnar* Szenciensem Ungarum fidem coniugialem Kunigundi honestae et pudicae coniugi a M. Conrado Vigilio *(sic)* Marpurgensi desertae dedisse, decima etiam die Septembris huius anni decurrentis 1611. cum eadem praesentibus hisce spectatae fidei viris: videlicet generosae et summae spei indolis, nobile domino Friderico Starschedel, generosi et strenui viri domini Starschedelii proprincipis Hassiaci filio; domino Wilhelmo Crugio quaestore Blanckensteinensi, domino Joanne Preiswerk Basiliensi, utriusque iuris candidato, domino Justo Schulero cive et senatore Marpurgensi, domino Joanne Welckero notario Gladenbachiensi, necnon me praesente, Gladenbachi sponsalia celebrasse.

Huic autem contractui matrimoniali, cum propter pestem ubique iam in Hassia grassantem cognati sponsae et viduae desertae non interfuerint, hoc testimonium dominus Albertus praedictus, pro tempore sponsus, ad praecavendas suspiciones sinistras sibi a me communicari petiit. Cum igitur omnes Christianos veritatis amantes et studiosos etiam et pro virili conatus pios promovere deceat, huic petitioni eius iustae simul et honestae merito locum dedi.

Rogo igitur omnes hasce literas legentes, ut fidem habeant huic testimoniolo, hisce etiam coniugibus, quoquam movere possent, gratificentur et felicia quaequam precentur.

Deus optimus maximus, autor et fautor coniugii, suo favore et amore tam ipsos, quam omnes nos complectatur, Amen.

Scriptum et signatum 11. Septembris anno 1611. Gladenbachi.

Michael Schuler,
pastor evangelicus ibidem.

(Eredetije papirpecséttel a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XLVII.

1611. okt. 3.—decz. 4.

Üdvözlőversek Molnár lakodalmára.[1])

a) Piscator Jánostól:

Johan-Piscator Alberto Molnaro salutem.

Ungaricae columen linguae, doctissime Molnar:
Contigit en tandem grata marita tibi.
Gratulor ergo tibi: vosque ambos pendere grates
Coniugii auctore sedulus admoneo.

Herbornae 4. Decemb. 1611.

[1]) Az itt közölt lakodalmi üdvözlőverseket Molnár kiadásra is szánta. Bizton következtethetjük ezt abból, hogy nyomtatás alá el is készítette s például a Lingelsheim üdvözlőversénél már a betük minőségét (Doppel Garmond, Einfache Röszlein) is megjelölte. Hogy tényleg sajtó alá került-é s megjelent-é, arról nincs adatunk, de valószinűnek tartjuk s ezt a feltevésünket Weczach György 1612. év elején írt levelének e helye is támogatja: »Epithalamia honori tuo dicta legi et gavisus sum.« l. 377. lap. Sőt egyes levelekre az ívjegy is rá van írva (A_6, A_8, Prima B, B_8), melylyel a könyvnyomtató azt szokta megjelölni, hogy mennyire terjed egy lap szövege. E versek sorrendjére nézve mi is az ívjegyek útmutatását követtük.

b) Goclenius Rudolftól:

Epithalamium a reverendo et clarissimo viro, domino magistro Rodolpho Goclenio seniore, philosophorum nostro aevo parente meritissimo extorsum in maximis occupationibus per Albertum Molnar Ungarum et Cunigundin Ferinariam Hassam.[1])

Quisquis es, o thalamum qui votis ominibusque
Prosequeris sponsi Alberti, quem Pannonis ora
Huc misit, Musae non aspernabere carmen
Laureolae laudi iussum servare Deique
Sponsique sponsaeque. Horum res, gloria honosque
Nunc agitur, sacris horum lux ista dicata est.
Nunc laetemur, adest longum sperata voluptas
Et votis optata dies, qua praeditus arte
Multiuga Molnar variaque interprete lingua
Et Cunigunda, decus quae matronale celebris
Gnata Ferinari primo est viduata marito,
Iure tori gaudent molles coniungere somnos.
Huc Hymen, huc Euphrosyne dulcesque Camoneae,
Huc bona Cinxia ades, quin tu Concordia necte
Arctuis Herculeis (o suavis copula) nodos
Una duos animos et tu duo corpora Juno.
Iam sua differri dudum solatia sponsa
Iamque trahi in longum quaeritur sua gaudia sponsus;
Sed bene habet: veniunt genialis numina lecti:
Hymen, Eufrosyne, Concordia, Cinxia Juno,
Et laeta ad taedas cantasse voce Thalea:
Vive, Alberte diu et Cunigundae amplexibus haerens,
Cum thalami obtendit velum pudor ipse marito,
Exerce basium nullo prohibente sumentem;
Hinc venient horto plantaria vivida coeli,
Qualis ruricolis autumni tempore messis
Exhilarans cum frumentis vacua hordea complet.
Talis sit Cunigunda tibi, te prodiga foetu
Illa beet lectique ferat tibi pignora cara
Et formose patris matrisque imitante vultus
Aemulaque amborum vitae morumque decentum:
Haec, Alberte, tuis, vir praestantissime, taedis
Vota fero, dico, faveant eventu fata secundo
Et patriae optatam tibi dent contingere metam
Cum tibi dilecta vitae socia atque laborum.

Scriptura *αὐτοσχεδιαστική* *R. Gocl. senior.*

Külczím: Libellus ad clarissimum philosophum Rodolphum Goclenium pro Alberto Molnar et Cunigunda ipsius.

A lap végén: Supplicat Albertus petit et Cunigunda Camoenam Goclenii, psallat carmen ut exiguum.

[1]) E czímfelírat Molnár kezétől.

c) Bocatius Jánostól:

Scribam, Alberte, tuis, ut mandas, disticha nuptiis
Bina; rogare tuum quippe iubere mihi est.
Nata professoris Ferinarii Molnari honeste
Consors Alberto fit Cunigunda tori.
Pannoniam Opphemio nobis pater, opto, remigret
Totque viros patret, quot patrat ille libros.

Cassoviae in Hungaria superiore 12. Novembris 1611.

Joannes Bocatius,
consularis Cassoviensis m. p.

d) Eglin Ráfáeltől:

Erudita pietate et Christiano candore iuxta nobili viro, domino Alberto Molnaro Ungaro et Kunigundae Ferinariae lectissimae foeminae Hassae, feliciter sponsis Raphael Eglino-Iconius Tigurinus, professor theologiae Marpurgi, gratulor ex animo.

Esse ferunt fidei donum, Molnare, ferinam,
Venantibus nunc temporis raro obviam
Namque dolus, fucus, fraus, aequivocatio fallax,
Passim locorum proferunt pomoeria,
Simplicitas coelum velocibus ardua pennis
Hinc subvolasse, cum dolore, creditur.
Illa tamen fidei candore notabilis haesit
In Kunigundae Ferinariae sinu,
Quae tibi se compsit tibi se propriamque dicavit,
Venationis ut tuae esset praemium,
Insignita fide, niveis quam moribus aequas,
Remotus a dolo, velut Nathanaël.
Ergo fidem servans sponsae coniungere sponsus
Desideratae, amoris aeneo iugo,
Ut quae mille alios venantes effugit, unus
Praeda potitus praedicere millies.
Sit felix concorsque torus pactumque iugale,
Vicissitudo nulla solvat temporum,
Donec erit fidei laus et praeconia verae,
Cui rite vos litasse constat omnibus!

e) Hartmann Jánostól:

Si quid habet totus sibi multiplicabilis orbis,
Nil puto coniugii foedere maius habet.
Hoc etenim minimis iunguntur maxima, passim
Omnia vivifico subtus amore calent.
Fallor, an Albertum tangunt quoque talia? tangit
Te dudum venis ingeneratus Amor.

Est bene: felici currant tibi saecula cursu
Successusque boni turgeat igne torus.
Vive Deo, ut vivas et cum pietate fideli
Perpetuo concors sic Kunigunda tibi.

Joh. Hartmannus,
medicinae doctor et chymiatrices professor,
boni ominis ergo fecit Marpurgi.

f) Piccart Mihálytól:

Viro clarissimo Alberto Molnario Ungaro sponso.

Ergo meus tandem Molnarius ille quiescet!
Ille tot annorum revolutis mensibus alto
Iactatus multum et terrarum ambagibus actus
Consistet tandem? finem inponetque labori?
Patria quod nequiit dudum pervincere quodque
Ausoniae Veneres, quod terra habitata Bohemis
Ambivit frustra, quodque haec Germania frustra,
Foemina id una valet blandae molimine dextrae
Furanimisque oculis et dulci murmure linguae.
Gratia diis superis et par quoque gratia Nymphae,
Quae decus Hassiacis hoc conservabit Athenis.
Dii date propitii, quae det Molnaria sponso
Optima pro meritis ingentibus omnia, utrumque
Sospitem et ad voti summam servate beatum.
Nos cerebri monumenta tui transmissa iuvabunt
Numquam etiam ingratos, numquam immemoresque futuros.
Nec laudes mea Musa tuas, Alberte, silebit,
Doctrinae studiosa tuae studiosaque honoris.
Nec prolem mea Musa tuam, quaecumque sequetur
Felici matris partu, mihi crede silebit.

Michael Piccartus Fr.,
professor Noricus.

g) Virdung Mihálytól:

Ioe Cupidineo praecordia dulciter arcu
Quae nunc sollicitus (dic age) vota facis?
Scilicet, ut fiat dulci medicina furori.
Quae contra at faciam nunc ego vota, rogas?
Tam seges uncta Boni vestros, Molnare, penates
Coniugis et mustae haec uberet almities;
Quanta, ubi frumenti coctrix incanduit aestas,
Olim unda Cereris fluctuat almus ager.

Michael Virdungus.

h) Mauricius Györgytől:

Ergo est in fatis, Alberte, ut qui mihi quondam
Convictor fueras longoque domesticus usu,
Nunc sis affinis perhibendus nomine nobis?
O ter fausta dies, quae tanti conscia vincli,
Concesso tibi iam Cunegundim nectit amore!
O quoties votis optasti, candide Molnar,
Hanc lucem aspicere atque moras resecare molestas!
Namque ut pupillis, custodia dura novercae
Quos premit, assiduo Phoebes vota stare videtur,
Nec desiderio diuturno imponere finem:
Sic, Alberte, tibi tarda atque ingrata fluebant
Tempora, quae dulces remorari nuper amores
Spemque videbantur potiundi coniuge casta.
Sed nunc auspicibus superis Jovaque secundo
Ante aras dat sponsa fidem sacrisque peractis,
Fundit in amplexus pia se Cunigundis et ipsi
Basiola Alberto figit gaudetque vocari
Mel, lux, delicium, cor, vita, columba, medulla,
Musa, Minerva, Charis, Venus, Hebe, Juno, Diana.
Nec minus ipsa, pari par docta referre, maritum
Praesidiumque decusque suum atque appellat ocellum.
Candidulisque nigri collum complectitur ulnis
Alberti. Quid tum? Non raro et nigra leguntur
Aut cerasa, aut calthae vaccinia mista suavi.
Nec te poeniteat mordere, o sponsa, labellum
Alberti. Neque enim plebeio es nupta marito —
Sed quem Pallas amat, cui pectus et ora diserta
Finxit Atlantiades, quem docta reddidit arte
Insignem chorus Aonidum meritoque Lycea
Suspiciunt et amant passim Germanidos orae.
Quem terra Ungaria absentem veneratur honore,
Atque viri tantos admirabunda labores
Cognoscit, sive is patria dare Lexica lingua,
Seu melicis studeat numeris includere vatis
Hymnos Jessaei, seu biblia vertere tota
Pannonico sermone suosque accendere cives,
Ut Jovam solum agnoscant metuantque canantque.
Hic vir hic est, qui te lectissima fervidus ardet,
Nata Ferinarii dotesque in pectore raras
Contemplaris, tu sola (inquit) mihi deinde placebis,
Tu lenimen eris curarum et mille laborum.
Quos ego sustineo, tantummodo publica spectans
Commoda, tu pulchra facies me prole parentem,
Si pia fata volent, nostrae tu denique sola

Auxilium et requies fueris, Cunegundi, senectae.
Haec vota Alberti, chari haec suspiria amici:
Felicem sortiri eventum, voce precamur
Unamini, quotquot virtutem cognitam habemus
Doctrinamque viri et mentem aequam rebus in arctis.
Tu vota exaudi Deus et da prospera fata.

M. Georgius Mauricius Witebergensis,
primae classis Altdorfii moderator
L. M. Q. scribebat 3. Octobris 1611.

i) Kirchner Hermanntól:

Non bene Pannonios retulit Bonfinius olim
Teutonibus iunctos foedere stare viros:
Littora littoribus contraria, pectora gentis
Naturaque animos disparis esse iugi.
Fabula! Coniugium Molnari verba refutat,
Illi nupta recens Catthis amore fuit.
Catthis in amplexu iunctissima Pannonis haeret,
Iamque nova Chattis Pannona prole beat.
Non novus his nostris regionibus incidit ardor,
Quondam etiam Cattho Pannis amata fuit.
Illa domum veterem regali implevit honore,
Implevit cultu templa dicata sui.
Hinc genus Hassigenum sese extulit aethere toto
Et dea perpetua floret amicta stola.
Nunc quoque Molnaro applaudunt undique Musae
Et bene conveniunt sanguis uterque, canunt.

Hermannus Kirchnerus
doctor et professor mathematicae.

j) Treutler Jánostól:

Ad sponsam materteram.

Extera terra rapit, dat et extera terra maritum,
O Cunigunda, tibi, matris amata loco.
Qua ratione Deus solvit tua vota, ligavit
Illa ipsa; vinclum hoc atque levamen idem.
Immatura licet vidua es, si fata mariti
Spectem; matura es, si pietatis opus.
Matura omni ex parte bonis vidua esse videris,
Implesse et luctus tempora iusta tui.
Ergo tibi voveo isthaec vota secunda secunda;
Namque est in viduo gratia nulla toro.

Philippo-Joannes Treutler,
a Kroschwitz.

k) Lingelsheim Frigyestől:

Hoc erat in votis pridem, clarissime Molnar,
Huc tua iamdudum puppis habebat iter:
Femina, quae fessum novis recreare maritum,
Lucentem assiduo dum struit igne focum
Dumque facit proprios tibi surgere rite penates
Et mutuo fidum pectus amore gerit;
Cuius velle tuum velle est cuiusque voluptas
Est tua, de cuius vulnere tute peris.
Haec tibi seu nostris libeat considere terris,
Sive afflicta tuam patria poscat opem,
Vitae se sociam iunget, comes ipsa viarum
Alloquiumque tui dulce laboris erit;
Haec faciet laetum, vivas feliciter aevum,
Ut faciat, votis apprecor ecce meis.

Fridericus Lingelshemius.

Külczím: Clarissimo ac doctissimo viro, Alberto Molnari, amico suo plurimum colendo. Oppenhemium.

Molnár jegyzete: Sunt redditae 4. Octobris 1611.

l) Nicolai Baltazártól:

Pannonio, Molnare, tibi Kunigunda marita
Iam datur, aetati convenit ipse tuae:
Cum nupto nova nupta colat bene iura iugalis,
Germine quo proles crescat amanda, tori.

Joannes Balthasar Nicolius,
notarius caesareus, civis Oppenhemianus.

m) Zahn Baltazártól:

Ad clarissimum dominum sponsum, amicum.

Tandem sera licet, tamen respexit
Juno seria te, severa Juno.
Juno seria, sera, non severa
Tibi, sed tulit ad remotiores
Illi quem mala mens (malum!) Molucas.
Nunc laetus sacra quae modo celebras

Ab illis penitus, velut profanum
Arcet diva virum, semel recepti
Promissi immemorem et datae fidei.
  Mi Molnar, Molitorre, Marcomanne,
Nunc tanto studiosiore cura,
Incumbes operi tibi adpetito,
Quanto serius hoc molendinum iam
Emtum est farre sacro a sacro senatu!
  O et sis, Molitor, molendinique
Cultor perpetuus, vigil, fidelis
Posthac assiduos tuos labores,
Seu Fors mater amicet aut noverca
Acerbet. Nec enim (poëta scribo)
Uxorem alterius molis mariti.
  Sed quid sumo mihi docere temet,
Qui nunc amplius haud es hirquitallus.

Scribebat Noribergae

Balthasar Zahn,
Glog. Sil.

Külczím: Reverendo et clarissimo viro, domino Alberto Molnaro Hungaro, amico honorando. Oppenheim beim Hieronymo Galler Buchdrucker zu erfragen.

n) Trapp Pétertől:

Regnat in humanis divina potentia rebus,
Quae iuste, mire, quae sapienter agit.
Sed proh, quanta gravat mentes caligo gravatas!
Paucula divini cognita moris habent.
Singula non referam, cum res manifesta loquatur,
Hoc tamen exemplo res patet ipsa magis.
Quam modo iuncturus sociam, per vota petitam,
Monstrarat Dominus, sponse polite, tibi,
Ipse videbatur vix concessurus eandem,
Ut Domino scires hanc tibi danti dari:
Quem modo iuncturus socium per vota petitum
Monstrarat Dominus, sponsa decora, tibi,
Ipse videbatur vix concessurus eundem,
Ut domino scires hunc tibi dante dari,
Scilicet est aliquid speratis posse fruisci.
Sic exspectantes spes alit atque favet.
Iam, si, quod canitur, faciles segenesque tenemus,
Quod venit ex facili gratiaque omnis abest.
Certe maior erit tenus hac suspensa voluptas,
Instat hiems. Voti summa sit ista mei:

Vivite coniunctis animis operisque beati,
Vivite sincera religione Deo,
Qui promissa pio dedit olim foedere iunctis,
Reddat hic illorum vix quoque participes.

CHRONOSTICHON

numerum anni, mensis, diei nuptiarum celebratarum complectens.

LVX oCtobrIs VbI bIs qVarto spLenDet ab ortV,
ALberto ConIVnX IVngItVr, eCCe, Data. [1611.]

Petrus Trappius,
diaconus ecclesiae Oppenhemiensis.[1])

o) Szepsi Korocz Györgytől:

Nuptiale sacrum. Clarissimo ac doctissimo viro domino Alberto Molnar Szenciensi amico gratissimo[2]) nuptias celebranti cum honestissima foemina Kunigunda Ferinaria, M. Cunradi Vietoris, in academia Marpurgensi paedagogici professoris, derelicta, Oppenhemii 8. Octobris anno nobIsCVM DeVs [= 1611.] scriptum amoris et boni ominis ergo nuncupativi a Georgio Korocz Szepsino.

Incipe Pannonicos mecum mea pangere versus,
Musa, gratante sinu
Molnaremque tuum praestanti munere sponsum
Exhilarando fove.
Cuius nunc subiit Cunigunda pectore munda, *(sic)*
Pulchra, pudica, torum.
Quem pietas, quem rara fides, modestia, candor
Fert, colit, auget, amat.
Alberte, quia sanctus amor te iunxit in unum,
Cor Cunigundae tuum est.
Cor, Cunigunda, tuum est, Alberti, sed es Cunigundae
Tu quoque pars potior.
Te Cunigunda virum flagranti in pectore dicet
Tuque vocas sociam.
Haec dabit amplexus castos, post oscula figet
Dulcia, cordi, animo.
Sponse novum nove, quod placet hem tibi psallere carmen,
Accipe mento, fide.

---

[1]) A névaláírás Molnártól.
[2]) A czímfelirás ettől kezdve Molnár irása.

Coniugii magnus magno te munere sponsum
Prosperet author, alat.
Molnar, Pannonicae praelustris gloria gentis,
Te regat ipse Deus;
Cuius suscepit curam, post hic quoque semper:
MVnera Det preCIbVs. [1611.]

αὐτοσχεδίας

Georgius Korocz Szepsinus.[1])

XLVIII.

[1612. Marburg.]

Sturm Gáspár buzdítóverse Molnárhoz.

Propempticon ad clarissimum virum dominum Albertum Molnarum Ungarum Caspar Sturmius theologiae in academia Marpurgensi professor.

Quo properas, Molnare, quibus contendis ab oris?
Ut repetas patrios, Ungara rura, lares.
Anne adeo tibi nullus honos Germanide tota?
Nulla adeo e doctis gloria parta libris?
Vix ita crediderim, nec enim meliora merentem,
Si sineres, propriis non retineret agris.
Vincit amor patriae potius gentisque cupido
Natalis, ne qua te teneamus, agit.
Dives opum et latis etiam pulcherrima regnis
Est et habet magnos Teutonas ora viros.
Hic poteras clarere satis, sat culmina laudum
Per tutum salva religione sequi.
Et iam plena tibi bene partae gloria famae
Ad Rheni resonas laude vigebat aequas
Iamque fere tibi tota parens pia Cattis et omnis
Terra Palatinos quae colit aequa ducis.
Addiderat lecti claram de gente sodalem
Hassia ab ingenii mota nitore tui.

---

[1]) Szepsi Korocz György nevét hol *Korocz*-nak, hol *Korotz*-nak írta s e miatt azt irodalomtörténetíróink hol *Korocs*-nak, hol *Korocz*-nak írják. Szabó Károly mind a kétféle alakot használta. Az előbbi irásmód a »Szepsi Karacs« név analogiájára s ezen korszak orthographiájára támaszkodik, mely legtöbb esetben csakugyan a *cs* hangot jelölte *cz* betűvel. Viszont a *Korocz* kiejtésnek s a kiejtést követő irásmódnak onnan van jogosultsága, hogy K. maga főművében (Basilikon Dóron 1612.) *Korotz*-nak írja nevét, sőt a fentidézett *Karacs* nevet is írják *Korosz*-nak. (Szabó-Hellebrant III. 1484. és 1514. szám.)

Nec tamen efficimus quiquam cupidusque videndae
Te patriae a nobis tam procul urget amor.
Ergo si patriae pietas regnique patroni
Dulcedo quavis plus regione trahit.
Si tamen invitam Germanida linquis et aufert
Dilecta ex oculis Pannonis ora meis.
Vade, Deo comitante tibi sociaeque sequenti
Angelus optatum sub pede sternet iter.
Interea aeternum tibi conservabit amorem
Absenti in seros Hassia tota dies.
Et tibi quisquis honos, quae gloria parta, sonantem
Ad Rhenum latis differet aura locis.

(Eredetije a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

XLIX.

1613. okt. 3. Bicse.

Thurzó György Kassa városának ajánlja Molnár Albertet.[1])

Prudentes et circumspecti viri, amici nobis honorandi. Salutem et officiorum nostrorum commendationem. Licet omnino cognitum perspectumque habeamus praesentium exhibitorem clarissimum doctissimumque virum *Albertum Molnar* Zenczіensem ex scriptis ipsius aliisque vitae ornamentis, doctrinae cumprimis insigni, qua praeditus est scientia, abunde satis prudentibus et circumspectis Dominationibus vestris innotuisse ex eoque ulteriori commendatione apud easdem personam ipsius minime indigere; intermittere tamen nec potuimus, nec voluimus, quin ad partes illas regni abiturientem hisce vadatum dimitteremus literis nostris, vel eo etiam nomine lubentissime eidem elargitis, quod ab illustrissimo electoratus Palatinalis administratore amice diligenterque nobis per literas sit commendatus. Quantum quidem animadvertere potuimus, si is patriae suae dignus fuerit iudicatus patrocinio, atque in honesto aliquo loco condignum suae personae officium ipsi deferatur a praestandis etiam maioribus eidem officiis animum concepit minus alienum, eapropter prudentibus et circumspectis Dominationibus vestris dictum dominum Molnar non tam commendamus, quam de manu quasi in manus tradimus, rogantes, velint ipsum nostri in gratiam, tum etiam virtutum ipsius ob respectum, qua poterint benevolentia, humanitatis insuper

[1]) Történelmi tár 1891. évf. 168. l. (Kemény L.) Ez ajánlólevélnek csakugyan lett volna foganatja, mert a kassaiak meghívták Molnárt tanárnak, de a meghivó levelet nem kapta meg. L. Post. Scultetica (1617.) Ajánlólevél 7. lap.

pietatisque Christianae officiis prosequi dareque operam, ut nostrum hancce commendationem proficuam sibi fuisse reapse experiri queat. Recognituri id de Dominationibus vestris pari benevolentia ac promptitudine. Quas in reliquo bene et feliciter valere optamus.

Ex arce nostra Bittchensi 3. Octobris 1612.

Prudentum et circumspectarum Dominationum vestrarum
amicus benevolus

Comes Georgius Thurzó m. p.

Külczím: Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis liberae et regiae Cassoviensis etc. amicis nobis honorandis. Cassoviam.

Más kézzel: Domini Alberti Molnar commendatoria.

(Eredetije pecséttel Kassa város levéltárában.)

FÜGGELÉK.

MAKAY MÁTÉ VERSE A NAGYSZOMBATI VALLÁSÜLDÖZÉSRŐL.

1608—1609.

MEMORIALE

RERUM MEMORABILIUM ANNORUM 1608, 1609.[1])

1.

Coronam Hungari in Hungariam Posonium deducunt Pragâ, qua Matthiam II. fratrem Rodolphi cum solenni pompa coronant pacemque cum Turcis incoeptam continuant. -- *1608.* Stephanus Illyeshazi palatinus moritur 15. Maii. Defuncto palatino, persecutionem moliuntur pontificii.

Matthiam proceres ornant fulgente corona
Hunnorum atque sibi Turcica pacta ligant,
Pontificum sed turba pios sub pace molestat
Et serit in regno semina dissidii.

2.

1605. Martinus Hollosi primus pastor ecclesiae reformatae evangelicae Tyrnaviensium, rector scholae Petrus Taxoni, qui ex constitutione regni Corponae facta introducti sunt. Alter minister ei adiunctus doctissimus Michael Suri. 1607. secundus ludirector Thomas Patko, tertius Matthaeus M[akay], pastor vero ecclesiae, qui Hollosio successit, Georgius Ratkay. Martinus Hollosi moritur mense Aprilis 1609.

Quo te Hollosi avidum, quo te doctissime Patko,
Duxerat altitoni dextera sancta Dei:
Nos quoque ceu iactos ventis direxit eodem,
Ast alius nobis exitus inde fuit.
Nam nos exilii pondus fortunaque tentat,
Causaque vi lati pondus iniqua premit.
Hollosi vitam cum sancto munere finit
Tuque alium ad populum praeco fidelis abis.

---

[1]) Makay Máté nagyszombati ref. tanító életéről adatokat l. Asztalos 1609. nov. 28-án és Rátkay György 1611. febr. 22-én kelt leveleiben. E vers írásának körülményeit maga Makay írja meg Molnárnak 1610. febr. 17-iki levelében, hol ez eseményről is bővebben megemlékezik. (L. 335 337. l.) E vallásüldözés leírásáról l. a 330. lapon idézett műveket.

3.

Cutes generosi domini Andreae Asztalos violenter apportari iubent senatores, quae valebant plusquam fl. 250. Cur? Eo, quod ex pietate Christiana scholam in aedibus suis alias conductitiis ad instantiam reliquorum Christianorum erexerit ad tempus.

Bis centum argenti mulctatur in urbe ducatis
Lege senatorum vir pietatis amans.
Scire cupis causam? Quod non sua tecta negarit,
Rector honeste, tibi Pegaseoque gregi.
Ecquis opem castis pietatis amore Camoenis
Non ferat? aut miseris deneget hospitium?
At tibi sic placuit iusta de lege senatus,
Ut qui te spernit, fiat et ipse reus.
Scilicet insontem, cum candida iura recedunt,
Talis poena manet vis oneratque gravis.
Quid meruere cutes, quas tu violentus in usus
Forte tuos portas aedibus huius heri?

4.

Senatus conveniens cum plebeio ordine, accersit pastorem et rectorem iisque intra spatium trium dierum exeundi libertatem demandat.

Virtuti modo parva domus, reverentia parva,
Atque fere nulla est mansio Christicolis.
Ut fluctus sequitur fluctum crescitque movendo:
Sic feriunt iustos mille pericla viros.

5.

Barbarus quidam Sclavus rectorem scholae ad iudicem citat insontem 27. Septembris.

Cur me ad iura vocas indicta, barbare, causa?
Non ita vicinae pacis inibit amor.

6.

Tertia die summo mane post mandatum senatorum exire coguntur pastor et rector.

Cedite de nostris, nostra est possessio, tectis:
Non verbo aut vestrae vocis egemus ope.
Hos fluctus patitur crebro tua cymbula, Christe,
Ut, qui te sequitur, tollat et ipse crucem.

7.

Reverendus astor respondet senatoribus vim inferentibus.

Si bene de Christo loquimur, cur ire iubemur?
Si male, de noxa testibus usus erit.

8.

Frustra a rege mandatum deportatur Vienna, post exclusionem pastoris.

Ut crescat tua, Christe, fides, ubi senta lapisque
Officiunt, verbum non fluit atque tuum?

9.

Unanimi consensu defendunt pastorem Christiani, quantum possunt, contra fremitum pontificiorum.

Concordem esse decet coetum, qui sanguine Christi
Partus ob exilium non iacet usque pium.

10.

16. die Octobris 1609. reverendus pastor cum rectore excluditur e Tyrnavia.

Edictum sequitur fremitus stridorque virorum,
Qui exilio insontes opprobrioque gravant.
Non secus atque aliquem brumali tempore inermem
Per deserta fugant dilaniare lupi.

11.

Hoc eductionis tempore magna suspiria educunt Christiani.

Quis luctus, quae tanta hominum suspiria? Mirum
Non sit, in exilium praeco fidelis abit.
Quo, dolor, effertur, populo ceu funus acerbum?
Num fur aut magni criminis ille reus?
Haud ita. Sed pietas sanctae et constantia vitae,
Hoc meruit verae et relligionis honor.

12.

COLLOQUIUM PERSECUTORUM ET EXPULSORUM.

Sic volo, sic iubeo, sit ratione voluntas.

P. Ite recessuri de nostris partibus, unde
Venistis, proprios atque tenete focos.
Ex. Hic sedes nobis, hic nam iuvat usque morari,
Hic ut evangelii lux radiare queat.
P. Quis vos illicite nostras deduxit ad oras?
Quod non Belaidum fortia iura sinunt.
E. Ardua qui lati moderatur climmata mundi,
Hos regni ex sensu iussit adire lares.
P. Finibus his iussu totius abire senatus
Cogimus, hoc illi sic placuisse sat est.

13.

Majtenum deducti sunt expulsi, ubi propter absentiam generosi domini Casparis Etsy, locum occupant fimosum, stabulum nempe equorum.

Eheu quo petimus, certa nec sede locamur:
An ruri aut pecudum forte manemus haris.

14.

Commissarii templum Ujvariensium[1]) Christianorum occupaturi repulsam patiuntur.

(Ovid.) Non semper sacras reddunt oracula sortes
Ipsaque non omni tempore fana patent.

15.

Generosus dominus Caspar Etsy in suo pago Majten expulsos atque iterum redituros benigne excipit.[2])

Laudibus ornantur verae pietatis amantes,
Qui Christi famulis hospita tecta dabunt.

16.

Georgius Thurzo palatinus. Creato palatino in comitiis Posoniensibus, regnicolae fideliter iniungunt, ut pastorem introduci curet Tyrnaviam.

Sancta palatinum faciunt suffragia regni:
Tyrnavae exulibus porta retecta datur.

---

[1]) T. i. Érsek-Újvár.
[2]) Écsy Gáspárról l. Tört. Tár 1897. 752, 757.

17.

Emaus Majten, Bethania praedium generosi domini Casparis Szegedi.[1])

Emaus hospitii locus et Bethania parva,
Ista reversuris portus et aura viris.

18.

Intraturi in locum priorem exules, non mediocrem patiuntur frigoris iniuriam circa Dudvagh. — Restituti sunt exules ipso die Innocentium Sanctorum desinentis anni 1609. commissariis generosis dominis Martino Herman et Petro Baycsits existentibus.

Ducimur ad superas per multa pericula sedes:
Frigora, damna, fugam sunt toleranda piis.
Nunquam sermo Dei Letheis mergitur undis,
Accendit verbi lumina tecta Deus.
Exclusos revocat pater omnipotentis Olympi,
Atque habitare iterum tecta relicta iubet.

19.

28. die Januarii 1610. restituuntur cutes domino Andreae Aztalos, quas pro poena inobedientiae apportari curaverunt senatores.

Parcere punitis docti pro tempore cives
Hospitis ablatas restituere cutes.

Külczím: Clarissimo ac reverendo viro, domino Alberto Molnar divinarum et philosophicarum literarum cognitione instructissimo, in illustri Marpurgensi academia studiosissime conversanti, domino honorando. Marpurgum.

Molnár jegyzete: Recepi 5. Aprilis 1610.

(Eredetije levélalakban, a m. tud. Akadémia gyüjteményében.)

---

[1]) Molnárnak is pártfogója volt. L. 80. l. Neje Écsy Orsolya volt, kinek Samarjai János 1628-ban egy művét ajánlotta.

SZÓMUTATÓ.

abbaturság 50.
adagiomos könyvecske 52.
addiglan 44.
adég 330.
adosak (adósok) 313.
áhétoz 56.
akkori 6.
alájön 338.
aláküld 297. 308.
alámegy 322.
álat (állat): bizonisagot alasak elol 313.
alattomban: a. szenved 347.
alit 44. 45.
alkalmaztatás 442.
alkolmason 75.
alkolmatos 204.
alkolmatosság 44. 56. 70. 84. 169. 262.
alkolmaztatja magát 70.
alkomatos 83.
állapat 44. 48. 50. 60. 82. 84. stb.
Altofirumbéli academia (Altdorfi a.) 43.
Ambros 42.
annira 97. 349.
apastal 48. 75. 289.
aranyi: sem aranyi, sem ezüsti méltóságu irást nem hozhatok elő 43.
aránz: a mint aránzom ide föl 130.
argumentóm vagy rövid somma 48.
asztalos társ 262.
aztéle 204. 205. 323.
az mellett 334.
aznál 322.
azon 347., azont akarnánk hallani 304.
azonféle 78.
azonközben 43. 76.
azulta 339.

-b középfokképző: öregb literákra 297. 323., közelb 44. 396., távulb 396., *s* végű mellék-nevek mellett: örvendetesben 43. — hasznosb 76., világosb 76.
-ba -be: irtam Magyarországba 52. — midőn Prágába volnék 43. — heidelbergai veszedelembe szenyvedett atyafiu 85.
bálványkép 86.
bán: ne bánjad ez dolgot 44.
bánot 313.
barbély 254.
bátron 297.
-ban, -ben hat.-rag kül. használata: midőn az én Dictionariomomnak bejelentésében volnék Prágába 43. — mesterségében 6. — -ba -be helyett: nyomtatóhelyben kiküld 6., mely intés elmémben mélyen béhatván 43., Debrecenben mentem 6. — szándékban volt 396. — székekben is kér vala 262. — tizenhat esztendőkben 43.
béhozott példák 396.
becsü jószág 298.
becsüllötte 83.
becsültes 43.
bejelentés 43.
béjelentő 43.
bélga 85.
bémutat: Dávid Soltárit b.-m. 42.
benne: részt tegyen földünkre is benne 297.. érkezett ki benne (t. i. a Psalteriumban) 253. 323. egynél többet nem. láthattam benne 254.
béség 254.
beszéllem 44.
betűszedő 48.
bév 298.
bévebben 89. 323.
bibliai ajándék 50.
bizodalmas 43. 49.
bizon 90.
bizontalan (levélvivő) 349.
bizott urunk 309., bizott ember 319. 349.
bocsátta (bocsátotta h.) 396., bocsátták 55., bocsáttak 169.
bódog 50. 69. 82. 84.
bódogság 301.
bódogul 396.
bódogult 81.
bodolgal (bódogul h.) 50.
ból, -ből: főbarátimnak indításokból 42., legényekből való szükségek 81.
borzas 124.
bőcsöletes 261.
bőcstelenül 429.
bőcsület 42.
bőcsületes 6. 50. 76. 347..

böcsületesség 6.
böcsületös 272.
böcsüll: böcsüllöttem 43.
böjtelő 309.
bötü 49.
bővelkedő 44.
bővség 50.
bővséges adakozó: 43. 45.
bővségessen 44. — b. adakozóul tápláltál 48.
budosás 75. 436.
budosó 169.
budostában 437.
bünszaporító világ 44.
büség 323.

catholicusság 169.
charakter: nagyobb charakterekre volnának nyomtatva 318.
clomaris 262.
collegaság 102.
commendálás 86.
constancinápolyi 83.
cseléd (család) 84., nénje cselédi 289., cseléddel vannak 304., cselédi közt forgottam legyen 6.
cselédestől 289.
cselöködhetöm 347.
csendesz 43.
csuda: csuda álhatatlan 45.
cs hang jelölése ‚czi'-vel 271. 272. 273.
czech 84.
czondora 329.

deák 42. 49.
deákinas 60.
deákné 290.
deáki gyülekezet 330., voltak szép deáki gyülekezetönk közel százan 330.
Debreczemből 7.
dédicál: neveteknek dédicálta: 42.
derék gyülés 322.
derékképpen 322.
diadalom 96.
diccionarium 283.
dijják 89.
doh: B. orvosnak doha 396.
drabant 330.
Dunamelléki 254.
dücsőséges 43.

ebédlett 65.
ebéllett 67. 69.
edál (edo) 254.
egészségtelenségem 322.
egik 89.
egitomben 313.
egybegyüjtés 6.
egyébünnet 396.
Egyed (Aegidius) név etymologiája 3.
egyedöl 48.
egyetemből 283.
eggyező helyek (concordantia) 49. 55.
egynihány 81.
egytemben 83.
eggyügü 76.
együgyőség 43.
ékes forma: ékes formában kinyomtattatván 43. — é. gyülekezet 81.
ékesget: örvendetesben ékesgettem 43., ékesgető 50.
ékesgetés 46.
ékesség: szép ékesség 43.
ékessen szólás 50.
elájul 50.
elcsíp az segedelembül 76.
elburét 130.
elbusulok 49.
eléb mozdít 396.
eléb nyujtás: kegyességednek rajtam eléb nyujtásával méltóztass 50.
elegendő 102.
elégség 271.
elei 92.
eleiben tészek -nek 42.
eleit vötte 272.
elejekben, elejökbe tészem 42. 43., elejekben visz 43.
elejénten 78.
elékap 330.
elél: holot időmnek majd hasonfelét éltem el 43.
elémenetel 321.
elérkezik -re 82.
elfeledkezik 96.
elfutott népü falu 60.
elhadni 338.
elhalladott 322.
elházasít 254.
elhisz 43.
eliszonyít 396.
elkezd 45. 98., elkezdett dolog 6.
elköltözik -hoz 6.
ellenben való 30.
elmécske 50.
ellenkező: két e. religio 86.
elmei vidámság 81.
elnyommaszt: az evangeliomot e. ny. 86.
elnyugott 84. 319. 396.
előbben 76.
előbbeni 123.
előbeni 330.
elődben számlálom 44.
előgyámolítás 271.
előhoz 42. 43.
előlállat: bizonyságot alasak elol 313.
elölkezd: elölkeztem a német bibliát 30.
elölküld 65.
előmegy a dolog 124.
előmozdítania: nem szünt meg e. m. 84.
előszer 6. 75. 76.
előszszer 29. 42. 43. 44.
előtte áll: előtte állottam egykor 6.
elővisz: kinyomtatást e. v. 48.
elővitel: tanuság előviteli 47.
elsőben 75. 298.
eltellyesedés 396.
elvégeződik 46.
elvégződött 55.
elvesz: özvegyaszont vén el 298.
elvöttem 97.
embör 313.
emlékezető 69.
emléköz 348.
emléközet 347. 348.
énekel: énekleni tanoltam 43.
enged: Istentől néki engedett jók 28.
engedelmes: Felséged engedelmes voltának meggondolásával 50., engedelmes szemmel tekénts 44.
énnálamnál 46.
ennen magam 97.
enneköm 97. 98.
enni (ennyi) 97. 204.

énség 44.
epedve hi 125.
epet (épít) 313.
épettik 348.
éppen: éppen megtartotta 43.
éppül 46. 254.
Erdél 86.
érdemel -ről: érdemlettenek a Soltárkönyvről 42.
ja, je =i: könyvnek eredetihöz 396., ereit 50.
érlel 81.
erő: argumentomok ereit 50.
erősitő ok: e. o. előhozom 42.
erősség: ugyanazon erősségekkel indittattam arra 42.
erősséges 50.
-ért comparativus mellett: azért is örömestebben 56.
ért (ige): tiszta hivségem érts ezen 301.
értekezik -felől 204., -ről 96.
értelmő 75.
értet: ajándékkal értethetem 308., kész költséggel értetik kegyelmedet 102., pénzzel értetik 124.
estot (eztöt) 312.
estvére 67.
eszméll: az ékessen szóllást eszméllem 50.
etszer (egyszer) 273.
ezenben 82.
ezféle 212.
ezüsti: ezüsti méltóságu irás 43.

felállat 83.
félbel hagyat 212.
feledékenség 92.
feledékön -ról 97.
félelmes idő 81.
félen tesz 46.
feleppit 86.
feles cseléd 84.
felhány: felhántam a bibliothekát 62.
feljedz 70.
felköltözés 76. 81.
fellyebb serdül 75.
fellyül 124.
felől: ezek voltak okai ... szándékomnak ez Soltárkönyvnek ... dedikálása felől 43.
felötte 43. 84.
fénlik 50.
felrakat: fundamentomot 396.
fertalmester 330.
ferteng 253.
Felségtek 42. 43.
feslett erkölcső 125.
fi: vörösmartoni fi 98.
fog: kedves fogjon lenni 76., fogna lenni 396.
foglalatos -ben 48.
foglalatos dolog 254.
foglalván vadnak 45.
fogyatkozásom semmi segédségtül nem volt 49.
folyamatu: zavaros folyamatu imádságos könyvek 81.
folyás: evangeliomnak f. 86., magyar szó ékesen f. 76.
folyó óra 196.
foltos hit 79.
fondamentombéli 46.
fordít: magyarra f. 30. 42., magyar versekre f. XIII. magyar(r)á f. 396., magyaról f. 29., magyarul f. 396.
forog cselédi közt 6., lábánál f. 6.
forgócsont 254.
forgolódtanak 70.
formál: magyar versekben f. 45., nótákra f. 42.
fő: főbarát 42., főember 254., főgondviselő(nádor) 322., főhely 253. 437., főherczeg 43., főigazgató 6., főkönyváros 81., főpásztor 6., főpraedikátor 76. 86., főtanító 44., főváras 63., fűbor 323.
főfőpraedikátor 85.
földei: gyakorolják az földei házát 262.
földen 44. 86.
földemi barát 47., f. nép 42.
földi 124.
földindulás 7.
föld kereksége 43.
földönk 254.
fölföld 97. 273.
fölindít 48., igyekezetre f. i. 44.
följut: Haidelbergában f.-j. 28.
fölötte 46.
förtelmesség 45.
fölsig 335.
fölszolgá(l)tat 98.
Förtő 63.
franciai 42. 45. 85. 318.. franciaiak 55., f. nyelv 29.
frig(y) 322.
frustrál 103.
fut: addig futák az urat 283.
futamodik: immár valamennyire futamodott a prelom 273.

gazdálkodik: g. nekem és enimeknek 337.
gazdámasszon 254., gazdajaaszony 303.
gardinalis 297.
gondviselés: házi gondviseléseknek elvégzései 81.
gondviseletlenség 48.
gyakorta 5. 6. 76.
gyakortabb 282. 349.
gyalog: gyalogot fogadtak 262.
gyenge hölgy 348.
Gyöngössül 330.
gyermekség(=gyermekkor): gyermekségemben 6.
Gyurkó 283.
gyüleköz 272.

hág: gerendára ne hágjon a bőröm 124.
hagyás: Felségednek ... hagyásából 48.
hajlag 124.
hálaadatlan 95. 334. 335.
hálaadatlan 44.
hálaadatlanság 92.
hálaadó 49.
háláadó 29. 42. 43. 70. 393.
hálaadóság 92.
háláadoság 44.
halálos idő 43.

halaszt: ha Isten halálomat halasztja 95.
hálósuba 205.
hamarébb 103. 397.
harmadnap 43.
hásfa 30.
hasonfele: időmnek majd hasonfelét 43.
hasonlatosképpen 42. 70.
használatos 396.
hasztalanol 124. 125.
hatalmasul 330.
hátrahagy 95.
hátrább állás 318.
Havaselfölde 3., Havasalfeld 367.
haza lát 292.
haza (= szülőföld): Kassáról hazámba (t. i. Szenczre) indultam 7.
házassági szándék 51.
hazul: onnan hazul 124.
hel: 330., egy helről más helre 98.
helet (helyett) 283.
Helvetiusok 49.
helyben állat 393.
helyheztet: asztalához helyheztetött 43., az rendre h. 48.
Helyesírás: Molnár helyesírási szabályai 328. 329.
hévviz 69. l. ‚hiv viz' is.
-hez: ennek a hásfának külső széle az ellenben való széléhez 44 lépésnyire vagyon 30.
hiba: hibát talál -ben 42.
hijiuk (= hívjuk) 273.
hires neves academia 48.
historiaszerző 50.
historiás énekek 45.
hiszöm 97.
hiv: h. segedelmiből 43.
hiv viz (= hév viz) 63.
hivség 301.
hivséges 85.
Hollós (Corvinus) Kristóf 43.
holnap (mensis) 7.
holott 6. 43. 60. 394.
honorariumocska 349.
hopmester 85.
hordozkodás 98.
hostacz 262.
hoztat 50.
hová hamarab 205. 293.
hozol: onnét hozol nem sokat várhatsz 130.
hölgy 348.
hüségtek városa 393.
hüt 46.

-i (-ai helyett): Soltari 42., leiáni 308.
-i (-ja, -je helyett): illeti 55., könyvnek keleti 396., lelkem esméreti 48.
icze 323.
idebé 396.
Idegen szavak magyaros irásmódja: Lóbvaszszer (Lobwasser) 42., Naszszovia 43., Sönfeldius 50.
ideigi 90.
idein 44.
idejében 81.
időmulván 43.
idő rendiről való (chronologicus) 49.
iffiak 94.
iffiu 103. 299.
ihon 394.
-ig: öt esztendőnél többig 43.
igazán való irás (orthographia) 48.
igaztató 6.
igiri 262.
igyeközöm 97.
igyen 6.
-ik (ig) 393.
iktat: A. uram kezéhez iktattam 319.
il (él) 334.
illen 89. 396.
illendő: i. hivatal 44., fejedelemhez i. 50.
Ilonna 309.
illet: illetinél hosszabb 55.
imez 75. 437., imeszt tészem isme(t) elejekben 43., imezen azóhajtáson végezem el 81.
imiáron 89.
indítás: főbarátimnak inditásokból 42.
inditója volt az ... özvegyaszszonnak, hogy ... kinyomtattatná 49.
innet 44. 67.
irégység 70.
iscola: lelki i. 29.
ismég 339.
istenes 6. 48. 49., istenes Erzsébet 50.
itilet 70.
ítilet 396.
iveg 262.

‚j' hiatustöltő: biblijája 308., díják 89., eleji 42., lejány 98., leiáni 308., lejend 263., reiaiok 313.
járó: Istennek tisztességében járó hivatal 318.
járó marha 283.
járolt hozzánk 369.
javal: jószándékát javalván 43.
javallás 45.
jedz magának 44.
jegyez: a kit jegyezend 429.
jelent: igyekeztem hálaadó voltomat jelenteni 81.
jelenség 81. 83.
jóakaró: nagy jóakarómnak 43., igen jóakaróid 44.
jóakaró, jóakaru 309. 323. 331
jób 75. 397.
jóbbitás 83.
jók (= javak) 28.
jószágos cselekedet 50.
jóvall 397.
jöjen 334.

kanna 212.
Kántor: tanétotta két Kántorig 309.
kap -n: nem kapok ez világon gazdagitó tudományokon 44.
kapcsoson 293.
Katus 283. 309.
kazdagság 130.
kedves orczával tekint 43.
kedvetlen: dédikállásom nem lött kedvetlen 43.
kegyes: k. dicséret 42., k. kedv 47., k. kézzel elfogad 43.
kelet: könyvnek keleti 396.
kénál 262.
kér -ben: a székekben is kér 262., azon k. 45.

kérd: arra akarlak kérdenem 98., kérdette 262.
kerestemben: hasznot k. 124.
keresztyén 42.
keresztyéni 76. 85.
keresztyéni Gábriel (Bethlen Gábor) 393.
keresztyénség 318.
kerét 125.
kérisönkre 335.
kérkedség 50.
kértére 81., kértekre 81.
késen 322., k. estve 124.
keserő 124.
keserüség vigaztaló 396.
késlel 81. 99. 305.
kesén 347.
készerét (= kényszerít) 49.
kétes -ben 103.
kétölködöm 347. 369.
keván 298. 323.
kéván 334.
kévánatos 49.
kevánság 298.
kévánság 6. 44.
keves: sietve irám az kevest 89.
kézben hordozó könyv (l. manualis) 55.
kezdődött: Biblia nyomtatni k. 54.
kezinkben jön 334.
kezkenyő 98.
ki névmás tárgyra von.: kevánságára..., kire meg is esküdt 298., kin megelégedhetnék 255., kin igen örült 95. 96., bibliákat, kiket 49.
kibocsát 42., ez bibliát kibocsáthassam 6.
kibocsátás (könyvről): 6.
kibudosik 75.
kiformál 48.
kiirnia: akarom k. i. 271.
kikeletkor 323.
kiküld: nyomtató helyben kiküldött 6.
killyebb terjesztő 50.
kimegy: egy igében ment ki. 44.
kimill 293.
királyság: szent Gálnapi királyság 7.
kinyomtatás 6., második k. ny. 48.
kinyót 125.
kisded: ajándéknak kisded vólta 44., k. biblia 56., kisded forma 55.
kisirtetött 66.
Kiskarácson 66.
kiszármazás 49.
kiszitöttek 67.
kitisztit: szólás disztelen módját k. t. 48.
kiválképen 48. 261. 262.
kiváltképpen 42. 81.
kiválva: az elsőtől kiválva 76.
kivának 312.
kiveszt: kiveszték közölünk 283.
kivől: levél kivől 48., psalmusi k. 45.
koma 5. 69.
koncz: féltik sok konczokat 347.
-koron: illen szükségedkoron 89., hét óra korán 89.
koronázat 298.
korporisták (a. m. lutheránusok) 283.
köl 90. 130.
költség: melyben takarva vagyon valami k. 338.
költségü: kevés k. 55.
könv 205.
könyököl: könyöklesz 301.
könnyen (künnyen) XIV.
könyváros 49. 76. 297.
könyvbéli gyümölcs 81.
könyvesbolt 49.
könyvtartóhely (bibliotheka) 43.
környülvétel 47.
körösztyénség 348.
kösség 42. 49. 55.
‚köszvény' szó etymologiája: Sztáray Mihálytól (köz+vén), Skariczától (kész+vén), Károli Gáspártól (= kötözvény) 6.
kőt (költ) 313.
kötelesség -ra: házasságra való kötelesség 369., szolgálatra 397.
kötelez -re 397.
kötözvény 6.
köz mód 45.
köz nyelv 42.
közelb 396., k. való helj 43.
közép forma 55.
közép formán kibocsát 49.
közelt 102.
közikbe 339., közinkbe 253., közinkben 334. 335.
közléneje (közlenéje h.) 396.
közönséges: k. jámbor barátimnál 283., k. könyörgés 6.
közönségessé tesz (könyvet) 43.
közöslegi 49.
köztönk 297. 318.
külömbkülömb 49. 396.
külön ecclesiák 85.
különböz 45.
künnyen XIV.
küsded 44.

lábas marha 259.
lakik: vigan l. 7.
lassu szerencse 394.
lát: lássa meg hazáját 349., láss hozzám kegyelmes szemeiddel 45., Bécsbe mentem látni 7.
Latin vocativus: hatalmas Mauriti fejedelem 43.
Latinos idővonzat: inditója volt, hogy kinyomtattatná 49., irigységből esett, hogy hozzán ne érkeznének 70., midőn tanácskoznék 6., mig ez bibliát kibocsáthassam 6., midőn magyar könyvet kért volna 28., látom nem ritkán lenni 42.
leánzó 301.
legottan 50. 397.
leiani 308.
lelkem esméreti 48.
lén 330.
lép: lépést léphettem 30.
lépésnyi: 30.
leromlott isteni tisztelet 83.
leszállit: háborut l. sz. 330.
letorkol 349.

levelecske 6.
levélhozó 99.
levélvivő 99.
lölki 89. 90. 98. 282. 304. 308. 312.
lölkökre 349.
lött 5. 43. 95. 272. 339., löttem 7.
lugoz 124.

magahitt 396.
maga léte 273.
magyar kifejezés elegantiája 6.
magyar szó ékesen folyása 76.
magyari 212.
magyaról 76. 81. 86., m. fordit 28. 44.
magyarrá fordit 76. 86. 396.
major: Battyanyi majorja 63.
marha 205.
marhácska 84.
Martyrumkönyv 81.
Másod András király 50.
másodnap 65.
masunnat 48.
másunet 254.
másütt 95.
Mátyusföldе 4. 254.
mecz 298.
meg: én hozzám és meg illyen személyekhez 43.
megalkhatának 253.
megalkoszik 394.
megbeszél 43. 95., megbeszéltem segéllő eszközeimet 49.
megbotorodom (bátorodom h.) 50.
megcontentál 96.
megeggyesedtek egymással 322.
megegyenlit 48.
megemendál 48.
megemlékezetemben 70.
megért: kiket ő mind megért 49.
megeskütt 298.
megfelel 45., levélre m. f. 212.
megfizet 28.
megfogyatkozik egészségében 393., főtanitóhelyek megfogyatkoztanak 318.
megfordit (könyvet) 46. 48. 396.
meggondolat 56., budosásimnak meggondolatjában 75.
megyön 97., megyök 97.
megháborit 43., az ecclesiát m. -h. 331.
meghagyás: kegyesen meghagyására 81.
meghanyatlom 50.
megházasul 253.
megir: apostolok által megiratott szent könyvek 48.
megirnia: sok dolog volna azokat m. i. 253.
megjelent: akarom megh ielenteni 312., házassági szándékot m. j. 51.
megjobbitás 55.
megkészül: ez könyv m. k. 43.
megmond: megmondott személy 29.
megnézelgetés 43.
megnotál 49.
megnyér: kivánságát m. ny. 6.
megnyomorult 97.
megnyugot: 301.
megolvas 84.
megöregbit 322. 396., megöregbitött dictionarium 81.
megsanyargat 84.
megsegil 212.
megsenkel (beschenken) 212.
megszegénkedett 98.
megszöntenek 335.
megszűköl 124.
megtalálnunk: akaránk m. t. levelönk által 334.
megtanét 282.
megtébolyodott a hitnek dolgában 339.
megterheltet 97.
megtérés: egészséges megtérését óhajtjuk 349.
megtud: idegen nemzeteknél megtudatott 42.
megújitott könyv 49.
megválva: könyveimtől megválva 84.
megvárok -tól 97.
megveszi a hideg 124.
megveszteget (biblia szövegét) 212.
megvétel 49.
megvető: itéleti nem m. . v. 338.
megvöttem az adósságot -n 64.
mel (mely) 309.
mellőle menend 429.
méllyföld 95.
méltóságu: aranyi ezüsti méltóságu irás 43.
méltóztat. 50. 261., az egész magyar nemzetet jóakaratjokkal.. méltóztassa Felségtek 44., kegyes kedvednek környülvételivel méltóztassad 47., megnézelgetésével méltóztatná az Altofirumbéli academia collegiomát 43.
meni (mennyi) 330.
menyeg 124.
menyei académia 44.
menten 43. 67.
merő: m. budosás 75.
mesterség (a. m. iskolam.): St. Csorba mesterségében 6. 7.
mestörség 97.
miá 393.
miglen 81.
mihelt 28.
mikoron 429.
mindgyárast 125.
mindjárast 102.
mindön 98.
minemő 30.
miolta 271. 396.
misések 348.
Miskoczi 313.
miulta 44. 84. 323.
mivolta 48., mivoltom 261.
mód nélkül: m. n. alávalóul 95., m. n. való . 322.
módon: panasz m. 348.
módosban 46.
mosdatlan: nem kezdettem mosdatlan kézzel 48.
mostaha 69.
mostan 42. 87. 90. 97. 98. 99. 124.
mostha 313.

möllyet 282.
munkácska 396.
mutató (index) 394.

‚n' labialis előtt m-mé lesz: Debreczemből 7.
-n határozói rag: kérlek ezenn is 44. — kin megelégedhetnék 255. — ajándékon ad 61. —idegen nyelven való irás 42.
-n kivől 254.
nagyakaró 95.
nagy félve 60.
nagyörömest 89.
nagyságos: n. mester uram 262., n. ifju 43.
nagytudományó 50.
-nál -nél: aznál 322., énnálamnál 46. 318., kezemnél vagyon 42.
napa 313.
ne talán 262. 282.
nehéz néven ne vegyed 89.
neheztel: az árát neheztelvén 262.
nehie 205.
neköl 130.
nekül 262., 347.
nélkül: — nélkül szükölködik 76.
nem: jámbor nemből való leán 253., franciai n. v. 43.
nemde 348.
neminemő 281. 304. 318.
nemzet: Balássi nemzetiből való 70.
nemzetség (= nemzet) 83. 85. 86. 95. 298. 318. 338.
nevő 437.
néz: melly igére nézzenek 49.
nézélget 43.
nézök 64.
nihany: egy n. 76.
nilván 92. 253. 297. 298. 347.
notába ejti magát 349.
nyavalygás 124.
nyilván vagyon 42.
nyilvánsággal 396.
nyomorgó haza 44.
nyomtató hely 6.
nyugot: kereszt nyugot meg 301.
odaliteli 334.
okoson 95.
ol (oly) 90.
-ól (-ul): magyaról 28.
Olomucz 338.
országlás 86.
orvos doctor 49.
ostia 253.
oszpora 319.
osztán, oztán 6. 29. 43. 86. 272. 298. 299.
ótalmaz 45. 124. 396.
ótalmazás 84.
ott való 6.
ottan 75.
ottan ottan 84.
őköt 304.
örömest 335.
öreg betü 48., ö. bötü 56., ö. Catekismus 46., öregb könyvek 81.
öregbit: áldásaival ö. 44., scholát ö. 396., dicsőségét ö. 6.
öregbölés 97.
öregbül 42.
örök ispán 348.
örölöm: felette igen ö. 261.
örömesben 347.
örömestebben: azért is örömestebben 56.
örvendözött 339.
ösmerek bennek 348.
öszve ellenben vettetett -vel 347.
öszveséggel 45.
öszveszorit: Soltárokat franciai nótákra ö. sz. 42.
őtet 339.
özvegylés 254.

Padva (Pádua) 396. 437.
Pál fordula 66. 67.
panasz módon 348.
pápistaság esmertető 78.
paraszt ajándék 43., p. versek 45.
parasztul kötött (könyv) 212.
patag (ige) 124.
patvaros nyelv XIV.
pediglen 43.
penig 283. 297. 303. 318. 322.
Peti 309.
péz 90.
pispek 6. 297. 330.
pogán 96.
poharocska 262.
porteka 204. 205.
pörsöl 86.
prédikállószék 49.
prédikátzó 76.
prédikátzós könyv 76.
prelom (prelum) 273.
pudibas 272.
pünkesd ünnepiben 44.
pünkösd 89.

-ra határozói rag: mentünk az sinatocskára, Dániel Szegedi dolgára 66. — bánatomra vagyon 43. — tanuságomra másfélszáz forintot adott 28. — astronomusira találkoztam 43. — Szenczre találkozott 303. — forgatásra nehéz 49. — Erdélyre hadakozók 369. — könyörgésre egybegyüjtés 6. — lépésnyire van -hez 30. — -re néz 55. 437. — nem futok .. tiszt keresésre 44. — Heidelbergára tértek 282.
rajta volnék 90.
regvel 89.
remél 76.
reménl 44. 102.
rendel 48., — ékesebben r. 49.
rendölés 283.
részből-részből 369.
részessé tesz (tött) -ben 6.
revideden 48.
rigi 322.
-ról érdemel: dicséreteser érdemlettenek az Soltárkönyvről 42.
romlik: romlani kezdett Görögországból 396.
rongál: dedikálásomban .... kettőt rongálnak legtöbben 42.
rongyol -t 397.
roszszas 301.
rövideden 42. 322.
rövidedön 98.
rutalmas 76.

salutál 52. 61.
‚Sánta' ragadványnév 4.
Sapientia collegiom = (Collegium Sapientiae) 43.
scholamester 6.
segedelmem: ez ilyen munkámban nyujtott s. 81.
segedség 5.
segédség 49.
segéllő eszköz 49.
segét 349.
segétség 313. 331.
semmint 98.
seniorság (= esperesség) 6.
senkel l. megsenkel.
ser 120.
serénség 81.
serény könyváros 49.
sietném ez könyvecskét kinyomtattni 81.
sietségünkbe: eszünkbe nem vöttünk s. 49.
sinatocska 66.
sinór: vezető s. 42.
skóla 90.
sohol 48.
sohul 298.
sohult 298.
sok tudományu 43.
sokadalom 7. 85. 130. 196.
Soltárkönyv 42. 43. 44.
Soltáréneklő Dávid 43.
Soltáros könyv 42.
somma: argumentómi vagy rövid sommáii az prophétáknak 48.
sommácska 48.
söm 89.
sulyosság: az munkának utolján való sulyossága 281.
szabad város 298.
szabad vásár 253.
szakatam: az mi kevesen szakatam 304.
szállás 75.
szarvat emelni 318.
szegén 89. 90. 99., sz. kézzel vadnak 298., sz. legén voltom 90.
szegénik (a. m. szegények) 89.
szegénség 89. 90.
szegin, szeginy 97.
Székel személynév 4.
Székelyek nyelvének tisztasága és romlatlansága 3.
Széki és Eszéki név felváltva haszn. 4. 5.
szél: hásfának külső széle 30.
szemben van vkivel 281. 282. 308., legyen szemben azzal az jámbor urunkkal 205.
szemben létében 304.
szememre hányók 43.
szenyved 85. 301.
-szer: előszer 6., előszszer 29.
szer 124.
szerelmes: sz. anyám, keresztyén anyaszent egyház 44.
szerénség 50.
szerét nem tehettem 297. 298., szerit teszi 53.
szerető Krausz János uram 91.
szerez: elöljáróbeszédet sz. 49.
szerint: német vers szerint formáltam 42.
szerszámos ház: mathematicához való sz. h. 43.
szí: szível-lélekkel 90., szível 86.
szidalmas 212.
szidalom 43.
szinte 262. 298.
szintén 89.
szintin 98.
szólás disztelen módja (solecismus) 48.
Szólások: Minden völgynek háta vagyon 124. — Reád néz az én zöld háló subám 205. — jó lisztet járj 292. — papságomra mondom 293. — csak Isten győzné előszámlálni 254. — féltik konczokat 347. — gondjok van bőrökre 349.
szolgáló nép 331.
szolgálat: kibocsátásnak szolgálatja 6.
szolgálotom 312.
szorrul 95.
szöm 97.
szönik: megszöntenek 335.
szőnyeg 76.
szük költségüek 49.
szük: szükebb egyéb eleségnél 323., szüken vadnak 298. 323.
szükelkedik 318.
szükölködik: nélkül 76., az én gondviselésem nekül nem fog sz. 262.
szükség: legényekből való szükségek 81.
szükséges hely 90.
születettünk 353.
szüv 318.

tagaid 44.
takarodás 90. 322.
találkoztam -ra: t. az Te Felséged astronomusira 43., Szenczre t. 303.
talám 347.
tanét 309.
tanéttás 347.
tanító hely 318.
tanító (= praedicatori) tiszt 70., tanító, t. atyafi (a m. lelkész) 6. 86.
tanol 43. 283. 338.
tanólás 99.
tanulgat 75.
tanulgatás 75.
tanuság 48. 49.: Németországból, tanuságomnak csendesz partjáról 43., tanuságomra másfélszáz forintot adott 28. — tanuság előviteli 47., szentirási tanuság 44. 56.
tanusági dolog 48.
tárház 43.
távol esik: de az gyermektül távol kezd esni 96.
távoly 338.
távolylét 318.
távulb 396.
teként 44.
tekintélés 81.
temérdekség 55.
temjénező 62.
tengermelléki 85.
tér -re: öten Haydelbergára tértek 282.
térdepeléssel imád 429.

tetszés: az én tettzésem szerint legszebbek 44.
ti Felségtek 42.
tiszt keresés 44.
tisztartó 92.
tisztbeli 347.
tisztelet: -hez való t. 42.
tiszteletes ember 43., férfiu 42. 49.
tiszteletesen 43.
tisztesség: istennek tisztessége 318. 394.
tiszteletességgel (tisztetleteséggel s. h.) 50.
-tól, -től szenvedő értelmű ige és igenév mellett: -től épittetett 394., tőle irott levelecskék 6., tőlem iratott könyv 42., Istentől néki engedett jók 28.
többé: soha nem nyomtattak egyszernél többé 299.
többig 43
törvényhöz fog 313.
tött 437., töttem 43.
trafálok 293.
tudás: az én tudásom szerint 45., tudására ad 347.
tulajdon nótákra meg van forditva 45.
tükör: serénségnek és józanságnak t. 50., józágos cselekedetekenek t. 50., tisztaság t. 81.
tűlem 95.
tündöklő Felség 50.
tzondora 329.

ugyanazonból 397.
ugy mint 43. 394.
ujét 396.
ujobban 76. 273. 396.
ujságos álapat 304.
-ul (-ól) -ül: magyaról, németül fordit 28. 29. — Gyöngössül 330., Szenczől 336.
utolszor 81.
üdő 97. 98. 349.
ütet 262.

vadnak 45. 46. 75. 103. 205. 273. 298. 322. 323., vadnak kinyomtatván 49.
-val, -vel hat. rag: egyvel 89., regvel 89., kikvel 43., kegyességökvel 44. segedséggel lött 5., megosztoztunk vele 313.
valaha 6., valaha .. haza jőne 338.
valamint: v. selpeghettem 50.
választ tesz 322.
valjon 124.
való: ott való sokadalom 6.
váras 253. 254. 255. 298.
várasbeli 330.
várasul 323.
várhotta 273.
város gazdája 290.
városostul 335.
veerontás 272.
végház 298.
véghez való jó előmenetel 98.
végvár 253.
véletlen: v. violentia 330.
vén: özvegy aszont vén el 298.
vérem fia 90.
veszedelem: szikszai veszedelem 6.
veszedelmekbe forog 44.
vezető sinór 42.
vigaztaló könyv 29.
viszhajüttem 95.
visszavonás 334.
vitézlő 396.
vóltom: háláadó vóltom 29.
vony 81.
vöd jó néven 44., vötte 272., vöttem 43. 55. 61. 84. 97. 396., elvövén 69.

zabolás fék 301.
zálag 84.
zalai magyar szók 322.
zubonköntöske: magyar zubonköntöskében öltöztetött 43.
Zürik, mely Tigurum 49.
zsinatocska l. sinatocska.
zsinór l. sinór.
Zsoltár l. Soltár.

Név- és tárgymutató.*)

Aachen (Aquisgranum) 49.
Abaúj-Szántó 66.
Abaúj-Torna vármegye esperese 86.
Abaújvári egyházmegyei esperes 213.
Abt l. Aub.
Acontius Miklós marburgi egyetemi tanuló 262.
Ádám György (Molnár sógora) 289. 309. 312., Molnár levele hozzá 303., neje M. Ilona 303., három gyermeke van 303. — János 114.
Adelsheim 29.
Adony l. Ér-Adony.
Aeneas Silvius 162., a törököket a magyarok példájával akarta keresztyén hitre téríteni 162., levele Dénes esztergomi érsekhez 77; Schlick Gáspárhoz 77., véleménye a magyarokról 39.
Agarenusok 161., a magyarok régi neve 161.
Agenda 55. 379., kiadásának szüksége 370.
Agg Jakab komáromi lelkész 64.
Agricola Rudolf 82.
Ahenarius (Kessler) Tamás üdvözlőverse Molnárhoz 415. 425.
Aichach (Eych) 41.
Ajánlólevelek Molnár részére: a heidelbergi egyetem rektorától 404., Ladislaus Jánostól 436., Lang Józseftől 406., Spanheim Wigandtól 434., Thurzó Györgytől 439.
Ajkai lakodalma a rohonczi udvarbiró leányával 62.
Alba Julia l. Gyula-Fejérvár.
Albensis, Johannes 80.
Albert hanaui gróf, heidelbergi egyetemi rektor 404. — Nagy-A. regensburgi püspök képe 26., ‚De Secretis' cz. műve 404.
Albinus 383.
Album: Molnár albuma 32.
Alcea l. Alzey.
Alchimia 245.
Alfonz, a spanyol király milánói követe 15.
Alföld 369. — -i lakosok helyzete 369., adózása 369., Molnár alföldi útja 60. 62. 65.
Alkorán 61., Molnárnak ajándékozza Szinyei Kristóf 61.
Alphabeticus szótár előnyei 37.
Alsó-Lendva 77., ide költözik Hoffhalter Ráfáel 77.
Alsó-Pfalzi tanterv 82.
Alsted Henrik XIX. 332. 333. 334. 398. ‚Specimen musicae Hebraicae' cz. műve 332., ‚Systema mnemonicum' 333., levele Molnárhoz 332. — Jakab (Henrik atyja) 332.
Altdorf, (Altorfium, Athenae Noricae) 20. 29. 35. 38. 41. 42. 44. 59. 114. 149. 164. 172. 198. 211. 233. 392. 437. 440. 454., Molnár itt fejezi be latin-magyar szótárát 36., — -i egyetem 149. 188. 242. 353., alapítása 36., tanárai 356., scholarchái 37., Móricz hesseni tartománygróf meglátogatja 43., egyetemi bizonyítványok 438. 440., magyar tanulói 392: az egyetemi rektor véleménye róluk 392., Molnár altdorfi ‚öreg deák kora' 75. — -i egyetemi könyvtár 35.
Alting Henrik 388.
Alvinczi Péter váradi tanár 147., Molnár Gergely latin Grammatikáját kiadja 147., kassai ref. lelkész 213. 319. 376. 393., praedicatiója 86., Kassa város tanácsának intézkedése helyettesítése ügyében 393.
Alzey (Alcea) 23.

*) A számok a lapot mutatják.

Amberg 34. 40. 41. 53. 72. 73. 74. 84. 135. 138. 140. 148. 246. 355., Molnár nevelősége 34. 35. — -i ‚schola illustris' (gymnasium) 53. 72. 73. 434. 435., Molnárt társrektornak hívják 53. — -i könyvnyomda 140.
Ambrosius (Lam) Sebestyén késmárki lelkész 27. 28. 29. 30. 105. 106. 108., levele Bachaček Mártonhoz 91., Molnárhoz 22. 23. 25. 106. 109. 114., Molnár levelei hozzá 21. 23. 30., a Fabriciustól Molnárnak küldendő pénzt közvetíti 106., ‚Consignatio historica' cz. művének kéziratát Molnárnak küldi 115., leírása a pápai őrség árulási tervéről 115., halála 142., fia emlékverseket gyüjt ismerőseitől 142. — Sebestyén ifj. (A. S. fia) 30. 115. 116. 142., levele Molnárhoz 116. 142.. Görliczben tanul 115. 116., atyja Heidelbergbe küldését tervezi 115.
Amman Péter 21. 26. 108.
Amönau 380.
Amsterdam 85.
Ancona 18.
András (II.) magyar király 50.
Angelocrator Dániel marburgi archidiaconus 56.
Angol király elkobzott műve 327.
Ansbach (Onolsbach) 189. 231.
Antonius Lullus adomái 174. — Maria kath. püspök 16. — Vilmos 278.
Antwerpen 300.
Ányos Gergely 70.
‚Aphorismi Jesuitici' 385.
‚Apologia ... ecclesiarum Hung.' 256. 262. 279. 301., bártfai kiadása 301.
Apulum római város romjai Gyula-Fejérvárnál 399.
Aquisgranum l. Aachen.
Árak l. Terményeh árai.
Aranybányák Erdélyben 381.
Arbon (Arbort) 19.
Arczképek Musculus Farkasnál 15., Bézánál 15., Erasmus arczképe 15., Kálvin arczképe 15.
Ardai Pastorius István balassa-gyarmati iskolamester 65.
Argenta 18.
Argentina, Argentoratum l. Strassburg.
Arias Montanus 173.
Aristoteles Problemái 404.
Arminum l. Rimini.
Arnheim 85.
Artopoeus Eberhard 317.
Árúszállítás Bécsből Magyarországba 6.
Aschach (Ascha, Aschach, Aschau,) 27. 57. 59.
Aschaffenburg, Aschenburg 34. 74.
Asinius Ker. János értekezése 33.
Asmann István libetbányai jegyző 381.
Astronomusok Rudolf m. király udvarában 43.
Aszalai 66.
Aszalós Mihály 80. 85. — Tamás 80.
Asztalos András nagyszombati polgár 27. 35. 65. 69. 132. 135. 255. 266. 283. 331. 337. 349. 355. 356. 358. 359. 368. 370. 464., nagyszombati városi tanácsos 132. 137., bibliája 46. 135., bibliakiadási terve 35., a tanácsból vallása miatt kizárják 148., levelei Molnárhoz 253. 297. 311. 318. 321. 329. 337; Remhez 255. 265. 338., Taksonyi Péter patronusa 132. 135. 148., Samarjai János patronusa 298. 310., egyház- és iskolapatronus 337., külföldi összeköttetései 337. 338., bérházában a ref. iskolának és tanítónak helyet ad 336. 464., a városi tanács üldözése 330. 464., betegsége 254. 339. 367., neje halála 254., újra nősül 254., leányai 254., kettőt férjhez ad 254., vejei 254. 337., Molnárt ezek is segítik 337., Molnár megemlékezése róla halála után 337. — Mihály 104.
Athenae Noricae l. Altdorf.
Attila (Atila) 39., magyar nyelven beszélt 39., dicsőítése 82.
Aub (Abt) 73.
Aubry Dániel 80. 82. 83. — Dávid 80. 82. 83.
Auerbach (Aurpach) 74.
Augsburg (Augusta Vindelicorum) 30. 41. 42. 172. 186. 190., magasztalása 186., V. Károly német császár kedvencztartózkodási helye 191. — -i püspökség 235. — -i könyvtár 41., a budai könyvtárból való codexe 41.
Augusta Vindelicorum l. Augsburg.
‚Augustinerstrasse' Heidelbergben 143.
Aujezd (Aujetz) 58.
Auriga könyvnyomtató 362.
Aussee (Hause) 70.
Auximum l. Osimo.
Ayna l. Eining.
Avenarius Jakab 430., Molnár üdvözlőverse hozzá 430.

Baay Gáspár 7.
Babérkoszorúsi vizsgálatra meghívó 410., diploma 413., érte járó díj 415.
Babona 5. 9. 25. 78. 245.

Bacca laurea, Baccalaureus, Baccalaureatus l. Babérkoszorús.
Bachaček Márton prágai tanár 91. 169. 230. Magyarország térképének kiadását tervezi 92; Ambrosius levele ez ügyben 91., Molnár nála kap szállást 169. 170.
Bacharach 9.
Bajmócz (Baynotz) 29. 38.
Bajor katholikusok német bibliája 55., kölni kiadása 55., Molnár is használta 55.
Bakay Benedek vittenbergi egy. tanuló 390. 391., levele Remhez 390., Rem hozzá írt levelei 390., pénzt vár hazulról 390. — György 80. — Péter vittenbergi tanuló 8.
Bakos István 66. — János Osgyánban 348.
Balásfi Tamás boszniai vál. püspök XV.
Balassa-Gyarmat 65.
Balassi Bálint verse 45.
Balássi nemzet (nemzetség) 70. — -ből való Paczot Ferenczné 66., fia Linzben tanult 66.
Balduin Ferencz a magyarokról 39.
Balintsius István 395.
Balog István 85. 290. — Péter 290.
Baltner, Molnár lakótársa 35.
Bamberg (Baumberg) 73. 75. — -i Rem-család 320.
Bánffy Ferencz, Losonczi 9. 348., vittenbergi tanuló 8., strassburgi egyetemi tanuló 9., útazása 9.
Bánfi-Hunyad 67.
Baratka l. Brátka.
Barbély l. Borbély.
Barbély Jánosné 290.
Barbiano Jakab belgiojosoi őrgróf 148. pusztítássi 399. L. ‚Belgiojoso'-t is.
Barkóczi László Zemplén vármegye alispánja 80. 348.
Bárod l. Nagy-Báród.
Bars 60. 65. — -i zsinat 290. 339.
Bars-Szent-Kereszt (Kreutz) 61.
Bártfán nyomatott biblia 112. 254., elkobozzák 212., az elkobzás oka 212.
Basel 12. 19. 24. 329. 364., Kálvin ‚Institutió'-jának baseli kiadása 77.
Basilius ‚Thesaurus'-a 38.
Basta György 148. 175. 399.
Báthori András, Somlyói 17., ajánlólevele Váczi Gergely részére 17. 18.
— Gábor erdélyi fejedelem 272. 286. 367. 376., hajdúinak száma 367., Moldvát és Havasalföldet meghódoltatja 367., Szeben város elöljáróságát meglakoltatja 367.
Báthori István erdélyi vajda I. Mátyás alatt 3. 80., Nápoly ostrománál 4., Sopronnál 4. — István erdélyi fejedelem 12. 396. Zabarella Jakabot Erdélybe hívja 396. — István Szatmár és Szabolcsmegye főispánja 29. 38., Molnár hozzá intézett ajánlása 38. 40. — Zsigmond 40. 140.
Batizfalva 386.
Bátori (Nyir-) vásárra menő bécsi kereskedők 6.
Bátorságlevél Molnár részére 408.
Battyhány (Botthiani) család 340. — Boldizsár 62. — Ferencz, Sopronvármegye főispánja 58. 62. 70. 348. 398., Rohonczra hívatja Molnárt 58., neje Poppel-Lobkovicz Éva 62.
Baumberg l. Bamberg.
Bavarus heidelbergi coll. Casimirianumi famulus 25. — János levele Molnárhoz 145.
Baycsits Péter 467.
Bazin (Baszin) 319.
Becker Sándor heidelbergi lelkész 24. 25.
Bécs 8. 27. 29. 35. 39. 58. 59. 65. 75. 108. 123. 135. 177. 242. 297. 307. 323. 328. 349. 370. 465. — -i áruk szállítása Magyarországba 6. — -i béke 249. — -i egyetem 169. 437. — -i földrengés 7. — -i jezsuita Collegium égése 213. 221. — -i kiadása Molnár Gergely latin Grammatikájának 147.
Beczkó 57.
Bedo János, Szölősi, heidelbergi egyetemi tanuló 126.
Bédi István, Debreczeni 75. 85.
Bedő Dániel, Kórodi 80.
Beeck l. Begius.
Begius (Beeck) Benignus heidelbergi tanuló 25., Molnár üdvözlőverse hozzá 420. szülei 30., nőtestvére 30. — Kristóf 30.
Beíratkozási bizonyítvány Molnár részére a heidelbergi egyetem rektorától 427; másodszori beíratkozásáról 442., a marburgi egyetem rektorától 444., a vittenbergi egyetem rektorától 404.
Beithe l. Beythe.
Bekecs (Zemplén m.) 393. — -i reform. templom szentelési ünnepe 86. 393. 394. — -i ref. lelkész 394.
Békési János 28. 44. 277. 293., Siderius ajánlja Molnárt neki 28., külföldi útján pénzzel segíti 28., Tos-

sanus művét M. az ő számára fordítja le 29. — Mátyás deák 85. — Pásztor András 388. — Pastoris Péter heidelbergi egyetemi tanuló 136. 178., atyja esperes 136., adóságai 179., halála 179.
Belga háború 191. 222. — prot. menekültek Majna-Frankfurtban 77., Hanauban 77., Oppenheimban 77., a magyar biblia kiadása körül való érdemük 77. — ref. egyház Majna-Frankfurtban 33. 34. — szövetséges rendek követe 79.
Belgiojoso (Gioiosa) Jakab gróf 185., a kassaiakat ő idegenítette el Rudolf kormányától 185., védőiratban tisztázza magát 185.
Belgium 32. 85. 188. — -ban talált óriási hal állkapczája 32.
Bellarmin Róbert 124.
Bellus (Belusa) 57.
Bélteki Mihály 80.
Benfeld 12.
Bentz János strassburgi tanár 10., bizonyítványa Molnár részére 419.
Bényе 66.
Bényes Pál, Szepsi 52. 85. 352., levele Rem Györgyhöz 377.
Beraun (Berona) 41.
Beregszászi Péter praedicatiói 76.
Beregszásziak Molnárt rektornak hívják 70. 342. 352.
Berényi Márton 85. — Mátyás 80.
Berg 185.
Bergen 12.
Berger 269., ‚Praxis politica' cz. műve 269. — Illyés 266. 338., Olmüczben tanult 338., II. Mátyás koronázásakor tartott beszéde 266., Illyésházi István temetésére írt Oratiója 338., versei 338., jellemzése 338.
Bergöcz l. Ebergőcz.
Bergzabern (Montanae Tabernae) 25.
Berlin 71. 72.
Bern 13. 15. — -i gymnasium könyvtára 13.
Bernau 71.
Bernegger Mátyás 395.
Bersich l. Persig.
Bertram Antal strassburgi egyetemi könyvnyomtató 408. 410. 411.
Beszerményi Péter marburgi egyetemi tanuló 47. — újhelyi iskolamester 339.
Beszterczebánya (Novosolium) 61. 381. 386.
Beszterczei (Bestricensis) János 15.
Bethlen Gábor 67. 70. 79. 81. 83. 85. 266. 267. 348. 398., koronázásának hire használt V. Frigyes pfalzi választó- és cseh királynak 266., halálhire 267., betörései Morvaországba 267., Molnár látogatása nála 67. 68., megbizza Molnárt Kálvin ‚Institutió'-jának fordításával 81. 84., latin-görög-magyar szótárának első részét (1621) neki ajánlja Molnár 82., az ‚Institutio' magyar fordításának hozzá intézett ajánlása 83. 84., bibliaszeretete 83., konstantinápolyi követsége 83., gyula-fejérvári gymnasium építtetése 83., fejedelmi bibliothecát gyüjt 83., külföldi egyetemeken tanulókat tart 84., unokaöccsét külföldön taníttatja 84., Molnár számára hivatalról gondoskodik 84., leveleket és pénzt küld Molnárnak 83. 84., Nagy-Szombatban ref. iskolát és convictust alapít 393; áthelyezése Kassára 393. 394., rendelete Kassa városához Molnár lakása ügyében 393., nejének külföldi egyetemi alumnusa 80. — István, Erdély kormányzója 68. 82. 84. 348. 396. 398., magyar-latin szótárát Molnár neki ajánlja 68. 82., külföldi egy. alumnusa 80., neje alumnusa 80. — István ifj. 82., Bethlen Gábor külföldi egyetemen taníttatja 84., Molnár hozzá intézett ajánlólevele 82.
Betűöntés Majna-Frankfurtban 256.
Beumler Márk zürichi lelkész és tanár 12., logikai előadását hallgatja Molnár 12. 13.
Beutel levele Rittershausenhez 320.
Beuthen (Bethania) 65. 71.
Beythe (Boithe, Boythe, Böythe) Imre körmendi lelkész 348., németújvári lelkész 58. 70. — István németújvári lelkész 348. 359., ‚Nomenclator Pannonicus'-a 145., énekei 45., postillái 76., Molnár Prágából szótárt küld neki 348.
Bez Miklós 7.
Béza Tivadar genfi lelkész és tanár VII. 14. 15. 142. 333., irodalmi vitája Piscatorral 31., ‚Notae in Novum Testamentum' 71., nyilatkozata Kálvinról 15., Turi Pálról 77., versének fordítása Molnártól 429., egyházi beszédét Molnár nem értette meg 15., jellemzése 91., betegsége 91.
Biblia kelete 55.

Bibliander v. Buchmann Tivadar zürichi theologiai tanár levele VII.
Bicse 57. 460., Thurzó Borbála lakodalma Bicsén 57.
Biermann Konrád, Fülöp Lajos hanaui gróf titkára 51. 53. 354. 355., üdvözlőverse Molnár szótárára 52.
Biller 365.
Billet Frigyes hanaui gallikán lelkész 216.
Billius Jakab 163.
Biltzen l. Pilsen.
Bilstenius János 82.
Bindel (Bingen?) 9.
Bipons l. Zweibrücken.
Birnbach 41.
Birtlin zürichi lelkész 13.
Bisterfeld Henrik XIX. 398.
Bistrice l. Vág-Besztercze.
Biteler lelkészszé avatása 28.
‚Bitterhold' vendégfogadó Nürnbergben 35.
Bizonyítványok l. Beiratkozási, Iskolai és Erkölcsi bizonyítványok.
Blandrata György orvos 396.
Blankenstein vára 53.
Blansdorf .Omnia' cz. latin verse 172. 174.
Bloenstein 381.
Bludenz (Pluges) 19.
Boborowizi Mátyás, Heinixi 92.
Bocatius János 55. 61. 374. 375., származása 375., ‚Olympias carceria' cz. műve 375., fogságból kimenekülése 375., ‚Bocatius redivivus' cz. műve 375., életmódja a fogság után 375., Kassára visszatér 376., a városi tanácsban nem kap helyet 376., történeti művet szándékszik írni 376., Magyarország historikusa állását igérik meg neki 376., levele Molnárhoz 55. 375., Molnárnak egy kiadványát ajándékozza 61. 77., üdvözlőverse Molnár lakodalmára 376., 451., Rem levele hozzá 374.
Boccaccio 245.
Bockstadius 209.
Bocskai István 94. 95. 96. 177. 187. 190. 213. 224., támadása 169., előnyomulása 172., Keckermann véleménye róla 187., Kepler véleménye 175., ‚Apologiá'-ja 48. 187., titkára Wentey Ferencz 96., a strassburgi egyetemen tanuló ifjak 95; ezek nevelője 95., neje 95., nőtestvére Soós Kristófné 386. — István Zemplénvármegyei főispán (1659.) 95. — Bocskai Miklós Kövesden 80. 348.
Bodor Péter 290.
Bogrog-Szerdahely 66.
Bodzási Balázs 80.
Boemer Jakab altdorfi egyetemi scholarcha 35.
Boesius l. Dubois.
Boetius 225.
Boilblanc János 196., levele Molnárhoz 197. 224., Molnár Miskolczinak ajánlja 196.
Boithi Veres Gáspár ódája 79. 80.
Bologna (Bononia) 15.
Boncz Mihály 290.
Bonczhida 9.
Bonfinius nyilatkozata a Mátyás korabeli magyar nyelvről és irodalomról 39., elbeszélése Nápoly ostromáról 3. 4.
Bongars Jakab franczia követ 34., Molnár másol számára 34., a magyarokról 39.
Bonifácz (VIII.) pápa 16.
Bonn 9.
Bootzius Izsák hanaui belga lelkész 85.
Boquinus P. 241.
Borbély István l. Váradi.
Borbélyok tudatlansága 254.
Boresdorf l. Borisfalva.
Borhagius VII.
Bori (Hont m.) 60.
Borisfalva (Boresdorf, Borsdorf) 62. 64.
Bornemisza vittenbergi tanuló 52. 352. — János Nagy-Szombatban 27. 85. 368. — Péter Énekeskönyve 45. 323., Postillái 76. — Tamás 85.
Borosnyai Lukács Simon V.
Boroszló (Breszlo) 21. 70.
Borsai Márton volt váradi isk. senior üdvözlőverse Molnár szótárára (1621) 83.
Borsdorf l. Borisfalva.
Bosenik János 85.
Bossányi 386.
Boter hanaui tanácsos 268.
Bovilius Károly ‚Nihil' cz. latin verse 173.
Boxbarterus 220.
Boxpard 190.
Boyta Mihály, Tályai 397.
Boythe l. Beythe.
Boysz l. Dubois.
Bozor Miklósné 290.
Böcskey l. Bölcskey.
Böd (Vas m.) 60.
Böhmisch-Brod (Behmisch-Br.) 59.
Böjthi Gáspár l. Bojthi.
Bölcskey (Böcskey) István komáromi lelkész 347. 358. 370.

Bölcsészeti kar tanulmányi szabályzata a strassburgi egyetemen 408.
Böldre Mihály, Kőrösi 75.
Bölöni (Boloni) Mihály 179.
Böszörmeny (Beszermény) 61. 69. — -i Péter vittenbergi tanuló 282., Marburgban 282.
Böythe l. Beythe.
Braier Bruno l. Brewer.
Brandeis 72.
Brandenburgi Katalin 396.
Brassó (Brassovia) 10. 700., brassai származású magyar tanuló 15.
Brátka (Baratka) 69.
Braunschweig (Brunswiga) 287. 288. 294. — -i herczeg 230. 237. 287.
Bredefeld 74.
Brederode Péter, a belga szövetséges rendek követe 52. 79. 83. 202. 283. 372.
Bréma 182.
Brewer (Braier) Bruno, B. Lőrincz bátyja 386. 396. – Lőrincz könyvnyomtató 396.
Brittaniai politikai viszonyok 191.
Bronn 74.
Bruchton Hugó 34., Molnár másolja műveit 34.
Bruck (Pruck, Pozsony m.) 60.
Brunswick l. Braunschweig.
Brün l. Bronn.
Bucanus 19., ‚Theologia' cz. műve 337.
Bucer Márton 162., a magyarokról 39.
Buchen 73.
Buda 342. — -i basa 235., — -i egyetem 396. — -i könyvtárból rabolt görög codex 41. — -i János 312. — -i (Budaeus) Péter lelkész 397.
Budaker 181.
Bullinger Henrik VII. 15., ‚Decades' cz. műve 296.
Bunzlau (Büntzel) 70.
Burcard György 234. 243. 248. 268. 278. 356.
Burchner neuhausi tanító 24.
Burgstadt 74.
Buscher Heizo hannoveri rektor műve Piscator ellen 33.
Busereut János ügyvéd 239., leánya Mária Magdolna 239.
Butzbach (Puszbach) 31.
Buxtorf János 332.
Buzdító vers Sturm Gáspártól Molnárhoz 458.
Büntzel l. Bunzlau.
Bürbel l. Wirbel.
Büschweiler 11. 21. 26. 83.
Calaisi herczeg 14.
Calepinus szótára 33. 37. 82., Molnár forrásul használta szótárához 38., magyar tolmácsolója nevét nem tudta kinyomozni 38.
Calmintz l. Kallmütz.
Calvinus l. Kálvin. — János heidelbergi tanár 110. 115. 209. 278.
Camerarius (Kammermeister) Fülöp 230. 256. 293., Speyerben 293. — Joachim levele 79. — Lajos pfalzi választó-fejedelemségi tanácsos 79. 114.
Campanus 230.
Camper heidelbergi könyvkiadó 137. — özv. Camper Ferenczné 27. — -fiuk 26.
Cantionale, Debreczeni 328
Capi András l. Kapi.
Carlatum l. Karolath.
Caroli l. Károli.
Carolides Dániel 341., György testvére 341., nősülése 341. — György, prágai tanács-jegyző 41. 163. 170., prágai decemvir 341., családja 341., levele Molnárhoz 341.
Casaubon Izsák 280. 321.
Caselius János 199. 350.
Časlava (Csaszlavia) 59.
Cassel l. Kassel.
Castelfranco 18.
‚Catonis Dicta' debreczeni kiadása 37.
Cellarius (Keller) 300. 302. 316. 319. — György 327. — János 294., atyja halála 294.
Cervia 18.
Chemnitz Pál ‚Omnia' cz. latin verse 173.
Chertvelyesi l. Kertvélyesi.
Chiavenna 15.
Chirurgusok kézikönyve 36.
Chitraeus Kristóf 73. 78. l. ‚Chytraeus'-t is.
Christiander (Christianus) András 221. 242. 249. 256. 392., levele Molnárhoz 265., halotti beszéde János nassaui gróf fölött 221. 234. 235. 241.
Chronostichon Molnár lakodalmára 457.
Chronica a magyarok dolgairól németül 42.
Chur 15.
Chytraeus ‚Catechesis'-e 19., ‚Onomasticon'-a 38.
Cicero leveleinek Sauer-féle kiadása 33.
Ciegler l. Ziegler.
Clajnnanus 385.
Clingius doktor 327.

Clodra l. Kladrau.
Clusius Károly 145.
Coccius Tamás baseli tanár 360.
Coddaeus Dániel heidelbergi kereskedő 202.
Coler Jakab 156. — Jeremiás karolathi lelkész 71. — Kristóf ‚Aliquid' cz. verse 173. — Pál altdorfi scholarcha 35. 299.
Collegium Casimirianum, C. Sapientiae l. Heidelberg. — C. Wilhelmiticum, Wilhelmitanum l. Strassburg.
Colmar l. Kolmar.
Colli (Collibus) a, Hippolit 47.
Colonia Agrippina l. Köln.
Comaromi l. Komáromi.
Combillon János 210., levele Molnárhoz 216., Remhez 210., Rem levele hozzá 210.
Commelin örökösei 169.
Como 15.
Concordantia Molnár biblia-kiadásában 55.
‚Confessio Helvetica' magyar fordítása 76.
Confluentia l. Koblenz.
‚Confutatio fabulae Burdoniae' 287. 288.
Coppen Bertalan heidelbergi tanár 137., neuhausi rektor 24.
Corvinus (Rabe, Hollós) Kristóf herborni könyvnyomtató 43. 46. 122. 167. 190. 217. 219. 221. 232. 233. 250. 269. 334., elvállalja Molnár zsoltára nyomtatását 43., levele Molnárhoz 206., Rem jellemzése 221. — Pál Frankfurtban 31. 122. 217.
Cöler 285. — Jeromos 35.
Cramer Antal lőcsei könyvkiadó 396.
Craplic lengyel egy. tanuló halála 152.
Crespin v. Crispinus VII.
Creutzen Abel 24.
Crispinianus szótára 353.
Crocius, Keserüi asztaltársa 262., Marburgban 262.
Cruciger (Kreuzinger) Gáspár vittenbergi tanár 43. 78., leánya Magdolna 53. — György marburgi tanár 56. 214. 238. 262. 373.
Crucinacum l. Kreuznach.
Crusius VII.
Crustarius speyeri diakonus 25.
Csáki Krisztina 398.
Csallóközi ref. esperes: Taksonyi Péter 370.
Csanaki Máté 85.
Csarnó(háza) (Cserno) 67.
Csatári Gergely tanuló, Molnár útitársa 6., — szenczi lelkész 253. 283., Magyar-Óvárra megy 283., mosoni lelkész 290. 306. 358.
Cseh-Brod 59.
Cseh tanulók Marburgban 50.
Csehországi zavarok 266.
Csém 58.
Csene Péter, Szenczi 51. 165., Somorjában 165., jókai lelkész 165., Komáromban 68., somorjai lelkész 283. 305. 358. érsek-újvári lelkész 370., levelei Molnárhoz 305. 384., Molnárnak ajánlja Laskait 51., ‚Confessio Helvetica' fordítása 76.
Csepei Ferencz 80.
Csepreg 59. — -i Gergely szőllőskei lelkész 66. — -i Turkovics Ferencz franekeri egyetemi tanuló 385., Campegius Vitringa levele hozzá 385.
Cserkeszek 254., a Mátyusföldét pusztítják 254.
Cserno 67.
Csetneki (Csitneki) Anna 86., 393., éneke 394.
Csillagjóslás 181.
Csipkés András 65.
Csitneki l. Csetneki.
Csizmazia Farkas István 290.
Csobányi Miklós 85.
Csombor Márton, Szepsi XVIII.
Csorba István, Debreczeni 6., debreczeni iskolamester 6., Molnárt tanítja 6.
Csőlöstő (Cselesztösz) 27.
Csötörtök (Pozsony m.) 69.
Cuno János orvos 41. 179. 238. 241. 248. 252. 260. 267. 278. 356., levelei Molnárhoz 167. 171. 240. — Kelemen 198. 221. 223. levelei Molnárhoz 153. 219.
Curia l. Chur.
Curio 275.
Curtenius Péter alzeyi diakonus 23.
Custos (Custodis, Custodius) Domokos augsburgi rézmetsző 157. 190. 192. 301. 385., Molnár számára készített mű 192. 194., ára 192., levele Molnárhoz 194., Prágában 301., genealogiai kiadványa 301., neje 301.
Czeczke 67.
Cziczak István szenczi luth. lelkész 97.
Cziffer (Pozsony m.) 165.
Czeglédi Gáspár telkibányai iskolamester 28. — György heidelbergi egyetemi tanuló 123. 126. 140. — István ecsedi lelkész 37. 75., ‚Ma-

lach doktor' 95. — János heidelbergi tanuló 8.

Dajka János l. Keserüi.
Dalmát lelkész 64.
Dálya 67.
Daneau (Danaeus) VII.
Danubianus l. Donaver.
Danzig (Dantiscum) 86. 317.
Darholcz Ferencz szendrői várkapitány 393. 396. 398., Molnár Budai Péter útján ismerkedik meg vele 396., pártfogásába veszi 396.
Darmstadt 73.
Darócz l. Nagy-Darócz.
Dasypodius Konrád (D. Péter fia) strassburgi mathematicus 10. 35. — Péter 10., latin-német és németlatin szótára 37. 150., rendszere legjobban tetszett Molnárnak 7. 37. 38., Rihel bővitett kiadása 38.
Dávid Mátyás, Komjáti 85.
Deákinas 60.
Deáki (Pozsony m.) 62.
Deben l. Döben.
Debreczen 6. 7. 37. 69. 70. 90., külföldi egyetemi alumnusa 80. 139., könyvnyomdája 78. — -i lelkész: Ujfalvi Imre 129. — -i collegium 6., Molnár benne tanul 6. 7. 37. 75., collegiumi élet 104., tanulók száma 104., rektor: Csorba István 6., praeceptor: Rasor (Borbély) István 64., senior: Rakai Márton 83. — -i énekeskönyv 45. 323. — -i polgár Hoffhalter Rudolf könyvnyomtató 77. — -i Baltazár lelkész 28. — -i Bédi István l. Bédi. — -i Dormány István l. Dormány. — -i István 85. 212. 343. — János szenczi iskolamester 5. — -i S. Péter heidelbergi tanuló 21. 380. — -i Tamás tokaji praefektus egy. alumnusa 80.
Decebal kincsei 399.
Dechi Kristóf 126., Heidelbergben 126.
Decker 53., az ambergi gymnasiumba tanárnak hívja Molnárt 53.
Decsi István, Baranyai, heidelbergi egy. tanuló 21. 270. —
— Czimor János, Baranyai, a strassburgi egyetemen 9. 353., ‚Hodoporicon'-ja 9., ‚Adagia' 52. 353; Molnár felhasználja szótára 2. kiadásában 52.
Deichmann doktor 294.
Dek György kolmari iskolatanító 12.
Demeter János 85.
Demetrius orosz nagyherczeg 188., a lengyel király nővérét akarja nőül venni 188.
Dénes esztergomi érsekhez intézett levele Aeneas Silviusnak 77.
Dengelegi Péter ‚Anatomia' cz. műve XIV.
Derecskei Ambrus praedicatiói 76.
Deres Gáspár 80.
Dertingen (Dering) 73.
Dési István 67.
Deutsch-Brod 59.
‚Dicta Sapientum et Mimi Publiani' debreczeni kiadása 37.
Didenhover Frigyes 24.
Dieburg 73.
Dillenburg 32. 43. 52. 352., Móricz hesseni tartomány-gróf látogatása 43., Molnár megnézi nevezetességeit 32.
Dinner András 198. 209. 242. 300. 302. 351. 383., — Ilona nevü leányának halála 300.
Dittelbach (Didtelbach) 73.
Dobó Ferencz 28. 29. 136. 274., alumnusa Békési Péter 136.
Dobrai Máté vittenbergi tanuló 8. — Mihály vittenbergi egyetemi tanuló 277.
Dobronoky 66., — Miklós superintendens, érsek-újvári lelkész 310. 358., vénsége 347., viszálya Göncz(i) Miklós érsek-újvári luth. lelkészszel 347., komáromi lelkész 370.
Dóczy (András) 61.
Dodok zólyomi lelkész 386.
Dodrecht 85.
Dohna bárók 72.
Donaver (Danubianus) Kristóf regensburgi lelkész 182. 183. 184. 185. 235. 249. 255. 266. 294., levelei Molnárhoz 42. 182. 183.
Donawerda l. Donauwörth.
Donauwörth (Donawerda) 26. 235. 236.
Dormány István, Debreczeni 47. 339., marburgi egy. tanuló 47., debreczeni iskolamester 339., piskólti lelkész 66., levele Molnárhoz 274.
Dornavius (von Dornau) Gáspár 230.
Dornstatt 59.
Döben (Szászország) 8.
Drachenstedius 327.
Drensiana Aurelia, Hedio Gáspár neje 407.
Dresda 8. 262. — -i tanulása Molnárnak 8.
Dreyling Henrik 395.
Drusius v. Driessche János ‚Parallela sacra (Frankf. 1588.)' cz. műve 154.

Dubois Kelemen (Du Boys, Boys, Boesius) 43. 203. 205. 207. 216. 240. 263., majna-frankfurti gallikán lelkész 33. 249., erkölcsi bizonyítványa Molnár részére 434., segít Molnárnak a zsoltárok fordításánál 43., hanaui lelkész 85. 353., betegsége 216.
Dudith András jászói püspök 34. 108. 112., levele Haggeck Taddeus császári orvoshoz 108, 112., nyilatkozata hazájáról 112., Molnár másolja leveleit 34.
Dudvág 467.
Dulcis Catharinus marburgi tanár 51. 222. 224. 340.
Duna-Szerdahely 64. 290. 349. 370. — -i ref. lelkész: Gál János 290. 349; Taksonyi Péter 349. 370.
Duna-Újfalu 305. 309.
Dupius Hermann 32.
Dusa (Janus Dousa) János Plautus-jegyzetei 33.

Ebergőcz (Bergőcz, Sopron m.) 63.
Ebersbach 246. 251.
Ebrach (Elborach) 74.
Échi Orsik 80. l. ‚Étsi' alatt is.
Ecsed 37. 38. 66.
Étsy Gáspár 466., a Nagy-Szombatból kiűzött papot és tanítót befogadja 466. — Orsolya 467.
Eduárd (VI.) angol király 162.
Eglin (Iconius) Ráfael 236. 242. 256. 261., ‚De genealogia Christi' cz. műve 241. 250., üdvözlőverse Molnár lakodalmára 451.
Eglofstein 215.
Ego Lázárné 290.
Egyed (Aegidius) keresztnév 3.
Egyetemi tanulók gúnyverse 245. — életmódja Herbornban 32.
Ehemius pfaffenhofeni praefectus 72.
Eich 73. l. ‚Aichach' is.
Eigelsberg 440.
Eilpen 74.
Eining (Ayna) 57.
Eisenach 8.
Eisleben (Isleben) 327.
Eisling l. Esslingen.
Ek l. Steyregg.
Ekecs 64.
Életrend a heidelbergi Collegium Casimirianum-ban 20. 28.
Ellenreformátió Magyarországon 86. 330. 335. 463.
Embdan Dániel 33.
Embrica l. Emmerich.
Ember Pál, Debreczeni 393. 394. 398.
Emlékeztető levél l. Memoriale.
Emmerich (Embrica) 85.
Énekirodalom Molnár előtt 45.
Engelsberg 42. 44. 185.
Engring Fülöphöz írt üdvözlőverse Molnárnak 4. 28.
Ensdorf (Emsdorf) 73.
Enyed 67. 68. — -i György unitárius superintendens 160. 188., ‚Explicationes' cz. műve 160.
Eparassius (Eperjesi) 94.
Eperjes 28. 29. 61. 69. 386.
Ér-Adony 66.
Erasmus, Rotterdámi 75., görög-latin Új-Testamentuma 404., a szabadakaratról 223., arczképe Musculus Farkasnál 15.
Erastus Tamás levele VII.
Erdélyország 4. 80. 395., termékenysége 395., történeti nevezetességü helyei 395. — -i lakosok helyzete 369. — -i útja Molnárnak 65. — -i vajda 65.
Erdélység 84.
Erdőalja 70.
Erdődy Kristóf gróf 57.
Erfurt 8.
Ering heidelbergi tanuló 121.
Erkölcsi bizonyítványok Molnár számára: a strassburgi ‚Collegium Wilhelmiticum' visitatoraitól 421., a frankfurti prot. lelkészektől 434.
Érsek Péter, Somosujfalvi, heidelbergi egyetemi tanuló 126. 137. 140. 144., levele Molnárhoz 144., betegsége 212., Mágócsinál tartózkodik 212.
Érsek-Újvár 60. 310. 385. — -i prot. lelkész 253. 298. 310. — -i templomfoglalás 331. 466. — -i Gáspár heidelbergi egyetemi tanuló 137. 138., adósságai 139.
Erszénygyártó János 290.
Erzsébet (Magyarországi Szent-) 48. 50.
Espich Bálint vittenbergi egyetemi rektor 404.
Esslingen (Eisling) 57.
Esthius Lubert strassburgi orvos, Hedio Ágnes férje 407.
Eszéki János és Orsolya l. Széki. — Péter Molnár anyai nagyapja 3. 5.
Eszterga 66. — Molnár látogatása Rimai János költőnél 66.
Esztergomi érsek: Dénes 77.
Eszterházi (Esterhas) Tamás, Galantai, vittenbergi tanuló 8.
Etymologicus szótár rendszerének hátrányai 37.
Ezlin doktor 295.

Faber Antal paedagogus 12. 99. 101., levele **Molnárhoz** 100., bizonyítványa **Molnár** számára 417., lingelsheimi lelkész lesz 100., leírása a strassburgi iskolai életről 100., az iskolából ki akarják zárni 100. — Balázs l. **Fabricius.**
Fabinus Dániel (Eperjesi) Strassburgban 115.
Fabricius (Danzigban) 159. — **Fabricius** kassai lelkész 394. — Szikszai F. vagy **Faber Balázs** 37., latin-magyar szótára 37., kézíratban használják tanítványai 37., debreczeni kiadása 37. — **János** eperjesi lelkész 28. — **Tamás** Tolnai, sárospataki lelkész 20. 21. 22. 25. 75., levelei **Molnárhoz** 20. 22. 23. 101. 105.. **Sárospatakra hívja tanárnak** 105., ötven forintot küld neki 105., betegsége 105., halála 109.
Fachum l. **Vacha.**
Fáj (Fay, Abauj-Torna m.) 66.
Fajlondis posztó 393.
Falusi ház leírása 4.
Fank Pál 143.
Farkas lelkész 312. — F. v. **Farkasdi Gergely, Váradi** 227. 281. 291. 295. 296. 306. 308., marburgi egyetemi tanuló 47., a vittenbergi magyar coetus seniora 226., levele **Molnárhoz** 226. 273. — Imre kereszturi könyvnyomtató 62. — István l. **Csizmazia.**
Farkashida 27. 58.
Fásang Gáspár 98. — **Kata, Molnár Benedek** felesége 98., egy aranyforintot küld **M. Albertnek** 98., halála 283.
Fáy István 65. 66.
Fazekas András l. **Figuli.**
Fegyverneki István 80. — **Izsák Enchiridion**'-a 12. — **Haytó János** marburgi egyetemi tanuló 52., beregszászi iskolamester 352.
Feja János 66.
Fejérvár l. **Gyula-Fejérvár.**
Feketetó 69.
Fél (Pozsony m.) 21. 61. 65. 69. 289.
Felckmann (Felkmann. Falkmann) brassai szárm. tanuló 108. 115. 143., Genfben 15., heidelbergi tanuló 21. 126., levele **Molnárhoz** 126.
Feldkirch 19.
Félegyházi Máté heidelbergi egyetemi tanuló 136. — **Sámuel** 85. — **Tamás** 75., ‚Uj Testamentoma' 55., 322. Hodászi Lukács kiadása 322., praedikátiói 76.
Félfalu 289.
Felső-Magyarország 3. 393.
Felvincz (Salinae) márványgazdasága 399.
Ferdinánd (I.) és **Miksa** m. királyok által a magyaroknak adott vallásszabadság 249. — (II.) 234., császárrá koronázása XV.
Ferencz (I.) franczia király 245.
Ferenczfi Lőrincz m. kir. kanczelláriai titkár 56., találkozása **Molnárral Majna-Frankfurtban** 56., Oppenheimban XV.
Ferinarius, Ferinari (Wildpreter) **János marburgi tanár** 51. 53. 365., családja 53., felesége **Cruciger Magdolna** 53. neje felett tartott halotti beszéd 51., halálára írt sírversek 51. — **Kunigunda** (F. János leánya) 49. 51. 53. 73. 78. 365. 371., születése 53. 79., első férje Vietor Konrád 53., gyermekei 53. 56. 69., **Molnár** megkéri kezét 51., jegyajándékot ad neki 52., kézfogója 53., esküvője és lakodalma 54. 79.
Ferrara 18.
Fertő-tó (Förtő) 63.
Friedwald 239.
Figuli (Fazekas) **András** tanuló, **Molnár** útitársa 6. 7.
Filtzhofen l. **Vilshofen.**
Filiczky János Farkasfalvi 46. 50. 186. 193. 206. 315. 317. 341. 378., Hodiegova báró fiai mellett nevelő 50., Rem üdvözlőversét magyarra fordítja 46., üdvözlőverse **Molnárhoz** 442., levele **Molnárhoz** 279.
Finta 393.
Firenze l. **Florencz.**
Firleger 230.
Flischbach (Felső-Pfalz) 41. 180. 184.
Florenczi herczeg 186., Peloponesusban a törököktől két várat elfoglal 187.
Fodor Benedek deák 85. — **János**, Tihemeri 290.
Fogaras 67. — —i ref. lelkész 70.
Foglyok : Magyar — Comoban 15.
Foktői (Focktői) **P. Mihály marburgi** egyetemi tanuló 47. 61. 263. 282. 319. 331., levele **Molnárhoz** 281., pecsétje 282.
Folyamodványa Molnárnak a strassburgi egyetemi alumnusok közé felvételért 405.
Folyó-óra 196.
Forgács Ferencz esztergomi érsek és bibornok 266. 297. 366., a prot. üldözés rendezője **Nagy-Szombatban** 330.,

véleménye Molnár Grammatikájáról 366. — Miklós szécsényi vicekapitány 65. 348. — Péter a gimesi vár ura 348. — (Zsigmond) 376., Erdélyre tör 376., seregének romlása 376., Moldvaországba menekül 376.
Formicarius Mihály hunspachi lelkész 25.
Forstenheuser János 224.
Forster ambergi könyvnyomtató 34. 236.
Forsthof 59.
Fortino 15.
Förtő l. Festő.
Főispánok 348.
Földrengés Bécsben 7.
Fradelius 383., Báselben akar letelepedni 383.
Francolino 18.
Franczia prot. menekültek Majna-Frankfurtban 77., Hanauban 77., Oppenheimban 77., a magyar biblia kiadása körül való érdemük 77.
Franekeri egyetem 385.
Frangepán Ferencz kalocsai érsek beszéde a regensburgi gyülésen 76.
Frankenthal (Frankelthal) 9.
Frankfurt (Majna-) 8. 21. 31—34. 46. 51. 54. 56. 59. 74. 75. 84. 117. 121. 124. 186. 204. 205. 206. 240. 282. 297. 351. 388. — -i belga ref. egyház 33. 34. 77. 83. — -i gallikán egyház 33. 77. 83. — -i császárválasztó gyülés 56. — -i Szt.-Katalinról nevezett templom 34. — -i ‚Buchgassen' 224. — -i Kaufhaus 33. 34. — -i Maintzergasse 286. — -i vásárok 33. 34. 37. 113. 129. 160 163. 167. 196. 236. 241. 242. 256. 301. 320. 353. — -i ‚Messkatalog' 154. — -i fuvarosok 248.
Frankfurt (Odera-) 71. 72.
Frauenhaus 70.
Frawberg l. Pfraumberg.
Freckleben braunschweigi tanácsos 287.
Fregus 13.
Freigius (Freygius, Frigius) 190. 192. 230. 385., levele Molnárhoz 192. — Miklós 234., tanítványa Rhelinger 234., Franczíaországba átazik 234.
Freher Marquard jogtudós 114. 206. 230. 294. 306. — Pál 230. 350.
Freimonius, Frimonius 327.
Freistadt (Szilézia) 71.
Frenzel Salamon ‚Assertió'-ja 77., műve a szikszai ütközetről 7.
Friedberg 56. 78.
Friedewald 47.
Frigyes (II.) pfalzi választófejedelem 46. — (III.) pfalzi gróf 241. — (IV.) rajnai pfalzi gróf és választófejedelem 42. 360. 379. Molnár a magyarokat pártfogásába ajánlja 44., neki ajánlja zsoltárát 47. — (V.) pfalzi választó, később cseh király 52. 57. 74. 79. 82. 266. 267. 357., születésnapja 72., Molnár pártfogója 53. 82. 84., Molnár szótárát bemutatja neki 53., Molnár üdvözlőverse hozzá 428.
Frischlin Nicodemus ‚De ratione instituendi puellarum' cz. műve Molnár kiadásában 82.
Frisius szótára 38. — Jakab ‚Imádságos könyve' 80. — Sámuel heidelbergi tanuló 159. 188.
Froschauer Kristóf zürichi könyvnyomtató utódai 13. 521.
Fuchs Miklós strassburgi scholarcha 10. 406. 421. — és Rihel Józsiás bizonyítványa Molnár számára 419.
Fulda 8. — -i apátság 50.
Fusselius 71. 72.
Fuvarosok megbizhatatlansága 248.
Fülöp (I.) hessseni tartomány-gróf 50.
Fürdők: Nagy-Várad vizei 399., pöstyéni hévviz 58. 59. 310., tepliczi hévviz 63., veszprémi források 387.
Fürstenfeld 231.
Fürstenwalde 71. — -i templomi szószéken levő felíratok 71.
Fürth (Pfferto) 73.
Füsüs János, Pataki 80. 393. 428., ‚Királyoknak tüköre' cz. műve 393., Molnár latin üdvözlőverse 393. 428.

Gál Anna, Szíjgyártó Lukács neje 290. — János duna-szerdahelyi lelkész 290. 349. — Margit 358., a pápai rektor eljegyzi 358. — Péter 85. 290.
Galgócz 27. 57. 69. — -i ref. lelkész 310.
Galler Jeromos, baseli, oppenheimi könyvnyomtató 55. 74. 76. 77. 78. 366. 372. 456.
Garam-Szent-Benedek 61.
Gartner András ‚Proverbialia dicteria' cz. műve 404.
Gáspár János főhopmester külföldi egy. alumnusa 85.
Gauder altdorfi egyetemi scholarcha 85.
Geiger Fülöp 315., Molnár Piscator János pártfogásába ajánlja 315.
Geisenfeld 41.

Geislingen (Kesling) 26. 57. 59.
Geizkofler Zakariás 206.
Gelchsheim (Gelheim) 73.
Gelei Katonai István 80., levele Molnárhoz 84.
Geller Mátyás altdorfi egyetemi dékán 215. 220. 289.
Gemmel Sebestyén flischbachi nemes 41. 180. 184.
Genathius Bertalan 281.
Genf 14. 15. — városi belépti (kapu-) jegy Molnár számára 423. — -i egyetem 14. — -i franczia biblia 55.
Genius Izsák majna-frankfurti belga lelkész 34. 49. 246. 262. 263., Molnár másol számára 34., erk. bizonyítványa Molnár számára 434., özvegye 54.
Gentilis Albericus 321. — Róbert (Albericus fia) 321. — Scipio 150. 158. 172. 198. 242. 279. 316. 321. 351. 356. — levele Molnárhoz 150.
Gentilettus 385.
Genzberg l. Günzburg.
Gera 30.
Géres 66.
Gergelyfalva 29.
Gernand Frigyes János ambergi városi tanácsjegyző 34. 135. 138. 140. 141. 148.. Molnár nevelőskedése a Gernand családnál 437., Gernandné bánásmódja 437.
Gernsheim 59.
Geseh 74.
Geschies l. Sércz.
Gessner Konrád nyilatkozata Turi Pálról 77.
Geuser 179.
Geyder György könyvnyomtató özvegye 82.
Giessen 59. — -i egyetem 236. 242.
Gioiosa l. Belgiojoso Jakab gróf.
Girsner Kristóf 218.
Giumpinum l. Wimpfen.
Glacianus György 191. 218. 234. 239. 242., halála 215. 219., temetése 219., Ramus bölcsészetének híve 219.
Gladenbach 53. 54. 448. 449. — -i ev. lelkész házassági bizonyítványa Molnár számára 448.
Glaser Fülöp strassburgi tanár 9. 406., Molnár pártfogója 10.
Glikendorf l. Lückendorf.
Glocker György heidelbergi tanuló 25.
Glösel bécsi suffraganeus 301., ‚Duellum Glöselianum' 301.
Gnadenberg 35. 85.
Goclenius Rudolf 33. 209. 210. 218. 219. 250. 261. 269. 278. 329, 354. — üdvözlőverse Molnár lakodalmára 450.
Goeddaeus 209. 275.
Goldast Menyhért 350. 356.
Gomba (Pozsony m.) 69.
Gombkötő János 290. — Mátyás 85. 290.
Goselbach 20.
Gotha 8.
Gothfred Anasztáz büschweileri ref. lelkész 12. 100.
Gothofred herborni tanár 121.
Gotthard l. Szent-Gotthard.
Goudimel által zenésített zsoltárok 267.
Göbler Justinus 320.
Göllersdorf 58.
Göncz 28. 60. 61. 104. — -i iskola 6.. iskolamestere 6., Molnár itt tanul 6., leírása az itt töltött időről 6., — ref. lelkész 6. — István 28. 118. — (-i) Miklós érsek-újvári luth. lelkész 347., viszálkodása Dobronoky Miklós ref. superintendenssel 347.
Göppingen (Keppingen, Kepping) 26. 57.
Görlicz 65. 70. 71. 72. — -i iskola 115., ifj. Ambrosius Sebestyén itt tanul 115.
Görög codex a budai könyvtárban 41.
Grayne l. Grein.
Grein (Grayne) 27.
Gressa l. Giessen.
Grimnitz 71.
Grindlinger Richárd üdvözlőverse Molnárhoz 413.
Grocius magister 317.
Grossna l. Krossen.
Grundlinger 100.
Gruter János 110. 114. 115. 170. 176. 209. 222. 286. 326., neje halála 222.
Gründel Bénjámin 110.
Gryn Kristóf kanczellár 79. 82.
Grynaeus János Jakab baseli lelkész és tanár 12. 19. 142. 210. 360., neje halála 360. — Gáspár 24.
Grynradius 372.
Guben 72.
Guet Gebhárd 56.
Guillimann Ferencz ‚Aliquid' cz. latin verse 173.
Gundersheim 23.
Günzburg (Genzberg) 57.
Gvalther biblia-kommentárjai 296. 370.

Gvolf Reinhard 85.
Gwandschneider doktor, ügyvéd 320. 382.
Gwimpff l. Wimpffen.
Gyalu 68.
Gyarmat l. Balassa-Gyarmat.
Gyarmati Miklós praedicatiói 76.
Gyászjelentés Hedio Ágnes haláláról 407.
Gyöngyösi András 80.
Győr 5. 6. 58. 63. 64. 69., visszafoglalása 274., Ambrosiusnak erről szóló műve 142. — -i református lelkész 5. 298. 348., a katholikusok kizárják a városból 348.; lelkészi állás megüresedik 358., tanító hiánya 310. — -i iskola 5., Molnár itt tanul 5. 75. — -i egyház Molnárt pénzzel segíti 58.
Gyula-Fejérvár (Alba Julia) 68. 70. 396. 398. 399., Apulum római város romjai 399. — -i fejedelmi gymnasium 396., Bethlen Gábor végrendeletében jövedelmet és költséget hagy alapjára 396. — -i hitvita 77.
Gyulai János rima-szombati udvarbiró 66.

Habenreuter 13.
Habern (Hobein) 59.
Habsburgi Rudolf korában hozott végzés a német nyelv ügyében 39.
Hága 85. 86.
Hagenhausen 73.
Haggeck Taddeus császári orvos 108.
Hagymási Kata 95.
Haimburg (Heimburg, Bajorország, Felső-Pfalz) 202. 221.
Hainburg (Heinburg, Alsó-Ausztria) 27. 57. 58.
Hainhoffer 362.
Hajdúk 177. 242. 272. 274. 277. 367., Báthori Gábor hajdúinak száma 367., fegyverben 213., Kepler véleménye róluk 177., hajdúk veszedelme 277., a Mátyusföldét pusztítják 254., Nagy-Szombatban 254., a város kerítésén kivül levő marhákat elhajtják 254., hajdúkkal békeség 253. 254., hajdúk földje 399.
Halbaeus Nannius 209.
Halbejus János hanaui könyvnyomtató 48.
Hall 30. — -i sósforrás 30., sófőzés 30.
Haller VIII. — Ernő altdorfi praefectus 191., halála 191. — Márton altdorfi egyetemi scholarcha 35. — Pál 299.
Hamburg 287.
Hamm (Hammona, Westfal) 332.
Han János beszterczebányai jegyző 381.
Hanau 34. 48. 51. 52. 56. 59. 74. 77. 83. 84. 85. 256. 257. 265. 280. 281. 323. 352. 354. 355. 357. 361. — -i belga ref. egyház 77. 83. — gallikán ref. egyház 77. 83. — -i grófok viszálkodása 279.
Hangjegyek 245.
Hantzler Tilmannhoz írt üdvözlőverse Molnárnak 431.
Haraszt 61. 386.
Hardenius 316.
Harderwijk (Hardervicum) 85.
Hardessianus Czirják 205. 320. 350.
Hartmann János marburgi tanár 49. 56. 221. 222. 224. 229. 237. 241. 242. 248. 249. 250. 256. 260. 269. 276. 302. 444., levele Molnárhoz 379., Molnár számára írt memorialéi 264. 381., üdvözlőverse Molnár lakodalmára 451.
Hartmannshof 73.
Haselheim 59.
Hassfurt 74.
Hause l. Ausse.
Havaselföld 3. 367.
Haver (Hawar) Miklós deák, Molnár útitársa 6., vele távozik Győrből 6.
Hawenreuter (Hauenreuter) Lajos strassburgi orvos-tanár 10. 239., bizonyítványa Molnár részére 420.
Haybach l. Heubach.
Haylpron l. Heilbronn.
Haytó János l. Fegyverneki.
Házassági bizonyítvány Molnár számára 448. — itéletlevél Vietorné válópörében 447. — szerződés Molnár és Ferinari Kunigunda között 447.
Heber 215.
Héber nyelvű rímes zsoltárfordítás Alstedtől 332.
Hebraeus 184.
Hedio Ágnes (Gáspár leánya) 407., támogatja a ‚Collegium Wilhelmiticum'-ot 407. 408., első férje Esthius Lubert 407., második férje Klein Pál 407., halála 408., gyászjelentés róla 408., temetésén Molnár jelen van 408., — Gáspár 407., a ‚Collegium Wilhelmiticum' alapítója 407.
Heermann versei 357.
Hegendörfer Kristóf 174. ‚Laus ebrietatis' 174. ‚Laus muscae' 174.

Heher jogtudós 184.
Heicze 28.
Heidelberg 8. 9. 10. 24. 28—33. 43. 45—47. 52. 53. 55. 57. 59. 73. 76. 78—80. 82. 83. 90. 98—113. 117. 123. 131. 135. 137. 142. 206. 268. 282. 298. 333. 352. 354. 363. 391., Tilly katonái elpusztítják 84. 85., — -i egyetem 32. 43. 317. 354. 433., Molnár beíratkozása (két ízben) 427. 442., Molnár itt tanul 43., ‚öreg deák kora' 75. — -i egyetemi magyar tanulók 8. 21. 23. 55. 123. 126. 137—140. 196. 277. 282. 388., levelet írnak Molnárnak 55., pénzbeli szorult helyzetük 139. — -i egyetemi könyvtár 144. 147. 292. 312. — -i ‚Collegium Casimirianum' 19. 20. 22. 23. 115. 133. 135. 317. 427., Molnár fölvétetik 19. 20. 21., Taksonyi Péter alumnusa 135. — -i ‚Collegium Sapientiae' 43. 46., alapítása 46. 73. Molnár benne a tanítók asztalánál kap helyet 43. 46.
Heidelbergi Katechismus 46. 48. 55. 78, 286. 322., magyar fordítása 135. 148., pápai kiadása 78., Szaraszi Ferencz fordítása 322., jobb fordítás, mint a Huszár Dávidé 322., az egyházak is ezt fogadták el 322., Molnár kiadása 322.
Heidfeld l. Marktheidenfeld.
Heidfeld Gottfried 246. 251., levele Molnárhoz 247. — János ebersbachi lelkész 231. 250., levelei Molnárhoz 231. 250., Molnár levele hozzá 244., ‚Sphinx' című műve 244. 307., ‚Idea boni principis' cz. műve 251.
Heilbronn (Haylpron) 57. 59.
Heimburg l. Haimburg.
Heinburg l. Hainburg.
Heinius 365.
Held lakodalma 327. — Tóbiás 39.
Heldenbergen (Heldemberg, Heldeberg) 331. 385.
Helmecz l. Király-Helmecz.
Helleccius 183.
Hellopoeus Bálint 75., praedicatiói 76.
Heltai Gáspár-féle kiadása Molnár Gergely latin Grammatikájának 147.
Henau 51.
Henczida (Henczhida) 69.
Hengel 206.
Henisch György 192. 300. 315. 321. ‚Thesaurus' cz. műve 300., ‚Calendarium'-a 301., levele Molnárhoz 300. — Lajos (György fia) 302.
Henkel Lázár bécsi kereskedő 39. 204. 205. 305. 370. 378.
Henrik regensburgi püspökhöz intézett levele I. Mátyás m. királynak 76.
Herberstein Zsigmond báró 39. 410., Bécsben szerez babérkoszorúsi czímet 411., ezt minden más czíménél többre becsülte 411., véghez vitt dolgairól festett kép 411.
Herborn 31. 32. 33. 42. 46. 52. 117. 140. 186. 206. 207. 263. 315. 449. 1601., összehasonlítása Heidelberggel 124. — -i ‚schola illustris' 32. 33. 432. 433. 434. — -i iskolai bizonyítványok 432. 433.
Herder Farkashoz üdvözlőverse Molnárnak 431.
Herdessianus Justinus 362.
Hermann György 234., olaszországi útja 234., Franciaországba készül 234. — Jakab 24. 334. — Márton 467.
Herold Lőrincz tanácsjegyző 363.
Hersbruck (Hirtzpruc) 73.
Hessen 86. — -i egyháztanács itéletlevele Vietorné válópörében 447.
Heubach (Haybach) 73.
Heuschin Erzsébet 114., üdvözletét küldi Molnárnak 114.
Heuss (Heysen) Károly 23. 24. 107. 109. 111., levelei Molnárhoz 111. 200. 203.
Hévizi János 85. 290.
Heyden Sebald nürnbergi iskolamester ‚Colloquia puerilia' cz. művének debreczeni kiadása 37., megvolt Molnárnak 37.
‚Heymark' nevű tér Heidelbergben 388.
Heysen l. Heuss.
Hibbe (Hibe, Ghibbae) 69. 386.
Hierocles adomái 174.
Hieronymus egyházi atya levele Laetához 82.
Hild Ábrahám strassburgi egyetemi scholarcha 406.
Hilyó 393.
Himmelreich Tibor, magyar kanczelláriai titkár 41. 163.
Himmelstadt 74.
Hippolitus a Collibus 47.
Hirschau 59. 72.
Hirschfelde (Hirsfeld) 71.
Hirtzpruc l. Hersbruck.
‚Historia Americae' 404.
‚Historische Relation von Siebenbürgen' 55.
Históriás énekek verselése 45.
Hoberg, ab, Casparus 377.

Hochaeus l. Hoggaeus.
Hockel Kristóf 31., beszélgetése Molnárral az olaszországi egyetemekről 31.
Hodászi Lukács debreczeni ‚főpredicator' 322., újra kiadja Félegyházi Új-Testamentumát 322.
Hodiegova (Hodjejowa) cseh bárók 49. 50. 193. 275. 281. 317. — Ádám 214. 228. — Bohuslav 213. 228., levele Molnárhoz 213. — Przech levelei Molnárhoz 297. 280. — Smil 213., levele Molnárhoz 228.
Hodjai l. Hoggaeus.
Hoeschel 205. 206. 222. — Dávid 41. — Justus 287. 316. 326. 351. 365.
Hoffhalter Ráfael könyvnyomtató 77., Zürichből Alsó-Lendvára költözik 77., magyar s latin műveket ad ki 77. — Rudolf (H. Ráfael fia) 77., debreczeni polgár és könyvnyomtató 77.
Hoffmann (Haufmann) Speyerben 383. -- Gáspár altdorfi tanár 220. 239., nősülése 239.
Hofkirchen 27.
Hoggaeus (Hochaeus, Hodjai) Márton strassburgi tanuló 12., 101., üdvözlőverse Molnárhoz 422.
Hollós Kristóf l. Corvinus.
Hollósi Márton nagy-szombati lelkész 253. 291. 297. 310. 463., az ostya miatt nem fér meg Surival 253., Asztalos jellemzése 297. 330., haláláig Nagy-Szombatban marad 330., halála 310. 463.
Homburg 35. 38.
Homonnai Bálint 213. 272., Bocskai utódjának szemelte ki 213., nádorjelölt 277., a hajdúk ellen indul 272., ‚generalis campestris' 272., megmérgeztetésének híre 274.
Honterus János 353., ‚Poema de rerum vocabulis' 52., ‚Rudimenta Cosmographica' 92.
Hopff Konrád heidelbergi tanuló 25. 26.
Horantsi (Horánszky) 386.
Hornbach 26.
Horvát András, Szkhárosi 79., énekei 79., bártfai és debreczeni kiadásai 78.
Hospinianus 270.
Höchst 74.
Höchstetten 15.
Höfer Virgilius 319.
Höflich ifj. 321. -- Kristóf 320.
Hölczlin Jeremiás 155., levele Molnárhoz 155. — József 155., versei 155., üdvözlőverse Molnár házájára 40.
Hörmann 237. 316.
Huber doktor Prágában 209. 341. — Péter ulmi lelkész 21. 26. 108., 306., levele Molnárhoz 306.
Hubert VIII.
Hubner 158. 230.
Hugyag (Hugyad) 60.
Huisiczky András, Pisky István iródeákja 403.
Hulsmann János 24.
Humel György 341.
Hundertmarck Mátyás 32.
Hunior Mihály, Visoli, heidelbergi egyetemi tanuló 21. 26. 29.
Hunspach 25.
Hunyad l. Bánfi-Hunyad.
Huszár Dávid Heidelbergi Katechismus-fordítása 135. 148. — Gál pápai lelkész és könyvnyomtató 78. 148. 322. 348., énekei 45.
Hutten Ulrik ‚Nemo'cz. latin verse 173.
Hutter Illyés nürnbergi tudós és könyvnyomtató 36. 38. 140. 154. 155. 158. 159. 162. 166. Molnár hozzáköltözik 38., M. szótárát nyomtatja 38., héber nyelvészeti művei 156., nyelvtanítási módszertana 156. ‚Collegium linguarum' 159., Pasor György levele hozzá 155., halála 354., nyomdáját hitelezői eladják 355.
Hübner berni lelkész 13.
Hülsz (Hulsius) 239., — ifj. 256. -- Ernő 239. — György 215. — Levin könyvkereskedő 54. 55., özvegye 49. 54. 55., Molnár kiadója 49. — örökösök 48. 49. 240.
Hyperius András VIII.

Iconius (Bild) l. Eglin.
Igaz Gáspár 398.
Iglau (Morvaország) 8. 58.
Illava (Illova) 69.
Illyésházi István 310. 319., a pozsonyi országgyűlésen nádorrá választják 310., a prot. felekezetekhez való viszonya 310., betegsége 310., II. Mátyás m. király orvosai kezelik 310., a pöstyéni hévvizet használja 310., érdemei 330., ‚nagy háborúnak lecsendesítője' 319., a török béke létrehozója 330., a vallás patronusa 330., halála 319. 463., temetése Bazinban 319., Asztalos Molnárnak küldi a temetésére írt halotti beszédet 319., özvegye és fia 348.
Illyricum 16.

Imhoff 299. 350. -- György 320. — János 224.
Imola 15.
Imre Farkas l. Farkas Imre.
Ingolstadt 34. 57. 321.
‚Institutio iuventutis ... infer. Palatinatus" Molnár kiadásához 82.
Interpret (?) 74.
Ipolyság (Ság) 60.
Ips 27.
Irigységről írt verse Molnárnak 23. 428.
Irodalom. Magyar protestáns egyházi -- 75.
Isenacum l. Eisenach.
Iskolai oktatás Magyarországon 37. — -i bizonyítványok Molnár részére: a Collegium Wilhelmiticum felügyelőjétől 417; előljáróitól 418., az altdorfi egyetem rektorától 438., az altdorfi egyetem prorektorától 440., a herborni főiskola rektorától 432., Bentz Jánostól 419., Hawenreuter Lajostól 420., Piscator Jánostól 433.
Israelides Sámuel üdvözlőverse Molnárhoz 413.
Istenes Erzsébet királyné asszony l. Magyarországi Szent-Erzsébet.
István (Szent-) m. király 398., koronája 79.
Ivánka zólyomi iskolarektor 386.

Jacobsdorf (Jakszdorf) 71.
Jagemann 327.
Jakszdorf l. Jacobsdorf.
Jámbor György, Molnár sógora 289. 309., neje Molnár Kata 289.
Jandorf l. Jarendorf.
Janesius, Turi pártfogója 118.
János nassaui gróf 47. 221. 361., halála 234. 235. 241., temetésén Christiander tartott beszédet 221. — (II.) zweibrückeni herczeg 57. 82. 357. 374. 459., ajánlólevelet ad Molnárnak Thurzó György nádorhoz 57. 459. — György brandenburgi őrgróf 267., halálhire 267., halálának leírása 267., temetése 267., holttestét Lőcséről Kassára szállítják 267. 268. — Kázmér pfalzi gróf 442. -- Zsigmond brandenburgi választófejedelem 71., Molnár látogatása nála 71. — Zsigmond erdélyi fejedelem 396., egyetemalapítási terve 396., Ramus Pétert Gyula-Fejérvárra hívja 396.
Jarendorf, Jandorf l. Német-Járfalu.
Járfás Mihály 57. 89. 290. — Mihályné 69.
Járványok: Pestis 19. 43. 53. 193. 214. 222. 224. 226. 231. 233. 234. 236. 247., dysenteria 51. 226.
‚Jaziges Metanastae' 399.
Jéel 27.
Jenő l. Kis-Jenő.
Jezsuiták 178. 213. 221. 222. 224. 227. 235. 259. 301. 325. 333. Nagy-Szombatban 213. — anagrammája Lipótra 333., a bécsi j. collegium égése 221.
Joachimsthali (Jochimthal) gymnasium 71.
Job Gáspár 85. — István 85.
Jobbágyi János 70.
Joeum 399.
Johnston (Jonston) Artur 226.
Jóka (Jolka, Pozsony m.) 60. 63. 69. 70. 296. 310. — -i ref. lelkész: Taksonyi Péter 296. 310.
Jolka L. Jóka.
Jónás deák 67.
Josquinus Betuleius (áll. Ciegler György álneve) 396., a ‚Discursus de summo bono'-t bővítve kiadja 396.
Jovius Pál levele János Frigyes szászválasztóhoz és Fülöp hesseni tartománygrófhoz 174.
Juettus VIII.
Jungermann Gottfried 14. 205. 206. 230. 237. 279. 326. 327. 365., nősülése 365., ‚Epicedia' 372.
Jungnitz Kristóf 378. 379.
Junius Ferencz 48. 55. — Hadrianus szótára 353. -- Menyhért strassburgi tanár 11. 113. 410. 411. 418., meghívója Molnár babérkoszorúsi vizsgálatára 410., szegénysége 113. ‚Jus Hungaricum' javított kiadásának terve 355. 362. 389.

Kádas Mátyás 85.
Käferthal 24.
Kaisersberg 12.
Kaisersgrantz 18.
Kákonyi István 348.
Káldi György Molnár bibliakiadásáról XIV.
Kallenfels speyeri lelkész 25.
Kallmüntz (Calmintz) 73.
Kalmár Farkas 64. — Györgyné 290.
Kalocsai érsek: Frangepán Ferencz 76.
Kalonda 60.
Kálvin János VII. 75. — -ról szóló felirat a fürstenwaldi templomban 71., arczképe Bézánál 15. 77. ‚Institutio'-ja első basli kiadása 77; strassburgi bővített kiadása 77.,

magyar fordítása Molnártól 83., Bethlen parancsára fog hozzá 84., Rákóczy György sürgeti 84., Oppenheimban kezd hozzá 84., Heidelbergben fejezi be 84., Hanauban revideálja 84., nyomtatása 85.
Kamuti Farkas Gyalun 68. 348.
Kanizsa ostroma 79. — -i Mihály heidelbergi egyetemi tanuló 76. 80. — -i Pálfi (Paulides) János 58. 62., Visartus Donát ‚De fide Jesuitarum' cz. művét kiadás végett küldik neki 337., komáromi iskolamester 376., pápai lelkész 387., Molnár levele hozzá 387., közli Pathaival 387., Pathai levele hozzá 387.
Kapi András 80. 348.
Kaposi S. János volt sárospataki isk. senior üdvözlőverse Molnár szótárára 83.
Kapujegy l. Városi belépti jegy.
Kapus 68.
Karancsa l. Koronczó.
Kardos kútja 61.
Karlstein (Kreystein) 41.
Karolath (Carlatum) 71.
Károli András 80. — Gáspár gönczi ref. lelkész és kassavölgyi esperes 6. 48. 75., a visolyi bibliát nyomtatja 6., Molnárt levelekkel a visolyi nyomtatóhelybe küldi 6., véleménye a ‚köszvény' szó eredetéről 6., halála 6. -biblia 46. 55. — Péter praedicatiói 76.
Károly l. Nagy-Károly.
Károly (V.) német császár 191. 245. — (IX.) svéd király 188. — (Merész) burgundi herczeg csatavesztéséről felírat Murtennél 13. — osztrák főherczeg leánya Konstánczia 188. — -Collegium Prágában 168.
Károlyi Mihály 35. 65. 66. 70. 148. 348., találkozik Molnárral Nürnbergben a ‚Bitterhold' vendéglőben 35. — Zsuzsánna 398., segíti Molnárt 84.
Kassa 6. 21. 23. 27. 28. 29. 57. 61. 69. 77. 85. 86. 272. 307. 374. 375. 387. 390. 451. Kassának adott királyi diploma 376., kassaiak elpártolása Rudolftól 185., ennek oka 185. — -i országgyűlés 322., Kassáról levelet ír Katona István Molnárnak 84., Bethlen Gábor rendelete Molnár ügyében Kassa városához 393., Thurzó György nádor Molnárt Kassa város elöljáróságának ajánlja 459. 460., Molnár itteni tartózkodása 7. 393., a városi tanács intézkedése Alvinczi Péter lelkész helyettesítése ügyében 393. — -i templomfoglalás 86. — -i ref. egyház 213. — -i reformátusok levele 70. — -i magyar iskola megnyitása 277. — -i levélhordó 272. — -i polgárok a lipcsei vásárra mennek 267. — — i vásárra menő bécsi kereskedők 6.
Kassai István fejedelmi tanácsos 397.
Kassel 46. 51. 263. 269. 275. 351. — nevezetességei 51. — -ben nyomatott krónika a magyarokról 42.
Kastl (Castel) 59. 73.
Katalin a hanaui grófság kormányzónője segíti Molnárt 84.
Katholikusok többsége Nagy-Szombatban 331.
Katona Imre, Ujfalvi, heidelbergi egyetemi tanuló 21. 23. 28., Bécsben 108., levele Molnárhoz 34. 108., sárospataki rektor 108., gönczi praedicator 271. — István l. Gelei.
Kbelski János (a Kapiomonte) 341.
Keckermann Bertalan 24. 25. 33. 109. 114. 115. 416. 159. 161. 163. 187. 232., Majna-Frankfurtban 159., Danzigban 159., levelei Molnárhoz 109. 159. 187., véleménye a magyarok eredetéről 161., ajánlólevele Molnár részére 34., üdvözlőverse Molnár latin-magyar szótárára (1604.) 36.
Kecskeméti 380. — György 290. — Imre. a kassai magyar iskola rektora 272. 277. — Elekes (Alexius) János heidelbergi egyetemi tanuló 21. 23., lelkész Gyula-Fejérváron 70., Sátoralja-Újhelyen 28., l. Rákóczy György az ő praedicatióit ki akarja adatni 81.
Keerchy Lénárt 7.
Kelemen (VII.) pápa 16. — (VIII.) 16. 17.
Kelheim, Kelm (Külheim) 27. 59.
Kendi-féle összeesküvés 343., története 52., Miskolczi Pásztor István ír róla Pareus Dávidnak 343., sajtó alatt levő története 343., Molnár latinra fordítja 52., Brederode Péternek küldi 52., a két (K. István és K. Sándor-féle) összeesküvés történetírói 52. 343.
Kenesey 387.
Kepler János 168. 177. 264., Tübingában részt vesz a Rumel doktori lakomáján 168., válasza Molnár levelére 177., Molnár az ő házában száll meg 168., szótárával ajándékozza meg 177., közvetíti a Molnár-

tól küldött könyveket 177., véleménye a hajdúkról 177; Bocskairól 177., halálának hire 168., levele Heher jogtudóshoz 184.
Kepping l. Göppingen.
Kér (Abauj-Torna m.) 66.
Kercz 68.
Kereki (Bihar m.) 66.
Kereskedők áruszállítása 6.
Keresztély (I.) szász választó 8., Molnár megjelenik temetésén 8. — (II.) szász választó 210. — anhalti herczeg, Felső-Pfalz kormányzója 82.
Keresztnévadás a magyar katholikusoknál 3.
Keresztúr (Zemplén m.) 28. 61. 62. -i zsinat 139.
Kertvélyesi István tornalji lelkész 66. — János marburgi egyetemi tanuló 52., zombori lelkész 86., verse 352. 394.
Keresztyéni Gabriel fejedelem l. Bethlen Gábor.
Keserüi (Keserü, Keseruinus) Dajka János 66. 70. 212. 319., marburgi egyetemi tanuló 47., levele Molnárhoz 83. 261., nyilatkozata Bethlenről 83., Váradon praedicál 66.
Kesling l. Geislingen.
Késmárk 22. 23. 27. 28. 29.
Kessler l. Ahenarius.
Kettenheim Fülöp strassburgi egyetemi kanczellár 414.
Kevi István l. Rácz kevi.
Kilsner Mihály nürnbergi könyvkereskedő 190. 223. 224. 286. 327., a frankfurti vásárra megy 223. 224.
Kimedoncius Jakab heidelbergi tanár halála 99., temetése 19.
Kincses Imre, Tasnádi 52. 352.
Kincskeresők 245.
Király-Helmecz 66.
Kirchen 19.
Kirchner Hermann 327., üdvözlőverse Molnár lakodalmára 454.
Kirchmann 288. 365.
Kis-Barom (Borisfalva, Boresdorf, Borsdorf) 62. 64.
Kis Catechismus 46.
Kis István l. Szegedi.
Kis-Jenő (Jenő) 69.
Kissócz 386.
Kistalliai István tarczali rektor 86.
Kis-Várda 66.
Kladrau (Klodra, Clodra) 41. 59. 72.
Klein levele Molnárhoz 180. — Ferencz, Goeddeus veje 275. — Pál strassburgi tanácsjegyző 407. — Tivadar 34., lakodalma 34.
Klingenberg 73. 74.
Knibs Miklós 245.
Knittelsheim (Knutelsheim) 25.
Knöttner János 150. 151. 152. 172. 179. 184. 185. 220., Molnár hitelezőit engeszteli 184., levele Molnárhoz 150.
Koblenz (Confluentia) 9.
Kochendorf (Kocherdorf) 30.
Kola Tamás 85.
Kolin (Cölin) 59.
Kolmar (Elszász) 12.
Kolonics Siegfried érsek-újvári kapitány 347. 367., a lutheránus lelkészt pártfogolja 347.
Kolosi Dániel 380.
Kolozsvár 67. 68. 70. 397. 399., Napuca római város Kolozsvár helyén 399., feliratai 99., — -i ref. egyház oszlopai 397. 398., — -i új ref. egyház 67.
Komárom 63. 64. 65. 69. — -i iskolamester: Péczeli Király Imre 311., — -i ref. egyház 310. 331. 347., küldöttsége Batthyány Ferencz sopronmegyei főispánnál 63. — -i lelkészek 253. 298., Bölcskey István 347. 358. 370., Dobronoky Miklós 370. — -i lelkészül ajánlják Molnárt 62. 63. 311. — -i György vittenbergi tanuló 8. 52. 352. — -i Péter tanuló, Molnár útitársa 6. — megye 290. 295.
Komját (Nyitra m.) 57. 58. 60. 61. 64. 65. 70. 283., zsinat Komjáton 62. 339. 369., Molnárt komáromi lelkésznek ajánlja 62. — -i ref. lelkész 70. 80., Suri Orvos Mihály 283. 291. 296. 310. 347. — -i rektor Suri Orvos Mihály 291.
Konrad Gáspár boroszlói jogtudós 357. — Keresztély 395.
Konstanz 19.
Kórház Heidelbergben 25.
Korlát István szendrői kapitány 348.
Korn János 65.
Korner zürichi lelkész 13.
Korocz György, Szepsi, marburgi egyetemi tanuló 52. 344. 352. 378. 428. 458., »Basilikon dóron« cz. műve 378., Molnár üdvözlőverse 428., üdvözlőverse Molnár lakodalmára 457.
Korona Pozsonyba vitele 322. 463.
Koronczó (Karancsa) 60.
Korponai gyűlés határozata 463.
Korporisták (lutheránusok) 283.
Korvin-codex Augsburgban 41.

Kovács (Faber, Fabricius) Balázs, Szikszai l. Fabricius. — Boldizsár, palánki kapitány 348.
Kovásznai 213. — Imre heidelbergi egyetemi tanuló 129.
Kökényesdi Tamás 80.
Kökert (Kokert) Ágoston 288. 299. 302. 326.
Köler Kristóf l. Colerus.
Köllersdorf l. Göllersdorf.
Köln (Colonia Agrippina) 9. 38. 70. 71. 85.
König Jodok 32.
Könyvhiány Magyarországon 37.
Könyvkötés 293., marburgi kötés 293., vittenbergi 293.
Könyvkötők Nagy-Szombatban 297., Nürnbergben 166.
Könyvnyomtatás 348. 349., Molnár könyvnyomda-alapítási terve 348. 349. 387.
Könyvszállítás tilalma 205.
Könyvtár: Altdorfi egyetemi — 35., heidelbergi egyetemi — 46. 312., kasseli -- 51., Pappus — 10., Rittershausen — 35. 389.
Körmend 386. — -i zsinat 60.
Körmöczbánya 61. 386.
Körösfő 68
Kőrösi Böldre Mihály l. Böldre.
Körtvélyes 61.
Körtvélyesi l. Kertvélyesi.
Kőszeg 60. 62. 64.
‚Köszvény' szó eredete 6.
Kötelezvény az egyetemi babérkoszorúért járó díj megfizetéséről 415., a ‚Collegium Wilhelmiticum'-i ellátási díj visszafizetéséről 421.
Kövesd 66.
Köveskút 58. 59. — -i zsinat 58. 387.
Közlekedési irány Nagy-Szombat és Majna-Frankfurt között 75.
Krakkói nyomtatvány 37.
Krancz von Gaiszpitzstebler, IV. Frigyes pfalzi választó kamarása 379., kivégzése 379.
Krausz János, Lublai 75. 91., Lubló és a 13 szepesi város tiszttartója 92., -- -né 85., segíti Molnárt külföldön 84. -- János ifj. nádori titkár 92.
Kreiner strassburgi egyetemi visitator 11.
Krems (Cremes, Cremesz) 27. 57. 59.
Kreutz l. Bars-Szent-Kereszt.
Kreutzinger l. Cruciger.
Kreuznach (Crucinacum) 23. - -i kirándulása Molnárnak 23.
Kreystein l. Karlstein.
Krossen (Grossna) 71.
Krugk Vilmos, blankensteini quaestor 53. 448.
Kulcsár György Postillái 76.
Kulin János 290.
Kunill Vilmos 194.
Kunisch Ádám 116.
Kutassi János esztergomi érsek és kanczellár 338., Berger Illyés egy művét neki ajánlja 338.
Kügler Dávid 11. 23. 101. 201., levelei Molnárhoz 91. 99. 107. 111. 113. — Jakab strassburgi tanácsos és jegyző 11. 26., Molnár pártfogója 11.
Külföldi magyar tanulók adóságai 137. 138. 139.
Külheim l. Kelheim.
Küpperau 258. 259. 326. 364.
Kürt 64.
Kürtelthal 24.

Ladenburg (Ladeburg, Ledeburg) 24. 73.
Ladislaus János ambergi tanár 35. 361.
Ladislaides Miklós heidelbergi tanuló 132., Taksonyi Péter szolgatanulója 133., megszökik tőle 133., Speyerből levelet ír neki 133., Taksonyi visszahívja 133.
Lajos (Nagy-) magyar király 79., a mária-zelli templom felírata 79. — thüringiai gróf 50.
Lakatgyártó György 290.
Lakatos Benedek, Szepsi 80.
Lam Sebestyén l. Ambrosius.
Lambinus Dénes párisi tanár 287.
Lampadius 114.
Lampe v. Lanpe Bálint oppenheimi lelkész 54. 73. 371.
Lancelottus 202. 204. 333.
Landeck 19.
Landsberg (Lanszberg) 61.
Lang (Langius) József strassburgi tanár 9., egyetemi visitator 11. — és Spach Izráel erkölcsi bizonyítványa Molnár számára 421.
Langenbruch 41.
Langenthal (Svájcz) 13.
Lanpe v. Lampe Bálint, oppenheimi lelkész 54. 73. 371.
Laskai István, Vizkelcti 51. 65. 305. 309. 360., samarjai tanuló 305., Szenczi Csene Péter Molnár pártfogásába ajánlja 305. 306., külföldi egyetemre megy 51. 306.
Latin Antibarbarus 145. — nyelvü biblia 49. — ezt használják templomban a protestánsok 49.
Lauda l. Lodi.

Lauf 73.
Lausanne 14. 15. 19. — -i gymnasium pénztára 14, rektora: Bucanus 14.
Lausitz 65.
Lauterhofen 73.
Lavater Gáspár 262. 263. 282., levelei Molnárhoz 260. 269. 275. 276. — Rudolf hanaui rektor 323. 354. 355., Molnár szótárára írt üdvözlőverse 52.
Lavingen 26. 59.
Lelkészavatás 63.
Lemmermann 215. 239.
Lengezel 26.
Lengyel, somorjai iskolamester 370.
Lengyelország a jezsuiták ellen 235.
Lenzburg (Lendeberg) 13.
Leo (XI.) pápa halála 184.
Leoninus magyar versek 86.
Lépes Bálint magyar kir. kanczellár és nyitrai püspök 56., Molnár találkozása vele Majna-Frankfurtban V. 56., megvendégeli Molnárt 56.
Letenyei (Laetenei) Pál szenczi ref. lelkész 97., viszálya a luth. lelkésszel 97.
Leubach Vilmos knittelsheimi lelkész 25.
Léva 60. 65. — -i Tamás 80.
Levelek német czímezése 243.
Leyden 85. — -i egyetem 280. 397.
Leyser Polykárp szász lelkész 301.
Libetbánya (Lubetha) 61. 381.
Libochowitz 40.
Liebig Margit 258. 324.
Liegnitz 70.
Lifortius Genf város követe 15.
Limburger Tamás 193.
Lingelsheim falu 99. 100.
Lingelsheim 35. 38. — Frigyes Heidelbergben 365. 449., levele Molnárhoz 372., üdvözlőverse Molnár lakodalmára 455. — Gábor 221., levele Molnárhoz 201. — Mihály pfalzi választófejedelemségi belső tanácsos 47. 79. 83. 203. 209. 372. 395., ‚eruditionis Atlas' 83., Molnár keresztkomája 83., levele Molnárhoz 207., Strassburgban 395.
Linkenau 26.
Linz 27. 29. 59.
Lipcse 8. 390. — -i levélhordó 390. — -i kereskedők 288. — vásár 267.
Lipcse l. Zólyom-Lipcse.
Lipsius Justus (Lips Joest) 322. — intése a ker. egyház egyetértéséről 77.
Liptómegye 27.
Liptó-Szent-Márton 27.
Liptó-Szent Miklós 27. 69.
Liscovicz (Liscovitius) Jakab 93., a Narussovicz-fiuk nevelője 94., levele Molnárhoz 93., pénzt küld neki 93.
Liszka 80., külföldi egyetemi alumnusa 80. — -i zsinat 66.
Lisztius István 348. — János 348.
Livland 396.
Lobwasser Ambrus 159. 333. — zsoltárfordítása 42. 141. 148: lipcsei kiadása 42., Molnár fordítása alapjául veszi 42., Magyar Lobwasser 204.
Lochner Kristóf doktor 64.
Lodi (Lauda, Laude) 15. 73.
Loeffelholz Zsuzsánna 320.
Loefenius 201. 203. 209. 357., Molnár pártfogója 201.
Loher 166.
Lóka 367.
Lórántfi Mihály 61. 70., katonája kiséri Molnárt 60. 61.
Loreto 16. 79. — -i Casa Santa története 16., felíratai 16. 17., Molnár leírása 16.
Lossius heidelbergi orvos 22.
Lothard 236.
Lothringeni úgynev. püspökháború 9.
Löchler Márton könyvnyomtató 33., Margit nevű leánya 33., Molnár kezét megkéri 33.
Lőcse (Leuschovia, Leuchovia) 29. 61. 69. 267. 345. 386.
Lőrinczi István 85.
Lubeta l. Libetbánya.
Lucius Jodok 429., Molnár üdvözlőverse hozzá 429. — Lajos könyvnyomtató 236. — Lajos ambergi tanár 210., levele Molnárhoz 235. 360., *Σωματοποίησις* cz. műve 336., Molnár zsoltárát ajándékozza neki 236.
Ludovicus Mihály 220., levele Molnárhoz 149. — Vid 150.
Lugo (Luga) 18.
Lukács deák 85.
Luteola Henrik 41. 341.
Lutetia Parisiorum l. Páris.
Luther János 53., családja 53. — Márton 71., róla szóló felírat a fürstenwaldi templomban 71., Molnár Luther-rokonsága 53.
Lutheránusok 223. 283., Bártfán 213., Danzigban 188., Eperjesen 213., Érsek-Ujváron 347., Lőcsén 213., Szenczen 3., — és kálvinisták viszálya az úrvacsora miatt 97. — konvent 213.
Luzern 15.

Lübeck (Lubeca) 299. 326.
Lückendorf (Glikendorf) 72.
Lycosthenes, vagy Wolffhart Konrád baseli tanár VIII.

Mada l. Nyir-Mada.
Magia 245.
Mágócsi Ferencz 212. 272. 274., megmérgeztetésének hire 274., fővezérjelöltsége 277.
Magyar. l. Nagy-Magyar.
Magyarok eredete Rem szerint 161., ókori nevük 161; Keckermann és Rem sarmatákkal és scythákkal azonosítja 161. — a Szent-Szűz után a három királyt vagy keleti bölcseket tisztelték legjobban 39., ennek oka 39. — cseh és osztrák szövetség terve 266. — foglyok Comoban 15. — distichon Molnártól 75. — krónika 307. — mű latin ajánlással 42. — nemzeti viselet külföldi egyetemen 8. — nyelv 328., bécsiek a magyar nyelvtan hiánya miatt panaszkodnak 328., külföldiek véleménye a magyar nyelvről 328. — mívelésének elhanyagolása 39. — nyelvű levelek Asztalos Andrástól 253. 297. 311. 318. 321. 329. 337., Foktői Mihálytól 281., Keserüi Dajka Jánostól 261., Molnár Benedektől 89. 90. 98. 282. 304. 308., Molnár Lukácstól 312., Molnár Lukácstól és Ádám Györgytől 303., Miskolczi Pásztor Istvántól 195 (részben). 204. 212. 292 (részben)., Nagytállyai Istvántól 102., Suri Orvos Mihálytól 124. 129., a szenczi birótól és városi tanácstól 334., Szepsi Mihálytól 271., Szenczi Szíjgyártó Lukácstól 96 (részben). 347. 369 (részben)., Taksonyi Pétertől 123 (részben)., Váradi Farkas Gergelytől 273. Wentey Ferencztől 94. — levélírásról külföldi m. tanulók véleménye 277. — és zsidó nemzet közt vont párhuzam 38. — protestáns egyházi irodalom 75. — török barátság 221.
Magyarország összehasonlítása Németországgal iskolákra nézve 37. — Németország védbástyája a török ellen 242. — gazdagsága 38. — térképe 92., Bachaček Márton kiadását tervezi 92. — történetének áttekintése Molnártól 38. 39. — -i politikai események 140. 193., ezek hatása Prágában 186.
Magyarországi Szent-Erzsébet 48. 50.
Magyar-Óvár 63. 64. 358. katholikusok Magyar-Óváron 358.
Magyar-Hradisch 70.
Magyari urak 212.
Mainz (Meintz, Moguntia) 9. 56. 59. 74.
Maius Lukács 209.
Majer János 151. — Mátyás 176. 179., a Lingelsheim családnál nevelő 179., levelei Molnárhoz 152. 178. — és János levele Molnárhoz 151.
Majtény (Pozsony m.) 66. 466.
Makay Máté nagy-szombati rektor 319. 330. 339. 463., Gyöngyösről Nagy-Szombatba viszik rektornak 330., kiűzik a városból 330. 339., visszahelyezése 339., Asztalos házánál tartja 336., megírja a prot. üldözés történetét 336. 463., levele Molnárhoz 335., elhagyja a tanítói pályát 367., vámszedő lesz Losonczon 367.
Maklári Bálint szécsényi lelkész 65.
Malgherai kikötő 18.
Malinovius 383.
Mallendorfi János heidelbergi tanuló 8.
Mals 19.
Mannheim (Manna) 23.
Mansthurm (?) 9.
Mantskovics Bálint nyomdai corrector 48.
Mantuanus epigrammája 79.
Marbach (Morbach) 27.
Marbach luth. lelkész 14.
Marburg 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 56. 59. 85. 225. 247. 248. 263. 272. 273. 275. 297. 298. 299. 304. 305. 309. 313. 314. 323. 328. 337. 354. 357. 367. 467., magyarországi Szent-Erzsébettől építtetett temploma 50. — -i egyetem 32. 49. 175. 236. 242. 278. 317. 346. 354., Móricz hesseni tartománygróf látogatása 51., Molnár itt tanul 49. 50. 75., beiratkozási bizonyítványa 444., — -i tanárok 222., rektor 47., magyar tanulók 47. 51. 52. 273. 352.
Marcellus (Marcellides) Dániel brémai lelkész 23. 24. 116. 181., levele Molnárhoz 181., véleménye Molnár szótáráról 181., a biblia magyarra fordítására buzdítja Molnárt 181.
Marcilius Tivadar ‚Nemo' cz. latin verse 173.
Marcodava 399.
Mareschal 197. 202.
Margerlebach l. Markt-Erlbach.
Mária-zelli templom felírata 79.
Máriási 397. — Pál 61. 70. 348. — Zsigmond 61. 70. 348. 386.

Marienberg 19.
Marienthal 29.
Markhausen 51.
Markt-Erlbach (Margerlebach) 73.
Marktaller Vid 378.
Marktheidenfeld (Heidfeld) 74.
Márkusfalva 61. 70. 348. 386.
Marne Kolozs frankfurti könyvnyomtató 31. 34. 140.
Maron 19.
Maros folyó 399.
Marot (Marottus) Kelemen 159. 333.
Marotti, a pápai őrség magyar kapitánya 115.
Marschal Péter frankfurti könyvkereskedő 196.
Marthius M. késmárki tanító 93., jegyző 93., Körmöczbányára megy 93.
Martini Kristóf 239.
Martinius Jodok strassburgi könyvnyomtató 413. — Mátyás herborni rektor 31. 32. 118. 121. 125. 432., bizonyítványa Molnár részére 432., Molnár előadásait hallgatja 31., ‚Synopsis scholastica' cz. műve 385., műve az unitariusok ellen 385., ‚Triumphum scholasticum' című műve 121., levele Molnárhoz 208.
Martyr Péter VIII.
Martyrumkönyv fordításának terve 81.
Masius Máté wöllsteini lelkész 24.
Másod András l. András (II.)
Maszkovith Gergely 65.
Matócsi Tamás 85.
Matthausz l. Mauthausen.
Matthias Antal 32.
Mátyás (I.) magyar király korabeli magyar nyelv és irodalom 39., miért hanyagolta el a magyar nyelvet 39., Budán a királyi collegium fundamentumát letétette 396., könyvtára 396., Görögországból könyveket hozatott 396., serege Nápoly ostrománál 3. 4., dicsőítése 82., párhuzam közte és Bethlen Gábor közt 82., levele Henrik regensburgi püspökhöz 76., Mátyás király aranya 319. — főherczeg 40. 274., Prága közelében üt tábort 279., a magyarok királyul követelik 249., a vallásszabadság biztosítása előtt nem koronázzák meg 286., magyar királylyá választása 298., magyar királylyá koronáztatása hire 278. 463., bevonulása Bécsbe 278., (II.) magyar király 35. 300. 310., orvosai gyógyítják Illyésházit 310., császárrá választása 56. — deák 290.
Mátyusfölde 4. 254., törökök, tatárok, cserkeszek, hajdúk pusztítják 254.
Mauritiana academia l. Marburgi egyetem.
Mauritius György altdorfi tanár 42. 191. 193. 195. 198. 199. 219. 220. 356. 381. 384., levelei Molnárhoz 214. 238. 372., üdvözlőverse 374., levelei Remhez 381. 389. 392., pere mostohaanyjával 381. 382.
Mauthausen (Matthausz) 57.
Meger Jakab 245.
Meghívó Molnár babérkoszorúsi vizsgálatára 410.
Megyer l. Nagy-Megyer.
Megyeri János heidelbergi egyetemi tanuló 123. 128. 129. 131., levele Molnárhoz 128., szatmári lelkész 66.
Meintz l. Mainz.
Meissen (Mysnia) 8.)
Meissenhold 180.
Melanchton Fülöp 77. — -ről szóló felirat a fürstenwaldi templomban 71.
Melczer Péter 28. l. ‚Meltzer'-t is.
Meldunum l. Moudon.
Melissus János heidelbergi tanár 110. 115. 120. 142.
Melius Péter 75., praedicatiói 76.
Mellingen 13., kath. város 13.
Melotai Nyilas István l. Milotai.
Melsungen (Milsungum) 46.
Meltzer Dániel, Mátyás főherczeg titkára (ab epistolis) 164., fiát Szíjgyártó Lukács tanítja 164. 165.
Memling l. Mümlingen.
Memorialék (emlékeztető levelek) Molnár számára Hartmann Jánostól 264. 381., Rittershausen Konrádtól 114., Váczi Gergelytől 386.
Mendicans (szolgatanuló) Debreczenben 104.
Menzel levele Rittershausenhez 320.
Méra (Abauj-Torna m.) 66.
Mercurialis, Hieronymus 33.
Merlin János Rajmund VIII.
Merula Pál rostocki egyetemi tanár 222., a belga háború történetét szándékozott megírni 222.
Meschius Theobald ajánlólevele Molnár részére 34.
Mészáros Mihály 63.
Mezőlaki Miklós 85.
Mező Szegedi Gáspár 69. 70. 75. 80. 85. 467. — -né 85., segíti Molnárt külföldön 81.

Miatyánk, Régi német — Molnár jegyzőkönyvében 145.
Michelfeld 74.
Mihálykó János váraljai lelkész 386.
Miklós (IV.) pápa 16.
Miklós deák 290., Miklós deákné 290.
Miklósvári Tamás 66.
Milden l. Moudon.
Milanó 15. —i városi belépti jegy 423.
Mileus János heidelbergi lelkész 19., Molnár egyházi beszédeit hallgatja 20., Postillái 76.
Milotai Nyilas István 139., Debreczen alumnusa 139., heidelbergi egyetemi tanuló 126., ref. püspök 70. 80., Szatmáron 66.
Milsungum l Melsungen.
Miltenberg 73. 74.
‚Mimi Publiani Dicta' 37.
Minneberg 30.
Miskelsdorf 381.
Miskolcz 102. — -i iskola 136., tanítóját a németek megsebesítik 136. — -i Baltazár vittenbergi egyetemi tanuló 128. 129., — -i Pásztor István 175. 179. 194. 195. 204. 212. 213. 277. 292. 307. 308. 312. 342. 347., Tököly Miklós nevelője 176., Heidelbergben tartózkodik 176., Wittenbergben 212. 277., tarczali iskolamester 212. 277., szerencsi lelkész 307., neje Szikszai Judit 307., éneket ír 344., levelei Molnárhoz 175. 195. 204. 212. 277. 292. 307. 342., Pareus Dávidhoz 213. 292. — János 80.
Mocsonok 61.
Modena (Mutina) 15.
Moguntia l. Mainz.
Mojses 116.
Moler Zsoltár-kommentárja 385.
Molinaeus (De Moulin) Péter 86.
Molitor János 152. 179.
Moller János alzey-i iskolamester 24.
Molnár-család: Id. Sz. Molnár Albert (M. A. apja) 3. 4., szülei 4., gazdagsága 4., gyermekei 4. 5. 36. 89. 90. 98. 165. 283. 289. 290. 303. 304. 308. 309., elszegényedése 89. 90. 98., pénzt küld Albert fiának 89., második neje halála 5., harmadik neje 313., halála 165. 283., öröksége 313. — Benedek (M. A. bátyja) 61. 62. 69. 165. 289. 296., levelei Molnár Alberthez 89. 90. 98. 282. 304. 308., szegénysége 89. 90. 283., pénzt küld M. Albertnek 89. 90., gazdálkodása 90. 313., atyjával lakik 90., felesége Fásang Kata 98., fia halála 165. 283., kölcsönt igér M. Albertnek, ha haza jő 99., neje halála 165. 283. 303., Új-Testamentumot küld neki Asztalos útján 283., Újfaluban lakik 305. 309. 358. — Erzsébet (M. Albert leánya) születése 64. 82., keresztelője 64. — Erzsébet Kunigunda (M. A. leánya) 83., halála 83. — Ferencz (M. A. nagyapja) 4., születése 4., malmot épít s ettől kapja a ‚Molnár' nevet 4., sírja 4. — György (M. Benedek fia) 61. 283. 289. 304. 358., iskolába jár 303. 309., betegsége 62., halála és temetése 62. — Ilona (M. A. testvére) 63. 98. 165. 283. 289. 303. 309., férje czifferi polgár 165., egy fiával özvegyen marad 165., második férje Ádám György 289. 303. 309. 312. — István (M. Lukács fia) 358. — János (M. A. szépapja) l. Székel János. — János (M. A. fia) 61. 62. 380. 398., születése 56. 81. 380., megkeresztelése 56., keresztapja Hartmann János 380. — Katalin (M. A. testvére) 283. 289. 303. 309., férjhez megy 165., férje Jámbor György 303. 389., három gyermeke 303. — Lukács (M. A. testvére) 69. 70. 90. 165. 289. 303. 304. 308., a trencséni iskolában tanul 90., M. Albert tanítja 304., nősülése 283. 289., ipával lakik 283., felesége 289. 358., családi viszálya osztozkodás miatt testvéreivel s mostohaanyjával 313., levelei M. Alberthez 303. 312. — Mária Erzsébet (M. A. leánya) 83., halála 83. — Mária Magdolna (M. Albert leánya) 78. 79. 82., keresztelője 78., halála 78. 82. — — Pál (M. A. fia) 83. — Zsófia (M. A. nénje) 63. 69. 289.
Molnár Albert Szenczi: I) *Életrajza:* ősei 3. 4., szülei 3. 4. 89. 90., atyja 3. 4. 35. 36. 89. 90. 95. 165., atyja vagyoni helyzete 4. 313: elszegényedése 89. 90; halála 35. 36. 165; örökségének felosztása 313., anyja 4., halála 5., testvérei 4. 5. 36. 89. 90. 98. 165. 283. 289. 290. 303. 304. 308. 309., születése 3., megkeresztelése 3. 5., gyermekkora 3. 4. 5., tanulása Szenczen 5., Győrött 5., kalandozásai 6. 7., tanulása Gönczön 6., Károlyi Gáspárnál 6., Debreczenben 6. 104. a Pap-csa-

ládnál nevelősködése 7., útlevele Pisky Istvántól 403., németországi útja 7. 8., beíratkozása a vittenbergi egyetemre 404., tanulása 8. 9., hazulról segítik 89. 90., tanulása Drezdában 8., Heidelbergben 9., a heidelbergi egyetem rektorának ajánlólevele 404., Strassburgban 9. 10., folyamodványa a ‚Collegium Wilhelmiticum'-ba felvételért 405., Lang József ajánlólevele 406., az egyetemen a magyar főúri tanulókkal érintkezik 95.96., babérkoszorús lesz 11. 410 411. 413., babérkoszorúsi diplomája 413. kötelezvénye az érte járó díj megfizetéséről 415., az egyetemről távozik 11. 415. 416., strassburgi bizonyítványai 417—421., kötelezvénye a ‚Collegium Wilhelmiticum'-i ellátásdíj visszafizetéséről 421., útazása Svájczban 12—15., Olaszországban 15. 16. 17., Milanóban 15. 423., Loretóban 16., Rómában 17. 18. 423., beíratkozása a heidelbergi egyetemre 427.. tanulása 19—23., adóságai 20.. Sárospatakra lectornak hívják 102. 103., goselbachi nevelősége 20., látogatása Tököly Istvánnál 20. 116.. betegsége 21., vallási fogadalma 22., T. Fabricius Tamás pénzt küld neki 22. 105. 106. 427., kirándulásai 23—26., nősülési szándéka 25., betegsége 25. 107. 109. 111.. szegénysége 113.. hazatérése 26. 27., magyarországi körútja 27—29., látogatása Asztalos Andrásnál Nagy-Szombatban 27., Késmárkon 27. 140., Sideriusnál 28., Kassán 28. 29., második külföldi útja 29. 30., találkozása Tököly Sebestyénnel 40., megérkezése Heidelbergbe 30., Ambrosius Sebestyén és fia megbizásai 114—116., tanulása 30., nyomdai correctorsága 31. 32. 33.. herborni tanulása 32. 33.. bizonyítványai 432. 433.. Majna-Frankfurtban 33. 34.. a frankfurti lelkészek erkölcsi bizonyítványa 434., Siderius János pénzt küld neki és haza hívja 117. 119. 123. 128. 129. 130. 134., Asztalos bibliát küld 137., Claude Marnenál 31. 34.. ambergi nevelősége 34. 35. 435.. ambergi tanárok ajánlolevelei 434. 435.. tanulása Altdorfban 35.. bizonyítványa 199. 438.. Nürnbergben Hutter Illyésnél 38. 156 160.. prágai útja 40. 166. 178., Keplernél tartózkodik 168.. Rudolf m. királynak bemutatja szótárát 40. 41. 43. 169., kath. vallásra akarják téríteni 169. 176.. visszatérése Nürnbergbe 41. 178.. nevelősége Flischbachban 41. 180. 184., a Stänzing-családnál 42. 44. 183. 185. 186. 189. 440., altdorfi tanulása 440., találkozása Móricz hesseni tartománygróffal 43. 44., IV. Frigyes pfalzi választóval 47., a heidelbergi egyetemen beíratkozik tanulónak 442., Móricz tartománygróf pártfogásába veszi 217. 218. 221. 225. 228. 235. 249. 263. 323., megbizza magyar nyelvtan írásával 211. 228. 252. 259. 350., a marburgi egyetemen tanulónak íratkozik be 47. 414., haza hívják 318. 329. 330. 331. 337. 342. 344. 349. 352. 357., a szenczi városi tanács hazahívó levele 334. 355., Molnár válasza reá 359., a beregszászi iskolához rektornak hívják 342. 352., marburgi háza 246. 261. 262. 270.. megismerkedik Vietorné. Ferinari Kunigundával 49. 50., nősülési szándéka 51., Vietorné első férjétől elválasztatik 447., eljegyzése Molnárral 53., felesége családja 53. 78. 79. 80., házassági szerződés Molnár és Ferinari Kunigunda között 447., házassági bizonyítvány 448.. lakodalma 53. 54.. lakodalmi üdvözlőversek 371. 372. 374. 376. 377., János fia születése 81. 379., találkozása Lépes Bálint nyitrai püspökkel 56., hazatérése 57. 381., látogatása Thurzó Györgynél 57., Thurzó Kassa városának ajánlja 459.. Komjáton praedicál 57.. a köveskúti zsinaton jelen van 58., látogatása Batthyány Ferenczné 58.. családját Magyarországba hozza 58—60.. a körmendi zsinaton 60.. rohonczi lelkészsége 60. 385., felsőmagyarországi útja 60. 61. 62. 386., kassai látogatása 61. 386., a komjáti zsinaton 62.. találkozása Sellyén Veresmarty Mihálylyal XVIII.. komáromi lelkészsége 63. 64.. bucsút vesz a lelkészségtől 64., újabb magyarországi útja 64. 65.. látogatása Rimainál 66., Soós Kristófnál 66.. nyomdaalapítási terve 387., erdélyi útazása 66., Bethlen Gábornál 67. 68. 69.. ‚Album'-a 245., látogatása felesége szileziai roko-

nainál 70. 71., poroszországi útazása 71., a brandenburgi választófejedelemnél 71., ambergi tanár lesz 72. 73., oppenheimi kántortanító 73. 74., iskolamester Oppenheimban XV. 78., találkozása Ferenczfi Lőrinczczel XV., heidelbergi pártfogói 79. 82. 84., V. Frigyes pfalzi választó pártfogása alatt 81. 82., kinzatása Heidelberg bevétele alkalmával 85. 86., Bethlen és Rákóczy György pénzzel segítik 83. 84., belgiumi és hollandiai útazása 85. 86., sziléziai útja 85. 393., megérkezése Kassára 86. 393. 394., kassai hivatala 393. 394., Bethlen rendelete lakása ügyében Kassához 393., Bekecsen a templomszentelési ünnepet rendezi 86. 393., Darholcz Ferencznél 396., Kolozsváron 397. 398., halála 398., halálának helye és éve 398., halálára írt sírversek 398., önéletrajza 75., személyleírása 423., arczképe 157. 193. 194.

II) *Művei, fordításai, kiadványai:* Ἀποφθέγματα (1599) 428. — Tossanus Dániel ‚Lelki iskola' cz. művének fordítása (1600.) 29. 30. — Molnár Gergely Grammatikájának kiadása (1604.) 147. 148. — Dictionarium Latino-Ungaricum (1604.) 3. 5. 10. 20. 35. 36. 37. 38. 145. 149. 153. 154. 157. 158. 159. 161. 162. 166. 167. 171. 175. 176. 177. 178. 181. 187. 227. 245. 254. 277. 283. 292. 312. 323. 436. 441., forrásai 37. 38. — Dictionarium Ungarico-Latinum (1604.) 3. 5. 18. 28. 38. 39. 40., bemutatása Rudolf m. királynak 36. 37. 40. 149. 328. 343. — Psalterium Ungaricum (1607.) 29. 42. 46. 79. 141. 159. 176. 200. 202. 203. 204. 205. 206. 209. 212. 214. 219. 221. 225. 233. 236. 241. 250. 252. 253. 277. 278. 292. 297. 306. 308. 318. 323. 441. 442. — Kis Catechismus (1607.) 46. 209. 241. — Károli Gáspár bibliafordításának kiadása (1608.) 6. 35. 48—50. 77. 118. 119. 123. 131. 132. 135. 137. 138. 140. 141. 144. 146. 147. 148. 158. 181. 208. 254. 256. 260. 265. 271. 273. 277. 282. 284. 285. 287. 288. 296. 297. 304. 306. 308. 343. 344. 364. — Analecta aenigmatica (1608.) 232. 244. 250. 251. — Icon religionis (1609.) 301. — Grammatica Ungarica (1610.) 47. 51. 52. 211. 218. 221. 228. 260. 297. 312. 334. 350. 355. 361. 362. 366. 367. 384., módszere 366., Pázmány Péter véleménye róla 366. — Ius Hungaricum kiadási terve (1610.) 389. 390. — ‚Conspiratio Kendiana' fordítása (1610.) 52. — Lexicon Latino-Graeco-Hungaricum (1611.) 52. 53. 352. 353. 354. 355. — A Károli-féle biblia második kiadása (1612.) 54. 55. 56. 78. — Lusus poetici (1614.) 170. 173. 174. — Turi Pál ‚Idea Christianorum' cz. műve kiadása (1616.) 76. 77. — Postilla Scultetica fordítása (1617.) 67. 70. 74. 75. 77. 90. 337. 436. 437. — Iubileus esztendei praedikatzo (1618.) 78. 79. 80. 348. — Frisius ‚Imádságos könyvecské'-jének fordítása (1621.) 80. 81. 82. 289. — ‚Lexicon Latino-Graeco-Ungaricum' (1621.) 32. 68. 82. 391. — Syllecta scholastica (1621.) 68. 82. — Kálvin ‚Ker. religióra és igaz hitre való tanítás' cz. műve fordítása (1624.) 83. 84. 85. — Consecratio templi novi (1625.) 86. 393. 394. — Ziegler ‚Discursus de summo bono' cz. műve fordítása (1630.) 396. 397. — Irodalmi tervei 81. 370. — Elveszett művei 201. 396. — Versei 17. 428. 429., az irigység mardosásáról 23. 428., Jungermann Albumában 14. 428., Rittershausen neje halálára 223. 428., a Vallásról 301. 428., Béza versének fordítása 429., fordítások a ‚Postilla Scultoticá'-ban 429., ‚Consecratio novi templi' cz. művében 429., ‚Discursus' cz. műben 429. — Üdvözlőversei Avenarius Jakabhoz 430., Begius Benignushoz 430., Böszörményi Sz. Péterhez 428., Engring Fülöphöz 429., V. Frigyes pfalzi választóhoz 75. 428., Pataki Füsüs Jánoshoz 428., Hantzler Tilmannhoz 431., Heidfeld Jánoshoz 246. 428., Herder Farkashoz 431., Szepsi Korocz Györgyhöz 428., Lucius Jodokhoz 4. 29., Péczeli Király Imréhez 366. 428., Rem Györgyhöz 171. 428., Rittershausen Konrád lakodalmára 321. 326. 428., Simándi Mihályhoz 428., Wacker Mátéhoz 170., Walter Gottfriedhoz 430.

III) *Levelek, üdvözlőversek:* *a*) Molnár Albert levele Heidfeld Jánoshoz 244., Rem Györgyhöz 351. — Molnárhoz írt levelek: Alsted Hen-

riktől 332., Ambrosius (Lam) Sebestyéntől 106. 109. 114., ifj. Ambrosius Sebestyéntől 116. 142., Asztalos Andrástól 253. 297. 311. 318. 321. 329. 331. 337., Bavarus Jánostól 145., Bocatius Jánostól 55. 375., Boilblanc Jánostól 197. 224., Carolides Györgytől 341., Christiander Andrástól 265., Combillon Jánostól 216., Corvinus (Rabe) Kristóftól 206., Cuno Jánostól 167. 171. 240., Cuno Kelementől 153. 219., Custos Domokostól 194., Szenczi Csene Pétertől 305. 384., Donaver Kristóftól 182. 183., Érsek Pétertől 144., Faber Antaltól 100., Tolnai Fabritius Tamástól 101. 105., Felckmann Pétertől 126., Filiczky Jánostól 279., Foktői Mihálytól 281., Freigiustól 192., Gentilis Scipiótól 150., Hartmann Jánostól 379., a heidelbergi magyar tanulóktól 55., Heidfeld Gottfriedtől 247., Heidfold Jánostól 231, 250., Henisch Györgytől 300., Heysen (Heuss) Károlytól 111. 200. 203., báró Hodiegova Bohuslávtól 213., b. Hodiegova Przechtől 247. 280., b. Hodiegova Smiltől 228., Hölzlin Jeremiástól 155., Huber Pétertől 306., Keckermann Bertalantól 109. 159. 187.. Kepler Jánostól 177., Keserüi Dajka Jánostól 261., Knöttner Jánostól 150., Kügler Dávidtól 91. 99. 107. 111. 113., Lavater Gáspártól 260. 269. 275. 276., Lingelsheim Frigyestől 372., Lingelsheim Gábortól 201., Lingelsheim Mihálytól 207.. Liscovicz Jakabtól 93., Lucius Lajostól 235. 360., Ludovicus Mihálytól 149., Majer Mátyástól 152. 178., Majer Mátyástól és Jánostól 151., Makai Mátétól 355., Marcellus Dánieltől 181., Martinius Mátyástól 208., Mauritius Györgytől 214. 238. 372., Megyeri Jánostól 128., Molnár Benedektől 89. 90. 98. 282. 304. 308., Molnár Lukácstól 312., Molnár Lukácstól és Ádám Györgytől 303., Miskolczi Pásztor Istvántól 175. 195. 204. 212. 277. 292. 307. 342., Nagytállyai Istvántól 102., névtelenektől 202. 268., Nolde Ernőtől 122., Orschynovsky Jánostól 143., Palthenius Zakariástól 203., Pareus Dávidtól 371. 391., Pasor Györgytől 117., Piscator Jánostól 167. 208. 315., Piscator Lajostól 316., Polanus Amandustól 328., Rátkay Györgytől 366., Rem Györgytől 55. 161. 166. 170. 172. 174. 175. 180. 186. 189. 190. 193. 198. 221. 222. 223. 233. 241. 243. 248. 255. 259. 265. 278. 283. 285. 374., Rittershausen Konrádtól 154. 157. 158. 160. 162. 163. 169. 173. 184. 185. 199. 209. 217. 251. 285., Rumel Konrádtól 144. 168., Rumpius Keresztélytől 120., Schönfeld Gergelytől 384., Scultetus Ábrahámtól 52. 342., Siderius Jánostól 117. 134. 135., Söllingen Györgytől 340., Stänzing (Stäntzing) Sebaldtól 189. 194., Suri Orvos Mihálytól 124. 129. 314., a szenczi birótól és városi tanácstól 334. 338. 349. Szepsi Mihálytól 271. Szenczi Szíjgyártó Lukácstól 96. 103. 164. 289. 295. 309. 347. 357. 369., Taksonyi Pétertől 123. 130. 135. 136 (2). 138. 141. 146.. Taubmann Frigyestől 229.. Textor Jánostól 126. 127., Thalmüller Hermanntól 239., Turi Györgytől 118., Ujfalvi Katona Imrétől 108., Váczi Gergelytől 344., Váradi Farkas Gergelytől 273., a vittenbergi magyar coetus nevében V. Farkas Gergelytől 226., wachenfelsi Wacker Mátétól 173., Walter Gottfriedtől 257. 324. 345. 363., Weczach Györgytől 377., Wentey Ferenctől 94., Wolf Hermanntól 211. 228. 256. 263. 350. — β) Molnárhoz írt üdvözlőversek Ahenarius (Kessler) Tamástól 415. 425., Biermann Konrádtól 52., Bocatius Jánostól 451., Borsai Mártontól 83., Eglin Ráfaeltől 451.. Engring Fülöptől 428., Filiczky Jánostól 442., Goclenius Rudolftól 450., Grindlinger Richárdtól 413., Hartmann Jánostól 451., Hoggaeus Mártontól 422., Höltzlin Jeremiástól 40., Israelides Sámueltől 413., Kaposi S. Jánostól 83., Keckermann Bertalantól 36., Kirchner Hermanntól 454., Szepsi Korocz Györgytől 457., Lingelsheim Frigyestől 455., Mauritius Györgytől 439. 454., Debreczeni Nagy Ferenctől 83.. Neglin Jánostól 411., Nicolai Baltazártól 455.. Pareus Dávidtól 83. 391., Pasor Györgytől 36., Pasor Mátyástól 83., Pécsváradi B. Pétertől 83., Piccart Mihálytól 452., Piscator Jánostól 36. 83. 449., Prágai Andrástól 75., Rakai Már-

tontól 83., Reiss Henriktől 416. 424., Rem Györgytől 36. 83., Rittershausen Konrádtól 36., Rumel Konrádtól 36., Scultetus Ábrahámtól 52., Stertzing Jánostól 412., Sturm Gáspártól 458., Szántai C. Mátyástól 83., Tolnai Pastorius Istvántól 83, Trapp Pétertől 456., Treutler Fülöp Jánostól 454., Vechner Györgytől 445., Virdung Mihálytól 452., Walter Jánostól 446., Zahn Baltazártól 455.
Molnár Gergely latin Grammaticája 147. 221. 228., Heltai kiadása 147., magyarországi és külföldi kiadásai 147., ajánlása 147., Molnár Albert kiadása 147., Asztalosnak akarta ajánlani 147., Alvinczi Péter kiadása 147.
Molther marburgi tanár 273.
Monak 394. — -i Miklós 86. 393. 394., Molnárt külföldön segíti 394., segélyezése hazajövetele után 394. — Erzsébet 397.
Mondelsheim l. Mundelsheim.
Montanae Tabernae l. Bergzabern.
Morat l. Murten.
Morbach l. Marbach.
Morella Juliánna művei 256.
Morges (Morgiae, Morsee) 14.
Móricz császár 32. — hesseni tartománygróf 41. 42. 43. 46. 48. 82. 211. 216. 221. 225. 228. 229. 232. 248. 249. 256. 278. 294. 352. 354. 447., ‚Németország csillaga' 278., ősei 49. 50. 56., astronomusai Rudolf m. király udvarában 40. 43., altdorfi látogatása 43. 225. 236., Nürnbergben 43., regensburgi útja 43., Dillenburgban magyarul beszél 43., Molnár a magyarokat pártfogásába ajánlja 44., Molnár zsoltárát bemutatja neki 46., pártfogásába veszi 47. 49. 84., Molnár a család körében 47., Molnár neki ajánlja bibliakiadását 48., költségén megjelent művek 50., látogatása a marburgi egyetemen 51., Molnárt nyelvtanáért megajándékozza 51. 352., logogryphusai 250. — ifj. (M. hesseni tartománygróf fia) 47., a marburgi egyetem rektora 51., Molnár neki ajánlja nyelvtanát 51.
Móriczhida 63.
Moringen 112.
Mornaeus ‚De eucharistia' 327.
Morsee l. Morges.
Morvaország 8.
Mosbach 29. 73.
Mosellanus Péter ‚De tempore studiis impendendo' cz. műve Molnár kiadásában 82.
Moson 60. 63. 64. 69. — -i lelkész: Csatári Gergely 358.
Moudon, Milden (Meldunum) 14.
Moulin, De — Péter 86.
Mömlingen (Memling) 73.
Mundelsheim (Mondelsheim) 57.
Munkács 38. — -i István 85.
Mura-Szombat (Murai-Szombat) 63. 76., Batthyány majorja 63.
Muraközi Márton 80. 85.
Murmelius János Krakkóban nyomatott háromnyelvü ‚Nomenclatura'-ja 37., megvolt Molnárnak debreczeni tanulókorában 37.
Murten (Muratum) 13. — -i német egyház lelkésze 13.
Musculus (Mosel) Farkas berni hittudós VIII. 170. 172. 296. — íratai 15. — ifj. höchstetteni lelkész 15., rokonának lakodalma 13., testvérei 13.
Musica l. Zene.
Mümlingen (Memling) 73.
Mürsel Lajos strassburgi egyetemi jegyző 414.
Mylaeus János l. Mileus.
Mylius János késmárki tanító 93.
Mysnia l. Meissen.

Nádasdy család 147., udvara 65. — Ferencz országbiró 147., Molnár Gergely latin Grammatikája neki van ajánlva 147. — Pál, Vasvármegye örökös főispánja 348. — Tamás 348.
Nadelberg 19.
Nadházi Péter deák 85.
Naemark l. Neumarkt.
Naghy (Nagy) Gergely 7. — Mihály 7.
Nagybánya 7. — -i ref. iskolamester: Újfalui Imre 7., Molnár egy hetet tölt nála 7.
Nagy-Báród (Báród) 69.
Nagy-Darócz 66.
Nagy-Enyed l. Enyed., régi neve: Marcodava 399.
Nagy Ferencz, Debreczeni, üdvözlőverse Molnár szótárára (1621.) 83.
Nagy-Győr l. Győr.
Nagy-Károly 35. 66. 70.
Nagy-Magyar 63. 69. 164. 165., 166., (v. ö. 290.)
Nagy-Megyer 57. 58. (164. 165. 166.) 290. 296. 297. 308. 347. 357. 370. 371. — -i ref. lelkész: Szíjgyártó Lukács 283. 290. 303. 311. 349.

Nagy-Sink 67.
Nagy-Szombat 27. 35. 57. 60. 63. 65. 69. 70. 71. 72. 75. 85. 148. 149. 213. 283. 310. 314. 323. 349. 370. 386. 437. — -i prot lelkészek: Hollósi Márton 310., Rátkay György 310. — -i egyházi viszonyok 148. 298. 331. 339. 367. 463. 464. — -i lelkész és tanító megidéztetnek 464., a városból kiüzetnek 331. 464., visszahelyeztetnek 331. 339., Molnár a ref. egyháznak ajánlja a »Postilla Scultetica« fordítását 75. — -i iskola és convictus 336. 393., virágzása 330., tanulók száma 330. 336.. a tanács nem ad neki helyet 336., áthelyezése Kassára 393. 394.
Nagy-Szőlős l. Szőlős.
Nagytályai István 102., levele Molnárhoz 102., a sárospataki tanárságról ír 102. 103.
Nagy-Tapolcsány 27. 29.
Nagy-Várad l. Várad.
Nagy-Váti faluja 27.
Nahum Jodok Postillái 151. 165.
Nánás (Hajdu-) 61. 69.
Naptár (Gergely-féle) behozatala 110., az újhelyi zsinaton határoznak felőle 110., országgyűlési határozat pénzbüntetést szab az el nem fogadókra 110.
Napuca l. Kolozsvár.
Nassaui grófok dillenburgi vára 32.
Nauenheim 101.
Naumburg 8.
Naumierzicz 93.
Neckar-Els 23. 29. 73.
Neglin János üdvözlőverse Molnárhoz 411.
Neisse (Nissa) 70.
Néma (Komárom-m.) 60.
Nemes-Kér 75.
Nemesnépi Dániel komjáti lelkész 62. 63. 65. 80.
Német János 65.
Német-Járfalu (Jarendorf, Jandorf) 64. 65.
Németország 7. 10., összehasonlítása Magyarországgal iskolák tekintetében 37.
Német-Újvár 58. 62. 63. 64. — -i lelkész 70.
Nemz l. Niemes.
Nenzing (Nentzig) 19.
Neobergum l. Neuburg.
Neomarchium l. Neumarkt.
Neopyrgius l. Neuburg (Pfalz-).
Neostadium l. Neustadt és Neuenstadt.
Neuberg 41. 73.
Neuburg (Neoburg, Neobergum) 26. 59. — -i (Neopyrgius) gróf 374.
Neuenstadt a Kocher mellett (N. an der Linde) 30.
Neuhammer 71.
Neuhaus 24. — -i gymnasium 24., rektora Coppen Bertalan 24., praeceptora Burchner 24.
Neumarkt (Neagora, Noviforum, (Noviferum) Neamarck) 29. 35. 38. 70. 84. 146. 205. 223.
Neuschmidhammer 71.
Neustadt 41. — (a Hardt mellett) 232.
Nevelők helyzete 437.
Nevelőségi bizonyítvány Molnár részére Stänzing Sebaldtól 440.
Névtelen levelek Molnárhoz (1607. febr. 1.. 1608. jun 16.) 202. 268.
Nicolai (Nicolius) Baltazár üdvözlőverse Molnár lakodalmára 455.
Niederbronn 26.
Niemes (Nemz) 72.
Nissa l. Neisse.
Noesler György tudósításai a magyarországi eseményekről 267. 268
Nolde Ernő Molnár pártfogója 32. 34. 122. 125. 126. 127. 248., Molnárnak ruhát vesz 32., levelet ír neki 33. 122.
Nostizius János 377.
Noviferum, Novum forum l. Neumarkt.
Novilius Róbert 51. 52. 57.
Noviomagus János 32.
Novosolium l. Beszterczebánya.
Nőgéri János, Szenczi, tanuló, Molnár útitársa 6. 290. elismervénye a Molnártól átvett könyvekről 404.
Nördlingen 361.
Nörnberg l. Nürnberg.
Nünschweiler 26.
Nürnberg (Nörnberg, Norimberga, Noriberga) 29. 34. 35. 39. 40. 43. 59. 73. 75. 172. 196. 323. 373. 390. 391.. ‚Németország Velenczé'-je 29., leírása 29., Molnár első látogatása benne 29., Móricz hesseni tartománygróf látogatja 43. — -i Szent-Lőrincz templom 172. 191., tornyába mennykő üt bele 191. — -i könyvnyomtatók 38. — -i scholarchák l. Altdorfi egyetem. — -i tanács, az altdorfi egyetem fentartója 36.
Nyárasd (Pozsony megye) 64.
Nyárhid 64.
Nyári István 66. 348.
Nyilas István l. Milotai.
Nyir-Bátor l. Bátor.
Nyir-Máda 66.
Nyomorultfalu 65.

Obrecht ‚Thesis'-ei 107.
Oeconomus a heidelbergi Collegium Casimirianum-ban 20. 22.
Odontius János 152. 179. 184., Rittershausen rokona 184., Keplerhez készül menni 184., Kepler nyilatkozata róla 177.
Oelhafen (Olhafius) Miksa doktor Lübeckben 299. 350.
Offenbach 56.
Oláhok 38.
Olasz András, Pesti 63, 290.
Olaszok pusztításai 3.
Olaszország 30., Tököly István ide útazik 30. — -i egyetemek 81. — -i útja Molnárnak 15 -18.
Olemann 288.
Olevian Ferencz 31.
Olmücz (Olomucz) 338. — -i érsek 223., Szilériát háborúba bonyolítja 223. -i jezsuiták 338.
Olphius (Ὄλφιος) 287. 288. 294. 383.
Omlás 67.
Ompoly (Ompaus, Ampul) folyó 399.
On falu 4., romjai 4.
Ónodi vár kapitánya 80.
Onolsbach l. Ansbach.
Opachovsky Márton lengyel tanuló 54., értesítése Vietorról 54.
Opitz Márton 395. 400., levele Schoedel Mártonhoz 395—400., véleménye Molnárról 396. 397., levelére választ kér tőle 398.
Oppenheim XV. 9. 53. 54. 55. 73. 74. 75. 78. 80. 81. 82. 83. 85. 455. 456. 457. — -i magyar nyomtatvány 76.
Opsimathes János 72. 361.
Óravásárlás 196.
Orfel l. Urphar.
Ornai Tamás szögyéni kapitány 348.
Orschynovsky János 141. 315. 341., levele Molnárhoz 143.
Orsprung l. Urspringen.
Ortelius ‚Thesaurus'-a 190.
Orvos Mihály l. Suri Orvos.
Osgyán 66. 348.
Osimo (Auximum) 16.
Ostya miatt vételkedés a protestánsok közt 253., használata 290.
Oszpora (török pénznem) 319.
Osztrák főherczegek 44.
Ottó tartománygróf. Móricz hesseni fejedelem elsőszülött fia 47. 240. 316., a fuldai és hersfeldi apátság kormányzója 50.
Óvár l. Magyar-Óvár.
Óvári János 85.
Ördögösség, ördöghit 5. 222., a moldavai vizi ördög 222.
Öttevény 64.
Ötvös János 80. — Miklós 290.

Pacius (Pace) genfi tanár 14. 15.
Paczot Ferenczné, ‚Balási nemzet' 66. 70. l. ‚Patzot'-ot is.
Padua 18. 437.
Paemer Jakab 210.
Pagninus-féle bibliakiadás 277.
Paksi (Paxi) János 85. 289. 337. — Márton 289.
‚Pál érsek levelére felelet' l. Horvát András.
Pál János 290.
Palánk 65. — -i kapitány Kovács Boldizsár 65.
Pálffy János somorjai tanító 310., külföldi egyetemre megy 310.
Palthenius Zakariás frankfurti könyvnyomtató 46. 202. 333. — levele Molnárhoz 203.
Pannonia v. Paeonia 436.
Pansa 185. 220.
Pantaleon, Candidus 25. 26. 174., ‚De corona Caroli Magni' 174.
Pap Ferencz, Molnár magántanítványa 7., Kassára levelet küld neki Molnár 21. 22. 23., özvegye 29.
Pápa 70. 78. 115. 348. 358., vallási békéje 348. — -i ref. templom építése 348. — -i vallon őrség tervezett árulása 115., a székesfehérvári béggel az átadás iránt folytatott egyezkedés 115. — -i ref. lelkész 387.
Pápai András 66. — Jakab deák 290.
Papirvásárlás 204. 262.
Pappus János strassburgi egy. rektor 10. 14. 101. 407., beszélgetése Molnárral a magyar bibliáról és szótárról 11., gyászjelentése Hedio Ágnes haláláról 407.
Parasztlázadás az augsburgi püspökségben 235.
‚Pareanum' Heidelbergben 75.
Pareus Dávid a heidelbergi egyetem rektora 82. 105. 106. 120. 124. 132. 212 343. 354. 371., művei 370., ‚Laureae Pareanae' 120., levelei Molnárhoz 83. 371. 391., üdvözlőverse szótárára (1621.) 83. 391., M. érdekében ajánlólevelet ír 107. 110. 115., hozzá írt levele Molnárnak 135., ajánlólevele Suri Orvos Mihály részére 124., Miskolczi a a Kendi-féle összeesküvést leírja neki 343. — Fülöp 442.
Páris 396. 400. 437.
Páriz Pápai Ferencz IV. XIX., Molnárról 398.

Parma 15.
Párndorf (Parendorf) 64.
Pavia 15.
Pasor György 167. 248. 334., tanítási elvei 156., levele Hutter Illyéshez 155., Molnárhoz 117., üdvözlőverse Molnár szótárára (1604.) 36. — Mátyás heidelbergi tanár üdvözlőverse Molnár szótárára (1621.) 83.
Passau 27. 57. 59.
Passeratius János ‚Nil' cz. latin verse 172. 173.
Pastor János szűcsmester 332., héber nyelvtudománya 332.
Pasztor (?) 74.
Patai István levele Kanizsai Pálfi Jánoshoz 387., Molnárhoz 58., a köveskúti zsinaton 58., a körmendi zsinatra Molnárral együtt megy 60., Nagy-Szombaton praedikál 60., ‚A Sacramentumokról' 30., fia 60. — János deák 65. 69. 254. 337. — Máté 66. 290. — Mihály heidelbergi tanuló 26. 29.
Patak l. Sárospatak.
Patkó lelkész Léván 65. — Tamás, samarjai, nagy-szombati iskolamester 253. 323. 330. 483., nősülése 298., deáki lelkész 330.
Patzot Ferenczné 66. 70., fiai Tárkányban 348.
Paulides Joannes, Canisaeus l. Kanizsai Pálfi.
Paxi l. Paksi.
Payerne l. Peterlingen.
Pázmány Péter 366., Molnár Grammatikáját elkéri Rátkay Györgytől 366., véleménye róla 366.
Pécsváradi B. Péter üdvözlőverse Molnár szótárára 83.
Péczeli (Péceli, Petseli) Király Imre 337. 348. 366. 385. 428., komáromi iskolamester 311., tanítványa volt Szíjgyártó Lukácsnak 311., külföldre megy 311., Szíjgyártó Molnárnak ajánlja 311., Visartus művét küldi neki Rátkay György 366., művére üdvözlőverset ír Molnár 428.
Pelargus Kristóf odera-frankfurti lelkész 71. 72.
Peley János gönczi ref. iskolamester 6., Molnárt tanítja 6., segít Károli Gáspárnak a biblianyomtatásban 6.
Peli István 80.
Pénzváltás 106. 427.
Perényi Ferencz, Abaujvármegye főispánja 348. — Gábor 348., külföldi egy. alumnusa 85. — György 348.
Persa követ Prágában 235.
Persig (Bersich) Vilmos heidelbergi tanuló 25. 74.
Peros Pál de Horvát 29.
Pesaro 16. 18.
Pest égésének hire 166. — -i Gábor hat nyelvű szótára 37., megvolt Molnárnak 37. — Gergely 85. — -i Olasz András l. Olasz.
Pestis 193. 224. 226. 231. 233. 234. 236. 247. — dühöngése Altdorf vidékén 43., Baselben 360., Heidelbergben 19., Marburgban 53. 214., Prágában 222.
Peterlingen (Payerne) 14.
Petes Mihály 85.
Pethe György, Hethesi 7.
Petneházy István Zaránd vármegye főispánja 80., jenei kapitány 348.
Pető Gáspár gesztelyi kapitány 348. — István 85.
Petrarcha 176. — epigrammája 79.
Petrzwalsky 214.
Pfaffenhofen 72.
Pfalzi (Alsó-) tanterv 82. — választófejedelem 30. 270., fia születik 30., halála 30.
Pfferte és Pfferten l. Fürt és Pförten.
Pfintzing 150.
Pförten (Pfferten) 72.
Pfraumberg (Frawberg) 72.
Piacenza 15.
Piccard, vagy Piccart Mihály 158. 173. 198. 220. 230. 239. 250. 327. 351. 356. 373., ‚De causis corruptae philosophiae' 210., ‚De lusibus... naturae' 173., üdvözlőverse Molnár lakodalmára 452.
Pierius doktor 181.
Pilsen (Biltzen, Bilsen) 41. 59. 72.
Pirckeimer 351.
Piscator János herborni tanár 31. 48. 82. 107. 119. 120. 122. 124. 199. 205. 208. 210. 225. 233. 248. 315., előadásait hallgatja Molnár 91., a Bézával való irodalmi vitája eredetét elbeszéli 31., bizonyítványt ad Molnárnak 32. 433., Buscher műve ellene 33., ‚Apologiá'-ja Röder ellen 233., Echardus ellen 317., biblia-kiadása 55., levelei Molnárhoz 167. 208. 315., leányai 317., fia 248. — üdvözlőverse Molnár latin-magyar szótárára 36. 83., zsoltár fordítására 141., véleménye Molnár zsoltáráról és katechismuskiadásáról 209. — Lajos 268., levele Molnárhoz 316.,
Pisino (Picenum) 16.

Piskólt 66.
Pisky István tihanyi kapitány 403., bátorságlevele Molnár részére 403.
Pitiscus Bertalan majna-frankfurti lelkész 56.
Placcenius 327. 383.
Plackens l. Plochingen.
Plantin antwerpeni könyvnyomtató 35.
Platz 58.
Pleinting (Pleiding) 57.
Plesonlien (Csehország?) 72.
Plinyi Demeter 66.
Plochingen (Plackens) 57.
Pluges l. Bludenz.
Poderatius l. Poteratius.
Polanus Amandus baseli theol. tanár 12. 19. 356. 366. — levele Molnárhoz 328. — művei 370. — halála 356. 366.
Polány (Polyán, Veszprém m.) 58.
Polya l. Polány.
Polverigi (Pulverinum) 17.
Poppel-Lobkovitz Éva 62.
Posgai Ferencz vajda 79.
Postillák: Bornemisza Pétertől 76., Beythe (Boythe) Istvántól 76., Kulcsár Györgytől 76., Mylaeus Jánostól 76., Nahum Jodoktól 151. 165., Sculletustól 74. 75., Sztáray Mihálytól 75., Telegdi Miklóstól (kath.) 76.
Postoreus Mihály 315.
Poter, Petrus de — 279.
Poteratius Timotheus majna-frankfurti lelkész 85. 211.
Pozsony 27. 29. 57. 58. 60. 289. 295. 296. 310. 463. — i országgyűlés 40. 212. 213. 227. 278. 289. 298. 306. 310. 322. 330. 331., ideje 336. — i prot. lelkész 253. 298., II. Mátyás magyar királylyá választása P.-ban 298., koronázása 463. — vármegye 3. 148. — -i egyházmegye 6.
Pöstyéni hévviz 58. 59. 310., Illyésházi István nádor használja 310.
Praedicatiós könyvek ritkák és drágák Magyarországon 76. — olvasás 63.
Praetorius Bernát 326. — János altdorfi egyetemi tanár 189. 195. 230., olaszországi útja 230. 231. 234., tanítványa Roederen báró 230., bizonyítványa Molnár részére 438.
Prága 8. 43. 59. 72. 186. 210. 341. 463. - -i egyetem 325., a magyar korona Prágából Pozsonyba vitetik 463. — -i csillagvizsgáló 43. — -i Collegium Carolinum 72., prágaiak véleménye Bocskairól 175. — -i útja Molnárnak 39. 40.
Prágai András Nemes-Kéri, szerencsi lelkész 76. 80. 86., üdvözlőverse Molnárhoz 75., verse a bekecsi templomszentelési emlékkönyvben 394., jubilaris egyetemi disputatiója 80., latin költeménye 80. — János 135. — Zsuzsánna, Suri Orvos neje 314.
Preiszwerk János jogtanuló 53. 448.
Prépostvári (Praepostvári) Zsigmond 348.
Prerau (Priera) 70.
Pretzfeld 74.
Preysinger 183.
Priera l. Prerau.
Primicerius 288.
Prinyi l. Perényi.
Priwitz 72.
Propempticon l. Buzdítóvers.
Protestáns főurak 348., lelkészek 253. 298., egyház történetéhez adatok 75. 76., üldözés megindítása Magyarországon 463., Nagy-Szombatban 330. 331., lelkész és tanító kiűzetnek 330., visszahelyezésük 336. 339., Érsek-Újvárt a templomot elakarják tőlük venni 331., theologusok levelei Molnár gyűjteményében VII. VIII.
Pruck l. Bruck.
Ptolemaeus 399.
Puchner 72.
Pugilis Vilmos 47.
Puszpach l. Butzbach.
Putnaki János 80.
Putsch Illyés 198.
Püspöki 6.
Pyrkel 363.

Queccius (Quetzius) 198. 250. 256.

Rabe l. Corvinus.
Rácz Péter zsolczai lelkész 291.
Ráczkevi István heidelbergi egyetemi tanuló 126. 140., deák 85. 290.
Radisch l. Magyar-Hradisch.
Radul erdélyi vajda 177.
Rajka 61. 64. 65.
Rakai Márton volt debreczeni iskolai senior üdvözlőverse Molnár szótárára (1621).
Rakamaz (Rucconium, Rurkomos) 69. 399.
Rákóczy Benedek lelkész 63. — György (I.) Sárosmegye főispánja. ónodi kapitány 80. 84. 235. 348. 398., jelmondata 80., külföldi egyetemi alumnusai 80., kétszer segíti Molnárt 83., irodalmi megbízást

ad neki 81., sürgeti Kálvin ‚Institutio'-jának fordítását 84. — Zsigmond 7. 118. 293. 348., Tornamegye főispánja 38. 40., nejo 344.
Ramus Péter VIII. 366. 396., Grammaticája 231., János Zsigmond Gyulafehérvárra hívja 396. Molnár Grammatikájának Ramus-féle módszere 366.
Ranft ambergi lakos 72., szállást bérel Molnár nála 72.
Rasor (Borbély) István, Tolnai, somorjai lelkész 64. 69. 70.
Ratisbona l. Regensburg.
Rátkai György nagy-szombati lelkész 330. 963., kiűzetése 330. 336. 463., visszahelyezése 336., levele Molnárhoz 366.
Ravenna 18.
Ravensperger marburgi tanuló 315.
Recanati (Retinetum) 16. 17.
Rechnicz l. Rohoncz.
Rédei Ferencz váradi kapitány, Biharvármegye főispánja 66. 67. 70. 348. — külföldi egyetemi alumnusa 80.
Rees (Reszsza) 85.
Réfalu 310. — -i ref. lelkész: Szana Máté 310.
Reformátio százados jubileuma 78. 79., kezdetén Magyarországon énekelt hymnus 79.
Reformátusok Sárospatakon 109., Szenczen 3.
Regensburg (Regenspurg, Ratisbona) 27. 29. 40. 41. 42. 43. 57. 59. 72. 184. 186., régi neve 190. — -i birodalmi gyűlés 191. 236., bir. gyűlésen mondott beszéde Frangepán Ferencz kalocsai érseknek 76., Henrik regensburgi püspökhöz intézett levele I. Mátyás királynak 76. — -i feszület felírata 26., Móricz hesseni tartománygróf — -i útja 43.
Regétz 38.
Regio 15.
Regnum Marianum 79.
Reichenbach 183. — -i könyvtár 41.
Reichenweier (Reichenweiler) 12.
Reinfeld 19.
Reiss Henrik 101. üdvözlőversei Molnárhoz 416. 424.
Rem György 82. 161. 166. 216 219. 236. 243. 245. 246. 264. 265. 312. 318. 355. 369. 373. 388. 389. 390., ‚Omnia' című verse 170. 172. 177; kiadása 174. 180; Molnár Wacker Máténak küldi 177., véleménye Bocskai Istvánról 224., Berger Illyésről 338., magyarországi politikai eseményekről 224. 266., Molnár irodalmi működéséről 186. 278. 279. 285., Molnár szótáráról 166. 171. 172; üdvözlőverse 36. 83., Molnár zsoltáráról 193. 199. 221. 233. 241. 250., latin versének paraphrasisa Filiczkytól a zsoltárfordításban 442., Molnár bibliakiadásáról 265. 283. 287. 288., Grammatikájáról 221. 259. 260. 362. 363., levelei Asztaloshoz 265. 279. 331., Combillon Jánoshoz 210., Molnárhoz 55. 161. 166. 170. 172. 174. 175. 180. 186. 189. 190. 193. 198. 221. 222. 223. 233. 241. 243. 248. 255. 259. 265. 278. 283. 285. 374., Rittershausen Konrádhoz 205. 230. 237. 286. 288. 293. 299. 315. 319. 326. 327. 350. 356. 361. 362. 365. 383., hozzá írt levelek Bakay Benedektől 390. — Szepsi Bényes Páltól 377. — Mauritius Györgytől 381. 389. 392. — Molnár Alberttől 351. — Rittershausen Konrádtól 302. 320. — Samarjai Jánostól 368. — Velichinus Istvántól 388.
Remete 69.
Rennecher Hermann heidelbergi tanár 21., ‚Catena Aurea' cz. műve 223. ‚Respublica et status regni Hungariae' cz. mű szerzője 395.
Reszsza l. Rees.
Rettegi András heidelbergi tanuló 277. — János fogarasi lelkész 67., betegsége 68., halála és temetése 68., Bethlen megjelenik temetésén 68., Gyulafehérváron temetik el 68.
Reussdörfl (Russdorf) l. Rosz-Csür.
Reüsner heidelbergi tanár 391.
Révai Péter Turóczvármegye főispánja 348.
Reych Kristóf nürnbergi lelkész 41.
Rheineck (Rinek) 19.
Rhelinger, Freigius tanítványa 234.
Rhodigium l. Rovigo.
Rhumelius l. Rumel.
Rich Teofil 220.
Riga 188. 396.
Rihel Josiás strassburgi egyetemi előljáró 10. 406. 421. — és Fuchs Miklós bizonyítványai Molnár részére 418. — Theodosius strassburgi könyvnyomtató 37., bővíti Dasypodius szótárát 38.
Rima-Szombat 60. 66. — -i, Molnár útitársa 6.
Rimai János 66., Molnár látogatása nála Esztergán 66.

Rimini (Ariminum) 15. 18.
‚Ripuariae leges' cz. mű ritkasága 294.
Rittershausen (Rittershusius) Konrád altdorfi egyetemi tanár 29. 35. 132. 172. 173. 188. 191. 198. 205. 215. 217. 220. 221. 233. 239. 242. 250. 266. 279. 294. 319. 355. 373. 382. 435. 438., Molnár első látogatása nála 29., a braunschweigi tanács ügyésznek hívja meg 255. 267., leánya Remnél 294. 295., fia és neje halála 215. 217. 218. 219., özvegysége 252., Molnár verse neje halálára 428., újabb nősülési terve 234. 279., Molnár verse lakodalmára 428., a hirről írt satyrája 199., ‚Consilia Rafaelis Fulgosii' kiadása 221., ‚Oratio de parvo non contemnendo' 237., Isidorus leveleinek kiadása 154. 160. 163., indexét Molnárral készítteti 163., Molnár felszólítására műveit Asztalosnak megküldi 132., üdvözlőverse Molnár Gergely latin nyelvtanára 147., véleménye Molnár szótáráról 157., előszavában javításokat tesz 162., üdvözlőverse 36. 158., görög versetakart írni 158., Molnár zsoltáráról 206. 209. 218. 252., Molnár bibliakiadásáról 158. 285., Molnár Grammatikájáról 252., bizonyítványa Molnár részére 440., memorialéja 114., levelei Molnárhoz 154. 157. 158. 160. 162. 163. 169. 173. 184. 185. 199. 209. 217. 251. 285., Rem Györgyhöz 302. 320., hozzá írt levelek Rem Györgytől 205. 230. 236. 286. 288. 293. 299. 315. 319. 326. 327. 350. 356. 361. 362. 365. 388., könyvtára 389., örökösei 390. — Mátyás 230. — Miklós 389.
Roederen báró 234., Olaszországba útazik 234., atyja Váradot a török ellen védelmezte 234.
Rohoncz (Rechnicz) 58. 60. 62. 63. 63. 64. 70. 385. -- -i vár 62. -i ref. lelkész Molnár Albert 385.
Rohoncz György deák 85.
Rokycan (Rochesaria) 41.
Róma 15. 17., Rómában levő magyarok 17. — -i zarándokház 17. — Szent-Istvánról nevezett egyház 17. 18. -- -i távozási jegye Molnárnak 423.
Rorschach (Roschig) 19.
Rosacinus Ádám 362.
Rosenberg l. Rózsahegy.
Rosenstat János 56.
Rosinus prágai tanácsos 193. 206. 217.
Rostocki egyetem 222.
Rosz-Csür (Russdorf, Reussdörfl) 67.
Rothenburg 47. 72.
Rotterdam 85.
Rovigo (Rhodigium) 18.
Rozgonyi Sutoris János 380.
Rózsahegy (Rosenberg) 27. 29. 69.
Röder 233.
Rucconium l. Rurkomos, Rakamaz.
Rudolf magyar király 6. 7. 168. 169. 177. 178. 210. 245. 274. 278. 300. 301. 463., királylyá választása 436., udvara 43., kamarásai 169., laboratoriuma 40., csillagászati szertára 43., Móricz hesseni tartománygróf astronomusai nála 43. Molnár szótárának ajánlása 36. 40., bemutatása 43. 169., neki ajánlott művek 36. 37., Molnár a magyar nemzetet pártfogásába ajánlja 44.
Rumel Konrád 154. 157. 170. 174. 185. 206. 222. — -nak Molnár szótárt ad 88., levele Molnárhoz 144. 168., üdvözlőverse latin-magyar szótárára 36.
Rumpius (Rumpflus, Rumpfer) Keresztély 31. 123. 178., levele Molnárhoz 120.
Ruppert szabómester 329.
Rurkomos l. Rakamaz.
Russdorf l. Reussdörfl.
Ruysnick Maria, Hülsz Levin özvegye 54.

Saal (Salla) 41.
Sabaria l. Szombathely.
Sacrinus Keresztély kolmári prot. lelkész 12.
Ság l. Ipoly-Ság.
Sagan (Sagen) 71.
Salánk 7. - -i Imre elbeszélése a Szegedi Kis István házánál hallott nyelvészeti vitáról 6.
Salinae (Felvincz) 399.
Salmuth János 72.
Sámboki, Sambucus l. Zsámboki.
Sámbokrét l. Zsámbokrét.
Samaria l. Somorja.
Samarjai János (S. Máté fia) 62. 310. 352. 368. 369. 467., szenczi iskolamester 253. 298. 305. 309. 310. 312. 323. 338., nagy-szombati tanító 370., külföldi egyetemre megy 310., Asztalos alumnusa 337., levele hozzá 338., levele Rembez 368. — Máté galgóczi ref. lelkész 27. 123. 149. 298. 309. 310. 369., közbenjár Asztalosnál a Molnár érdekében 131., halála 253.

Sánta János l. Székel János. — Pál 85. 289.
Sáp (Pozsony m.) 60. 61. 62. 64. 65. 69.
Sapientiae Collegium l. Heidelberg. 250.
Sargetia l. Sergetia.
Sarmelliczky Benedek kőszegi iskolamester XIX.
Sarmisegethusa (Zarmi Zegethusa) Dacia fővárosa 399.
Sarnotza l. Zsarnócza.
Sáros 28. -- -i András zempléni egyházmegyei esperes 343., megöletik 343. — vármegye 80.
Sárospatak 21. 22. 23. 28. 60. 61. 66. 70. 80. 85. — -i ref. lelkész 80. -- -i iskola 37. 101., seniora Kaposi S. János 83. -- -i egyházi és iskolai viszonyok 109. -i iskolában tanárra van szükség 101., Tolnai Fabricius Molnárt hívja meg 20., miért nem fogadta el 20. 21. 102. — -i első lelkész Suri Orvos Mihály 125., -- -i rektor Vásárhelyi Mózes 277. — -i segédtanár 136. — -i polgár alumnusa a heidelbergi egyetemen 136. — -iak segélyt küldenek Molnárnak 85.
Sartor Farkas, Molnár praeceptora 5., Győrbe viszi Molnárt 5., együtt kóborolnak 6. Gönczre viszi Molnárt 6., meghal 6. -- Róbert 217.
Sartoris (Szabó) István l. Szepsi.
Sartorius Odera-Frankfurtban 62.
Sárvár 58. - - -i András 27.
Sátoralja-Újhely 28. 66.
Saurau, Ernreich a — 189.
Sauer (Saurius) János majna-frankfurti könyvnyomtató 31. 122. 125. 130., a frankfurti vásári katalogus nyomtatója 33., Molnár nála dolgozik 33., nyomtatványainak lajstroma 33.
Savile (Savilius) Henrik 375., levelei 34., ‚Commentarius de militia Romana' cz. műve 385.
Scaliger József 234.
Scapula szótára 33.
Scerbius, Scherbius Fülöp altdorfi tanár 143. 159. 188., halála 188.
Schaffhausen 19.
Schaller strassburgi luth. lelkész 11.
Schalling 215.
Schaumburg 295.
Schebrach l. Žebrak.
Scherer Henrik bambergi ékszerész 74.
Schettstadt 12.
Schiferdecker 179.
Schild Hermann nassaui tanácsos 234.
Schiller 276.
Schleich Kelemen 80. 82. 83.
Schleinig l. Szalonak.
Schlicht 74.
Schlick Gáspár 77.
Schmalkalden 263. 264.
Schmidlin (Schnidlin) 151. 152. 179.
Schnups 143., nevelője 143.
Schoedel Márton 394. 395., Opitz Márton levele hozzá 395., művei 395.
Schoner 223.
Schonius Frigyes 210.
Schorndorf 26. 59.
Schoppius (Scioppius, Scioppus) Gáspár 230. 234. 287., Scaliger ellen intézett írata 234., Ungerszdorf álnév alatt kiadott műve Luther ellen 362. — műve Scaliger ellen 210.
Sclopper 179.
Schöneich (Schöneik) báró 71. 85.
Schönfeld majna-frankfurti könyvkereskedő 221. — Gergely 50. 209. 211., német biblia kiadása 50., levele Molnárhoz 384. — János ambergi könyvnyomtató 234. 236. 241. 288. 355. 356.
Schöntittel, Schintetten 59. 72.
Schreckenfuchs Emmanuel oppenheimi orvos 54.
Schuartius (Schwarz) 287.
Schuler Justus marburgi tanácsos 53. 448. — Mihály gladenbachi ev. lelkész 53. 449., házassági bizonyítványa Molnár részére 448.
Schulitz (Scultetus) Weighard 395., Brandenburgi Katalin belső tanácsosa 395.
Schultz Dávid kassai könyvnyomtató 86.
Schürer Máté 321. — Tamás heidelbergi könyvkereskedő 391.
Schütz 114.
Schwaikheim (Schweiche) 59.
Schwarzach (Schwartze) 73.
Schwarzenburg 115.
Schwarzenfeld 41.
Schweiche l. Schwaikheim.
Schweidnitz v. Schweinitz 26. 71. — -i Károly György 26.
Schweinfurt 74.
Schwicker Tamás 30.
Scultetus Neumarktban 72. — Ábrahám heidelbergi lelkész 22. 76. 78. 79. 85. 86. 269. 340., Molnár hallgatja egyházi beszédét 22., művei 370., Postillai német nyelven 74. 76., Molnár fordításához fog 74. 76., tartalma 74. 75., megajándékozza Molnárt 76., kis-karácsoni

praedicatiója M. fordításában 75., levele Molnárhoz 52. 342., üdvözlőverse szótárára 52. — Tóbiás, Molnár rokona 65. 70. 71. — Weighard 395.
Scythák 161., a magyarok ősei 161.
Seber Farkas 205.
Sebizius strassburgi tanuló 395.
Seelfisch Sámuel vittenbergi könyvkereskedő 116.
Seidel 365.
Seipt Rupert 47.
Seitz 179.
Selfisch Máté vittenbergi könyvkereskedő 129.
Sellye l. Vág-Sellye.
Selmeczbánya 386.
Sempte 58. 60. 65. 69.
Sceniorok: debreczeni: Rakai Márton 83., sárospataki: Kaposi S. János 83., váradi: Borsai Márton 83.
Seraphi Pál 76.
Sércz (Geschies) 60. 64.
Sergetia (Sargetia, Szilágy folyó) 399., Opitz a Strigy folyóval azonosítja 399.
Siber Ádám ‚Paraensis'-e 52.
Sibolti Demeter szenczi ref. lelkész 5., Molnárt megkereszteli 5., keresztapja lesz 5., győri lelkész és superintendens korában Molnárt segíti 5., Molnár hallgatja szónoklatait és olvassa műveit 5.
Siderius István, Szikszai 47. 80. 271., Siderius János rokona 282., Marburgban 47. 282. — János 28. 30. 119. 129. 138. 139. 140. 271. 272. 277. 282., levelei 36., levelei Megyerihez 128., levelei Molnárhoz 117. 134. 135., nehéztelése Molnárra 128. 130., pénzt küld Molnárnak 117., sürgeti hazatérését 134., véleménye Molnár bibliakiadási tervéről 271. 273., levelet ír neki Molnár 30., neje halála 271., betegsége 271., halála 292.
Siefersheim (Siversheim, Sinversheim) 24.
Siegen 46. 85. 207. 210. 236. 246. 247. 248. 251. 280. 444.
Sieversheim l. Siefersheim.
Simándi János 85. Mihály értekezéséhez írt üdvözlőverse Molnárnak 428.
Simmersheim 73.
Sinn (Sin) falu a Dill folyó mellett 32.
Sinsheim (Snitzheim) 30.
Sirolt Dávid és Péter 65.
Sit l. Zittau.
Sitzmann Tivadar 206. 356. 365. 390. 391.
Sixtus Tivadar 341.
Skaricza Máté 75., a ‚köszvény' szó eredetéről 6., énekei 45.
Smet Henrik heidelbergi tanár 22. 209. 427., bizonyítványa Molnár beiratkozásáról 427., ‚Prosodia' cz. műve 209. 353.
Sokadalom l. Vásár.
Soldos Ferencz 7.
Solms 47. — -i gróf 47.
Solti l. Soti.
Somodi Bálint 290.
Somoginé Nagy-Szombatban 27.
Somorja (Samaria) 27. 60. 61. 64. 65. 69. 82. 290. 306. — -i ref. lelkész 25. 253. 298., Szenczi Csene Péter 291. — -i tanító: Szenczi Szíjgyártó Lukács 165. 290., Pálffy János 310., Lengyel 370.
Somos 61. 85. 386. 394.
Soner Ernő, orvosdoktor, altdorfi egyetemi rektor 198. 215. 220. 302.
Sonkádi János 85., megkinozták a spanyol katonák Heidelbergben 85.
Soory Pál 7.
Soos István nagy-szombati iskolamester 367. — Kristóf, Sóvári 66. 386.
Sopornya 61. 65. 69.
Sopron 69. 62. 64. — -i prot. lelkész 253. 298.
Sós-Újfalu 386.
Soti István lévai kapitány 65. 348.
Sölfleisch 38.
Söllingen György steinfurti tanár 340. — levele Molnárhoz 340.
Spach Izráel strassburgi egyetemi visitator 11. — és Lang József erkölcsi bizonyítványa Molnár részére 421.
Spanheim Wigand 34., ajánlólevele Molnár részére 434.
Spanyol iróno nyomtatásban megjelent beszéde 211., spanyolok Németországban 186., spanyolországi politikai viszonyok 191.
Spethe András latin zsoltár-fordító 333., latin zsoltárai 42. 79.
Speyer (Spira) 9. 23. 25. 30. 111.
Spinola 188.
Spira l. Speyer.
Spoleto 17.
Stadelschwarzach (Stadelschwartz) 74.
Stane l. Steinheim.
Stänzing (Stäntzing) Sebald 42. 183., prot. vallásáért Steyerországból kiűzetik 183., Engelsbergben telepszik le 183., két fia (Péter és Se-

bald) mellé Molnárt fogadja nevelőnek 42. 183. 185. 198., gráczi útja 189., betegsége 189., Rittershausen Altdorfba hívja fiait tanulni 185; ezek látogatása Nürnbergben 43; megnézik a város nevezetességeit 43., levelei Molnárhoz 189. 194., bizonyítványa Molnár nevelőségéről 440.
Starinus l. Sztárai.
Starschedel Frigyes ifj. 53. — Vilmos 448.
Stärtzing János üdvözlőverse Molnárhoz 412.
Statmann Ernő 252.
Staudner György superintendens 218. — Joachim 154.
Stefling (Stöffling) 182.
Stegaurach (Stegantz) 74.
Stein 57.
Steinbach strassburgi tanuló 395.
Steiner János 12.
Steinfurt 340.
Steingau l. Steiningloh.
Steinheim (Stane) 26. 74.
Steiningloh (Steingau) 59.
Stella 362.
Stenius (Stein) Simon 115.
Stenzel Pál késmárki polgár elismervénye ötven forint beváltásáról 427.
Stephanus (Etienne) ‚Thesaurus'-a 38.
Stepph Márton 254.
Steyregg (Stäer, Ek) 27.
Stockstadt 34.
Stollhofen 26.
Stöckelsberg 73.
Stöffling l. Stefling.
Störel Márton, Brassai 10. 115., találkozása Molnárral Heidelbergben 10., ajánló levelet ad neki 10.
Strack 209.
Strassburg 9. 12. 19. 20. 23. 24, 35, 83. 91. 99. 395. 416. 436. 437., nevének eredete 38. — -i egyetem 9. 32., tantárgyai 10. — -i iskolai élet 101. — -i collegium falán lévő felírat 245., a bölcsészeti kar tanulmányi szabályzata 408., meghívó babérkoszorúsi vizsgálatra 410., Molnár strassburgi tanulása 36. 75. — -i ‚Collegium Wilhelmiticum' 9., alapitása 9. 407., alapitója 407., Molnár felvétele 9., — -i bizonyitványok Molnár részére a felügyelőtől 417., az előljáróktól 418., visitatoroktól 421.
Straubing 27. 57. 59.
Streitberger ansbachi tanácsos 231.
Struden (Strudel) 27.
Stuckius VIII., életrajza 288.
Stunius János 74.
Sturm Gáspár marburgi tanár buzdítóverse Molnárhoz 458., üdvözlőverse Molnár lakodalmára 458. — Jakab 245. — János strassburgi tanár 14.
Struvius ‚Acta literaria' 438.
Stürzelbronn 26.
Sudnicensis l. Schweidnitz.
Suender 177.
Sulcer VIII.
Sulzbach 320.
Sumaranus, Angelus 383.
Suri Orvos Mihály 29. 33. 66. 120. 123. 126. 129. 133. 385. Molnárral együtt útazik külföldre 40., találkozása Pozsonyban Tököly Sebestyénnel 40., Heidelbergben tanul 33. 123. 126. 129. 133., Herbornba megy 124., iskolai élete 124., tanulása 124. 125., Zepper tanárnál étkezik 125., haza készülése 130., hazatérése 131., komjáti rektor 148. 149. 165., komjáti lelkész 70. 290. 306., nagy-szombati lelkész 253. 330. 463., lelkész 283. 296. 310. 339. 347. 359., nősülése 283., neje Prágai Zsuzsánna 296. 314., Josiás fia 296., sárospataki lelkész 80. 85. 125., levelei Molnárhoz 124. 129. 314. 397. — Pál 385.
Sutoris Mihály tanuló, Molnár útitársa 6.
Svájczi útja Molnárnak 12—15. 19. második kirándulása 20.
Svevius 365.
Sylburg VIII.
Sylvester (II.) pápa által Szent-Istvánnak küldött korona 79. — János 322., Uj Testamentuma 322.
‚Syllecta Scholastica' 82., tartalma 82.
Szabó Balázs biró 28. — Benedek 85. — Farkas l. Sartor. — Miklós 85. 290. — Tamás 85.
Szabolcsmegye 38.
Szakácsságra von. adat: Mártonnapi palacsinta 64.
Szakal Tamás 80.
Szakállas l. Turi-Szakállas.
Szakmár v. m. l. Szatmár.
Szala l. Zala.
Szalonak (Szalonock, Schleinig) 58. 60. 62. 70.
Szamosközi István 42., a Kendi Istvánféle összeesküvésről irt műve 52. 343.
Szana Máté győri lelkész 58. 63. 310.
Szántai C. Mátyás üdvözlőverse Molnár szótárára (1621.) 83.

Szántó l. Abaúj-Szántó. — János, Turi, szatmári iskolamester 66., heidelbergi egyetemi tanuló 378.
Szárászi Ferencz ‚Heidelbergi Katechismus'-fordítása 148.
Szász és brandenburgi választók viszálya 328.
Szász-Sebes 67.
Szász-Szabadváros 68.
Szászok 215. 400.
Szászváros (Zazwaros, Brosa, Broos) 399.
Szatmár (Szakmár) 7. 66. 70. 319. — vármegye 38. 85.
Szeben (Nagy-, Hermenstadium) 67. 367. 400. — -i királybiró 67., Báthory Gábor bosszúállása 367.
Szécsény (Szécsen) 58. 62. 65. 70. — -i vicekapitány 65.
Szécsi György 348. — Tamás 65. 70. 398.
Szegedi Anna 80. — Pastoris Benedek 21. — Boldizsárné 85. — Pastoris Dániel 21. - Gáspár l. Mező-Szegedi Gáspár. - Gergely zsoltárfordításai 45. — János heidelbergi egyetemi tanuló 33. 118. 125. 131. 137., pénzzel tartozik Molnárnak 33. 130,, Molnár levele hozzá 130., tályai iskolamester 118. — Márton 310. — Kis István 75., házánál tartott nyelvészeti vitatkozás 6., ‚Loci Communes' cz. műve 77., Kálvin ‚Institutio'-ja mellé helyezik 77.
Székel János, Molnár szépapja 3., Havaselföldről való 3., nevének eredete 3., Mátyás király idejében Báthori István seregében szolgált 3., Felső-Magyarországra jön 3., Nápoly ostrománál megsebesül 4., Sánta János nevet kap 4., Mátyusföldére Vaga faluba telepszik 4., megnősül 4., családja 4., sírja 4.
Székely István Magyar Chronicája 299., csak egyszer adták ki 299., Asztalos ifjúkorában nehezen jutott hozzá 299., Molnárnak küldi 299. 312. — Jakab 274., Dobó Ferencz örököse 274., megmérgeztetése 274.
Székelyek (Siculi vel Scethuli) 3., Molnár székely nemből való 3., azzal dicsekesznek, hogy legtisztábban beszélnek magyarul 3., ennek oka 3.
Székesfehérvári török bég 115.
Széki (Eszéki) János 290. 303. 308., férjhez ment leányai: Anna és Katus 308., fia Péter (Peti) 309. halála 165. — Orsolya, Molnár anyja 5., halála 5. — Péter 7.
Széleskút 60. 61. 62.
Szemeréd (Szömöröd, Hont m.) 65.
Szendrő (Szenderő, Borsod m.) 60. 66. 70.
Szencz (Wartberg) 3. 6. 7. 27. 29. 57. 58. 60. 61. 62. 64. 65. 69. 89. 90. 140. 257. 297. — város pecsétje 335., ellenség pusztításai 98. 289., töröktatár pusztítás 28. 212. 335., égése 212., felépítése 212. 335. 358., polgárai 3., földesurai 3., földesura Thurzó Szaniszló 40., lakosainak vallása 3., vallási viszály lutheránusok és kálvinisták között 97. 310. 335. 358. — -i iskola 5. — -i ref. iskolamester: Samarjai János 310., lutheránus iskolamester 370., Vittenbergben tanult 370. — -i biró és városi tanács levele Molnárhoz 334. 338. 349. — -i Csene Péter 505. 306., levelei Molnárhoz 305. 385., jókai lelkész 305., somorjai lelkész 305., csallóközi esperes 305., családja 305. — Molnár l. Molnár.
Szent-Ágota 67.
Szent-Andrási István aba-újvári egyházmegyei esperes, tarczali lelkész 213. 277., halála 343.
Szent-Benedek l. Garam-Szent-Benedek.
Szent-Erzsébet (Magyarországi) 50., ősanyja volt Móricz hesseni tartománygrófnak 50., sírja Marburgban 48., a magyarok látogatják 48.
Szent-Gál-temető Strassburgban 408.
Szent-Gotthárd 63.
Szent-István érdemei 38., koronája 79.
Szent-Jergberg l. Szepes-Szombat.
Szent-Jobb (Szent-Jób) 66. 70.
Szent-Mariai, Prágában élő magyar nemes 41.
Szent-Márton l. Turócz-Szent-Márton.
Szent-Mihály pusztája 61.
Szent-Mihályfalva 64.
Szente l. Sempte.
Szentkirályi M. Benedek 79. 80.
Szentmiháli Pál vittenbergi tanuló 8.
Szepes-Szombat (Szent-Jergberg) 29.
Szepes-Váralja 28. 29. 69. 386.
Szepesi tizenhárom elzálogosított város 92. — (Szepesi) György 343., halála 343.
Szepsi 28. 129. — -i iskola 105. — -i lelkész, Siderius János 117. 134. — -i Bényes Pál l. Bényes. — Csombor Márton l. Csombor. — Korocz György l. Korocz. — Sartoris István heidelbergi egyetemi tanuló 380. 386. — János 126. — Máté bényei lelkész 66.

— Mihály marburgi egyetemi tanuló 47. 262., levele Molnárhoz 271., sárospataki iskolamester 80. 331. 339. 352., gönczi lelkész 61. 70., tarczali főpraedicator és esperes 86. — Vincze heidelbergi egyetemi tanuló 129.
Szerdahely (Szeben m.) 67. — l. Bodrog-Sz., Duna-Szerdahely. — -i (Szerdaheli) Mihály 24. 30. 104., Tököly István nevelője 20. 21. 101. — Mihály, a Kendi Sándor-féle összeesküvés történetirója 52. 343.
Szered 64. 65.
Szerencs 38. 344. — -i ref. lelkész 80. 308. 344., kápolna a szerencsi várban 344.
Szigedi Márton 27.
Szigidi Mihály 28.
Szigyei Kristóf, szécsényi vicekapitány 65.
Szigyártó Lukács l. Szíjgyártó L.
Szíjgyártó (Coriatoris, Coriarius) Lukács, Szenczi 57. 70. 96. 97, 98. 103. 289., atyja és testvére János szíjgyártó 104., testvére halála 164., atyja szerencsétlensége 97., szepsi tanuló 103. 104., debreczeni tanuló 104., somorjai tanító 165. 290., nagymegyeri (nagy-magyari) tanító 164. 290., lelkészszé képesíttetik 290., levelei Molnárhoz 96. 103. 164. 289. 295. 309. 347. 357. 369. nagy-megyeri lelkész 283. 290. 303. 366., nősülése 283. 290., neje Gál Anna 290., családja 283. 304., leánya Erzsébet 290. 295. 304. 371.
Szikszai András tárkányi lelkész 66. — Benedek 380. — György zombori lelkész 307., leánya Judit 307. — -i Siderius István l. Siderius. — Mátyás 80.
Szikszó 102. — -i ütközet 6., Molnár leírása a csata szinhelyéről 7., Frenzel erről szóló műve 7., az elesett magyarok nevei 7.
Szilágyi István, Molnár rokona 58. 65. 70.
Szilézia 70. 85. — -i protestánsok 249. 278. — -i útja Molnárnak 65.
Szili 387.
Szill (Sopron m.) 63.
Szilvási Márton 80.
Szilvásújfalusi l. Újfalvi.
Szimai (Szünai) Pál 11. 94. 96.
Szini előadás János Zsigmond brandenburgi választónál 71. — játék Bicsén Thurzó nádor udvarában 37.
Szinye-Újfalu 61. 70.
Szinyei Kristóf 61. 70., Molnárt Alkoránnal ajándékozza meg 61.
Szláv kézirati chorale 268.
Szobrok: a ‚három király' aranyozott szobrai a váradi főtemplom terén 39.
Szombathely (Sabaria) 58.
Szombori Péter deák Tarczalon 290.
Szopornyi l. Sopornya.
Szótárak Magyarországon Molnár előtt 37., azok ritkasága 37.
Szőcs Máté, Lorántfi Mihály katonája 61.
Szőlős 7. — i- Bede János heidelbergi egyetemi tanuló 126. 139.
Szőllőske 66.
Szömöröd 65.
Szömöröd l. Szemeréd.
Szőny 57.
Sztárai Mihály reformátor 75., Postillákat irt 75., Agendája 75., a ‚köszvény' szó eredetéről 6., zsoltárfordításai 45.
Szuhai Gáspár, Kinisi 80.
Szücs Pál 85.
Szünay Pál l. Szimai.

Taksonyi (Taxonius) Péter 46. 142. 144., szenczi iskolamester 35. 36. 165. 253. 330., nagy-szombati iskolamester 463., heidelbergi egyetemi tanuló 123., a heidelbergi ‚Collegium Casimirianum' alumnusa 123. 133., patronusa Asztalos András 132. 135., egyetemi értekezése 137., Asztalos Andrásnak ajánlja 137. 148., hazaútazása Heidelbergből 144., lelkészszé képesítése 290., jókai lelkész 253. 283. 296. 306. 310. 339. 347., neje és családja 296., szerdahelyi lelkész 349. 359. 370., csallóközi esperes 370., levelei Ladislaides Miklóshoz 133., Molnárhoz 123. 130. 135. 136. (2.) 138. 141. 146.
Tallián István heidelbergi egy. tanuló 20.
Tálya (Tállya) 28. — -i Z. (Boyta) Mihály leydeni egyetemi tanuló 397., theologiai disputatiója 397., ajánlása 397., ‚Anatome Samosatenianismi' cz. műve 398., ajánlása 398.
‚Tameidion', Molnár jegyzőkönyve 145.
Tanító-rend (lelkészek és tanítók) 253.
Tanítók legtöbbször lelkészségre pályáznak 37.
Tanterv (Alsó-Pfalzi) Molnár kiadásában 82.
Tanulók Heidelbergben 80. — Marburgban 80. — zendülése 281.

Tanulmányi szabályzata a strassburgi egyetem bölcsészeti karának 408.
Tanügy Magyarországon 37.
Tapolcsán l. Nagy-Tapolcsány.
Taraczk (Taratz, Tharazk) János, Debreczeni 8. 9. 90.
Tarczali iskola rektorai: Kistályai István 86., Miskolczi Pásztor István 212., — -i ref. lelkész: Szepsi Mihály 86.
Tardi György szántói lelkész és esperes 7. 80.
Tardoskedd (Tardoskerdi) 61. 69.
Tárkány 66. 70.
Tarnok Lukács 7.
Tasnádi Kincses Imre l. Kincses. — Mihály superintendens 68. 86., Rettegi temetésén halotti beszédet tart 68.
Tata 58.
Tatár Mihály, Patai, heidelbergi egy. tanuló 21.
Tatárok 222. — pusztításai 3. 193., Mátyusföldén 254.. Szenczen 283.
Taubmann Frigyes 226. 227. 229. 355., Plautus-kiadása 229. 355., levele Molnárhoz 229.
Taurellus Miklós altdorfi orvos 198. 215. 220., verse Molnár gyüjteményében 220., halála 215. 220. — kasseli titkár 259 267.
Távozási jegy, Bómai, Molnár részére 17. 423.
Taxonius l. Taksonyi.
Téjfalvi Márton 85.
Tél zordsága Marburgban (1607.) 246.
Telegdi Borbála 344. — Miklós Postillái 76.
Telkibánya 28. 61.
Temető Szenczen 4.
Tengnaglius 178.
Teplicz (Toplicza) 63.
Térkép: Magyarország térképének kiadását tervezi Bachaček Márton 92.
Termények árai 298. 323.
Terni 17.
Tersato 16.
Teschner 100.
Teutschbroda l. Deutsch-Brod.
Textor Bernát dillenburgi udvari lelkész és superintendens 32., Molnárnak megmutatja a vár nevezetességeit 32. — János herborni tanuló 32. 125. 126. 127., a magyar tanulók pártfogolják 127., köszönőlevele 127., levelei Molnárhoz 126. 127. 333., Molnár pártfogolja 127. Noldénak ajánlja 127.
Thalheim (Thale) 26.
Thalmüller Hermann 47., levele Molnárhoz 239.
Thessalonika 54., Vietor Konrád tartózkodási helye 54.
Thököly l. Tököly.
‚Thrasybulus' szó értelme a németben 35.
Thuri l. Turi.
Thurzó-család Szencz földesura 3. 340. — Borbála lakodalma 57. — Elek 385. — György nádor 57. 336. 339. 344. 466., a Nagy-Szombatból kiűzött lelkészt és tanítót visszahelyezi 336. 339., rendeletei a városi tanácshoz ez ügyben 367. — nádorrá választása 466. — ajánlólevelet ad Molnárnak Kassa városához 57. — katonákat ír össze 344. — Imre, Árvavármegye főispánja 348. — Kristóf 386. — Szaniszló (I.) sírfelírata 385. — Szaniszló (II.) Szepesvármegye főispánja 38. 348., — Szencz földesura 40. 310. 358., Molnár neki ajánlja szótárát 38., testvéreit és rokonait pártfogásába ajánlja 40.
Thüringiai Szent-Erzsébet l. Magyarországi Szent-Erzsébet. — Lajos (I.) tartománygróf (őrgróf) 50.
Tigurum l. Zürich.
Tihanyi várőrség kapitánya Pisky István 403.
Tihemeri Fodor János l. Fodor. — Máté sátoralja-újhelyi lelkész 28.
Tilenus Dániel 225.
Tisza folyó 376. 399.
Tiszabecsi P. István kolozsvári másodlelkész 398. — Tamás kolozsvári lelkész és esperes 80. 398.
Tiszántúli ref püspök 80.
Tiszteletpéldány, Nyomdai 204.
Tizezer szűz legendája 38.
Togachy Gáspár 7.
Tokaj 61. 69. 376. 399.
Tolentino 17.
Tolnai Ferencz deák 85. 290. — Pastorius István üdvözlőverse Molnár szótárára (1621.) 83. — -i iskola rektora Turi Pál 61.
Tomori Pál 66. 290.
Tonsoris István l. Váradi.
Toot Péter 290.
Topliczai (Teplicz) hévviz 63.
Topos Bálint 41. — György 41. — Mihály 41.
Torda 67. 68. 399.
Torgau 8.
Tornai Ferencz 80.
Tornalja (Tornallya) 66.

Tornallyi Istvánné 66.
Toroneus János fogarasi városi lelkész 68. 70.
Tossanus (Toussaint) Dániel 20. 31. 110. 115. 129. ‚Vigasztaló könyv'-e 29. 30. 49., német fordításának címe: ‚Lelki iskola' 29., Molnár magyarra fordítja 29. 30., Molnár hallgatja egyházi beszédeit 22. 31., halála 129. — Juliánna 34.
Tót-Próna 29.
Tótfalui Márton vittenbergi tanuló 52.
Tótfalusi Kis Miklós XVII.
Toussaint l. Tossanus.
Tököly (Tökölyi, Thököly) István heidelbergi tanuló 20. 21. 26. 30. 61. 70. 102. 105. 110. 132. 148. 343. 348. 386., Késmárkon 213. 386., elhagyja Heidelberget 30., Olaszországba készül 30., Nürnbergben 35. — Miklós 43. 45. 132. 142. 176. 207. 343., Görliczben tanul 142., üdvözlőverset ír Ambrosius művére 142., Molnár szótárral ajándékozza meg 176., Dillenburgban Móricz hesseni tartománygrófot magyarul beszélni hallotta 43., atyja halála 207., nevelője 207. — Sebestyén 28. 38., Molnár neki ajánlja szótárát 38., találkozása vele a pozsonyi országgyülés alkalmával 40., látogatása nála 28., temetése 213.
Török István Hunyadvármegye örökös főispánja, Diós-Győr és Pápa úra és kapitánya 62. 70 348., neje 348., fia halála 348.
Törökök 79. 115. 116. 223., török béke 322. — követek Erdélyben 68. — szultánnak küldött ajándék 211. 322. — uralom Magyarországon 76. 77., ennek oka Waser Gáspár szerint 266. — pusztításai 3. 116., török pusztítás a Mátyusföldön 254., Nagy-Szombatban 254., a város kerítésén kívül levő marhákat elhajtják 254., Szenczen 104. 283., a pápai vallon őrség a várost kezükre akarja játszani 115., Stájerországba szándékoznak betörni 223. — nyelv 333.
Trajanus császár castrumának nyomai Várhelynél 399., Decebal kincseit birtokába keríti 399.
Trapp Péter oppenheimi diaconus üdvözlőverse Molnár lakodalmára 456.
Trencsén (Trintschin) 57. — -i iskola 90.
Treutler Fülöp János 356. 373., üdvözlőverse Molnár lakodalmára 454. — József Fülöp 50.
Tribel 72.
Trient (Tridentum) 18.
Trintschin l. Trencsén.
Trombitás András 7. — Mihály 7.
Túr, Turi Pál születéshelye 77. — -i Ferencz 367. — György 110. 116. 118. — Rákóczy Zsigmond alumnusa 118., Heidelbergben tanul 118. 123., Molnárral együtt a biblia új kiadására készül 118., visszalépése 188., Pál apostol két levelét görögből héberre fordítja 119. — levele Molnárhoz 118. — István bekecsi ref. lelkész verse 394. — Márton a vittenbergi magyar coetus seniora 8. — Pál, a tolnai iskola rektora 75. 76., szántai ref. lelkész 75., Kálvin ‚Institutió'-jára írt verse 77., magyar fordítása Molnártól 76., Béza leveleiben emlékezik róla 77., Gesner Konrád nyilatkozata róla 77., részt vesz a gyula-fejérvári hitvitában 77., Vittenbergben tanul 77., a törökökről írt levelét kiadja Bocatius János ‚Idea Chistianorum' czímen 61., Molnárnak egy példányt ajándékoz 61., Molnár újra kiadja 76., ajánlása 76. 77., tartalma 76. 77., fia, Turi György által írt latin sírverse 76. — Szántó János l. Szántó.
Turariae l. Zalatna.
Turi-Szakállas 63. 64.
Turócz-Szent-Márton 28. 29.
Turnemaine Máté frankfurti lelkész 85.
Turnovius János lengyel doktori promotiója 48.
Tuscanella Horatius művének kiadása Molnártól 40.
Tycho Brahe 4.

Udvari Ferencz 85. — István 85.
Újfalu l. Duna-Ú. Sós-Ú. Szinye-Ú.
Újfalvi (Újfalui, Újfalusi A.) Imre nagybányai ref. iskolamester 7., debreczeni rektor 104., debreczeni lelkész 129. — Katona Imre l. Katona. — Máté, Veresmarti, heidelbergi egyetemi tanuló 8. 90. 98.
Újhely l. Sátoralja-Újhely és Vág-Újhely.
Újhely 70. — -i zsinat 110., az új naptár elfogadása ügyében határoz 110., Molnár és Turi ügye a zsinaton 110.
Újvár l. Érsek-Újvár és Német-Ú.

Újvári Gáspár mádai iskolamester 118. Heidelbergben 118. 126. 127. 128., Herbornban 122. l. ‚Érsek-Újvári' néven is.
Ulm 21. 23. 26. 57. 59. 108. 205. 306. 331. 378.
Ulpia Trajana, Sarmisegethusa helyén épített római város 399., amphitheatrumának nyomai 399.
Ulrik heidelbergi tanuló 121.
Umbstet l. Umstadt.
Umstadt (Umbstet) 73.
Ungersdorf l. Scioppius.
Unterholzer 230.
Ungvári 307., Molnár levele hozzá 307. - András vittenbergi tanuló 8. — János 8.
Unverzagt Farkas 169.
Urphar (Orfel) 73.
Urspring (Ursprung: Würtenberg) 57.
Urspringen (Orsprung) 74.
Ursprung l. Urspring.
Ursinus Benjámin 257. 259. 262. 270. — Zakariás VIII., ‚Catechismus'-a 151.
Utazási viszonyok Magyarországon 60.
Utrecht 85.
Üdvözlőversek 1) Molnártól: Avenarius Jakabhoz 430., Begius (Beeck) Benignushoz 430., Böszörményi Sz. Péterhez 428., Engring Fülöphöz 429., V. Frigyes pfalzi választóhoz 75. 428., Pataki Füsüs Jánoshoz 428., Hanzler Tilmannhoz 431., Heidfeld Jánoshoz 428., Herder Farkashoz 431., Szepsi Korocz Györgyhöz 428., Lucius Jodokhoz 429., Péczeli Király Imréhez 366. 428., Rittershausen Konrádhoz lakodalma alkalmából 321. 326. 428., Simándi Mihályhoz 428., Wacker Mátéhoz Walter Gottfriedhoz 430. — 2) Molnárhoz és műveire: Ahenarius (Kessler) Tamástól 415. 425., Biermann Konrádtól 52., Bocatius Jánostól 451., Borsai Mártontól 83. Eglin (Iconius) Ráfaeltől 451., Engring Fülöptől 428., Filiczky Jánostól 442., Goclenius Rudolftól 450., Grindlinger Richárdtól 413., Hartmann Jánostól 451. Hoggaeus Mártontól 422., Höltzlin Jeremiástól 40., Israelides Sámueltől 413., Kaposi S. Jánostól 83., Keckermann Bertalantól 36., Kirchner Hermanntól 454., Szepsi Korocz Györgytől 457., Lingelsheim Frigyestől 455., Mauritius Györgytől 439. 454., Debreczeni Nagy Ferenctől 83. Neglin Jánostól 411., Nicolai Baltazártól 455., Pareus Dávidtól 83. 391., Pasor Györgytől 36., — Mátyástól 83., Pécsváradi B. Pétertől 75., Piccart Mihálytól 452., Piscator Jánostól 36. 83. 449., Prágai Andrástól 75., Rakai Mártontól 83., Reis Henriktől 416. 424., Rem Györgytől 36. 83. Rittershausen Konrádtól 36., Rumel Konrádtól 36., Scultetus Ábrahámtól 52., Stertzing Jánostól 412., Sturm Gáspártól 458., Szántai C. Mátyástól 83., Tolnai Pastorius Istvántól 83., Trapp Pétertől 456., Treutler Fülöp Jánostól 454., Vechner Györgytől 445., Virdung Mihálytól 452., Walter Jánostól 446., Zahn Baltazártól 455.
Ürmény 60. 62. 64. 65.
Üstökös-csillag 264., 1577-ben és 1580-ban 4. — leírása 4.

Vacha (Fachum) 8.
Váczi Gergely 17., Rómába megy 18., ajánlólevele Báthory Andrástól 17. 18. — Gergely (II.) 28. 86., levele Molnárhoz 344., M.-nak úti tervet ír 61. 386. — (Watsius) Péter heidelbergi egyetemi tanuló 80. 123.
Vadász (Abaúj-Torna) 60.
Vág-Besztercze 57. 69.
Vág-Sellye 62. — -i prot. lelkész 253. 298., Molnár találkozása Veresmarty Mihálylyal XVIII.
Vág-Újhely 57.
Vaga falu 4.
Vajda Miklós l. Wajda.
Választó-fejedelmek Majna-Frankfurtban 56.
Vallás szabad gyakorlata Magyarországon 191. 199. 221. 242. 249. 253. 266. 286. 298. 322. 300. 330. — -i viszályok reformátusok és lutheránusok között 3. — -i türelmetlenség Strassburgban 11. 180. — -üldözés megindítása Magyarországon 463. - - -ról írt verse Molnárnak 428.
Ványai Illyés 86. 334. — -féle kassai számadáskönyv 393.
Várad (Nagy-) 7. 39. 66. 69. 85. 177. 399. — vizei 399. — -i főtemplom 39. — a ‚három király' aranyozott szobrai ennek terén 39. — védelmezése a török ellen 234. — -i főtemplom 39., — -i ref. lelkészek 70., — iskola seniora: Borsai Márton 83. — -i káptalan tagjaival

útazik Molnár 66. — -i udvarbíró 85. — -i Váradi Farkasdi v. Farkas Gergely l. Farkas. — Tonsoris (Borbély) István 179. — János 70. — Miklós 398.
Váralja l. Szepes-Váralja.
Varanai András, Kassai 80.
Varanno 38.
Varga István 65. — Mihály l. Sutoris. — Péter 64. — Zsuzsánna 63.
Várhely, Ulpia Trajana, Sarmisegethusa 399.
Vári István 380. — Mihály 80.
Várkapitányok 348.
Varkucs Miklós 95.
Vármegyék 330., protestánsok a vármegyéket keresik meg a nagyszombati vallásüldözés miatt 330.
Város gazdája Nagy-Szombatban 290. — -i belépti jegyek: Genf városától 423., Milanó városától 428.
Varsányi András ref. lelkész halálára írt vers 78., özvegye 80. — Pastoris Dániel marburgi egyetemi tanuló 52. 352. — Ferencz 80. — István 78. — Mátyás 85.
Vásárhelyi Ferencz szenczi tanító 97. — Mózes heidelbergi egyetemi tanuló 21. 28. 277., halála 277.
Vásárok: Nyir-Bátorban 6., Debreczenben 6., Majna-Frankfurtban 33. 34. 37. 113. 129. 160. 163. 167. 196. 236. 241. 242. 256. 301. 320. 353., Kassán 6., Szenczen 3., Szikszón 6. Nagy-Szőllősön 7.
Vásárút 64.
Vastartus 319.
Vechner György id. 325. — ifj. marburgi egy. tanuló 325. 326. 364. 365., üdvözlőverse Molnárhoz 495.
Velencze 18., Molnár elbeszélése alapításáról 38. — és a pápa között kitört viszály 199. — -i politikai állapotok 234.
Velichinus (Velikei) István 76. 388. 389., levele Remhez 388.
Velikei l. Velichinus.
Ventey Ferencz l. Wentey.
Vép 58.
Verbőczi l. Werbőczi.
Verebély 60. 61. — -i Péter 290.
Veresmarty Illyés, baranyai superintendens XVIII. János l. Weresmarti. — Mihály 339., Asztalos jellemzése 339., a barsi zsinaton 339., a komjáti zsinaton 339., hitbeli kétségei 339. Nagy-Szombatban tartózkodik 339., a katholikusokhoz jár 339., találkozása Sellyén Molnárral XVIII. — Újfalvi Máté l. Újfalvi.
Vergerius a loretói Casa Santá-ról 79.
Vermigli Martyr Péter VIII.
Versek a bekecsi templomszentelési emlékkönyvben 394., Molnártól: 428. 429., az irigység mardosásáról 428. Jungermann Albumában 14. 428., Rittershausen neje halálára 428., a Vallásról 428., fordítások 428. 429.
Verstani adatok 45.
Veselia l. Wesel.
Veszprém 387. — -i források gyógyító hatása 387.
Vetter György cseh zsoltárfordító 333.
Vicei (Viceji) Máté, Kolozsvári 67. 70. 83. 85.
Vietor Konrád 47. 365. 447., születési éve 78.. Molnár nála bérel ebédet 47., elhagyja nejét 49. 53., gyermekei 53. 56., ezek vagyoni érdekeinek biztosítása 448., világgá bujdosik 54., zsidóvá lesz 54., Pardo Mózes nevet vesz fel 54., későbbi hirek róla 54., neje hűtlen elhagyás czímén elválasztatik tőle 447., a hesseni egyháztanács ítéletlevele válópörében 447. — Vietorné l. Ferinari Kunigunda. — Juliánna 53., születése 53. — Magdolna 53. 65., születési éve 53. — Mária 53. 69., születési éve 69.
Vigelius János 56.
Vihodna 29.
Viller l. Willier.
Vilmos (IV.) hesseni tartománygróf 50. — Móricz hesseni tartománygróf fia 47. — weidi gróf 241.
Vilmos-Collegium l. Strassburg.
Vilshofen (Filtzhofen) 59.
Virdung Mihály 230. 234. 242. 339. 373., üdvözlőverse Molnár lakodalmára 452.
Viret VIII.
Visartus Donatus ‚De fide ... Jesuitarum' cz. műve 366., új kiadása Asztalosnál 366., magyar fordításának terve 367., tervezett újabb kiadása 337.
Viselet, magyar nemzeti — külföldi egyetemen 8.
Visoly 669. — -i nyomtatóhelybe Molnárt gyakran küldi Károli Gáspár 6. — -i biblia kinyomtatása 6. — -i zsinat 28. — -i Hunior Mihály l. Hunior.
Vitringa Campegius levele Csepregi Turkovics Ferenczhez 385.

Vittenberg 8. 10. 89. 262. 277. 391. 436. 437. — -i egyetem 9. — -i egyetemi tanuló 390. — -i magyar tanulók 8. 51. 52. 196. 274. 277. 282. — -i magyar coetus 8. 226., levele Molnárhoz 227., seniora 8. 227., pecsétje 227. — -i egyetemre beíratkozásról bizonyítvány Molnár részére 404.
Vizi András 386., neje Váczi Gergely nőtestvére 386.
Vizi tündérek 245.
Vizkeleti Laskai István l. Laskai.
Volkamer (Volkhammer) György altdorfi egyetemi scholarcha 35. 171. 174. 175. 294., neje betegsége 174., Rem közbenjár nála Molnár ügyében 175.
Vormatia l. Worms.
Voss pfalzi tudós latin Grammatikája 147.
Vörösvár (Veresvár, Bars m.) 61.
Vulteius Hermann VIII. 209. 218. 315. ‚Jurisprudentia Romana' 33.

Waci, Watsius l. Váczi.
Wacker (Waker, Wackher) Máté 168. 170. 172. 174. 177. 180. 190. 207., Molnár levele hozzá 180., Rem ‚Omnia' cz. versét neki ajánlja 190., levele Molnárhoz 173.
Waidhaus (Weidhausz, Weidhausen) 59. 72.
Wajda Miklós 7.
Walderbachi monostor 41.
Waldkirch báseli könyvnyomtató 333.
Waldung magister 198. 215. 239. 356., nősülése 215.
Wallendorf Teofil lőcsei polgár 92.
Walter Gottfried heidelbergi tanuló 25., küpperaui lelkész 324., családja 324., levelei Molnárhoz 257. 324. 345. 363., Molnár üdvözlőverse hozzá 430. — János 258. 325. 345. 363., unitárius vallásra térésének hire 325., Baselbe készül menni tanulás végett 346., üdvözlőverse Molnárhoz 446.
Walther Farkas 26. Márk 26.
Warga l. Wertheim.
Warte l. Wörth.
Waser Gáspár tudósításai a magyarországi eseményekről 266. — kommentárja 316.
Wechel (Wechelus, Vekelius) András könyvárus 65. 242. 282. 291. 295. 296. 306. 311. 349. 358. 359. 369., a bibliaküldést közvetíti 295. 303. 304. 309. 338., Szenczre megy 303. — -örökösök 82. — János 369.
Weidhausz l. Waidhaus.
Weidner János orvos 325.
Weil, Kepler születéshelye 168.
Weimer Ulrik 59.
Welcker János gladenbachi jegyző 58. 448.
Weltstein l. Wöltstein.
Welser 365.
Wegerlin János augsburgi rektor 183. 190.
Wenczel György levele Molnárhoz 377. 449.
Wentey Ferencz, Bocskai István titkára 96. Molnár levelet küld tőle szüleinek 95., levele Molnárhoz 94.
Werbőczi ‚Tripartitum'-ának kiadása Zsámbokitól 40.
Weresmarthi János 8.
Werner (Wernher) György 145.
Wertheim (Warda) 73.
Wesel (Vesalia) 85
Wesel sz. n. 230.
Weston Erzsébet Johanna költőnő 168. 170., Rumel levelet ír neki 168. 170., verseit küldi neki 168.
Weyersberg 83.
Wezbad l. Wiesbaden.
Wicholdna l. Vihodna.
Wied (Wida) 241.
Wiesbaden (Wezbad) 9.
Wiesenthal 71.
Wiesloch 30.
Wild Dániel hanaui német lelkész 85.
Wildpreter l. Ferinarius.
Wildungen 51.
Wilhelmitanum: Collegium Wilhelmitanum s. Wilhelmiticum. l. Strassburg.
Wilhermsbach (Willemerspach) 73.
Willier (Willer, Villier) Krisztina, Jungermann neje 365. — Tamás hanaui könyvnyomtató 51. 52. 355. 360. 361.
Wimpfen (Gwimpff, Giumpinum) 30. 57.
Windsheim (Winsheim) 29. 73.
Wirbel (Bürbel) 27.
Wirtzburg l. Würzburg.
Witaker ‚De Pontifice' cz. műve 287.
Witteberga, Wittenberg l. Vittenberg.
Wittschau 72.
Wojczebánya 61.
Wolf Hermann doktor 47. 54. 261. 275. 276., levelei Molnárhoz 211. 228. 256. 263. 350.
Wolkenstein Zsigmond 91.

Wollenberg (Wolberg) 57.
Worms (Wormbs) 9. 23. 24. 73. 245.
Wottonus 230.
Wöllstein (Weltstein) 23. 24.
Wörth (Warte) 73.
Wurtz Félix ‚Practica der Wundartzney' cz. műve 36.
Würzburg (Wirtzburg) 34. 73. 74.

Xylander VIII.

Zabarella Jakab 396., Báthori István Erdélybe hívja 396.
Zahn Baltazár 356. 373., üdvözlőverse Molnár lakodalmára 374. 455.
Zalavármegye főispánjai: Zrinyi (Zerényi) Miklós és György 348.
‚Zalai magyar szók' 322.
Zalánk Imre l. Salánki.
Zalatna (Zlatna) helyén feküdt római város: Turariae 399.
Zambori ref. lelkész 86.
Zanchius Jeromos VIII.
Zditz (Szitz) 72.
Žebrak (Schebrach) 41.
Zeki Péter l. Széki.
Zéla l. Zélle.
Zell 57.
Zélle (Zéla, Nyitra m.) 64.
Zene 245. 253., ‚a magyaroknál nem felettéb vagyon ususban' 253., ‚tudatlanságban vagyon' 297., ‚az magyarok nem tanulják' 323.
Zepper Vilmos herborni tanár 31. 82. 125., Molnár előadásait hallgatja 31. — ‚De politia eccl.' cz. művéből szemelvény Molnár kiadásában 83. — műve a pestisről (hattyudala) 233.
Zerényi l. Zrinyi.
Zeugma 399.
Ziegler György 396., ‚De incertitudine rerum humanarum' cz. műve 396., német fordítása 396., hanaui kiadása 396., Iosquinus Betulejus bővített kiadása 396., magyar fordítása 396.
Zinzerling 365.
Zips l. Ips.
Zittau (Sit) 72.
Zlatna l. Zalatna.
Znaim 58.
Zombori lelkész: Szikszai György 307.
Zólyom 386. — Zólyom-Lipcse 61.
Zólyomi Dávid Székelyhidon 348.
Zrinyi (Zerényi) György és Miklós Zalavármegye főispánjai 348.
Zürich 12. 13. 19. 49. — -i imádságos könyv 80.
Zweibrücken (Bipons) 25. 26. — -i herczegség 19.
Zwinger Jakab baseli tanár 356. 360., halála 356.
Zwingli Ulrik 13.
Zsámboki (Sámboki, Sambucus) János történetíró 35. 75., atya halála 35., megörökíti egy műve előszavában emlékét 35. — rövid életrajza 436. 437., szógyűjteménye ‚Tripartitum'-kiadásában 40.
Zsámbokréte 27.
Zsarnócza 61.
Zsidó (bibliai, talmudi, rabbini, targumi) nyelvet értő vesztfáli takács 332., bibliafordítás: Turi fordítása görögből héberre 119., Vietor Konrád zsidó vallásra térése 53. 54.
Zsigmond (III.) lengyel király 188. 223. 226., nősülése 188.
Zsinat: Barson 290. — Komjáton 62. 369. — Körmöndön 60. — Köveskúton 58. — Liszkán 66. — Újhelyen 110. — -i összehívó levelek 60.
Zsolczai lelkész: Rácz Péter 291.
Zsoltár elterjedése Magyarországon 297. 318., Komáromban és Érsek-Újvárt Molnár fordítását használják 297.

Pótlások és javítások.

13. lap 1. jegyzetéhez pótlandó: L. Rudolphi, Die Buchdruckerfamilie Froschauer (Zürich, 1869).
14. lap 4. jegyz. törlendő: Béza után.
17. l. 6. j. városba belépésekor h. olv. városból távozásakor.
24. l. 12. sor felül ‚torem' az előtte levő sorba tartozik.
26. l. 19. s. f. inter h. o. iter.
29. l. 11. s. f. curro h. o. curru.
34. l. 11. s. a. Theodore h. o. Theodoro.
41. l. 2. s. f. cancellaris h. o. cancellario.
41. l. 1. s. a. 546^b h. o. 544^b.
42. l. 18. s. f. az évszám 1570—1631-re jav.
53. l. 17. s. f. pastore után teendő *(sic!)*.
58. l. 1. j. Vas h. o. Sopron.
73. l. 22. s. a. 29 után teendő *(sic!)*.
82. l. 27. s. f. felsőpfalzi h. o. alsópfalzi.
86. l. 5. s. j. tartalmát h. o. tartalma:
110. l. 8. s. a. új h. o. ó.
112. l. 1. s. a. ὀγθήπεται h. o. ὀφθήπεται.
113. l. 1. s. a. heidelbergi h. o. strassburgi.
142. l. 3. s. a. Taurini h. o. Jaurini.
147. l. 24. s. f. nyiben törlendő.
150. l. 15. s. a. prae terea h. o. praeterea.
154. l. 18. s. a. ὀρμονία h. o. ἁρμονία.
206. l. 1. s. f. volet h. o. voles.
206. l. 18. s. f. Dominus Zacharias h. o. Domino Zachariae.
229. l. 5. s. a. Ferdinandus h. o. Fridericus.
365. l. 5. s. f. olv. est, academia.

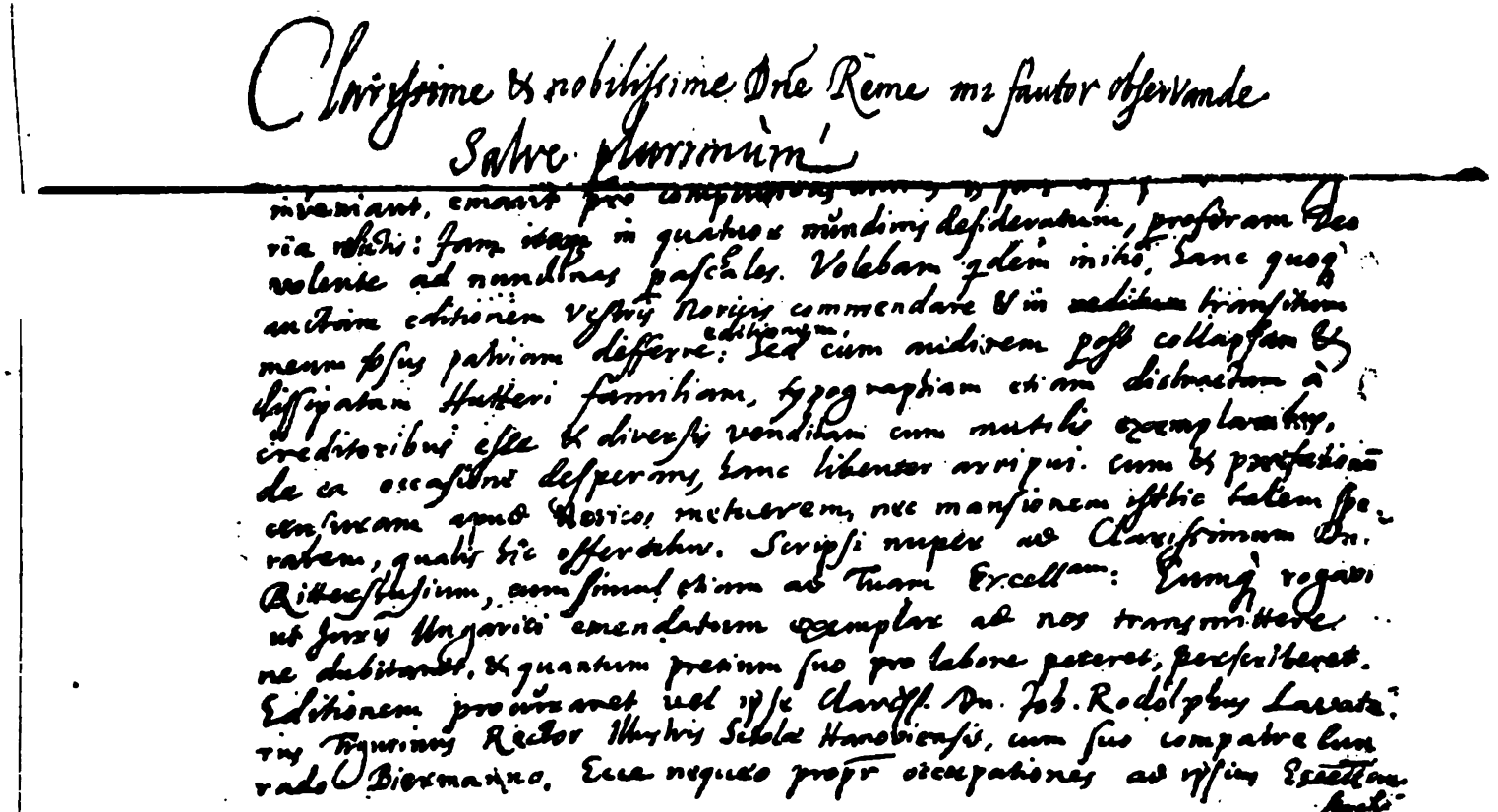

Clarissime & nobilissime Dne Reme mi fautor observande

Salve plurimùm!

MOLNÁR ALBERT LEVELE REMHEZ. 1610. SZEPT. 18.

(Eredetije a göttingai kir. könyvtárban.)

scribere Te itaq; magnopere rogo Virorum nobilissime & fautorum meorum exoptatissime, ut de hac re ipsius Excell.tiam admonere, à me reverenter & amanter salutatum, ne graveris, & ipsi Grammaticæ meæ exemplar exhibere, donec luculentiori munere ipsius pietati animum gratum testari potero & tibi quod mitto ejusdem exemplaris tenuè ἀντίδωρον, quæso accipe benigna manu, & intueri illud per otium dignare. Et mihi benigniter condona quod ob supra dictas occupationes hanc gratam animi mei mentem tibi frequentius declarare per hanc æstatem non potuerim. Officio in posterum nunquam deero, modo Deus addat vires & suppeditet occasiones speratas.

Porrò ad Præstantissimum Nobilissimumq; virum Dn. And. Astalos exaravi literas & ad Senatum patriæ meæ, atq; etiam ad consanguineos meos, quibus addidi tria Grammaticæ Ungaricæ Exemplaria: quorum fasciculum ad Tuam incredibilem humanitatem mitto per Dni Joh. Schönfeldii Ambergensem & oro reverenter Tuam Excell.tiam ut illum

40/426

318331

me $2.80

49

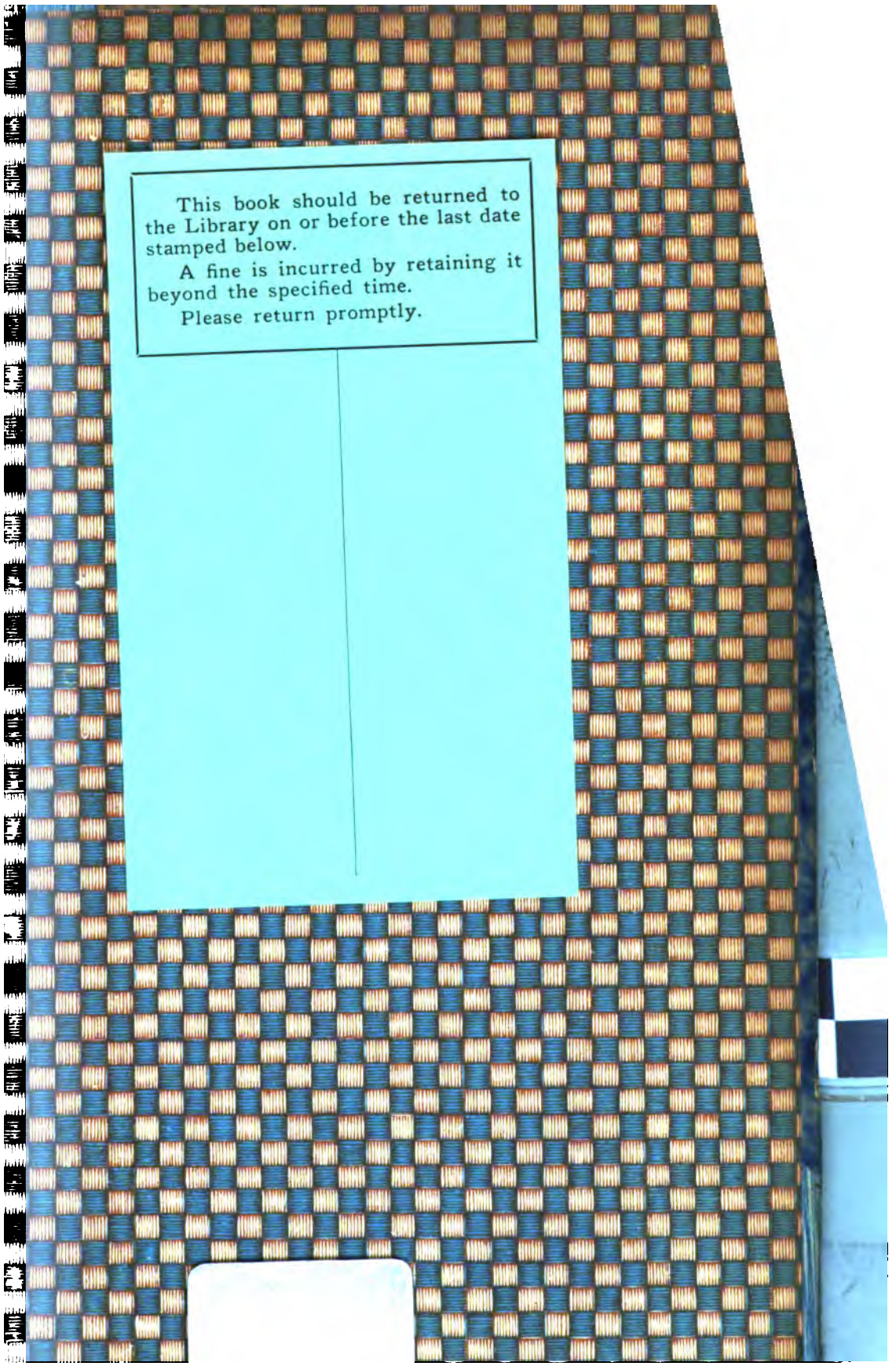
This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

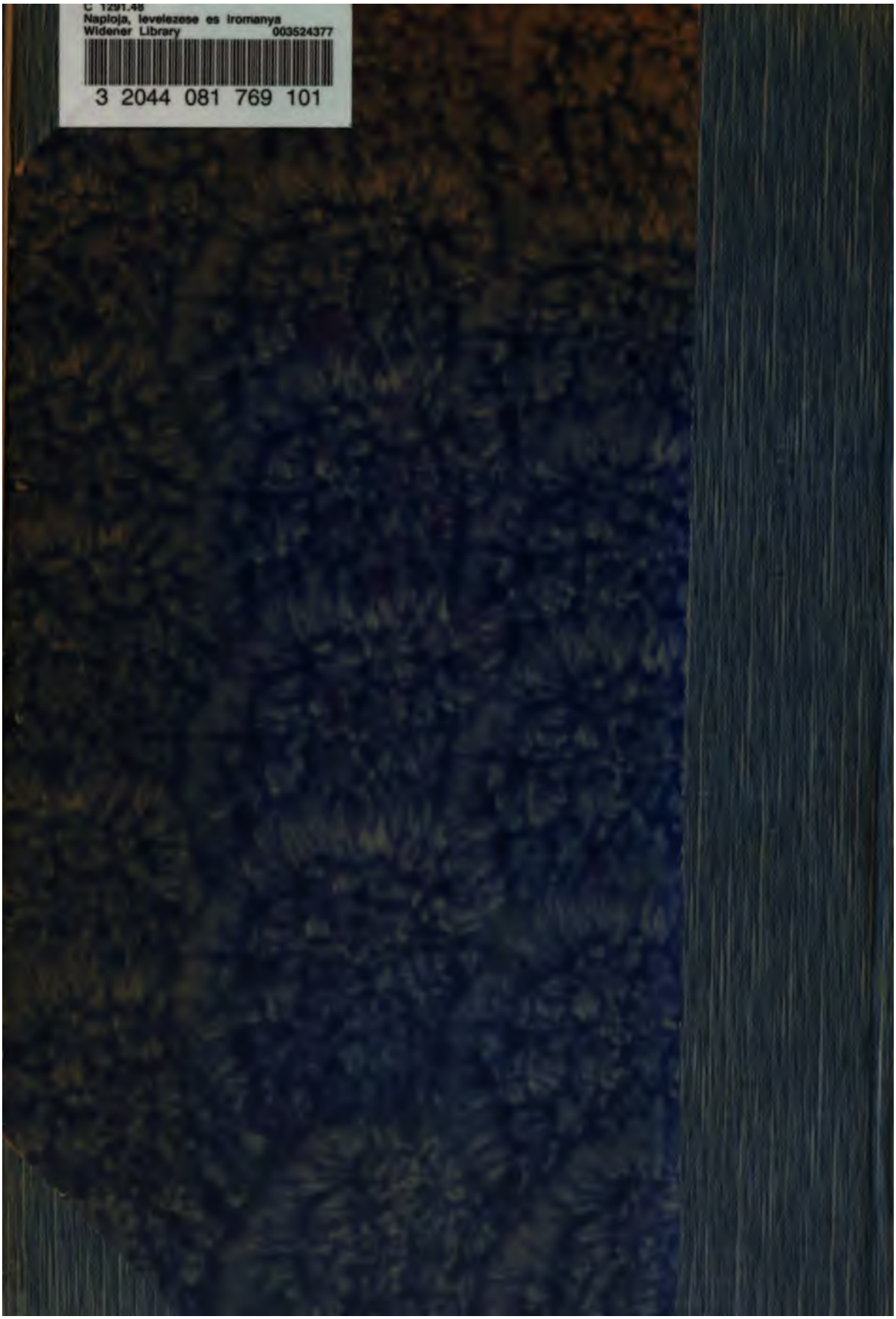
C 1291.48
Naplója, levelezése és iromanya
Widener Library 003524377
3 2044 081 769 101